S. SARTAKOV • CREȘTELE SAIANILOR

Serghei Sartakov — Crestele Saianilor

S. Sartakov

Crestele Saianilor

CARTEA ÎNTÎI
Munți pleșuvi

Traducere de Emil Suter și Ecaterina Șișmanian

Editura pentru Literatură Universală
București — 1967

Coperta
de
POMPILIU DUMITRESCU

Сергей Сартаков

ХРЕБТЫ САЯНСКИЕ

роман

Книга первая

Гольцы

Советский писатель
Москва 1961

PARTEA ÎNTÎI

Munți pleșuvi

1

Munți pleșuvi...

Munți stîncoși, despăduriți, cu înalte cușme de grohotișuri pe creștetul lor. N-o să afli în ei nici așezare omenească, nici potecă bătătorită ; arareori dacă se abate pe acolo vreo fiară, căci știe că nu-și va găsi nici culcuș, nici hrană, nici măcar un strop de apă. Pînă și pasărea pădurii n-are pe ce să se așeze, ca să-și spună cîntecul. Se înalță spre cer negri, mohorîți ; vara — ploile reci le biciuiesc piepturile despuiate, iarna — viscolele năprasnice. Așa-s munții aceștia : morți, pustii...

Dar cine poate ști ce comori zac tăinuite în creierii munților ? Cine să răzbată pînă-n inima lor, prin piatra neagră, brăzdată de crăpături ? Cine să-i zgîlțîie, silind acest pămînt mort să răsufle, și cine să strige : trăiește ! Să strige din răsputeri : tot pămîntul e viu, pămînt mort, nu, nu-i cu putință !

De jur împrejurul munților pleșuvi se întinde nemărginita taiga verde. Dar și ea e moartă, de nepătruns, atunci cînd noaptea o învăluie, și ceturile sure se resfiră prin văile largi. Piscurile munților pleșuvi devin atunci mai posomorîte. Și ți se pare că nu le poate fi hărăzită altă viață, altă soartă, decît să stea așa, zdrumicîndu-se treptat pînă ce se prefac în prundiș negru și sterp...

Dar, cîndva, o să vină o dimineață luminoasă, o să vină și o zi însorită. Atunci în jur totul va străluci, spălat de puhoaiele primăverii. Păsările vor porni să ciripească în pădure, și acele ascuțite ale pinilor vor foșni în bătaia vîntului proaspăt. Munții pleșuvi vor hăuli de chiotele oamenilor veniți aici cu tîrnăcoape și topoare, și dintr-o dată totul va prinde viață !

Dar pînă atunci deasupra munților continuă să se tîrască ceturile sure ce așternu un văl gros și jilav peste taigaua ce-i împrejmuiește. Noaptea se întinde nesfîrșit de lungă. Nu s-a împurpurat încă zarea la răsărit. Și abia mijesc primele semne ale zorilor...

Stoluri-stoluri de porumbei zburau peste ograda bisericii : aci săgetau văzduhul fîlfîind din aripile lor largi, aci, aidoma unui

vîrtej de zăpadă, se roteau aproape de pămînt. Cîte unii, rămaşi mai în coadă, poposeau pe crucile aurite sau pe acoperişul pridvorului şi, ţăcănind cu gheruţele lor în tablă, ţopăiau sprinten chiar pe marginea lui. Se zgîiau curioşi în jos, la uliţa înţesată de oameni, şi uguiau duios, de parcă ar fi chemat pe cineva. Cînd şi cînd forfota lor făr' de grijă era tulburată de vreun cioroi mare şi zbîrlit, care stîrnea spaimă. Pica aidoma unui bolovan pe acoperiş, din vîrful plopului alăturat şi, zburătăcind porumbeii, făcea agale cîţiva paşi, ridicîndu-şi semeţ ciocul negru, lucios, apoi, parcă în silă, îşi lua zborul spre locul de unde venise.

Deodată mulţimea de oameni se buluci către biserică şi prinse a lărmui. Toate privirile se aţintiră, ca la comandă, spre uşile pridvorului, date în lături. În prag apărură mirii.

Ivan Maximovici Vasilev e un bărbat de aproape patruzeci de ani, arătos la înfăţişare : înalt, zvelt, uscăţiv ; barbişonul negru, numai inele, îi încadrează bărbia îngustă, energică. Părul buclat îl poartă pieptănat pe spate, din care pricină fruntea lui Ivan Maximovici pare foarte bombată şi înaltă. De sub pleoapele cărnoase, printre gene, ochii căprui aruncă sclipiri şirete.

Poartă un costum de croială sobră. Papionul pe cămaşa albă ca zăpada, cu guler înalt, avînd colţurile puţin îndoite, dă întregii lui îmbrăcăminţi un aer şi mai solemn.

Elena Alexandrovna, soţia lui Vasilev, e la fel de înaltă ca şi bărbatu-său. Să tot aibă vreo douăzeci şi doi de ani, dar ţinuta şi mişcările ei trădează de pe acum pe femeia coaptă, ghiftuită de prea multă trîndăvie. Obraji albi, ochi cenuşii-verzui cu o privire rece şi nişte sprîncene arcuite, ca de păpuşă. De cîte ori bărbatul îi adresează cîte un cuvînt, abia surîde şi, fără măcar să întoarcă capul, răspunde scurt, parcă în silă.

În timpul cununiei, Elena Alexandrovna n-a vărsat o singură lacrimă, ceea ce a indignat la culme pe bătrînele venite să asiste la ceremonie. Zarva sărbătorească, saluturile, urările lunecau parcă undeva pe lîngă ea, fără s-o atingă, fără s-o tulbure.

Pe Vasilev îl cam sîcîie cavalerii ăştia de onoare care se moşmondesc, îndeplinind ultimele cerinţe ale datinei, dar se simte măgulit la gîndul că toate şuşotelile astea îl privesc pe el. Aşteaptă resemnat, trăgînd-o uşurel spre dînsul, cu mîna dreaptă, pe Elena Alexandrovna, în timp ce cu stînga îi îndreaptă cutele voalului de mireasă pe umeri. Prin uşa deschisă a pridvorului, peste capetele mirilor, cad pieziş razele galbene

ale amurgului. În pîcla albăstruie a fumului de tămîie ele seamănă cu o urzeală de borangic.

Lîngă gardul bisericii sforăie, sună din zurgălăi şi bat nerăbdători din copite caii, împodobiţi cu panglici multicolore ce fîlfîie în adierea uşoară a vîntului. Harnaşamentul sclipeşte de văpaia catarămilor şi podoabelor de alamă, frecate lună. În caleaşca tinerilor însurăţei — toată numai lac şi bronz lucitor — e aşternut un preş moale pufos, bancheta e tapisată cu perne de pluş albastru-închis. Celelalte trăsuri nu-s chiar atît de dichisite, dar toate îţi iau ochii prin culorile lor vii, ţipătoare. Vizitiii, cu trupul strîns în caftane negre, nou-nouţe, încinşi cu curele late de lac, s-au cam pilit cu cîte o duşcă şi acum privesc importanţi şi dispreţuitori oamenii, de la înălţimea caprelor.

Mulţimea tălăzuieşte, vuieşte ; adunaţi grupuri-grupuri, oamenii sporovăiesc pe seama însurăţeilor.

Două fetişcane zglobii şi vesele nevoie mare s-au aşezat mai în faţă, lîngă pridvor, şi tot şuşotesc, pitindu-şi faţa în băsmăluţe :

— Da-i un mire pe cinste !

— Acu nu mai e mire, că s-a cununat — îi bărbat însurat.

— Eh, să iei unul ca ăsta !

— Deh, n-ai gust rău !

— Ce, tu nu l-ai lua ?

— Nu. Mai bine-i Stiopa-luntraşul. Ăla m-ar iubi. Pe cînd unul ca ăsta...

— În schimb te-ar găti.

— Mare scofală ! Să umbli înzorzonată şi să n-ai parte de dragoste...

— Aoleu, ce ochi mai are ! Ce ochi ! Te mănîncă, nu alta !

— Că nici nu se uită la tine.

— Ei, şi... Vai ! S-a uitat, s-a uitat ! Simt că mor ! Şi beată de fericire, fetişcana se strînge şi mai mult lîngă prietena ei.

O bătrînică uscăţivă, înfăşurată într-o broboadă pestriţă, îşi face loc în faţă.

— Fă-mi loc, fă-mi loc, drăguţule : să văd şi eu mireasa. O-o, că frumoasă mai e ! Vînjoasă fată, voinică... Are carne pe ea... nu glumă ! Se vede c-a fost ţinută în puf... Asta nu ştie ce-i amarul... O fi dat mult pentru ea ?

— Ce tot vorbeşti, băbuţo, socoţi că-i ca la noi, la ţărani ? A luat-o aşa şi i-a mai adus şi zestre.

— Şi cam ce zestre ?

— Ai auzit de Venţov din Taişet ? Păi, asta-i fiică-sa. Ei, şi i-a dat minele de la Monkres şi două sute de mii bani gheaţă, aşa se zice.

— Phii-ii ! Da ce, fata are vreun beteşug ?

— Habar n-ai de nimic, băbuţo. Aşa-i obiceiul.

Un bărbat între două vîrste, avînd un *pince-nez* cu ramă de aur, ale cărui lentile sticleau, îmbrăcat într-un surtuc încheiat pînă-n gît, se aplecă spre vecinul său, un grăsun cu obrajii rumeni, care cam duhnea a băutură :

— E-e... fie-mi cu iertare. Sînt în trecere prin oraşul vostru. Făcui popas o zi, ca să mă hodinesc. Mă nimerii şi eu pe-aici şi tare-s curios să ştiu : s-au luat din dragoste ?

— Ba din interes, i-o reteză scurt pîntecosul, fără să întoarcă măcar capul.

— Da mirele-i vreun om de vază de prin părţile astea ?

— E negustor şi karagasist.

— Nu pricep : ce-i aia karagasist ?

— Karagaşii sînt un neam străin ce trăieşte pe cursul superior al Udei. Face negoţ cu ei. Mai bine zis, ia de la ei cu sacii blănuri de veveriţă şi sobol, pe o nimica toată, pentru nişte boarfe. Acum a pătruns şi în Ciuna, la tunguşi. Ei, înţeles-ai acum ?

— Da spune-mi, te rog, nu se lăsă omul cu *pince-nez*, mireasa-i cu carte ? De familie bună ? Instruită ? Are calităţi ?

— Are de toate. Şi încă cu ghiotura.

— Aha... Mulţam frumos !

În drum, nişte băieţandri s-au încins la sfadă. Smîrcîind cu înverşunare şi ţinîndu-şi cu stînga nădragii care-i cad, un puşti cu părul bălai îşi burduşeşte adversarul.

— Minţi, Petka ! Auzi, patruzeci de mosafiri...

— Chiar aşa, patruzeci ! Mi-a spus taica şi taica ştie.

— „Taica ştie..." Păi, numără singur, cînd or începe să se aşeze în trăsuri — s-or aduna peste o sută. Ce mai nuntă — a mai bogată dintre cele bogate ! Eu ştiu mai bine decît toţi...

În mulţime nu mai conteneşte vorbăria, în timp ce şiruri de gură-cască se bulucesc care mai de care spre biserică.

— Nuntă la Vasilev !

Tot oraşul trăieşte acest eveniment.

Nici nu-i de mirare : nu degeaba Vasilev e cel mai bogat negustor din oraş şi din împrejurimi. Şi nu numai cel mai bogat,

dar şi cel mai întreprinzător. El e acela care s-a priceput să-i strîngă în chingi pe toţi micii negustori de prin partea locului, el s-a gîndit să ridice o moară cu aburi, şi tot el e primul care şi-a croit drum prin Ciuna pînă la Enisei, la tunguşi, neajungîndu-i cîştigul ce-l scotea din negoţul cu buriaţii şi karagaşii. Om cu vază Vasilev ăsta, cunoscut nu numai aici, în Şiversk sau în Tulun şi Kansk, ci şi în Irkutsk, Cita şi Habarovsk ! La sărbătorile de paşti şi de crăciun, înaltpreasfinţitul Vasili, arhiepiscopul Irkutskului şi al Verholenskului, îi trimite cărţi poştale cu îngeraşi. De două ori, fiind în trecere prin Şiversk, arhiepiscopul a mas peste noapte nu la sfinţia-sa, ci la el, la Vasilev. I-a cercetat moara, a lăudat-o pentru făina bună pe care o macină şi l-a poftit acasă la dînsul. L-a fericit pe Vasilev cu vizita lui pînă şi moştenitorul tronului cînd se întorcea în capitală din Japonia, pe uscat, după ce s-a tras linia ferată la Vladivostok, pe vechea Cale siberiană. Ei bine, cum vreţi să nu se vorbească despre un asemenea om vestit ? ! Şi mulţimea din faţa bisericii se îndeasă tot mai mult, iar discuţiile sînt tot mai gălăgioase, mai aprinse.

În sfîrşit, s-au terminat toate formalităţile. Vasilev coboară din pridvor ţinîndu-şi grijuliu nevasta de braţ. În urma lui se îndreaptă spre caleştile lor nunii, cavalerii de onoare şi musafirii. Vizitiii răcnesc la caii înţepeniţi de atîta stat pe loc şi în clipa cînd o druşcă, uitîndu-se la convoiul de nuntă, le face semn să pornească, plesnesc cu hăţurile peste crupele lucioase, plescăie din buze şi, trăgînd trăsurile pe mijlocul uliţei, mînă trăpaşii în galop. Se aud clinchete de zurgălăi şi ţipetele ascuţite ale fetişcanelor. La capătul convoiului ţiuie o armonică. De-a lungul drumului, colbul se învolburează într-o pîclă groasă.

2

Cu puţină vreme înainte, în cîrciuma proptită într-o rînă de malul rîului intrase un bărbat înalt, puţin adus de spate. Se îndreptă spre tejghea, călcînd greoi ; încălţările din piele neagră de iuft îi erau pline de apă.

Cîrciumarul moţăia, sprijinindu-şi capul chel de tejghea. Auzind paşi, se săltă de pe scaun şi privi pe sub palma pusă streaşină, subţiindu-şi ochii miopi.

Bărbatul flutură mîna.

— Bun găsit, Mitrici ! Cum o mai duci ? Merg treburile, merg ?

— Tu eşti, Porfişa ?

— Păi, cin' să fie ? Eu mi-s.

— De mult nu te-am mai zărit pe-aici. Mă bătea gîndul să-ţi trec datoria pentru pomenirea sufletului.

— Datoria ?

— Păi, da. Ori te făcuşi uitat ?

— Aşa o fi. Dacă-s dator, ţi-oi înapoia tot, Mitrici. Pe dumnezeul meu că ţi-oi da. Porfiri tăcu, apoi rosti rugător : Dă-mi un ţoi, că-s sleit de drum.

— Mare lucru nu-i să-ţi dau, că eşti om de treabă, da tare mult ai băut tu la mine. Păi, în felul ăsta, cînd o să mai ajungem noi doi să ne socotim ?

— Da cît îţi datorez, Mitrici ? Să mă tai dacă ţin minte. Parcă nu mai era nimic.

— Noi, Porfişa, o să ne uităm în catastif, propuse Mitrici, ca să fie treaba curată. Cine ştie, oi fi uitat eu. Cui nu i se întîmplă păcatul ăsta ? Poate că ai dreptate şi nu-mi datorezi nimic.

Mitrici îşi scoase tacticos ochelarii, îi şterse cu poala cămăşii, apoi şi-i potrivi pe nas şi începu să cotrobăie prin sertar, după registru. Cu degetele umede de scuipat începu să întoarcă paginile, căutînd însemnarea cu pricina. Porfiri îl urmărea neliniştit.

— Aşa-a, rosti Mitrici tărăgănat, împungînd cu o unghie galbenă, plesnită, într-o cifră, treisprezece ruble şi şaisprezece copeici, Porfişenka. Ori nu-ţi aminteşti ? Uită-te aici. Socoteală cinstită.

Porfiri tăcea.

— Zău dacă ştiu ce să mă fac cu tine. Să-ţi mai dau oare un ţoi ?

Porfiri privea pe sub sprîncene la obrajii buhăiţi cu pometii ieşiţi în afară ai lui Mitrici şi se gîndea la ceva, tot ciupindu-şi barba castanie, netunsă.

„Minte, ticălosul, îşi frămînta el mintea, astea le-a ticluit el. Mă minte. Că doar nu-i datorez nimic. Mai bine l-aş da dra-

cului, cu ţoiul lui cu tot, şi aş pleca... Cum capăt ce mi se cuvine de la Ivan Maximovici îi plătesc, şi basta, nu mai dau pe aici, mă las şi de băutură şi fac cum mi-am pus în gînd. M-oi stăpîni ! Numai de m-aş putea stăpîni ! I-ar fi şi Lizkăi mai uşor..."

Mitrici vedea umbrele ce întunecau chipul lui Porfiri. Bătrînul hoţoman ghici îndată la ce se gîndea ţăranul.

— Porfişa ! Ce zici de mine ? Tu o ţii într-una că vii de la drum, iar mie nici nu mi-a trecut prin minte să te întreb de la ce drum anume.

— Am mînat o plută cu Egorşa, pentru Ivan Maximovici. Chiar acum am priponit-o la mal, răspunse în silă Porfiri şi se întoarse cu spatele la tejghea, trăgîndu-şi brîul. Voia să fugă de ispită, dar şirurile de sticle, de tot soiul, cu măciuliile lor roşii şi argintii îl atrăgeau ca un magnet.

— Sfinte Sisoaie ! exclamă Mitrici cu ciudă. Omul vine de la muncă grea cu cîştig gras şi eu îi vorbesc de datorie. Să bem, hai să bem că ai sosit cu bine. Să bem neapărat, ca să nu ne veselim cu gîtlejurile uscate. Te cinstesc eu cu rachiu de scoruş. U-u, că straşnic mai e ! Ivan Maximovici mi-a poruncit să-i fac rost de patru duzini pentru nuntă, se tot foia Mitrici în timp ce rupea căpăcelul de plumb de pe o sticlă lunguiaţă.

Porfiri oftă întretăiat. Se simţea biruit. Hotărîrea abia luată îl şi părăsise, se spulberase, de îndată ce rachiul portocaliu începuse a gîlgîi făcînd ape-ape.

În cîrciumă nu mai era nimeni. Mitrici şovăi o clipă, pe gînduri, apoi duse sticla şi păhăruţele în colţul cel mai îndepărtat, mai aproape de fereastră, le aşeză pe o măsuţă acoperită cu o muşama tăiată şi arsă în mai multe locuri, după care aduse pe o farfurie o pereche de scrumbii cu icre şi se aşeză pe scaun zîmbind.

— Ei, Porfişa, fă-mi cinstea să-mi fii musafir. Nu mă judeca pentru bucatele astea sărăcăcioase. Să bem pînă n-o veni lume. Bun sosit !

— Eh, Mitrici, prietene !... Mai întîi să-mi spui : înşelatu-m-ai, au ba ? Toate ca toate, da ştii şi singur că nu rabd minciuna. Că dacă-i aşa, apăi nici nu mai beau...

— Vai, Porfişa, Porfişa ! N-ai teamă de dumnezeu ? Te-am înşelat ? ! Da am înşelat eu pe careva măcar o dată ? Uite, îţi jur pe sfînta cruce şi pe fecioara preacurată ! Ptiu ! Da parcă...

— Bine, Mitrici, s-o lăsăm moartă. Va să zică, îţi sînt musafir azi, aşa-i ?

— Aşa, Porfişenka.

Goliră prima sticlă, apoi urmă a doua, a treia. Păhăruţele zăngăneau, lichidul arzător sclipea ca jăratecul, iar ochii lui Porfiri se înceţoşau, lucind uleios. Mitrici, însă, nu se ameţea.

— Şi cam cît ţi se cuvine, Porfişa, după ce ţi-o face socoteala Ivan Maximovici ?

— Patruzeci de ruble, Mitrici. Mai mult de cinci luni ne-am istovit noi, eu cu Egorşa, în taiga. Fără cai. Strîngeam buşteni pe malurile pîraielor, ca să-i mînăm unul cîte unul spre dig la Uda. Ne-a dat comandă Ivan Maximovici să tăiem şi să-i aducem asemenea zadă, ca să rămînă, zice, construcţia şi strănepoţilor de-a treia spiţă. Şi ce ne-am mai chinuit, tii ! cu zada asta blestemată... Cîte unele se duceau, ticăloasele, la fund, ca plumbul. Ei, şi am fost nevoiţi să le legăm împreună cu zîmbru uscat, ca să le ridice apa.

— Se înţelege, lui Ivan Maximovici îi place să construiască bine. Trainic. Toate le face cu trăinicie. He-he-he, da cînd o fi la plată, mai stă el pe gînduri... Ori ţi-a dat înainte !

— Ce tot spui, Mitrici, cum o să-mi dea înainte ? Mulţumesc că mi-a dat merindele, de le-am luat cu mine în taiga, fără bani.

— Hm ! M-da !... Da ştii ceva, Porfişa, ascultă ce-ţi spun : n-aş crede să-ţi capeţi banii prea repede. Lui Ivan Maximovici îi place să cam zăbovească cu plata. Tare-i place ! He-he-he ! Păi, cui nu-i place ?

— Şi crezi că n-o să mi-i dea ? Adicătelea, să mă tragă pe sfoară ? se încruntă Porfiri. Păi, dacă-i pe-aşa, şi sufletul îl scot dintr-însul...

— Stai, Porfişenka ! Dumnezeu cu tine ! De ce să te tragă pe sfoară, de ce să nu-ţi dea ? Are să-ţi dea. Dar nu dintr-o dată. O să te mai ţie pînă să-ţi facă socoteala.

— Păi, nici nu-ţi poţi da seama ce nevoie am de bani ! Acum îmi trebuie. Am eu un gînd...

— Ei, dacă-ţi trebuie mai degrabă cere-i, că multe se pot întîmpla. Numai că n-aş crede... Sau, ştii ce — Mitrici se pocni cu palma peste genunchi — uite la ce m-am gîndit : eu şi tăicuţul lui Ivan Maximovici am jucat ţurca împreună, pe cînd eram amîndoi de-o şchioapă ; o fi el bogat acum, da tot nu uită vremurile acelea. Dacă l-oi ruga, o să ţină seamă şi are

să pună o vorbă bună pe lîngă fiu-său. Te-oi ajuta, Porfișa, și m-oi duce zilele astea la Maxim Petrovici, să-i vorbesc... Să trăiești, Porfișenka ! Hai, să mai bem un rînd.

Ciocniră. Porfiri dădu dușcă pe gît, în timp ce Mitrici abia de-și muie buzele. Porfiri se turtise de-a binelea. Abia-și mai mișca limba în gură.

— Mitrici ! Prietene ! Dacă poți, fă bunătatea să pui o vorbă. Că-mi cunoști firea : dacă s-o încăpățîna Ivan Maximovici, n-o să mă pot stăpîni, o să-i spun vreuna tare la mînie și stric totul.

— He, he, Porfișenka, ce să mai vorbim : ai o fire, sfinte Sisoaie !

— O să-mi vin eu de hac, Mitrici, o să mă schimb. Și viața o să mi-o schimb. De mult mi-am pus în minte. De aceea m-am și dus în taiga. Tăiam cu Egorșa copacii și chibzuiam : bine-i să trăiești în taiga, departe de toți... Cu ai tăi... Ți-o spun deschis : tare mi-e milă de Lizka. Nu trăiesc de mult timp cu ea, da văd că-i muiere de treabă. Tare-i bună ! Și păcat de ea să se usuce degeaba. N-am pic de duioșie în mine. Îs aspru, ca un copac scorțos. Vinul mă strică. Vinul ! strigă Porfiri. Tu, diavole, mă strici ! Voi, toți !... și deodată se făcu moale ca o cîrpă.

Mitrici îl asculta, dînd compătimitor din capul chel. Părea foarte atent la ce-i spune, dar se gîndea tot timpul la ale lui.

Porfiri începu din nou, pe un ton confidențial :

— Să-ți spun cum stă chestia : mi-am ochit în taiga un locșor... altul mai bun nu găsești pe pămînt. Mi-a dat și Egorșa o mînă de ajutor, de mi-am întocmit acolo o colibă de iarnă. Arma, gloanțele ce mi-au rămas, merindele ce n-am apucat să le mîncăm — toate le-am lăsat acolo. Pentru început oi avea cu ce-mi ține zilele. Plec... O iau pe Lizka cu mine... Și basta... Ducă-se pe pustii orașul vostru, cu voi cu tot ! Sînteți ploșnițe, nu oameni. Nu știți decît să sugeți sînge... Oricît ai trudi pentru stăpîn, nu scapi din nevoie... nu... plec... Capăt banii de la Ivan Maximovici, mă aprovizionez cu ce-mi trebuie și mă apuc de vînătoare... Stăpîn în casa mea. Iar Lizka are să grijească de gospodărie. Ne creștem feciorul... Peste o lună Lizka trebuie să nască... Plecăm... Începem un trai bun... Mai tîrziu poate să-l înduplec și pe Ilcea, socru-meu... pe Egorșa... Și ăștia trag targa pe uscat... Ei, ce zici, mă ajuți, Mitrici ?

— Bine, Porfişa, se face. Mi-a venit un gînd şi mai bun. Numai că o să trebuiască să folosim un vicleşug. Uite cum o s-o meşterim : tu să-mi dai o ţidulă, cum că eu, Porfiri Koronotov, sînt dator să plătesc lui Stepan Mitriev Surovţev — adică mie — patruzeci de ruble cînd mi-o cere... şi aşa mai departe...

— De ce să-ţi dau ţidulă ?

— Sfinte Sisoaie ! Păi, dacă m-oi duce cu un asemenea document la Ivan Maximovici, cum o să poată să nu-mi dea banii ? N-o să aibă nici o îndoială, socoteala-i după lege. El ţi-e dator pentru muncă, iar tu îmi dai dovadă că pot să primesc eu banii în locul tău, aşa că socoteala-i dreaptă, curată. Iar eu iau banii şi ţi-i dau ţie, pe loc. Totul, cît ţi se cuvine, pînă la ultima copeică. Sau poate n-ai încredere în mine ? Ei, atunci mai gîndeşte-te, mai chibzuieşte, că tu ştii mai bine.

Mitrici se lăsă pe speteaza scaunului, încîntat de găselniţa sa.

— Ba nu, Mitrici... nu asta voiam să zic... Numai aşa...

— Ei, poftim ! Mi s-a făcut milă de tine, iar tu te împotriveşti.

Mitrici se duse pînă la tejghea, veni cu un petic de hîrtie şi un creion. Se aşeză şi începu să migălească textul poliţei.

„Iar pune la cale vreo şolticărie..." îl fulgeră un gînd pe Porfiri, dar se frînse brusc. Începu să clipească speriat : i se părea că sticlele de pe masă se clătinau.

— Uite, Porfişenka, e gata. Acu mai rămîne să pui şi tu mînuţa aici, adicătelea să te iscăleşti. Na-ţi creionul.

Dar degetele lui Porfiri alunecară neputincios pe muşama.

— Sfinte Sisoaie, da văd că te-ai pierdut de-a binelea ! Mitrici îi vîrî creionul în mînă şi-l ajută să-şi îndoaie degetele. Scrie, uite aici : „Tîrgoveţul Porfiri Koronotov..." Stai, stai ! L-ai mîncat pe „v"... Aşa... Aşa... Ei, acum scrie... Aşa : „Por... Porfi... firi..." Stai... „R"-ul nu l-ai întors cum trebuie... Aşa... „Koronotov..." Ei, vezi... Ia te uită, ce codiţă i-a tras, he-he-he, ca unul cu carte ! Acum să desenăm data : „Anul una mie opt sute nouăzeci şi şase, luna iunie, ziua a cincea". Mitrici dădu un bobîrnac cu unghia în hîrtie. Dacă am mai găsi şi o iscălitură de martor !

Uşa cîrciumii se deschise lăsînd să pătrundă în încăpere un om scund, uscăţiv. Era felcerul de la spitalul judeţului.

Umbla zvoana prin oraş că o dată, nu se ştie din ce pricină, turnase iod în fiertura de iarbă-dulce cu care se doftoricea pe

atunci de tuse medicul Alexei Antonovici Mirvolski, de la acelaşi spital.

Numai datorită intervenţiei hotărîte a victimei însăşi, care-i luase apărarea, felcerul fusese lăsat în slujbă, dar cu o asemenea notare în fişa de serviciu, că-i tăia orice nădejde de avansare pe viitor. Povestea asta, în afară de pata din fişa personală, mai avu şi alte urmări : felcerul rămase cu porecla de „Iarbă-dulce", care se lipi atît de tare de el, că începu el însuşi s-o pună în locul propriului său nume de pe actul de identitate, nume care — în treacăt fie spus — suna cît se poate de neatrăgător : Pşikin [1]. De altfel, şi acest nume, mai degrabă poreclă decît nume, îl moştenise numai de la tatăl său, bunicii şi străbunii lui purtînd nume frumoase. Toată cinstea de care se bucura taică-său se dusese pe copcă de cînd acesta intrase ca „ajutor de ham" la milionarul Eliseev, proprietarul tuturor minelor de aur din taigaua de nord.

În popor e numită „ajutor de ham" gloaba care, în timpul curselor, e lăsată să alerge alături de un trăpaş de rasă numai pentru ca acesta din urmă să vadă lîngă el un rival. Gloaba aleargă un sfert de pistă şi rămîne în urmă, dar n-are a face, nu ea interesează ; rostul ei e să aţîţe sîngele trăpaşului şi acesta, rupînd pămîntul, va ajunge la finiş primul. Poporul numeşte „ajutor de ham" pe lingăii care şi-au pierdut conştiinţa şi ruşinea, pricepîndu-se să învîrte cele mai murdare afaceri ale stăpînului lor.

Lui Eliseev, un beţivan desfrînat, care nu mai ştia ce să facă cu atîta bănet, i se făcuse lehamite de viaţă, că nimic nu-l mai putea mişca. Nu-l ducea mintea nici măcar să dezlănţuie o orgie sălbatică. De aceea avea nevoie de cineva în stare să născocească tot soiul de blestemăţii, pe care să le şi facă în faţa lui, numai aşa, ca să-i aţîţe imaginaţia. Acesta era rolul tatălui lui Iarbă-dulce, rol de care se achita — nu-i vorbă ! — cu multă iscusinţă.

Intrînd în cîrciumă, felcerul se uită în jur şi, zărindu-l pe Porfiri turtit de băutură, zîmbi ; apoi făcu de departe o mişcare cu bastonul, de parcă ar fi tras peste el o cruce, şi se apropie de măsuţa celor doi.

[1] De la *pşik* — un fleac, un nimic (rusă).

— Da ce-i cu hîrtia asta făr' de haz de pe masa voastră veselă ? întrebă Iarbă-dulce, aţintindu-şi ochii de spiriduş asupra chitanţei.

Mitrici îşi mîngîie duios chelia, rumenită de bucuria succesului şi de vinul băut.

— Ei, un lucru cît se poate de obişnuit, Ghenadi Petrovici, lămuri el, împingînd tocul spre Iarbă-dulce. O poliţă ca toate poliţele. Fii bun, rogu-te, şi pune o iscălitură de martor, cum că semnătura lui Porfiri Gavrilovici e adevărată.

— Se poate, asta se poate. *„Verba volant, scripta manent"*, ceea ce înseamnă : vorbele zboară şi se uită, dar ce-i scris rămîne. Trase o semnătură, făcînd să sară stropi de cerneală în jur, şi-şi împodobi de astă dată autograful cu întreaga formulă a demnităţii sale cetăţeneşti : „Iarbă-dulce-Pşikin, felcer la spitalul judeţean din Şiversk".

Cîrciuma începuse să se umple de lume. Mitrici se aşeză la tejghea. Iarbă-dulce îşi trase scaunul lîngă Porfiri şi-l pofti să mai golească măcar un păhăruţ. Porfiri se uita la el buimac, căznindu-se să-şi amintească ceva...

— Nu, Iarbă-dulce, nu mai beau... Basta... Eu şi aşa... Da... m-am şi... Ştii, abia sosii cu pluta... Ei, şi iaca... trebuie să mă duc la Lizaveta... Mă aşteaptă, pesemne...

— Te aşteaptă ? De bună seamă că te aşteaptă nevestica ta drăgăstoasă. „Păcat, zice, că Porfiri Gavrilîci n-a sosit cu vreo zece zile mai devreme."

— Cum ? Ce tot bălmăjeşti acolo ? făcu Porfiri, privind ţintă la el. Se sforţa ca să priceapă cele spuse de Iarbă-dulce, dar simţea că vorbele îşi au tîlcul lor şi că nu prevestesc nimic bun. De ce-ai spus asta ?... Vorbeşte-e... şi izbi cu pumnul în masă, de zăngănîră paharele.

— E-e, Porfiri Gavrilovici, da nerăbdător mai eşti ! Mai bea, rogu-te, un păhăruţ şi atunci poate că ţi-oi spune.

Porfiri încleştă fălcile şi se posomorî. Îşi ridicase braţul greu cu gîndul să mătură totul de pe masă. Dar braţul se lăsă moale în jos. Apucă un păhăruţ şi-l dădu pe gît. Îşi mai turnă fără întrerupere, unul după altul, încă patru păhăruţe şi, după ce-l goli pe ultimul, îl izbi aprig de duşumea. Iarbă-dulce îşi strîmbă buzele într-un zîmbet dispreţuitor.

— Aşa să fi făcut de la bun început, Porfiri Gavrilovici. În starea asta e mai interesant să stea omul de vorbă cu dumneata. Poţi asculta şi o istorioară hazlie.

— Vorbește ! se înăbușea Porfiri. Pricep eu... S-o fi încurcat cu careva... Spune, cu cine ? strigă el, dar glasul i se întrerupse brusc : i se păru că ceva se mișca în sticlă... Se uita țintă la ea, în vreme ce Iarbă-dulce îi șușotea la ureche, înecîndu-se cu vorbele :

— Interesant de știut, Porfiri Gavrilovici, nu-i faptul că o femeie și-a pierdut cinstea, ci cînd și-a pierdut-o ! Dacă bărbatul pleacă în taiga și nevasta își calcă credința conjugală, asta, Porfiri Gavrilovici, nu-i minciună. Încă nu se poate numi minciună. E o slăbiciune, o pasiune, o uitare de o clipă. Cu toții sîntem oameni, asta-i limpede. Dar, vezi tu, minciună-i atunci cînd o fată logodită are un prieten de suflet, se sărută, se dăgostește cu el și pe urmă se mărită cu altul... după ce a păcătuit... Asta-i minciună... groaznică minciună...

Porfiri scrîșnea din dinți și-și strîngea pumnii. Din sticla pe care n-apucase s-o golească de tot își bulbuca acum ochii la el o broască uriașă ; zgîria cu labele sticla, dinăuntru, încercînd să iasă pe gîtul strîmt.

— Drace ! Z... zi mai departe, horcăi Porfiri, uitîndu-se pieziș, cu scîrbă, la sticlă : îi era frică de broaște.

— Ce vrei să mai zic, Porfiri Gavrilovici ? Mai departe, totu-i cît se poate de simplu. Fă și dumneata socoteala cam cînd îi sorocul botezului de la ziua nunții voastre... dacă copilașul i-al dumitale. Iar nevasta dumitale a născut acum vreo zece zile un fecioraș.

— Zece zile ? întrebă Porfiri cu glas înăbușit. A și născut ? Lizaveta a și născut copilul ?

— A născut, Porfiri Gavrilovici, un băiețel, tiii ! o bomboană ! Ți-e străin, da ce să-i faci ! Nevasta dumitale a vrut să-l încredințeze pe doctor, pe Alexei Antonovici, că a născut, chipurile, înainte de soroc. Și să capete o dovadă pentru asta. Da cum să fie înainte de soroc ? Și de ce avea nevoie neapărat nevasta dumitale de o dovadă pentru asta ? Cui altuia, în afară de dumneata, ar fi arătat ea o asemenea dovadă ?

Iarbă-dulce privi printre gene la Porfiri. Acesta sta împietrit. Mușchii feței îi zvîcneau puternic. Vinele de la tîmple i se umflaseră. Iarbă-dulce oftă și începu iar :

— Eu poate că degeaba te tulbur, Porfiri Gavrilovici. E o afacere de familie, voi doi o s-o scoateți mai bine la capăt. Lumea, cred eu, nu știe nimic de asta. Afară de nevasta dumitale, de mine și de doctorul Alexei Antonovici nimeni nu știe nimic.

Nevasta dumitale le-a socotit cu iscusință pe toate, nici la naștere n-a chemat pe nimeni, a născut singură. Da de ce taci, Porfiri Gavrilovici ? Eu, știi, mi-am zis așa : dacă am aflat, trebuie neapărat să-i povestesc bărbatului. Treaba lui cum o să-și aranjeze el lucrurile în familie. Eu însă am conștiința curată ; n-am o minciună pe inimă. „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*", ceea ce înseamnă : „Mi-e prieten Platon, dar adevărul mi-e mai drag ca orice." Gîndește-te și dumneata, Porfiri Gavrilovici, dacă nu ți-aș fi spus acum adevărul te-ar fi convins nevasta că a născut înainte de soroc. Ar fi fost mai bine ? Nu. E o minciună, o minciună sfruntată ! În loc să se căiască, să-și recunoască vina, cu inima deschisă, te-ar fi indus în eroare cu privire la cel care e adevăratul tată al primului născut, iubit cu atîta duioșie ! În ciuda cinului meu mărunt, nu sînt lipsit de noblețe, sînt un om de o înaltă moralitate. Urăsc minciuna. Dumneata, de asemenea, știu că ești un om limpede ca cleștarul...

Porfiri ședea, strîngîndu-și capul în palme.

— Da s-o fi văzut pe nevasta dumitale, zîmbi Iarbă-dulce și plescăi din limbă, cum se mai dădea bine pe lîngă Alexei Antonovici ! Din dorința mea înnăscută de a ști totul, am tras cu urechea printr-o crăpătură a ușii. Alexei Antonovici la început a țipat la ea, a bătut din picior. Pe urmă, văd că încearcă s-o înduplece : or să se descurce toate, zice, cu binișorul. Și ăsta face cîrdășie cu minciuna josnică !... Așa stau lucrurile, Porfiri Gavrilovici. „*O tempora, o mores !*", ceea ce vrea să zică : „O timpuri, o năravuri !" Să mai bem, ce zici ?

Luă sticla și începu să-i toarne lui Porfiri. Acesta însă se feri, scoase un țipăt înăbușit și dădu din mînă. Paharul se rostogoli pe dușumea ; cioburile zăngăniră. Iarbă-dulce prinse din zbor sticla.

Porfiri sări în picioare. O clipă se uită cu o privire sălbatică la felcer, apoi apucă scaunul pe care șezuse și izbi cu el, din toată puterea, în masă. Cioburi de farfurii țîșniră în toate părțile. Rupse picioarele frînte ale scaunului și le zvîrli pe fereastră. Își sfîșie gulerul cămășii și, vînăt la față din pricina sîngelui ce i se urcase la cap, se năpusti afară. În urma lui, Mitrici striga cît îl ținea gura :

— Ah, Porfișka, fecior de tîrfă, ce-ai făcut ?! Atîta pagubă să-mi aduci pentru bunătatea mea !...

Iarbă-dulce oftă, bău vinul ce mai rămăsese și mormăi gînditor :

— Acu fără doar și poate c-o să-și taie muierea. Dumnezeule mare ! Așa-i e firea, ce să-i faci. Biata femeie...

Porfiri alerga pe stradă cu răsuflarea tăiată. Toate i se învălmășeau în față ; în urechi îi clincheteau zurgălăi.

3

Porfiri și nevasta lui Elisaveta locuiau la o depărtare de peste o verstă de oraș pe un petic de pămînt fără drept de folosință pentru arat. Aveau o izbă prăpădită, lăsată într-o rînă și vîrîtă în pămînt, cu acoperișul putred ce-și scutura draniţele. Lipsită de acareturi și de gard, stătea ca un ciot negru printre bălării. Domnea pustietatea în locurile acelea. O poieniță, în mijlocul căreia se înălța căsuța, iar în jur piniș des, înalt. Ogoarele țăranilor din împrejurimile orașului începeau mai departe, dincolo de păduricile de pini. Rîuleţul Uvatcik înconjura dintr-o parte pămîntul lui Porfiri, în semicerc. În lunca Uvatcikului crescuseră mălini, sălcii, scorușI. Primăvara revărsa de acolo, prin ferestrele deschise, mirozna dulceagă a mălinilor în floare. Iarna tufișurile negre, golașe, ofereau adăpost haitelor rătăcitoare de lupi. Urletul lor flămînd pătrundea în noptile geroase prin pereţii căsuţei.

Altă casă nu se afla în apropierea pămîntului lui Porfiri. Pe vremuri se așezase aci bunicul său, de meserie dohotar. Porfiri deprinsese și el, încă din copilărie, îndeletnicirea asta. Dar în decurs de trei generații coaja de mesteacăn și buturugile cu rășină secaseră în jurul peticului de pămînt. Bunicul lui Porfiri muri, lăsîndu-i moștenire fiului său doar izba pe jumătate putrezită, gropile de gudron năruite, tusea fără leac și pleoapele umflate, înroșite din pricina fumului înțepător de smoală. Această moștenire îi trecu apoi lui Porfiri. Dar între timp i se mai adăugase ceva. Pe vremea cînd Siberia mai era bîntuită de frigurile aurului și pretutindeni se descopereau noi zăcăminte de rocă auriferă, tatăl lui Porfiri se hotărîse să părăsească munca aspră și mizeră de dohotar și să-și caute bafta la minele de aur. Plecă și nu se mai întoarse. Vorbea lumea după aceea că găsise

aur, dar n-a apucat să mai tragă foloase de pe urma lui. L-au pîndit *bergalii* — ăi de vînează norocul altuia — şi l-au doborît cu un glonte, lîngă pîrîul unde spăla aurul. Primăvara, după ce se topiră zăpezile, ieşi la iveală, cu ghioceii, şi cadavrul lui. Aşa s-a sfîrşit cu bafta căutătorului de aur ! De atunci, ori de cîte ori auzea cuvîntul „baftă", ori „aur", o spaimă rece îl năpădea, fără voie, pe Porfiri.

După moartea tatălui său, Porfiri, care se obişnuise de mic copil cu truda, se făcu tăietor de lemne. Dar mai erau multe mîini puternice, vînoase, ca ale lui, multe spinări late, vînjoase. Mult prea multe. Marfă ieftină. Mai cu seamă cînd omul n-are nici măcar un căluţ al lui. Să tai un copac în pădure nu-i mare scofală. Ia să-l aduci la oraş ! Atunci are preţ. Dar cum să-l aduci ? Cu ce ? De aceea Porfiri umbla mereu în căutare de lucru : cine să-i cumpere însă doar forţa muşchilor ? Se găseau antreprenori care-l năimeau pe Porfiri pentru tăiatul pădurii. Muncea Porfiri cu sete, din răsputeri, dar cînd să i se facă socoteala mare lucru n-avea de primit. Bilele de la abacurile stăpînilor zburau încoace şi încolo, iar lui Porfiri îi săltau în palmă doar cîţiva gologani. Şi dacă te certai, şi dacă făceai gură, tot pe-a lor rămînea. Şi de obidă, de mîhnire, tot te duceai pe urmă la cîrciumă, să laşi acolo ultimii bănuţi, iar de nu-i aveai nici pe aceia, beai pe datorie... Cînd veneau apoi zilele pustii, cînd nu se găsea nimic de lucru, Porfiri flămînzea, neştiind cum şi de unde să-şi facă rost de o bucată de pîine.

Poate că sărăcia n-ar fi fost atît de cumplită în casa lui Porfiri, dacă din cei mai fragezi ani ai tinereţii n-ar fi deprins năravul băuturii. Taică-său, care renunţase să mai gonească după o rază de lumină în viaţa-i trudnică, lipsită de bucurii, cumpăra cu ultimii gologani votcă, o punea pe masă şi striga : „Naiba să le ia pe toate ! Bea, Porfişka !" Achizitorii, care soseau la tatăl lui după gudron şi smoală, începeau tocmeala tot de la sticla cu votcă : dacă-i îmbeţi pe dohotari, iei marfa la preţ mai mic. Tot aşa şi antreprenorii la care lucra mai tîrziu, ca tăietor de lemne, Porfiri ; tot aşa şi stăpînii care-l tocmeau la lucru, chiar dacă n-avea de spart decît un stînjen de lemne. „Bea, bea, Porfişa..." fie pentru cunoştinţă, fie de oboseală, fie pentru aldămaş... Bea, căci atunci munca ta îl va costa mai ieftin pe stăpîn ! Iar restul de bani o să ţi-l bei oricum şi singur...

Toate acestea le vedea şi le înţelegea prea bine Porfiri. Dar nu vedea altă ieşire. Toţi se purtau la fel. Aşa era rînduită viaţa. Greu să te împaci cu toate astea, dar ce să faci ? Să scuipi adevărul în obrazul stăpînului ? Are să te ocărască. Iar unul mai hapsîn te dă afară, ba-i mai aţîţă şi pe ceilalţi să nu te primească la lucru.

Atunci să izbeşti furios cu pumnul în masă, să faci praf geamurile din casă, să-ţi baţi nevasta ? Asta da, se poate. Loveşte ! Bate cît pofteşti. Aici eşti tu stăpîn. Numai aici eşti stăpîn...

Şi cînd i se făcea lehamite de toate din pricina vieţii acesteia vitregite de dreptate, Porfiri proceda întocmai.

Ciudat însă : oricîtă gălăgie ar fi stîrnit la beţie, oricîte lucruri din casă ar fi spart sau ar fi rupt în asemenea clipe, pe nevastă-sa n-a pus mîna niciodată. Iar cînd se trezea din beţie, în timp ce se văita şi-şi uda capul cu apă, nu uita s-o întrebe :

— Lizka, te-am bătut eu astă-noapte ?

— Nu, Porfişa, nu m-ai bătut.

— Nu ţin minte nimic. Oh ! Oh ! Vai !... Hai, Lizka, spune-mi adevărul !

— E adevărat, Porfişenka, e adevărat. Ai ţipat doar puţin, da de mine nu te-ai atins.

— Ia vino mai aproape, o chema Porfiri şi-i cerceta atent mîinile, obrazul : nu cumva are vînătăi, zgîrieturi ? Spune, nu te-am strîns de gît, nu te-am ameninţat cu cuţitul ?

— Nu, Porfişenka, nu.

— Uf !... Atunci... bine, du-te şi vezi-ţi de treabă.

Iar el se trîntea pe pat şi zăcea mahmur ore întregi.

Uneori, biruindu-şi teama, Liza se apropia de el, se lipea de obrazul lui ţepos, neras, şi-i spunea :

— De te-ai lăsa de băutură !... Îţi iroseşti viaţa, şi pentru ce nici tu nu ştii. Oare n-ai altă alinare decît vinul ? Te întunecă, îţi înceţoşează mintea. Mult îţi trebuie, în starea asta, ca să ridici mîna asupra unui om ?

Porfiri ofta şi se dădea la o parte.

— Nu, Lizka, de băutură nu mă las. Ştiu asta. Nu-mi ajung puterile ca să mă las. Cu ce altceva să-mi ostoiesc sufletul cînd mi-e peste poate ? Toată iarna am tăiat la lemne pentru Gurdus şi iată că nu mai avem bani şi nici ce mînca n-avem. Şi cînd te gîndeşti că ticălosul n-a tăiat pentru el lemnele acelea ! Le-a vîndut. A agonisit o sută cincizeci de ruble — bani curaţi. Iar

nouă banii ăştia ne-ar fi ajuns doi ani. Eh, să-i mulţumesc lui Mitrici că a izbutit să mă oprească la timp. Şi m-a potolit. Că de nu, pe legea mea că i-aş fi strivit botul lui Gurdus. Cînd mă îmbăt nu mai sînt stăpîn pe mine. Da pe tine, nu te teme, nu te ating. În toată lumea asta, numai în tine am încredere... Dar ţine minte, Lizaveta : dacă aflu că ţi-ai pus în gînd să mă tragi pe sfoară cu altul, degeaba o să cerşeşti îndurare. Nu înghit vreo minciună nici măcar de la tine.

Liza pălea auzind asemenea vorbe şi se închidea şi mai mult în sine, ştiind că nu degeaba se aprind scîntei în ochii lui Porfiri, că e în stare să-şi pună în fapt ameninţarea ; şi buzele ei nu puteau rosti mărturisirea grea şi plină de obidă.

4

Liza stătea la geamul deschis sorbind cu nesaţ miresmele tari ale primăverii. În jurul căsuţei se înălţa iarba întunecată, plină de sevă, ca o perie verde, deasă. Soarele se lăsa pe după lanţul de munţi, azvîrlind din desişul copacilor umbre monstruoase. Aerul începea să se răcorească. În tufăriş, dincolo de Uvatcik, scîrţîia răguşit un cristei.

Lipsită de vlagă Liza îşi plecă fruntea, sprijinind-o de rama ferestrei. În cap îi roiau gînduri apăsătoare, răzleţe, încurcate...

...Iat-o pe fînaţ, fetiţă de o şchioapă. N-are încă puteri să cosească şi a rămas să gătească mîncarea. E mîndră de treaba care i s-a dat s-o facă şi nu-şi ia ochii de la ceaun, tot amestecînd kaşa aromată. Roiurile de musculiţe îi pişcă la sînge obrazul, gîzele i se vîră în ochi, în nări ; ea se apără cu o creangă de mălin, se ascunde în valurile de fum, dar nu vrea să-şi pună plasa ; îi e prea cald cu ea. Iar cînd taică-su şi maică-sa termină cositul, îi strigă cu glas răsunător : „La ma-a-a-să-ă !"

Cei mari se apropie voioşi de foc ; mama se duce la pîrîu, să ia oala cu smîntînă îngropată în prundişul rece ; tata se aşază să bată coasa.

— Bravo, fetiţo, o laudă el, ai învăţat să găteşti. Curînd te măritäm ! Klavdeia, vezi, ocheşte-i un mire.

Se așază să mănînce în cerc, cu ceaunul la mijloc ; tata ia o lingură de mîncare, o înghite, pune lingura la o parte și spune zîmbind :

— Ei, mamă, pesemne că din Lizutka noastră o să iasă o învățată... Ce-i cu ceainicul, n-a dat încă în clocot ?

Kașa e sărată potroacă...

...Pentru prima oară în viață, Liza s-a dus și ea seara la o petrecere. E iarnă. În izbă e cald ca în cuptor. Au venit mulți flăcăi și fete. Rîsete, glume, chiote.

Și înainte vreme alerga cu copiii să se uite la dansuri, dar pe atunci flăcăii n-o învredniceau nici cu o privire ; acum însă armonistul nu-și mai ia ochii de la ea, în timp ce cîntă voinicește, cu triluri, *Podgornaia* la armonica lui cu două șiruri de clape.

Au început să joace „vecinii". Alături de ea s-a așezat armonistul, i-a cuprins umerii cu mîinile și-i tot suflă ceva la ureche — ea n-aude nimic, dar inima i se zbate năvalnic și ochii i se împăienjenesc.

— Vecine, ești mulțumit de vecinica ta ?

— Mulțumit.

— Arată-ți mulțumirea.

Armonistul o îmbrățișează strîns și-și întinde gîtul, căutîndu-i buzele. Ea se rușinează, dar e și bucuroasă... Nu ! Se smulge din brațele lui și fuge în tindă. În urma ei hohotesc toți ceilalți. Flăcăul o ajunge în tindă, o strînge în brațe, o sărută și, învăluit în aburul înghețat ce se învălătucește la ușă, o trîrăște înapoi în odaie, îmbujorată toată de rușine...

Firul gîndului i se întrerupse din pricina unui plîns de copil, care-ți sfîșie inima. Liza s-a trezit din visare, s-a apropiat de pat și s-a apucat să legene copilul :

À-a-a ! Puiul mamei, nani, nani !
Vin în goană iepurașii ;
Vin la tine, toți buluc,
Balalaici cu ei aduc.

A-a-a ! Puiul mamei, nani,
Au plecat de mult bîtlanii ;
Pregătit pentru iernat,
Moș Martin și-a pus halat...

Copilul s-a potolit.

Şi din nou i se deşteaptă în amintire toate cîte le-a trăit...

...Vara trecută s-a nimerit să fie călduroasă şi afară de asta a şi plouat cam des. De aceea iarba în lunci se înălţa văzînd cu ochii, ciupercile năpădeau mestecănişurile, în păduri se coceau poame zemoase.

Afine se făcuseră multe de tot. Fetele se adunau pîlcuri-pîlcuri făcînd să vuiască pădurea de hohote de rîs, ţipete şi chiote, iar spre seară, cîntînd în gura mare cuplete populare, se întorceau purtînd pe umeri căldări pline cu poame dulci. Dinţii puternici le străluceau cu reflexe vineţii.

Cositul fînului era pe sfîrşite. Se apropia secerişul. Ilcea, tatăl Lizei, nu semăna grîu. De cînd se însurase, năzuind să fie liber, părăsise munca la chiaburii Sirenevi, unde argăţea, şi se apucase de vînătoare. Numai vara se întîmpla să mai cosească pentru cal partea lui de iarbă trasă la sorţi şi iar pleca în taiga. Alt loc n-avea unde să se ducă. Pămînturile bune fuseseră luate cu japca de bogătanii satului, iar din nisipuri sau văiugi nu scoţi pîine, ci numai lacrimi. Şi cine ca cine, dar un fost argat, care — vezi doamne ! — găsise că-i prea amar să munceşti pentru altul, putea oare să capete de la stăpîni un petic de pămînt mai acătării ? Nu, niciodată. N-ai vrut să mai fii argat ? Ei, atunci, ca să te înveţi minte, ia să vezi cum ai s-o duci fără pămînt, fără stăpîn ! Trăieşte, trăieşte cît eşti tînăr şi ai „baftă" la vînat, că pe urmă poţi să te cocîrjezi pînă la pămînt, că stăpînii n-au să te mai ia înapoi. Şi n-ai decît să crăpi, s-o găsi pămînt unde să te îngroape.

Bine ar fi să poţi pleca în taiga, să-ţi durezi acolo o căsuţă, cum fac şi alţi vînători care iernează acolo, şi să trăieşti în vecinătatea exploatărilor. Dar şi acolo oamenii s-au aşezat pe pămînturile bogate şi n-ar lăsa în preajma lor un străin ca să le înjumătăţească vînatul de prin partea locului. Iar în taigaua pustie nu-ţi vine nici ţie să trăieşti. Visa Ilcea să plece departe de tot, chiar la Belogorie, dar Klavdeia se împotrivea. „Te-a-pucă urîtul să trăieşti fără lume, zicea ea. Aici, chiar dacă te strînge în chingi nevoia, tot ai de la cine să te împrumuţi." Aşa se făcu că Ilcea rămase pe loc, deşi fără pămînt, dar înconjurat de oameni, în sat, aproape de vecinii de la care poţi împrumuta o bucată de pîine la nevoie...

Fînaţul lui Ilcea se proptea cu una din margini în mlaştină. Pe moviliţe foşnea uscat, ca secara pîrguită, iarba înaltă, cu fire ascuţite. Cădea sub coasă în valuri groase, grele.

Tare-i greu să strîngi iarba pe mlaştină : trebuie să ţii coasa în cumpănă, altminteri, de se înfige într-o moviliţă, abia o mai scoţi. Se istovesc toţi. Şi pe deasupra, mai vine şi vremea rea : abia ai apucat să răstorni brazda, că vine un nor care stropeşte cu ploaie şi-ţi udă fînul.

Într-una din zilele de sărbătoare, Liza îi ceru voie lui tată-său s-o lase să plece cu fetele după poame. Prietenele ei de pe fînaţurile învecinate plecaseră de mult acasă, în sat, să pregătească secerele, să răsucească legătoare pentru seceriş ; pe fînaţuri nu mai rămăseseră decît bărbaţii, să termine de aşezat fînul în căpiţe. De la fînaţul lui Ilcea pînă în sat era cale de vreo şase verste, iar pădurea cu afine se afla şi mai departe, dincolo de tăpşanul cel întins. Taică-său se împotrivi multă vreme, tot căutînd s-o înduplece :

— Mai bine te-ai hodini, Lizutka, că-i fi istovită. Vezi şi tu cît e de greu la greblă. O să alergi toată ziua şi mîine — dacă ne-o da dumnezeu vreme bună — iar o să te pui la treabă. Dacă ai poftă de poame, du-te mai bine cu maică-ta la mlaştină, să strîngi mure. Grozav de multe au ieşit anul ăsta. Toate movilele parcă-s stropite cu sînge. Şi-s mai gustoase, nu-s ca afinele.

Da parcă te poţi înţelege cu o fată, dacă nu şi-a văzut de două săptămîni prietenele ?

Pînă la urmă Liza îl înduplecă pe taică-său. Alergă în sat, dar nu mai găsi pe nici una dintre fete ; de mult plecaseră toate la pădure. Luă o găleată şi porni în fugă să le prindă din urmă.

Ajunse în pădure. De cum intră o izbi în obraz mirosul tare, ameţitor de cetină încinsă la soare. Zîmbi fără să vrea, atît de bine se simţea.

Roua se zvîntase şi Liza nu-şi putea da seama cu nici un chip în ce parte o luaseră prietenele ei. Strigă de vreo două ori, dar pădurea îi înăbuşi pe loc glasul. Liza o porni la nimereală. Era linişte ; printre vîrfurile copacilor se vedea în zare cerul azuriu ; roiuri de musculiţe sîcîitoare zumzăiau lîngă obraz ; din cînd în cînd răsuna ţipătul sfîşietor al pupezei.

Dintr-un desiş de pini scunzi zburară fîlfîind din aripi nişte pui de găinuşă sălbatică şi se aşezară tot aici, pe vîrfurile copacilor. Fiindu-i milă să-i tulbure, Liza se întoarse şi făcu un

ocol mare. De îndată ce ajunse la prima vîlcea, găsi o tufă de afine, presărată cu poame mari. Îi fu necaz că fetele plecaseră cine știe unde, cînd aici, la doi pași, ia te uită ce belșug de poame ! Liza se chirci lîngă tufă și începu să culeagă afinele tot îngînînd :

De ce-nhami, drăguțule,
Calul cu picioare albe ?
Dacă ai pețit pe alta,
Plimbă-mă întîi pe mine...

Cineva îi cuprinse capul în palme, astupîndu-i ochii.

— Au ! Cine e ? se smuci Liza.

— Taci ! Toanto ! Ce te-ai speriat ?

Liza nu desluși glasul și se înspăimîntă.

— Au ! A-ju-tor ! strigă ea desperată, din răsputeri.

— Aha ! Așa care va să zică !

În aceeași clipă un pumn greu o izbi în cap. I se întunecă înaintea ochilor... Pinii își împreunaseră brusc vîrfurile, ascunzînd soarele strălucitor...

Liza se smulse din amorțeala de plumb abia noaptea tîrziu. O porni încetișor, tîrîș-grăpiș, poticnindu-se la tot pasul de trunchiuri prăbușite. În zori ajunse la fînaț. Se opri nehotărîtă în pragul cocioabei lor, apoi se tîrî înăuntru și o strigă pe maică-sa. Avea nevoie de alinare — și singură mama o putea ajuta. Aceasta se trezi și bombăni înciudată :

— Te-ai întors ? Ce vrei ? Nu s-a luminat de zi ?

— Mamă, ieși puțin. Vreau să-ți spun...

— Ia te uită, ce-i veni ! Vorbește aici. Mi-e somn. Hoinărește pînă-n zori și treaba stă.

— Ieși, mamă, te rog !

Glasul fetei o făcu să presimtă nenorocirea. Căscînd din pricina frigului dimineții, mama ieși din cocioabă. Liza căuta vorbele, dar nu le putea găsi. Maică-sa se uita la ea : rochia sfîșiată, chipul palid, chinuit... Înțelese totul. O întrebă cu glas răgușit :

— Dumnezeule !... Da ce-i asta ? Cine-i ?

— M-a luat cu sila, mamă... În pădure...

— Cine ?

— Nu știu. A venit pe furiș... M-a lovit... Mai bine muream pe loc. Mamă, învață-mă ce să fac. Să mă omor ?

— Dumnezeu să te aibă în pază, Lizanka, se poate să-ţi duci sufletul la pierzanie ? Doar nu-i vina ta. Povesteşte-mi tot... tot... fără să ascunzi nimic.

Şi Liza povesti totul, de-a fir-a-păr.

Mama o asculta tăcută şi degetele ei bătucite, tremurătoare îi mîngîiau într-una umerii, în timp ce lacrimi calde picurau peste capul plecat al fetei.

Înăuntru, tatăl se trezi şi începu să se răsucească de pe o parte pe alta. Femeile tăcură.

Cît fu ziua de lungă, fără a bănui nimic, Ilcea făcu haz de chipul posomorît al fiică-si :

— Ţi-am spus : „Lizutka, nu te du în sat". Ei, uite că te-ai întors îmbufnată. Ori, mai ştii, ţi-o fi dor după vreun drăguţ ? Nu-i încă vremea să te gîndeşti la aşa ceva.

Liza se aprinse toată. Sîngele îi năvăli în obraji, ochii i se împăienjenirăde lacrimi ; tăcu însă, nu răspunse nimic.

Nici la masă nu scoase o vorbă. Şedea lîngă strachina comună cu ochii plecaţi ; i se oprea dumicatul în gît.

Seara Klavdeia îl chemă pe bărbatu-său :

— Ilcea, ia vino încoace că s-a slăbit mînerul la coasă şi nu pot de fel să dezleg firul smolit. Şi se uită pe furiş la Liza, făcîndu-i semn cu mîna : tu intră în casă.

Terminară de vorbit noaptea tîrziu. Liza nu ştia ce au hotărît pînă la urmă. Dar stînd culcată pînă dimineaţa, fără somn, cu ochii deschişi, îl auzea pe taică-su cum se răsucea oftînd mereu.

Timp de şaisprezece zile, cît ţinu cositul, Ilcea nu-i spuse Lizei nici un cuvînt, de parcă ea nici n-ar fi fost acolo. Maică-sa nu îndrăznea s-o mîngîie.

Iar peste o săptămînă Liza fu peţită pentru Porfiri...

Se întuneca. Liza cernea făina în hambar. Prin uşa deschisă văzu urcînd malul rîului şi apoi trecînd prin curte doi bărbaţi cu legături de frînghii pe umeri. Pe unul din ei îl recunoscu : era Egorşa Elizariev, un ţăran din Rubahino, cu care taică-su pleca adesea în taiga, la vînătoare. Pe celălalt nu-l cunoştea. Era un bărbat înalt, cu părul castaniu-închis, un pic adus de spate, de parcă braţele lui lungi l-ar fi tras spre pămînt.

Cînd, terminîndu-şi treaba, Liza aduse în izbă făina cernută, pe masă ardea lampa de gaz, ca o pată tulbure de lumină, samovarul zumzăia ca o albină, în faţa musafirilor erau rîn-

duite căni şi sticle cu vin. După despărţitură, în bucătărie, ofta maică-sa. De dimineaţă o durea rău capul.

Liza scoase din beci copăiţa şi se pregăti să desfacă plămădeala. Maică-sa îi făcu semn cu degetul să vină mai aproape.

— Lizanka, du-te de-i ospătează pe musafiri. Am pus eu samovarul să fiarbă, da nu mă mai ţin puterile. Nu pot să ridic capul de pe pernă, aşa de rău mă doare.

Liza o privi rugător. Mama era întinsă pe laviţă, cu capul înfăşurat într-o cîrpă udă.

— Lizaveta, o chemă taică-su, vino să torni ceaiul !

Liza se apropie tăcută de masă.

— A, uite-o pe gospodina cea tînără ! zîmbi Egorşa. Ar trebui să dai bineţe. Ce mi te ţii aşa, cu nasul sus, fetiţo ?

Liza se fîstîci şi nu-i răspunse.

— Ţi-a înflorit fata, urmă Egorşa, adresîndu-se lui Ilcea, a înflorit, leită mumă-sa ! Mîndră-i ! Flăcăii se ţin cîrd după tine, Lizo ? făcu el întorcîndu-se spre fată. Cînd te măritäm ? Ţi-ai găsit vreun drăguţ ?

Liza abia se ţinea să nu izbucnească în plîns. Iar Egorşa, cu limba împleticită de băutură, continua s-o ia peste picior :

— Se vede că vrei preţ mare ! Ei, nu-i rău, nu-i rău, fata-i bine făcută ! O să-ţi dea. Dar ia priveşte aici, Liza : nu-i un mire bun ? şi-şi lovi tovarăşul cu palma pe umăr. Porfişka, ia îndreaptă-ţi spinarea !...

Porfiri se uita tîmp la Liza. Era beat turtă. Ilcea şedea nemişcat, cu sprîncenele încruntate.

— Da ce-ai zice, Porfişka, se însufleţea tot mai mult Egorşa, dacă se orînduiesc treburile aşa : uite, noi doi duceam pe apă buşteniі şi ne-am oprit azi, din drum, la un tovarăş, la Ilcea, să înnoptäm. Ne-am ospătat. Şi aici am văzut-o pe fiică-sa, o mîndreţe de fată. Ne-a plăcut. Am peţit-o. Am plecat cu plutele la oraş. Am primit socoteala pentru buşteni. Şi peste o săptămînă am făcut nunta. Şi Porfişka a început să trăiască ca omul gospodar. Trai tihnit, în sînul familiei. Ha-ha-ha !... Să te însor, Porfişka, ce zici ?

— Însoară-mă, rosti anevoie Porfiri.

Ilcea se smuci de pe scaun că zăngăniră vasele. Liza se lăsă pe laviţă, lipindu-se de perete. Mama ofta de după despărţitură.

— Ce-i cu tine, Ilcea ? se miră Egorșa. Te-ai supărat ?

— Ar fi fost cu supărare, făcu Ilcea cu jumătate voce, da acu nu e. M-am gîndit și eu : am crescut fata, am crescut-o și uite... pleacă... la un... la altul...

— Ho, Ilcea ! O fată se mărită ca să-și găsească norocul. Dacă s-a făcut mare, n-ai de ce s-o ții, să-și irosească tinerețea.

— Da de unde ne luarăm ? grăi la fel de încet Ilcea, și buzele-i tremurau. Parcă am pune la cale o petitorie în lege ! Nu vreau să mai vorbim de treburile astea, să clămpănim din gură de pomană.

— Da de ce să clămpănim din gură ? nu se lăsă Egorșa. Ba, hai, s-o petim. Uite, chiar acu s-o petim. Porfișka, te însori ?

— Mă însor, răspunse Porfiri, care se trezise din beție și se uita țintă la obrazul palid și înspăimîntat al Lizei. Era mirat și bucuros totodată.

— Ei, Ilcea, ce zici ? O dai pe Lizka ?

Ilcea se propti greoi cu pumnii în masă, de se îndoiră scîndurile. Liza, la perete, își ținea răsuflarea.

— O dau, răspunse taică-su, abia auzit.

— Oho ! se bucura Egorșa. Ia te uită ce petitor a ieșit din mine ! Da tu, frumoaso, ce zici ?

Liza o zbughi afară din izbă. Își petrecu noaptea în hambar.

Vorbele spuse la beție se dovediră întemeiate. La prînz, cînd Porfiri și Egorșa, treziți după cheful din seara aceea, plecară la pluta lor, Ilcea o chemă pe Liza :

— Ai să te măriți. Să nu-ți treacă prin gînd să zici ba.

— Să mă mărit ? Cu Porfiri ? Pe el să-l înșel ?

— Despre asta să taci, o întrerupse sever taică-su. Mai bine nevastă, oricum ai fi, decît fată cu copil. Asta-i. Dacă nu te măriți cu Porfiri, să știi că te alung din casă. Și dacă au să ne ungă poarta cu smoală, mă spînzur.

Liza păli auzind vorbele lui taică-su. Nu mai spuse nimic. Dădu tăcută din cap : „Primesc...“

...La nuntă n-au fost decît cei pe care-i cere rînduiala bisericească. Ilcea se prefăcu bolnav și nu se duse. Porfiri se supără, iar Liza începu să bocească amarnic.

Se cununară în oraș, la aceeași biserică unde se unea acum cu atîta pompă Ivan Maximovici cu Elena Alexandrovna. Același popă mormăi pe nerăsuflate rugăciunile cuvenite. Dar în fața bisericii nu era nici lume, și nici trăsuri, și nimeni nu făcu

urări mirilor. Însurăţeii plecară pe jos pînă la căsuţa şubredă a lui Porfiri, unde întinseră masa de nuntă. Vinul a curs gîrlă, iar pe lîngă vin s-au ospătat cu castraveţi muraţi şi cu scrumbii.

...Porfiri o iubea pe Liza. Dar cu un soi de dragoste ciudată, închisă. Nu-i dăruia îmbrăcăminte, nu făcea risipă de vorbe duioase — nici nu se pricepea, de altfel, să le rostească. Nu se pricepea nici s-o mîngîie. Dar Liza simţea în adîncul fiinţei sale că Porfiri are un suflet curat, mîndru. Nu se va împăca niciodată cu nedreptatea, nu-şi va încovoia grumazul în faţa stăpînilor, de aceea Liza ştia că va trăi o viaţă de sărăcie şi mai cumplită. Şi îndura cu răbdare viaţa asta trudnică, lipsită de bucurii, ca o pedeapsă pentru înşelăciunea ei fără voie.

Se întîmpla ca Porfiri să nu găsească multă vreme de lucru. Şedea atunci posomorît, gîndindu-se la ceva, apoi dispărea pentru cîteva ceasuri şi, întorcîndu-se beat, vîra sub pernă, ca să nu bage de seamă Liza, ori sub farfurioara de pe masă, trei-patru monezi de mărunţiş. Dacă nu izbutea să facă rost de bani, se foia cu paşi greoi prin izbă, uitîndu-se pe furiş la policioara goală de lîngă sobă. Se oprea apoi în dreptul ferestrei, cu mîinile la spate. Fără să se întoarcă, întreba aspru :

— Lizaveta, ai mîncat ?

— Am mîncat, Porfişa.

— Spune adevărul.

— Am mîncat.

— Ei !...

Se mai întîmpla apoi, în unele seri, ca Porfiri să se apropie deodată de Liza, s-o strîngă în braţe atît de tare că o durea şi s-o împingă pe dată în lături. Simţea atunci Liza că inima lui Porfiri e bîntuită de patimi şi în asemenea clipe o cuprindea spaima. O dragoste ca asta te înfricoşează mai mult decît ura. Porfiri însă îşi lua căciula şi ieşea din casă cu umerii aduşi, fără să scoată un cuvînt.

Lizei i se părea în asemenea clipe că Porfiri aşteaptă din partea ei un cuvînt cald, pornit din inimă, o vorbă din acelea care se înalţă din cel mai curat ungher al unei inimi drăgăstoase. Şi ar fi vrut să fie sinceră, să-i spună tot adevărul, să-şi despovăreze sufletul. Dar parcă era un lucru pe care să-l poţi spune ?... Şi Liza tăcea...

Iar mai apoi... mai apoi Liza se slei parcă deodată ; încremenea de spaimă, ascultînd cum pîlpîie viaţa fiinţei aceleia nevăzute... Se chinuia, neştiind cînd o să vină ziua în care lui Porfiri totul o să-i apară limpede. Şi ce-o să se întîmple atunci ?...

La dragostea oarbă a lui Porfiri se mai adăuga şi o gelozie cumplită.

Era în ajun de hramul sfîntului Nicolae de iarnă. Afară vîntul învolbura zăpada în vîrtejuri miţoase. Înălţată pe vîrfuri, Liza se căznea să prindă sub tavan, în colţul cu icoane, crenguţe parfumate, verzi, de brad. În ziua aceea Porfiri se întoarse devreme acasă. Intră fără zgomot, scuturâ zăpada de pe căciula ponosită şi se aşeză tăcut pe laviţă. Era treaz. Liza stătea pe jumătate întoarsă spre el, cu braţele goale ridicate în sus. Bluziţa veche îi strîngea sînii umflaţi. Părul bălai i se revărsase pe umeri. Îşi dăduse capul pe spate ; pe gît i se zbătea o vinişoară subţire. Crengile de brad alunecau neascultătoare pe perete în jos. Deodată Porfiri începu să vorbească. Rostea cuvintele rar, storcîndu-le cu greutate :

— Lizaveta, spune : de ce... te-ai măritat... cu mine ?

Ramura de brad scăpă din mîinile Lizei şi căzu cu zgomot pe duşumea. Porfiri urmă :

— Cînd te-am luat, m-am gîndit : în doi are să ne fie mai uşor, mă las de băutură. Dar nu iese nimic. Mă îmbată ca să mă pună să le muncesc pe degeaba, iar eu nu-s stăpîn pe mine. O să-ţi nenorocesc viaţa... Tu eşti o muiere frumoasă, bine făcută... Mi-e milă de tine... De ce te-ai măritat cu mine ? Te-ar fi luat oricine... dintre cei înstăriţi. Eu nu-ţi sînt pereche. Ştiu. N-ai să stai tu cu mine.

— Porfişa, dumnezeu cu tine ! Ce tot... şi i se frînse glasul.

— Nu-i baiul că o să pleci, dar că o să te ucid pentru asta. Mă jur pe cruce că atîta timp cît îs treaz nu te-oi atinge. Dar la beţie ?... Mai bine nu te-ai fi măritat cu mine.

Liza se aruncă la picioarele lui Porfiri. Voia să-i povestească totul şi pe urmă... n-avea decît s-o şi omoare pe loc. Dar toate începură să i se învîrtească în faţa ochilor şi căzu în nesimţire.

Porfiri o ridică cu grijă, o duse pe pat şi o înveli cu plapuma... Cînd Liza îşi veni în simţiri, în casă nu mai era nimeni.

Din ziua aceea, Porfiri începu să bea mai rar. Şi îndată după crăciun se apucă de trebăluit ; trei zile nu ieşi din casă,

cîrpind hainele și încălțămintea, ajutat de Liza. După ce puse ultimul petic la pantofi îi spuse :

— Mi-am pus ceva mare în gînd, Lizaveta. Plec cu Egorșa în taiga. Ne-am tocmit la Vasilev să tăiem copaci și, cum s-or porni sloiurile, aducem buștenii pe apă. O să ochesc un locșor în taiga, ca să ne mutăm acolo. Ba poate că o să și durez pe loc căsuța. Ne așezăm acolo, noi doi. Aici nu-i viață. Cînd te uiți în jur numai nedreptate vezi. Care cum îi mai înstărit nu caută decît să rupă de la gura omului muncitor. Mi se răzvrătește sufletul. Și n-ai unde să-ți găsești un sprijin. Nici de băutură nu pot să mă las aici. Da de vrut, vreau să mă las. În taiga n-o să mă mai ispitească nimeni. Poate că ne-om făuri acolo un trai mai bun. Așteaptă-mă cînd or porni să curgă apele. Pregătește-te. Uite, dacă am avea un fecior... și, fără să-și termine vorba ori să-și ia rămas bun, plecă.

Liza găsi pe laviță o rublă de argint.

Porfiri plecase în taiga. Plecase, așteptînd să i se nască un fiu, nebănuind nimic. Avea să treacă iarna. Aveau să treacă și ultimele luni, hărăzite de dumnezeu oricărei femei. Or să treacă. Și pe urmă ?... Pe urmă Porfiri avea oricum să afle. Plină de spaimă și de tristețe, Liza aștepta cînd anume...

...Și ziua aceea veni. O zi chinuitoare, de neuitat. Liza o întîmpină singură, fără ajutorul cuiva.

Ce chinuri ! Ce lungă-i ziua ! Cît de mult se lungește fiecare ceas al ei ! Fiecare clipă ! Ce dureri ! Țipă, Liza, țipă ! Nimeni n-are să-ți ajute. Ești singură... În schimb, n-are să afle nimeni în ce zi s-a întîmplat. Țipă, Liza, țipă ! Și de durere și de nădejdea ce te înspăimîntă, că doar-doar copilul s-o naște mort... Și flăcările arzătoare ale durerii neomenești o cuprind pe Liza, îi orbesc ochii, îi usucă buzele. Izbituri surde îi răsună în urechi, în tîmple. Degetele zgîrie perna. Și deodată un țipăt subțirel sfîșie haosul acesta de durere și se înfige ca un ac în conștiința Lizei : „E viu !"...

Copilul s-a ogoit în brațele ei, dar nu doarme. Și Liza își amintește ce-a vorbit cu Mirvolski, la spital.

— Alexei Antonovici, șoptește ea nu știu a cîta oară, strîngînd la piept povara ușoară, hai, scrie-mi că am născut înainte de soroc...

— Prostii ! Nu pot. Îţi repet : copilul e perfect normal. Doctorul se înfurie, ţipă la ea.

— L-am născut de mult ! Îţi jur pe sfînta cruce !

— Trebuia să mi-l arăţi atunci. Acum trebuie să te examinez.

— Nu...

— Nu pricep, dă din umeri Mirvolski, ce tot vrei de la mine ? Mai şi juri strîmb. Pe cine vrei să înşeli ? Pe soţ ? Ei bine, porumbiţo...

Şi-i vorbeşte la nesfîrşit, caută să-i explice, s-o liniştească. Toate astea cică-s zadarnice, zadarnice şi fără rost. Şi iat-o ieşind afară din cabinet...

Pe coridor e Iarbă-dulce. Se uită prietenos în ochii ei.

— Socot de datoria mea să ajut pe oricine are nevoie, să dau un sfat cui îi trebuie. Am auzit şi înţeles totul. Sînt gata să întocmesc documentul de care ai nevoie şi să-l întăresc cu semnătura mea şi cu ştampila statului. Nădăjduiesc că şi din partea dumitale...

Iarbă-dulce îşi îndoaie degetele de la o mînă.

— Ia ! Ia tot ce am !

— Totodată, socot de datoria mea să te previn că un asemenea certificat nu-şi atinge scopul dorit, fiindcă el nu va putea convinge nici chiar pe bărbatul cel mai naiv şi mai încrezător. Animat de milă faţă de dumneata, sînt gata să fac şi mai mult şi, la cuvintele „înainte de soroc", să adaug „născut mort".

Auzind aceste vorbe, Liza îngheaţă.

— Cum aşa ?... izbuteşte să îngîne.

— Restul... îl faci cu propriile-ţi mîini.

Liza îl împinge cu umărul pe Iarbă-dulce şi, clătinîndu-se, îşi tîrăşte paşii pînă acasă.

...Plescăind sonor din unde Uvatcikul se rostogoleşte pe pietre. Ramurile negre ale mălinilor s-au aplecat pînă la suprafaţa apei. Şuvoaiele zglobii sclipesc ca nişte focuri multicolore. Freamătă, se ciocnesc, se destramă şi sparg în mii de cioburi imaginea tufelor de pe mal. Iar prin frunzişul verde-închis se foiesc, ţiuind din aripioarele lor străvezii, ţînţari, musculiţe, fluturi şi libelule. Uvatcikul şerpuieşte, ocolind fiecare moviliţă de ogor şi din dreapta, şi din stînga, şi se întoarce iar. Unde să se grăbească ? La coturile lui bruşte, lîngă malurile lutoase, roase de apă, se învîrtejesc smocuri de spumă, iar apa acolo nu-i străvezie, ci tulbure, de parcă ar fi fost dreasă cu lapte. Adînci

mai sînt gropile astea ! Au fundul mîlos, nesigur ; butucii par acolo cenușii, acoperiți de mîzgă. Dinspre fund se întind la suprafața apei ramuri subțiri, moarte de păducel și mălin. Și-au trăit traiul, s-au uscat și și-au găsit loc de îngropăciune aici, în apa cea rece, în mîlul moale. Și se leagănă domol, îndoindu-se și îndreptîndu-se, în ritm cu vîrtejul neostoit de spumă.

Își amintește Liza de toate aceste coturi, meandre, gropi și bulboane. Își amintește acum și de vorbele lui Iarbă-dulce. Știe că primăvara nu se duce nimeni la Uvatcik, că n-are de ce. Doar spre toamnă s-or aduna fetele de prin împrejurimile orașului să culeagă poame de mălin. Dar acu nu vezi pe nimeni și nu te vede nimeni. Malurile-s pline de pietre. De care vrei — și mari, și mici. Iei o piatră din asta, o înfășori o dată cu copilul în scutece și o scufunzi în spuma galbenă. Bulboana liniștită va clipoci, ramurile năpădite de mîl vor tresări și se vor frînge, iar de pe fund se vor ridica zdrențe verzi de mîzgă și un șirag de bășicuțe de aer... Și cu asta... totul se va sfîrși. „Copilul s-a născut mort." Pe urmă o să se ducă la Iarbă-dulce...

Porfiri are să întrebe unde-i înmormîntat copilul. Unde ? Poate să facă o moviliță și s-o acopere cu brazde de iarbă. Nu-i nevoie să-i pui cruce și nici să-l prohodești. Că s-a născut mort... N-a avut suflet în el. Nici om n-a fost. Așa, numai o mînă de pulbere, de pămînt.

Nu, nu ! Parcă sînt în stare mîinile mamei să-l ia, să-l înfășoare și... și... de viu ? Viu ! Parcă n-o să înceapă pe urmă să numere zilele cîte o mai despart pe ea de moarte ? Ei, de moarte tot nu poate să scape unul din ei : fie, ea, fie copilul...

Liza își strînge pleoapele, și cerculețe roșii gonesc, șirag, în sus, mereu în sus. Și iată că din cercurile astea apare parcă aievea chipul lui Porfiri, schimonosit de furie. Speriată, Liza deschide ochii. Departe, înrămate în pătratul ferestrei deschise, se văd tufe de mălin și răchită înverzite ; se aude slab, de departe, clipocitul apei...

Pentru prima oară, în cele nouă luni și jumătate de la ziua aceea îngrozitoare, Liza își amintește cu limpezime totul. Cuiva i s-a făcut de joacă... Blestematul ! El a uitat în aceeași zi. Dar ce îndură ea acum ?... Blestemat, blestemat să fie !...

Și un val de obidă și furie sfîșietoare o năpădește și-i întunecă judecata.

'Uvatcikul are să ascundă totul... Îngropată în nisipul cenușiu, printre cioturile negre, lunecoase, minciuna va dispare pen-

tru totdeauna din viaţa Lizei. E drept că va rămîne în inimă, dar poate că aşa-i mai uşor ? Vor trece anii, toate se vor şterge, vor fi uitate şi rana se va preface într-o cicatrice noduroasă... Nu va mai avea parte de fericire... Despre ce fericire mai poate fi vorba ? Curînd are să se întoarcă Porfiri. Trebuie să termine pînă atunci... Cu un ţipăt înăbuşit îşi apucă fiul şi-l scutură pînă cînd copilul se îneacă de atîta plîns. Atunci Liza smulge cu mîinile tremurătoare cearşaful de pe pat, înfăşoară copilul şi, scrîşnind printre dinţi : „Blestemat, blestemat...", fuge afară în cerdac.

Departe, în oraş, lîngă biserică sună vesel clopoţeii, se hurducă nişte căruţe şi scîrţîie o armonică deşucheată.

„Se însoară, se veselesc... fericiţii !"

Şi, strîngîndu-şi povara la piept, Liza se năpusteşte într-acolo unde ramurile ţepoase de păducel s-au încolăcit pe mlădiţele aromate ale mălinişului, unde răchitele mlădioase, aplecate deasupra apei, îşi caută chipul în undele reci ale Uvatcikului şi nu-l pot găsi...

5

La asfinţit, razele soarelui stropesc ca o ploaie de aur acoperişurile caselor, aprinzînd focuri în vîrful turlelor de biserică. Ah, minunate mai sînt razele astea ! Strălucitoare, dar nu fierbinţi, suliţele soarelui îţi împung ochii şi totuşi, nu ştiu cum, nu-ţi vine să ţi-i întorci.

Lunecînd deasupra pămîntului, soarele se agaţă de lanţurile munţilor, se rumeneşte, tremură şi, aplecîndu-se domol spre dreapta, dispare pe după un pisc pleşuv — un munte singuratic, pustiit de păduri. Dintr-o dată coboară întunericul şi răcoarea, şi doar o ultimă rază, ciocnindu-se de nouraşii ce plutesc deasupra munţilor, lasă o dîră galbenă pe bolta palidă a cerului.

Alaiul de nuntă goneşte pe uliţă, clinchetind din sute de zurgălăi. Trăsurile cu arcuri scîrţîie asurzitor legănîndu-se pe drumul desfundat, cu urme adînci de roţi.

Încruntîndu-se la fiecare hurducătură, Ivan Maximovici îşi susţine nevasta cu mîna dreaptă şi se apleacă spre ea.

— Nu ţi-e frig, Elena Alexandrovna ?

— Nu, nu mi-e frig.

— Ce drum păcătos ! exclamă Ivan Maximovici şi se uită cînd într-o parte, cînd în alta. Groaznic ce te scutură. Stai bine, Elena Alexandrovna ?

— Destul de bine. Mulţumesc.

— Ce soare arzător ! Îţi străpunge parcă ochii, de nu vezi nimic înainte. Nu te supără soarele, Elena Alexandrovna ?

— Nu, nu mă supără, nu te nelinişti.

Un zîmbet uşor îi flutură în colţul buzelor.

Vasilev tace. În întîmpinarea lor aleargă în şir neîntrerupt izbele înnegrite de vreme, cu garduri la fel de negre. În faţa porţilor masive de lemn cu două canaturi şi cu acoperiş deasupra se află bănci de lemn. Arareori apare în fugă casa cu etaj a vreunui funcţionar sau negustor. Tîrgoveţii se dau la o parte, mai aproape de garduri, ca să se ferească de praf şi, văzînd feţe cunoscute printre nuntaşi, le fac prietenoşi semne cu mîna. În urma alaiului de nuntă, cîinii latră furioşi, stîrnind o gălăgie infernală.

— Astăzi e o zi fericită pentru mine, Elena Alexandrovna ! începe din nou Ivan Maximovici. S-a sfîrşit cu viaţa fără noimă de burlac ! Iată-mă soţ. Soţul dumitale, Elena Alexandrovna. Sînt nespus de mulţumit că m-am însurat. Dar dumneata ? Eşti mulţumită că te-ai măritat şi că eu sînt soţul dumitale ?

— Da, sînt mulţumită. Îmi placi.

— Dar dacă altul ţi-ar fi oferit mîna, ai fi putut să-ţi încredinţezi soarta altuia ?

— Nu ştiu, zău. De ce să vorbim de ceva ce nu s-a întîmplat ? Sînt nevasta dumitale.

— Înseamnă că ţi-e totuna ? Ivan Maximovici se uită, de astă dată cu nitică ciudă, la chipul frumos şi rece al Elenei Alexandrovna. Ţi-e totuna : eu sau altul ?

— Înainte mi-era totuna, dar acum sînt măritată. Pui nişte întrebări curioase, dragul meu Ivan Maximovici.

— Oare întotdeauna eşti aşa... liniştită ? Te-am cunoscut atît de puţin în timpul logodnei ! Aş fi vrut să te văd mai puţin reţinută. Şi, fiindcă veni vorba, socot că nu-i nevoie să ne spunem „dumneata". Am să-ţi dau un nume care o să ţi se pară puţin neobişnuit — Liusia. Bine ? Dar tu ? Cum ai să mă numeşti ?

Elena Alexandrovna surîde din nou, puțin batjocoritor.

— Liusia ! Frumos nume. Dar pe dumneata... Cum ai vrea să te strig ?

— Liusia, te rog, să-mi spui „tu", nu „dumneata".

— Am să te strig cum vrei tu.

— Vreau să-mi găsești tu singură un nume.

În clipa aceea, trăsura se hurducă atît de tare, încît Elena Alexandrovna este cît pe ce să cadă din ea, iar Vasilev e și el zvîrlit într-un colț al canapelei de catifea.

— Fir-ar al dracului ! izbucnește el fără voie. Ce drum afurisit. Ce tîrg păcătos ! Cîți ar trebui să pună umărul aici ! Dar nimeni nu vrea...

Trebuie să recunoaștem într-adevăr că orașul nu era dintre cele mai arătoase. Ca toate micile orașe siberiene de felul lui, Șiverskul n-avea cu ce să se laude în afară de noroiul de pe uliție, pe vreme ploioasă, și praful, pe timp secetos. Și dacă era numit „oraș", apoi asta numai pentru că odinioară, demult de tot, drujinile căzăcești, pătrunzînd în inima unei țări necunoscute lor, își aleseseră un locșor pe malul înalt al rîului năvalnic din taiga și duraseră acolo o mică cetățuie-închisoare, ca un simbol al puterii autocrate a țarului. Orășelul era încins cu un brîu dublu de șanțuri adînci și cu un gard înalt din bîrne ascuțite la capăt ; în cele patru colțuri se înălțau turnuri de pază — semn că aici se înscăunase puterea țarului.

Dar nici n-apucaseră să se așeze bine primii coloniști care căutau în Siberia o viață liberă și fericită pentru popor, că-i năpădiră aceiași nesățioși băutori de sînge care-i supseseră și mai înainte. Oamenii simpli, veniți de dincolo de Urali, se împrieteniseră repede cu locuitorii de baștină ai Siberiei, truditori ca și ei, precum bogătanul își găsise și aici ca prieten pe bogătan. Și în relațiile ce fuseseră învălmășite scurtă vreme doar se statornici o rînduială : aurul trage la aur, iar sărăcia la sărăcie.

Anii se scurgeau pe nesimțite. Negustori întreprinzători se strecurau în Siberia o dată cu reprezentanții puterii țariste. Și în cămările lor începură să curgă, în schimbul votcii, țesături pestrițe, iar în schimbul mărgelelor și altor nimicuri, „aurul moale" — maldăre întregi de blănuri neprețuite, veverițe, vulpi, samuri, luate cînd cu japca, cînd prin înșelăciune, de la truditorii de veacuri ai taigalei. Iar în urma slujbașilor și a oamenilor de afaceri, pe drumul gata bătătorit, se năpusti o droaie de

monahi și preoți. În orașe și prin împrejurimile lor începură să strălucească turle de biserici, mînăstiri și schituri. Deasupra pădurilor și a rîurilor începu să plutească dangătul dulce al clopotelor. Bieții păcătoși sărăceau și se uscau văzînd cu ochii, în timp ce obrajii slujitorilor bisericii și ai mînăstirilor căpătau o sfîntă rumeneală.

Bogățiile Siberiei îi ispiteau pe mulți. Magnații, afaceriștii mărunți, și oamenii cu tot soiul de planuri năstrușnice în cap asaltau departamentele și ministerele țariste, căutînd să obțină drepturi de proprietate asupra solului și subsolului Siberiei. Aici hălăduiau în voie. Aici puteai deveni țar, fără să porți coroană pe cap, să faci ce vrei, să iei cît vrei. Capitalul străin, adulmecînd prada cu mirosul lui de șobolan, căuta să pătrundă și el aici, pe căi directe sau ocolite : să ciopîrțească pămîntul, să-l secătuiască, să-l pustiască, iar dacă n-o să izbutească să rămînă aici pentru totdeauna să-l jecmănească, fiecare cît o apuca...

Drumul Moscovei tăia întreaga Siberie ca o panglică lată. Pe povîrnișurile munților se vedeau petele galbene ale nisipurilor scoase la iveală de lopeți ; în văile adînci, deasupra pîraielor zgomotoase, se ridicară punți cocoșate. Copacii se deteră la o parte. Și, ca și cum ar fi păzit drumul de năvala uriașelor păduri, pe laturile lui se înșiruiră în lanț stîlpii vărgați. Sunînd din zurgălăi goneau acum pe drum trăsurile curierilor, troicile poștei, șerpuiau convoaiele cu mărfuri, iar pe margini stăteau în picioare sau așezați deținuții cu obezi la picioare, mînați sub escortă în deportare. Oamenii aceștia murdari, lățoși, condamnați la o viață de robie, priveau la lumea asta străină lor. În ultima vreme printre ocnași se aflau tot mai mulți deportați politici. Ajunseseră robi pentru că se răsculaseră împotriva robiei. Și fiecare căpătă ce i se cuvenea : țarul și nobilimea — bogăție și putere, norodul — sărăcie și răscoale împotriva puterii, răsculații — lanțuri și Siberia.

Drumurile legară Siberia cu partea europeană a Rusiei. Negoțul se înviora tot mai mult. Exploatările din taiga căpătară o tot mai largă dezvoltare. Pe întinsele tăpșane trosnea glia înțelenită, spintecată de oțelul plugurilor. Începură să fumege coșurile primelor fabrici primitive.

Vechile construcții din orașe fură renovate. Pe locul unde se afla pe vremuri cetatea-închisoare, împrejmuită de un gard înalt — stîlpi ascuțiți la un capăt, înfipți unul lîngă altul în pămînt — se înălțară corpurile de cărămidă ale închisorilor

pentru deportați. În locul bordeielor de pămînt și al izbelor fără horn ale drujinilor căzăcești apărură casele trainice ale negustorilor, industriașilor și slujitorilor bisericii, cu sclipitoare acoperișuri de tablă roșii sau verzi. Printre ele se zăreau, ca niște pete albe, zidurile de piatră ale instituțiilor țariste. Iar ceva mai departe, răzlețite la nimereală, căsuțele părăduite, aciuiate pe acolo, ale unor oameni de tot soiul : și țărani, și tîrgoveți, și lipsiți de orice rang, pe scurt căsuțele coloniștilor. Unii arau pămîntul, pescuiau, sau vînau fiare în taigaua din împrejurimi, alții „umblau" cu convoaiele încărcate de mărfuri ale negustorilor, iar alții, pîndind „ceasul bun", jefuiau aceste convoaie. Cine să se îngrijească de bunele rînduieli ale orașului ? Vistieria statului, secătuită de cheltuielile pentru întreținerea curtenilor și de războaiele necontenite, era ferecată pentru asemenea lucruri. Negustorimea, deși aduna cîștiguri cu ghiotura, socotea ca o inițiativă dăunătoare să zvîrle banii ca să se pietruiască ulițele murdare și prăfuite ale orașului. Cît despre tot soiul de oameni mărunți, de la ăștia nu puteai lua mare lucru : aveau și ei o singură piele și aceea subțire. Așa încît orașele siberiene se înecau în noroi, se înăbușeau în praf, lipsite de trotuare și nepavate, deși de jur împrejurul lor se înălțau masive deluroase, năpădite de păduri mari de rășinoase.

Da, Ivan Maximovici era, de bună seamă, în drept să ocărască tîrgul. Șiverskul nu se putea număra, într-adevăr, printre orașele arătoase.

— Păcătos tîrg ! repetă Vasilev, privindu-și grijuliu nevasta. Liusia, nu te-ai lovit cumva ?

— M-am lovit un pic, răspunse supărată Elena Alexandrovna.

Ivan Maximovici o îmbrățișă cu duioșie. Vocile răsunătoare ale fetelor, care cîntau în gura mare cîntece șugubețe, le stînjeneau discuția. Se auzeau clinchetul clopoțeilor și sforăitul cailor înspumați. Praful se învolbura sub roți. Sulițele necruțătoare ale soarelui, roșu ca fierul încins, te izbeau drept în ochi, silindu-te să strîngi pleoapele și să-ți întorci fața.

— Ei-la ! Ei-la ! Păzea ! strigă deodată vizitiul de la trăsura din față.

Dintr-o hudiță sări Porfiri, fără căciulă, cu rubașca sfîșiată pînă la brîu. Dînd din mîini se năpusti înaintea alaiului de nuntă.

— Fir-ai să fii !... ocărî vizitiul, trăgînd de hăţurile armăsarului.

Dar prea tîrziu. O hulubă îl izbi pe Porfiri în cap. Căzu cu faţa la pămînt, sub copitele calului. Trăsurile din spate se încălecau din goană una peste alta, ocupînd tot drumul în lăţime, trosnind şi scîrţîind. Glasuri de femei ţipau isteric. Curioşii năvăliră de după porţi.

— L-aţi strivit, l-aţi strivit, afurisiţilor ! bocea băbuţa Axionciha, care-şi scosese capul pe fereastra unei case din colţ. Duncea, Duncea, fugi degrabă să vezi : au strivit un om !

Încheindu-şi în grabă bluziţa, Duncea se năpusti afară pe poartă. Mulţimea mişuna lîngă trăsura din faţă.

— Aici, aici ! se auzea strigînd.

— Du armăsarul într-o parte !

— Să vină un doftor, un doftor ! Unde-i doftorul ?

— Mario, fugi după doftor !

— Întoarce-l Întoarce omul cu faţa în sus...

— Curăţă-i nasul de noroi, poate îşi vine în fire.

— E Porfişka, să mor că-i Porfişka !

— El e...

— Presară-i pămînt pe rană, ca să opreşti sîngele...

Ivan Maximovici o lăsă pe Elena Alexandrovna în trăsură şi căuta acum să-şi facă loc prin mulţime, ţinîndu-l de braţ pe primarul Baranov.

— De unde l-o fi adus necuratul ? făcu Baranov, desfăcîndu-şi braţele a mirare.

— Doamne, doamne, ce nenorocire ! spunea Ivan Maximovici, privind pe furiş mulţimea. Păi, ăsta-i al meu... l-am tocmit la tăiatul pădurii. Cum de a ajuns aici ? ! O zi mare ca asta şi deodată... Oare nu se poate face nimic, Roman Zaharovici ?

— Naiba să-l ştie, dădu din cap Baranov, eu nu-s doctor. S-ar putea să fie încă viu, deşi l-a pocnit cam tare. Trebuie să-l găsim pe Mirvolski.

— Mă tem că nu-i acasă, spuse Ivan Maximovici. L-am invitat la nuntă, dar m-a refuzat, sub cuvînt că e chemat de urgenţă în sat. Ah, doamne, într-o zi ca asta...

— Nu-i nimic ! Îi trece. Singur e vinovat că s-a vîrît sub copitele calului. Totuşi, ce facem cu el ? întrebă Baranov, privind în jur. Ca să-l ducem la spital, e prea departe. Ar trebui să-l găsim măcar pe felcer. Ei, care din voi ştie unde stă Iarbădulce ?

— Alerg eu, nene, răspunse un băieţandru din mulţime. La vremea asta stă întotdeauna la cîrciumă.

Axionciha îşi făcu loc în faţă.

— Duceţi-l la noi, da mai repejor : că n-o să lăsăm să piară un suflet viu în mijlocul drumului... Ah, ucigaşilor !...

6

În curtea lui Vasilev lătra înăbuşit un dulău bătrîn, cu blana năpîrlită. Cu capul aplecat într-o parte, ciulea urechile la foşnetul ciudat de sub poartă.

Casa lui Ivan Maximovici, durată încă de Piotr Demianovici, bunicul său, pe vremea cînd Şiverskul abia începea să se ridice, se afla acum la periferie — şi nici măcar la periferia oraşului, ci a sloboziei. Stătea cu faţa spre un teren viran. Poarta „principală" dădea într-o poiană largă, năpădită de buruieni. Poiana aceasta se întindea de-a lungul unui braţ al rîului şi poarta era folosită rareori, fiindcă trebuia să faci un mare ocol cu trăsura. Vasilev îşi întocmise o altă poartă care dădea în stradă, mai puţin impunătoare, în schimb mai la îndemînă, deşi cu aceasta strica aspectul vilei, aşa cum fusese el conceput. Dar toate le făcuse într-o doară, aşa, ca să fie, căci Ivan Maximovici pusese ochii pe un loc de casă în centrul oraşului şi obţinuse consimţămîntul primăriei să-şi construiască acolo casa. Hotărîse să facă nunta în casa cea veche, dar îi tocmise pe Porfiri şi Egorşa să-i taie trunchiuri trainice de zadă şi să le aducă pe apă, atîtea cît să-i ajungă pentru toată construcţia împreună cu acareturile.

Foşnetul care neliniştea cîinele se auzea pe sub poarta principală.

Trecu pe acolo portarul Nikita. Se scărpină pe după ceafă, stătu cît stătu lîngă şopron, luă un drug vechi şi-l aruncă într-un colţ, se uită în butoiaşul cu apă, apoi chemă cîinele.

— Atos, aici ! Nikita pocni cu palma peste genunchi. Vino aici ! Hai, că-ţi dau pîine.

Atos dete din coadă în semn că-i sătul, se lipi mai tare de pămînt şi-şi frecă nasul cu labele.

— Așa, javră, zîmbi Nikita, nu vrei ! Cum să vină, cînd plouă cu mațe de găină ! Uite, e plină covata. Ehei, frate, așa trai mai zic și eu. Măcar de-am avea și noi parte de el, în fiecare zi !

Și Nikita se așeză pe un buștean de zadă, uitîndu-se spre ferestrele deschise ale casei. Acolo alerga zăpăcită prin odăi mama mirelui, Stepanida Kuzmovna, ba cărînd niște carafe cu vin, ba niște vrafuri înalte de farfurii. Se zărea din cînd în cînd și barba căruntă a lui Maxim Petrovici. Bucătăresele se foiau de colo, colo ciondănindu-se între ele. Toată ziua îl sîcîiseră pe Nikita, alergînd ba afară pe poartă, ba înapoi în casă.

Iar acum, după zarva care se auzea, lumea se strîngea și în drum, vociferînd, sporovăind, rîzînd.

— Luțka, ce zici, o să intre pe poarta aceea ?

— Eî, asta-i ! Pe drum nebătătorit ?

— Nebătătorit ! Tu ești nebătătorită ! Da cum oi fi vrînd — să-i ducă pe tineri prin fața grajdului ?

— Și crezi c-or să pățească ceva ?

— E noroi în fața grajdului.

Nikita se întinse leneș și se sculă. Dar în clipa aceea se auziră dinspre brațul rîului sunetele avîntate ale armonicii ; zurgălăii clincheteau delicat pe diferite tonuri ; clopoțeii îi îngînau cu glas mai gros, răgușit. În urma lor hîrîiau lătraturile istovite ale cîinilor.

Nikita își îndreptă cingătoarea, își trase cămașa și alergă spre casă. Atos ridică capul și, dezvelindu-și colții, mîrîi nemulțumit. Între timp zarva creștea mereu, se auzea tot mai deslușit și, în sfîrșit, năpustindu-se din hudiță, se rostogoli ca o lavină uriașă spre ogradă. Alergînd fără rost de la o fereastră la alta, se agita în casă Stepanida Kuzmovna. Își făcea nervoasă cruci mari, îndreptînd cu mîna liberă ștergarul de in, brodat în pătrățele roșii, care acoperea tablaua cu pîine și sare.

— Doamne, doamne, șoptea ea, sosesc, sosesc porumbeii ! Iată-i ! Maxim Petrovici, tătucule ! îl tot zgîlțîia ea pe bărbatu-său. Ce-ar trebui să facem acum ? Nikita, Nikita, strigă ea pe fereastră portarului, de ce-i închisă poarta pînă acum ? Deschide mai repede ! Ce ne-am ferecat așa, parcă ne-am teme de dușmani ? Oaspeți dragi, poftiți cu noi să-i întîmpinăm, să le ieșim în cale ! Maxim Petrovici, ieși afară ! Ieși mai repede în calea lor !

Şi Stepanida Kuzmovna începu să se foiască mai tare.

— Ei, Stepanidușka, pregăteşte-te. Aniuta, ia icoana, pe-aia împodobită cu flori. Arina, tu să ţii grîiele. Voi luaţi-o înainte. Binecuvîntează, doamne !

Maxim Petrovici ridică o pîine uriaşă.

— Mai repede, mai repede, Nikituşka ! îl zorea Stepanida Kuzmovna pe portar. Că-s aproape, aproape de tot. Sosesc în goana cailor, porumbeii. Şi aşa nu pricep de ce au zăbovit atîta la biserică, da, la biserică.

Roşu la faţă de încordare, Nikita trudea din răsputeri să mişte pana cu care fusese proptită poarta în urmă cu şase ani, după ce plecase înaltpreasfinţia-sa. Pana trosnea şi scîrţîia uşurel, dar cum era înfiptă vîrtos în scoabele ruginite abia de se clintea din loc. Încordarea nervoasă a Stepanidei Kuzmovna atinse limita. Se legăna dintr-o parte în alta, în ritm cu smuciturile lui Nikita, călcînd nerăbdătoare cînd pe un picior, cînd pe altul.

— Ah, maică precistă, bombănea Nikita, că adînc s-a mai vîrît, dar-ar boala în ea. Î-h ! Î-h !

Cămaşa violetă i se lipise pe spate ; pe obraji îi şiroia sudoarea şi, colac peste pupăză, chiar la picioarele lui, Atos răguşise de atîta lătrat. Lua-l-ar dracu să-l ia !

— Taci, afurisitule ! îşi pierdu în sfîrşit răbdarea Nikita şi-l izbi cu furie pe Atos cu piciorul în burtă.

Acesta se porni să scheaune jalnic şi o dată cu el scîrţîi şi pana biruită de Nikita.

Ştergîndu-şi din mers obrazul cu poala cămăşii, Nikita trase în lături canaturile porţii ferecate cu şine de fier. În spaţiul deschis se şi zărea alaiul de nuntă, împestriţat de panglici multicolore. Un cavaler de onoare sta în picioare în trăsura din faţă, sprijinit cu o mînă de umărul vizitiului, şi-şi flutura vesel chipiul. Trăsurile din spate, hurducîndu-se la hopuri, dădeau ocol unei rîpe mici şi adînci, care în timpul inundaţiilor se umplea cu apă din braţul rîului.

Nikita se aplecă spre pragul porţii şi încremeni. Chiar lîngă scîndura năpădită cu ciuperci de mucegai zăcea un pachet alb. Pînza aspră se desfăcuse... Un prunc !...

Cu blana cenuşie zbîrlită, Atos se năpusti spre el.

— Pleacă ! Pleacă de aici ! strigă Nikita zăpăcit şi, azvîrlind pentru a doua oară cîinele cu piciorul, ridică pachetul de jos. Maică preacurată !... Sfinţi părinţi... Ce-i asta ?

Abia mai avu timp să sară într-o parte. Pragul porții, pe care nu apucase să-l scoată, trosni și prima trăsură intră buzna în ogradă. Celelalte veneau în urmă. Fugind de copitele cailor, Atos se ascunse în cușca lui, scoțînd afară doar botul ascuțit.

— Maxim Petrovici, Stepanida Kuzmovna — Nikita alergă spre cerdac și le întinse pachetul — un copilaș... un copilaș lîngă poartă...

— Ce copil ? De unde-l luași ? Stepanida Kuzmovna, cu icoana în brațe, își plesni mirată palmele. Cară-te de aici cu el, pentru dumnezeu, cară-te odată !

— L-a aruncat cineva sub poartă... Ce să fac cu el ?

Niște brațe puternice îl traseră pe Nikita deoparte. Tinerii însurăței îngenuncheară pe un preș, în fața părinților. Maxim Petrovici ridică pîinea și, făcînd cu ea semnul crucii deasupra capetelor lor, o așeză pe tipsia ce i-o întinse cuscrul apropiindu-se în grabă.

Ivan Maximovici își lipi buzele strînse de mîna uscată a tatălui său. Elena Alexandrovna făcu la fel. Copleșită de fericire, Stepanida Kuzmovna plîngea în hohote.

...În jurul lui Nikita se buluceau nuntașii.

— Zăcea chiar așa, în urzici ?

— Chiar așa, întări Nikita.

— Sfinte Cristoase, ce semn mai e și ăsta !

— O fi băiat ori fetiță ?

— Cine știe...

— Și de mult l-au aruncat ? îl întrebă, curioasă, o femeie,

— Habar n-am ! Mă apucai să deschid porțile și cînd mă uit — zăcea chiar acolo.

— Dar cine l-a aruncat ? nu se lăsă femeia, curioasă.

— Ce neghioabă ! Da grea mai ești de cap, doamne, iartă-mă ! Ți-am mai spus doar că n-am văzut.

— Ei, și tu, de ce vorbești urît ? Ia te uită la el ce mînios e ! Mai cunoaștem și alții de-alde tine, numa că ăia trag la saca... Auzi : nu poți să-l întrebi o vorbă !

— Ah, dar-ar boala în nasul tău ! se înfurie de-a binelea Nikita, înciudat de atenția celor din jur. Ei, ce s-a agățat de mine ? De unde să știu eu ? !

Lîngă cerdac fetele cîntă un cîntec de nuntă. Înclinîndu-se în fața oaspeților, Maxim Petrovici le oferă cîte un pahar de vin. Mijindu-și ochii sub ploaia de ovăz auriu ce se revarsă asupra lor, însurăței zîmbesc și dau din cap. Boabele ascuțite

se prind în păr, pe haine, cad pe pantofii Elenei Alexandrovna şi se aştern pe pămînt lîngă cerdac, ca o scoarţă cu cusături meşteşugite. Oaspeţii toarnă boabele de ovăz rostind urarea :

— Cîte buturugi atîţia feciori, cîte muşuroaie atîtea fete.

Nikita s-a aşezat pe o buturugă într-un colţ al ogrăzii şi ţine stîngaci copilul în braţe.

— Ce să fac cu el ? Ce-s eu, dădacă ? Nimănui nu-i pasă.

În ogradă se scurg mereu şiruri de oameni cu un aer sărbătoresc. S-au adunat vecinii. Cei rămaşi în urma alaiului de nuntă sosesc şi ei. Vin din celălalt capăt al sloboziei. Toţi sînt curioşi să vadă. Ograda negustorului Vasilev e încăpătoare şi nimănui nu-i e oprit să-i privească pe însuraţei. Aşa-i obiceiul : oricine poate să vină la nuntă ; ţi-a venit poftă să bei, cere un pahar de vin şi o să ţi se dea.

Mulţimea de la poartă sporeşte. Abia se mai poate vedea cum Maxim Petrovici, stînd în cerdac, ridică pîinea pe braţele întinse şi-i pofteşte pe musafiri să treacă pe sub ea :

— Oaspeţi dragi, poftiţi în casă ! Vă rog ! Poftiţi !

Stepanida Kuzmovna s-a aplecat la urechea fiului ei şi-i şopteşte ceva. Îşi desface braţele a neputinţă şi arată spre Nikita. Ivan Maximovici se încruntă, apoi dă din cap şi o întreabă ceva pe Elena Alexandrovna, care strînge din umeri.

Oamenii adunaţi vorbesc cu însufleţire. Unii povestesc cum s-a cununat Ivan Maximovici, alţii — cum a fost călcat Porfiri, alţii — cum a găsit Nikita un copil la poartă. Se întrerup, discută cu aprindere, aduc dovezi, se indignează.

— Eu zic că Ivan Maximovici o să ia copilul găsit şi o să-l crească el.

— Are să-şi facă singur copii ! Ce-i trebuie ăsta ? O să-l dea la orfelinat.

— N-o să aibă obraz să facă una ca asta. Dincolo a strivit un om, iar aici să nu ia copilul !

— Obraz am avea noi. Lui puţin îi pasă.

— Chiar dacă-l ia, n-o s-o facă din toată inima.

— E limpede !

Ivan Maximovici începu să vorbească din cerdac. Larma se potoli.

— Domnilor, mă simt nespus de bucuros pentru atenţia ce mi-aţi arătat-o într-o zi atît de fericită din viaţa mea. Mulţumesc din inimă celor ce mi-au cinstit casa cu prezenţa lor, celor care au primit, ori n-au primit invitaţii. Sînteţi cu toţii oaspeţii

mei. Vă repet, domnilor, sînt nespus de fericit. Dar, domnilor — glasul lui Vasilev tremură — bucuria acestei zile e umbrită de întîmplarea nefericită petrecută cu puțin înainte. Am în vedere accidentul pe care l-a suferit Koronotov din propria-i neglijență. Nădăjduiesc că i s-a și dat ajutorul medical și că toate se vor sfîrși cu bine. Totuși eu, se opri o clipă, vreau să șterg și această umbră. Portarul Nikita a găsit în poarta casei mele un copil părăsit, provenit din părinți necunoscuți. În amintirea sărbătorii de astăzi, îl voi crește eu.

Mulțimea vui a încuviințare. Oaspeții bătură din palme. Bucuros de întorsătura pe care o luară lucrurile, Nikita se îndreptă cu copilul spre cerdac. Bucătăresele i-l primiră din brațe și-l duseră la bucătărie. Cerdacul se goli. Cei poftiți la nuntă intrară în casă.

Toată noaptea mulțimea lărmui în ograda lui Ivan Maximovici. Veneau unii, plecau alții. Vorbeau de unele și de altele, se uitau pe fereastră, ascultau cîntecele.

Veni și Duncea cu copilul. Povesti că a fost trimis cineva acasă la doctor, că pe urmă l-au căutat pe Iarbă-dulce. Alexei Antonovici nu se întorsese încă din sat, iar pe felcer nu l-au găsit. Atunci a venit mama lui Mirvolski și i-a făcut ea pansamentul lui Porfiri. Acum rămăsese acasă cu acesta numai mama Duncei.

Veni apoi și Iarbă-dulce. Povesti că pe Porfiri, beat criță, l-a apucat gelozia și s-a năpustit asupra lui cu pumnii încleștați ; el, Iarbă-dulce, indignat de asemenea bănuieli murdare, l-a luat de guler și l-a aruncat afară din cîrciumă ; Porfiri i-a strigat : „Ajung eu oricum pînă la tine, da pe ea mă duc s-o tai chiar acuși !“ și a fugit agitînd cuțitul prin aer. La urmă Iarbă-dulce prinse să-l căineze : „Nu m-au putut găsi, și bietei victime i-a făcut pansamentul o mînă lipsită de dragoste pentru om...“

Liza își petrecu toată noaptea în rîpa din fața casei lui Ivan Maximovici. Cînd se oprise pe malul prăpăstios al Uvatcikului și mîinile ei tremurătoare erau gata să-și arunce povara, fața rîului se făcu, pentru o clipă, netedă ca oglinda. Și de pe malul înalt, Liza își văzu chipul în apă. I se părea că ea însăși s-a lăsat de vie la fund și privește în sus din bulboană, rugîndu-se : „Scăpați-mă !“ Iar ramurile înfrunzite de mălin se întind spre ea și o zoresc : „Ridică-te la suprafață, mai repede !“ Mai

repede ! O clipă, doar o clipă ţi-a mai rămas... Dar două unde vesele, poznaşe, se ciocniră şi imaginea se spulberă. În locul ramurilor verzi se ridicau acum din bulboană cioturi negre, lunecoase. Smocuri galbene de spumă se agăţau, plutind, de ele...

Liza se trase îngrozită înapoi şi o luă la goană în jos pe tăpşan. Dădu peste o cărare ce ducea spre oraş... Acolo zuruiau tot mai zgomotos zurgălăii, clopoţeii, iar trilurile lor voioase îi vorbeau parcă într-una, amintindu-i de viaţă...

Liza se opri şi-şi trecu palma peste faţă, de parcă ar fi vrut să dea jos o pînză de păianjen lipicioasă, şi o luă la goană prin rîpă spre casa lui Ivan Maximovici... Lăsă acolo copilul...

După aceea se ascunse prin apropiere, ca un pui de jivină, în pelinul des. Văzu cum Nikita a ridicat copilul şi l-a dus în curte. Prin ferestrele luminate se zărea cum se mişcă încolo şi încoace oaspeţii gătiţi de sărbătoare. Nimeni nu trecea cu copilul. Unde e ? Unde l-au dus ? Şi simţi că, o dată cu copilul, i-au luat şi o fărîmă din inimă.

Dinspre braţul de rîu sufla o boare rece şi umedă. Rochia Lizei se umezi toată. O dureau picioarele înţepenite, o durea mijlocul. Rămase toată noaptea aşa, fără să se clintească din loc.

7

Porfiri se trezi din leşin. Puţin cîte puţin îşi venea în fire. La început simţi o răceală la omoplaţi — spinarea îi era udă leoarcă. Apa cu care-i stropiseră capul rănit i se scursese pe după guler. Apoi începu să-l doară pieptul, coastele, toate oasele. Simţea un gol în creier. Prin minte îi treceau frînturi de vorbe, de sunete. Întredeschise pleoapele anevoie. Mîinile nu i se supuneau. Voi să spună ceva, dar izbuti să scoată doar un oftat hîrîit.

Un glas speriat îi ajunse la urechi.

— Fecioară preacurată ! Învie !

Şi deodată liniştea se umplu de zgomote : în perete, undeva la spatele lui Porfiri, începu să ticăie un ceas, pe lîngă grinzile tavanului ţîrîi un greiere scoţînd triluri scîrţîitoare, afară, sub fereastră, paznicul de noapte bătea din toacă. Porfiri îşi simţi deslușit bătăile inimii. În degete îi pulsa sîngele fierbinte. Tot

corpul parcă-i era înţepat cu ace mărunte. Aerul pătrundea ca un şuvoi răcoros în pieptu-i strivit.

Porfiri deschise ochii. Un obraz de bătrînă, brăzdat de cute, sta aplecat deasupra lui. Pe masă se legăna, ca o pată slabă de lumină, flacăra unei lumînări de stearină. O umbră hidoasă se foia neliniştită pe perete.

— Apă !

— Văd că ţi-e sete. Uite, bea. Apă sfinţită... de la bobotează.

Porfiri se ridică în şezut cu greutate. Greaţa îi sugruma gîtlejul. Totul din jur începu să i se învîrtească în faţa ochilor. Buza paharului îi zăngănea între dinţi şi apa i se scurgea pe piept. Îşi dete capul pe spate şi se rezemă de perete.

— Poţi să şezi ?... Ei, slavă ţie doamne !

Porfiri îşi amintea treptat cele petrecute. Îi reveni în minte totul : cum împreună cu Egorşa trăseseră pluta la mal şi acesta se dusese la soacră-sa, în timp ce el intrase în cîrciumă, la Mitrici ; cum se aşezaseră la masă şi Mitrici îl ospătase. Îşi aminti că scrisese o chitanţă. Ca o pată nedesluşită îi apăru în faţă Iarbă-dulce, cînd intrase în cîrciumă. Mai departe memoria nu-l ajuta. Porfiri îşi duse mîna la faţă. Pipăi legătura strînsă de la cap.

— Cine m-a bătut ?... Pentru ce ?

— Te-au călcat cu trăsura. Ori nu-ţi aminteşti ?

— Nu... clătină din cap Porfiri. Nu ţin minte nimic.

— Hai, să te duc pînă la pat.

— Nu-i nevoie. M-oi duce acasă, băbuţo. Porfiri se ridică de pe laviţă, prinzîndu-se cu mîinile de tăblia mesei. Îţi mulţumesc pentru ajutor.

— Pleci ? ! Încotro, zăbăucule ? ! îşi plesni palmele bătrîna. Stai culcat, măcar pînă în zori. Unde ai să te duci ? Aşteaptă, s-o întoarce Duncea şi te-o însoţi. A plecat la nuntă, să se uite şi ea. Trebuie să vină repede. Îi plecată cu copilul.

— Ajung eu şi singur, spuse Porfiri, dibuind cu mîna clanţa uşii.

— Mai bine ai mai aştepta niţel.

— Mă duc acasă. Pune cîrligul, băbuţo...

Porfiri coborî scara casei.

Din pragul uşii Axionciha se uita la Porfiri care îşi tîrşîia anevoie picioarele. Se opri lîngă portiţă, îşi trase sufletul şi pieri

în păienjenișul cenușiu al nopții de vară. Zăvorul portiței zăngăni. Bătrîna intră în casă.

— Are șapte vieți, ca șopîrla, oftă ea. O să trăiască mult omul ăsta.

Porfiri se simțea mîngîiat de răcoarea nopții. Pășea cu greu, ținîndu-se mereu de garduri, se oprea și se așeza să se odihnească pe cîte o bancă din fața unei porți. Ulițele erau pustii. Dinspre marginea de sus a mahalalei, Porfiri auzea un zgomot nedeslușit : oaspeții chefuiau în ograda lui Ivan Maximovici. Drumul spre bucata de pămînt a lui Porfiri era ceva mai la dreapta. De altfel, nu-i păsa de nimic. Nunta, gălăgia, vorbele nu-l atrăgeau : se grăbea acasă.

Slăbiciunea din trup îi încătușa mișcările. Porfiri se mira : cum se poate ca el, atît de puternic, care nici măcar nu bolise vreodată, abia de-și poate mișca acum picioarele. Se simțea ușor și liniștit, gîndurile îi erau ca niciodată limpezi, senine, ca de copil. Zîmbi larg, deschis.

„Ce-i asta ? Ce-i cu mine ?" se întrebă el, lingîndu-și buzele uscate.

Ieși din oraș. O cărare îngustă urca lin pe tăpșan, spre pămîntul său ; în pinișul des aerul purta o mireasmă proaspătă, rășinoasă. De sus auzea chirăitul unei veverițe, se scuturau ace de pin. Porfiri se așeză pe o movilită de la marginea cărării.

— Ce bine-i în pădure ! Iar acolo, în liniștea taigalei, e și mai bine, șopti el. Ce bine m-am gîndit : să plec cu Lizaveta în taiga, să mă așez acolo. Să muncesc, să vînez... Brațele îl hrănesc pe om, dacă nu-i smulge nimeni agoniseala din mîini. La Djuglîm n-o să avem de dat socoteală nimănui. O să-mi fie bine cu Lizanka ! Cuvîntul alintător îi scăpă de pe buze, rostit cu glas tare.

Era ceva atît de neobișnuit, încît Porfiri întoarse, fără să vrea, capul : nu cumva a vorbit altcineva ? Dar pădurea era pustie. Într-o buturugă putredă foșneau cu zgomot niște cari. O stea căzătoare lunecă pe cerul împîclit.

— Lizanka, repetă cu încăpățînare Porfiri și se gîndi : „Oare m-oi pricepe s-o mîngîi cu o vorbă bună ?"

„De-ar trăi toți oamenii în bună înțelegere, fără înșelăciune, chibzuia el, culcat în iarba umedă și privind cerul printre ramurile șerpuitoare de pin. Oare s-ar putea dura o asemenea viață ? Ba nu. Omul muncitor s-ar călăuzi după dreptate, dar bogăta-

nul n-ar vrea. Niciodată n-au să trăiască o viaţă dreaptă alde Ivan Maximovici, Mitrici sau Mogambetov. Aştia cîştigă în viaţă numai cu strîmbătatea. Şi atunci, unde să te ascunzi de ei ? Nu, mai bine-i aşa cum m-am gîndit eu : să plec în taiga laolaltă cu familia. Pe urmă să mai chem lîngă mine pe vreun altul, un om de nădejde... O să fie bun traiul în taiga... liniştit... Uite, numai dacă s-ar pune capăt băuturii, pentru totdeauna. Multe rele şi înşelăciuni de tot soiul se trag din ea, pe lumea asta. La început oamenii i-ar duce dorul, da pe urmă s-ar obişnui... "

Porfiri se ridică şi o porni pe cărare, dînd în lături mlădiţele desişului tînăr.

Ajuns în dreptul căsuţei, se opri. Ridicase mîna ca să bată în uşă, dar o lăsă în jos.

„Să n-o sperii, îşi spuse, că Lizaveta mai doarme încă. Lizanka, se corectă el îndată, nu se aşteaptă să vin. Anul ăsta apele au pornit devreme, nu ca în alţi ani. Şi-o fi zicînd că abia peste zece zile, nu mai devreme, o să pornesc cu pluta..." Apoi bătu încetişor în uşă.

Bătu o dată, a doua oară. Linişte...

Porfiri bătu mai tare. Nici un răspuns. Trase de scoabă şi uşa se deschise larg.

„N-a pus cîrligul. Va să zică, de oameni nu se teme, da de mine-i era frică", se gîndi el cu obidă.

Îl învălui un miros abia simţit, parcă necunoscut. Se silea să-şi amintească ce poate fi.

Într-un colţ se vedea în întuneric aşternutul alb, desfăcut. Porfiri veni mai aproape. Liza nu se afla în pat. Lumina slabă dinaintea zorilor se căznea să străbată prin geamuri. Porfiri se aşeză pe laviţă lîngă fereastră şi o deschise.

„Pesemne c-a plecat undeva. S-o aştept ?"

Începu să-l doară capul. Îşi simţea picioarele sleite.

Vîntul adia uşurel. Pe masă se mişcă o ţoală. Porfiri o luă în mînă : o cămăşuţă de copil.

„Ia stai... ia stai... Ce-i asta ?... Cine-mi zicea ?..."

Şi deodată cele uitate îi răsăriră în minte, într-o străfulgerare orbitoare : zîmbetul ascuns al lui Iarbă-dulce, şoaptele lui, cele povestite despre Liza, despre înşelăciune... Inima începu să-i ciocănească înăbuşit. I se tăie răsuflarea, îşi simţi pieptul strivit.

— Lizaveta, chemă el cu voce gîtuită, în întunericul pustiu al căsuței, Lizaveta, vino aici.

Un șoarece se foi sub cuptor.

Porfiri ieși în cerdac. Mîinile vlăguite îi tremurau.

— Lizaveta ! strigă el din nou, fără să-și mai stăpînească mînia.

Din tufăriș îi răspunse ecoul :

— ...aveta...

Porfiri se întoarse în casă.

„Va să zică-i adevărat, totu-i adevărat. Copilul nu-i al meu... M-a mințit, scîrba... Ticăloasa ! A plecat, s-a ascuns, s-a speriat... I-e frică de moarte... E puțin moartea pentru ea... Aș smulge sufletul dintr-însa..."

Trăgînd anevoie aerul în piept, se apropie de așternut. Îl atinse cu degetele și-și trase scîrbit mîna — pipăise un scutec ud, ce nu pierduse încă mirosul de copil.

„Tîrfa !"...

Degetele răsuciră perna. Fața se rupse și penele se învolburară în aer, ca niște fulgi de zăpadă.

„Dar-ar dumnezeu să n-ai parte de așternut o viață întreagă..."

Porfiri se întoarse. Într-un ungher, lîngă prag, lucea stins tăișul unui topor. Se îneca de furie.

Toate acestea nu erau pornirile unui bețivan sau zurbagiu deșucheat, ci veneau din dorința de a nimici conștient propriile sale nădejdi într-o viață fericită de familie. Visul nu i se împlinise : Liza îl înșelase, se dovedise la fel cu altele. Ba nu, mai rău ! Să nimicească deci totul, să șteargă pînă și amintirea ei !

Dar Liza se afla pretutindeni. Toată căsuța era plină de ea : ședea la masă, pe laviță, curăța oalele lîngă plită, împodobea colțul icoanelor cu ramuri de pin.

Porfiri alerga prin izbă, de parcă ar fi urmărit să prindă o nălucă ce-i scăpa din mîini. Își dădu seama că Liza cea adevărată, cea vie nu se află acolo. Că umbra palidă, pleoștită nu e Liza, ci perdeaua, că rupînd fîșii țesătura șubredă nu face decît să-și potolească închipuirea. Dar rupea și sfărîma cu îndîrjire, din răsputeri, tot ce-i cădea în mîini, nădăjduind să se înșele pe sine însuși, să se încredințeze că în sfărîmăturile și aschiile

lucrurilor din casă va înmormînta tot ce era legat de amintirea Lizei.

— Şi la ce bun toate astea ? se întrebă deodată Porfiri, izbind pentru ultima oară în speteaza patului.

Începu să i se înceţoşeze cunoştinţa. Capul îi ardea necruţător. Tîmplele îi vîjîiau atît de tare, de parcă cineva îl izbea cu un ciocan greu în ţeastă.

— La ce bun ? hîrîi Porfiri, smulgîndu-şi legătura de pe cap. Trăieşte... trăieşte cum vrei... dracu să te ia... Plec... singur.

Porfiri coborî în fugă treptele cerdacului şi o luă pe tăpşan. Sîngele îi şiroia din rană. Smulse cămaşa de pe el şi-şi înfăşură capul.

Abia în zori, cînd luminile din casă începură să se stingă şi mulţimea porni să se scurgă din ograda lui Ivan Maximovici, Liza, ascunzîndu-se pe sub malul prăpăstios al apei, ieşi în luncă şi se întoarse acasă prin tufăriş.

Uşa şi ferestrele izbei erau larg deschise. Pervazurile sfărîmate cu toporul. În locul mesei şi al scaunelor zăceau pe jos mormane de aşchii şi de scînduri. Salteaua de pe pat era ruptă bucăţi. Pe locul unde fuseseră pernele se înălţa o movilă de pene ieşite prin pînza ruptă. Lîngă plită — vasele de lut făcute cioburi mici. Liza se opri înspăimîntată în prag. Îşi dete seama că Porfiri s-a întors.

„Asta nu s-a mai întîmplat niciodată, se gîndi ea. Înseamnă că a aflat totul."

Stătea în mijlocul izbei, cu privirea stinsă, trăgîndu-şi capul între umeri, slabă şi jalnică, şi aştepta cu înfiorare să intre Porfiri. Se afla undeva pe aproape. Liza simţea asta. Liniştea din jur o apăsa.

O rază de lumină pătrunse pe uşa deschisă şi se aprinse ca o pată aurie pe peretele alb. În spate, pe cărare, se auziră paşi. Lizei i se tăiară picioarele. Se lăsă pe duşumea şi-şi acoperi obrazul cu palmele.

Ghemuită toată, aştepta lovitura în spinare.

— Ce faci, fato ? Ce-ai păţit ? întrebă un glas de femeie.

Liza răsuflă întretăiat. Lîngă ea se afla Duncea, plimbîndu-şi speriată privirile prin odaie.

— Unde-i el ? Unde-i Porfiri ? abia izbuti să îngăime Liza.

— Nu ştiu...

Duncea o duse pe Liza la ea. Pe drum îi povesti cum fusese izbit ieri Porfiri, cum l-au dus la ei și cum, întorcîndu-se de la nuntă, nu-l mai găsise acasă. Iar acum băbuța Axionciha o trimisese să cerceteze dacă nu cumva Porfiri a căzut în drum. Duncea ajunsese pînă aici și... asta era tot ce știa.

8

Cînd pe luncile încinse de arșița timpurie înfloresc ghioceii, acoperind pămîntul golaș cu prima lui podoabă ușoară, ți se pare că cerul s-a contopit cu pămîntul, într-atît de gingaș e vălul azuriu ce îmbracă firea. Chiar dacă mestecănișurile rămîn încă desfrunzite, iar pe pîraiele și în rîpele adînci mai dăinuie straturi cenușii de gheață netopită, chiar dacă acele țepoase și argintii de brumă mai acoperă diminețile acoperișurile caselor, primăvara tot a venit, de vreme ce au înflorit ghioceii. Primăvara ! Și o dată cu ea — aerul înmiresmat și cîntecele ciocîrliilor matinale, și dragostea...

Dar ghioceii se trec repede și atunci e de ajuns o singură noapte caldă ca mălinișurile să se învăluie ca într-o spumă și o aromă amăruie îmbătătoare să se reverse deasupra pîraielor. Întreaga fire e cuprinsă atunci de o pornire pătimașă : totul tinde să răsară, să răzbată la lumină, să se deschidă, să înflorească. Totul e însetat de viață. Și viața e pretutindeni. Privește în jur : nu vei găsi nici un petic de pămînt pe care, în vremea cînd înfloresc mălinii, să nu se zămislească o viață nouă.

După ce trece ca fulgul în zbor și vremea asta, și se scutură petalele de mălin, albe ca neaua, iar pe pămînt nu se mai așternd dimineți argintii de brumă, în munți, ca o pîclă trandafirie, înfloresc rododendroni învolți. Și stîncile reci, ursuze se încălzesc la flacăra lor ușoară. Atunci începe pîrgul...

Alexei Antonovici Mirvolski împinse la o parte oglinda rotundă de toaletă, în fața căreia se bărbierea, și se ridică în picioare. Purta îmbrăcămintea pe care ți-o pui pentru o plimbare mai lungă de vară : costum alb din stofă de alpaca, o rubașcă albă de șantung, cu șnur de mătase răsucit la brîu și cizme simple de iuft, făcute de comandă. Alexei Antonovici șovăi puțin

întinzînd mîna spre chipiul cu cozoroc de lac, apoi renunță și-și puse pălăria cenușie de fetru.

Îi veni să se mai privească o dată în oglindă. Își văzu ovalul armonios al obrazului cu cîteva cute ușoare la rădăcina nasului și pe frunte, ochii albaștri, prea albaștri, mustața scurtă deasupra gurii frumos conturate, cu buza de sus puțin ieșită în afară.

„Înaintez în vîrstă, se gîndi Alexei Antonovici, cercetîndu-și chipul în oglindă. Am împlinit douăzeci și șapte de ani... "

Ceasul vechi, înalt și îngust, cu cadranul bombat și lucitor și cu o pendulă ce se legăna domol, arăta cinci fără un sfert. Se apropie de fereastră și dete la o parte perdeaua. Strada se întindea pustie și liniștită. Doar la capătul ei, acolo unde se încrucișa cu șoseaua Moscovei, se zărea un lung șir de care ce urcau panta înaltă. O umbră neagră mai învăluia încă drumul și numai deasupra muntelui pluteau doi nori rotunzi, aurii, luminați de jos de primele raze ale dimineții. Alexei Antonovici număra într-o doară carele din convoi — erau douăzeci și patru — se mai uită o dată la ceas, apoi, apropiindu-se de ușa care dădea în odaia Olgăi Petrovna, o strigă încetișor :

— Mamă ! Încuie, te rog, ușa după mine.

Maică-sa, obișnuită ca fiul ei să fie chemat noaptea, întrebă :

— Ce s-a întîmplat, Alioșenka ?

Alexei Antonovici o liniști.

— Nu te speria, nu s-a întîmplat nimic. Și iartă-mă că te-am trezit așa devreme. Încuie ușa după mine. Plec.

Fără să iasă din odaie, Olga Petrovna îl întrebă :

— Departe pleci, Alioșenka ?

— Îmi place cînd sînt întrebat dacă plec departe și nu unde.

— E o superstiție ?

— Dacă vrei, da. Puțină superstiție și nu în toate cazurile.

— Te duci să te plimbi ? Maică-sa se îmbrăca ; se auzeau papucii tîrșiți pe podea. Și, desigur, cu Aniuta ?

— Nu-ți face plăcere ?

— E o domnișoară drăguță, foarte drăguță, răspunse Olga Petrovna gînditoare, cu o voce care vădea stimă pentru fată. Aș fi bucuroasă s-o pot socoti, cu timpul, fiica mea, adăugă ea înainte să iasă din odaie.

— Mamă, dinadins ocoleşti cuvîntul „noră" ? rîse Alexei Antonovici.

— Da, mi-e neplăcut cuvîntul ăsta, aşa cum nu-ţi place ţie „unde".

— Nu te-ar şoca faptul că e slujnică ?

— Nu, Alioşenka ! Munca, oricare ar fi ea, nu-l înjoseşte pe om. Şi apoi Aniuta e şi ea din cercul nostru, dintr-o familie de deportaţi.

— Dar eu sînt totuşi medic, spuse Alexei Antonovici, clipind şiret şi răsucindu-şi strengăreşte mustaţa.

— Aniuta e o fată foarte inteligentă. Dacă ar fi trăit mama ei, la fel ca şi mine i-ar fi făcut o situaţie copilului său.

— Atunci să mă grăbesc, mamă, spuse Alexei Antonovici pe acelaşi ton glumeţ, altminteri mă trezesc însurat înainte de a ieşi din casă.

Luă sacul mic de drum, pregătit de cu seară, şi deschise uşa.

— La revedere, mamă. Mă duc să mă plimb, şi atît. Tu culcă-te la loc şi dormi.

Deasupra rîului, zgîriind faţa apei cu aripile lor ascuţite, lăstunii vînau musculiţe. Aci dispăreau pe rînd în nenumăratele lor cuiburi — nişte găuri ce păreau sfredelite în malul prăpăstios de lut — aci o zbugheau din ele, fîlfîind din aripi şi umplînd de larmă răcoarea liniştită a dimineţii. Apele erau mari, şi loziile de pe insule, cufundate aproape pînă la vîrf, se clătinau ca bătute de vînt. Podarul trăgea la mal podul plutitor. Apa se tot ridica şi începuse să-l înece.

— Filip ! îl strigă Alexei Antonovici. Treci curînd pe malul celălalt ?

— Vreţi să ajungeţi la slobozie ? îl întrebă la rîndul său Filip, aruncînd frînghia ce se încolăci pe după un stîlp înfipt strîmb în pămînt.

— Am treabă acolo.

— Abia acum trecui cu podul, Alexei Antonovici. Trebuia să fi venit mai devreme. Tare-i greu să tragi la malul celălalt, cu apa asta : adîncimea-i mică, bărcile scrîşnesc cu fundul pe prundiş şi curentul te împinge aşa de tare, că n-ai cum să te împotriveşti. Nu-ţi trebuie mult ca să te împotmoleşti într-un banc de nisip. Da ce să-i faci : dacă trebuie, trebuie ! Pe dumneavoastră sînt bucuros să vă servesc.

Puhoaiele împinseră pe dată bacul de la mal. Filip întoarse cîrmele şi aşeză bărcile de-a curmezişul curentului. Pe odgonul

de oţel, întins de-a latul rîului, prinse a se rostogoli cu zgomot un buştean aşezat vertical pe bac. Apa foşnea izbindu-se de bărci. Cioturile de rădăcini, ridicate la suprafaţă de viitură, ciocăneau în borduri. Fuioare albe de spumă pluteau în jur.

— Ce zici, Filipe, mai vin apele ? întrebă Alexei Antonovici, trăgînd cu nesaţ în piept aerul proaspăt al rîului.

— Vedeţi dumneavoastră, mijlocul apei îi mai umflat şi tot ce pluteşte pe ea e împins spre maluri, asta înseamnă că urcă, lămuri Filip. Iar după ce s-o lăsa noaptea urcă şi mai mult. Noaptea valul creşte întotdeauna, că în timpul zilei soarele încălzeşte izvoarele şi aşa se face apă multă.

— Da cum crezi, s-ar putea trece azi pe sub stînca Moltei ?

— Păi, ştiu şi eu ce să zic... se scărpină la ceafă Filip. Doar să te ţii cît mai aproape de stîncă. Da dacă mai urcă un arşin, două, nici că mai poţi trece.

Şi începu să povestească cît de primejdios e să mergi pe sub stîncă, cînd vin apele mari. Alexei Antonovici îl asculta cu gîndul în altă parte. Se uita cînd la ceasul de buzunar, cînd la malul pustiu, despădurit, de care se apropia bacul cu mare iuţeală.

— Ce v-aţi sculat azi aşa de dimineaţă, Alexei Antonovici ? întrebă curios Filip, împlîntînd cîrma puţin aplecată, ca să încetinească iuţeala bacului. Vă grăbiţi la vreun bolnav ?

Alexei Antonovici dădu tăcut din cap.

— Slujnica Vasilevilor plecă şi ea la oraş dis-de-dimineaţă. O trecui pe malul nostru chiar acum, înaintea dumneavoastră.

— Pe malul nostru ? întrebă nedumerit Alexei Antonovici şi se întoarse spre podar.

— Îhî, întări Filip, o trecui şi p-ormă mă apucai să trag podul. Şi tocmai atunci, hop şi dumneavoastră !

— Ah, dumnezeule, ce-am făcut ? Mi-am uitat acasă instrumentele... rosti repede Alexei Antonovici, simţind cum minciuna stîngace îi urcă tot sîngele în obraji. Trebuie să mă întorc. Ia-o înapoi, te rog...

— Fir-ar să fie ! oftă amărît Filip, răsucind cîrmele în sens opus. Tocmai ajunsesem... Cum s-a întîmplat de le uitarăţi ? Semn rău : cînd te întorci din drum, apăi asta nu-i a bine !

— Prostii !

— Deh, cum să zic ! Nu toate semnele îs prostii, se supără podarul, şi dacă-i vorba de semnul ăsta, apăi e cel mai sigur.

Alexei Antonovici zîmbi, dar nu mai spuse nimic.

— Atunci să vă aştept, ori să pornesc dacă vine careva ? întrebă Filip cînd bacul se lovi de ţărm şi scîrţîi proptindu-se în bancul de nisip.

— Nu mă aştepta. Nu mă mai duc azi dincolo, dădu din mînă, zîmbind, Alexei Antonovici. Vezi, mă iau după semnul tău.

— Bine faceţi, Alexei Antonovici ! se bucură Filip. La naiba, mai bine aştepţi o zi, decît să nenoroceşti bolnavul...

Apucînd-o repede pe povîrniş, Alexei Antonovici zări de departe fata ce-l aştepta lîngă micul paraclis de pe marginea prăpăstioasă a muntelui Voznesenskaia. Rochia ei cafenie, lungă, cu guleraş de dantelă, contrasta puternic cu fondul alb al paraclisului. Alexei Antonovici se înfăţişă înaintea ei, gîfîind din pricina grabei cu care mersese.

— Anna Makarovna, te rog, pentru dumnezeu, să mă ierţi... începu el.

— Aici e locul cel mai potrivit pentru spovedanie, răspunse fata, arătînd spre paraclis, şi ochii ei negri scăpărară pe sub gene.

Înaltă, cu părul negru, cu trăsături delicate şi cu obişnuinţa de a privi pe sub gene părea poate prea matură pentru cei nouăsprezece ani ai ei, dar numai atunci cînd purta o discuţie plicticoasă. Cînd era veselă, îşi răsucea şi-şi scutura atît de copilăreşte capul, încît cosiţele grele îi zburau de pe spate pe piept. Buzele pline îi fremătau într-una, uşor, fără voie. Rîdea în hohote, răsunător, molipsindu-i pe toţi cu voioşia ei. Pînă şi Ivan Maximovici, veşnic grav, sever şi preocupat, nu putea rămîne nepăsător.

În oraş, toţi, afară poate de Alexei Antonovici, o strigau pur şi simplu Aniuta.

— Aşa, aşa, urmă fata clătinînd din cap, domnişoara se învoieşte cu chiu, cu vai, nu doarme toată noaptea, iar în zori sare pe fereastră şi-l pune pe podar să mîie bacul peste rîu — şi asta pentru un singur om — zboară într-un suflet ca o păsărică şi ajunge prima, în timp ce cavalerul...

— ...îi iese în întîmpinare, îi luă vorba din gură Alexei Antonovici, îl sileşte pe podar să-l treacă, tot singur, pe celălalt mal şi, după ce ajunge, află că domnişoara e dincolo. Se întoarce, goneşte la deal cu paşi de struţ şi... Da de ce ai sărit pe fereastră, Anna Makarovna ?

— M-am sfiit s-o trezesc pe Stepanida Kuzmovna. Ea încuie uşa peste noapte şi ţine cheia sub pernă, se teme de hoţi. Îşi aminteşte de Paklin al dumitale. Să ştie ea că noi doi am pornit să-i vizităm peştera, ar da ortul popii, de spaimă.

— Păi, Paklin nu mai e de mult printre cei vii, rîse Alexei Antonovici.

— Totuna-i. Se teme din respect pentru el.

— Prostii ! spuse nepăsător Alexei Antonovici. De altfel, poate că-mi spui toate astea fiindcă ţi-e frică şi dumitale de Paklin. Aşa-i, Anna Makarovna ?

— De Paklin nu mă tem, răspunse Aniuta pe un asemenea ton, că Alexei Antonovici întrebă fără voie :

— Dar de cine te temi ?

— De dumneata şi de lilieci, rosti Aniuta, jumătate în glumă, jumătate serios. Peşterile sînt întotdeauna pline de lilieci. Hai să privim rîul de pe marginea rîpei.

Ocoliră paraclisul şi se opriră lîngă prăpastie. Stînci galbene şi tari de gresie se lăsau în jos, aidoma zidurilor unor cetăţi străvechi. Ceva mai încolo pornea o pantă nespus de prăpăstioasă, presărată cu bucăţi de stîncă. La poalele muntelui se rostogolea Uda, purtînd pe undele ei uscături negre, luate de pe mal. La stînga, în zarea nesfîrşită, se vedeau munţi, dealuri şi lunci, vag conturate în fumul alburiu al unui foc din pădure. Rîul aci sclipea ca o panglică albă de oţel, aci se făcea abia zărit, ca o linie cenuşie, severă. La dreapta, tăind Şiverskul în două, curgea în şuvoi lat, puternic şi, îndreptîndu-se brusc, de parcă ar fi intrat în pămînt, se ascundea după un cot. Luminat de primele raze ale răsăritului, oraşul se trezea la viaţă ; deasupra acoperişurilor se încolăceau, ici-colo, şuviţe de fum străveziu ; oamenii mişunau, mărunţi ca nişte gîze. Un păstor mîna o cireadă de vaci, şuierînd şi pocnind din biciul lung, dar zgomotele nu ajungeau pînă aici. Tăcerea se statornicise deasupra prăpastiei. Era de ajuns să ridici capul şi ţi se părea că te înalţi în azuriul adînc al cerului, zburînd în urma norilor uşori ce pluteau cu repeziciune dinspre răsărit.

— Ce întinderi nesfîrşite ! şopti Aniuta. De-aş putea zbura acolo, în depărtare...

Alexei Antonovici îi prinse cotul şi, trăgînd-o de la marginea prăpastiei, o aşeză pe o movilită, năpădită de mlădiţele tari cu frunziş aspru, verde-închis ale tufelor de strugurii-ursului.

— Doamne, cît e de bine ! repetă Aniuta, mîngîind frunzulițele lucioase ale arbustului de lîngă ea.

Alexei Antonovici stătea alături, în picioare, cu pălăria în mînă.

În tufișurile de arin și pe frunzele mestecenilor tineri scînteiau boabe de rouă. Mireasma grea a merișorului în floare te amețea. În adîncul pădurii se auzi chemarea pătimașă a cucului. Zbura din copac în copac, depărtîndu-se mereu, și glasul lui limpede părea că se împrăștie undeva în vîrful pinilor.

— Să mergem, Alexei Antonovici, se sculă cu un oftat Aniuta, și hai, povestește-mi, așa cum mi-ai făgăduit, despre omul cel mai fioros din lume.

— Nu știu ce-aș putea să-ți povestesc despre mine.

— Da de ce despre dumneata ? Mi-ai făgăduit să-mi vorbești de Paklin.

— E adevărat. Dar dumneata te temi de mine mai mult decît de Paklin ; prin urmare, omul cel mai fioros din lume sînt eu.

— Așa ? Aniuta își plecă capul într-o parte. Atunci, bine ! Povestește-mi de dumneata.

9

Pășeau pe panta lină, pe o cărare ce abia se deslușea, pitită de razele soarelui în pinișul tînăr. Aerul era aici proaspăt și răcoros, iar pe frunzele înguste și ascuțite ale merișorului mai sclipeau, ca niște licurici multicolori, stropii de rouă ce nu apucaseră să se usuce. Între timp, pădurea începuse să se învăluie în arșița verii ce-ți strecoară o dulce moleșeală, și valurile de aer fierbinte, purtînd mireasmă de rășină, își căutau drum prin desișul pinilor. Cărarea cobora domol muntele Voznesenskaia, ajungînd pînă la poalele Moltei. De acolo urma o trecătoare, apoi o pantă abruptă, brăzdată toată de rîpe și acoperită cu lespezi de stînci calcaroase, zdrumicate de scurgerea timpului. Și în sfîrșit — peștera lui Paklin, care odinioară, demult de tot, răspîndea groaza în împrejurimile Șiverskului.

Neobișnuită să meargă prea mult pe jos, Aniuta, ostenită, îl asculta fără atenție pe Alexei Antonovici. Îi rămăseseră întipărite în minte doar cele ce-i povestise la început, cum venise în Siberia. Era romantic și interesant.

Tatăl lui Alexei Antonovici, inginer-mecanic, fusese arestat pentru că întreținuse legături cu teroriștii în timpul unuia din atentatele împotriva lui Alexandru al II-lea și, deși nu i se putuse dovedi concret vinovăția, îl deportaseră la Kara, în Transbaikal.

După deportarea soțului său, obținînd cu greu aprobarea autorităților, plecă la Kara și Olga Petrovna, împreună cu micul Alioșa.

El își amintea cum călătoriseră mai bine de trei luni de la Astrahan la Șiversk, cînd cu vaporul, cînd hurducîndu-se în căruțele convoaielor ce transportau marfă în Siberia. Ținea bine minte cum, după ce ajunseseră la Șiversk, primiseră pe neașteptate vestea că taică-său murise și că, deci, nu mai aveau la cine merge.

Abia după un an își reveni Olga Petrovna, obișnuindu-se cu greaua și ireparabila pierdere ce-o suferise. Nu-i mai rămînea acum decît Alioșa. Singura ei bucurie și nădejde. Dar greu își putea face băiatul un rost în viață. Fiu de deținut politic — un asemenea certificat îi făcea să strîmbe din nas pe funcționarii autorităților. După ce izbuti să-l înscrie, cu chiu, cu vai, la liceul real din localitate, maică-sa începu, stăruitoare și neobosită, să facă demersuri pentru a obține pentru el dreptul de a studia la universitate. Se adresă pe rînd guvernatorului, guvernatorului-general, ministerului învățămîntului, ministerului justiției, departamentului de poliție și ministerului afacerilor interne... Și pretutindeni cererea ei era respinsă, respinsă, și iarăși respinsă...

Trimise o cerere împăratului Alexandru al III-lea și căpătă un răspuns semnat de directorul departamentului de poliție, von Plewe, precum că „n-are sens a se face demersuri în vederea obținerii dreptului la studii superioare pentru fiul dumneavoastră, întrucît el învață într-un liceu real, care-i dă suficiente cunoștințe pentru a putea munci rodnic în folosul patriei". Se gîndi că cererea ei, din cine știe ce pricini, nu-i fusese prezentată împăratului și scrise alta. Dar nu primi nici un răspuns. Mai scrise una, apoi încă una.

Şi, în sfîrşit, primi o scrisoare semnată chiar de ministrul afacerilor interne, prin care i se făcea cunoscută voinţa măriei-sale „de a permite ca fiul dumneavoastră să urmeze studiile superioare, dar numai la universitatea din Tomsk şi numai la facultatea de medicină...“ Tînărul trebui acum să-şi dea, în particular, examenul de maturitate...

După aceasta — aşa i se păru Aniutei — Alexei Antonovici începu să-i povestească, plicticos şi neinteresant, cum a făcut tatăl său cunoştinţă cu Bakunin [1].

— Îmi amintesc ca prin ceaţă, Anna Makarovna, spuse Alexei Antonovici, dar mi-a povestit multe despre el mama. Tatăl meu putea să creadă cele susţinute de Bakunin, cum că teroarea ar fi unica formă de luptă pentru binele poporului, dar să participe la ea nemijlocit... nu, asta n-ar fi putut-o face. Nu se putea să nu-şi fi dat seama că teroarea îndreptată împotriva unor persoane izolate n-are nici un rost. Căci ce obţii asasinînd o personalitate politică ?

— O-o ! exclamă Aniuta. Din ăştia-mi erai ? După părerea dumitale, ar trebui ucişi toţi, pe rînd ? Nu degeaba mi-e atît de frică de dumneata.

— Nu, mă înţelegi greşit, rîse Alexei Antonovici. Socot că, în general, nu trebuie să omori pe nimeni.

— Dar cine are să-şi cedeze locul fără luptă ?!

— Şi ce-au dat vărsările de sînge ? Cîţi oameni minunaţi au luptat în felul acesta şi au murit ! Adu-ţi aminte, ţi-am povestit despre Karakozov, Jeliabov, Halturin, Perovskaia şi alţii.

— Data trecută îmi spuneai că ei au început să arunce bombe numai după ce şi-au dat seama că altfel nu pot obţine nimic.

— Da. Dar nu e bine nici aşa, nici altminteri.

— Şi ce e bine ?

— Să demonstrezi. Să convingi prin forţa argumentelor.

— Păi, la început asta făceau şi ei !

— Fără a-şi da însă limpede seama care sînt năzuinţele poporului. Şi nu mai izbuteau să convingă pe nimeni. Aşa s-au şi îndepărtat de popor şi au hotărît să-şi asume singuri totul.

[1] *Bakunin, Mihail Alexandrovici* (1814—1876) — revoluţionar rus, ideolog al anarhismului.

— Păi, nici acuma, dacă te apuci să convingi poporul, tot nu iese nimic.

— Nu, Anna Makarovna, există mai multe căi de convingere şi cea mai bună dintre ele este instruirea poporului. Oamenii din vremea noastră sînt mai umanitari şi-şi pot rezolva contradicţiile dintre ei fără a se angaja neapărat într-o luptă sîngeroasă, perora Alexei Antonovici cu atîta siguranţă, de parcă cele susţinute de el ar fi fost un adevăr de necombătut. Dacă vrei, hai să le lămurim pe toate pe rînd şi de la început...

— Nu, nu, nu vreau, mă predau, spuse cu naivitate Aniuta, eşti atît de învăţat, că pur şi simplu mă ruşinez să discut cu dumneata. Lasă-mă întîi să mă gîndesc singură.

Coborîră muntele Voznesenskaia şi se apropiară de curmătura Moltei. Aici cărarea se abătea undeva spre stînga, încît erai nevoit să urci pe drum nebătătorit. Pădurea se întindea uriaşă şi întunecoasă. Vreascuri putrede, acoperite cu straturi de ace de pin, vechi de mai mulţi ani, şi cu iarbă uscată trosneau sub picioarele lor. Luminişuri pleşuve, rotunde, acoperite de muşchi, care n-apucaseră încă să fie năpădite de merişor şi afine, erau presărate peste tot cu conuri de pin. Aniuta le alegea pe cele mai mari şi mai grele şi le arunca rîzînd în Alexei Antonovici. Acesta se ferea cu dibăcie sau le prindea din zbor, şi atunci Aniuta încremenea scoţînd un ţipăt — ştia bine că Alexei Antonovici nu-şi greşeşte ţinta.

Se strecurară astfel prin desişul de arini, printre trunchiuri căzute, trecînd în fugă dintr-o poieniţă în alta, pînă ce ajunseră pe culmea Moltei şi începură să coboare agale panta sudică. Aici, în jur, întreg pămîntul era învăluit într-o pîclă trandafirie. O aromă dulce, neasemuită, se împrăştie prin pădure. Roşie la faţă de atîta alergătură şi mai mult din pricina emoţiei nelămurite ce-o stăpînea, Aniuta rupse crengi fragile de rododendron înflorit, îşi împodobi părul, şi le prinse în piept. Apoi, smulgînd pumni întregi de petale roz de pe crengile ce-i rămăseseră, se apucă să le zvîrle în sus. Petalele se învîrtejeau în aer ca nişte fulgi de zăpadă şi i se lăsau pe umeri şi la picioare.

— Sînt florile mele preferate, spuse Aniuta.

— Mie-mi plac mai mult altele, îi răspunse Alexei Antonovici.

— Care anume ?

— Panseluţele [1].

Aniuta se îmbujoră toată şi tăcu.

— Ce drăguţă, ce frumoasă eşti astăzi ! îi spuse Alexei Antonovici din toată inima.

Aniuta roşi mai tare. Dar, de astă dată, înfrînîndu-şi repede simţămîntul de bucurie ce-i umplea inima, dădu din cap şi răspunse cu vioiciune :

— Nu numai astăzi, mereu sînt aşa !...

— Da, cred că mereu, rosti Alexei Antonovici, atît de încet, că ea nu-l auzi.

Aniuta întoarse capul. I se făcu ruşine de vorbele ei. Prea fuseseră îndrăzneţe şi provocătoare. Trebuia s-o dreagă într-un fel, să spună ceva... ca să nu creadă Alexei Antonovici... ca să... ei, într-un fel oarecare... Se încurcă cu totul în propriile sale gînduri şi clipa de tăcere care se lăsă i se păru nesfîrşită.

— Şi cînd ai să-mi povesteşti de Paklin ? îl repezi ea cu ciudă.

Era supărată pe sine însăşi, şi cînd colo, strigase la Alexei Antonovici. Se simţi şi mai stînjenită. Dar Alexei Antonovici nu-şi dădu seama de asta. I se păru ciudată brusca schimbare în dispoziţia fetei şi, uitîndu-se la ea cu mirare, întrebă şovăitor :

— Păi, ce să-ţi povestesc ? Tot ce cunosc eu e mai degrabă o legendă. Dar, în definitiv, ascultă. Se spune că făcea parte dintre iobagii contelui Arakceev [2] în persoană. Şi nu ştiu dacă se vorbea numai, ori poate să fi fost adevărat, dar Paklin ăsta cică era în stare să rupă cu dinţii un pitac de aramă, să răsucească vătraie de fier, ba mai mult, chipurile, era în stare să doboare un taur cu o lovitură de pumn în frunte. Administrator la una din moşiile lui Arakceev era un neamţ, mare amator de mărşăluială şi instrucţie. Şi o dată, pentru nu ştiu ce greşeală în timpul instrucţiei, porunci să i se dea lui Paklin trei sute de nuiele la spate. A îndurat el execuţia şi, cînd s-a terminat, a luat vreo cinci nuiele, le-a legat frumuşel sub ochii tuturor mănunchi, cu o sforicică, după care a început să-i care la spi-

[1] Joc de cuvinte ce reiese din denumirea acestor flori în limba rusă : *aniutinî glazki* — ochişorii Aniutei.

[2] *Arakceev, Alexei Andreevici* (1769—1834) — general şi om de stat rus, favorit al ţarilor Pavel I şi Alexandru I.

nare administratorului. I-a frînt șira spinării, pe scurt, cum se spune în popor, l-a bătut pînă ce neamțul și-a dat duhul. Asta-i. Pe urmă a plecat la muncă silnică pe viață.

— Păi, ce fel de haiduc a mai fost ? ! întrebă Aniuta, uimită.

— Asta s-a întîmplat mai tîrziu. Cînd a plecat în deportare era un flăcău de vreo douăzeci de ani. Și, ca orice flăcău, avea și el o iubită. Paklin a fost trimis sub escortă la ocna din Nercinsk, iar iubita lui a fugit și ea, pornind-o pe urmele lui. Era tare greu pentru o fată iobagă să găsească un convoi de ocnași, așa că pierdu urma alesului inimii ei. Ajunse pînă la Kara, de acolo la Gornîi Zerentui și pe urmă la ocna din Akatui. Or, peregrinările astea îți cer ani de zile și anii treceau. Fata căpătă porecla de Maria Neprihănita. După mulți ani ajunse pînă la Paklin zvonul că iubita lui umblă și-l caută. Dar unde anume era, în ce colț al taigalei siberiene, nu-i putea spune nimeni. Și atunci încercă pentru prima dată Paklin să fugă de la închisoarea din Nercinsk. Dar nu reuși. Îl prinseră pe loc și-l vîrîră în lanțuri duble, cu o ghiulea de plumb la picioare. Între timp, pe Maria Neprihănita mi-o aruncară în închisoare pentru că umbla fără căpătîi. Iar autoritățile, pentru că le venea mai la îndemînă, o trecură pe listele ocnașilor pe viață, trimițînd-o la ocna din Akatui.

— Și nu s-au mai întîlnit ?

— Ascultă mai departe. Cum îl puneau în lanțuri, Paklin le frîngea și fugea iar. O dată, de două ori, de trei ori, de patru ori... Și fiecare fugă cere un an, doi că astea nu se fac așa ușor. Pe scurt, au mai trecut vreo douăzeci-douăzeci și cinci de ani și Paklin, dintr-un voinic tînăr și frumos, se prefăcuse într-un moșneag bărbos, cu un stigmat pe frunte și cu chipul brăzdat tot de cicatrici. Maria Neprihănita își pierduse și ea tinerețea și frumusețea. Dar își păstrase cinstea de femeie și rămăsese, ca și înainte, credincioasă alesului inimii sale. Acum Paklin evada pentru a șaptea oară. În timpul celorlalte evadări trecuse pe la toate minele din împrejurimi, pe la toate așezările. De astă dată veni la Akatui. Cum s-au întîlnit ei acolo, cum s-au recunoscut — asta-i altă poveste. Fapt e că de la ocna din Akatui au fugit împreună.

— Slavă ție, doamne ! exclamă ușurată Aniuta. Ce bine-mi pare ! Credeam că n-au să se mai întîlnească niciodată.

— Ba da, s-au întîlnit. Numai că bucuria le-a fost scurtă. Ocnaşilor evadaţi nu le sînt deschise toate drumurile. Ei n-au decît o singură cale — taigaua nepătrunsă. Pe drum Maria Neprihănita s-a îmbolnăvit. S-a îmbolnăvit rău. Şi în jur numai taiga, nici un suflet de om. Era toamnă tîrzie, peste tot numai zăpadă, moină, umezeală. Bolnava n-avea nici măcar ce să pună în gură, în afară de alune de zîmbru şi poame de merişor. Nici nu mai putea să umble pe picioare. Şi unde să se ducă ? Oriunde, numai să fie cît mai departe de ocna blestemată ! Maria se simţea din ce în ce mai rău. Căpătase pesemne aprindere la plămîni în pădurea umedă şi rece. O duse Paklin în braţe o zi, încă una şi a treia, ca pe un copil. Era sleit, se clătina de oboseală, dar se ţinea dîrz. Ştia că se apropie de Şiversk. Maria se sufoca. Şi atunci hotărî el să iasă la drumul mare, să găsească o căruţă care să-l ducă cu Maria la oraş, la un medic. Stătea cu femeia în braţe, cînd deodată vede apropiindu-se în goană o căruţă cu coviltir, trasă de doi cai. O lăsă pe Maria în drum şi porni să întîmpine căruţa. O opri, puse mîna pe hăţuri — caii se smuceau ca turbaţi — şi se rugă de stăpîn să-i ducă la oraş nevasta bolnavă. „Da tu cine eşti ?" întrebă acesta. „Eu, zice Paklin, sînt un ocnaş evadat. Am fugit împreună cu soţia, dar s-a îmbolnăvit pe drum. Du-ne, te rog." „Ştii tu cu cine stai de vorbă ? Sînt negustorul... (numele de familie nu-l înţelese) şi nu vreau să fiu părtaş cu ocnaşii evadaţi. Vezi asta ?" Scoase din buzunar un revolver şi-l îndreptă spre pieptul lui Paklin. Acesta ridică braţul, dar negustorul apucase să tragă...

— Vai ! strigă Aniuta.

— Paklin dădu drumul hăţurilor, caii se smuciră şi o luară la goană... Ei, şi cînd îşi reveni în simţiri Paklin — glonţul îi străpunsese umărul — nici urmă de negustor. Se apropie de Maria, dar ea zăcea moartă, cu capul zdrobit de roţi...

— Doamne !

Aniuta îşi înfundă obrajii în palme.

— Numai după aceea Paklin s-a făcut haiduc. S-a aşezat aici, în peştera de sub Molta. Şi-a îngropat nevasta alături şi a început să-i vîneze pe negustori. Îl tot căuta pe ăla.

— Şi l-a găsit ?

— Oamenii zic că nu l-a găsit. Dar e greu de spus ce-i adevărat şi ce nu în toate astea. Mai tîrziu n-a rămas singur, s-au mai adunat în jurul lui vreo şase oameni. Multă vreme au încercat să-i prindă, dar în zadar : Paklin scăpa de poterele cele

mai straşnice. Pe urmă apărea din nou în acelaşi loc, în peştera lui.

— Dar l-au prins totuşi ?

— Un trădător l-a momit într-o capcană. Unul contra zece. Or, Paklin avea aproape şaptezeci de ani. Şi după el i-au prins şi pe ceilalţi.

— Alexei Antonovici, nu merg mai departe. La ce bun să ne uităm la peştera aceea ?

— Ei vezi, zîmbi acesta, singură m-ai rugat şi acum dai înapoi. Eşti o fricoasă ! Nu, să mergem, că nu mai avem mult. Uite, se şi vede peştera...

10

Peştera nu era adîncă. Printre lespezile de granit, împrăştiate pe povîrniş, partea de sus a peşterii ieşea în afară ca un cozoroc. Tavanul era afumat şi dîrele negre de funingine şerpuiau ca nişte limbi în afară. Pe jos se înălţa o movilă de cenuşă, adunată aici de-a lungul anilor. Amatorii de aventuri se apucaseră să scrie tot soiul de inscripţii pe pereţi, cu cretă, cu vopsea, ori numai cu funinginea unei făclioare de pin. Aniuta privea dezamăgită lăcaşul acesta atît de neospitalier.

— Şi eu care credeam că-i mult mai interesantă. Şi mai înspăimîntătoare. Degeaba m-ai speriat atît.

— Îţi pare rău că ai mers aşa mult pînă aici ?

— Nu, nu-mi pare rău, spuse Aniuta, numai că-mi închipuiam cu totul altfel peştera. Acum nu mai cred nici c-a existat Paklin.

— Nu crezi ? o întrebă Alexei Antonovici. Ia uită-te atunci la piatra asta.

Şi arătă o lespede groasă, cu formă neregulată şi de lungimea unui stat de om, ce zăcea nu departe de gura peşterii.

— Se spune că aici a fost îngropată Maria Neprihănita, că Paklin a cărat lespedea asta pe umerii lui şi că a aşezat-o pe mormînt în chip de monument.

— Acum chiar că nu mai cred o iotă. Păi, piatra asta cîntăreşte nu mai puţin de o sută de puduri.

— Sigur că asta nu-i decît o legendă, se arătă de acord Alexei Antonovici, o legendă legată de faima puterii nemaivăzute a lui Paklin.

— Ei vezi ! Nu, nu ! N-a existat nici un Paklin. Gata. Hai, să coborîm şi să nu mai vorbim de el.

Coborîră pe cărăruia pitită în potopul trandafiriu al rododendronilor. Soarele se înălţa sus, deasupra pădurii, şi snopii de raze cădeau aproape perpendicular pe pămînt. Pietrele iradiau o boare fierbinte, înţepătoare, ce se amesteca cu aroma tare de mintă sălbatică şi de iarba-maicii domnului. Mai jos, la poalele muntelui, în mijlocul desişului verde al mălinilor, se auzea susurul argintiu al unui pîrîiaş. O păsărică şuiera monoton aceeaşi melodie. Pe o lespede de granit mişunau într-un nesfîrşit convoi furnici mari, negre.

Aniuta se opri, arătînd în jur cu braţul.

— Ce minunat ! N-aş mai pleca de aici... şi nu m-aş mai întoarce la stăpînii mei.

— Ţi-e greu să stai la ei ?

Aniuta îi aruncă o privire peste umăr.

— La toţi stăpînii traiul e acelaşi, răspunse ea în doi peri. Mai greu ca orice e să slugăreşti.

— Anna Makarovna, rosti Alexei Antonovici anevoie, voiam de mult să te întreb. Te rog să-mi ierţi îndrăzneala... Ce crezi... Cum ai de gînd să-ţi orînduieşti viaţa ?

— Nu ştiu, răspunse ea nesigur, şi se chinci ca să rupă o păpădie galbenă, bătută. Petalele fine se scuturară, una după alta, pe piatră. Nu ştiu. Oi trăi, pînă oi muri.

— Nu trebuie să gîndeşti aşa, Anna Makarovna.

— Dar cum ? Ce ar trebui să-ţi răspund ? Ea aruncă ultima petală şi se uită întrebător la Alexei Antonovici.

— Doar n-ai să rămîi singură toată viaţa. Să zicem că ai să te măriţi... Îşi dete seama cît de greu îi venea să rostească acest cuvînt.

Aniuta întoarse capul. Alexei Antonovici îi văzu umerii tresărind.

— De ce spui aşta ? exclamă ea cu ciudă.

— Pentru dumnezeu, iartă-mă, Anna Makarovna. Alexei se repezi spre ea. Nu voiam să te jignesc cu întrebarea mea. Am vrut să spun... de ce n-ai încerca să-ţi continui învăţătura ?

Aniuta nu-i răspunse. Ţinîndu-se de tufişuri, ca să nu cadă, alergă în jos pe povîrniş, pînă la pîrîu.

— Vrei să bei apă din izvor ? strigă ea și dispăru în tufișurile de mălin.

„Oare își dă seama că o iubesc, se întrebă Alexei Antonovici, și că nu pot cu nici un chip să i-o mărturisesc ?"

Se așează pe marginea lespezii de piatră și începu să strîngă între degete petalele de păpădie acum veștejite de soare.

„Și totuși nici astăzi nu-i voi spune nimic. Aniuta abia a împlinit nouăsprezece ani. Trebuie să fac în așa fel ca ea să-și continue într-adevăr învățătura și abia atunci să mă însor. Dar cum anume ? Cum s-o ajut ? Cine are s-o primească, care școală are s-o admită pe ea, fiica unui deportat politic, o slujnică ? Dacă n-ar fi fost stăruințele mamei oare aș fi ajuns medic ? Ce să fac ? Cum să procedez ? Să renunț oare la Aniuta ? Ori s-o las așa cum este, o autodidactă neinstruită ?"

— Dumneata, precum văd, te lași greu înduplecat, auzi el deodată glasul Aniutei la spatele său și, luat pe neașteptate, tresări. Dac-ai ști ce bine, ce răcoare-i jos, la pîrîu, urmă Aniuta, închizînd pe jumătate ochii de plăcere și zîmbind cu un freamăt ușor, imperceptibil al buzelor. Miroase atît de frumos ! Rogozul tînăr, mălinii și nu știu ce flori albe...

— Anemone, o ajută Alexei Antonovici.

— Nu știu. Se așeză alături de el și-și puse palmele pe genunchi.

O adiere caldă de vînt făcu să foșnească iarba și flutură baticul albastru de tul de pe umerii Aniutei. Ea ședea, cu ochii ațintiți într-un punct și, fără să-și miște privirea, spuse ca pentru sine :

— Cît aș dori să fiu Maria Neprihănita, cu toate că nu cred să fi existat, și să zac aici, sub piatra asta...

— Ciudată idee, Anna Makarovna. De ce ?

— A iubit și a fost iubită. În veci. Pînă la mormînt.

— Și dumneata ai să iubești... Fu cît pe ce să încheie fraza : „și ești iubită", dar se abținu, fără să știe de ce.

— Nu. Aniuta clătină din cap, îi aruncă o privire fugară și-și lăsă ochii în jos. Într-adevăr, cred că o să mă mărit. Ar fi mai bine așa, decît să rămîn slugă la niște negustori.

— Da parcă...

Aniuta îl întrerupse :

— Poate s-o ivi vreunul, care o fi, și o să mă pețească.

— Are să te pețească cel care te iubește.

Ar fi vrut s-o strîngă la piept, să-i spună cuvîntul acela, cel mai scump pe lume...

— N-am nici un talent. Nu știu să fac nimic.

În ochii Aniutei luceau lacrimi.

— Trebuie să înveți, îi spuse cu hotărîre Alexei Antonovici.

— Mama m-a învățat să scriu și să citesc. Pentru o slujnică am destule studii.

— Și te declari mulțumită cu atît ?

Aniuta își scoase baticul de pe umeri, îl mototoli în pumn și-l așeză pe genunchi.

— Dar ce alta aș putea face ? Și deodată, de parcă și-ar fi smuls de pe chip vălul de tristețe, începu să vorbească zgomotos, strengărește : Dumneata, Alexei Antonovici, ești prevăzător, ți-ai luat sacul de drum. Sînt curioasă să știu, ce-o fi în el ? Hai, deschide-l, arată-mi mai repede ! Doamne, ce foame mi-e !...

Un nouraș alb, singuratic lunecă între soare și pămînt, și umbra lui zbură, ca o pasăre ușoară, peste povîrniș.

11

Sus, în slava cerului, stoluri de nori aleargă într-una, spre răsărit. Se înalță în șiruri nesfîrșite pe deasupra lanțului de munți, ce de-abia se deslușesc la orizont, și mai întîi lin, apoi iuțindu-și din ce în ce zborul, se apropie de soare. Ai zice că vor să-l înconjoare, să-l învăluie din toate părțile și să ascundă privirii sale pămîntul veșnic îndrăgostit, plin de viață. Și norii gonesc, gonesc mereu, tot lățindu-se și crescînd, își văluresc coamele, se gătesc și încearcă să orbească soarele însuși cu candoarea lor strălucitoare. Dar vai, vîntul, călare, îi poartă alături de țintă pe aripile lui ușoare. Spintecați de razele ascuțite ale soarelui, norii răvășiți plutesc spre răsărit. Și dintr-o dată se sting, își întunecă frumusețea și-și încetinesc fuga, grămădindu-se dincolo de linia orizontului.

În locul lor, dinspre apus, se înalță mereu alții, tot mai deși și mai groși, adunîndu-se într-un singur nor, greu, îmbibat de umezeală...

Aniuta dormea ca un copil, cu palma sub obraz. Chipul i se îmbujorase și din această pricină sprîncenele și genele lă-

sate păreau mai negre ca oricînd. După ce luaseră masa — Alexei Antonovici avea la el pînă şi o sticlă de vin de Cahors — ea se tot străduise să se ţină tare, ascultîndu-i conversaţia exagerat de serioasă, dar o cuprinsese deodată o slăbiciune şi se simţi străină, faţă de tot ce o înconjura : rododendronii trandafirii, brădetul întunecat, tufele de mălin de lîngă pîrîu, stîncile cenuşii ale Moltei, totul se contopise într-o singură pată ce licărea şi gonea la nesfîrşit undeva în zare. Întinse mîna ca s-o dea la o parte şi să se poată uita la Alexei Antonovici, dar mîna n-o mai asculta. Aniuta pipăi o moviliţă şi, fericită că o găsise, se lăsă pe ea. Mai auzi strigătul lui Alexei Antonovici : „Anna Makarovna, pămîntul e umed, ai să răceşti !" şi-şi dete seama că a aşternut sub ea haina. Era atît de cald şi bine ! Apoi totul se cufundă într-un vălmăşag de imagini şi sunete ciudate şi... adormi.

... Umbrele dese ale norilor se tîrau pe munte, aruncînd pete cenuşii peste verdeaţa crudă. La apus, peste zidul îndepărtat al munţilor, se ridica un nor negru. Zăpuşeala începea să scadă, ziua se apropia de sfîrşit. Aniuta dormea înainte, adînc, fără grijă, zîmbind în somn. Alexei Antonovici şedea pe piatră, fără să-şi desprindă privirea de la ea, fără să se gîndească la nimic.

Iar norii creşteau tot mai deşi, şi soarele se zărea printre ei tot mai rar. Şi atunci cînd razele lui de aur izbuteau să-i străpungă, cădeau pe pămînt pieziş.

Alexei Antonovici privi spre piscul Moltei : un povîrniş greu, abrupt. De partea cealaltă îi aştepta alt povîrniş cu hăţişuri de copaci prăbuşiţi la pămînt. Şi cărarea pitită de pe muntele Voznesenskaia. Iar la noapte avea să plouă neapărat.

Deodată îi fulgeră în minte o idee : ce-ar fi dacă apele le-ar îngădui să treacă pe cărarea de sub stîncă ? Ar însemna să scurteze drumul mai bine de cinci ori ! Ca să cerceteze drumul şi să se întoarcă, i-ar trebui mai puţin de un ceas. Dacă drumul e impracticabil, ar trece peste Molta, cît mai e lumină, iar mai departe vor fi nevoiţi, probabil, să meargă pe întuneric. Şovăi : făcea oare s-o trezească de pe acum pe Aniuta ? Las' să se mai odihnească, pînă se duce el la stîncă.

Cărarea şerpuia de-a lungul unui pîrîu, dar urca treptat tot mai sus. Alexei Antonovici păşea grăbit, dînd la o parte, ori rupînd ramurile de mălin ce-i barau calea. Aroma frunzelor strivite era nespus de plăcută. Se uită de cîteva ori înapoi, dar tu-

fișurile dese ascundeau privirii sale locul unde dormea Aniuta. Ocolind apoi un cucui al muntelui, cărarea o coti și, în afară de grohotișul galben, nici în față, nici în urmă nu se mai zări nimic.

În stînga sclipea rîul. Valurile lui plescăiau zgomotos undeva departe. Povîrnișul devenea tot mai abrupt, împingînd cărarea către rîu. Acum era atît de îngustă, încît Alexei Antonovici putea chiar să atingă povîrnișul cu mîna dreaptă. Apoi în cale i se ridică o stîncă cu totul verticală, și cărarea, presărată cu grohotiș, se afundă în jos, spre rîu, de parcă ar fi vrut să-l păcălească.

Cînd apa era mică, se putea trece pe aici cu ușurință. Acum Alexei Antonovici era silit să sară de pe o piatră pe alta, atingînd uneori stînca cu umărul. Vîrtejuri înspumate se învolburau printre pietre, lăsînd pe ele coroniță galbene de ace de pin, din anul trecut, ce pluteau pe apă. Dar drumul nu era periculos nici pentru Aniuta, care sărea sprintenă și cu dibăcie. Alexei Antonovici trecu de stîncă și ajunse în lunca Moltei. Se uită la ceas : se scurseseră doar douăzeci de minute. Perfect ! N-avea nevoie să se grăbească.

În luncă, chiar la poalele muntelui, acolo unde bătea soarele, înflorise crinul-fînului cu clopoțeii lui aplecați, galbeni, ca de ceară.

Alexei Antonovici se miră : atît de timpuriu ! Și se gîndi : ce-o să se mai bucure Aniuta cînd o să-i pună în față un asemenea buchet ! Flori erau cu nemiluita, așa încît culese nu un buchet, ci un snop întreg. Alexei Antonovici izbucni în rîs. Sucit mai era ! De ce să-i ducă florile ? Are s-o aducă pe Aniuta în luncă și aici are să-i dăruiască buchetul.

Rîzînd în sinea lui, coborî spre rîu. Dar ce-i asta ?... Ca și înainte, de-a lungul malului plutea șiragul de ace de pin din anul trecut, și valurile spumegau lîngă pietre ; dar pietrele se răriseră parcă și se lăsaseră mai afund. Alexei Antonovici sări o dată, de două ori și se opri în loc. Pînă la piatra cea mai apropiată din fața lui erau cel puțin cinci pași... Își aminti deodată de cele ce-i spusese Filip-podarul: „După ce se lasă noaptea, valul crește întotdeauna. Că în timpul zilei soarele încălzește izvoarele și așa se face apă... " Or, ziua fusese nespus de călduroasă...

Apa crescuse. Și tot mai creștea. Se înălța sub ochii lui Alexei Antonovici, lingînd vîrful pietrei pe care stătea. Ce să facă ?

Cum să se mai întoarcă ? Toate acestea ar fi avut, firește, hazul lor, dacă nu se însera și dacă Aniuta ar fi știut că el se află aici. Ca să iasă pe cărarea pe care veniseră ei încoace și să treacă iar peste curmătura Moltei i-ar fi trebuit pe puțin trei ceasuri, or, peste trei ceasuri va fi întuneric beznă. Și norii ăștia ! Numai de n-ar alerga Aniuta să-l caute și de nu s-ar rătăci pe-acolo, singură !

Da, n-avea cum să treacă pe aici. Un val aruncă pe vîrful cizmei lui Alexei Antonovici primul smoc de spumă ; piatra de pe care sărise aici, cu puțin înainte, abia se mai vedea de sub apă...

Mai repede, mai repede înapoi, să facă ocolul ! După ce alunecă de cîteva ori pe pietrele ude și-și umplu cizmele cu apă, Alexei Antonovici urcă în sfîrșit pe mal, își șterse cu batista fața nădușită și, fără să mai adaste o clipă, se afundă în desișul pădurii.

... Aniuta se trezi mult timp după plecarea lui Alexei Antonovici. I se făcuse deodată frig. Deschise ochii și rămase uluită. În locul cerului de după amiază, albastru și limpede ca lacrima, deasupra muntelui atîrna acum un nor gros, negru, pe care nu-l străpungea nici o rază de soare. În vîrfurile copacilor foșnea vîntul. De jos, dinspre pîrîu, se strecura noaptea și tufele de mălin abia de se mai zăreau. Aniuta sări în picioare.

— Alexei Antonovici !

Nu-i răspunse nimeni. Se uită în jur. Tufișurile, întunecate sub cerul noros, foșneau domol. Pe munte scîrțîia monoton un copac ce nu se prăbușise de tot.

— Alexei Antonovici !

Glasul i se rostogoli prin pădure și amuți. O lișiță cenușie șuieră din aripi deasupra capului ei și, trecînd în zbor razant pe deasupra pîrîului, căzu ca o piatră în tufișuri — pesemne în vreo băltoacă.

— Alexei Antonovici !

Ce i s-o fi întîmplat ? Unde-i ?

Noaptea cobora repede...

Aniuta mai strigă o dată și o luă la fugă, fără să-și dea seama încotro.

Norii împînziseră tot cerul. Se făcuse întuneric de-a binelea. Numai după geana de lumină a orizontului mai puteai deslușì direcția.

Poticnindu-se mereu și strecurîndu-se la nimereală prin tufișuri, Aniuta nimeri cărarea și o luă la goană de-a lungul ei. Ramurile de mălin îi șfichiuiau dureros obrajii.

Ajunse în sfîrșit la un loc deschis. De aici începeau întinderi sterpe de grohotiș. În față, nevăzut, vuia rîul. Cioturi uscate de rădăcini scrîșneau frecîndu-se de pietre. Aniuta mergea pe cărarea ce se îngusta mereu, făcînd pași mici, nesiguri și pipăind cu mîna dreaptă zidul ce se ridica înainte-i. Simțea că undeva, pe aproape, se află o prăpastie.

Îl mai chemă o dată pe Alexei Antonovici și din nou nu primi nici un răspuns. Pe obrazul ei înfierbîntat căzură stropi rari de ploaie. Aniuta se șterse cu palma.

Acum se apropiase chiar de coborîș. Nu mai avea unde să meargă, cărarea se lăsa în jos, iar acolo, printre pietre, urla și se zvîrcolea rîul.

Dumnezeule, dar unde-i Alexei Antonovici ? Unde, cum să-l caute ? De ce a lăsat-o singură ?

Abia stăpînindu-și slăbiciunea ce-o copleșise deodată, Aniuta se întoarse și grăbi pasul cît putu.

De cîteva ori i se păru că aude : „Aniuta, Aniuta, Aniuta !", dar era undeva foarte departe, pesemne că de partea cealaltă a Moltei.

Ploaia se porni cu stropi mari și calzi și-i udă dintr-o dată pe umeri rochia. Picăturile grele păcăneau ritmic pe frunzele de mălin, smulgînd petalele rămase pe alocuri. Aniuta coti de pe cărare spre peșteră ; poticnindu-se de sfărîmăturile stîncilor, udă acum pînă la piele, ajunse pînă la mormîntul Mariei Neprihănita. Găsi haina albă de alpaca a lui Alexei Antonovici și o ridică de pe jos. Apoi, copleșită de singurătate, deznădejde și spaimă, începu să strige :

— Alioșa ! Alioșa !

Și atunci, prin răpăitul ploii, de astă dată de pe culme, se auzi drept răspuns :

— Anna Makarovna !...

Alergă în direcția glasului. Urca tot mai sus spre curmătură, printre tufele aspre de rododendron care o șfichiuiau prin rochia udă, lipită de trup ; urca izbindu-se de pietre, aci ocolind un copac căzut, aci cățărîndu-se peste el. Striga fără încetare :

— Alexei Antonovici !

Şi auzea acum, tot mai aproape şi mai tare :

— Aniuta ! Aniuta-a !

Ploaia năboia totul : parcă dăduse în lături pînă şi aerul, atît de compact era torentul ce se prăbuşea de sus ; se rostogolea în şuvoaie zgomotoase pe trunchiurile şi ramurile copacilor ; îneca iarba şi clipocea sub picioare în mii de pîrîiaşe. Cădea îmbelşugată pe pămînt turnînd în el putere de viaţă, spălînd şi cărînd în valurile ei înspumate toată murdăria şi tot putregaiul. Şi mirozna verdeţei tinere, proaspete se înălţa din pămînt.

12

Vasilev avea oaspeţi. La masa întinsă pentru ceaiul de dimineaţă şedeau Luka Harlampievici Feodorov, un negustor din Uk, lat în spete, cu sprîncene roşcate, zbîrlite, ciupit tot de vărsat, şi Gustav Evghenievici Mannberg, un inginer trimis de ministerul căilor de comunicaţie, pentru a stabili definitiv traseul viitoarei linii ferate. Era un neamţ cam între două vîrste, originar din regiunile baltice, cu o frumoasă mustăcioară neagră, avînd vîrfurile răsucite în sus, ca acele unui ceas care arată „ora două fără zece".

Ceaiul era servit de Elena Alexandrovna. Pe masă se aflau gustări reci şi cîteva sticle cu vin. Discuţia se învîrtea în jurul unor afaceri.

— Te rog, domnule inginer, să mai treci o dată pe-acolo, spunea Feodorov, mişcîndu-şi fălcile late. Da, încă o dată. Nu mă prea pricep eu la construcţii din astea, dar folosul statului sînt în stare să-l văd ! Uk e un sat bogat. De ce să-l laşi la o parte de linia ferată ? Lămureşte-mă, rogu-te.

— Vezi dumneata, stimate Luka Harlampievici, relieful locului nu ne permite să construim terasamentul căii ferate în apropierea imediată a satului Uk. Trebuie să facem aci debleuri adînci, ori rambleuri. Afară de asta, varianta dumitale creează un ocol inutil, în timp ce linia cea mai scurtă — şi notaţi bine, subliniez, cea mai comodă direcţie a liniei — este de la Razgon, mai spre nord de Uk, pe malul Udei, spre oraşul Şiversk şi mai departe, spre satul Hudoelansk. Înţeleg şi ţin

seamă de interesele satului Uk, dar, din păcate, nu pot face nimic. Şi apoi, Luka Harlampievici, Uk se află foarte aproape de oraş — pare-mi-se la patruzeci de verste ? Poate fi folosită gara Şiversk.

— Îţi foarte mulţumesc ! se supără Feodorov, mestecînd nişte şuncă grasă. La patruzeci de verste — îţi foarte mulţumesc ! Spune, unde au să fie ridicate construcţiile gării : în oraş, ori în slobozie ?

— Fără îndoială că în oraş. Dă-mi voie să-ţi arăt. Mannberg scoase din buzunar planul împrejurimilor Şiverskului, pe care era schiţat traseul liniei ferate. Iată, aci este oraşul Şiversk. Se află în întregime pe malul drept al Udei. Pe cel stîng e aşezată doar slobozia care se întinde înspre oraş şi în care ne bucurăm acum de ospitalitatea lui Ivan Maximovici. Mannberg dădu din cap spre acesta. Malul drept e înalt, cu sol uscat şi alcătuit din roci pietroase continentale ; cel stîng e jos, mlăştinos. Platoul de pe malul drept este absolut suficient pentru viitoarea dezvoltare a oraşului...

— Are să-l împiedice muntele Voznesenskaia, observă Feodorov, ştergîndu-şi buzele.

— Da de unde ! Şiverskul are să se dezvolte mai jos, înspre Kobluk şi Strelka. Aici se poate construi un întreg oraş gubernial.

— Cam într-o rînă, aruncă din nou Feodorov.

Mannberg dădu din umeri şi încheie, de astă dată scurt şi hotărît :

— Podul peste Uda o să-l aşezăm puţin mai sus de confluenţa cu rîul Mara. Apoi drumul de fier are să iasă pe malul drept al Udei spre Kobluk. Aici o să şi construim gara. Fii bună, frumoasă Elena Alexandrovna, şi toarnă-mi o ceaşcă din deliciosul dumneavoastră ceai. Mulţumesc, Elena Alexandrovna, mulţumesc ! Şi, adresîndu-se numai ei, Mannberg întinse braţul drept. Iubiţi frumosul ? Ce frumos are să fie acest oraş nou ! După model european. Un Schwarzwald siberian. Cel mai frumos oraş din Siberia ! Sus, deasupra rîului. În dreapta şi în stînga lanţurile munţilor s-au dat în lături, parcă anume ca să-i facă loc Şiverskului. Partea superioară a oraşului e mărginită de prăpăstiile pitoreşti ale muntelui Voznesenskaia ; în partea inferioară, deasupra rîului, strălucesc luminiţele multicolore ale semafoarelor şi ale clădirilor gării. Locomotivele gîfîie zgomotos. Goarnele acarilor se cheamă între ele. În jur se întinde

verdeaţa minunatelor păduri conifere. Un poem ! Ce zici, Elena Alexandrovna ?

— Da, e frumos... te rog, serveşte şuncă. E bună cu muştar. Muştaru-i proaspăt.

— Da ? Da... Mulţumesc.

— Va să zică, aşa, îşi dădu cu părerea Feodorov, sfărîmînd cu zgomot între dinţi nişte pesmeciori din aluat de cozonac. Dacă, de pildă, am de primit nişte transporturi, trebuie să merg cu carele patruzeci de verste pînă la oraş, să trec cu luntrea rîul...

— Păi, şi acum nu faci la fel ?

— Atunci la ce naiba mai am nevoie de calea ferată a dumitale ! Doamne, iartă-mă !

Feodorov zvîrli cu ciudă linguriţa şi se sculă de la masă. Vasilev îl prinse de mînecă.

— Stai puţin, Luka. Noi doi nu sîntem decît nişte inşi cu totul neînsemnaţi. Nu se poate ţine seamă de nevoile fiecăruia.

— De tine e bine. Eşti în oraş. Îţi pică norocul în palmă.

— Cred că te agiţi degeaba, Luka Harlampievici, spuse Mannberg. Negustorimea ştie întotdeauna să tragă profit.

— Va să zică, drumul de fier n-o să treacă pe la Uk ?

— N-o să treacă.

— Definitiv şi irevocabil ? Adică l-ai dat la o parte, şi basta ?

— Dar nu se poate schimba direcţia unui întreg traseu de cale ferată, numai ca să ţii seamă de dorinţele şi comoditatea unui singur om ! răspunse Mannberg, iritat.

— Cînd vrei poţi să faci şi mai multe, bombăni Feodorov posomorît.

— Ei bine, nu vreau.

— Treaba dumitale. Eu nu mai am ce face aici. Mulţumesc gazdelor pentru ospitalitate. Feodorov porni spre uşă, ştergîndu-şi fruntea năduşită. Sau, mai ştii, domnule inginer, se opri el deodată, te-or fi neliniştind cheltuielile în plus, schimbarea planurilor, ori altceva ; atunci pot...

— Nu, ce fel de schimbare ? Nu-i nici un temei pentru asta.

— Mai gîndeşte-te. S-ar putea strecura o greşeală, sau mai ştiu eu ce...

Mannberg ridică din sprîncene : la ce să mă mai gîndesc, adică ?

Dincolo de uşă miorlăi o pisică, atît de jalnic, încît pînă şi flegmatica Elena Alexandrovna tresări, iar Mannberg sări în sus de pe scaun. Îndată se auzi un bas ca de tunet :

— Ha-ha-ha ! Uşa se deschise larg. Ha-ha-ha ! Uite la ea cum şade şi se spală, ha-ha-ha ! Îmi zic : ia să văd cum ai să te mai speli dacă te calc pe coadă, ha-ha-ha ! Ha-ha-ha !

În odaie intră un bărbat corpolent cu capul ras.

— Bună ziua, Elena Alexandrovna. Ivan Maximovici, te salut ! Te salut, Luka ! Noul sosit strînse mîna tuturor, pe rînd. Cu cine am onoarea ? se adresă el lui Mannberg.

— Mannberg Gustav Evghenievici, inginer.

— Îmi pare bine ! Îmi pare nespus de bine ! Primarul oraşului, Roman Zaharovici Baranov.

— Liusia, ai grijă, te rog, să se aducă un tacîm, spuse Ivan Maximovici, împingînd spre masă un scaun liber. Ai sosit de mult din Irkutsk, Roman Zaharovici ?

— Ieri, abia ieri. Am fost la tribunal să văd cum îţi stau treburile. E bine. Zilele astea se aşteaptă hotărîrea. M-am dus la guvernator.

— Şi ?

— Păi, ce să fie ? M-a ajutat în toate. M-am întîlnit cu înaltpreasfinţia-sa Vasili. Ţi-a trimis salutări, ţie şi nevestei.

Ivan Maximovici plecă capul pe umăr.

Baranov se întoarse spre Mannberg.

Cu ce treburi pe la noi, Gustav Evghenievici ?

— Te aştept pe dumneata. Am fost trimis de ministerul căilor de comunicaţie. Am întocmit prospectul variantei definitive a liniei ferate.

— Aşa. Baranov se uită la el cercetător, de parcă şi-ar fi amintit de ceva. Şi cine o construieşte ? Cu ce mijloace ?

— Cum cine ? Vistieria. Statul.

— Dar îl ţine cureaua ? La Irkutsk circulă alte zvonuri : cică, dacă ai strînge cu lopata tot fierul din Rusia, tot nu ţi-ar ajunge să faci un uriaş ca ăsta. Baranov îl sfredelea cu privirea pe Mannberg. O să fim nevoiţi să ne ploconim străinilor. Ce zici ? În faţa cui să ne închinăm pentru fier ?

— Prostii ! Mannberg roşi, simţind privirea grea a lui Baranov. Discuţii fără rost ! Rusia are fier destul.

— Dar eu, după cîte-mi amintesc, parcă ţi-am auzit rostit numele la Irkutsk ! E notat în raportul către ţar. Acolo unde e

sfătuit să ne tîrîm în genunchi ca să căpătăm fier de la străini. Ei ? Nu cumva eşti în cîrdăşie cu niscaiva firme din străinătate ?

— Glumeşti !

— Glumesc, zici ? reluă Baranov, foindu-se pe scaun ca să se aşeze mai bine. Nu-mi plac ăi de umblă cu fofîrlica. Lucrurile trebuie spuse pe nume. Trebuie să te ţii tare. Şi rupînd un hartan din gîsca friptă urmă : Bun. Va să zică, fierul ne ajunge. Dar ce facem cu de-alde voi, inginerii ? Tot pe cei străini să-i invităm ?

— Nu posed datele necesare ca să vă pot spune exact... se fîstîci Mannberg.

— Iar o întoarce, o întoarce drăguţul de el ! Ha-ha-ha ! Ei, cum îţi place ? Te-am strîns bine cu uşa ? Ha-ha-ha ! Cînd o să putem vedea aici începutul lucrării ?

— E nevoie întîi de hotărîrea consiliului municipal, ca să ne cedeze pămîntul care aparţine oraşului.

— Aha ! Asta se poate, spuse primarul, sugînd cu poftă dintr-o aripă de gîscă. Şi unde aveţi nevoie de pămîntul nostru ?

— În special la Kobluk, pentru construcţiile gării, iar mai departe, o fîşie îngustă de-a lungul oraşului, pentru linia ferată.

— Cum ? Baranov izbi cu palma în masă. Depouri ?! Lăcătuşi ?! Să-mi spurcaţi oraşul cu fum, cu păcură ? Nu dau nimic ! Să vină aici toată liota aia de nemernici, lucrători, pleavă... Nu dau nimic !

— Daţi-mi voie ! Luat pe neaşteptate, lui Mannberg îi rămase pesmetul în gît. Cum aşa, nu daţi nimic ?

— Uite aşa, foarte simplu. Nu dau. Trage linia pe malul stîng.

— Dar, Roman Zaharovici, acolo-s mlaştini !

— Le astupi !

— Şi un ocol de prisos.

— Pentru cine ? Pentru tine ? Mai bine pentru tine decît pentru mine... Ha-ha-ha !

— Sînt şi eu de părerea lui Roman Zaharovici, se amestecă în discuţie Feodorov.

Ivan Maximovici şedea tăcut, jucîndu-şi degetele prin cîrlionţii bărbii castanii, şi se uita la cei trei care se certau. Elena Alexandrovna îşi sorbea ceaiul.

— Nu, e cu neputință. Glumești, Roman Zaharovici. Linia ferată a și trecut de Kansk, se fac lucrări lîngă Taișet... Am să-i telegrafiez ministrului.

— Și ce-mi pasă mie de ministrul tău ? Unde ai mai văzut legi care să-ți dea voie să intri cu de-a sila pe pămîntul altuia ?

— În interesul orașului...

— Interesul orașului sînt eu.

— O să obțin un ucaz al majestății-sale...

— Treaba asta merge ca melcul... ha-ha-ha !

— Insist.

— Și eu insist... ha-ha-ha !

— Gîndește-te bine, Roman Zaharovici. Distrugi viitorul orașului. Îl azvîrli în mîl, în mlaștină.

— Iar tu ai de gînd să dai drumul aici la tot soiul de lucrători ? Slavă domnului, în oraș e liniște și pace. Fiecare trăiește pentru casa lui, plătește vistieriei cît se cuvine, crede în dumnezeu, se duce la biserică și nu cere nimic pentru el. Pe cînd atunci ce-are să fie ? Au să ne vină pe cap niște golani fără căpătîi, care n-au nimic altceva decît brațele și care nu numai că nu se duc la biserică și nu respectă autoritățile, da nici cu dracu nu se au bine ! Norodul ăsta-i ca zăpada umedă : cînd te uiți, fiecare fulg ți se pare moale, dar cînd se strînge un bulgăre... un asemenea bulgăre îți turtește mutra !

— Dă-mi voie, dar linia ferată are să treacă oricum prin toată Siberia și muncitori au să fie pe tot traseul.

— Să fie ! Să fie, lua-i-ar dracu ! Da măcar să fie la trei verste de oraș și nu aici, pe capul meu.

— Dumneata exagerezi primejdiile astea, Roman Zaharovici.

— Eu exagerez ? Dar la Petersburg și în orașele din Rusia ce se petrece ? Care dintre patronii uzinelor și fabricilor de acolo are somnul liniștit ? Și care dintre ei, de cîte ori stă de vorbă cu muncitorii, nu e nevoit să-și pipăie revolverul în buzunar ? Or, în Siberia e deocamdată liniște. Aici n-are cine să stîrnească gălăgie, să tune și să fulgere. Uite, ei — Baranov îi arătă pe Vasilev și Feodorov — fac negoț în liniște și nu cunosc necazurile. Iar tu vrei să faci și din orașul nostru un Petersburg ?

— Glumești, Roman Zaharovici. În Siberia orientală nu există industrie de mari proporții, taigaua e un ținut agricol, al vînătorii și al pescuitului. Iar menirea căii ferate este să slu-

jească negoțul și în special să contribuie la întărirea pazei de la granița orientului îndepărtat al imperiului rus.

— Ba nicidecum. De ce să nu se construiască fabrici în Siberia orientală ?! se amestecă în vorbă Vasilev. Avem aici pentru aceasta condiții cît se poate de favorabile. Eu însumi, de pildă, sînt gata...

— Ajunge ! Baranov lovi cu palma în masă. Ți-o spun, Ivan, fiindcă țin la tine : ai să-ți mușți degetele după aceea. Nu vreau să mă cert acum cu tine, dar nu mă împiedica să rezolv treaba cu el. Apoi se aplecă spre Mannberg : Uite ce-i, drăguțule ! De ce te frămînți așa ? Parcă tu ești cel care ai să construiești ?

— Da, după ce termin prospectările în sectorul acesta, voi căpăta conducerea lucrărilor.

— Nu m-ai înțeles... Te întreb : e al tău drumul de fier pe care-l faci ?

— Iartă-mă, dar cum vine asta ?

— Știi ceva, drăguțule : treci pe la mine spre seară. Primarul îl lovi pe umăr. Stăm de vorbă. Vin și ei.

Mai departe discuția nu se legă de loc. Domnea o atmosferă de stînjeneală. Nu mai aveau ce vorbi. Musafirii începură să-și ia rămas bun. Ultimul care ieși fu primarul. Zăbovind în ușa antreului, se aplecă spre Ivan Maximovici care-l petrecea.

— Trecusem pe la tine să-ți spun ceva, dar n-am vrut să vorbesc de față cu dînsul, făcu el aluzie la Mannberg, că așa-s oamenii ăștia, niște profitori, gata să-ți smulgă și mucul de sub nas, deși fac pe mironosițele. Da... La Irkutsk se spune că s-ar fi descoperit la Biriusa niște filoane de mică, dar n-au fost încă declarate. Ai face bine să-l cauți pe omul acela. E o afacere cu cîștig. Te-ai învățat cu minele neveste-ti, așa că ai să te descurci și cu mica. N-ai de construit vreo fabrică : căutătorii de aur au să muncească ei pentru tine.

— Știu de mică, răspunse Ivan Maximovici. Au și îngrădit-o. Declarația au s-o ducă la Irkutsk. Da cine anume a îngrădit-o, asta ai aflat ?

— Cine ?

— Stepașka Surovțev.

— Cine-i ăsta ?

— Ei, cîrciumarul nostru.

— Ha-ha-ha ! izbucni în rîs Baranov. Da ce să facă cu mina un nevolnic ca el ?!

— De făcut n-are să facă nimic, da beţe în roate o să pună.

— Da-a !... Atunci, poate vrei să te ajut cu ceva, Ivan ? Să bat o telegramă la Irkutsk ?

— Vreau întîi să stau de vorbă cu Stepaşka.

— A-a ! Ei, e o afacere ! Şi încă ceva, se aplecă el la urechea lui Ivan Maximovici, ce zvonuri umblă prin oraş despre esculapul nostru şi slujnica ta, Aniuta ? Urîtă treabă, măi frate !

— Nimic deosebit, spuse Ivan Maximovici. Dumneata de la cine ai auzit ?

— Am auzit de la cine trebuie. Şi cu toate amănuntele.

— De unde or fi aflat oamenii ? se încruntă Ivan Maximovici. Mi-a povestit Aniuta că s-au rătăcit în pădure.

— Ei, drăguţule, cine ca cine, dar eu ştiu tot ce se petrece în oraşul meu. De aia şi sînt stăpîn. Tu spune mai bine : cum a putut ea să plece pe ascuns ?

— De ce pe ascuns ? I-am dat liber duminica.

— Da ? întrebă Baranov cu îndoială. Dar în privinţa cinstei ei eşti liniştit ?

— Fără doar şi poate, răspunse Ivan Maximovici. Mirvolski e om serios. Ei... şi la urma urmei toate astea mă privesc prea puţin. Ca slujnică e bună.

— Aşa o fi, dar eu în general nu pricep de ce îi tot dă el tîrcoale ? Ca logodnică nu-i prea potrivită pentru el. Deşi, sigur, şi el, doftoraşul, face parte dintre cei pătaţi.

— Şi totuşi e un intelectual, observă Ivan Maximovici.

— E şi nu e... ha-ha-ha ! rîse din nou Baranov. Ăştia, frate, nu-s intelectuali. Cum să-ţi spun... sînt ca o tulpină pipernicită de cartof, într-un beci întunecos. Intelectualitatea sîntem eu şi cu tine. Apoi îi şopti la ureche : Cît despre Aniutka, te sfătuiesc, Ivan, s-o dai totuşi afară, ca să scapi de bucluc, zău aşa ! Cînd ai s-o vezi cu burta la nas, n-o să-ţi vie nici ţie la îndemînă. Orice ai spune, s-a întîmplat în casa ta. Tu eşti de vină sau altul... pricepi... Ei, rămîi cu bine ! La revedere, scumpă Elena Alexandrovna ! strigă el spre sufragerie şi dispăru după uşă.

— Vanea, de ce s-a indispus aşa Gustav Evghenievici ? îl întrebă Elena Alexandrovna pe bărbatu-său, în timp ce acesta luase tartina pe care ea i-o pregătise. Nu i-e totuna unde are să fie aşezată gara ? Doar n-are să se stabilească aici.

— Liusia, cum se face că tu, Ivan Maximovici îşi flutură degetul în dreptul frunţii, nu pricepi toate astea ? E doar atît de limpede ! Ca să vorbim pe şleau, el vrea pur şi simplu să smulgă ceva de la Roman Zaharovici, poate chiar şi de la Luka.

— Nu, Vanea, după mine Gustav Evghenievici nu-i capabil de aşa ceva ! Eu un nobil şi-i aşa de...

— Orice om e în stare să ia mită. A da mită, asta-i altă poveste. Cît despre Mannberg, el nu riscă nimic. Şi după ce o să ia mită, tot nobil o să rămînă. Ar fi fost o prostie să refuze.

— Dar dacă va ajunge la o înţelegere cu Roman Zaharovici, atunci drumul de fier va fi într-adevăr construit pe mlaştini ! Asta-i foarte rău !

— Ce ne pasă nouă ? N-are să ne fie mai rău. Depozitele mele se află, întîmplător, pe celălalt mal al rîului.

— Totuşi...

Pe uşa deschisă a sufrageriei se ivi printre draperii capul pleşuv al cîrciumarului Mitrici. Obrajii lui scofîlciţi, năpădiţi de barbă creaţă, erau împinşi în sus de gulerul ţeapăn al rubaşcăi de aţică cu buline mari albastre.

— Vă urez sănătate, Ivan Maximovici, împreună cu soţia dumneavoastră, Elena Alexandrovna, rosti Mitrici strecurîndu-se pieziş în odaie. Vă mulţumesc că m-aţi poftit, am trecut pe-aici.

— A-a ! Intră, Mitrici, stai jos. Liusia, adu un pahar de votcă mai mare... Îţi mulţumesc că ai venit. Am o trebşoară cu tine.

Mitrici făcu ochii mici.

13

Iată despre ce era vorba.

Într-o seară, în cîrciuma lui Mitrici intrase un bărbat necunoscut. Un tip înalt, lat în spete, cu obrazul stîng brăzdat de o cicatrice adîncă, cu faţa pămîntie de atîta umblat prin taiga. Avea pe el nişte haine ponosite, şi din cizmele peticite i se iţeau obielele. Pe spinare i se legăna o boccea.

„O fi vreun ocnaş fugit", se gîndi Mitrici, uitîndu-se la el cu atenţie.

Era într-o duminică. Încă de dimineaţă se adunaseră în cîrciumă vizitatorii obişnuiţi şi, pînă să apară necunoscutul, răsunau din plin cîntece de beţivani. Nimeni nu dădu atenţie celui care intrase.

De sărbători, cînd venea multă lume, Mitrici servea împreună cu nevastă-sa, Uliana. Aceasta stătea într-un colţ mai îndepărtat al tejghelei şi ştergea farfuriile.

— Uliana, o chemă cu un gest Mitrici, ia uită-te la el. Trebuie să mergem pînă la secţie să anunţăm. Pesemne că-i un ocnaş.

— Aşteaptă, îl opri Uliana, să-l iscodim oleacă mai întîi.

— Fie şi aşa, căzu de acord Mitrici. Departe ţii cale, drăguţule ? îl întrebă el pe vagabondul care se apropiase de tejghea.

— Unde a dus mutul iapa, zîmbi acesta.

— Eşti căutător de aur ?

— Ce aur ? Eu singur sînt aur. Ia toarnă-mi unul mic. Omul arătă cu două degete cam cît ar veni o litră. E puţin. Mai toarnă, spuse el şi dădu pe gît, dintr-o înghiţitură, un pahar de vin.

— Unde stai, drăguţule ? îl iscodi Mitrici, umplîndu-i al doilea pahar.

— Pe pămînt, bătrîne, iar după ce-oi muri nimeresc în cer.

— Ce mai ghigorţ, se încruntă nemulţumit Mitrici, nici să stai de vorbă nu vrei !

— Ce să vorbesc cu tine ? Îmi place să vorbesc cu vîntul şi taigaua, răspunse vagabondul ; scoase din buzunar o pungă boţită din burduf de bivol şi-i dezlegă, şnurul. Cît ţi se cuvine ? şi aruncă pe tejghea o monedă de douăzeci de copeici.

Nişte foiţe mărunte, albicioase, ca de sticlă se desprinseră de pe monedă şi săriră cît colo.

— Ce fluturaşi or mai fi şi ăştia ? se miră Mitrici şi, lipindu-şi foiţele pe deget, le duse la nas.

— Sticlă sălbatică, bătrîne, rîse vagabondul. Hai, dă-mi restul.

— Ce tot boscorodeşti acolo ? Ce sticlă sălbatică ? Şi-i făcu semn din cap Ulianei : Du-te. Mă descurc singur aici.

În sinea lui se gîndea : „Ocnă. Ocnă pe viaţă."

— N-ai mai văzut ? Vrei să-ţi arăt ? Ei na, uită-te.

Omul îşi dete jos bocceaua de pe umeri şi scoase de acolo o piatră turtită, cît-o farfurioară.

— Sfinte Sisoaie ! strigă Mitrici. Mică !

Vagabondul scurmă cu unghia un colţ al pietrei şi rupse o foiţă subţire şi transparentă pe care o flutură în aer.

— Priveşte-o ! Curată ca lacrima !

— Aşteaptă puţin, Uliana, nu te du, îi făcu semn cu mîna Mitrici. Unde ai găsit piatra ?

— Pe pămînt, în dreptul cerului.

— Te întreb cu gînd bun.

— Da ce, vrei să cumperi ? întrebă omul cu voce scăzută, vîrînd mica în boccea. Nu prea semeni a cumpărător, bătrîne.

Mitrici n-avea de gînd să cumpere nimic. Simţind din instinct că-i rost de cîştig întrebase, fără un scop anume, de locul unde fusese găsită mica. Răspunsul omului îi dete o idee îndrăzneaţă.

— Cumpăr, spuse el cu hotărîre, privind cercetător obrazul vagabondului. Acesta nici nu clipi măcar. Uliana, serveşte tu în locul meu. Eu mă duc puţin în casă cu fîrtatele ăsta, şi-l conduse în odaia lui, a cărei uşă dădea în încăperea cîrciumii.

Se învoiră repede. A treia zi, cînd cerul de vară abia se lumina de răsărit, Mitrici, împreună cu vagabondul, purtînd pe umeri boccele doldora de merinde, porniră afară din oraş în direcţia rîpei Rubahino.

— Să ştii, îl preveni el pe vagabond, că bani n-am luat cu mine. Dacă-ţi trece prin gînd să mă ucizi, nu te alegi cu nimic. Ne socotim acasă.

— O să te ucid mai tîrziu, răspunse vagabondul cu seriozitate, după ce te-i îmbogăţi cu mică. Fă pasul mai mic, bătrîne, altminteri te sleieşti repede.

Vîna părea foarte bogată. Bucăţi mari, colţuroase de mică zăceau chiar la suprafaţă, aruncînd, sub razele soarelui, luciri uleioase brune-ruginii. După ce stabili direcţia vînei, Mitrici începu să sondeze. Mica era tot atît de compactă, numai că vîna se înclina, adîncindu-se în gnais. Pe alocuri se nimereau nişte straturi groase presărate cu granate, aidoma unor picături uscate de sînge. Mitrici întrebă :

— Ce soi de pietricele s-au mai lipit aici ? Strică mica.

— Astea, bătrîne, sînt briliante, podoabe pentru palatele împărăteşti, iar noi doi le călcăm în picioare.

— Minţi ! Mitrici îl privi chiorîş.

— Uită-te şi tu, vagabondul trase cu granatul o linie pe geamul busolei, vezi cum taie ?

— Sfinte Sisoaie ! Să fie cu adevărat briliant ?

— Ţi-l dau pe gratis pe lîngă mică. Îmbogăţeşte-te mai repede, bătrîne : ard de nerăbdare să-ţi iau sufletul.

— Ei, mai domol, lasă glumele acu, cînd se întunecă...

Mitrici împrejmui vîna descoperită şi se întoarse acasă, însoţit de necunoscut. Păşea pierit de spaimă. „Naiba să-l ştie, îţi înfige cuţitul în coastă aşa, ca să se afle în treabă, şi basta. Ce are el de pierdut ? Iar vîna i-o cumpără oricare."

După ce se întoarse de la Biriusa, Mitrici începu să pregătească declaraţia pentru exploatare. Uliana îl tot pisa :

— Un'te vîri, butuc găunos ? Căutători vechi pierd la aur, iar ţie ţi-a venit în cap să scoţi pietricele... Asta îţi mai lipsea, diavol chel ce eşti ! Rămîi fără o lescaie şi o porneşti la bătrîneţe cu desaga pe umăr !

Mitrici începu să dea înapoi. Avea dreptate Uliana. Orice s-ar spune, dar era o femeie cu scaun la cap. Tocmai atunci se nimeri să vină şi Agafia, bucătăreasa de la curtea lui Ivan Maximovici. Acesta îl ruga să treacă pe la dînsul, chipurile pentru o treabă. Bătrînul pricepu pe loc ce vrea de la el Ivan Maximovici.

— Foarte bine ! Numai să nu primeşti să fii părtaş, îl preveni Uliana, vinde-i cu bani peşin.

...Şezînd la masă, la Ivan Maximovici, Mitrici se simţea sigur pe sine. Privi printre gene la stăpînul casei.

— Vă interesaţi de mică, Ivan Maximovici ? întrebă el, înfigînd furculiţa într-o felie de şuncă.

— Da, răspunse scurt acesta, hotărît să ia de la început taurul de coarne.

— Vreau să sap o mină, oftă Mitrici, că prea am ajuns să am numai pagube cu cîrciuma.

— Nu-ţi ajunge capitalul, Stepan Dmitrievici. Să începi exploatările nu-i puţin lucru. Ori vrei să te asociezi cu careva ?

— Dă-o încolo de asociere. Încep singur. Mai întîi cu pana şi cu lopata, iar mai apoi cu ajutorul lui dumnezeu...

— Degeaba aştepţi ajutor de la dumnezeu. Uite, eu am şi bani şi — ţi-o spun deschis — minte mai multă, da din Mokres tot nu pot să scot un folos mai acătării. Şi-i aur, înţelegi, aur, nu un fleac de mică.

— Se mai întîmplă, m-oi descurca cu încetul.

— Tocmai, asemenea treburi nu se fac cu încetul. Aici trebuie să te desfăşori.

— Dumneavoastră cum aţi dori, Ivan Maximovici ? întrebă cu glas scăzut Mitrici, făcînd un cocoloş din miez de franzelă.

Vasilev rămase înmărmurit. Într-adevăr, lucrurile se precipitau brusc, pe nepregătite.

— Să-mi fiţi asociat ? urmă Mitrici.

— Ei, nu ! Eu numai aşa.. ca să-ţi dau un sfat.

— Pentru sfat mulţam frumos. Sînteţi om cu experienţă.

„Naiba să-l ia, greu te înţelegi cu moşneagul ăsta, se gîndi Ivan Maximovici. Nu poţi să-i vorbeşti deschis, că se încăpăţînează. Trebuie să-l iei pe ocolite."

Şi spuse :

— Uite de ce te-am rugat să treci pe-aici, Stepan Dmitrievici : zilele astea trimit cu bărcile pe apa Ciunei nişte mărfuri tunguşilor, şi n-am o rezervă destul de mare de vin. Or, fără vin, ştii şi singur că nu poţi face negoţ cu neamurile astea. Ce zici, nu mă scoţi din impas cu niscaiva vin ?

Mitrici îşi rîse în barbă. Auzi, şi-a găsit cu ce să-l ducă pe el, vulpoi bătrîn !

— De ce să nu vă scot ? Cu toată plăcerea ! Numai să ne înţelegem la preţ.

— Şi care ţi-e preţul ?

— Ca la vinul vărsat.

— Eşti în toate minţile ? Iartă-mi vorba tare.

— Păi, cum altfel ? Mi-e totuna, că pot să-l vînd încet-încet şi cu paharul.

— Păcat, spuse Ivan Maximovici cu o tristeţe prefăcută, îmi pare rău să dau drumul la bărci neîncărcate cum trebuie : cheltuială de prisos. Să aştept pînă mi-or aduce vin din Tulun nu-mi convine. Dar nici preţul tău.

„Umblă cu fofîrlica, gîndi Mitrici. Parcă n-ar găsi el vin în oraş, în altă parte decît la mine ? Şi depozitele lui sînt pline. Mă ia pe departe."

Tăcu o clipă, apoi aruncă aşa, ca din întîmplare :

— Nu ştiu de ce, da toţi se interesează acum de mică. A fost deunăzi unul pe la mine...

Ivan Maximovici ciuli urechea : „Minte ori ba ?"

— Şi ? întrebă el, căscînd în pumn.

— M-a tot întrebat, s-a interesat... lămuri Mitrici în doi peri.

— Era de pe-aici, din oraş ? întrebă Ivan Maximovici, căscînd mai tare.

— Nu. Se vede că era străin. Unul cu mustăcioară neagră.

„Drace ! Să fi fost Mannberg ?"

Ivan Maximovici se uită pieziș la bătrîn.

„L-am nimerit, drept în inimă l-am atins !" se bucură Mitrici.

Nimeni nu venise pe la el să întrebe de mică. Se gîndise să-l prindă în mreje pe negustor cu o minciună. Și nu greșise dînd semnalmentele lui Mannberg, pe care-l întîlnise în poarta casei lui Vasilev. Ivan Maximovici întrebă cu prefăcută nepăsare :

— Ți-a cerut, pesemne, niște exemplare pentru colecție ? O fi fost vreun geolog.

— Căuta să mă înduplece să-i dau lui declarația, răspunse Mitrici cu și mai multă nepăsare.

— A-a ! Mai bea un păhăruț, Stepan Dmitrievici, Liusia, toarnă, te rog.

— Vă mulțumesc cu plecăciune. E timpul să plec acasă.

— Unde te grăbești, Stepan Dmitrievici ? Stai. Ei, și cum ai hotărît ?

— Ce să hotărăsc ? întrebă naiv Mitrici.

— Păi, cu declarația, se foi pe scaun Ivan Maximovici.

— Cu declarația ? Cu declarația n-am hotărît nimic. M-oi apuca singur să scormonesc cîte puțin. Mi-a dat un preț de nimic.

— Cît ? Ivan Maximovici întinse gîtul.

— Păi, așa, răspunse în doi peri Mitrici, un fleac acolo. Mi-e rușine să spun. Nici n-am mai vrut să stau de vorbă cu el. Dar el, nu : „Las' că mai trec eu, și ne-om înțelege neapărat".

— Uite ce-i, Stepan Dmitrievici, începu Ivan Maximovici, pe deplin încredințat că Mannberg uneltea ceva, hai să vorbim pe șleau : vinde-mi mie declarația. Noi doi sîntem... totuși... hm... mai apropiați. De ce să lăsăm un străin să pătrundă în familia noastră ? Singur nu te apuca de treaba asta : n-o să iasă nimic, ți-o spun cu mîna pe inimă. O să-ți pierzi toți banii și nici pe alții n-o să-i lași să cîștige.

— Cine se teme de lupi să nu meargă în pădure, Ivan Maximovici.

— Să meargă, da nu cu mîinile goale.

— Așa o fi. Da tot am chef să încerc. Prea am început să pierd parale cu cîrciuma.

— O să-ți dau un preț bun... atît cît face, se poticni Ivan Maximovici, și apoi, în orice altă treabă, îți pot fi de ajutor.

— Ajutor ? Dar ce ajutor să-mi dai, Ivan Maximovici ?

— Parcă puține prilejuri sînt. Pot... Am legături pretutindeni... Sau uite, găsi el deodată, trimit marfă tunguşilor ; dacă vrei, pleacă împreună cu administratorul meu în aceeaşi caravană. Cîrmaciul meu, Pavel Burmakin, e un flăcău de nădejde. O să cîştigi pe cinste.

Vasilev ştia foarte bine că Mitrici n-are să-şi lase cîrciuma. De atîţia ani bătrînul vindea în ea, fără să se gîndească la nimic altceva. Făcîndu-i această propunere, Ivan Maximovici se călăuzea după principiul : vrei — bine, nu— treaba ta, eu mi-am făcut datoria. Dar Mitrici, după călătoria încununată de succes pe care-o făcuse în taiga, era stăpînit de spiritul de aventură.

„De ce nu m-aş duce ? se gîndi el. Să plutești cu barca-i o plăcere, nu ca atunci cînd te scutură căruţa. Uliana o să vîndă şi singură. Vorba aia, sub bolovanul nemişcat nici apa nu curge. Au bani destui tunguşii."

— N-am nimic împotrivă, Ivan Maximovici. Sfinte Sisoaie, sînt gata. Vă mulţumesc că m-aţi poftit.

— Iată că ai să pleci, îl încurajă Ivan Maximovici, şi, cine ştie, poate că ai să te apuci de negoţ. Cît despre mică, nu-i de tine.

„Trebuie să trimit marfa chiar de mîine, pîn' nu şi-a făcut boccelele, boşorogul", încheie el în gînd.

Cu mişcarea asta Mitrici pierdea în mod vădit. Îşi dădu seama prea tîrziu că a cădea de acord cu Ivan Maximovici în orice chestiune însemna să-i dea întîietate în joc. Trebuia să-şi îndrepte greşeala.

— Sfinte Sisoaie ! strigă el, sărind deodată de pe scaun. Minte scurtă ce sînt ! Uliana mea s-a dus la baie, iar eu stau aici la taclale. Lumea s-o fi adunat lîngă cîrciumă şi mă aşteaptă. Ei, rămîneţi cu bine, gazde primitoare, Ivan Maximovici şi Elena Alexandrovna, şi le întinse mîna. Tot respectul meu lui Maxim Petrovici împreună cu Stepanida Kuzmovna.

— Dar cum rămîne cu declaraţia ? nu se putu abţine Ivan Maximovici.

— Oh, iertaţi-mă, pentru dumnezeu, Ivan Maximovici. Vorbim altădată. Credeţi-mă, n-am timp. Cum de-am uitat ?

„Şi diseară o să vină la el bestia de Mannberg. Trebuie să termin", hotărî Vasilev.

— Nu, Stepan Dmitrievici, hai să ne înțelegem pe loc. Musafirii or să te aștepte — nu-i nimic, au să bea mai mult. Spune prețul.

— Cît îmi dați ?

— Cît ceri ?

Stăteau unul în fața celuilalt ca niște cocoși sălbateci pe locul de bătaie, fiecare gata să se înfigă în creasta neagră a adversarului. Amîndoi se temeau să rostească prețul. Dar prima mișcare o avu totuși Mitrici.

— Două sute, spuse el răspicat, fără să se intimideze.

— Îți rîzi de mine, Stepan Dmitrievici. Surprins, Ivan Maximovici se dădu înapoi. Ia o sută.

— Vă mulțumesc, Ivan Maximovici, dar nu-mi convine. Mitrici porni spre ușă.

„Înseamnă că și Mannberg i-a dat nu mai puțin. Drace ! Numai să nu-l scap. Că pe urmă nu mai îndrepți lucrurile. Te scumpești la o sută și pierzi o mie", îi trecu prin gînd lui Vasilev.

Apoi spuse :

— Fie, mai adaug cincizeci, și făcu un pas spre cîrciumar.

— Nu-mi convine, repetă bătrînul, dînd draperia la o parte.

— Bine, am luat-o, spuse Ivan Maximovici cu glas înăbușit.

Mitrici se opri.

— Atunci pe cînd să pregătesc marfa ?

— Care marfă ?

— Păi, vreau să plec la tunguși.

— Pregătește-o, făcu Ivan Maximovici, capitulînd fără condiții, facem formele pentru declarație și plecați.

— Da, și mai e ceva... Ptiu, ce minte ! Mitrici își frecă fruntea cu palma și, vîrînd mîna în buzunar, scoase portofelul. Aveți aici o datorie. Poate mi-ați da totul laolaltă.

— Eu ? Ce datorie ? se miră Ivan Maximovici.

— He-he ! Nu mie-mi datorați, Ivan Maximovici, dar e ca și cum mi-ați fi dator. Scoase din portofel un petic de hîrtie. Porfișka Koronotov mi-a dat chitanța.

— Păi, Porfiri nici n-o mai fi în viață, se încruntă Ivan Maximovici, cercetînd hîrtia, de ce să mă socotesc cu tine în locul lui ?

— Cum doriți, Ivan Maximovici, spuse Mitrici smerit. Înseamnă că m-a tras pe sfoară Porfișka. De cinstea dumneavoastră nu mă îndoiam. Numai nu știu, Ivan Maximovici, cum

o să ne înţelegem cu declaraţia. Poate-mi plătiţi banii înainte şi pe urmă facem hîrtiile ? Sau cum altfel ?

— Bine, bine, spuse nerăbdător Ivan Maximovici, îţi plătesc şi chitanţa asta.

— Vă mulţumesc, Ivan Maximovici.

A treia zi, porniră în galop din Şiversk două troici de poştă, în direcţii diferite. Una ducea la Irkutsk un plic cu o declaraţie în numele lui Vasilev, în ceea ce priveşte dreptul de a exploata zăcămintele de mică de la Biriusa, alta pornea la Petersburg cu raportul lui Mannberg în privinţa necesităţii de a se construi linia ferată ceva mai la o parte de oraşul Şiversk, pe malul stîng al Udei, prin satul Uk şi mai departe, spre satul Rubahino, unde e nevoie să se facă un pod peste rîu. Varianta aceasta era motivată prin faptul că relieful ar fi mai favorabil.

14

Nu-i place Udei să fie murdară. Numai în primele zile ale primăverii, cînd se pornesc gheţurile, şi vara, atunci cînd se topeşte zăpada de pe piscurile munţilor, apele ei se tulbură. Undele poartă cioturi, mîl, frunze din anul trecut, spală prundişul, fiece pietricică, adună murdăria de pe maluri şi, contopindu-se cu apele altor rîuri, le aduc la domoala vărsare a Eniseiului, în oceanul rece, ceţos. Spre toamnă Uda se potoleşte. Apa curge printre insulite, în albia ei de piatră, curată ca lacrima, netedă, netulburată, vălurindu-se arareori de iuţeala curentului din adîncime. Îţi pare că aşa se va şi opri, că va adormi cu voluptate, încălzită de razele fierbinţi ale soarelui de vară. Dar nu, preafrumoasa se grăbeşte într-una ; împrăştiindu-şi undele reci, aidoma unor plete castanii, coboară în goană treptele de piatră. Azvîrle pe mal o ploaie de stropi de foc, mîngîie blînd limbile de nisip din golfuri, cuprinde în fugă izvoare de munte şi pîraie tumultoase, strîngîndu-le la pieptul ei, şi se rostogoleşte în jos, proaspătă, plină de forţă şi voioşie.

Dar nu peste tot i-e dat să curgă atît de lin. O înconjoară munţi puternici, mohorîţi, aruncîndu-i sub picioare bolovani grei, cenuşii. I se aşază de-a curmezişul drumului sau, dîndu-se

brusc la o parte, lasă în urma lor un hău adînc. Doar doar s-o înfricoşa, s-o opri în loc îndărătnica, o face cale întoarsă.

Ah, înspăimîntători mai sînteţi voi, puternici munţi învăluiţi în ceaţă ! Albiţi de zăpezi veşnice, năpădiţi de taigaua neagră, brăzdaţi de cutele prăpăstiilor umbroase. Ah, puternici mai sînteţi, puternici, dar greoi ! N-o puteţi înhăţa voi, munţi bătrîni, n-o puteţi opri pe Uda ! Vi se strecoară printre degete ca o ştrengăriţă, hohotind şi izbindu-se de pietrele ascuţite ale pragului, îşi saltă pieptul înalt în valuri înspumate. Şi după ce îşi bate joc în voie de ruşinea munţilor mohorîţi, zburdă prin vale veselă, mîngîioasă, spălînd rădăcinile zîmbrilor seculari.

La poalele unui munte, pe malul Ciunei (căci Uda la vărsare se cheamă Ciuna) s-a aciuiat cătunul de taiga Haia. Este ultima aşezare pe care o întîlneşti după oraş. Mai încolo încep pădurile virgine, taigaua pustie, nelocuită. Sute de verste au străbătut munţii, gonind de-a lungul Udei, dar aici au înconjurat-o de aproape. Au înconjurat-o într-un cerc de nepătruns, s-au căţărat unul pe umerii celuilalt. Se pregăteau să-şi încleştezе braţele, dar n-au mai apucat : sprinţară, ştrengăriţa se şi strecurase printre stînci. Aşa au şi încremenit, încruntaţi, năpădiţi de taiga, de muşchi şi de licheni. Reci şi neprimitori.

Cătunul are douăsprezece gospodării. Vieţuiesc în el vînători, pescari, vechi locuitori ai taigalei. Haia se află departe de oraş şi drumul pînă la ea e anevoios : ai de trecut nouă praguri de apă, iar pe mal — sute de culmi şi de prăpăstii, sute de pîraie, mlaştini şi bălţi. De altfel, cine are nevoie de Haia ? Trăiesc oameni în pustietatea aceea, ei şi ! n-au decît să trăiască. Poate doar uriadnicul îşi mai face drum pe acolo, o dată pe an, aşa, ca să-i mai sperie. Iar dacă un vînător are nevoie de provizii sau alice pune desaga pe spinarea calului şi porneşte pe cărările taigalei spre Angara, în satul Bogucianî. N-are de ce să meargă la oraş : negustori binefăcători se găsesc pretutindeni.

Locuitorii din Haia se uită la un orăşean ca la o altă minune. Se adună tot satul să-l privească. Fiecare simte nevoia să schimbe cu el o vorbă, să-i dea bineţe, să afle ce se mai petrece în lumea mare. Şi iată că de curînd, trecînd cu marfă la tunguşi, îşi făcuse obiceiul să poposească în Haia Miron, administratorul lui Ivan Maximovici. Aici îşi tocmea el un cîrmaci pentru pragurile de jos. Şi se statornicise aşa : de la Şiversk la

Haia să conducă bărcile un cîrmaci din Nevanka, unul Pavel Burmakin, iar de la Haia la Strelka, pînă la vărsarea Angarei, un locuitor din Haia, pe nume Anton Rukosuev. Fiecare din ei îşi cunoştea bine pragurile. Încearcă să te bagi — cît ăi fi de priceput cîrmaci ! — într-un prag necunoscut, că-ţi sfărîmi vasul în bucăţele sau te îneacă valurile : îi place Ciunei să-şi facă de cap.

Bărcile lui Miron traseră la mal pe la asfinţit. O umbră lată se lăsa de pe malul stîng înaintînd mereu şi tăind rîul de-a curmezişul. Pe coasta abruptă a muntelui, desişul de pufuliţe, presărat cu ultimele raze ale soarelui, se ridica deasupra satului ca un pătrat verde, luminos. Prin el se iţeau trunchiuri negre, putrede de copaci arşi de incendiile din pădure. Aproape de apă se întindeau mălinişuri dese cu ramurile înlănţuite. În golfuleţ, ceva mai jos de sat, plescăiau clenii. Rotogoale largi se împrăştiau pe suprafaţa apei. Din vale se tîra alene o ceaţă rece.

Aproape de mal apa era mică. Prundişul scrîşnea, împins în lături de greutatea bărcilor. Curentul trăgea pupa în jos. De pe malul abrupt săreau, alergau spre bărci locuitorii Haiei, toţi, de la mic la mare.

— Aruncă parîma, strigau ei dînd din mîini, o tragem noi !

Burmakin se ridică în picioare, încolăci funia şi, făcîndu-şi vînt, o aruncă pe mal, unde o prinseră ţăranii. Funia tare se întinse ca o coardă şi prima barcă se tîrî scîrţîind pe pietrele uscate. După ea şi celelalte.

Burmakin sări primul pe ţărm şi-i strînse puternic mîna lui Anton Rukosuev, care se apropiase în fugă.

— Cum aţi mers ? întrebă acesta fără a da drumul mîinii lui Burmakin.

— Bine.

— Ei, slavă domnului ! Da Miron unde-i, că nu-l văd ?

— Zace în barcă. S-a îmbolnăvit. Îl scutură frigurile.

— Ia te uită ! Ei, hai să-l cărăm în izbă. Am eu pregătită o fiertură din trifoi cu vin. Îţi ia boala cu mîna.

— Ştiu, dete din cap Burmakin, nu o dată m-a scăpat şi pe mine.

— Da ăsta cine-i ? Unul nou ?

Anton arătă spre Mitrici, care-şi făcea de lucru în barcă.

— Da, ne-a vîrît Ivan Maximovici în barcă un negustoraş, se duce şi el să-şi vîndă marfa, zîmbi dispreţuitor Burmakin. Ciudat bătrîn ! Un fricos şi jumătate. De cîte ori trebuia să

coborîm un prag, se cerea la mal să-şi facă nevoile. La Tiumeneţ, l-am aşezat la rame. Cît pe ce să ne înece, diavolul! S-a speriat, a pălit tot şi a scăpat vîslele din mînă. Noroc că apucasem să tai valul şi să trec pragul; altminteri am fi pornit-o înot laolaltă cu peştii.

Pe Miron îl duseră în izba lui Anton, îi dădură să bea vin cu trifoi şi-l înveliră într-o şubă nouă din piele de cîine. Clănţănea din dinţi, sorbind aerul cu buzele învineţite; trupul îi sălta pe pat, scuturat de friguri.

— Bună ar fi o băbuţă, o doftoroaie, spuse Mitrici, privind cum se zgîlţîie Miron în aşternut, să descînte niţică apă şi să-l stropească. Pe loc i s-ar face mai bine.

Miron se îmbolnăvise pe neaşteptate. Boala îl doborîse parcă dintr-o dată. Dimineaţa, în timp ce porneau din Vîdrinaia, se tot văitase de dureri de cap:

— Văd negru în faţa ochilor şi mă dor toate oasele.

Spre prînz îl apucaseră fierbinţelile, lăsase picioarele să-i atîrne în apă ca să se răcorească, dar asta nu-i ajuta la nimic, ba i se făcu şi mai rău: începură să-l scuture frigurile.

— Uite ce-i, Anton, îl chemă Miron pe stăpînul casei, rostind anevoie vorbele, eu nu m-oi ridica prea curînd. Simt asta. Spune-le băieţilor să scoată marfa pe mal. Să nu vină cumva apa, că poate să rupă parîmele şi să ducă bărcile.

— Bine, o să le spun, consimţi Anton. Marfa pot s-o ducă în hambar. Că loc îi destul şi şoareci nu-s. Cum îţi trece, o pornim.

Mitrici ieşi pe mal. Nu-i plăcea să vadă oameni bolnavi. Şezînd pe o piatră spălată de ape şi netezită de gheţuri, cugeta în sinea lui:

„Doamne, dumnezeule, mare-s pămîntul şi cerurile tale. Pretutindeni îi viaţă, pretutindeni îs oameni. Şi rîul curge, de nu-i vezi sfîrşitul. Ori, să zicem, pasărea — gîsca sau rata sălbatică — vine în fiecare an, scoate pui, îşi împlineşte legea ei. Dar cum găseşte ea drumurile? Uite, văd un viermuşor cum se tîrăşte pe o aşchie — încotro se tîrăşte? Nici un învăţat nu poate să spună. Sau alta: a vrut omul să se lăcomească şi o dată s-a năpustit boala asupra lui. Chiar şi la Miron. Nu m-am îmbolnăvit eu, slavă ţie doamne, nu s-a îmbolnăvit Vancea, nu s-a îmbolnăvit Pavel; s-a îmbolnăvit Miron. Se tot lăuda: «Pe lîngă marfa stăpînului, mi-am luat şi eu marfă de douăzeci de ruble, scot şi eu un cîştig, să nu ştie stăpînul». Uite c-a

cîştigat ! Dumnezeu îl găseşte oriunde. Te pomeneşti că moare ! Cine să aibă grijă atunci de marfa lui Ivan Maximovici ? Pesemne că o să trebuiască s-o fac eu. N-are alt om mai apropiat."

— Ce te uiţi la apă, Stepan ? îl bătu pe umăr Burmakin. Mitrici nici nu-l simţise cînd se apropiase.

— Sfinte Sisoaie ! Mare nătîng mai sînt ! Mi-a sărit inima, aşa tare mă speriaşi !

— Pesemne că-ţi place să călătoreşti pe apă, urmă Burmakin în bătaie de joc, fără a-i lua în seamă spusele, de nu-ţi mai vine să pleci de lîngă rîu.

— Căzui puţin pe gînduri.

— Ai o mutră...

— Ce mutră, Pavluşa ?

— De parcă te-ai pregăti să pleci singur, fără Miron, la tunguşi, rîse Burmakin.

— Ce tot spui, ce tot spui ? ! răspunse calm Mitrici. Să las omul în năpastă ? Dar, dacă îşi slobozeşte sufletul, cine are să răspundă de marfă în faţa lui Ivan Maximovici ?

— Nu cumva tu ? întrebă Burmakin pe acelaşi ton batjocoritor, uitîndu-se la el.

— Altul n-are cine, rosti Mitrici cu glas smerit.

— Mă îndoiesc. Miron i-a poruncit lui Anton să aibă grijă de marfă.

— Minţi ! sări Mitrici în sus.

— Te rîcîie ! Păi, nu ţi-e totuna ?

— Mi-e totuna, asta aşa-i. Ai spus adevărul.

Lui Mitrici îi tremurau buzele de supărare. Nu-şi dădea limpede seama ce folos ar fi putut să tragă dacă murea Miron, dar neîncrederea administratorului îl uluise.

„Pesemne că Ivan Maximovici i-a poruncit aşa. Se teme. N-are încredere. Ei, ce să-i faci, treaba lui, se gîndea Mitrici, răscolind supărat pietrişul cu vîrful cizmei. Dacă-i el aşa, apăi şi eu..." Nu ştia încă nici el ce înseamnă „şi eu", dar gîndurile lui, deocamdată învălmăşite, se îndreptau toate spre acelaşi punct.

Pe poteca înclinată coborau luntraşii să descarce mărfurile. Erau patru luntri ; trei ale lui Ivan Maximovici, a patra a lui Mitrici. Fiecare luntre avea cîte doi vîslaşi. Luntrea lui Mitrici o conducea Vanea Mezenţev, un flăcău sfios şi tînăr de

tot. Se însurase chiar în ajunul plecării şi se ducea la tunguşi pentru prima oară ; îi era tot timpul dor de casă.

— Hei, stăpîne, strigă Vanea, care se afla lîngă luntre. Descărcăm, sau ce facem ?

— Ce fac oamenii aia facem şi noi, răspunse furios Mitrici, că doar n-o să iernăm singuri pe mal.

— Eu mă duc acum, spuse Burmakin, să mă socotesc cu Miron şi să mă culc mai devreme. Ca să pot pleca cum s-o lumina.

— Du-te, Pavluşa, du-te, bombăni Mitrici, care tot se mai perpelea de ciudă împotriva lui Ivan Maximovici.

— Ce zăpuşeală, căscă Burmakin, dar n-o să dorm noaptea în izbă, ci pe prispa hambarului. Vino, moş Stepan.

— Bine, dădu din mînă Mitrici, gîndindu-se la ale lui.

Burmakin plecă îndepărtîndu-se pe panta lină a plajei. Pietrişul îi scrîşnea sub picioare.

Cu hohote de rîs şi glume, ţăranii scoteau din luntrile lui Miron lăzile şi sacii cu marfă. Vanea se tot foia în luntrea lui Mitrici ; în preajma lui roiau nori de ţînţari. Deasupra lanţului de munţi se contura secera îngustă a lunii, de parcă cineva ar fi străpuns cerul cu unghia.

— Stai, Vancea, spuse deodată Mitrici, privind undele întunecate ale rîului, aşteaptă niţel, nu scoate foile de cort. Poate... poate că înnoptăm azi chiar în luntre.

— Mie mi-e mai bine, se bucură Vanea, că nu mă mai car cu sacii pe mal.

Mitrici se sculă de pe piatră, făcu cîţiva paşi pe plajă, se opri cîteva clipe în faţa unui ciot aruncat de ape pe nisip, şi se întoarse din nou la barcă. Vanea se şi ghemuise pentru dormit. Mitrici se opri cu spatele la rîu. Vedea de aici întreg cătunul adormit şi cufundat în întuneric. Doar la fereastra casei lui Anton sclipea o luminiţă caldă, gălbuie.

„Acu Miron se socoteşte cu Paşka, gîndi Mitrici şi văzu parcă aievea cum trec banii dintr-o mînă în alta. Paşka o ţine într-una că vrea să cîştige bani, ca să se mute din Nevanka la oraş. Oh, oh, fiecare ar vrea să cîştige ! Şi Miron tot aşa ar fi vrut. Se grăbea într-una : «Ajungem primii la tunguşi şi punem mîna pe părăluţe frumoase». Straşnic a mai cîştigat, n-am ce zice. Ce-i drept, cine ajunge primul acela întotdeauna..."

Şi deodată, fără să ştie nici el de ce, picioarele îl duseră la deal, spre casa lui Anton. Trecînd prin curte, Mitrici îl zări

pe prispa lată a hambarului pe Burmakin. Acesta își așternuse sub el un cioltar, se învelise cu o dimie veche și acum dormea buștean.

„Doarme, gîndi cu pizmă Mitrici, deschizînd ușa izbei. A căpătat ce i se cuvenea. Acum n-are nici o grijă.

O lampă mică cu gaz, atîrnată de un cui în perete, lumina slab izba. Miron zăcea în pat. Avea fața trasă, ascuțită, cu cearcăne negre sub ochi. Obrajii nerași îi slăbiseră mult. Răsufla șuierător printre dinții încleștați. Mitrici se uită la el pieziș.

— Ce-i, Miron, nu ți-e mai bine ?

Miron nu-i răspunse.

— Nu vreau să descarc, mai bine înnoptez în barcă, vorbi Mitrici, dîndu-și seama că Miron, firește, n-o să moară, dar de bolit are să bolească mult, poate că mîine te lasă boala și plecăm mai departe. Tu cum crezi ?

Miron tăcea, scrîșnind din dinți. Fruntea îi era îmbrobonată de sudoare. Mitrici mai zăbovi nițel și ieși în curte. Deasupra capului său se vedea în toată lungimea ei oiștea Carului Mare. Calea Laptelui se întindea ca o cărare înzăpezită. De sub rîpa malului, de la rîu, ajungeau pînă la el glasuri și foșnetul ușor al valurilor pe plajă. Pe prispa hambarului dormea Burmakin, răsuflînd greoi.

— Uite așa o să-l duc de nas pe Ivan Maximovici ! șopti Mitrici, luminat de un gînd neașteptat, și începu să coboare panta spre barca lui.

15

— Pașka... Pavlușa... repetă mai tare Mitrici, scuturîndu-l de umăr, trezește-te...

Burmakin deschise ochii și se întoarse pe spate. Zorile abia mijeau.

— Ce-i cu tine, moș Stepan ? îl întrebă el pe Mitrici. Ai venit la culcare ? Ei, culcă-te pe un loc încălzit. Că mie oricum mi-a venit timpul să mă scol.

— Vreau să-ți vorbesc, Pavlușa.

— Ei, hai, vorbește. Burmakin se întinse cu voluptate.

— Tu ai mai fost cu barca la tunguși ?

— Am fost. Da acum ne-am împărțit cu Anton. Eu conduc bărcile numai pînă la Haia, iar el le duce peste pragurile de jos.

— Da tu ai putea să mergi pînă la tunguși ?

Burmakin se ridică în coate și se uită atent la Mitrici.

— Va să zică, moș Stepan, tu ți-ai pus de-a binelea în gînd să pleci la tunguși fără Miron ?

Mitrici rîse ușurel.

— Păi, chiar tu, Pavlușa, mi-ai dat ieri gîndul ăsta.

— Ce gînd ți-am dat ? se miră Pavel. Mi-am rîs numai de tine. Ei și, du-te dacă vrei. Ce amestec am eu aici ?

— Tu ai să-mi conduci barca, Pavlușa. Mai cîștigi ceva bănișori.

— Nu-i iau eu pîinea lui Anton, spuse Burmakin ; se așezase pe marginea prispei și începuse să se încalțe. Nu vorbi prostii.

— Ce tot spui, Pavlușa ? ! protestă dînd din mînă Mitrici. Totu-i după învoială. Gîndește-te și tu : Anton tot nu-l poate lăsa pe Miron bolnav și să plece cu mine, că dacă s-o face bine omul cine să-i ducă bărcile ? Iar eu la ce să stau și să aștept ? Aseară Miron mi-a spus chiar el : „Pleacă, Stepan Dmitrievici. Ia-ți-l călăuz pe Pașka și pleacă."

— Ai stat de vorbă cu Miron ? întrebă cu îndoială Burmakin.

— De nu vorbeam cu el, nici nu veneam la tine.

— Nu se cade să-ți lași tovarășul la ananghie, observă Burmakin cu asprime.

— Păi, Pavlușa... chiar Miron mi-a spus s-o fac. „Pleacă", zice.

— Nu minți ?

— Sfinte Sisoaie ! De ce m-aș apuca să mint ? Ei, pornim, Pavlușa ?

— Bine, spuse Burmakin. Dacă-i așa, am plecat. Numai să-l întreb întîi eu însumi pe Miron.

— Du-te și trezește un om bolnav, spuse cu dojană în glas Mitrici, abia de-a adormit și el. Pot să mă și jur de nu mă crezi. Pe sfînta cruce, pe fecioara preacurată, și-și făcu semnul crucii.

Burmakin căzu pe gînduri : s-ar părea că bătrînul spune adevărul. Se poate ca Miron să-și fi dat într-adevăr consimțămîntul... deși știa că în acest caz suma cea mai mare îi va reveni

lui Mitrici. Ei, dar asta îi privește pe ei. N-o să se amestece el, Burmakin, la împărțeala cîștigului între doi negustori ! Iar față de Anton va avea conștiința împăcată : dacă Mitrici s-a hotărît să plece fără de Miron, tot n-are să poată Anton să-i treacă peste praguri pe fiecare în parte. Nu poate s-o facă decît cu unul dintre ei. Or, Miron are bărci mai multe, așa că Anton va avea mai mult de primit de la el.

— Plecăm, hotărî Burmakin. Unde ziceai că doarme Vancea ?

— În luntre, Pavluşa, aşteaptă acolo.

Coborîră la rîu. Nedormit, Vanea Mezenţev şedea la rame privind plictisit malurile înalte, cenuşii. Zorile nu mijiseră încă pe-aici.

Icnind, Mitrici se căţără pînă la mijlocul încărcăturii, unde era mai moale. Burmakin împinse luntrea în apă.

Treptat, începu să se lumineze. Vanea dădea măsurat din vîsle ; Burmakin şedea la cîrmă ; Mitrici, culcat pe spate, zîmbea mulţumit. În închipuirea lui îşi vedea de pe acum sacii doldora de blănuri scumpe. Îşi frecă bucuros palmele.

Burmakin căta la el bănuitor. I se păru ciudată bucuria bătrînului : nu cumva luau, o dată cu marfa lui, şi pe cea a lui Miron ? Ce-o fi făcut noaptea asta ? Bătrînul nu prea-i inspira încredere...

— Moş Stepan, îl strigă el, să-mi spui adevărul : n-ai luat cumva din bunul altuia ?

— Cum, Pavluşa ? Ce-ţi veni ? Mitrici se săltă puţin şi rîse. Ce te-a apucat, Pavluşa, de-ţi tot baţi joc de mine, un bătrîn ?

— Nu glumesc, spuse Burmakin, întorcînd brusc barca spre mal, pînă nu ne-am depărtat prea mult, mă duc în sat. Să văd ce şi cum. O să stau de vorbă şi cu Anton. Că nu-i bine să pleci fără să-ţi iei rămas bun.

Mitrici se nelinişti, încercă să-l înduplece pe Burmakin. Se mai jură o dată că plecase cu consimţămîntul lui Miron şi că în viaţa lui nu luase din bunul altuia. Dar Pavel rămase neclintit. Aduse barca la ţărm şi plecă în sat.

— Pavluşa, da te mai întorci ? îi strigă din urmă Mitrici.

— Dacă n-ai luat lucru străin, mă întorc, făgădui Pavel cu tărie.

În sat bătrînii clătinară numai din cap auzind de la Pavel cum îi propusese Mitrici să plece cu el. Anton rîse.

— Mare vulpoi bătrînul tău şi se mai duce după blănuri de vulpi. Nu-i nimic, însoţeşte-l tu, Pavel, iar eu oi pleca mai tîrziu cu Miron. Bătrînul n-a furat nimic, toate-s la locul lor. Cît despre cîştig, n-are decît Miron sau Vasilev să se socotească singur cu el.

— Nu, trebuie să-i spun şi lui Miron, socoti Pavel. Oricum, tot la el o să mă tocmesc altă dată.

Miron îl ascultă strîmbîndu-se.

— A fost bătrînul pe la mine aseară, spuse el, răsuflînd din greu, dar ce-a vorbit nu ştiu, nu-mi amintesc... Poate să-i fi spus şi eu ceva... Mie, Pavluha, nu-mi arde de asta. Dacă ai pornit, du-te. Pe tine nu mă supăr...

Pavel îi strînse mîna fierbinte, îşi luă rămas bun de la Anton şi, după ce-l întrebă dacă poate s-o ia direct peste munte ca să iasă mai degrabă la Ciuna — dincolo de sat rîul făcea un mare ocol — porni pe cărarea pe care i-o arătase Anton.

După ce sătucul i se ascunse vederii, Burmakin se aşeză pe o buturugă de la marginea cărării şi-şi aprinse luleaua meşterită dintr-o rădăcină. Fuioare albăstrii de fum se ridicau în sus, topindu-se în păienjenişul ramurilor. Văzduhul era plin de mireasma proaspătă a pădurii. Musculiţe sîcîitoare îi roiau pe lîngă obraz, intrîndu-i în urechi şi în nas. Ţintarii ţiuiau monoton. I se aşezau pe spate, pe umeri şi-şi înfigeau cu lăcomie trompele lungi în ţesătura groasă a caftanului. Un *burunduc*[1] vărgat sări pe buturugă; văzînd un om, se aşeză speriat, îşi smuci într-o parte coada roşcată şi, umflîndu-şi obrăjorii păroşi, îndesaţi cu coacăze coapte, dispăru în iarba deasă. Burmakin zîmbi, se ridică, îşi scutură pipa, suflă în ea, apoi o coti brusc spre stînga şi se afundă în desiş.

Urca, dînd la o parte crengile lungi ale pinişului tînăr. Înainta cu greu. În jur se îngrămădeau crengi şi butuci negri, picioarele aci se încurcau în tufişurile de salcîm galben şi pufuliţă, aci lunecau pe muşuroaiele de muşchi. Cămaşa lui Pavel era udă leoarcă de sudoare.

Ajunse în vîrful muntelui. Departe, jos, lucea rîul. Aici făcea o cotitură bruscă şi, după ce ocolea o stîncă cenuşie, năpădită de muşchi, se întorcea din nou. Burmakin căută din ochi direcţia şi începu să coboare cu paşi mari.

---

[1] Veveriţă siberiană.

— Ei, am năduşit zdravăn, spuse el ca pentru sine, în schimb mi-e sufletul liniştit.

Lîngă rîu începu să scuipe. În tufele de salcie atîrna cu capul în jos, pe pînza lui stropită de roua dimineţii, un păianjen uriaş, cu burta verzuie. Burmakin nimeri cu obrazul în pînza de păianjen. Dihania rece porni să alerge pe gîtul lui, mişcînd iute din picioarele ei păroase. Firele cleioase i se lipiră de ochi.

— Ah, fir-ai afurisit să fii ! ocărî el aruncînd cu scîrbă păianjenul şi dîndu-şi jos firele de pe obraz. La ce a mai făcut dumnezeu o scîrnăvie ca asta ? !

În golul dintre două tufişuri se legăna pe apă pupa neagră a luntrii. Deasupra ei se zărea capul pleşuv al lui Mitrici.

— Altă scîrbă, murmură Burmakin, trăgîndu-şi carîmbii cizmelor care se lăsaseră pe glezne. Bine-ar fi să-i stîrpim pe toţi, lua-i-ar dracu. Zău aşa, rău făcui că m-am tocmit la el...

Vanea sforăia dus, trîntit în iarba înaltă. Avea pe faţă o reţea deasă din păr de cal, un „obrăzar" prins de o glugă lată de pînză, cu o scurtă pelerină. Răsuflai greu, în schimb nu te sîcîiau gîngăniile. Mitrici sta ca un butuc la cîrmă, privind la cîrdurile de cleni care se zbenguiau în apă.

— Hei, însurăţelule, îl împinse Burmakin cu piciorul pe Vanea, scoală ! Ne apropiem de Şiversk.

— Ce-i ? se ridică acesta, frecîndu-şi ochii prin plasa aspră.

— Ei, moş Stepane, află că plecăm. Eşti curat faţă de mine. Părăseşte cîrma, fă loc cîrmaciului, i se adresă Burmakin lui Mitrici. De-acum încolo treaba ta e să stai tolănit şi să-ţi socoteşti cîştigurile.

— Păi, îţi spuneam eu, Pavluşa ! gîngurea fericit Mitrici, mulţumit că totul ieşise bine.

Vanea sări la vîsle ; luntrea se desprinse de mal şi începu s-o ia pieziş pe mijlocul rîului.

Malurile lunecau înapoi cu repeziciune. Pe apă era răcoare. Stîncile înalte astupau lumina soarelui care răsărea aici mai tîrziu şi asfinţea mai devreme. Începu pădurea virgină — trei sute de verste de taiga nestrăbătută, lipsită de aşezări şi glas omenesc. Nici lunci, nici poieniţe. Munţi în dreapta, munţi în stînga, munţi în faţă.

— Tare-aş mai îmbuca ceva, spuse Vanea mîngîindu-şi burta, mă cam taie la ramazan.

— Nu-i nimic, să te taie nițel, răspunse Burmakin, îndreptînd barca în direcția curentului. După ce-om coborî pragul Arakan, o să mîncăm.

— Dar cît mai e pînă la Arakanul tău ?

— Vîslește mai cu inimă și o să fie aproape.

Vîslele scîrțîiau ritmic în furci. Pietrele făceau să răsune mărunt ecoul. O umbră tremurătoare luneca pe apă, lîngă barcă. Rîul se zvîrcolea cînd în dreapta, cînd în stînga, lingînd poalele stîncilor. Din rîpe, zîmbri pletoși cu crengi late, răschirate se aplecau spre unde. Mitrici stătea culcat pe niște foi de cort, în mijlocul bărcii, cu barba țeapănă în sus. Îi pierise buna dispoziție. Acum îi părea rău că se apucase de o treabă nouă, care-i era necunoscută.

„Cine știe ce cîștig o să iasă, gîndea el, că, vorba ceea, la pomul lăudat să nu te duci cu sacul ; în schimb, prin cîte poți trece pe drum singur, sfinte Sisoaie ! Ivan Maximovici, dacă o să afle, o să-și iasă din pepeni. Deși n-am de botezat copii cu el, totuși o să-mi pună bețe-n roate de-acu înainte. Că-i tare. Doamne !... Da cum o fi drumul la înapoiere ? Numai chinuri și nimic mai mult. Uliana a rămas singură. Tot soiul de oameni îi intră în cîrciumă. Și, deși-i muiere care știe ce vrea, totuși e o ființă gingașă. Parcă mult îi trebuie cuiva ca s-o obijduiască ?“

Tulburat, Mitrici se rostogoli pe-o parte. Barca se aplecă, gata să ia apă.

— Ei, moșule ! Răsucește-te mai încet, că răstorni barca ! îi strigă Burmakin. Că doar nu dormi pe saltea de puf.

— Bine, bine. Cînd se apucă cel neînvățat să-l descălească pe cel învățat strică treaba, mormăi Mitrici, închizînd ochii. Se temea de apă.

De la Șiversk la Haia, cînd Mitrici șezuse el însuși la rame, nu-i fusese atît de frică. Stătea întors cu spatele, căutînd să se uite fie cît mai departe, la maluri, fie la picioare, pe fundul bărcii. Mînerele vîslelor pe care le strîngea în palme îi dădeau siguranță. Pe urmă se obișnuise, învățase să reziste și începuse chiar să se uite la apă, urmărind pietroaiele ce presărau fundul rîului și ale căror contururi tremurau în undele străvezii.

Mitrici se învățase cu ochiurile de apă cuprinse între insulițe. Dar la praguri, cînd crestele înspumate, smulgîndu-se de pe valurile rare și mari, săreau peste bord, iar malurile piereau acoperite de cîte un talaz mai înalt decît barca, Mitrici se pier-

dea cu firea, pălea și se întîmpla chiar să cadă în păcat, așa, ca un prunc nou-născut.

Luntrea era încărcată pînă-n vîrf. Stînd culcat pe movila din mijlocul încărcăturii, Mitrici simțea o ușoară amețeală și, căutînd să nu se trădeze, își încleștа vîrtos mîinile în foaia de cort.

„E mai lesne să șezi la rame, chibzui el, mai greu pentru mîini, da mai bine pentru cap. Poate m-oi obișnui."

Soarele se ridicase sus de tot cînd în fața lor începu să vuiască Arakanul, primul prag de la Haia. Pe cer zburau cîrduri răsfirate de nori albicioși. Curentul de adîncime se simțea ușor de tot. Apa avea reflexe argintii, ca solzii de pește. La căpătîiul pragului, crestele valurilor erau albite de spumă dantelată.

— Moș Stepan, trezește-te ! Arakanul ! îl strigă Burmakin. Vancea, fii cu ochii-n patru : dac-o izbi valul pe sub vîslă, ține-o tare, așteaptă pînă trece și pe urmă vîslește mai avan.

— Doamne, Isuse ! Ajută-mă să trec cu bine, murmură Mitrici, întins ca un broscoi, cu burta-n jos, pe prelată. De m-ai lăsa pe mal, Pavel, s-ar face barca mai ușoară.

— Stai acolo, îi spuse Burmakin săltîndu-se puțin de la cîrmă și privind mersul curentului principal, numai nu te foi. Arakanul nu-i un prag furios.

Ciocul bărcii se ridică pe creasta unui val și se izbi cu vuiet de apă, lăsîndu-se în jos. Stropi lucitori zburară în lături, reflectînd culorile curcubeului.

— Vîslește ! strigă Burmakin.

Vanea își încordă puterile. Luntrea prinse să joace pe o creastă și alunecă sub un val. Vîrful acestuia se sparse și căzu în ea. Țipînd, Mitrici sări în genunchi.

— Doamne apără... Ne înecăm !

Luntrea se aplecă mai tare și un val se revărsă peste bord.

— Culcă-te ! urlă Burmakin scos din fire, sforțîndu-se să iasă din cascadă în golf, în josul pragului. Diavolul... Era să ne înece.

Încrucișînd vîslele, Vanea își ștergea sudoarea fierbinte cu mîinile tremurînd de oboseală și spaimă.

— Aș îmbuca ceva, spuse el privind rugător fața aspră a lui Burmakin, hai să poposim, Pavel.

— Hai, încuviință acesta. Am ostenit zdravăn. Acostăm, uite, pe plaja aceea. Să ne odihnim și să ne încălzim nițel.

Uitînd de spaima prin care trecuse, Mitrici ședea în fața focului și arunca vreascuri subțirele sub ceaun. În jurul fundului afumat al ceaunului jucau limbile galbene ale flăcărilor. Aroma fierturii îi gîdila plăcut nările.

— Bravo, Pavlușa, sfinte Sisoaie, bravo ție ! se lingușea Mitrici, mijind ochii din pricina soarelui. Să zicem că am fi rămas lîngă Miron, să ne chinuim o dată cu el. Și ce folos ? Nici unul. Pe cînd așa, cătinel-cătinel, tot înaintăm noi. Ha-ha-ha ! M-au cam trecut fiorii la prag, credeam că se răstoarnă luntrea. Dar ne-a ferit dumnezeu, slavă ție, doamne, slavă ție !

Cenușa se învîrtejea deasupra focului, aidoma unor fulgi cenușii, și se așeza pe chelia lui Mitrici, care lucea în soare, încercuită de păr încîlcit. În ochii lui umflați sclipea o luminiță veselă și în același timp șireată. Sfîrșeala plăcută din mușchii obosiți îl îmbună pe Pavel. Vanea stătea cu spinarea dezgolită în bătaia soarelui.

— A-ah ! Ce bine-i ! Ca la baie, se bătea el cu palmele peste pielea oacheșă. De-am avea și o măturică !

— Niscaiva urzici, îl îngînă Burmakin.

— Rîzi tu ! Parcă n-ai vrea ?

— Adevăr grăiești, căzu pe gînduri Burmakin, uf, ce bună ar fi o baie de aburi !

— Ce zici, Vaniușa, întrebă Mitrici, arătîndu-l pe Burmakin, dacă eu sau el am fi vrăjitori vestiți, făcători de minuni, și ți-am spune : dorește-ți tot ce-ți vine în minte, că-ți împlinim pe loc. Ei, ce ți-ai dori ?

— Să ajung mai degrabă la nevastă, la Grunia, răspunse Vanea fără să șovăie. Mi-e dor de ea.

— Ciudat mai ești ! zîmbi compătimitor Pavel. Îți fierbe sîngele. Nu-i nimic, o să vă giugiuliți după pofta inimii, ba o să vă și păruiți. Dragostea de muiere îi ca roua dimineții : cum suflă un vîntuleț, nu mai e, s-a zvîntat.

— Da la noi nu-i așa... E blîndă Grunia mea, rosti Vanea încet și mîngîios, cuprinzîndu-și genunchii cu brațele. Poate mai tîrziu să se schimbe, nu știu... Dar acum trăim în bună înțelegere, mă păzește, nu lasă să mă atingă nici un fir de praf. Ce-a mai plîns cînd mă pregătea de drum în taiga. Degeaba am plecat. Mai bine munceam aproape de casă, ori mă duceam la construcția căii ferate. Cînd mă gîndesc la Grunia, mă apucă mila : parcă nu mi-ar fi nevastă, ci o ființă și mai apropiată.

— Știi ceva, Burmakin se răsuci deodată într-un cot, adevăr ai grăit, flăcăule. Rîd eu de unii ca tine, îmi bat joc, cum că degeaba v-ați sucit capul, degeaba vi l-ați zăpăcit, că în inima muierii nu-i dragoste, ci doar așa, o tulbureală, ca primăvara în rîu pînă toamna se așază, și ia-o de unde nu-i : nu mai rămîne decît apă rece. Tu, ori altul, pentru muiere-i totuna. Să te înșele, să-și rîdă de tine pentru ea-i lucru de nimic. Cum să iubești una ca asta ? Dar tu, uite, bine ai spus acum : dacă nevasta nu ți-e numai nevastă, ci ceva și mai drag, dacă-ți înțelege sufletul, atunci și dragostea are să fie alta. O dragoste frumoasă. Da unde să găsești pe lume o astfel de dragoste ? Ai avut noroc, pesemne, Vancea...

— Tu nu ești însurat, Pavel ? întrebă Vanea, simțind și mai multă încredere în Burmakin.

— Nu, răspunse Pavel posac. De-aia nu m-am însurat, că nu pot găsi încă adevărata dragoste. Am avut eu, flăcăule, o pățanie grea în viață. Dar acum nu ți-oi povesti-o... Altminteri, se mai întîmplă să stau de vorbă cu alte fete. Ei și ?! Mă dau la o parte, mă gîndesc... Nu. N-a venit încă. Mi-e străină, nu-i a mea. Nu simt în ea căldură pentru mine. Ar ieși numai așa, o joacă. Iar eu nu vreau. Mi-e silă. Dar dacă vine într-o bună zi o dragoste frumoasă ? Trebuie să-mi păstrez curățenia. Tot aștept, nu mă însor. Și nici nu-mi fac de cap, adăugă el cu glas înăbușit.

— Ți-e urît singur, Pavel, așa-i ? întrebă Vanea, prinzînd curaj de-a binelea.

— Nu mi-e urît, mi-e pustiu, mi-e rece, răspunse Burmakin, încruntînd mai tare sprîncenele. Uite, cum i-e și ei să alerge prin munți, lipsită de lumină și bucurie, făcu el arătînd spre apă.

Mitrici scotocea pe lîngă barcă ; scoase de sub o foaie de cort o sticlă cu cap roșu.

— Ce ziceți, bem ca să ne sărbătorim ? și le făcu cu ochiul, întorcîndu-se la foc. Pentru o călătorie fericită !

16

Lăsară în urmă încă două praguri — Kosoi și Sokol.

Mitrici nu se hotăra de fel să stea pe foile de cort. La începutul unui prag cobora pe mal și în vreme ce Pavel, tot pufăind

din lulea, chibzuia pe care poartă ar fi mai bine să intre, Mitrici sărea peste bolovan, în josul pragului, ca să iasă mai degrabă în întîmpinarea luntrii.

— E mai lesne așa, Pavluşa, să cobori pragul, că barca-i mai puțin încărcată, îl încredința el pe Burmakin, străduindu-se să-l convingă că merge pe mal nu de teamă.

— M-am dumirit, strîmba din buze Pavel. Pe tine zău dacă nu-i păcat să te ducă cineva cu barca. Mai bine te-aș lăsa să plutești singur în urma ei, ca un buștean.

Brațele de apă se întindeau la nesfîrșit. Munții te striveau cu monotonia lor. Povîrnișurile lanțului de pe malul stîng al Ciunei erau acoperite de brazi și zîmbri întunecoși, în timp ce pe malul drept se înălțau pini drepți ca lumînarea, cu vîrfurile învăpăiate în bătaia soarelui. Rîul se îngusta tot mai mult, munții se grămădeau unii într-alții, se încălecau, uriași și prăpăstioși, lăsînd să atîrne stînci măcinate de vînturi și ploi. Apa clipocea prin crăpăturile și rîpele roase de vreme, cu pereții pătați de rugină.

Deasupra rîului se așternu o pîclă albăstrie de fum. Mirosea a ars. Undeva, pe aproape, taigaua ardea. Soarele purpuriu, dilatat parcă, răsfira pe cer un păienjeniș de raze diafane, în aerul dens, îmbîcsit, de deasupra muntelui. Lîngă mal se zbenguiau lenevos în apă cîțiva cleni.

Brațele vlăguite ale lui Mezențev abia de mai urneau vîslele. Penele late, smolite se lăsau în jos învolburînd apa și împingînd-o cu putere înapoi, ca să se ridice din nou spre ciocul bărcii. Burmakin ședea la pupă, cercetînd posac malurile.

— Fir-ar al dracului ! sudui el. N-ai unde să te vîri. Ai ostenit, Vanecika ?

— Îhî, mărturisi acesta simplu.

— Lasă, nu mai vîsli. Mai trage-ți sufletul oleacă.

— Ce crezi, Pavluşa, om da curînd de un mal mai acătării ? îl întrebă Mitrici tot cercetînd zarea.

— Da ăsta de ce nu-ți place ?

Pripoarele repezi se prefăcură acum în țărmuri colțuroase. Departe, sus, se vedeau zîmbri stufoși, cu veșmîntul lor verde scăldat în lumina soarelui ; priviți de jos, aduceau însă cu o pădurice tînără. O negură deasă se așternu peste rîu. Fumul atîrna mai gros deasupra apei. Hăul părea fără de sfîrșit.

— Uite ce, spuse Burmakin hotărît, eu mă aţin de malul drept. Ne-om opri noi undeva, fie şi în defileu. Că în bezna asta, s-o tai cu cuţitul, nu-i greu să dai de belea, să sfarmi barca de-un pietroi. Vîsleşte, Vanea !

Luntrea luneca pe lîngă ţărm. Se întunecase de-a binelea. Pereţii de piatră, de un galben întunecat din pricina nopţii, goneau înapoi aidoma unor umbre înfricoşătoare. Apa bolborosea pe lîngă stîncile de la fund.

— Suie-te în picioare şi lasă cangea înainte, în apă. De n-am da peste o stîncă, să apucăm să împingem barca la timp. Repede ! strigă Burmakin.

Ecoul vui prin rîpă, străpunse ceaţa înăbuşitoare încărcată de fum şi se stinse în pădure.

— Preasfîntă născătoare ! Sfînt, sfînt, sfînt, domnul Savaot, bolborosea Mitrici, făcîndu-şi cruci mărunte pe piept, fă-ne parte de un drum lesnicios !

Înaintea lor apa începu să se învîrtejească în jurul unui banc de prundiş de la cotitura rîului.

Burmakin se sculă în picioare şi deodată strigă bucuros :

— Plajă !

Stîncile se deteră deoparte. Lipită de ele se întindea, ca o potecă, o plajă povîrnită de prundiş. Era golaşă, fără copaci, fără tufe, dar... ce să mai stai pe gînduri cînd altceva n-ai de ales !

— Coboară, am sosit ! strigă Burmakin. Halal popas : n-ai unde să faci un foc şi nici să-ţi aşterni de dormit.

Traseră luntrea la mal şi înfăşurară parîma în jurul unui pietroi. Mestecară pîine goală, aşternură foi de cort peste prundişul jilav şi se culcară fără foc. Fumul, care gonea dinspre pădure de la un incendiu din apropiere, le înţepa ochii şi le gîndila nările.

— Hai moş Stepan, istoriseşte-ne ceva, ca să ne treacă mai plăcut noaptea, spuse Burmakin, învelindu-se cu caftanul, că altfel crăpi aici, lîngă apă.

— Eh, Pavluşa, răspunse Mitrici, de snoave îmi arde mie ! Mai bine l-aţi lăsa pe bătrîn la mijloc. Vaniuşa, fă-mi puţin loc.

Vanea adormise. Oboseala şi încordarea nervoasă îl biruiseră şi pe Pavel : peste o clipă începu să şuiere încetişor pe nas. Încălzit din două părţi, Mitrici se puse şi el pe sforăit. Undeva departe, pe stîncă, behăia un ţap sălbatec. Apa se

zbuciuma în jurul bancului de prundiș. Gîzele de noapte din taiga, mărunte cît firele de praf, pătrundeau ca umezeala în haine, în încălțăminte, se vîrau în nările și în urechile celor adormiți.

Mitrici se trezi cu picioarele înghețate sloi. În spatele lui, hurducăind pe pietre, se rostogolea ceva greu. Sări în picioare și nu-i veni să-și creadă ochilor. Rîul parcă se umflase. Pe mijlocul lui pluteau bușteni, cioturi de rădăcini, iar pe lîngă mal se scurgeau la vale așchii mărunte și tot felul de gunoaie. Vanea sforăia dus, cu picioarele scufundate pînă la genunchi în apă. Lui Mitrici i se udaseră tălpile. Luntrea plutea domol de-a lungul malului, cu parîma întinsă ca o coardă, rostogolind după ea pietroiul. Dinspre rîpă se lăsau spre rîu zorile dimineții. Fumul se înălță mai sus.

— Ajuto-or ! urlă speriat bătrînul. Ține-o ! A luat-o apa ! Ne înecăm !...

Se azvîrli în urma bărcii. Foșnind pe nisip, apa se și revărsa pe plajă. Stînca din față, care înainta mult în rîu, împroșca în urma ei un val puternic.

— Așa moșneag mai zic și eu ! făcu Burmakin, sărind ultimul în barcă. Bravo ție ! Dacă nu deschideai ochii, o pornea razna luntrea. Ce-ar fi fost atunci cu noi, Vanea ? Ei, ce crezi ?

— Ce să fie ? Ne-am fi înecat, răspunse trist Vanea, regretînd încă o dată că nu-și căutase de lucru „aproape de casă". Mult o să mai ție brațele astea de apă ?

Alături de barcă, înaintea și înapoia ei pluteau arbori căzuți, lăgănîndu-se pe unde, cu rădăcinile ca niște coarne scoase afară. În viroage brazii erau inundați și năclăiți de mîl pînă la ramurile dinspre vîrf. Rîul se rostogolea bezmetic. În golfuri se învîrteja spuma roșcată.

— S-au pornit apele, bombăni Burmakin, pesemne că ploile au spălat zăpada de pe vîrfuri. Prost am mai nimerit. N-am apucat să trecem de Volghin — ăsta-i prag rău cînd apa-i înaltă.

Pluteau cu băgare de seamă. Fumul îi stînjenea. În față totul părea acoperit cu o pînză deasă. Pînă și soarele abia de răzbătea prin pîcla albastră. Razele lui se răsfrîngeau stins în apă, fără să încălzească de loc. Apa creștea mereu.

— Ei, băieți, nu cumva să înnoptăm ca și ieri, spuse spre seară Burmakin. Nu se vede măcar o scobitură în mal, rîul

curge ca printr-o țeavă. Cît îi lumină trebuie să tragem la mal.

Munții se grămădeau la fel de uriași, masivi și bolovănoși. Apa izvoarelor sărea în cascade de pe prăpăstii. Mitrici își întocmise un culcuș în mijlocul încărcăturii, cît mai aproape de pupă, și ședea acolo, neputincios, ca un pui goloș de graur!

— Preasfîntă născătoare, fă să ajungem cu bine! bolborosea el. În viața mea nu mai plec! Te sleiesc spaimele, te usuci tot... Și uitîndu-se la malul drept, exclamă: Pavlușa, ce-i asta? Vărsarea unui pîrău, ori vreun braț al rîului?

— Un pîrău, Kîcetul, se bucură Burmakin. Vîslește mai tare, Vanea! comandă el, cîrmind brusc luntrea spre mal. Altundeva n-avem unde înnopta.

Kîcetul își croise drum prin defileul îngust dintre stînci. Sprijinit acum în apele Ciunei, stătea tăcut, liniștit. Pe suprafața-i lucie zăceau neclintite smocuri pufoase de spumă. Malul stîng suia în scară, cu treptele formate din stînci netede, negre și cafenii; malul drept se lăsa prăpăstios în apă.

— Ce mai revărsare! se minună Burmakin, în timp ce așeza sălașul sus, pe malul rîpei, în tufișurile dese de merișor aromat. Mi-amintesc că mai demult am înnoptat tot aici. Vezi, arătă el spre malul drept, pinul acela, care a crescut în rîpă? Era deasupra apei la vreo doi stînjeni, iar acum, privește, e acoperit pînă la jumătate. Trebuie să priponim bine barca la noapte, să nu rupă parîma vreun ciot plutitor.

Întăriră luntrea cu două parîme, de pupă și de proră. Capetele frînghiilor le legară de niște arbori, în apropierea locului de popas. Ramurile de brazi, acoperite cu foi de cort, păreau mai moi decît o saltea de puf. Alături începu să ardă un foc vesel.

— Cutreieră al nabii fiarele pe-aici, îi preveni Burmakin și-și așeză alături arma cu vergea, fără să-și scoată nici cuțitul de vînătoare de la brîu. Prin locurile unde au ars copacii, cutreieră toată noaptea urșii după zmeură. Îmi amintesc de o pățanie... Înnoptasem noi o dată trei inși ceva mai sus, uite, după capul cela. Și-i un zmeuriș acolo, că n-ai pe unde trece. Se făcuseră niște poame nemaivăzute. Și iată că, dis-de-dimineață, un flăcăiaș — Vancea îl chema — se apucă și coboară în zmeuriș. Noi dormeam duși. Prin somn parcă auzim că strigă cineva, dar de trezit nu ne trezim. Cînd deschiserăm ochii, unde-i Vancea? Ia-l de unde nu-i. Ne apucăm noi să-l

strigăm, nu răspunde. Unde naiba s-o fi ascuns ? După rouă ne-am dat seama că urmele duc spre zmeuriș. Am pornit după ele. Zăcea Vancea trîntit peste un buștean cu fața în jos, cu pielea jupuită de la ceafă și întoarsă peste ochi. Afurisită fiară ! Nu l-a mai atins nicăieri altundeva și și-a luat tălpășița.

— Ce grozăvie ! suspină Mitrici. Și a murit flăcăiașul ?

— L-au tămăduit. Numai că a rămas pleșuv pentru toată viața. Au trebuit să-i taie pielea cu păr cu tot, că nu se usca rana și începuse să puroieze.

Toată noaptea visă Mitrici cum își scutura ursul de pe urechile păroase țîntarii ce-l sîcîiau, cum i se uita drept în față cu ochii lui rotunzi și parcă-i vorbea încetișor pe limba lui ursească : „Prea mică ți-e pleșuvia, moșule, ia dă să ți-o jupoi oleacă". Mitrici își țuguia rugător buzele, încercînd să-l înduplece : „Mișenka, Mișenka, nu te pune cu un bătrîn. Jupoaie pe altcineva... ei, să zicem pe Paşka... ori pe Vancea... Ei sînt tineri, or să poată îndura. „Ursul îl amenința cu laba : „Nu-mi umbla cu șoalda, bătrîne, că tot nu scapi". Mitrici încerca să fugă, dar în zadar dădea el din picioare, că nu înainta nici o iotă. Iar ursul mi-l luă subsuoară ca pe un țînc și-l duse în pădure, în zmeuriș...

— Doamne ! Ce grozăvenii poate visa omul ! șopti el, ștergîndu-și fața cu mîinile tremurătoare.

Și nu mai fu chip să adoarmă.

— Ce-i asta ? I-a căzut punga cu bani ? se miră el, văzînd pe foaia de cort, lîngă Burmakin, o punguță de piele, strînsă cu o cureluşă. Ia te uită cîtă nepăsare ! Și tocmai cu banii. Parcă mult îi trebuia să-i piardă de tot ?

Se culcă. Dar punga îndesată nu-i dădea pace.

— Ehe-he ! chicoti el deodată, cu glas subțirel. Ia să văd, mulți bănișori o fi avînd Paşka ? Întinse brațul și strînse punguța în palmă. Uite și niște slove brodate pe ea : Pe, be...

Fără a-și lua ochii de la Pavel, care dormea, dezlegă cureluşa și scutură banii în palmă. Burmakin se întoarse pe partea cealaltă. Mitrici turnă grăbit banii la loc și-și vîrî punga în buzunar.

— Mîine dimineață am să-i trag o păcăleală lui Paşka, să mă țină minte ! Sfinte Sisoaie, zău i-o fac. Cît despre bani, are cam multicei... Multicei... Da... Ia te uită !... Și la ce i-or fi trebuind atîția ?...

Jos, la poale, trosni ceva şi apa plescăi. Mitrici sări în picioare. Luminat de lucirile stinse ale focului, păşi spre mal. Se aplecă să privească. Kîcetul se ascunsese în noapte, ca o genune neagră. Perdeaua albastră de fum acoperise malul drept. La orizont, în lumina zorilor, tremurau în ceaţă siluetele difuze ale copacilor. Dincolo de cap, Ciuna fornăia ca un armăsar încălzit. Kîcetul plescăia izbindu-se de fundul bărcii, de parcă cineva ar fi plesnit cu palma un trup gol.

Mitrici coborî în goană treptele de pitară. Apa scădea văzînd cu ochii. Luntrea, legată de stîncă cu cele două parîme, rămase suspendată în aer, răsucindu-se ca în jurul unei osii.

— Văleu ! ţipă Mitrici cît îl ţinea gura. Parîma ! Parîma ! Dă drumul la parîmă ! striga el, agăţîndu-se cu amîndouă mîinile de marginea lotcii.

Buimăcit de somn şi nedîndu-şi seama de ce se petrece, Vanea apucă arma de lîngă Burmakin şi trase într-un ciot smuls, cu rădăcinile răsucite în sus. Pavel, asurzit de împuşcătura ce-i bubuise chiar la ureche, apucă un cuţit şi o zbughi de lîngă foc, căznindu-se să vadă ce se întîmpla în întuneric. Se poticni însă de parîmă şi se prăbuşi pe o coastă în rădăcinile răsucite ale ciotului.

— Dragilor, ne-am dus pe copcă ! schelălăia Mitrici la poalele munteluí. Dezlegaţi parîma, cîinilor !

Vanea apucă parîma şi o trase spre el. Luntrea se aplecă mai tare. Cangea căzu, plescăind, în apă.

— A-a-a ! urla Mitrici cu glasul înecat. Parîma ! Sloboziţi parîma ! Se răstoarnă lotca.

Ştergîndu-şi de sînge obrazul zgîriat în rădăcinile ciotului, Burmakin izbi cu tăişul cuţitului în frînghie. Luntrea căzu în apă, cu un plescăit surd. Vanea se rostogoli de-a berbeleacul.

Soarele nu izbutea să se arate de sub perdeaua grea, ca de smoală, a fumului. Cerul nu se vedea nici el. După un timp se mai lumină puţin, semn că venise dimineaţa.

— Trebuie să ne croim drum, spuse Burmakin, care şchiopăta şi se strîmba de durere. Cine ştie din ce parte vine pîrjolul. Aici te înăbuşi de tot. Îmi huruie capul ca după beţie.

— E o amăreală, că-ţi zgîrie gîtlejul, nu alta, îi ţinu isonul Vanea. De s-ar porni un vînticel, s-ar împrăştia tot fumul cît ai zice peşte.

— Doamne, doamne, cîte năpaste se pot abate asupra omului ! se căina Mitrici. În viaţa mea nu mai plec la tunguşi. Pe sfînta cruce, nu mai plec.

— E limpede că nu mai pleci, îl luă în răspăr Burmakin. Te îneacă fumul, şi basta : te apucăm de picioare şi te zvîrlim în apă.

— Ptiu, puşchea pe limbă ! Nu mai cobi atît, nemernicule ! Diavolii ăştia ard de nerăbdare să tragă cu urechea...

Pluteau în beznă ca în miez de noapte. De o parte şi de alta, malurile abia de se desluşeau. Numai spre prînz soarele se desenă la zenit, ca o pată roşie. Fumul era tot atît de pîclos ca şi înainte. Burmakin asculta cu încordare.

— Vuieşte vîltoarea, spuse el. Pînă la prag îs patru stînci. Prost e să cobori pragul cu fumul ăsta.

Nu-i răspunse nimeni.

— V-a sărit sufletul ? Pavel îşi strîmbă buzele a dispreţ. Nu vă fie teamă ! Nu-i prima oară că se bălăceşte Burmakin în praguri. O să-l trecem şi pe ăsta ! Ţine minte, Vanea : dacă ai să conduci vreodată lotca, vîltorile de la cotituri le treci totdeauna pe unde-i malul mai scurt. Că-s valurile mai mici şi pietrele mai rare.

Trecu vîsla în stînga şi începu să aducă lotca mai aproape de mal. Valuri înspumate săltau lîngă bord. Lotca le despică şi ieşi în golf.

— Auzi cum urlă lîngă malul drept ? E o stîncă mare acolo.

Trecură prin a doua vîltoare, apoi prin a treia. Mitrici se foi neliniştit pe prelată.

— Pavluşa, cînd ajungi la prag, dă-te pe lîngă mal, să sar jos ; are să se uşureze şi lotca la coborîş.

— Bine, spuse Burmakin serios, de data asta nu mai zic nimic. Cu Volghin nu te poţi juca, mai ales în pîcla asta. Cum trecem de ultima vîltoare, îndrept lotca mai spre mal.

Se ridică pe jumătate, cu fălcile încleştate, şi-şi frecă piciorul lovit ; apoi îşi strînse cureaua, îndreptă teaca cuţitului de la brîu şi-şi vîrî mîna în buzunar. O trase încet afară.

— Mare belea ! murmură el încruntat şi-şi pipăi celălalt buzunar. Mi-am pierdut punga cu bani.

Mitrici se uita la el, nevinovat ca un prunc, cu mîinile încrucișate pe burtă.

— Băieți, întrebă Burmakin, n-a găsit nimeni o pungă cu bani cînd făcurăm popas ?

Vanea îl privi uimit și clătină din cap, în semn că nu știe nimic. Mitrici întrebă :

— N-ei fi scăpat-o pe jos ? și căscă.

— Mi-a picat pesemne în tufăriș, cînd m-am împiedicat de parîmă. Drace ! Ne-am depărtat mult...

Mitrici tăcea smerit. În fața lor, prin vălul de fum, se auzea un fîșîit slab.

— Vîltoarea, rosti Burmakin, pipăindu-și a doua oară buzunarele goale. Trebuie să acostăm. În două zile mă duc pînă acolo și viu înapoi. Numai că mă doare piciorul...

— Mă duc eu, Pavel, se oferi Vanea, uitîndu-se cu milă la Burmakin, care se schimonosea de durere.

— Dar ai s-o găsești ? întrebă acesta cu îndoială.

— Dacă ai pierdut-o la popas o găsesc, spuse Vanea cu convingere, scotocesc peste tot și o găsesc.

— Nu ți-e frică de unul singur ?

— Păi, tu cum să mergi cu piciorul vătămat ?

— Și erau bani mulți, Pavlușa ? întrebă Mitrici, compătimitor.

— Mulți, puțini, atîția cîți am putut să strîng o viață întreagă. În ei mi-era toată nădejdea. Aveam de gînd să mă mut la oraș.

— Ah, doamne, ce necaz pe capul tău ! Mare pacoste ! oftă Mitrici.

Lotca se izbi de pietre. Vanea sări pe mal.

— Bine, Vaniușa, du-te. Ține minte că, atunci cînd m-am culcat, mi-am pipăit buzunarul. Punga era la locul ei. Dacă am pierdut-o, apăi numai lîngă ciotul ăla peste care am căzut. Acolo să cauți.

— O găsesc eu.

— Ia-ți arma, toporișca, îl gătea Pavel de drum, uite și un codru de pîine. Aține-te tot pe lîngă mal, nu te depărta prea mult de el. La înapoiere, întocmește-ți o plută și vino pe apă. Iar noi mai trecem de o vîltoare. Înainte de prag, e pîrăul Moktîgna ; în albia lui te-om aștepta. Hai, dă-i drumu. Pînă mîine spre seară te întorci înapoi cu pluta.

— 'nțeles ! Să mă așteptați !

Vanea le făcu semn cu mîna, în timp ce urca panta cu grohotiș.

— Drum bun, Vaniușa ! îi ură Mitrici cu fața numai zîmbet.

— Ei, bătrîne, și acum noi doi o pornim spre Moktîgna, spuse Burmakin, împingînd lotca. Așază-te la rame, să te închini și tu nițeluș rîului, că prea te-ai lenevit. Să nu te doară coastele de atîta stat pe o rînă.

Prin fumul des, purtată de curentul repede, lotca plutea în necunoscut. În față zgomotul creștea din ce în ce.

— Dincolo de vîltoare rîul face un cot, chibzuia Burmakin, și după aia vine îndată Moktîgna. Bun pîrăiaș... Dar deodată se încordă tot. Volghin !... abia mai putu rosti el. Cum de-am greșit socoteala ?...

Drept la mijlocul rîului, ivit din perdeaua deasă de fum, un zid înalt și negru venea în întîmpinarea lor. Albia făcea aici o cotitură bruscă. La poalele unei stînci mari, apa se zbătea mînioasă ; valuri spumegînde năboiau peste pietrele scobite, pentru a fi azvîrlite înapoi. De la un mal la celălalt, albia era înțesată de gherdapuri. Creste înspumate goneau pe suprafața rîului. Dinspre malul stîng se zări întîia poartă a pragului.

— Pavlușa, mînă spre mal ! șopti Mitrici îngrozit.

— Unde dracu ? urlă furios Burmakin. Nu vezi ? Ne-a prins curentul ăl mare. Vîslește mai cu sîrg ! Poarta pragului e în stînga. Are să ne împingă spre stînca mare... Tii, drace ! Ne și împinge... Vîslește !... Diavole... Așa, dă-i bătaie !... De-am trece capul pragului înaintea valurilor... Vîslește mai tare... striga Burmakin, vînăt de încordare, și părea că răscolește tot rîul cu vîsla. Dăm chiar în mormanul de stînci... Vîslește !...

Vîslele țipau isteric în furci. Alb ca spuma pragului, Mitrici smucea bezmetic din brațe, gîfîind șuierător. Căscîndu-și hăul negru, uriaș, se apropia o grămădeală de pietre urmată de o cădere de apă. Curentul arunca lotca înapoi, spre stîncă. În jurul lor se rostogoleau vuind valurile. Lotca se ridica și se lăsa de-a latul, ca un scrînciob. Burmakin o întoarse brusc în direcția curentului.

— Drace !... N-am scăpat... fir-ar afurisită !... Vîsleşte, ma cu suflet ! Poate ne strecurăm pe creste.

Apa năvăli în lotcă.

— Doamne, miluieşte ! se ruga Mitrici.

— Dă-i înainte ! Dă-i !

Deodată, din vălul tulbure de fum, se ivi o stîncă.

— Ah, lua-te-ar...

Lotca alunecă pe lîngă ea, culegînd cu bordul spuma murdară.

— Preasfîntă născătoare, ascultă-mi glasul !...

— Vîsleşte odată ! Vîsleşte !... striga Burmakin, silindu-se să acopere urletul pragului.

Mitrici se sufoca răsucind într-una vîslele. Lotca se prăbuşi într-o groapă. În jurul lor se înălţară trîmbe de apă. Un val greu se rostogoli peste provă. Se auzi slab trosnetul unei vîsle sparte.

O izbitură puternică zgudui lotca pe jumătate scufundată, care se răsuci brusc de-a curmezişul curentului, se ridică pe o parte, luată de creasta unui val, şi în clipa următoare se răsturnă. În jurul ei apărură din apă vîslele.

Ieşind înot de sub barcă, Mitrici se încleştă de la spate de umeri lui Burmakin. Ochii verzi i se bulbucaseră de spaima morţii. Hainele îmbibate de apă îi tîrau pe amîndoi la fund. Crestele de val la treceau mereu pe deasupra capului. Burmakin izbuti să se smulgă din mîinile cîrciumarului şi să se întoarcă cu faţa la el. Dar în aceeaşi clipă, Mitrici îl apucă de gît şi-i strînse cu putere între genunchi piciorul drept.

— Drace ! horcăia Burmakin, scuipînd spuma. Dă drumul la gît... piciorul... îhh... uhh... pff... Piciorul... diavole... se încorda el, căznindu-se să se prindă de lotca ce se depărta. Ia mîinile de la gît. Să mă prind de lotcă... şi te scot...

Mitrici înţepenise cu degetele înfipte în gîtul lui. Înaintea lor apăru a doua grămădeală de gherdapuri, cu colţii negri, ascuţiţi. Curentul îi tîra vertiginos spre vîltoarea de spumă a unui val. Cu o sforţare supraomenească, Burmakin se descleştă din braţele lui Mitrici şi întinse mîna ca să-l apuce de păr şi să-l ţină la suprafaţă. Dar nu mai avu timp. Valul îl prinse pe bătrîn, îl săltă pe coamă şi-l aruncă cu capul într-o piatră neagră, ascuţită. Spuma cenuşie din jurul lui se coloră în trandafiriu.

17

Trecuseră aproape două săptămîni de la noaptea aceea cînd Mirvolski şi Aniuta fuseseră surprinşi de furtună la poalele Moltei şi, ajungînd abia la revărsatul zorilor în oraş, se despărţiseră îndată. Aniuta nu ieşea nicăieri, iar Alexei Antonovici se simţea stînjenit să mai calce pragul casei lui Vasilev.

Ştia că prin oraş circulă tot soiul de zvonuri în legătură cu ei, dar nu găsea nici un mijloc să curme bîrfelile.

Mai mult ca orice îl iritau zîmbetele pline de subînţeles ale lui Iarbă-dulce, care îl întreba, în fiecare dimineaţă, de sănătate, cu o deosebită stăruinţă.

— Mulţumesc, sînt bine sănătos, Ghenadi Petrovici, îi răspundea el cu răceală, fii liniştit.

— Ba sînt neliniştit, foarte neliniştit, multstimate Alexei Antonovici, ofta Iarbă-dulce, ştergîndu-şi de poalele halatului mîinile murdare de alifie, mi-e teamă de prezenţa unor fenomene ascunse de boală în perioada de incubaţie. O răceală bruscă a organismului în urma...

— Ghenadi Petrovici, îl întrerupea sever Alexei Antonovici, slavă domnului, sînt eu însumi medic şi pot să determin starea sănătăţii mele şi fără ajutorul dumitale. La urma urmei, ştii, începe să mă sîcîie...

— Doar afecţiunea faţă de dumneavoastră şi intenţia sinceră... Dar am să tac, Alexei Antonovici, de vreme ce prin interesul meu vă pricinuiesc o supărare, jignitoare pentru mine. Permiteţi să începem consultarea pacienţilor ?

O asemenea introducere îi strica lui Alexei Antonovici dispoziţia pentru multă vreme. Doar munca îl ajuta să uite treptat neplăcerile cu care-şi începea ziua.

La consultaţii se strîngeau întotdeauna foarte mulţi bolnavi de prin partea locului, orăşeni ori sosiţi din satele megieşe. Alexei Antonovici obişnuia să-i primească pe toţi, să-i consulte conştiincios, să-i asculte şi să le prescrie doctoriile. Uneori, din pricina marei afluenţe a bolnavilor, era nevoit să-şi prelungească cu cîteva ore ziua de lucru. Dar el nici nu băga de seamă. Şi dacă Iarbă-dulce, deschizînd uşa cabinetului ca să intre bol-

navul următor, îi amintea : „Patru și trei minute... Permiteți să-i concediez pe ceilalți ?", Alexei Antonovici dădea înciudat din mînă și-l certa :

— Ghenadi Petrovici, doar te-am lămurit nu o dată : toți bolnavii înscriși pentru consultații vor fi primiți pînă la ultimul, iar dumneata poți pleca acasă la patru fix. Te-am rugat un singur lucru : să mă anunți că orele dumitale de lucru s-au terminat și că pleci.

— Îndrăznesc să raportez, Alexei Antonovici, că prin asta vă dăunați organismului, iar pe toți bolnavii oricum n-o să puteți...

— E vorba de oameni, Ghenadi Petrovici. Trebuie ajutați. Nu te reții, o să mă descurc și singur.

Spitalul avea o capacitate de numai douăzeci de paturi și asta îl necăjea pe Alexei Antonovici mai mult ca orice. Un spital de județ ar fi trebuit să aibă nu douăzeci, ci cel puțin o sută, o sută cincizeci de paturi. Pe care dintre bolnavi să-i aleagă pentru aceste douăzeci de paturi ? Ce să facă cu ceilalți, care aveau și ei neapărată nevoie să fie internați, să se afle sub o permanentă supraveghere medicală ? Fusese de cîteva ori la Baranov, plîngîndu-i-se de clădirea neîncăpătoare, și-i ceruse bani pentru a lărgi în primul rînd secția de boli contagioase. Baranov îl ascultase, lovind ușurel cu latul palmei în tăblia mesei.

— Ai greșit adresa, scumpule. Nu-s soare, ca să-i încălzesc pe toți. Caută filantropi. Și pe urmă, să știi un lucru : cu cît o să ai mai multe locuri în spital, cu atît o să se îmbolnăvească mai mulți oameni. Asta, drăguțule, e o lege a naturii, că ea nu suportă vidul.

Și Alexei Antonovici începu să caute filantropi. I se adresă lui Vasilev, lui Gurdus, trimise scrisori la Uk, lui Feodorov, și altor patroni mai mărunți din Șiversk. Gurdus refuză categoric : „Sînt nou pe-aici și n-am apucat să prind cheag". Vasilev îi ținu un logos lung despre cine ar trebui, la urma urmei, să poarte de grijă sănătății poporului : vistieria ori negustorimea ? Dar îi făgădui totuși să-l ajute. Și nu-l ajută. Feodorov îi trimise prin administratorul său trei ruble în bănuți de aramă, ca să vadă că rublele astea nu se obțin, chipurile, cu una cu două. Patronii mai mărunți se descotorosiră și ei, care cu douăzeci, care cu cincizeci de copeici. Așa încît praf se alese din inițiativa

lui Alexei Antonovici de a mări spitalul. Pînă şi alocaţiile pentru nevoile curente le obţinea, de obicei, cu mare greutate. Exista o regulă stabilită : şcolilor şi spitalelor să li se dea ce mai rămîne. Şi adeseori, mai cu seamă la începutul primăverii, cînd alimentele din piaţă se scumpeau, Alexei Antonovici îşi dădea o bună parte din leafă ca să poată hrăni, cît de cît, bolnavii.

Pentru consultaţii la domiciliu nu lua bani decît de la cei bogaţi şi, în timp ce-i lua, se ruşina de obiceiul de a vîrî banii în palma medicului, în antreu, după ce acesta şi-a pus şuba şi galoşii. Cu un fior de scîrbă vîra în buzunar hîrtiile de cîte o rublă şi trei ruble. Ce putea face ? Aşa era obiceiul. Şi apoi, de n-ar fi fost consultaţiile particulare, din ce să trăiască ?...

Dar atunci cînd era chemat într-o locuinţă cu pereţii goi, cu podelele nevopsite, unde în jurul laviţei pe care zăcea bolnavul se înghesuiau, zgribuliţi de frig, copilaşii palizi în cămăşuţe peticite, şi vreuna dintre rude îi întindea bani (aici nu i se vîrau în palmă, ca o pomană), Alexei Antonovici dădea uşurel la o parte mîna întinsă şi spunea cu blîndeţe :

— Ce faci, ce faci ?! E datoria mea. Nu-i nevoie de plată. Daţi-i bolnavului o hrană cît mai bună. Poimîine o să trec iar.

Şi pleca acasă, chibzuind adînc cu ce leacuri şi prin ce mijloace ar putea pune mai repede bolnavul pe picioare.

Nu se supăra niciodată cînd era chemat noaptea, chiar dacă la mijloc era vorba de o boală neînsemnată. În asemenea cazuri i se cereau scuze.

— Nu-i nimic, nu-i nimic ! îi liniştea el. Teama te face întotdeauna să-ţi pierzi capul, şi aţi crezut, desigur, că-i cine ştie ce : Vă înţeleg. Dar nu numai că nu-i nimic grav, pur şi simplu n-aveţi nimic. Luaţi hapul ăsta, staţi puţin culcat şi peste o oră trece totul.

Olga Petrovna sprijinea şi încuraja prin toate mijloacele dragostea lui pentru oameni, pentru muncă, şi încuviinţa dezinteresul lui material.

— De ce să te lăcomeşti, Alioşa, cum fac unii ? Pentru noi doi ne ajunge. Avere tot n-o să agonisim.

În casă la Mirvolski era întotdeauna curat, totul la locul lui, frumos aranjat. Dar ambianţa asta plăcută o crease Olga Petrovna cu propriile sale mîini, căci se pricepea să coasă, să împletească dantele, să brodeze şi era vestită pentru măiestria cu care scrobea rufele. Toată ziua şi-o petrecea trebăluind prin

casă, iar vara mai sădea şi flori pe sub ferestre. Îşi mai găsea timp şi să citească o carte. Alexei Antonovici se mira cînd o vedea hărnicind tot timpul, fără să obosească. Olga Petrovna îi răspundea cu un zîmbet.

— Pentru mine, Alioşa, a devenit un obicei încă din anii cînd erai de-o şchioapă. Nici nu-ţi dai seama cît timp îmi răpeai şi cît suflet am pus în tine ! Toate acestea trebuia să le iau de undeva, ca să ţi le dau ţie. Aşa că m-am învăţat. Şi-s bucuroasă că mi-am văzut atins scopul : iubeşti oamenii. Mă bucur că te-ai făcut medic. Este una dintre cele mai nobile meniri ale omului : să lupte cu bolile şi chiar cu moartea.

Or, tocmai pasiunea pentru meseria lui, care-i îndrepta gîndurile către o singură preocupare : cum să-l vindece pe bolnav, îl şi ajuta pe Alexei Antonovici să îndure orice neplăceri. De regulă, acestea le socotea fleacuri şi nu-l răneau prea adînc.

Dar zvonurile absurde despre legăturile lui cu Aniuta, care se răspîndiseră acum prin oraş, îl făceau să sufere : ele umbreau cinstea fetei. Trebuia s-o vadă neapărat. Să stea de vorbă cu ea. Să-i spună... Dar unde ? Cum ? De ce Aniuta nu dă nici un semn de viaţă ? Poate că bîrfelile nu i-au ajuns la ureche ? Sau, dimpotrivă, a aflat de ele şi anume de aceea îl ocoleşte ? Căci înainte de asta, în fiecare zi, cînd se ducea la spital, se întîlnea cu ea pe aceeaşi stradă şi se opreau cîteva clipe să schimbe o vorbă. De ce acum n-o mai întîlneşte nicăieri ? Dacă nici azi n-o vede, mîine se va duce la Vasilev...

Nu, n-o întîlni pe Aniuta la locul obişnuit. Îl opri în schimb o bătrînică necunoscută, care începu să i se plîngă :

— Lexei Antonovici, drăguţule, iar mi-e beteag piciorul, de nu pot nici măcar să calc. Mi-ai ajutat aşa bine data trecută ! Poate-mi mai dai din prăfuleţele alea.

Îşi aminti de bătrînă : un vechi reumatism articular, care avea nevoie de băi de nămol. Uşor de zis — băi de nămol... Nici vorbă de aşa ceva. Dar cu ce s-o tratezi ? Nu putea să-i dea salicilat la nesfîrşit ! De altfel, greu de presupus că avea să-i mai ajute, chiar şi pentru un timp oarecare... Dar ce altceva să născocească ? Alexei Antonovici îşi muşcă buzele, preocupat.

— Bine, bunicuţo, vino să-ţi dau nişte prafuri.

— Numai că, drăguţule, acum n-am cu ce să le cumpăr. Să mai crească cocoşeii şi atunci...

— O să le capeți fără bani, bunicuțo, spuse grăbit Alexei Antonovici, iar cocoșeii lasă-i să crească în voie.

— Îți mulțumesc, îți mulțumesc, Lexei Antonovici !...

Ajungînd la spital, ca să nu-i dea și de astă dată lui Iarbă-dulce prilej să mai îndruge vreo răutate, îl salută el cel dintîi. Acesta își încreți obrazul uscat, pătat de pistrui, într-un zîmbet ce voia să fie plăcut, își îndreptă părul și răspunse solemn, oficial :

— Vă salut, Alexei Antonovici ! Și adăugă îndată : Vă așteaptă de mult o persoană.

Alexei Antonovici tresări. Ziua lui de muncă începea cu vizita în saloane, așa încît bolnavii veneau mai tîrziu pentru consultații. N-o fi cumva Aniuta ? Dîndu-și seama că sîngele îi năvălește fierbinte în obraji, se întoarse cu spatele și întrebă :

— Ce persoană ?

Iarbă-dulce închise ochii, ca și cum s-ar fi căznit să-și amintească ceva.

— O pacientă mai veche, răspunse el deschizînd ochii și ridicînd degetul arătător, aceea care a venit astă-primăvară să vă ceară o dovadă pentru *natus abortus* — un prunc înainte de soroc, ca să zic așa. Soția nemîngîiată a lui Porfiri Gavrilovici Koronotov, dispărut fără urmă...

— Ghenadi Petrovici, de ce e nevoie de fiece dată de asemenea introduceri întortocheate ? spuse Alexei Antonovici nemulțumit, punînd mîna pe clanța ușii cabinetului său, și căută să-și amintească : oare Iarbă-dulce fusese de față atunci, la discuția cu Koronotova ? Ce-o fi vrînd ?

— Acesta e stilul meu de expunere, răspunse Iarbă-dulce, vîrîndu-și capul între umeri, năzuiesc să îmbin exprimarea frumoasă cu plasticitatea, dar se vede că nu obțin succesul dorit. Vă rog să mă scuzați, Alexei Antonovici. Cît despre Elizaveta Ilina Koronotova n-a vrut să spună nimic despre scopul vizitei sale, manifestîndu-și dorința stăruitoare de a vă vedea personal numai pe dumneavoastră.

— Invit-o să intre, i-o reteză scurt Alexei Antonovici deschizînd ușa cabinetului.

Liza intră și se opri sfioasă în prag.

Alexei Antonovici o privi sever, ca atunci cînd venise să-i ceară dovada. Liza nu știa ce să facă cu mîinile, cu ce să înceapă. Mirvolski tăcea și el.

— Am venit la dumneavoastră cu o rugăminte, Alexei Antonovici, rosti în sfîrşit Liza, cu ochii plecaţi, neîndrăznind să-l privească în faţă.

— Ce rugăminte ? întrebă Alexei Antonovici, uitîndu-se curios la obrazul ei, ce pălise brusc. „Aşa se întîmplă întotdeauna : se îndrăgostesc cu uşurinţă, fără se se gîndească la urmări, şi pe urmă umblă cu rugăminţi la medic, să le ajute să ascundă adevărul."

— Am venit să-mi cer iertare. V-am minţit atunci...

— Ştiu. Ei, şi cum îi merge acum copilului ?

— Nu-l mai am...

Alexei Antonovici se încruntă şi împinse mînios un *presse-papier* de marmoră. Îşi aminti cît de amarnic plînsese atunci Liza.

— L-ai omorît ?

Izbi cu degetele îndoite în masă şi se ridică.

— Nu, nu l-am omorît.

Liza îşi acoperi faţa cu palmele.

— Da-a ?... Atunci ce s-a întîmplat cu copilul ? întrebă Alexei Antonovici, îmblînzindu-se dintr-o dată.

Făcu cîţiva paşi prin odăie şi se opri în dreptul Lizei.

— L-am aruncat.

— Unde ?

— La poarta lui Vasilev... Ivan Maximovici.

— Aşa ! Va să zică, al tău e ?

— Al meu.

— Dar de ce ai făcut-o ? Ce înseamnă toate astea ?

Liza îşi şterse cu palma sudoarea de pe faţă. Abia putea să-şi mişte buzele crăpate.

— Nu-i de la bărbatu-meu. Mă gîndeam : dacă o să afle Porfiri, mă ucide. M-am speriat... Să-i iau viaţa mititelului n-am avut putere... Aşa că l-am aruncat. Iar lui Porfiri voiam să-i spun că a murit. Să fac şi un mormînt... să i-l arăt.

— Ei, draga mea, dacă a trebuit să vii atunci să ceri dovadă, ca să-ţi convingi bărbatul că ai născut copilul înainte de termen, cu atît mai puţin te-ar fi crezut, dacă i-ai fi spus că a murit.

Liza îşi trase capetele basmalei, se uită spre uşă şi spuse şoväind :

— Ghenadi Petrovici îmi făgăduise că-mi scrie o asemenea dovadă, cum că... a murit.

„Ce nemernic!" își spuse Alexei Antonovici, făcînd ochi mari, și se gîndi că degeaba îl apărase, la timpul său, pe Iarbă-dulce. Era vremea să scape de omul acesta. O întrebă pe Liza :

— Ai luat dovada ?

— Nu... Acu nu-mi mai trebuie... de vreme ce Porfiri a plecat.

— Atunci ce dorești de la mine ? întrebă Alexei Antonovici, întorcîndu-se lîngă masă.

— Să-mi arătați fiul... numai o dată.

— Cum să ți-l arăt ?

— Să-i faceți să-l aducă la spital. Vin și eu pe aici. Numai o dată...

— Nu, nu ! Ce-ai mai scornit ?

— Nu mai închid ochii nopțile. Mă arde cugetul, mă chinuie... De ce l-am aruncat ? M-am dus de nu știu cîte ori pînă la casa lui Ivan Maximovici, dar nu pot intra înăuntru. Mi-e de ajuns să-l văd numai o dată, să mă încredințez că-i viu... Eu, cu ochii mei... poate că atunci n-o să mă mai frigă așa la inimă. Să mă uit și să plec. Singură nu pot, de parcă m-ar ține cineva de mîni. Arătați-mi-l, Alexei Antonovici !

— Nu, nu... Ce tot spui, zău așa... Aș vrea să te ajut, dar nu văd cum aș putea. Rugămintea Lizei i se părea stupidă și cu neputință de îndeplinit. Roagă și tu pe altcineva, ei, să zicem pe vreuna din slugile lui Ivan Maximovici.

— N-o să mă pot stăpîni față de străini, or să afle, or să înțeleagă totul, dintr-o dată. Numai dumneavoastră v-am mărturisit așa, ca la spovedanie.

— Și dacă au să afle ? La urma urmei, ce-i rău aici ? Copilul e doar al tău !

— Da, dar atunci o să mi se tragă și moartea.

— De ce ?

— O să mă ucidă.

— Cine ?

— Bărbatu-meu, Porfiri.

Alexei Antonovici bătu cu degetele în masă.

— Păi, a plecat ! Și nu se știe unde.

— Vine el...

— De unde știi ?

— Așa... Dacă-i viu, vine negreșit.

— Pentru ce ?

— La mine... Mă iubește.

Alexei Antonovici se apropie de Liza și-i puse mîna pe umăr.

— Crezi că n-o să te întrebe atunci unde-i copilul ?

Liza se făcu mică. Rosti întretăiat :

— Atunci am să mă duc la Ghenadi Petrovici... Așa am hotărît eu în inima mea... Numai să nu-l opriți să facă asta, Alexei Antonovici... și nu-i spuneți nici ce v-am destănuit despre el.

— Da-a... Complicată situație ! Îmi pare rău, dar nu te pot ajuta cu nimic. Cu nimic, rosti îngîndurat Alexei Antonovici, dar deodată scutură din cap și întinse brațul înainte. Ia stai, există o posibilitate. Copilul trebuie vaccinat, am să le spun să-l aducă aici.

— Ah, doamne ! Alexei Antonovici, păi eu... vă... eu...

— Bine, bine. Îi era greu să vadă pînă și lacrimile ei de bucurie. Amară bucurie. Vino de dimineață... marți. Și te rog, liniștește-te.

Ușa se deschise. Iarbă-dulce își vîrî capul înăuntru.

Un domn străin dorește în mod insistent să vă vadă. Și afară de asta, am o scrisoare pentru dumneavoastră. Presupunînd că...

— Ghenadi Petrovici, izbucni mînios Alexei Antonovici, te-aș ruga...

— Scrisoarea o găsiți pe masă... și Iarbă-dulce se grăbi să închidă ușa.

Liza se întoarse și, fără să mai spună un cuvînt, ieși din cabinet.

Pe coridor o aștepta Iarbă-dulce.

— Cînd o să vină momentul, Elizaveta Ilinișna, am să-ți dau dovadă pentru moartea copilului, spuse el, aproape împungînd-o cu arătătorul în piept.

— Nu-mi mai aminti acum de asta. Liza îi dete mîna la o parte, cu un aer rugător, nu-mi trebuie deocamdată nimic de la tine.

— Am să-ți dau dovada cînd o să-mi trebuiască mie, spuse tăios Iarbă-dulce, subliniind cuvîntul „mie". Din parte-mi țin însă să-ți spun că flecăreala fără de sfîrșit a muierilor nu e o calitate, lucru pentru care, la timpul său, o să ai de regretat. Am onoarea, și dispăru pe o ușă lăturalnică.

Rămas singur după plecarea Lizei, Alexei Antonovici se întoarse la masă. Voia să frunzărească foile medicale aduse din saloanele bolnavilor necontagioși, dar nu se simți în stare. După

discuția cu Liza, aerul din cabinet i se părea înăbușitor. Se apropie de fereastră, dădu perdeaua la o parte și deschise larg geamurile ; apoi rămase pe gînduri, cu coatele sprijinite pe pervaz.

„Doamne, cît de complicate și oribile sînt în timpul nostru relațiile de familie ! Dragostea, nașterea, bucuria de a fi mamă — supremă fericire — se transformă din senin într-o năpastă din cele mai cumplite, din care e cu neputință să afli o ieșire. Ce rău a făcut această Koronotova ? De ce, la optsprezece ani, toată viața ei e sfărîmată ? A avut o dragoste, pe urmă s-a născut copilul. Totu-i atît de simplu, atît de firesc. Și iată, fiindcă au fost încălcate nu știu ce convenții, viața ei a devenit acum un chin. Oare nu s-ar putea face așa ca dragostea, copiii, toate acestea să fie întotdeauna o fericire deplină pentru om ?"

— Vă cer iertare, auzi el un glas la spatele său.

Alexei Antonovici se întoarse. Cel ce intrase închise bine ușa după el. Era un bărbat tînăr, îmbrăcat în haine de călătorie. De sub pălăria moale de fetru îi ieșeau șuvițe lungi de păr negru, scoțîndu-i în relief oasele proeminente de la tîmple. O barbă mică, dar deasă se împreuna cu mustățile, acoperind conturul buzelor. Ochii negri, adînciți în orbite, scînteiau vioi, strălucitori ca pietricelele de cremene spălate de apă. Făcu un pas înainte și, cînd i se mișcă pelerina, se văzu cît e de slab și de îngust în umeri.

— Nu mă recunoști ?

— Nu... nu pot să-mi amintesc dintr-o dată, rosti rar Alexei Antonovici, deslușind în trăsăturile străinului un chip cunoscut.

— Cred că barba-i de vină, Alioșa, rîse acesta. Dar n-am să te las să-ți bați capul. Ții minte Tomskul, universitatea ?

— Lebedev ? Mișa ? Tu ?! exclamă bucuros Alexei Antonovici și-l îmbrățișă. O, doamne, cît sînt de fericit ! Dar cum te-ai mai schimbat ! De ce arăți atît de slăbit și palid ?

— Pesemne pentru că am locuit o vreme acolo unde-s nopți albe.

— La Petersburg ? Din Tomsk ai plecat la Petersburg ?

— Exact. Pe urmă am fost ceva mai departe. În gubernia Iakutsk. Iartă-mă că mergînd într-acolo n-am reușit să dau pe la tine. Dar asta n-a mai depins de mine.

— De ce ? Oare ?... Alexei Antonovici se dete înapoi.

— Da. Cîndva, la universitate, te pizmuiam pentru că erai fiul unui deportat. Acum poți să mă pizmuiești tu pe mine : am un rang ceva mai înalt — sînt eu însumi un deportat.

— Ai fost în exil ?

— Exact. Pentru început, trei ani. Ca să vezi ce departe am ajuns în ăşti şase ani, cît nu ne-am văzut. Rîse vesel, nestînjenit.

— Tu, Mişa, ai rămas ca înainte, rîzi mereu...

— Rîd, încuviinţă Lebedev. Asta te ajută. De ce să fiu trist ? Uite, plec din nou la Petersburg, deşi acum nu mai am voie să locuiesc acolo. În cel mai bun caz mi se îngăduie să stau la Tomsk, ori la Irkutsk. Ei, dar la Tomsk e vreme oricînd să mă duc. Te uiţi la costumul meu ? M-am îmbrăcat aşa ca să înmoi inima ştabilor de la căile ferate : pictor, ce vrei ! Am fost la lacul Baikal, să fac schiţe. Vrei să ţi le arăt ? Superbe ! La Irkutsk, ispravnicul de acolo m-a rugat frumos să-i explic unde e pe pînza mea apa şi unde-i cerul. I-am spus că în pictură asta-i şcoala franceză a lui Belmais — da, da, chiar aşa i-am spus — şi s-a liniştit. Nici actele nu s-a mai gîndit să mi le ceară.

— O clipă, Mişa. Alexei Antonovici deschise uşa şi-i spuse lui Iarbă-dulce : Ghenadi Petrovici, am să întîrzii astăzi, aşa că te rog pe dumneata să faci vizita în saloane. Aşteptă să-l vadă plecat pe Iarbă-dulce, apoi îi propuse lui Lebedev : Haidem în locuinţa mea, să stăm acolo de vorbă. Cu ocazia asta ai să te şi odihneşti. Trebuie să fii tare obosit.

— Nu, nu obosesc niciodată. N-am timp pentru aşa ceva. Dar sînt de acord să mergem la tine. E mai plăcut să stai de vorbă acasă. Aici toate-s atît de îmbibate de antiseptice, încît am impresia că pînă şi gîndurile cele mai proaspete ar sucomba.

Alexei Antonovici roşi :

— A lucra cu antiseptice face parte din meseria mea.

— Îmi dau seama şi eu că-i stupid ce-am spus, se scuză Lebedev zîmbind. Nu te supăra. Dar, înainte vreme, noi stăteam de vorbă fără forme inutile.

— Nu, nu despre asta-i vorba, spuse Alexei Antonovici. Pur şi simplu... pricepi... mi s-a părut jignitoare o asemenea lipsă de respect pentru profesiunea de medic, căreia eu i-am închinat toată viaţa. Iartă-mă, îţi vorbesc tot atît de deschis.

— Mulţumesc. Va să zică, tu ţi-ai închinat întreaga viaţă profesiunii de medic ? Şi-ţi pui tot sufletul numai în asta ?

— Da, numai în asta. Şi nu găsesc necesar să-mi cheltuiesc forţele sufleteşti şi pentru alte treburi.

Zîmbetul pieri de pe obrazul lui Lebedev. Strălucirea ochilor săi negri deveni rece. Se uită cu atenţie la Alexei Antonovici.

— Poate că te înţeleg greşit, Alioşa ? spuse el încet.

— Ba nu, mă înţelegi bine. Este chemarea mea sinceră.

— Să fii numai medic ? Şi asta o spui tu ? Tu, al cărui tată a murit la ocnă, pentru crimă împotriva siguranţei statului ?

— Nu mi-a lăsat nici un testament politic. Şi ce-i rău în faptul că năzuiesc să devin un medic bun ? Pentru asta am studiat la universitate.

— Vezi tu, eu socoteam că eşti mai curios şi te interesezi nu numai de cele ce ţi-au fost lăsate prin testament. Nici universitatea n-a constituit vreodată o piedică pentru asta.

— Şi astăzi continuu să citesc şi să reflectez mult...

— Citeşti şi literatură ilegală ?

— Nu, asemenea literatură nu citesc, recunoscu Alexei Antonovici. Mai întîi de toate, aici nici n-ai de unde să ţi-o procuri şi apoi de ce să legi neapărat una de alta ? Ţi-am înţeles întrebarea. Dar eu muncesc cinstit. Repet : munca mă absoarbe în întregime, îmi absoarbe întreg sufletul. Oare prin asta nu slujesc poporului ?

— Sufletul — cuvîntul ăsta sună prea vag. Cui slujeşte conştiinţa ta ?

— Mă loveşti mereu cu propriile mele vorbe. Eşti totuşi răutăcios cu mine.

— Iartă-mă, iar mi-am închipuit că stăm de vorbă ca la universitate.

— Nu, nu, se grăbi să spună Alexei Antonovici, nu, Mişa, toate trebuie să rămînă între noi aşa ca mai înainte. Dar admite şi tu — Alexei Antonovici îşi şterse cu batista sudoarea de pe frunte — cu manierele astea ale tale poţi face pe oricine să-l treacă năduşelile.

— Bine, dar în fond ce ai de obiectat ?

— Mă sileşti acum să elaborez nişte teorii, or, eu nu mă pricep la aşa ceva. Muncesc, şi atîta tot.

— Reiese atunci că lupta împotriva autocraţiei, pe care au pornit-o astăzi muncitorii, norodul, pe tine personal nu te interesează.

— Dimpotrivă, îmi dau perfect de bine seama că autocraţia e ceva extrem de odios.

— Atunci lupta împotriva ei e nobilă ?

— Fără doar şi poate...

— Şi n-o condamni ?
— Nu.
— Dar cum să lupţi împotriva autocraţiei, asta ştii ?
— Mişa, eu nu m-aş pricepe să arunc bombe, dar dacă va fi nevoie să pansez răniţi, voi şti s-o fac...
— Tu îmi oferi acum ospitalitate cu inima dischisă, spuse Lebedev, intenţionînd vădit să-l jignească, dar dacă n-aş avea actele în regulă şi ar sosi pe neaşteptate poliţia nu m-ai ajuta să fug.
Alexei Antonovici se făcu roşu la faţă.
— Aici greşeşti, Mişa ! spuse el cu mînie. Ticălos n-am fost niciodată. Şi nici n-am să fiu !
— Eh, Alioşa, Alioşa, rîse deodată Lebedev şi-l luă de mînă, oameni ca tine sînt datori să facă mai mult. Esenţial este numai ca tu însuţi să înţelegi asta. Ei, hai să mergem la tine. Şi, făcînd un pas se opri : Da cine-ţi calcă aşa frumos gulerele, mama ?
— Da, mama. O mai ţii minte. Dar de ce întrebi ?
— Aşa. Sînt frumos călcate...

18

Dincolo de fereastră se întindea noaptea. Pe fondul întunecat al cerului, acoperişurile caselor se conturau în linii frînte, negre. O adiere răcoroasă, purtînd cu ea mirozna amăruie a frunzelor de mălin pătrundea în odaie, fîlfîind perdelele. În jurul flăcării tremurătoare a lumînării, aşezată lîngă pervaz, dănţuiau fluturi de noapte. Picăturile de stearină lunecau de-a lungul lumînării şi îngheţau în farfurioara de bronz a sfeşnicului, ca o spumă vălurită.
Alexei Antonovici n-avea somn. Şedea nemişcat cu coatele pe masă şi cu obrazul în palme. În casă era linişte. Doar dintr-un ungher îndepărtat al bucătăriei se auzea înăbuşit, din pricina distanţei, ţîrîitul neobosit al unui greier ; în salon, dincolo de peretele subţire, respira egal Lebedev, care adormise.
Seara, la cină, povestise multe despre viaţa pe care o dusese în exil.
O pustietate sălbatică. Mai pustiu decît aici, în împrejurimile Şiverskului. Un cătun vînătoresc de şase ogrăzi pe

malul unui afluent al Lenei. Geruri cum n-au mai fost, desigur, niciodată aici, la Șiversk. Ce să-i faci, Verhoianskul, polul frigului, nu-i prea departe ! Dar oameni, oameni sînt pretutindeni ! Și ce oameni interesanți ! Autoritățile locale și chiar jandarmii îi socotesc înapoiați, abrutizați. Da, firește, și înapoiați și abrutizați, dacă n-au învățat carte, dacă-s înspăimîntați de gîrbaci și buimăciți de vin, dacă-s jefuiți de popi, de negustori și de uriadnici. Dar cît de receptivi sînt oamenii aceștia la tot ce-i nou, luminos ! La tot ce le făgăduiește o schimbare în bine a soartei lor ! Pune-le în mînă o pană, așază-le cărți pe masă și un dascăl alături, și-au să învețe carte. Și încă ce repede au să învețe ! Și universitatea are s-o termine fiecare. Numai să le deschizi drumul. Să-i faci să priceapă cu adevărat că oameni ca ei sînt milioane, iar paraziții, exploatatorii — un mănunchi neînsemnat, și au să-i scuture de pe umerii lor. Și încă cum au să-i scuture ! Greutatea nu stă propriu-zis în oameni, ci în condițiile în care sînt puși. Și cît de interesant e să muncești cu oamenii, să le deschizi ochii asupra adevărului ! Se întîmplă să fie ger, viscolul să vuiască deasupra rîului, noaptea să pară fără sfîrșit ; dar în vatră ardea focul, în jur se aflau oameni, era cald și bine. Simțeai căldură și de la foc, și de la umărul vecinului. Și asta fiindcă toți erau prieteni, tovarăși, și năzuiau să atingă același țel. Și-l vor atinge. Îl vor atinge negreșit.

Cărți se obțineau cu destulă greutate. În satele și orașele mai apropiate — mai apropiate însemna la trei sute ori cinci sute verste — nu găseai nimic din ce-ți trebuia. Rugai pe careva să-ți aducă și-ți venea înapoi cu mîna goală. Prin poștă, din Petersburg, cărțile făceau o jumătate de an și mai bine, dacă nu se pierdeau cu totul pe drum. De altfel, nu stăteai fără lucru, nu aveai timp să te plictisești. Numai cine nu voia să muncească, nu găsea ce să facă.

Se ducea în vizită, cu schiurile, la alți deținuți, ca și el, la o sută douăzeci și cinci de verste depărtare. De fapt nu numai în vizită, ci după noutăți. Acolo scrisorile se strecurau parcă mai ușor. Se întîmpla să se iște discuții. Discuții aprige. Dar a discuta în contradictoriu înseamnă a lupta, iar fără luptă nu răstorni, nu nimicești ideile false, nu poți statornici adevărul. Viața în surghiun...

Aici Alexei Antonovici îl întrerupse și observă în glumă că, după cîte se pare, în surghiun tocmai de viață n-ai parte. Furat de povestirea sa, Lebedev i-o reteză scurt :

— E o absurditate ! Viața se află pretutindeni unde oamenii se luptă pentru ea. Trebuie să crezi în viață și s-o iubești. Altminteri e cu neputință, în general, să înțelegi lumea.

Cuvintele acestea sunară ca un reproș adresat lui Alexei Antonovici. După care Lebedev începu să-i povestească despre plecarea lui din surghiun și cum fusese condus de prietenii lui din Iakutia.

Lui Alexei Antonovici i se păruse atunci cam jignitor faptul că Mihail îi ripostase atît de ritos, fără să mai lungească vorba, de parcă el nu i-ar fi putut obiecta nimic. Acum însă, amintindu-și pe rînd tot ce-i spusese Lebedev, se gîndi : într-adevăr, cît de greu i-ar fi putut obiecta ceva ! Și cît e de greu, în general, să-i obiectezi ceva lui Lebedev ! Și-și dădu seama cît se poate de limpede, dar cu amărăciune, că el, doctorul Mirvolski, n-are să învețe pesemne niciodată să dea viu grai gîndurilor sale cu o asemenea forță de convingere.

Ascultă răsuflarea regulată a lui Lebedev și-și aminti vorbele lui : „Tu îmi oferi ospitalitate cu inima deschisă, dar dacă ar sosi pe neașteptate poliția și eu n-aș avea actele în regulă nu m-ai ajuta să fug".

Și din nou, ca și atunci, gîndul acesta parcă-l arse cu fierul roșu.

— Ba nu, am să te ajut, spuse el aproape tare, pătruns de simțămîntul unui protest interior, și nu numai din pricină că nu vreau să apar în ochii tăi un ticălos. Am să te ajut ! Pentru că într-o cauză ca asta e cu neputință să nu ajuți.

Cînd se pregătea de culcare, Lebedev îl întrebase :

„Alioșa, te trezești singur dimineața ori te scoală Olga Petrovna ?"

Alexei Antonovici îi răspunse că, firește, se trezește singur și că-l poate scula și pe Mihail la ora la care are nevoie. Acesta rîse nu se știe de ce, apoi îi mulțumi pentru grija ce i-o purta, spunînd că în ultimii ani se învățase să-și fixeze ora și minutul de sculare cu o exactitate pe care n-o puteai pretinde nici unui ceas deșteptător. Așa fusese Mihail și la universitate : se pricepea întotdeauna să-și dirijeze acțiunile, să se țină în frîu. Toate îi păreau întotdeauna simple și limpezi ca bună ziua. Pînă și ecuațiile, oricît de grele, le rezolva

repede, fără să ridice creionul de pe hîrtie, deşi toţi ştiau că nu-i plăcea matematica. De altfel, cînd venise la universitate, era un tînăr cu totul obişnuit. Îşi exersase voinţa, dezvoltîndu-şi aptitudinile, abia în anii studenţiei. Era invidiat. Şi cum să nu fie ! Fiul unui biet belfer de liceu, crescut fără tată, fără familie, şi să aibă asemenea înclinaţii, asemenea succese...

Alexei Antonovici îşi depăna amintirile. Deşi studenţi la facultăţi deosebite, Lebedev şi Mirvolski se împrieteniseră repede. Firile lor deosebite nu-i stînjeneau. Adesea se înnoadă o strînsă prietenie tocmai între doi inşi cu caractere total deosebite. Îi apropia în schimb un vis comun, acela de a deveni folositori poporului. Mirvolski voia să se facă medic ; Lebedev — jurist. După absolvirea facultăţii plecară în direcţii diferite : unul la Şiversk, celălalt la Petersburg. Mirvolski deveni medic, iar Lebedev luă calea exilului. Pe vremuri, la Tomsk, discutaseră politică, fără a adînci însă problemele. Pe timpul acela, acolo nu existau cercuri, iar procurarea literaturii politice era aproape imposibilă. Pe atunci politica, deportarea, lupta impotriva autocraţiei li se păreau de domeniul romantismului, al eroismului. Da, dar pesemne că numai Mirvolski le văzuse astfel şi nicidecum Lebedev, altminteri n-ar fi devenit, în numai trei ani petrecuţi la Petersburg şi alţi trei în surghiunul din Iakutia, atît de ferm şi de sigur pe noile sale concepţii. Deci încă la Tomsk discuţiile acestea politice le privise cu mai multă seriozitate, cu mai multă profunzime...

În odaia vecină ceasul bătu orele zece. Loviturile căzeau rar, cu un ecou vibrant. Din obişnuinţă, Alexei Antonovici le numără. Şi deodată sări în sus ; dumnezeule, Aniuta îl rugase să vină la podul plutitor la ora zece !... Alexei Antonovici scoase febril din buzunarul de la piept scrisoarea Aniutei, aceeaşi pe care Iarbă-dulce i-o lăsase pe masă în sala de aşteptare, atunci cînd Lebedev intrase în cabinetul său. O reciti. Da, la zece fix. Stinse lumînarea şi, fără să-şi mai pună pălăria, alergă în stradă.

— Iar am întîrziat. Ce neplăcut ! se dojenea el.

Aniuta îl aştepta pe malul Udei, lîngă bac. Sub malul prăpăstios, rîul nărăvaş clocotea în dreptul stîncilor de sub apă. Într-o băltoacă se auzea zbătîndu-se un porcuşor, ori un lipan mititel, aruncat de flux. Pe limba de nisip piuia singuratică o găinuşă de baltă.

O luară pe uliţa pustie care ducea spre poalele muntelui Voznesenskaia, suiră poteca bolovănoasă, atît de bine cunoscută lor, şi se afundară în piniş. În vîrfurile copacilor bîzîiau pe tonuri joase cărăbuşii ; sub picioarele lor foşnea lichenul uscat. Aerul era foarte cald. Degetele fierbinţi ale Aniutei odihneau supuse în palma lui Alexei Antonovici.

O noapte liniştită se lăsase asupra întregii firi. De departe, de lîngă ţărmurile Marelui Ocean, grăbeau zorile. Dar oricît v-aţi grăbi tot nu puteţi vedea, în acelaşi timp, întreg globul pămîntesc. Noaptea cea neagră îi acoperă pe îndrăgostiţi cu pologul ei catifelat, încălzindu-i cu răsuflarea sa. Să nu-i vadă nimeni. Dacă vrei, luminează-le chipurile cu raza unei stele îndepărtate, sau mai bine acoperă întreg cerul cu un nor de nepătruns. Uneori e mai bine aşa...

În vîrful unui pin se auzi ciripitul matinal al primei păsărele. Fîlfîi din aripi şi zbură pe copacul vecin, scuturînd de sus firicele mărunte de praf.

— Iubeşti viaţa, Aniuta ?

— Da, foarte...

— Eu abia azi am înţeles ce-i viaţa.

— Povesteşte-mi.

— N-o să mă pricepi.

Şedeau chiar lîngă prăpastie. Noaptea se tîra alene spre vale, în pădurile dese şi nepătrunse ; pleca fără voia ei. Muntele Moltei părea încă o masă informă. Uda se aşternea ca o panglică neagră la poalele stîncii. Valurile ei, ascunse sub linţoliul nopţii, rodeau scrîşnind piatra. Dar zorile îşi şi întinseseră păienjenişul argintiu peste vîrfurile copacilor şi lucirea lor palidă se furişa printre ramuri.

Pe mesteacănul de lîngă ei, o coţofană începu să cîrîie repede, nedesluşit, alarmată parcă de faptul că a adormit şi n-a băgat de seamă că lîngă culcuşul ei se află oameni. Aniuta rîse fericită.

— Se spune că e bine să auzi cîrîitul coţofenei cînd te trezeşti.

— Dar noi n-am dormit.

— Totuna-i ; eu abia acum m-am trezit.

Se ridică şi se sprijini cu spatele de trunchiul subţiratic al unui pinişor. Alexei Antonovici se apropie de ea şi-i apucă mîinile.

— Știi, spuse Aniuta, și ieri am ieșit tot pe geam. Aveam de gînd să mă întorc repede și... am uitat. Ei, dar acum mi-e totuna...

Alexei Antonovici îi strînse încheieturile mîinilor și-o întrebă îngrijorat :

— Nu cumva îmi ascunzi ceva ?

— Nu, am spus-o numai așa...

— Doamne, își aminti deodată Alexei Antonovici, lăsînd mîinile Aniutei, cum de nu m-am gîndit, cum de-am uitat c-au să vînture din nou tot soiul de bîrfeli ? ! Niuta, draga mea, iartă-mă... Poate că mai ai timp să te întorci ? Să mergem mai repede.

— Chiar dacă nu mai apuc, spuse Aniuta încercînd să zîmbească, totuna-i. Ieri dimineață l-am auzit pe Ivan Maximovici stînd de vorbă cu Elena Alexandrovna. Vor să mă dea afară. Din pricină că noi doi... că eu mă întîlnesc... Își trase răsuflarea... Asta-i tot... De aceea ți-am și scris ieri. Aveam de gînd să-ți povestesc îndată toate astea, dar cum te-am văzut am și uitat.

Aniuta stătea întoarsă cu fața la răsărit. Alexei Antonovici îi privea chipul tras și neobișnuit de grav. Ca de obicei ea își mișca, fără voie, buzele, de parcă ar fi șoptit : „Iată-mă-s toată. Acum nu mai am unde mă duce."

Alexei Antonovici vru să-i spună ceva deosebit, dar nu izbuti decît să îngîne :

— Niuta... soția mea...

Apoi tăcură îndelung, fără a-și lua privirile unul de la altul. Stropi de rouă se scuturau de pe ramurile stufoase ale pinilor tineri, picîndu-le pe umeri și pe capetele descoperite. Peste pădure se înstăpînise o liniște solemnă.

— Să mergem acasă, spuse într-un tîrziu Alexei Antonovici.

Aniuta făcu un pas înapoi.

— Unde ? întrebă ea.

— Acasă. La mine.

— Nu, clătină ea hotărîtă din cap și repetă, nu.

— Niuta, iubita mea, oare nu ești de acord ?

— Sînt... Alioșa... da... Am să fiu soția ta, dar nu acum.

— De ce ? întrebă abătut Alexei Antonovici, presimțind că fata luase o hotărîre.

— Nu vreau să rămîn așa, prostuță, fără carte, o simplă podoabă în casă, spuse ea încet și porni înainte, călcînd peste mlădițele aspre de strugurii ursului. Și pînă n-o să ajung deopotrivă cu tine, n-o să-ți fiu soție.

Începu să meargă mai repede ; Alexei Antonovici abia izbutea să țină pasul cu ea.

— Niuta, dar astea se pot dobîndi și mai tîrziu. O să fim împreună și eu o să te ajut să înveți.

— Nu, Alioșa, nu... Nu pot... trebuie s-o fac singură... Aniuta se aplecă și ridică de jos o pietricică multicoloră. Hotărîrea mea e nestrămutată. Voiam să-ți vorbesc numai de asta, dar a ieșit altfel... Nu-i nimic, eu tot o să plec.

— Niuta ! Dar unde ai să pleci ? Te-ai gîndit unde anume ? Nu-i de loc simplu !

Aniuta se opri și zîmbi silnic.

— Plec la Petersburg. Acolo locuiește sora mamei, o bătrînică. E singură și am să stau la ea. Mama m-a rugat, pe patul de moarte, să plec la ea. Nu fi neliniștit, o să-mi fac un rost. Vezi că am pe ce mă bizui la Petersburg.

— Dar la ce-i nevoie de toate astea acum, cînd ne-am destăinuit sentimentele ? De ce să mai pleci ? Și încă la mii de verste departe de mine...

— Alioșa, abia acum trebuie să plec. Să învăț aici și să fiu în același timp slujnică e cu neputință ! Iar să depind de tine și să mă folosesc de ajutorul tău nu vreau... Nu încerca să mă îndupleci. Trebuie să plec. Am chibzuit totul...

— Niuta, nici nu-ți dai seama cît e de greu să faci cele ce ți-ai pus în gînd.

— Nu-i nimic. Las' să fie greu...

— Draga mea, te rog să rămîi. Am să mă ocup eu însumi de învățătura ta. Mama are să ne ajute. Să nu ne despărțim.

— Nu, nu... Alioșa ! Vreau nu numai să mă iubești, ci să mă și respecți. Dacă mă iubești, Alioșa, nu încerca să-mi schimbi gîndul.

În timp ce Aniuta vorbea, chipul lui Mirvolski devenea tot mai trist, mai posomorît. Își dădea seama că-i zadarnic s-o mai roage și că, poate, are dreptate.

— Atunci, uite ce-i, și chipul i se lumină de un gînd care-i venise pe neașteptate, am o ultimă rugăminte : să pleci la Petersburg cu un bun prieten al meu. E... pictor. Am să-l rog să

aibă grijă de tine pe drum şi să te ajute acolo. A tras la mine şi pleacă azi. Niuta, nu-mi refuza măcar atît !

Aniuta îşi desfăcu palma, se uită la pietricica multicoloră care se umezise şi-şi întoarse apoi privirea la Alexei Antonovici. Cît e de greu, totuşi, să te despărţi ! Cît e de greu !...

— Bine, consimţi ea, o să plec cu el.

— Şi nu te mai întoarce acum la Vasilev.

— Bine, repetă Aniuta, nu mă mai întorc la ei. Dar noi doi, Alioşa, hai să ne despărţim aici. Mi-ar fi ruşine să-mi iau rămas bun de faţă cu alţii...

Se ridică pe vîrfuri să-l îmbrăţişeze.

...Se apropiară de cărarea ce cobora spre poalele muntelui Voznesenskaia. Aniuta muta maşinal pietricica dintr-o palmă în alta. Alexei Antonovici i-o luă.

— Ce-i asta ?

— Nimic... o pietricică...

— Dă-mi-o mie, să-mi fie inel de cununie.

— Păi, nu-i decît o pietricică !

— N-are a face. Am s-o păstrez ca pe un inel. O înfăşură în batistă şi o puse în buzunar.

În stînga, dinspre poalele muntelui, se auzea o coţofană cîrcîind repede, nedesluşit.

Lebedev primi cu bucurie s-o ia pe Aniuta cu el, atunci cînd Alexei Antonovici îi povesti tot.

— În regulă, Alioşa, spuse el cu o sclipire în ochii săi negri, şăgalnici, sînt de acord. Fata vrea să repete drumul lui Lomonosov. Numai că pornind nu din Holmogorî, ci din Siberia. Bravo !

— Mişa, rosti Alexei Antonovici, care se codea să-şi dezvăluie dintr-o dată gîndul ce-l frămînta, desigur că e bine să repete drumul lui Lomonosov. Dar mi-e teamă... de un alt drum... de drumul, să zicem al Perovskăi [1]... Trăim asemenea timpuri... Şi mai cu seamă acum, la Petersburg.

— La vremea sa, drumul Perovskăi n-a fost rău. Zici că trăim „asemenea timpuri". Da. Şi de aceea nu se poate ca

[1] *Perovskaia, Sofia Lvovna* (1853—1881) — revoluţinară rusă, reprezentantă a narodnicismului. A fost executată pentru participare la un atentat împotriva ţarului Alexandru II.

oamenii să termine ca Perovskaia. Trebuie să avem grijă de oameni.

— Mişa, spuse rugător Alexei Antonovici, o încredinţez pe Aniuta în mîinile tale. Ţin la ea atît de mult ! Te rog ca pe un prieten : ajut-o în toate. Şi esenţialul e... e... că viaţa ei mi-e mai scumpă... mai scumpă ca a mea.

Lebedev făcu cîţiva paşi prin odaie, se opri lîngă scrin şi pipăi cu degetele şerveţelul brodat.

— Alioşa, dacă ai încredere în mine, poţi fi liniştit în privinţa fetei ; am să fac pentru ea tot ce-am să pot. Dar nici nu trebuie să-ţi faci iluzii prea mari şi să speri că Aniuta va intra curînd la vreun institut pentru fete. Un lucru îţi făgăduiesc cu toată tăria : Aniuta are să înveţe. Dar ştii şi tu, repet din nou vorbele tale : trăim asemenea vremuri, Lebedev zîmbi, şi de aceea să nu te aştepţi că Aniuta are să înveţe să calce frumos gulerele.

Alexei Antonovici se apropie de el şi-i strînse puternic mîna.

— Îţi mulţumes, Mişa ! spuse el, exprimîndu-şi prin aceste cuvinte recunoştinţa şi pentru că acesta se arăta gata s-o ajute pe Aniuta, şi pentru că-i vorbise cu atîta sinceritate. Îţi mulţumesc. Voi să încheie discuţia, dar şovăi o clipă şi adăugă : Tu te pricepi atît de bine să demonstrezi, să convingi. Eu întotdeauna dau greş.

— Cred cu tărie în ceea ce apăr, de aceea mă şi pricep să conving.

19

Era prima dimineaţă friguroasă de toamnă. Frunzele erau acoperite de cristale de brumă, ţepoase ca nişte ace. Iarba, ca de ceară, se fărîma sub picioare. Prin aer plutea aroma dulceagă a toamnei.

Ilcea se sculă în zori, ca de obicei. Îşi înfăşură picioarele în obiele uscate şi-şi trase cizmele peticite.

— Fir-ar ale naibii, că n-or să ţină pînă-n iarnă, făcu el, zgîrîind talpa cu unghia. Pentru vînătoare, în taiga, trebuie să-mi fac rost de altele. Da de unde ?

Îmbrobodită cu un ştergar, Klavdeia trebăluia, zăngănind vasele lîngă cuptor. O durea capul. Se sculase din pat înaintea lui Ilcea, tot oftînd şi văitîndu-se — trebuia să încropească ceva pentru masa de dimineaţă. Înainte să plece în taiga la vînătoare de veverițe, Ilcea voia să aducă din pădure niscaiva lemne, să aibă mai puține griji muierea.

— Uite ce-i, Klavdeia, spuse el ridicîndu-se de pe laviţă, nu te mai omorî cu firea. Culcă-te, să te hodineşti oleacă. Mie nu mi-e foame. Mă duc să-mi mai dezmorţesc oasele ; îl aduc pe Igreonka şi ung căruţa. Unde ai pus ieri hamurile ? se opri el în prag.

— Atîrnă în şură, răspunse Klavdeia, udînd prosopul cu apă rece.

Ilcea îşi aruncă hamul peste umăr, ieşi din sat şi o apucă de-a lungul păşunilor îngrădite. În ajun îl lăsase pe Igreonka priponit, după mestecăniş. Iarba îngheţată îi trosnea sub picioare, bruma se scutura ; în urma lui rămînea o dungă neagră ca o pîrtie de schi. Ajuns la marginea mestecănişului îngălbenit, se uită în jur. Poiana era pustie.

— A şters-o, lua-l-ar naiba ! făcu Ilcea cu ciudă. Cu ce-i mai rea iarba de aici ? Caută mereu alta mai bună. Uite, se zice că animalul nu pricepe. Ba pricepe totul.

Stătu să asculte : nu cumva o bălăngăni talanga de la gîtul calului ? Era liniște. Încotro s-o apuce ?

La capătul poienii dete prin iarbă peste o urmă proaspătă, care se întrerupea pe alocuri ; bruma era presărată cu pămînt aruncat în goană de sub copite.

„Dracii l-au mînat din urmă ! gîndi Ilcea şi deodată desluşi lîngă urma lată lăsată de Igreonka paşii uşori ai unei fiare. N-o fi fost lup, fir-ar el afurisit ?“

Urmele duceau din poiană pînă la un plopiş cu copaci mărunţi. Frunze rubinii, căzute de pe crengile subţirele, acopereau pămîntul. Tufărişul era zbîrlit, călcat în picioare. Un smoc de blană roşcată rămăsese agăţat de o creangă uscată. Ceva mai încolo, cu capul dat pe spate, zăcea Igreonka cu burta sfîşiată. Ilcea îi dete ocol şi scrîşni din dinţi : Igreonka avea gîtul spintecat de colţi ascuţiţi. În iarbă, în jurul capului, se strînsese o baltă de sînge gros, negru.

— E-eh ! atît mai spuse Ilcea şi o luă spre casă, abia tîrîndu-şi picioarele.

Văzîndu-l alb ca varul, Klavdeia se dete speriată înapoi. Tăcut, Ilcea se îndreptă spre masă şi se culcă pe podeaua aşternută cu paie proaspete.

— Ce faci, Ilcea ? întrebă Klavdeia, schimonosindu-se din pricina durerii crîncene de cap. Ce-i cu tine ?

— Lupii... blestemaţii... l-au sfîşiat pe Igreonka... Cum mai plec în taiga ?...

Klavdeia oftă înăbuşit şi se lăsă în genunchi.

...Ajutor n-aveau de unde aştepta. Se apropiau pocroavele ; era vremea să plece în taiga, la vînătoare de veveriţe. Dacă pierdeai sorocul nu-ţi mai rămînea decît să rabzi de foame mai încolo. Căci unde-şi poate cîştiga vînătorul o bucată de pîine dacă nu în taiga ?

Ilcea umblă prin tot satul şi, cu mare greutate, găsi totuşi un om care să-i împrumute un cal, urmînd să-i plătească din viitorul cîştig.

Ca un făcut, cîinele său, Sobolko, îşi zdrelise pe undeva o labă şi acum mergea sărind în trei picioare. Ilcea îi spălă rana cu apă, ba i-o mai legă şi cu foi de pătlăgină opărite, dar degeaba — rana nu se vindeca, puroia şi nu lăsa cîinele să umble.

După primul îngheţ, Ilcea începu să grăbească pregătirile de drum.

Trebăluia din zori şi pînă-n noapte, dregînd hamurile, desagii, făcînd provizii. Dacă vrei să pleci la vînătoare în taiga, trebuie să ţi le pui la punct pe toate.

De cîţi ani îşi pusese Ilcea în gînd să-şi cumpere o armă nouă, că prea se turtise capsa şi cocoşul începuse să se clatine ! Dar nu izbutea de loc să iasă din nevoie. Spălă ţeava cu gaz, legă cu sîrmă patul crăpat şi puse arma deoparte : ce să-i faci, o să-şi mai facă treaba cu ea şi iarna asta. Ba cu un petic, ba cu o cureluşă, Ilcea drese, cîrpi toate uneltele sale de vînătoare, aşa că acum putea pleca. Cu merindele stătea mai prost : numai posmagi. Dar nu-i nimic : i se sfrijise trupul şi nu mai cerea grăsime. Carne în taiga avea să găsească — putea să arunce în ciorbă o ieruncă, un cocoş de munte sau chiar şi o veveriţă, dacă mai rămînea de la cîine. Cîinele trebuia hrănit în primul rînd. El era capul întregii vînători.

Înainte de drum, Klavdeia puse lemne mai multe pe foc pentru baie, îl frecă ea însăşi bine de tot, cu spălătorul, pe spinare şi-l bătu cu măturica muiată în apă fierbinte, ca nu cumva să facă păduchi în taiga, că avea să umble vreo trei luni fără baie, jegos şi năduşit. Cel mult, dacă găseau să se aciuiască pe undeva în vreo colibă. Îşi puteau încălzi în ceaun nuţică apă, să-şi frece trupul cu ea.

— Ilcea, vezi să nu te culci înfierbîntat în zăpadă, îl tot dăscălea Klavdeia. Că te ştiu eu : dacă osteneşti, în loc să mai stai în picioare să te răcoreşti — buf ! — te-ai şi trîntit pe spate. Şi răceala o prinzi uşor. Mult îţi trebuie să mai prinzi şi vreo boală ? Nici însoţitorul tău, Egorşa, nu-i în stare să-ţi bage minţile în cap ; e un tehui, n-are grijă nici de el.

— Bine, bine, Klavdeia, căuta să scape Ilcea, nu-s copil mic. Tu, vezi, rămîi... aici... Petruha a făgăduit să-mi dea înapoi pieile... ţii minte, ni le ceruse cu împrumut, ca să-şi facă cizme ? Vezi, fă-le mai moi şi coase-le, să am încălţări noi la hramul sf. Nicolae.

— Ţi le cos, ţi le cos, dădu din cap Klavdeia.

Kaurka, un cal de vreo şaisprezece ani, acela luat cu împrumut, hăpăia cu buzele lui răsfrînte fînul scuturat lîngă poartă. Damka, o căţea tînără cu blana pătată, scheuna lîngă prag. Era prima toamnă cînd pleca cu stăpînul în taiga.

— Nu uita de Sobolko, Klavdeia, opăreşte-i piciorul mai des. Ca să vezi, fir-ar ea blestemată, ce năpastă căzu pe capul cîinelui ! I-o fi tînjind şi lui inima de dorul taigalei. Şapte ani am tot vînat cu el şi-i sînt recunoscător... Ei, eu am plecat, Klavdeia, şi o sărută pe buze. Rămîi sănătoasă. Ilcea îi făcu semn cu mîna.

— Ilenka, îl opri sfioasă Klavdeia, ai să treci doar prin Rubahino, cînd te duci după Egorşa.

— Ei şi ?

— Întreabă-l... cum trăieşte Lizutka... cu Porfiri. Egorşa trebuie să ştie. Să-mi trimită şi mie veste prin cineva. Că-i mai bine de o jumătate de an de cînd n-am fost pe la ea. Or, acum te pomeneşti că Porfiri e acasă şi Lizanka trebuie că are copilaşul...

— Ascultă, Klavdeia, îi spuse Ilcea cu glas înăbuşit, nu-mi mai aminti de asta, nu-mi otrăvi inima.

— Ilcea, rosti încet Klavdeia, cu ochii în pământ, e fiica noastră bună. Tu singur ai dat-o după Porfiri.

— Am dat-o ca să nu-mi crape obrazul de ruşine, ca să nu-mi vadă ochii poarta mînjită cu catran. L-am înşelat pe Porfiri, nu l-am socotit om. Mă gîndeam : numai să nu cadă ocara asupra mea ! Cu ce obraz să-l mai întreb acum de fiică-mea ?

— Întreabă-i pe oameni...

— Crezi tu că-mi vine mai uşor ! Îi întrebi şi ei au să-ţi spună... chipurile, tare-i mulţumit Porfiri, nu-şi mai încape în piele de bucurie. Şi atunci eu ce să fac : să intru în pămînt, ori să-mi şterg scuipatul de pe obraz ?

— Păi, cum aşa, Ilcea ? Că nici pe mine nu mă laşi la ei...

— Nu-i totuna dacă Porfiri mă scuipă în ochi pe mine, ori pe tine ? Ai fost o dată, cînd Porfiri tăia buşteni în taiga, şi-ţi ajunge ! Iar acum, cînd are copilul... cînd Porfiri... a priceput totul... Păi, acum mi-e de o mie de ori mai ruşine ca anul trecut !

— Ce vină are Liza că nu poate să-şi vadă nici tatăl, nici muma ?

— Nu mai spune nimic ! Ştiu ! Mă roade uite aici, se izbi el în piept, mă roade cugetul, toate măruntaiele mi le-a măcinat : de ce l-am înşelat pe Porfiri ? Numai că... mai bine să mă mustre cugetul, da ocara n-am să mi-o şterg singur în faţa oamenilor. Şi nici pe tine n-o să te las.

Ilcea trînti uşa de zăngănire vasele de pe masă, ieşi în curte, deschise larg porţile, sări pe cal şi, plesnindu-l furios cu hăţurile peste bot, porni în goană de-a lungul satului. Încărcat cu samarele grele, Kaurka sforăia zvîrlindu-şi înainte picioarele mitoase. În spate se rostogolea Damka, aidoma unui ghem pestriţ.

Se întîlni cu Petruha Sirenev, fiul chiaburului Innokenti, la care fusese pe vremuri argat. Petruha ducea fîn într-o căruţă cu două roţi. Chipeş, cu fruntea înaltă şi netedă, cu sprîncene dese, stufoase, şi cu privirea străpungătoare, el nu scăpa prilejul să se ia în beţe cu oricine-i ieşea în cale. Cocoţat pe spinarea unui armăsar sur, bine hrănit, Petruha se uită veninos la Ilcea.

— Încotro goneşti aşa, gospodarule ?

— La dracu-n praznic ! scuipă Ilcea. Fir-ai afurisit, mai îmi baţi şi tu capul... Nu vezi încotro ?

— Da, văd. Ori fugi de dracu, ori goneşti după fericire. Şi-l fluieră din urmă : Hei, gospodarule ! Leagă-ţi trăpaşul cu o sfoară, că de nu, se desface în goană : cu picioarele în drum şi capul în tufe...

20

Trunchiuri de copaci doborîţi de furtună zăceau de-a curmezişul drumului. Cioturi de ramuri i se agăţau de haine ori de cîte ori, neputînd să le ocolească, Ilcea trecea de-a dreptul peste ele. Pietre colţuroase i se înfigeau în tălpi. Priporul muntelui, pleşuvit tot din pricina unor focuri vechi, era întors cu faţa spre o vale largă, deschisă. Ca o panglică îngustă verde, se înşiruiau pe el pinişuri şi mestecănişuri pipernicite. Şi printre ele apăreau ca nişte pete rotunde mlaştini năpădite de muşchi.

Urmele samurului duceau spre pîrău. Ilcea îl hăituia de mult, dar nu putea cu nici un chip să dea peste animalul prevăzător. Damka nu pornise cu el, nu adulmeca de fel urmele. Dădu din coadă, se uită cu un aer vinovat la stăpîn şi se întoarse la adăpost. Ilcea trase o înjurătură şi plecă singur. Samurul făcea cît toată vînătoarea. Găsi urma, dar nu-l chemă pe Egorşa. Ce-i păsa ăstuia ? Cîinii lui mergeau bine, avea să vîneze oricum. Ei, dacă ar da peste samur !

Se oprea pentru odihnă numai după ce noaptea de nepătruns învăluia taigaua şi ochiul lui ager nu mai putea desluşi urma animalului. Atunci Ilcea tăia crengi uscate, aţîţa focul şi se culca întrebîndu-se : o fi chiar aici culcuşul samurului, ori am nimerit peste unul care-i numai în trecere prin aceste locuri ? Abia se lumina cerul, că Ilcea şi sărea şi o pornea din nou după urme. În fiecare dimineaţă se lăsa promoroaca şi Ilcea vedea că merge mereu pe o urmă proaspătă. Uneori se oprea, simţind că samurul e undeva aproape de tot, cerceta cu privirea aţintită movilele de pietre acoperite cu zăpadă, aşteptîndu-se, din clipă în clipă, să apară printre ele spinarea neagră a animalului. Ţinea arma pregătită. Dar de fiece dată samurul fugea pe nesimţite.

— Ei, fir-ar să fie, păcat că n-am un cîine, şoptea Ilcea, dîndu-şi seama că n-are nici un rost să mai aştepte, căci anima

lui se depărtase. Dacă ar fi ştiut că Damka n-are să fie bună de nimic, l-ar fi cărat pe Sobolko în spate. Chiar dacă n-ar fi putut umbla, ar fi lătrat cînd trebuie !

Şi din nou şirul de urme îl trăgea înainte.

— Îl ajung eu din urmă, îşi spunea cu încăpăţînare Ilcea, chiar de-ar fi să mă ţin după el pînă la Belogorie. Numai de s-ar mai păstra vremea aşa.

În jurul lui se înălţau munţi necunoscuţi. Samurul trecu pîrâul, se învîrti puţin printre movilităle acoperite de muşchi şi o porni întins în munţi. Acum urmărirea era mai anevoioasă. Ilcea se oprea să se odihnească şi, privind cu tristeţe înapoi, se gîndea că, dacă n-o să pună mîna pe samur, pierde atîta vreme în zadar. Şi cine ştie cum are să mai fie drumul la întoarcere. Îi mai rămăsese în traistă doar un pumn de posmagi. Întîlnea în drum ierunci, dar nu trăgea, de teamă ca împuşcătura să nu sperie prada.

Spre sfîrşitul zilei depăşise coama muntelui. Văi înguste, prăpăstioase lunecau spre poale, năpădite de brădet. Pe versantul opus se înălţau păduri de zîmbru curat, iar de la ele se ridicau în trepte, grămădindu-se tot mai sus, alţi munţi, numai pietre, stînci, prăpăstii. Spre vîrf se arcuiau formînd o cocoaşă netedă, şi nimic altceva, afară de zăpadă sclipitoare şi pietre răzleţe, aidoma unor pete negre, nu se afla acolo.

— A pornit-o spre munţii pleşuvi, îşi spuse Ilcea mulţumit. Ei, las' că acolo pun eu laba pe tine.

Se uită în jos în prăpastia îngustă şi-şi zise că, dacă samurul s-a îndreptat spre munţii golaşi, n-are rost să-l urmărească pas cu pas căţărîndu-se pe stînci, că poate să facă un ocol mergînd de-a lungul priporului ca să-i taie calea în dreptul pădurii de zîmbru. Luînd-o spre dreapta, dădu curînd peste o urmă veche de om acoperită de zăpadă. Mirat, Ilcea se opri. Cine să mai fi ajuns oare în pustietatea asta ? Nu cumva a dat peste propria lui urmă ? se gîndi el. Nu, pe-aici nu călcase, o ştia bine. Samurul nu ocolise, o luase drept spre Belogorie. Ilcea privi în jur. Mai departe încă, dincolo de munţii pleşuvi, se înălţa spre cer, înveşmîntată într-un strai gros, sclipitor, de zăpezi veşnice, o culme ascuţită în trei colţi. Un nor alb pluti lin, acoperind colţul cel mai jos, se destrămă şi, legănîndu-se, se tîrî mai departe. Smocurile lui mărunte rămaseră atîrnate deasupra crăpăturilor, topindu-se şi făcîndu-se una cu zăpada.

Ilcea nu mai fusese pe aici, dar recunoscu locul din povestirile bătrînilor. Vîrful cu trei colți se numea Uliaha. Mai la dreapta, ca un țurțure de gheață, pe cerul rece și abia zărit de aici strălucea Orzogaiul. Acolo se afla trecătoarea principală Erghik-Targok-Taiga și începeau povîrnișurile de miazăzi ale Saianilor.

„Cine să fi umblat totuși pe aici ? se întrebă din nou Ilcea, aplecîndu-se spre urma de om. Vagabonzii n-au ce căuta prin aceste locuri."

Ocoli prăpastia și se afundă în pădurea de zîmbru, socotind pe unde i-ar veni mai ușor să atîne drumul fiarei. Între timp soarele se lăsase pe după tridentul Uliahăi, și taigaua prinse a se întuneca repede. Ilcea începu să grăbească pasul, ținîndu-se de urme, pînă ce o luă aproape la goană. Trebuia să se încredințeze dacă samurul fugise spre piscurile golașe ori rămăsese în prăpastie. În ultimele licăriri ale amurgului zări petele mici și dese ale urmelor. Înseamnă că-și făcuse bine socotelile. Și principalul era că samurul mergea liniștit, că nu se simțea urmărit. Pe alocuri, lîngă urme, se vedeau fire uscate de iarbă roase, semn că samurului îi ardea de joacă.

Ilcea oftă ușurat. Era sfîrșit de oboseală și scoase silnic toporul de la cingătoare, ca să-și taie lemne pentru noapte. Să nu fi fost picioarele lui ude și o noapte atît de geroasă aici sus pe munte, ce s-ar mai fi culcat așa, fără să facă foc, ghemuit lîngă vreun copac căzut... Și-ar fi așternut sub coastă cîteva ramuri de zîmbru... Tăie niște vreascuri, ațîță focul — de s-ar încălzi mai repede și și-ar usca obielele ! — rontăi niște pesmeți și se culcă, gîndindu-se bucuros că acolo, sus, pe culmile pleșuve are să prindă repede samurul.

Îl trezi o smucitură puternică de umăr. Buimăcit, Ilcea se ridică în capul oaselor, nefiind în stare să se scuture dintr-o dată din amorțeala somnului. Deasupra lui stătea aplecat Porfiri. Purta agățat de umăr un săculeț cu pulbere, pungi cu gloanțe și alte provizii de vînătoare. Arma cu baionetă o ținea în mîini.

— A, tu erai ! exclamă uimit Porfiri, dîndu-se înapoi, în clipa cînd Ilcea se așeză în capul oaselor.

— Da, răspunse acesta, neștiind nici el de ce rostise acest cuvînt.

Porfiri se depărtă tăcut cîțiva pași, scormoni vreascurile din foc ; snopi de scîntei țîșniră în sus. Se așeză la un capăt al buș-

teanului și-și scoase căciula ; în lumina focului, pe tîmpla stîngă îi apăru o cicatrice adîncă, sîngerie. Întrebă liniștit :

— Ai pornit după samur ?

— După samur, repetă Ilcea.

— N-ai cîine, pare-mi-se.

— N-am, răspunse iarăși, ca un ecou, Ilcea.

— Așa, va să zică, m-am întîlnit cu tata socru, glăsui Porfiri, cercetîndu-l cu atenție pe Ilcea, de parcă ar fi chibzuit cu sine însuși, am venit la el în ospeție. Să mă încălzesc nițel la foc. Da. Îmi ești socru, ori nu-mi ești ? îl întrebă deodată pe Ilcea.

— Sînt, răspunse acesta înăbușit.

— Se cheamă că ești socru, lămuri Porfiri gîndind din nou cu glas tare, cînd măriți o fată. Da tu pe cine ai dat după mine ?

Ilcea tăcu strîngînd din dinți.

— Eu nu te-am căutat, începu Porfiri, și nici tu pe mine. Înseamnă că soarta ne-a adus pe unul în fața celuilalt. Să stăm de vorbă atunci. Ce zici, stăm de vorbă ?

Nici de astă dată Ilcea nu răspunse. Întîlnirea asta de lîngă foc i se părea o pedeapsă cerească.

— Zici că n-ai cîine ? urmă liniștit Porfiri. E rău la vînat fără cîine. De ce nu ți-ai cumpărat unul ? N-ai cu ce ? Și încălțările ți s-au făcut ferfeniță. De ce nu ți-ai cusut altele ? N-ai cu ce ? Ce i-ai lăsat acasă Klavdeiei ?

Ilcea închise ochii. Acasă n-avea decît leurdă murată ; toamna mai adunase Klavdeia ceva coacăze și uscase niște ciuperci. Făină îi mai rămăsese numai de-un aluat. I-o da oare Petruha cu împrumut în contul vînătorii norocoase ?

— De ce trăiești așa rău ? întrebă Porfiri. Te-ai lăsat de argățit pe la bogătani, da toată vlaga tot pentru ei ți-o irosești. Nu te-ai înavuțit cît ai fost tînăr și în puteri. Gîndești că acum, cînd nu te mai slujesc picioarele, ai să te îmbogățești ?

Și se gîndi Ilcea : dacă n-o să ucidă samurul, aici, în munții pleșuvi, căci cu Damka oricum n-o să vîneze prea multe veverițe, pînă în toamna viitoare n-o să aibă de fel cu ce să-și ducă zilele. Și-atunci, ce-i rămînea altceva de făcut decît să caute să se năimească iar argat la Sirenevi, la Petruha...

Porfiri vorbea mai departe, cu glas la fel de egal, fără să se grăbească :

— Pesemne te-ai întrebat de ce-s aici. Am plecat din oraș pentru totdeauna. M-am săturat să mai lucrez pentru tot soiul de păianjeni, care-ți sug sîngele. Vreau să-mi orînduiesc singur

viața. Am plecat departe. Tu, uite abia ai ajuns pînă aici, da casa mea e și mai departe. Nimeni nu mă stînjenește acolo. Am un bordei pentru iernat. Vînez, prind pește, strîng alune. Sînt mulțumit, sătul. Porfiri zîmbi. De ce taci ? De ce nu întrebi cum trăiește fie-ta cu mine ?

Ilcea ședea nemișcat.

— Și ce trai bun am fi putut duce : Lizaveta cu mine, feciorul, și tu cu Klavdeia ! Bine am mai fi trăit ! Da acu sînt singur aici. Știu că o s-o duc bine atîta timp cît mi-s brațele vînjoase, cît sînt tînăr. Mai tîrziu... Ce să-i faci ! La bătrînețe și fiarei îi cad colții și crapă de foame... De mult chibzuiam să plec în taiga și să rămîn acolo. De unul singur nu-mi venea : prea-i pustiu. Și-atunci m-am însurat. M-ați însurat voi...

Se uită la foc, apoi aruncă în flăcări o creangă verde de zîmbru, care se aprinse trosnind. Zdrențe sure de cenușă se înălțară lin în văzduh.

— Socoteala voastră era, se înțelege, simplă. Fata și-a făcut de cap, o să rămîneți amîndoi de rîsul lumii. Pe oricine ar fi luat, după oricine ai fi dat-o, rușinea era mare și pentru ea, și pentru tine. Porfișka însă nu-i om, îi ultima lepădătură, lui muiere să-i dai, și atît. Mai încolo poate crapă de băutură și, bineînțeles, n-ai decît să-ți alegi altul după voie. Porfiri zîmbi cu amărăciune. Dar n-ați știut că Porfișka prinsese drag de fată și credea în ea mai mult ca în Dumnezeu ! Dar și asta s-a prefăcut în minciună ! Scrîșni din dinți. Ilcea se uita la el cu ochii mari. Altul, dacă afla despre ea adevărul, o biciuia cu hățurile pînă o lăsa lată, și pe urmă venea la tine să te scuipe în obraz. Și cu asta, basta ! Eu însă mi-am jurat altfel. Porfiri se cutremură tot. La naiba, la dracu ! strigă el, ridicîndu-se, și izbi cu piciorul tăciunii.

Se depărtă de foc și se opri înghițind lacom, cu gura deschisă, aerul înghețat. Apoi veni înapoi. Ilcea ședea fără să se clintească.

— Să stăm de vorbă, ce zici ? Vorbim ? Porfiri se așeză ostenit pe locul dinainte. Ori ți-a înțepenit limba în gură, ai ?

Ilcea nu se mișcă.

— Nu te omor, n-ai teamă, strîmbă Porfiri din buze. Și ea e vie. Unde și cum trăiește, nu mai e treaba mea. Poate știi tu să-mi spui ?

Ilcea închise ochii. Vorbele lui Porfiri îl loveau ca niște baroase grele. N-avea ce să-i răspundă.

— Pe ea n-am iertat-o, şi nici ţie nu-ţi iert, vorbi din nou Porfiri. N-aveţi decît să trăiţi. Oi trăi şi eu. Aş fi vrut să am o familie, să fiu cu ai mei ; da dacă m-aţi minţit, oi sta şi singur. De însurat, nu mă mai însor eu...

Porfiri se aplecă, ridică de jos căciula şi o scutură de zăpadă.

— Noroc că soarta ne-a făcut să ne întîlnim pentru ultima oară, spuse el înfundîndu-şi căciula şi îndreptîndu-şi cingătoarea, că altfel trăiai liniştit şi-ţi rîdeai în barbă : nu ştie nimic, n-a înţeles nimic Porfişka ! Iar mie, din chinul ăsta, sîngele mi-a clocotit de o mie de ori, picătură cu picătură, de s-a cătrănit tot, pesemne. Da pe voi nu vă iert, aşa să ştii...

Deodată Ilcea se ridică şi se opri în faţa lui Porfiri. Începu să vorbească anevoie, de parcă i s-ar fi oprit cuvintele în gît :

— Pe ea n-o învinui... Singur eu sînt vinovat faţă de tine... Ea şi-ar fi băgat gîtul în streang, da eu m-am temut de ocară. Mă gîndeam că mi-am trăit viaţa cinstit, mi-am crescut fata cu grijă, ca pe-o floare rară, am păzit-o cum păzeşti focul în taiga, şi uite... Pe toate le-aş fi răbdat, totul aş fi îndurat, dar nu o ruşine ca asta... Am împins-o să te ia, ca pe cruce am răstignit-o. Îmi ziceam : scap de ruşine, o să treacă şi asta într-un fel... N-a trecut. Nici de ruşine n-am scăpat, şi cinstea mi-am omorît-o cu minciuna, cu ticăloşia asta. De cum am dat-o după tine, în fiece noapte stăteam de vorbă cu cugetul meu... Sufletul mi l-am mîncat... Şi ar fi mai bine poate pentru mine... Îşi desfăcu haina şi-şi descheie gulerul cămăşii. Dar nu ştiu nici eu ce mă împiedică...

Porfiri zăbovi cu răspunsul, pe jumătate întors cu spatele.

— Te priveşte. Nu mi-e milă de tine, rosti el, trecîndu-şi cureaua armei pe după umăr, trăieşte cum vrei. Şi eu oi trăi. De mă însuram ori ba cu fata ta, tot aş fi plecat în taiga. Nu-i decît o deosebire : că acuma-s singur şi mi-am pierdut credinţa în ea.

Ilcea întinse braţul spre Porfiri.

— Eu te-am înşelat ! Ea n-are vină. Dacă o făcea din uşurătate... Au avut-o cu sila...

Porfiri ascultă, încordat tot. Pe urmă privi bănuitor la Ilcea şi dete din mînă.

— Uşurătate au ba, acum mi-e totuna. Tot nu pot s-o iubesc după alt bărbat...

Dispăru dintr-o dată, de parcă s-ar fi topit în pîcla neagră, şi nu se mai auzi nici un sunet. Focul se molcomise ; două stele albe străbătură cerul şi dîrele lor se încrucişară ca două săgeţi

ascuțite. Ilcea își încheie haina cum se nimeri, își strînse în grabă uneltele de vînătoare și, fără să se uite în urmă, călcînd de-a dreptul peste uscături și copaci căzuți, împiedicîndu-se în beznă la tot pasul, începu să coboare înapoi în prăpastie și apoi să se cațere pe versantul opus, în sus, pe stînci. În spatele lui, deasupra munților pleșuvi, se înălța Uliaha, ca un trident negru...

Abia a treia zi spre seară ajunse la adăpost. Cîinii începură să hămăie, dar se domoliră, recunoscîndu-l. Egorșa scoase capul din cort ; în mînă i se legăna o veveriță pe jumătate jupuită. Strigă bucuros :

— Lua-te-ar naiba !... Și eu care am răscolit toate coclaurile din jur, ca să te caut ! Nu știam ce să mai cred.

— M-am rătăcit puțin, răspunse Ilcea.

Privind înainte, trecu pe lîngă Egorșa și căzu cu fața la pămînt.

21

Damka lătră și se opri. Ilcea rămăsese undeva în urmă. Strîns ghem, animalul cu blana pufoasă se pitise după un ciot gros. Pe capul cu botișor teșit, ochii negri luceau ca două bobițe. Damka zgîrie cu labele trunchiul copacului. Veverița mișcă din coadă și se lipi mai strîns de ramură. Smocurile de păr din vîrful urechilor i se iteau printre acele pinului. Damka lătră din nou și o luă într-o parte. Nu se putea obișnui de fel să șadă cu răbdare sub pom și să aștepte pînă vine stăpînul.

Auzind lătrăturile rare ale Damkăi, Ilcea se grăbi spre creastă. Era greu de urcat : picioarele i se înfundau în mușchiul afînat, în jur se grămădeau trunchiuri de copaci căzuți și stînci colțuroase. Și pe deasupra, în ultima vreme îl chinuia un năduf la inimă. Urca un dîmb și se oprea vreo cinci minute, sprijinit de armă ; nu mai era în stare să facă un pas și pieptu-i clocotea ca laptele bătut în putinei. Astăzi era moleșit de tot. Nemaiputîndu-se ține pe picioare, Ilcea se așeză. Capu-i vîjîia.

„Lătra pe undeva pe-aici", chibzui Ilcea privind în jur și sudui mînios.

— Scîrnăvia naibii, iar a lăsat prada !

Jos, în valea acoperită de uscături, de unde urcase cu atîta greutate, alerga cu pași mărunți Damka, adulmecînd nepăsătoare. În dreptul rădăcinilor unui copac prăbușit, se opri și se așeză pe labele dinapoi, cu limba roșie atîrnîndu-i într-o parte ; pieptul i se zbătea repede.

— Damka, Damka ! o strigă Ilcea, strîngînd furios pumnul. Fiu, fiu, fiu, fiu !

Bucuroasă, Damka veni fuga.

— Caută, spuse Ilcea, arătînd cu degetul spre vîrfurile zîmbrilor, caută. Unde-i veverița ?

Damka își lăsă capul într-o parte, închizînd botul negru, și se uită întrebătoare la stăpîn, silindu-se să priceapă ce vrea de la ea.

— Ei, veverița, unde-i veverița ? o iscodea într-una Ilcea.

Damka se uita atentă la vîrful degetului lui. În pupilele ei galbene se aprinse o scînteie de veselie. Nu cumva stăpînul vrea să se joace cu ea ? Dete supusă din coadă.

„Nu pricepe de fel, se gîndi Ilcea amărît. Mult mai vînezi cu ea !“ Și lăsîndu-se în patru labe alergă pînă la un copac, imitînd lătratul de cîine.

Damka începu să sară în jurul său, apoi așezîndu-și botul pe labele întinse se porni să schelălăie lung de tot.

— Afurisita ! gemu Ilcea și o înghionti cu pumnul în coastă.

Damka sări în lături, icni cu obidă, și se culcă după un copac.

„Ce mă fac cu ea ? se întrebă Ilcea cu tristețe. Uite, în trei zile patru veverițe. Fără Sobolko nu pricepe nici pe dracu. Ah, la naiba cu așa viață !... Să crăpi de foame la bătrînețe.“

Din vîrful unui zîmbru căzură solzi cenușii de coajă. Ochiul ager al lui Ilcea deslușì, printre țurțurii de mușchi verde ce atîrnau pe crengi, spinarea sură a veveriței. Așeză în grabă suportul pentru armă. Împușcătura pocni subțirel. Glonțul rotund, făcut de Ilcea, smulse ace moi de zîmbru și zgîrie coaja copacului vecin. De sus, animalul cu blana pufoasă căzu ca un fulg de zăpadă. Damka îl prinse din zbor cu dinții. Colții ei ascuțiți lucirà.

— Ho, tîrîtură ! strigă Ilcea.

Era prea tîrziu. Trupșorul cenușiu se frînse în două. Damka scuipă veverița pe jos.

— S-a prăpădit blana, rosti Ilcea, privind cu părere de rău ghemotocul însîngerat.

În ziua aceea se întoarse la adăpost cu două veveriţe. Egorşa vînase şaisprezece.

— Stai prost, clătină acesta din cap. Fără cîine nu faci vînătoare în taiga. Noroc că, de bine de rău, veverita nu se clinteşte din loc. Da ce te faci dacă o ia la sănătoasa ?

Ilcea nu-i răspunse. Era limpede şi aşa ; ce să mai sporovăieşti fără rost !

Stăteau întinşi lîngă foc. Buştenii uscaţi ardeau voios, aruncînd limbi galbene de flăcări. Taigaua se întunecase, năclăită parcă în smoală. Înaintea lor se conturau trunchiurile cenuşii ale copacilor, în vîrful cărora reflexele focului scînteiau aidoma unor păsări jucăuşe. În ceaun clocotea o ciorbă de post. Vînat nu găsiseră, iar cu leşurile veveriţelor hrăniseră cîinii.

— Ascultă, Ilcea, începu Egorşa, tot voiam să te întreb de ginerele tău, de Porfiri. Te vezi cu el, au ba ?

Ilcea tăcea.

— De ce taci ? Eşti certat cu el ?

— Certat, rosti anevoie Ilcea.

— Bănuiam eu. Da de ce ?

— Nu-i treaba ta, Egorşa.

— Cum vrei. Pentru mine Porfiri i-un străin. Numai că gîndeam, aşa... Iarna trecută am tăiat cu el buşteni şi am durat o colibă de iernat la Djuglîm. Voia să se aşeze acolo cu Lizaveta. A pomenit şi de tine. Da de-acasă a plecat singur, pesemne tot la Djuglîm. Ei, şi despre Lizaveta umblă acum tot soiul de zvonuri. Cică Porfiri s-ar fi însurat la beţie, cică a fost dus cu vorba, iar pe urmă a aflat şi a plecat. Nu ştie nimeni nimic, da trăncănesc fără rost. Mă rîcîie şi pe mine, că doar eu l-am peţit, oftă Egorşa, dînd jos ceaunul de pe pirostrii. De ce n-o iei pe Lizaveta la tine ? I-o fată şi jumătate...

Ilcea se depărtă tăcut de foc şi dispăru în întunericul nopţii. Se întoarse peste vreo două ceasuri şi, privindu-i faţa, Egorşa înţelese că nu se cade să-i mai pomenească de fiică-sa.

„Of, că îndărătnic mai e ! se gîndi el. De ce s-a aprins aşa împotriva fetei ? Că s-a nimerit să fie cum îi rogozul primăvara, atît îi de blîndă şi de duioasă. Şi n-are nici un cusur. Stă la Axionciha şi ce-o mai laudă bătrîna..."

Spre miezul nopţii, bezna îi încercui şi mai mult. Taigaua încremenise într-o linişte apăsătoare. Deasupra flăcărilor sfioase, se învîrtejeau fulgi zimţaţi.

— Eh, vine iarna ! mormăi Egorșa deșteptîndu-se. Pe zăpada proaspătă se vînează de minune.

Între timp, fulgii cădeau mai deși, tot mai deși. Se cerneau de sus, ca făina într-o sită rară. Ramurile palmate de pin atîrnau sub greutatea zăpezii umede, iar zîmbrii păreau înveșmîntați în șube albe. Jos, sub copaci, ca o blană zburlită, se încolăceau crenguțele golașe de afin. Zorile alburii se apropiau pe furiș.

Ilcea se scula primul. Îndreptă bușteni din foc și așeză ceaunul pe pirostrii. Se uită posomorît la flăcări. Toată noaptea îl apăsase parcă ceva în coastă. Rămăsese cu betejeala asta de cînd urmărise samurul, iar acum avea să-i fie și mai greu să calce prin zăpada adîncă. E drept că pe ninsoare proaspătă urmele animalului se văd ca în palmă. Se descurcă oricine. De-ar putea numai s-o strunească pe Damka. Se apucă să-și strîngă în grabă lucrurile.

Pe cerul plumburiu se deschiseră ferestruici albastre.

Cu Egorșa se înțelesese așa : Ilcea s-o ia de la izvoarele Ognitului la stînga, iar Egorșa la dreapta, ca să nu-și taie drumul unul altuia. În dreapta par să fie veveriițe mai multe, dar hățișurile-s acolo foarte dese și tot nu faci nimic fără cîine : fuge veverița, sărind pe vîrfurile copacilor, de n-ai cum s-o mai ajungi. Pe cînd într-o pădure rară, e mai ușor s-o aduci pe Damka pe o urmă proaspătă.

Ilcea suia pe versantul nordic al muntelui, năpădit de zîmbri negri, noduroși. Urme de veveriițe nu se zăreau. Damka adulmeca cruciulițele — semnele lăsate de labele potîrnichilor — și se oprea nedumerită atunci cînd ele se întrerupeau chiar în mijlocul poienii, acolo unde păsările, răscolind zăpada cu bătaia aripilor, își luau zborul. Din pricina mersului repede, Ilcea năduși ; îl chinuia rău năduful. Se așeză pe o piatră și cercetă cu privirea munții care se grămădeau înaintea lui.

„Uite ce taiga grozavă se zărește colo, pe muntele cela, se gîndi el, apăsîndu-și cu palma coastele, negreșit că-s și veveriițe pe-acolo. Să mă duc oare ?"

Îi fu mai greu să se scoale. Simți un junghi în spate, urmat de o durere surdă care nu mai trecu. Ilcea încercă să se îndoaie în toate părțile, dar degeaba : mijlocul îl durea de parcă ar fi avut șira spinării frîntă.

Coborînd în vale dete peste prima urmă. O chemă pe Damka și o vîrî cu nasul în semnul ca o steluță, lăsat de veverița. Cîinele pufni din nările pline de zăpadă, sări într-o parte și se

năpusti ca o săgeată în desiș. Peste o clipă i se auzi hămăitul răsunător. Înecîndu-se cu aerul tare, Ilcea alergă la chemarea ei.

— Damocika, drăguțo, șoptea el, nu pleca. Așteaptă-mă.

Damka îi ieși în întîmpinare. Lui Ilcea îi dădură lacrimile. Înfuriat își smulse arma de pe umăr.

— Fir-ai blestemată, tîrîtura dracului ! M-ai istovit de tot...

Împușcătura pocni. Damka căzu cu botul în zăpadă. Fără să se mai uite înapoi, Ilcea plecă de acolo. Simțea că parcă-l gîtuie ceva.

Urmele începură să se nimerească din ce în ce mai dese. Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, Ilcea începu să se învîrtească de zor printre copaci, urmărind fuga capricioasă a animalului. Acolo unde urmele se întretăiau și nu li se mai ghicea direcția, Ilcea făcea un cerc, iar dacă urma nu se vedea ieșind din cerc căuta animalul în mijlocul lui. La cingătoarea lui se și legănau patru veverițe cu pieptul gălbui.

— Eh, să-l fi avut pe Sobolko ! oftă el. Și deodată mila pentru Damka pe care o ucisese și rușinea pentru lipsa lui de stăpînire îi înfipseră o ghează în inimă. Degeaba am tras în ea... Era tînără, neștiutoare...

Și în aceeași clipă, conștiința parcă îi șopti :

„Uite și Liza... e tînără, ce știe ea ?... Și cu ea ai făcut la fel..."

Pînă seara orbecăi ca prin ceață, fără să se uite măcar în ce direcție merge, fără să-și dea seama dacă gonește după urme, hăituind animalul, ori altcineva îl urmărește pe el, iar el, ca o jivină, încearcă să se ascundă, să se pitească în desiș. Porfiri îi apărea mereu în fața ochilor, ca o vedenie ștearsă. Își reveni numai cînd pe gîtul înfierbîntat îi căzu un ghem de zăpadă moale. Copacii se scuturau.

— O să fie ger, spuse Ilcea dînd jos zăpada de pe gît.

Dar nu, nu se pregătea vreme geroasă. Deasupra pădurii plutea, ca o fîșie lată, un nor jos, plumburiu. În vîrfurile copacilor foșni vîntul. Soarele se lăsase, dincolo de nor, în vale. Se înserase. În jur, taigaua se întuneca străină, necunoscută.

„Unde am ajuns ?" se miră Ilcea.

În spatele lui se țineau lanț urme adînci, În față se afla întinderea acoperită de zăpadă.

„N-ajung pînă-n noapte la adăpost, își spuse Ilcea, rămîn să înnoptez aici."

Își scoase toporul de la brîu și începu să pregătească lemne de foc. Tăie și cără vreascuri uscate și, după ce ciopli cîteva sur-

cele pentru aţîţat focul, întinse mîna după chibrituri. Le ţinea întotdeauna la piept. Dar de data asta cotrobăi în zadar cu mîna pe cămaşa fierbinte. Ilcea desfăcu şi cureaua, dar chibriturile nu le găsi.

— Straşnică treabă ! făcu el cu glas tărăgănat, zgribulindu-se din pricina tremurului mărunt ce-l apucase. Peste noapte îngheţi, la naiba !

Norul cenuşiu acoperise tot cerul. În fundul văii începuse să vremuiască. Ilcea se lipi cu spatele de un copac gros. Picioarele ude îi îngheţau, vîntul îi pătrundea pînă la oase. Din vîrfurile copacilor zburau bulgări mari de zăpadă, ca nişte stoluri de păsări. Se lăsa noaptea neagră a taigalei.

De-a lungul văii se apropia cu paşi grei uraganul. Copacii se frîngeau trosnind. Arborii tineri, cu trunchiul mlădios încovoiat la pămînt, îşi izbeau de pietre ramurile gingaşe. Boabe tari de zăpadă îngheţată şfichiuiau stîncile acoperite de muşchi. Vîntul vuia prin crăpăturile înguste aidoma unei haite de lupi. Viscolul înălbi întunericul ceţos al nopţii.

Într-o asemenea noapte ţi-e groază să şezi, chiar şi în doi, lîngă foc, într-o colibă bună. Dar şi mai mult te cuprinde groaza să stai singur, fără foc, ascultînd cum vuieşte pe toate glasurile uraganul, şi să priveşti cum în hăul negru din jur viscolul învolburează neaua ţepoasă. N-ai unde să te adăposteşti de vînt şi nici cu ce să-ţi acoperi picioarele rebegite. Haina jilăvită de sudoare îţi îngheaţă acum ca o crustă aspră pe spinare. Ilcea se lipi de pămînt, străduindu-se să-şi încălzească pieptul cu răsuflarea. Nu se gîndea la nimic. Mintea îi era pustie. Noaptea se întindea nesfîrşită, înspăimîntătoare.

Spre dimineaţă, Ilcea se mai încălzi niţel. Uraganul trecuse, netezind urmele din ajun. De sus se cernea o zăpadă mărunţă, uscată. Pe coastele văii zăceau trîntite la pămînt coroanele verzi, uriaşe, ale copacilor doborîţi de furtună. Ilcea se ridică.

— Tot e bine că s-a terminat aşa, rosti el, abia auzindu-şi glasul de asurzit ce era, gîndeam că o să crăp de-a binelea.

Luă arma de jos şi se hotărî să urce pînă la curmătură, ca să vadă ce-i în jur. Picioarele însă, grele ca de plumb, nu-l ascultară ; îndoindu-se din genunchi, Ilcea căzu în zăpadă.

„Ce-o mai fi şi asta ? se întrebă, simţind cum începe să-i bată sîngele la tîmple. Să-mi fi degerat picioarele ?"

Din nou încercă să se ridice, dar nu izbuti. Îl durea tot corpul, de parcă l-ar fi bătut cineva ; ochii parcă-i dogoreau, iar pieptul i-l sfredelea un cuțit ascuțit.

„M-am îmbolnăvit, am prins o răceală..." îi fulgeră speriat prin creier un gînd răzleț. Simțea cum i se urcă greața în gît.

Un dihor cu blana ruginie ca o frunză de toamnă trecu pe lîngă el. Adulmecă ridicat pe picioarele dinapoi, își rînji colții ascuțiți, apoi se rostogoli jos în vale, spre pîrîu. I se lipise de nas un puf cenușiu de potîrniche.

22

Bătrîna Axionciha nu găsea destule cuvinte de laudă pentru Liza. Pretutindeni și față de toți o dădea de exemplu.

— Fată muncitoare ca ea, liniștită, modestă, spunea ea vecinelor, să dea dumnezeu la orice mamă. Ce să mai vorbim : eu am făcut-o pe Duncea ; ai zice că toate-s la locul lor, îi vînjoasă la trup, dar, uite, nu i-a pus dumnezeu o scînteie în inimă, că mocnește fata ca un cărbune, nu arde ca o flacără. Am măritat-o, mi-am luat ginere în casă, gîndeam că s-o scutura fata din înțepeneală, c-o începe să nască prunci, să le poarte de grijă, să fie mai strîngătoare în casă. Da de unde, că nici pe astea nu le are : la treabă trebuie s-o mîi din urmă, să-i arăți la tot pasul și, cum ajunge acasă, își pune coada pe spinare și ia-o de unde nu-i, a și întins-o la cumetre. Lizka îi ține loc de dădacă, are grijă de copil, iar ea stă la taclale prin vecini.

— Degeaba vorbești, mătușă ! o necăjeau vecinele. Las' că știm noi cum te pricepi să pui șaua pe oricine. Cin' să te creadă că n-o scoți la capăt cu fiică-ta, carne din carnea ta !

— O ocărăsc cîtu-i ziulica de mare, răspundea supărată Axionciha, că am limbă rea, știți și voi, cînd vreau să-l ating pe om unde-l doare. Da ei nici că-i pasă, parcă ar avea urechile astupate cu cîlți, smiorcăie din nas, și atît.

— Da cum îi cu Lizaveta, o întrebau unele, mai curioase, n-are de gînd să se mărite a doua oară ?

— Ce să se mărite ! dădea din mînă Axionciha. Păi, ea se teme de flăcăi, parc-ar fi niscaiva tîlhari. N-a avut parte și ea de un trai ca lumea cu Porfiri al ei. Se vede treaba că i-a retezat

pentru totdeauna pofta de măritiș. Și el, diavolul, a pierit fără urmă. Poate s-ar găsi și pentru ea un om bun, da tot nu se află asemenea lege ca să te lase să te duci la altar cu altul cît ți-i bărbatul în viață.

— Da ce, Porfișka trăiește ?

— Dracu să-l pieptene ! Unii mai zic și așa : cică și-ar fi durat o colibă undeva în taiga, trăiește singur, vînează și se duce la Taișet să vîndă veverițe.

— Dacă a plecat, nu se mai întoarce el la Lizaveta.

— Și-a pierdut de tot cumpătul. Muncește cu rîvnă ca nimeni alta, dar în suflet n-are, se vede, nici o bucurie.

Axionciha o lăuda pe Liza și cînd era, și cînd nu era de față. Dar pe Liza o mișcau prea puțin toate acestea. Arareori se întîmpla să zîmbească drept răspuns la vorbele ei bune. Uneori numai se întorcea sfioasă, ca să ascundă rumeneala ce-i colora obrajii, și-i spunea încetișor :

— Lasă, bunicuțo, ce rost are...

Făcea cu spor orice treabă. Nu se plîngea niciodată de oboseală și, măcar că hărnicea cît era ziulica de mare, ba prin casă, ba prin ogradă, nu se văita și nici nu-și freca mijlocul. Se scula înaintea tuturor și se culca ultima.

În zilele de sărbătoare, după ce termina cu gospodăritul, Liza pleca afară din oraș, la peticul ei de pămînt. După noaptea aceea, căsuța rămăsese tot atît de neagră, lăsată pe o parte, cu ușa larg deschisă. Acum o încercuiau buruieni înalte. Pe vatra unde înainte vreme Liza fierbea ceaiul, crescuse năvalnic iarba. Sub acoperiș, păianjenii țesuseră pînze rotunde. În iarbă țîrîiau greierii.

Liza se apropia de ușă, cerceta din ochi ungherele pustii, care-și pierduseră mirosul de locuință omenească și, sprijinindu-și umărul de tocul ușii, adăsta așa multă vreme, cu privirea ațintită la canaturile ferestrei deschise, fără să se gîndească la nimic. Într-un colț zăcea uitat mormanul de scînduri din patul sfărîmat. De sub masa numai bucăți, lucea rece un tăiș de topor.

Afară, prin fereastră, se vedeau în depărtare mălinii deși, înverziți și se auzea zgomotul Uvatcikului, cum plescăia în dreptul bancurilor de nisip.

Liza îl aștepta pe Porfiri. Era încredințată că Porfiri trăiește și că se va întoarce.

Ținea cu sfințenie toate posturile și încercase de cîteva ori, la spovedanie, să-și deschidă inima în fața preotului. Dar puterile

o părăseau. Se lăsa în genunchi înaintea lui. Patrafirul greu, înăbuşitor îi acoperea capul ; rasa preotului avea un iz de tămîie, de moarte, de mormînt, de iad. Preotul însuşi, un lungan slăbănog şi osos, semăna cu mucenicii desenaţi cu zecile pe pereţii bisericii şi era la fel de îndepărtat şi străin pentru ea... Străin... Dar ce poţi povesti unui străin ? Nimic... Şi Liza pleca de la spovedanie şi mai ferecată în sine.

Doar lui Porfiri ar fi vrut ea să-i povestească tot. Ştia că preotul i-ar fi iertat pentru bani orice păcat. Dar la ce-i ajuta iertarea preotului ? S-o judece Porfiri şi să facă cum o vrea !... Vinovată-i numai faţă de el, faţă de nimeni altul : nici înaintea lui dumnezeu, şi nici a oamenilor !... Numai de s-ar întoarce...

Cu asemenea gînduri, Liza şedea pe cerdacul izbei părăsite pînă seara tîrziu şi se întorcea acasă, la Axionciha, posacă, tăcută şi copleşită de amărăciune.

Spre sfîrşitul verii trecu un zvon prin oraş.

— Pe rîul Taseeva au prins un tîlhar, un ucigaş... Îl duc încoace, legat : cică or să-l judece aici.

Cine să fi fost ucigaşul prins nu ştia încă nimeni, dar Lizei, fără să vrea, îi sări inima.

„N-o fi Porfiri ?..."

Seara, nemaifiind în stare să-şi stăpînească neliniştea ce-o cuprinsese, Liza se duse s-o vadă pe Grunia Mezenţeva, nevasta lui Vanea, cel ce plecase luntraş cu lotca lui Mitrici. O găsi acasă, singură. În ultimele zile se trăsese de tot la faţă şi se posomorîse, de parcă o umbră i s-ar fi aşternut pe obraz.

— Of, Liza, Liza, m-am sleit toată, nici să dorm, nici să mănînc nu-s în stare, răspunse Grunia, cînd Liza o întrebă dacă nu-i cumva bolnavă. M-a vlăguit spaima, tare mă tem pentru Vanea al meu. Deunăzi a venit un om din Haia. A trecut pe la muierea lui Mironov şi i-a povestit că bărbatu-său a zăcut de boală grea şi, cum s-a făcut un pic mai bine, a pornit-o în jos, pe rîu. Iar Vanea, cică, cît a bolit Miron, a plecat cu lotca împreună cu Paşka Burmakin şi cu cîrciumarul. De cînd am aflat asta, Vanea nu-mi mai iese din minte. N-am apucat nici să mă uit la el, nici să-l mîngîi în voie, că mi-au ademenit flăcăul şi a plecat în taiga. Iar acolo se zice că-s tot soiul de grozăvii : şi fiare, şi oameni răi, şi praguri pe rîuri, de nu le poţi trece. Să nu-l doboare boala ca pe Miron. Şi eu stau aici, singură, şi mor de grijă... Grunia izbucni în plîns.

Liza îi mîngîie părul negru, mătăsos, lipindu-şi obrazul de obrazul ei. Nu putea găsi vorbe de îmbărbătare ; nici ea nu avea inima mai uşoară şi nu-i venea să-i povestească temerile sale.

— Uite, zice lumea că au prins un hoţ pe rîul Taseeva, şoptea Grunia, iar eu i-am şi întrebat pe bătrîni : trece drumul lui Vanea al meu pe Taseeva, au ba ? Trece, zic ei... Că doar au mers cu marfa pe apă. Liza, Liza, drăguţo, da dacă lui Vanea i s-a întîmplat ceva ? Ce mă fac eu atunci ?

— Dumnezeu o să te aibă în pază, spuse Liza, fără să creadă ea însăşi în vorbele ei. Şi ea s-a rugat atunci lui dumnezeu, a vărsat şiroaie de lacrimi, dar năpasta n-a ocolit-o : a răsucit-o pînă a frînt-o.

— Mă rugam de Vanea, urmă Grunia, fără s-o asculte pe Liza, să rămînă cu mine acasă măcar un an, poate ne venea fericirea şi am fi avut un fecior. Se înţelege, treaba bărbatului nu-i să stea cu muierile lîngă cuptor, să grijească de oale şi de aluat ; el se duce cu toporul şi puşca în pădure, să aducă de pîine. Iar eu aş fi ţinut casa curată şi mi-aş fi păzit ca ochii din cap pruncul, nădejdea şi bucuria mea. Şi uite, acum n-am nimic... nimic...

— Gruniuşka, Gruniuşka, ce-i cu tine ? începu s-o zgîlţîie Liza, băgînd de seamă că Grunia rămîne cu privirea pierdută în gol, în timp ce buzele îi tremură mărunt.

— Nimic... aşa numai.. se feri moale Grunia, mi-a trecut un frig prin inimă.

Şezură mult timp tăcute, ascultînd cum se molcomeşte şi amuţeşte freamătul nocturn al oraşului. Bezna groasă se tîra pe fereastră, împrăştiindu-se prin izbă şi învăluind soba văruită şi perdeluţa patului. Noaptea se lăsa neagră şi tăcută deasupra pămîntului.

Deodată Grunia ridică o mînă.

— Liza, auzi ? Auzi ?

La capătul uliţei se auzea tropot măsurat de copite, apoi, din cînd în cînd, scîrţîit de teleagă şi sforăitul unui cal obosit. Cineva venea spre casa Gruniei.

— Doamne, se rugă Grunia cu mîinile încleştate, fă să vină Vanea !

— Cum poate să vină ? o contrazise Liza, ca să îndulcească dezamăgirea Gruniei. Că doar au mult de călătorit pe apă. S-o întoarce abia cînd o cădea prima zăpadă.

Copitele tropăiau tot mai aproape şi osiile scîrţîiau din ce în ce mai tare. Şi iată că, făcînd să scrîşnească nisipul la cotitură, teleaga se opri în poartă.

— Vaniuşka, Vanea ! ţipă Grunia, fără s-o mai audă pe Liza, cu răsuflarea tăiată de fericire.

Trăgînd-o după ea, se năpusti pe prispă, alergă în curte, sărind treptele înalte, smulse zăvorul şi deschise larg poarta.

— Vanea, dragule ! i se aruncă ea în întîmpinare zărindu-l în teleagă şi fu cît pe ce să nimerească sub copitele calului. Dragul meu ! Ştiam că ai să vii. M-am istovit fără tine. Mi-e neagră inima de atîta obidă.

Îl trase din teleagă şi începu să-l sărute, să-l îmbrăţişeze, plîngînd de bucurie, fără să-l lase să scoată o vorbă. Privindu-i înţelegător, vizitiul deshămă calul şi se apucă să strîngă mai bine tafturul. Liza stătea lîngă cerdac, cu ochii în pămînt.

— Haide, hai, în casă, dragule, şoptea fericită Grunia, agăţată de gîtul bărbatului său, du-te să te hodineşti, iubitul meu ! Am să-ţi... Ah, doamne, doamne !...

Se învîrtea prin curte, neştiind de ce să se apuce : să ducă în casă lucrurile din teleagă, să scoată din pivniţă ceva să-i ospăteze, să pună samovarul, ori, mai bine, să-şi aşeze bărbatul pe prispă, să se lipească de el şi să-i şoptească, să-i spună cîte şi mai cîte, fără ca ea însăşi să priceapă ce anume.

Zăpăcit, Vanea nu se clintea din loc şi repeta într-una :

— Gruniuşka, Gruniuşka... întinzînd mereu braţele spre ea.

În cele din urmă, Grunia începu să-şi vină în fire. Suspinînd şi oftînd, cu mîna încleştată pe piept, sui treptele prispei şi-i lăsă pe toţi să treacă în casă ; apoi îi aşeză la masă şi se apucă să trebăluiască în bucătărie, pregătind cina.

Vizitiul era un moşneag cu barba lungă, cu obrazul într-atîta năpădit de păr, că nu i se vedea decît nasul, fruntea şi pometii obrajilor ; şedea posomorît, cu trupul încovoiat înainte, pufăind arar din lulea. Vanea trăgea într-una, nervos, de colţul feţei de masă. Liza întrebă sfioasă :

— Cum aţi plutit ?

Vanea zăbovi cu răspunsul, apoi rosti :

— Aşa. Uite, m-am întors de la drum.

— Da ce s-a întîmplat ? Un nou val de spaimă năpădi inima Lizei.

Vanea aruncă o privire spre bucătărie, unde Grunia punea cărbuni în samovar şi aţîţa focul cu o cizmă.

— L-au ucis pe Mitrici, răspunse el încet.

Liza simți cum i se furnică pielea obrazului. Îi era groază să audă înspăimîntătorul răspuns, dar se stăpîni și întrebă :

— Dar cine a ucis, nu se știe ?

— După cît se vede, Pavel. Vanea netezi marginea feței de masă. Îl și duc la judecată.

Deși vorbise cu glasul pe jumătate, Grunia tot îl auzi. Aruncă pe podea așchiile cu care se pregătea să aţîţe focul în sobița de fier și se apropie de masă.

— Vaniuşka, ce-ai spus ? se aplecă spre el, speriată. Îl duc pe Paşa la judecată ? Da de ce ?

Și Vanea repetă :

— După cît se vede, el l-a ucis pe Mitrici...

— Dumnezeule ! Pe Mitrici ? L-au ucis pe Mitrici ? Da cum de-ai rămas tu în viață ? Înseamnă că pe Paşa îl duc de pe Taseeva ?

— Pe el.

— Dar tu ? și deodată începu să tremure toată. Își astupă gura cu palma, ca să nu-i clănțăne dinții atît de tare. Se uită țintă la bărbatul ei. Vaniuşka, și cu tine cum e ? Doar erai împreună cu el...

Vanea se sculă, o cuprinse cu un braț pe Grunia și cu mîna liberă făcu larg semnul crucii în fața icoanei.

— Gruniuşka, uite, pe sfînta cruce, înaintea lui dumnezeu-tatăl, jur că nu eu îs făptașul. Cum s-a petrecut, nu știu.

Bătrînul se îndreptă din spate și așeză cu băgare de seamă luleaua pe pervaz.

— Tu, flăcăule, n-o chinui, spune-i totul cum trebuie. S-o lămuri ea și singură. Că poți să știi, făcu el și se uită posomorît într-o parte, asemenea povești se pot sfîrși în fel și chip.

Încurcîndu-se și sărind de la una la alta, Vanea începu să povestească cum au ajuns ei la Haia, cum a căzut Miron la pat, iar Mitrici l-a îndemnat pe Pavel să pornească cu lotca în jos pe rîu, cum Pavel l-a trimis pe el, pe Vanea, să caute punga cu bani și cum după aceea...

— Ajung eu la adăpostul nostru, povesti Vanea, și încep să mă tîrăsc prin iarbă. Pe unde umblasem noi se cunoștea îndată, că era bătătorită. Și nu găsesc nimic. Mai caut iar și iar — în dreapta și-n stînga. Tot nimic. M-am tîrît așa ziua întreagă. Toate gunoaiele, tot ce nu ne folosise și-am aruncat în iarbă, erau acolo. Un cui mic, și pe ăla l-am găsit. Da punga nu-i și

nu-i. Se făcuse vremea să plec, că tot degeaba mă tîram, dar, în același timp, mi-era milă de Pavel, că tot cîștigul lui era acolo.

Așa că, spre dimineață, am pornit-o cu o plută mică înapoi, să-i ajung din urmă pe ai mei ; am legat patru bușteni și am luat-o pe apă. Fumul parcă se mai rărise nițel, și vedeam mai bine ca înainte. Plutesc pe lîngă mal, văd în dreapta un rîuleț : Moktîgna. Am tras la mal. Mă apuc să-i caut, nu-i nici unul. Umblu, strig, nu răspunde nimeni. Plutesc mai departe, pînă ce dau de-un prag. Or, noi ne înțelesesem să ne întîlnim înainte de prag. Ce era de făcut ? Parcă dinadins mă trimisese Pavel. N-aveam ce mînca și rămăsesem și singur în pustietatea aceea. Am trecut de prag, mergînd pe mal, am coborît mai jos... nimeni nicăieri. M-a apucat spaima : de-acu o să pier, îmi ziceam. Să pornesc oare în jos cu pluta ? Încotro — nu știam. Poate că acolo mă așteptau o mie de verste de străbătut și o sută de praguri. Așa că am pornit-o înapoi pe mal. Dar și acolo — ba pîraie, ba mlaștini. Am răbdat de foame. S-au rupt hainele de pe mine... Abia am ajuns la Haia. Ei, și am povestit tot în sat.... M-au trimis atunci încoace cu el, chipurile, sub pază. Mîine trebuie să mă înfățișez.

Grunia hohoti de plîns și se agăță de brațul lui Vanea.

— Nu dau voie ! Nu te las... Nu te duce ! îl implora ea. Au să te bage la ocnă. Ascunde-te...

— Nu-s vinovat, Gruniuşka. Or să lămurească ei, și-i mîngîie părul. Totul atîrnă acum de Pavel. Ce-o să spună el ? Am aflat pe drum că l-au luat pe Taseeva.

— Dar dacă o să dea vina și pe tine ?

— Crezi tu că Pavel e-n stare de asta ? Și ce folos ar avea ? Nu, Gruniuşka, nu gîndi așa despre el...

— Nu-l cred eu, nu-l cred ! repeta cu furie Grunia. Acuma toți îs așa. Caută numai să-l piardă pe celălalt. Toți îs fără inimă.

— Tu, fato, mai bine nu ți-ai mai bate gura degeaba, o opri bătrînul cu asprime. Încă nu se știe ce-are să spună Paşka. Eu pe Paşka îl cunosc de cînd era atîtica. Și arătă cu mîna. Nu-i flăcău mai cinstit ca el.

— Da ție ce-ți pasă, moşule ? strigă mînioasă Grunia. Îți vine ușor să vorbești ! L-ai adus, și cu asta ți-ai făcut treaba !

— Ba nu mi-am făcut-o de loc, rosti bătrînul cu mai multă asprime, eu ar fi trebuit să-l duc de-a dreptul la judecătorie,

da, vezi, am trecut pe la voi. Şi tot drumul l-am dus nelegat. Şi ce pot să păţesc pentru asta ? Dar eu l-am crezut.

Grunia îşi acoperi faţa cu mîinile. Vanea şedea de parcă l-ar fi bătut cineva. În bucătărie bolborosea şi se revărsa samovarul în clocot. Liza ieşi încetişor în stradă.

Nu-l cunoştea de loc pe Pavel, nu-l văzuse niciodată, dar i se făcu milă de el, pentru că aveau să-l judece şi să-l condamne pesemne, iar el poate că nici nu era vinovat. Dar mila aceasta nu putea să biruie simţămîntul tainic şi nedesluşit de bucurie că ucigaşul nu era Porfiri.

23

Cu cît o lăuda mai mult Axionciha pe Liza, cu atît prindea mai multă pică pe ea Duncea. Bombănind aşa ca s-o audă Liza, o ocăra cu vorbele cele mai jignitoare. Axionciha lua apărarea Lizei. Grigori ţinea parte neveste-si şi aşa se încingea cîte o sfadă aprigă în familie. În împrejurări din acestea, Duncea ţipa de răsuna toată izba. Lipăind pe podea cu călcîiele ei late, desculţe, alerga din odaia mare din faţă pînă după despărţitură, la bucătărie, trîntea vasele şi le vîra pe unde se nimerea.

— Îţi sînt fiică, ori ba ? bodogănea Duncea, zvîrlind după cuptor furca pentru oale. Sau, mai ştii, oi fi eu tîrfa de pe stradă, iar fiică ţi-i ea ! Atunci nu mă mai pisălogi, alungă-mă din casă, şi nu-ţi mai lua ochii de la Lizaveta...

— Duncea, i-o tăia bătrîna, să nu crezi că am să mă uit la tine ca la o icoană. Tu nu mă mai întreba dacă-mi eşti fiică ori ba. Cînd oi pune mîna pe taftur, ai să afli ce-mi eşti.

— Ia stai, sărea Grigori, de Duncea să nu te-atingi ! Ţi-a fost fiică, da acu e întîi şi-ntîi nevasta mea. Dacă vreau o bat şi singur, tu nu te băga... Şi scoţîndu-şi umărul înainte, Grigori ieşea ţanţoş în mijlocul odăii.

— Păi, de ce tăbărîţi amîndoi pe Liza ? intervenea Axionciha. Ce v-a furat din viaţă ? Tot pentru voi munceşte, se străduieşte. Numai pentru hărnicia ei şi tot merită o bucată de pîine.

— Iar eu cu Duncea înseamnă că sîntem trîntori ? Mîncăm pîine degeaba ?

— Poate s-o slugărim noi pe ea ? zvîrlea cu răutate Duncea. S-o facem pe Lizaveta stăpînă, iar noi să muncim după porunca ei ? De ne-o da să mîncăm, să-i sărutăm și mîna.

— Nici Lizka nu-i sluga voastră, se mînia Axionciha. Dacă l-a lovit năpasta pe om, nu-i nevoie să-l chinuiți mai rău. Lăsați-o măcar să răsufle un pic.

— Da cine dracu n-o lasă ? ! zbiera Grigori. Numai să n-o mai socoți de o seamă cu noi.

— De ce să n-o socot ? nu se dumirea bătrîna.

— Păi, casa, orice-ai zice, î-a noastră, pe cînd Lizaveta a intrat aici cu mîinile goale...

— Parcă tu nu te-ai născut cu mîinile goale ? Dacă știam dinainte cît de afurisit ești, nici moartă nu te luam ginere în casă.

— Poate vrei să mă alungi ? rînjea obraznic Grigori.

— Dacă mă aduci pînă acolo, te alung, răspundea hotărîtă Axionciha. Și să-ți intre bine în cap : nu stai în casa ta.

— În casa nevestei.

— Nu în a nevestei, ci a soacrei. Și dîndu-și seama că n-o scoate la capăt numai cu sfada, Axionciha trecea hotărîtă la atac : Ei, ce stai așa, cu gura căscată ? Du-te de pregătește căruța să pleci la cîmp. Ai reparat tafturul ? Te pomenești că iar nu se ține bine ibînca ? Ți-am spus : cîrpește-l cu o curelușă, da el nu, l-a înțepat o dată, de două ori cu sula, l-a prins la un capăt cu sfoară smolită, și basta... Hai, du-te... du-te de-l drege ! De i-o roade spinarea calului, scot sufletul din tine... Și tu ce te lăfăi cu fundul pe laviță ? sărea ea la Duncea, după ce isprăvea cu Grigori. Ia te uită la ea, șade ca o balegă lătăreață pe izlaz... Ai atîrnat rufele la uscat ? Nu ? Ai stat la tăifăsuială ? Da cvasul l-ai turnat în putinică ? Nici asta ? Da copilul l-ai spălat ? Aha, l-a spălat Lizka ? Ia te uită ! Lizka a putut să-l spele, da tu n-ai avut mîini pentru asta ?... Aleargă în beci după cvas...

Rămasă singură cu Axionciha, Liza îi spunea :

— Mai bine plec, să nu dau în păcat, bunicuțo. De ce să vă ciondăniți pentru mine ?

— Ei ! Asta-i acum ! Ce-i asculți pe netoții ăștia ? Las'că le împui eu urechile pînă se mai deșteaptă oleacă.

Cîteva zile în familie domnea buna înțelegere. Duncea, îmbunată, îi împărtășea Lizei micile ei taine, iar Grigori încerca să se și dea la ea. Pe urmă o luau de la capăt : era de ajuns o vorbă bună a Axioncihăi și sfada se isca de la început.

— Au prins un tîlhar şi-l judecă, striga Grigori. Da parcă puţini mai umblă liberi ? Ia întreab-o : unde-i Porfiri al ei ? Nu ştie. Da poate că ştie ?

— Ce tot îndrugi, nătărăule ! îl ameninţa Axionciha cu pumnul. Mai bine te-ai gîndi ce spui. Cum de nu ţi se usucă limba ? !

— Uite, o să ascultăm judecata, poate că un tîlhar are să arate şi urma celuilalt.

Între timp, judecata fusese hotărîtă şi tot oraşul aştepta cu nerăbdare ziua sorocită.

În închipuirea locuitorilor din Şiversk toţi tîlharii aveau aceeaşi mutră. De se întîmpla ca vreun localnic să se întîlnească în drum cu un tîlhar, plin de cicatrice, stigmatizat, cu nişte mîini — ia, atîta ! — cît nişte rădăcini de brad, pomenea de dumnezeu ori de dracu, ce-i venea mai întîi în minte, plesnea calul cu biciul şi fugea, bucuros că tîlharul nu s-a luat după el. Şi nu-i purta de fel pică răufăcătorului, ci dimpotrivă îi era recunoscător că l-a lăsat cu viaţă.

Dar cu Pavel Burmakin lucrurile stăteau altfel. Nu era un om de pripas, îl cunoştea jumătate din oraş. Nu se afla pe cursul mijlociu al Udei cîrmaci mai bun ca Burmakin, iar faima se împrăştie întotdeauna pînă departe. Cîte unul nici nu dăduse ochii cu Burmakin, dar dacă-l întrebai putea să-ţi povestească despre el la nesfîrşit. Şi iată că acest Pavel, răsfăţatul Şiverskului, se dovedise a fi un ucigaş. Un tîlhar ! Şi, pentru că a schimbat munca cinstită cu cuţitul mîrşav al ucigaşului, o să se ducă la ocnă. Oricine îl respecta înainte vreme pe Pavel, acum era pornit împotriva lui.

Judecata lui Burmakin se încheie repede.

Preşedintele şedea la masa lui, uitîndu-se pe fereastră : pe stradă se cerneau primii fulgi de zăpadă ; juraţii şuşoteau între ei. Interogatoriul fu condus aproape în întregime de procuror, un tînăr teribil de impetuos. Avea pentru prima oară prilejul să acuze într-un proces de omor — sconta prin aceasta să facă carieră — şi, cu o risipă de vorbe mari, fără să-şi controleze expresiile, îl ataca cu înverşunare pe Burmakin.

Pavel răspundea la întrebări monosilabic, parcă în silă. Îl fixa pe procuror cu o privire rece, încordată, zîmbind uneori din colţurile buzelor, într-un fel propriu numai lui.

Povesti tot ce se petrecuse pe Ciuna în cuvinte puţine, dar precis şi limpede. Procurorul îi căuta însă cu tot dinadinsul nod

în papură, ca să arate că la mijloc era un omor săvîrşit pentru bani, ba mai mult, în scopul de a nimici un om pe care el, Pavel Burmakin, îl ura şi asta numai din pricină că Surovţev, cîrciumarul, era mai avut decît Burmakin.

Procurorul îl întrerupea mereu cu întrebări, repeta de cîteva ori acelaşi lucru, cu intenţia vădită de a-l încurca pe Pavel şi de a obţine astfel răspunsurile dorite.

— Cînd se încărca aici marfa lui Surovţev, n-ai rîs dumneata spunînd că la înapoiere Surovţev n-o să-şi poată căra sobolii şi veveriţele nici în două luntri ?

— Da, i-am spus-o în faţă.

— Dar că peste un an va deveni mai bogat chiar decît domnul Vasilev i-ai spus ?

— Da.

— Şi mai ziceai că de atîta avere o să se umfle ca o băşică pînă o să plesnească ?

— Am spus-o şi p-asta. Numai că nu de avere, ci de lăcomie.

— Asta n-are nici o importanţă. Declaraţiile martorilor coincid. Principalul e că banii lui Surovţev nu-ţi dădeau pace şi dumneata, ucigaş cu sînge rece, ţi-ai făcut încă de aici planul cum să-ţi omori victima. Nu-l aveai la inimă pe Surovţev, aşa-i ?

— Păi, de ce să-l am ?

Iritat de calmul lui Pavel, procurorul începu să i se adreseze atît de des cu „ucigaş", încît preşedintele îl întrerupse cu o observaţie :

— Ar fi bine să spuneţi „acuzat".

De neînţeles era încăpăţînarea lui Pavel într-o singură chestiune : de ce refuza cu hotărîre să lămurească motivul pentru care îşi pusese în gînd să se mute din Nevanka la oraş, deşi înainte povestise oamenilor că strînge bani anume pentru asta.

— Înseamnă că-ţi trebuiau bani ca să te muţi ? îl întrebă procurorul.

— Am spus de la început că-mi trebuiau.

— Mulţi bani ?

— Atît cît aş fi strîns.

— Dar mai mulţi bani nu ţi-ar fi stricat ?

Pavel ridică din umeri, fără să răspundă.

— Prin urmare, ţi-ai făcut socoteala cam aşa : să pui mîna pe mărfurile lui Surovţev, să-l izbeşti noaptea cu o piatră în cap şi cadavrul să-l arunci în rîu ?

— Nu-s răufăcător, mie îmi ajung banii cîştigaţi.

— Dar faptele au fost stabilite. Luntrea cu marfă a dispărut, iar Surovţev a fost găsit cu ţeasta sfărîmată. Şi toate acestea s-au petrecut atunci cînd n-a mai fost de faţă nici un alt martor.

Pavel tăcea.

— Ce amestec a avut Mezenţev în afacerea asta ?

— Pe el să nu-l băgaţi. N-are nici o vină.

— Cu ce dovedeşti ?

— Cu ce dovedesc că nici dumneavoastră n-aveţi nici o vină ? zîmbi Pavel. Cu nimic.

Procurorul făcu un gest spre preşedinte. Acesta agită clopoţelul şi-l preveni pe Burmakin :

— Îţi atrag atenţia că trebuie să acorzi respectul cuvenit instanţei. Apoi, adresîndu-se procurorului : Vă rog să continuaţi.

— Unde se afla Mezenţev ?

— Plecase la locul de popas unde înnoptasem ultima oară.

— Pentru ce ?

— Să caute punga mea cu bani ; îmi căzuse din buzunar.

— Dar de ce l-ai trimis pe Mezenţev şi nu te-ai întors singur ?

— Nu puteam. Mă durea piciorul. El singur s-a învoit să plece.

— Aşa s-a întîmplat, acuzat Mezenţev ? i se adresă procurorul lui Vanea, care şedea pe bancă aproape de Pavel.

— Aşa a fost, răspunse încet Vanea, sculîndu-se în picioare.

— Dar punga ai găsit-o ?

— Nu, n-am găsit-o.

— Ai căutat bine ?

— Da.

— Bine de tot ?

— Bine de tot. Toată ziua am umblat de-a buşilea. Am căutat-o sub fiecare fir de iarbă.

— Eşti sigur că punga n-a rămas la locul de popas ?

Vanea se gîndi puţin.

— Da... Sînt sigur.

— Stai jos. Degetul arătător al procurorului îl fixă pe Pavel. De ce i-ai dat lui Mezenţev un loc de întîlnire mai sus de prag, iar el cînd a venit nu te-a găsit acolo ?

— M-am încurcat din pricina fumului ; socoteam că pînă la prag mai e o stîncă, dar am greşit.

— Asta o spui dumneata, cîrmaci încercat, care ştie cu ochii închişi fiecare piatră din rîu !

Pavel tăcu.

— Aşă. Prin urmare n-ai pierdut punga ?

— Cum n-am pierdut-o ? Dacă n-o pierdeam, nu-l trimiteam pe flăcău.

— Va să zică, susţii că ai pierdut punga ?

— Da.

— Pe locul de popas ?

— În altă parte n-aveam unde.

Cu o figură triumfătoare, procurorul se sculă în picioare şi ridică sus, ca să vadă toată lumea, punga lui Pavel. Îşi rezervase această probă senzaţională ca să-l ia pe acuzat prin surprindere şi să-l silească a mărturisi totul.

— Cum a ajuns punga la mine ? jubilă el biruitor, de parcă ar fi făcut o scamatorie de efect.

Pavel se uită la pungă ca la o minunăţie.

— Nu ştiu, răspunse el uluit.

— E a dumitale ?

— A mea.

— Ei bine, punga aceasta a fost vîrîtă în buzunarul victimei, se întoarse procurorul către juraţi, pentru ca în cazul cînd s-ar fi descoperit cadavrul, ceea ce s-a şi întîmplat, acuzatul să poată dovedi că n-a existat la mijloc nici un scop material. I-a vîrît în buzunar lui Surovţev, pe care l-a ucis, punga lui cu bani, iar luntrea plină cu marfă a dosit-o ! Dar a uitat că pe pungă erau brodate iniţialele lui : „P.B." Recunoşti acum, acuzat ?

— Ticălosul ! Va să zică, el mi-a furat punga ! Atunci de ce mă judecaţi pe mine ? strigă Pavel.

— Răspunde la întrebare, stărui procurorul, trecînd peste cuvintele lui Pavel.

— Vă spun : acum totul e limpede pentru mine. El m-a jefuit. Hrăpăreţul !

— Nu calomnia numele răposatului. Răspunde : l-ai ucis pe Surovţev ?

— Ce am spus înainte repet şi acum : nu eu l-am omorît pe Mitrici, singur s-a lovit cu capul de piatră.

Procurorul desfăcu braţele, vrînd parcă să spună : „Vedeţi şi dumneavoastră".

— Dar de ce ţineai atît de mult să te muţi din Nevanka la oraş ?

— Asta-i treaba mea.

— Ai avut pesemne pricini pentru asta ?

— Nici buboiul nu iese fără pricină, spun bătrînii.

— Povesteşte atunci.

— N-am ce să povestesc. M-am hotărît, şi basta.

— Ţine seamă, de sinceritatea dumitale atîrnă hotărîrea instanţei.

— V-am spus tot, cum a fost. Dar ce nu vă poate folosi, n-am să mă apuc să povestesc.

— Poate că asta ar avea însemnătate pentru instanţă.

— Ei bine, dacă-i aşa, aflaţi că nu voiam să mă mai văd cu Ustia.

— Cine-i Ustia şi de ce nu voiai să te mai vezi cu ea ?

— Cine ? Oricine ar fi n-are amestec în treaba asta.

— A fost iubita dumitale ?

— Nici asta nu v-ar aduce vreun folos să ştiţi. Despre Ustia să nu mă mai descoaseţi.

— De ce ? Uneori şi cel mai neînsemnat amănunt ne poate fi de mare ajutor. Povesteşte.

— Am povestit tot.

— Nu s-a lămurit cine-i Ustia.

Pavel tăcu iar.

— Ai de gînd să răspunzi ?

— Nu.

Procurorul se înclină uşor în faţa juraţilor.

— Nu mai am alte întrebări de pus.

Preşedintele tresări :

— Acuzat Pavel Burmakin, recunoşti acum că eşti vinovat de asasinarea lui Stepan Surovţev ?

Întreaga sală tăcu, aşteptînd cu încordare răspunsul.

— Nu, nu recunosc, răspunse scurt Pavel. Pe mine m-a jefuit Mitrici.

— Ia te uită ! nu se putu abţine careva. Bagă omul la ocnă pe degeaba ! E limpede că el a fost cel jefuit, da uite cum întorc ei lucrurile !

— Mai bine le spuneai tot despre Ustia aia !

Auzind aceste cuvinte, Pavel se întoarse şi, privind stăruitor asistenţa, murmură cu un zîmbet :

— Cui să povestesc ?

Începură dezbaterile. Procurorul vorbi mult, cu înflăcărare. La sfîrşitul cuvîntării se încurcă, însă, simţind că a comis o greşeală. Declarînd că tăinuirea de către Pavel a unor episoade extrem de importante pentru anchetă dovedeşte o dată în plus temeinicia acuzaţiei de crimă cu premeditare, el adăugă :

— Domnilor juraţi ! Să admitem pentru o clipă că Burmakin a expus cu sinceritate împrejurările în care a pierit Surovţev. Înseamnă oare că numărul văduvelor a devenit mai mic cu una ? Înseamnă asta că Stepan Dmitrievici Surovţev va apare iar printre noi ? Nu. El e mort, mort pentru totdeauna.

Să zicem că Surovţev s-a înecat, într-adevăr, la prag. Dar cine-i Pavel Burmakin ? Un cîrmaci ! Se angajează să treacă luntrea cu marfă, cu oameni, peste praguri tumultoase. Dar iată că luntrea s-a răsturnat. Oamenii sînt gata să se înece. În jur natura s-a dezlănţuit, implacabilă. Nu se întrevede nici o scăpare. Atunci el, înotător experimentat şi puternic, se salvează pe sine însuşi, în timp ce însoţitorul lui mai slab, se îneacă, Ucigaşul ! Lipsit de orice scînteie a dragostei de oameni ! De unde această ură oarbă pentru aproapele său ? Ce izvoare au alimentat-o ? Ei bine, Surovţev era mai avut decît Burmakin şi aceasta i-a hotărît soarta într-o clipă năprasnică.

Repet, sînt de acord. Am admis toate explicaţiile lui Burmakin. Ceea ce a spus el e adevărul curat. Dar oare, din această pricină, crima lui a devenit mai mică ? Iar pedeapsa trebuie să fie şi ea mai puţin severă ? Nu, domnilor juraţi. Pavel Burmakin e vinovat de omor. Asta-i tot. Restul depinde de conştiinţa dumneavoastră. Luaţi seama, o dreaptă judecată vă cere memoria victimei, lacrimile nefericitei văduve.

În timp ce se aşeza pe scaun, procurorul băgă de seamă că avocatul apărării zîmbea ironic. Juraţii zîmbeau şi ei. Drace ! Pesemne că prea şi-a înflorit rechizitoriul şi pare-se că nu trebuia să admită ca verosimile explicaţiile lui Burmakin.

În restul timpului cît a vorbit apărarea şi juraţii s-au retras în dezbatere, procurorul fu tare înciudat şi îngrijorat. I se hotăra viitorul...

Sentinţa îl linişti : doisprezece ani de muncă silnică.

Pe Mezenţev juraţii îl achitară din lipsă de probe.

24

Fără să ţină seama de opreliştea pusă de bărbatul ei, Klavdeia se hotărî să plece totuşi din nou la oraş, s-o vadă pe Liza. Dar tocmai în ziua cînd se pregătea s-o pornească la drum, auzi poarta scîrţîind. Klavdeia se uită pe geam. În curte intra călare Egorşa. Ducea de frîu pe Kaurka, în şaua căruia atîrna fără de vlagă Ilcea. Klavdeia încremeni la fereastră.

— Hei, gospodină, strigă Egorşa din curte, în timp ce lega caii sub şopron. Vin' să-ţi iei bărbatul !

— Ilenka, Ilenka, răcni Klavdeia alergînd spre şopron, porumbelul meu !

— Dezleagă-l mai repede, Klavdeia, se răsti la ea Egorşa, să nu îngheţe. Că greu l-am mai adus pînă aici.

Klavdeia îşi dezbrăcă bărbatul, îl frecă cu apă caldă şi-l culcă în pat. Din cînd în cînd Ilcea ofta hîrîit.

Egorşa îi povesti cum l-a aşteptat trei zile la locul de popas şi cum, dîndu-şi seama în a patra zi că s-a întîmplat cu el o nenorocire — deşi mai rătăcise el o dată în taiga o săptămînă încheiată — şi-a înşeuat calul şi a pornit să-l caute. L-a găsit într-o vale, zăcînd în nesimţire. În jur zăpada era călcată ; pesemne că, în fierbinţeală, Ilcea sărise din loc şi umblase năuc prin taiga. Nu era să lase un suflet de om să piară în pădure, aşa că Egorşa fusese nevoit să lase vînătoarea şi să-l aducă pe Ilcea acasă.

Klavdeia îi spuse simplu :

— Îţi mulţumesc, Egorşa.

Timp de şaisprezece zile zăcu Ilcea nemişcat. Klavdeia nu se depărta o clipă de lîngă el, îi dădea să bea zeamă de coacăze şi-i punea pe frunte zăpadă învelită în prosop. Ilcea ardea tot. Se căznea să sară în sus, să arunce plapuma, striga vorbe neînţelese, se dezvinovăţea de ceva. Obrazul i se făcuse pămîntiu, iar ochii i se adînciseră mult în orbite. Timp de şaisprezece zile nu luă în gură o firimitură de pîine. În noaptea dinspre a şaptesprezecea zi, se ostoi. Pe frunte îi apărură broboane de sudoare. Klavdeia îl înveli mai bine cu plapuma. Ilcea adormi.

Trecu şi iarna. Pe acoperişurile de draniţă atîrnau ţurţuri de gheaţă. Pe la amiază, încălziţi de soare, începeau să picure şi se spărgeau. Adulmecînd cele dintîi miresme ale primăverii, care adiau dinspre cîmp, vacile mugeau prin ogrăzi. Pe tăpşan, un cocoş sălbatic îşi gîngurea dis-de-dimineaţă poveştile de dragoste. Pe drumurile dezgheţate şi înmuiate se înşiruiau fîşii cafenii de bălegar. Coţofene pestriţe alergau de-a lungul lor ţopăind ca pe arcuri, în căutarea hranei. Deasupra acoperişurilor zburau stoluri voioase de porumbei.

Veni apoi primăvara. Pe tăpşane se dezgoliră ogoarele negre. Dealurile erau brăzdate de tarlale înguste cu semănături de toamnă. În timpul nopţii, cîmpurile şi malurile Udei vuiau de zarva raţelor sălbatice. Şuierînd din aripile lor ascuţite, treceau în zbor razant pe luciul apei stoluri mici de bodîrlăi cu guşă albă şi de ferestraşi cu ciocul rotund. Pe bălţi clămpăneau cocorii. Furnicile mişunau sîrguincioase pe moviliţele bătătorite în timpul iernii. În lunci sclipeau luminiţele focurilor. Fumul albăstrui cobora în văi. Femeile mînau vitele la păscut. Caii şi vacile molfăiau cu lăcomie vîrfurile veştede, ruginii, ale ierbii din anul trecut.

Klavdeia n-avea ce să mîne la păşune.

Prin curtea goală sărea trist în trei labe Sobolko : vîrful unei labe îi putrezise şi căzuse.

Pe treptele cerdacului, înfăşurat într-o şubă veche, şedea Ilcea, galben ca frunza de toamnă. Tuşea lung şi tare. Singur nu putea să umble, că nu-l ţineau picioarele. Îl susţinea de braţ Klavdeia.

— Eh, de-aş putea merge acum la sărătură ! murmura el cu buzele vinete. Pămîntul s-a muiat. Animalu-i flămînd. Ziua se duce pe locurile înverzite să pască iarbă proaspătă, iar noaptea — să lingă sărătura. Şi zilele, ce zile frumoase ! De mi-ar fi niţel mai bine, să pot ajunge pînă în taiga ! Poate mi-ar trimite dumnezeu vînat... Kha, kha, kha... Of... of... Doamne, ce m-a mai uscat boala ! şi îşi privea braţele scheletice şi lungi. Unde s-a dus carnea de pe ele ? Numai cu ciolanele nu poţi ţine arma.

În curte intră Klavdeia. Se dusese pînă la Kuşum, un sat buriat învecinat, să cheme o bătrînă şamană. Toate doftoroaiele din satul rusesc Soloneţ fuseseră la Ilcea. Îl descîntau la re-

vărsatul zorilor și la asfințit, îl stropeau cu apă de cărbune stins și cu aghiasmă — și cu cea de la paști, și cu cea de la bobotează. Puneau pe foc vreascuri de merișori și-i făceau baie de aburi cu urzici opărite. Îi dădeau să bea rachiu de trifoi, îl frecau cu acid formic amestecat cu seu. Dar nimic nu-i ajuta. Ilcea se sleia tot mai mult.

Șamana adusă de Klavdeia era o femeie încă tînără. Din crăpăturile înguste, piezișe, de deasupra pometilor teșiți, ochii ei te priveau sfredelitori. Ținea buzele strînse, încît gura părea o cicatrice adîncă. Pe frunte purta o legătură neagră, lată, pe umeri. o pelerină roasă din blană de capră. Șamana se uită stăruitor în ochii lui Ilcea. Acesta, neputînd să-i înfrunte privirea, lăsă capul în jos.

— Puna ziu, spuse șamana, intram izb.

Klavdeia îl sprijini pe Ilcea de cot. Călcînd încetișor, urcară treptele cerdacului. În izbă mirosea a pelin. La sfatul vecinilor, Ilcea dormea pe saltea de pelin.

— Culcat pat, dezbrăcat, rosti șamana, ajutînd-o pe Klavdeia.

Îl dezbrăcară. Pielea sfrijită i se încrețise pe oase. Pe pieptul scobit în chip de copaie, părul stătea țepos ca o perie aspră.

— Arzi ? îl întrebă șamana.

— Ard, răspunse înăbușit Ilcea.

Șamana își plecă capul pe pieptul lui și ascultă.

— Fierbe ?

— Fierbe, întări Ilcea.

— Uite în ochi, îi porunci ea, sfredelindu-l cu pupilele ei negre.

Ilcea nu putu să rabde și întoarse capul.

— Îmbrac, dădu din mînă șamana și porni spre ușă.

Klavdeia o ajunse din urmă în prag.

— De ce pleci ? întrebă ea, apucînd-o de mînă.

— Plec. La așa foc n-ai putere, așa foc stinge cu foc. Trebuie astupi furtuna cu frunza uscat. Poate moare, poate nu.

— Păi, cum așa ? întrebă Klavdeia, simțind c-o părăsesc puterile.

I se vorbise atîta despre femeia asta : că vrăjește altfel ca celelalte, nu se schimonosește, nu țopăie, nu bolborosește, nu stropește cu apă, ci-ți dă să bei ierburi de leac, și acolo unde trebuie te arde cu fierul înroșit.

— Ce să fac ? întrebă ea din nou.

— Nu ştii, nu ştii. Piept fierbe, ochi nu rabdă, da suflet mort de tot. Eu vrăjeşti numa suflet viu.

— Ce-i asta, doamne ? şopti Klavdeia înfiorîndu-se.

— Rău ţie, femeie. Piere barbat.

Klavdeia se lăsă pe treapta cerdacului. Lacrimi fierbinţi i se rostogoliră pe obraji. Prin uşa bine închisă răzbătea tusea înăbuşită a lui Ilcea. Călcînd moale cu cizmele ei făcute din blană de cerb, şamana ieşi pe poartă.

Dinspre uliţă se auziră tropăituri de copită şi înjurături grosolane. Klavdeia înălţă capul. Jucîndu-şi calul sur, Petruha se căznea să intre călare prin crăpătura porţii întredeschise. Armăsarul se tot da înapoi, bătea pasul pe loc şi nu se lăsa îmboldit să intre în ogradă.

— Klavdeia, deschide poarta mai larg, s-a speriat diavolul ! îi strigă Petruha peste gard.

Klavdeia coborî în silă treptele cerdacului şi-i deschise. Petruha intră în bătătură, sări de pe cal şi-i aruncă hăţurile Klavdeiei.

— Priponeşte-l !

Mirată, femeia ridică la el ochii plînşi.

— Nu-i nimic, zîmbi el, dîndu-şi căciula pe ceafă. Mă doare sub braţ, de nu pot ridica mîna. Hai, priponeşte-l !

Tăcură, Klavdeia încolăci dintr-o zvîrlitură hăţurile de un cîrlig de fier.

— Ei, cum îi merge lui Ilcea al tău ? întrebă Petruha, dezmorţindu-şi picioarele.

— Boleşte, răspunse aspru Klavdeia. Ai venit la el, sau ce ?

— Ce-am eu cu el, beteag cum e ?! ridică din umeri Petruha. Cu tine am venit să stau de vorbă. Şezi pe prispă. Scoase din buzunar o pungă brodată şi o pipă afumată, cioplită dintr-o rădăcină. Adă-mi un foc, dete el din cap, înfundîndu-şi pipa cu tutun.

Klavdeia şovăia. Ospitalitatea o obliga să poarte de grijă musafirului, dar tonul lui Petruha era atît de tăios şi de batjocoritor, încît Klavdeia se simţi jignită. Sui două trepte şi se opri.

— Nu-i nevoie, aruncă Petruha cu pipa între dinţi, am şi eu.

Scoase amnarul din buzunar.

— De ce nu şezi ? întrebă el, aprinzînd luleaua.

Un fum înecăcios se împrăştie pe obrazul Klavdeiei. Nu putea suferi tutunul şi se dete cu silă la o parte. În tot neamul ei, nici unul nu fuma.

— Şezi, repetă stăruitor Petruha.

— Să mergem în izbă, îl pofti Klavdeia, de ce să şedem în prag ?

— Avem timp să intrăm şi în izbă. Un ceai îmi dai ? Ori n-ai cu ce să-ţi ospătezi musafirul ?

— Te ospătez cu ce am, roşi Klavdeia, că nu-s din cei avuţi. Singură poate n-am mîncat, da pentru musafiri s-o găsi la mine pîine şi sare.

— Bine, se strîmbă Petruha, n-am venit să mă ospătezi. Cum gîndeşti să faci de-acu încolo, Klavdeia ? Să fii stăpînă în casă, ori să intri la stăpîn ?

— Ilcea stă la pat, am mîncat tot ce-am avut, răspunse încet Klavdeia. Ce alta să fac, decît să muncesc la alţii ? Trebuie să ne ţinem zilele cu ceva.

— Am nevoie de o argată. Eşti voinică. Petruha se uită de jos la picioarele vînjoase, bine clădite ale Klavdeiei. Poţi munci şi la cîmp cît un bărbat şi poţi ajuta şi muierile la gospodărie. Poate nu te chemam, da mi-am adus aminte cum spunea tata că Ilcea a fost un argat harnic. Ei, ce să-i faci, acuma ai să munceşti şi tu la noi. Că doar n-o să vă las să pieriţi, ce naiba ! Pesemne c-aşa vi-i sortit : să mîncaţi toată viaţa pîine de la noi. Bine, vă hrănesc, că am de unde.

Klavdeia căzu pe gînduri. Nu-i plăcea Petruha şi se temea de el. Prea era bădăran şi crud. Ştia că pînă şi nevastă-sa Zinka — Petruha o luase de curînd — urlă ca din gură de şarpe din pricina bătăilor. S-a lăcomit după avere şi uite că acum varsă şiroaie de lacrimi şi bunătăţile îi rămîn în gît.

Să zică nu ? Să nu intre argată la Petruha ? Dar ce să facă atunci ? Au mîncat tot, tot ce-au avut. Nici măcar altă basma de pus în cap nu are. N-a mai rămas decît izba, patru pereţi goi. Şi nimeni, nimeni n-o ia la lucru ; toţi ştiu : cu un bărbat bolnav eşti legată de mîini şi de picioare. Să plece la oraş, la Lizanka ? Păi, vorbeşte lumea că şi ea e slujnică. Şi chiar de s-ar duce, cu Ilcea ce să facă ? Unde să se aciuiască acolo cu el ? Să plece, pînă una-alta, singură ? Dar cum să-l lase aici pe mîini străine ? Numai datorită ei, Klavdeiei, îşi mai duce zilele. Te

întorci o dată şi-l găseşti rece. Ce-i de făcut ? Dacă-i zice nu acum lui Petruha mai găseşte ea pe urmă stăpîn ?

— Ei, cum ai hotărît ? rîse Petruha jucînd din sprîncene.

— Nu ştiu nici eu ce să fac, Klavdeia îşi duse palma la obraz, să vorbesc şi cu Ilcea.

— Bine, vorbeşte, se învoi Petruha.

— Numai cum am să lucrez eu la tine ? se opri deodată Klavdeia. Aici am izba mea. Unde-l ţin pe Ilcea ?

— Asta-i altă ciorbă. Îmi trebuie o izbă de vară pe ogor, aş lua-o pe-a ta. Tot intri să munceşti la alţii, nu mai ai nevoie de izbă. Iar pe Ilcea îl aduci la mine ; am în curte o colibă din bîrne şi acolo o să trăiţi.

— De ce să-mi dau izba ? Cu ajutorul lui dumnezeu s-o îndrăveni Ilcea...

— Chibzuieşte, dete din cap Petruha. Da după mine-i aşa : de s-o îndrăveni, o să plecaţi voi de la mine, iar de nu, vă rostuiţi voi o izbă şi în slujba mea.

— Nu ştiu nici eu ce să fac, se zăpăci de tot Klavdeia, să mă duc, să nu mă duc ? Ce plată îmi dai ?

— Munceşte şi om vedea. Te plătesc eu.

— Asta aşa-i, da...

— Da ce ?

— E o vorbă : întîi găteşte-te pe mal şi pe urmă treci rîul.

— Dacă ţi-aş cunoaşte munca, ţi-aş spune dintr-o dată.

— N-oi lenevi.

— Ei, atunci nici cu plata n-o să fie nici o oprelişte.

— Să vorbesc cu Ilcea.

— Vorbeşte. Petruha scuipă printre dinţi. Eu am plecat. Nu mai stau să beau ceai, rînji el şi se sculă. Mîine îmi spui ce-ai hotărît. Numai ţine minte : dacă nu vii pînă seara, năimesc alta.

Petruha dezlegă armăsarul, îl lovi cu palma peste crupa rotundă şi sări în şa. Armăsarul se lăsă pe picioarele dinapoi şi se năpusti în trap afară din ogradă.

— Rămîi cu bine, Klavdeia, şi nu te întrista, îi făcu cu ochiul Petruha din mers, mîine ne vedem.

Klavdeia nu-i mai auzi cuvintele. Gînditoare, urca treptele cerdacului.

Cînd Klavdeia îi povesti ce-a vorbit cu Petruha, Ilcea clipi repede din ochi, şi mustaţa de mult tunsă i se zbîrli :

— Acum, Klavdeia, tu eşti capul familiei. Mi-am trăit, pesemne, traiul. Cum ţi-e mai la îndemînă, aşa să faci. Cît am fost în putere te-am hrănit eu, acum hrăneşte-mă tu pe mine. Dă-mi mîna, Klavdeia. Ilcea strînse cu degetele umede mîna puternică a Klavdeiei şi-o mîngîie. Uite unde ţi-e puterea. Ai grijă de ea, drăguţă... Ajută-mă să mă ridic.

Se făcuse uşor de parcă ar fi avut trupul de paie. Klavdeia îl ridică din subsuori şi-l sprijini cu spatele de perne. Ilcea începu să tuşească.

— Nu vreau să te silesc, Klavdeia, rosti el după ce-şi trase din nou răsuflarea, numai că, pesemne, o să fii nevoită să intri argată... Şi cum vezi... iar... la Sirenevi.

25

Chivernisită gospodărie îi lăsase lui Petruha Sirenev taicăsău. Ograda plină de vite : şi cai, şi vaci, şi oi, şi păsări de tot soiul, din belşug. Casa înaltă, din bîrne cioplite, cu acoperiş ţuguiat. Cercevelele date cu vopsea albă, din cea mai bună ; podelele drepte, trainice ; despărţiturile albastre, cu ornamente roşii. În fiecare zi se aşternea pe jos fie iarbă proaspătă vara, fie paie ori fîn iarna. Numai în odaia cea mare din colţul casei şi în cea de dormit nu se punea iarbă, în schimb erau aşternute, ca nişte cărărui, lăicere nou-nouţe. Ogrăzile erau împrejmuite, în partea care da spre uliţă, cu scînduri tăiate la ferăstrău, iar în partea cealaltă, cu buşteni îmbucaţi unul într-altul ; staulele, învelite cu muşchi, acoperişurile, în două muchii, jgheaburile, acoperite cu draniţă, iar de-a lungul gardurilor, şoproane. Numai că toate acestea erau durate în ani diferiţi : unele noi, lucitoare, în culoarea gălbenuşului de ou, altele înnegrite de vreme.

Nu sta rău Petruha nici pe cîmp : tăpşanele cele mai bune — înalte, bătute de soare, cu pămînt reavăn, negru — pe mîna lui au încăput. Creştea pe ele un grîu cu spicul plin, gălbior, lucios ca de ceară. Întinderi mari de pămînt le ţinea cîte şase ani semănate cu ierburi, în schimb, în al şaptelea an, cînd îl ara adînc de trei ori, creşteau nişte grîne de se minuna lumea.

Petruha se dovedise şi mai dibaci ca tătîne-su : aşa de bine îi îmbrobodise pe ţărani, că jumătate din sat îi erau datornici.

Care cu bani, care cu grîne. Dădea pe datorie, fără multă vorbă. În schimb îţi şi cerea să-i plăteşti, fără cruţare, şi nu cu bani, nu cu grîne, ci cu muncă. Cînd era munca în toi, la cositul nutreţului, ori la strînsul recoltei, în vreme ce fîşiile înguste ale sărăntocilor stăteau pustii, pămîntul lui Petruha mişuna de oameni. Ce să-i faci, datornicul bun la plată se cunoaşte. Iar cînd un ţăran iscusit pune mîna să facă treabă, apoi acolo unde nu-i semănat — încolţeşte şi unde nu a răsărit — dă de-a dreptul în pîrg. Pentru un bob luat cu împrumut îţi dă înapoi un pumn de grăunţe. Sirenev avea în casă trei argaţi, vara pentru muncile de cîmp, iar iarna pentru cărăuşie. Klavdeia era a patra. O luase să poarte grijă de vite şi de păsări. Şi de-ar fi fost nevoie, putea să ţină în mînă şi o coasă, ori o seceră, că era încă muiere tînără, zdravănă ; se trăsese ea niţel la obraz, da trupu-i rămăsese vînjos.

Petruha împlinise taman bine treizeci şi doi de ani. Firea hulpavă, de lup, o moştenise pesemne de la taică-său. De-şi punea ochii săi ageri pe ceva, nu se lăsa pînă nu-şi atingea scopul. Pe orice cale : pe faţă sau pe ocolite, tot izbutea să se vîre. De cele mai multe ori însă biruia cu forţa şi cu grosolănia. Şi obrazul său, deşi chipeş, era aspru, rece, lipsit de rumeneală. În Kuşuma ducea un trai de huzur, dar Petruha se simţea mai mult atras către oraş. Orice marfă — şi grîul, şi vitele — trebuie să ai unde s-o desfaci ; or, la oraş se putea vinde cu mai mult cîştig.

Nu era prea numeroasă familia lui Petruha. Doar nevastă-sa, Zinaida, şi o mamă bătrînă. Zinaida se nimerise femeie bună, cu fire blîndă şi harnică la treabă. Toate le făcea cu spor : şi munca grea, şi lucrul de mînă. Se înţelegea cu toată lumea ; numai lui Petruha nu izbutea niciodată să-i intre în voie. Veşnic umbla plină de vînătăi negre din pricina bătăilor. O duşmănea Petruha mai cu seamă din pricină că nu rămînea grea. Tare ar fi vrut să aibă un copil, un fecior, să aibă cui să-i lase averea.

— Pe cine ai moştenit, creangă stearpă ce eşti ? o ocăra Petruha. Ai tăi parcă-s toţi puioşi, numai tu ai ieşit o schiloadă.

— Aşteaptă, Petruşa, căuta să-l înduplece Zina, poate n-a venit încă sorocul. Că nu sîntem bătrîni. Abia s-au făcut doi ani de cînd ne-am luat.

— Şi ce, vrei s-aştept pînă om îmbătrîni ? Las' că te ucid eu în bătăi şi-mi iau alta. Şi mîna grea a lui Petruha se abătea peste spinarea Zinei.

O dată Zina nu mai putu răbda. Sări în lături şi strigă :

— Diavol blestemat ! D-aia poate nu ţin plodul, fiindcă mă păruieşti într-una, de mi-ai vătămat toate măruntaiele.

— Ah, care va să zică, făcu Petruha înmărmurit de mirare, eu ţi-am vătămat măruntaiele ?... Păi, o să te...

Seara Zina i se plînse Klavdeiei :

— Ce să mă fac ? Măcar tu învaţă-mă. Că eşti mai mare, ştii mai multe...

— N-am ce să-ţi spun, Zinuşka, strînse Klavdeia din umeri. Cred că te-au deocheat. Trebuie să găseşti pe unul priceput în farmece, poate că-ţi scoate vraja rea.

Veni şi arşiţa verii. Klavdeia se duse la cosit împreună cu ceilalţi. Acasă nu rămase decît mama lui Petruha. De braţe tinere, vînjoase e nevoie la cîmp.

Ilcea se simţea acum ceva mai bine. Se scula singur din pat ; sprijinit în toiag, ieşea pe poartă şi se aşeza pe bancă, privind cu tristeţe taigaua albăstrie de pe piscurile cocoşate ale munţilor.

— O da dumnezeu şi m-oi face bine, visa el. Măcar o dată, o singură dată să ajung în taiga. Să vînez şi eu ceva ! Şi pe urmă, pot să şi mor. Numai să mor mai uşor, fără durere ; aşa, te-ai culcat, şi gata !

Cînd Klavdeia îşi luă rămas bun ca să plece la cosit, Ilcea rîse :

— Ia vezi, Klavdeia, te pomeneşti că pînă t-ei întoarce, mă fac bine şi numai ce mă vezi cum vin din taiga cu nişte coarne de *maral* [1] pe umăr. Animalul jupuit atîrnă în hambar — pune şaua pe cal şi du-l la tîrg.

— Bine, bine. Klavdeia îl îmbrăţişă, te-ai aprins acum ! Mai bine stai locului... Vînătorule !...

— I-ascultă, Klavdeia, o întrebă deodată Ilcea, cîţi ani ai tu ? Mergi pe-al treizeci şi şaselea, aşa-i ?

— Pe-al treizeci şi şaselea.

— Asta înseamnă că am patruzeci şi şase... Nu, Klavdeia, nu mor eu, nu mor ! În neamul meu n-a murit nimeni înainte de şaptezeci. Numai să scap de boală... Kha, Kha, Kha...

La cosit domnea voia bună. Petruha făcuse un cort mare, trainic şi bun din scoarţă de zadă. Nici ploaia, nici vîntul nu-i împiedica noaptea să doarmă. O afumătoare mică aşezată în

[1] Cerb siberian.

mijlocul cortului alunga ţînţarii. Cît ţinuse primăvara, căzuseră ploi dese şi soarele dogorîse puternic, aşa că iarba crescuse ca dospită. Era plăcut să coseşti iarba deasă, doldora de sevă, să asculţi cum foşnesc tulpinile mlădioase sub tăişul lucitor al coasei ; drept e că-ţi venea mai greu să coseşti pe o fîneaţă atît de deasă, dar tot era mai bine decît să dai cu coasa pe cîmpul gol. Atît doar că bărbaţii erau nevoiţi să bată mai des coasele şi să-i facă tăişul mai subţire, dar ţi se umplea inima de bucurie cînd coseai o iarbă ca asta. Eh, s-o fi făcut pentru tine !...

Klavdeia nu rămînea în urma bărbaţilor. Era a patra. Mergeau cîte opt coase odată.

— Ia-o înainte, că-ţi tai călcîiele ! striga ea ajungîndu-l pe ţăranul din faţa ei.

Coasele celor doi fulgerau în soare aproape alături. Omul era leoarcă de sudoare.

— A naibii muiere ! bombănea el, trăgînd din coasă cu mişcări tot mai largi ca s-o întreacă şi greşind mereu.

— Hei, încotro ? rîdea Klavdeia. Ce, vrei să cosesc a doua oară pe urmele tale ?

Şi în rîsul tuturor, ţăranul sărea într-o parte, ca să nu li se încurce coasele. Klavdeia termină de cosit brazda lui. Bluza udă i se lipise de spinare, obrazul încins de soare şi trudă era învăpăiat. Petruha o lăuda :

— Vai de voi, îi dojenea el pe ţărani, să fi avut muierea asta trupul vostru, ce mai bărbat ar fi ieşit ! De unde o fi avînd atîta putere ?

Pe Klavdeia o durea adesea capul. În asemenea zile îi venea tare greu, căci Petruha n-o cruţa.

— Scoală, scoală, că ai să te dezmorţeşti la coasă, o înghiontea el pe Klavdeia, care zăcea cu obrazul înfundat în pernă. Mare lucru, nu se simte bine ! Te răsfeţi ! Nu cu capul se coseşte, ci cu braţele. Şi aşa am lungit-o peste măsură cu fîneaţa. Se coace secara, e timpul s-o strîngem.

Strîmbîndu-se de durere şi văitîndu-se, Klavdeia se scula, îşi înfăşura mai strîns capul într-un prosop ud, îşi lua coasa pe umăr şi se tîra pe brazdă în coada cozii, de astă dată a opta.

O dată, nemaifiind în stare să se scoale, Klavdeia rămase în cort. După ce o ocărî în fel şi chip, Petruha o lăsă în pace, scuipă şi ieşi afară. Klavdeia rămase singură. În cortul întocmit ca o iurtă, domnea semiîntunericul. De departe se auzea şuierul

coaselor, foşnetul ierbii şi fîşîitul sîcîitor al lopeţilor cu nisip cu care se frecau coasele.

Durerea de cap începu s-o lase, Klavdeia întoarse perna pe faţa răcoroasă şi, înfundîndu-se în ea, aţipi.

Deodată se auziră paşii repezi ai cuiva. Dînd la o parte scoarţa de zadă care ţinea loc de uşă, Petruha intră în cort. Klavdeia se trase mai la o parte. Petruha se uită la ea cu coada ochiului şi începu să scotocească la căpătîiul culcuşului său.

— Îmi uitai cremenea, n-ai văzut-o ? o întrebă el, stînd în genunchi.

— N-am văzut-o, răspunse Klavdeia.

Petruha se aplecă uşor spre ea.

— Da tu... eşti frumoasă, Klavdeia... Da... rosti el, de parcă l-ar fi contrazis cineva, şi-i atinse palma cu degetele lui aspre.

Klavdeia îşi smuci mîna.

— Nu mă atinge, că dau ! spuse ea scurt.

Petruha sări în lături, subţiind ochii, şi-şi strînse pumnul vînos gata să lovească. Klavdeia se făcu ghem şi-şi acoperi capul cu mîinile. Atunci Petruha îşi desfăcu încet pumnul şi, uitîndu-se stăruitor, de sus, la Klavdeia, îi spuse :

— Nu-ţi fac nimic. Bine... Şi deodată, încruntat, şuieră printre dinţi : Bagă de seamă, muiere... Dacă nu te duci după masă la cosit, te jupoi !

Şi ieşi din cort.

De atunci Petruha aproape că nu se mai uita la Klavdeia, dar o mîna la treabă fără cruţare. Nici bărbaţilor nu le dădea muncile grele pe care i le poruncea ei să le facă. „Să plec", se gîndi de multe ori Klavdeia, dar nu mai putea să plece, că n-avea unde. Petruha luase izba lor şi-o aşezase pe ogorul lui. Iar spre toamnă, lui Ilcea i se făcu iarăşi mai rău.

Căsuţa pe care le-o dăduse Petruha se afla în ograda vitelor. Prin singura ferestruică se strecura o lumină galbejită ; podeaua, din pricina umezelii, era plină de mucegai ; afară, vacile se scărpinau, frecîndu-se de colţurile izbei, şi-l trezeau pe Ilcea, care avea somnul uşor.

— E un iz rău aici, se plîngea el, pute a vită. Mă apasă pe piept. Ce m-aş mai duce în taiga, printre brazi ! Aş trăi şi fără mîncare, numai cu aer m-aş sătura.

Înaintea sărbătorii maicii domnului din Kazan, cînd se aşternu prima zăpadă adevărată şi gerul zugrăvi izvoade meşteşugite

pe geamurile ferestrelor, Ilcea căzu la pat de-a binelea. Cu mare greutate bea dimineaţa o cană cu lapte cald şi restul zilei nu mînca nimic. Se sufoca. Zăcea nemişcat în pat şi horcăia ca un maral rănit. Părea de necrezut cît poate slăbi un om. Capul lui căpătase înfăţişarea unei tigve ; pielea i se albise de tot şi urechile-i stăteau depărtate de ţeastă, semănînd cu două foiţe străvezii. Numai în ochii adînciţi în orbite mai pîlpîia viaţa, ca o flăcăruie gata să se stingă.

Klavdeia, care muncea acum toate zilele la treierat, de îndată ce termina lucrul da fuga într-un suflet acasă şi se uita la obrazul ascuţit al lui Ilcea.

— Ei, cum te mai simţi, Ilenka ? îl întreba, ştergîndu-i sudoarea lipicioasă de pe fruntea fierbinte.

El abia mişca din buze, silindu-se să zîmbească :

— Binişor...

Oricît se ruga Klavdeia să fie scutită de muncă, ca să-l poată îngriji pe Ilcea pînă s-o mai înzdrăveni oleacă, nu izbuti să-l înduplece pe Petruha.

— De un an întreg se tot sileşte să crape şi nu poate. Iar tu te mai aştepţi să se facă bine. Mai bine l-ai înăbuşi cu perna ; tot lui i-ai face un bine. De-ţi arde să-l dădăceşti, du-te. Dar să te cari de tot, să-l scoţi din ograda vitelor.

— N-ai pic de milă, se aprindea Klavdeia, fiară !

— Bine, bine, nu mă învăţa tu cum să fiu. Du-te cu Mihaila după fîn. V-am lăsat să vă aciuiaţi pe lîngă mine şi acum, uite...

Pe zăpadă drumul era bătătorit. Pămîntul îngheţase bocnă. Mlaştinile mişcătoare se încopciaseră într-o pojghiţă groasă de gheaţă, moviliţele erau acoperite de zăpadă. În pădure se făcu loc mai mult. Mestecenii, înfoiaţi vara, se profilau acum pe fondul cerului alburiu, cu crengile lor subţiri, golaşe. Zadele cu trunchiuri noduroase se înălţau aidoma unor stîlpi de piatră.

Lui Petruha nu-i mai ajungeau fîneţele. Cumpărase toate loturile libere de pe lunci, şi tot nu-i ajungea. Îi trimise atunci pe ţărani să cosească la Semilujki — un conac al statului — pe poteca vînătorilor care ducea la Hudoelan. Iarba de acolo, necosită de cînd lumea, era în anul acela mai deasă ca oricînd. Ţăranii nici nu trebuiau s-o grebleze, o încărcau de-a dreptul în brazdă. Izbutiră s-o cosească pe vreme frumoasă şi strînseră un fîn parfumat, verde cum e ceapa. Petruha rămase mulţumit.

Într-o dimineaţă, cînd zorile nu mijiseră încă, după ce isprăvi treaba cu Ilcea, Klavdeia intră în izbă. Petruha îi făcu semn cu capul.

— Înhămaţi şase cai la sănii şi duceţi-vă cu Mihaila după fîn, la Semilujki. Grăbiţi-vă, ca să vă întoarceţi pînă deseară.

— Nu apucăm, răspunse Mihaila, că-s aproape douăzeci de verste numai la dus şi drumul nu-i bătătorit. Măicuţa taiga nu-i la drumul mare.

— Ei şi ! Caii mei îs hrăniţi cu ovăz, se ţin ei tari, n-or da în boală. Pentru prima oară încărcaţi săniile mai puţin. Pînă la Semilujki vin şi eu cu voi. Trebuie să-i duc armăsarul înapoi lui Kurganov, la Hudoelan. A stat destul, naiba să-l ia.

Petruha căuta să îmbunătăţească rasa cailor săi şi luase pe toată vara la păşunat în herghelia lui, pentru prăsilă, un armăsar de la bogătanul Kurganov din Hudoelan.

— Vezi, nu uita să pui toporul, îi spuse Mihaila Klavdeiei, care aşeza tafturul la ultimul atelaj. Că mergem în taiga, fir-ar a dracului să fie, n-avem drum deschis.

— L-am pus, răspunse Klavdeia, aninînd huluba în chingă.

— Ei, unde-i stăpînul nostru ? Mihaila îşi suflă în pumnii îngheţaţi.

— Ne ajunge el din urmă, răspunse Klavdeia, înfăşurîndu-se în şuba jerpelită şi aruncîndu-se în sanie. Deschide poarta. Am pornit.

Porţile scîrţîiră. Tălpigile saniei, lipite de zăpadă, ţiuiră. Caii o porniră la trap. La marginea satului, pe bolta întunecată luceau ca nişte împunsături luminoase stelele brîului lui Orion.

Pînă la lunca Kireiski, drumul era bine bătătorit. Pe aici fusese cărat fînul. Scuturînd din hamuri, caii fornăiau vesel. Petruha venea în urmă, călare. Armăsarul lui Kurganov, legat zdravăn cu frîul de arc, se freca cu coapsa plină de hulubă, alergînd alături de calul înaintaş. Fiind cam nărăvaş, îi mai puseseră la gît un arcan din lanţ de fier, ferecat.

După cotitura de la Kireiski, drum nu mai era. Caii o luară la pas, spulberînd în lături cu copitele zăpada uscată. Crupele lucioase de sudoare fumegau. La răsărit mijeau zorile cenuşii ; pe cer se stingeau ultimele stele. Gerul ciupea dureros obrajii.

Trecură şi de pădurea Muksutski, o pădure întinsă, cu vîrfurile copacilor îngălbenite. Apoi trecură printr-o pădure de brazi groşi, cu trunchiurile acoperite cu petice de muşchi cenuşiu. La stînga, ca nişte ostroave joase în mijlocul mlaştinei întu-

necate, se înşiruiau pinişuri pipernicite de baltă. La dreapta, în depărtare, pe un povîrniş lin, se zărea Semilujki. Potcoavele cailor izbeau gheaţa de sub stratul de zăpadă. Deodată Petruha îşi flutură căciula.

— Stai !...

Mihaila trase hăţurile. Caii se opriră. Petruha lunecă încet de pe şa şi căzu cu faţa în jos în sania din urmă. Mihaila şi Klavdeia se repeziră spre el.

— Ce-i cu tine ? Ce-ai păţit ?

— Văleu ! Văleu ! Mă apasă !

Petruha se apucă de coastă, tremurînd şi înfăşurîndu-se în şubă cu cap cu tot.

— Dar ce ai ? Să-ţi dau niţică zăpadă ? Klavdeia se aplecă spre el.

— Nu-i nimic. Bine. Porniţi. Poate-mi trece.

Abia la amiază ajunseră la fîn. Pe cerul întunecat se desenă, asemenea unui curcubeu pe timp de vară, un cerc mare, strălucitor. În mijlocul lui apăru soarele, ca o pată rece. Semn că va fi ger. Lîngă cărare se vedea, ca o mogîldeaţă neagră, adăpostul — o colibă de vînători — cu o ferăstruică tăiată în bîrnă. Geamul era acoperit de funingine şi de praf. Uşa, întocmită din bîrne despicate, se strîmbase şi nu se închidea bine. Pe prag se adunase un troian de zăpadă. În dreapta, printre mesteceni, se înălţau în luncă patru stoguri uriaşe de fîn. Culcat în sanie, Petruha gemea înăbuşit. Se opriră în dreptul colibei.

— Vrei poate să-ţi fierb un ceai, Petruha ? îl întrebă Klavdeia cu milă, atingîndu-i umărul. Te încălzeşti şi-ţi trece mai repede.

— Fierbe. Beţi şi voi ceai. O să meargă treaba mai cu voioşie.

Klavdeia îndesă zăpadă în ceaun şi-l duse în colibă. Mihaila îl ajută pe Petruha să se ridice.

Înăuntru era frig şi murdărie. Focul ardea în mijlocul odăii, pe o vatră întocmită din pietre, iar fumul se ducea în sus, prin deschizătura anume făcută. Pereţii erau îmbîcsiţi de funingine. Într-un colţ, pe nişte capre, erau aşternute scînduri cioplite. Din tavan atîrnau fire groase de păianjen, de care se prinsese, ca o chiciură, funinginea. Pe jos numai aşchii, oase de pasăre şi paie putrede, tocate.

Klavdeia adăugă de cîteva ori zăpadă proaspătă în ceaun, pînă se umplu cu apă. Apoi aruncă mai multe vreascuri pe foc şi apa pe lîngă pereţii ceaunului se albi, făcînd băşicuţe mărunte.

— Nu ajung eu pînă la Hudoelan, spuse Petruha, culcat pe spate pe patul de scînduri, și încă cu diavolul ăsta de armăsar. Iar mă apucă pe drum. Du-te tu, Mihaila. Cunoști drumul ?

— Cum să nu-l cunosc ?! răspunse Mihaila. Că nu-i prima dată.

— Îi duci armăsarul lui Kurganov. Și mulțumește-i din partea mea. Spune-i că Petruha o să i-l ceară și vara viitoare pentru prăsilă.

— O să-i spun.

— Da cum rămîne cu fînul ? întrebă Klavdeia, tăind cu cuțitul o felie de ceai presat.

— O să te ajut să încarci și pe urmă plec, spuse Mihaila.

— N-ajungi tu pînă-n noapte, observă Petruha, și poți să mai dai și peste o fiară, că dincolo de Mut umblă sumedenie de lupi. O să sperie caii și-i jale. Las' că încărcăm fără tine, eu cu Klavdeia. Sus, la încărcat, poate c-o să fac față.

— Cum vrei, se învoi Mihaila. Pentru mine-i mai bine să ajung ziua. Pe întuneric, mai știi, pierzi cărarea, că nu-i nici o urmă pe ea.

— Așa-i, dete din mînă Petruha. Bine. Pleacă acum. Ne descurcăm noi. Încărcăm mai puțin, și-apoi drumul nu-i înghețat. Mă încălzesc cu ceai și mă scol.

— Oare apucăm să ne întoarcem acasă pînă deseară ? se îndoi Klavdeia. Nu mi-e inima liniștită. Prea arăta rău Ilcea azi-dimineață.

— Ne întoarcem, o liniști Petruha. Mai ai mult cu ceaiul ?

— E gata. Au înghețat colacii, să-i las să se încălzească.

Băură ceai. Petruha se simți mai ușurat.

— Mă înțeapă în coastă, se plînse el, da nu mă mai taie.

Mihaila legă de ciochina șeii armăsarul lui Kurganov și se urcă pe cal.

— Ia-o prin piniș, îi arătă Petruha. Pe cărare, sub mușchi, e o rîpă adîncă. Pe urmă ocolești brădetul pe la dreapta și, ținînd marginea mlaștinii, mergi pînă la Ainskie Kunguruki.

— Știu, am mai fost, dete din cap Mihaila și smuci hățurile. În urma cailor zăpada se împrăștie ca o broderie.

— Ei, mergem pînă la stog ? întrebă Klavdeia.

— Mergem.

Petruha se lăsă pe o parte peste marginea saniei.

Încordîndu-şi puterile, Klavdeia apuca cu furca de lemn grămezi scămoşate de fîn aromitor şi le arunca jos în sanie. Petruha le primea.

— Aruncă mai puţin, Klavdeia, o ruga el, abia mişcîndu-şi mîinile. Vezi şi tu, nu pot să ridic. Rupe grămezi mai mici.

Încărcatul primei sănii dură chinuitor de mult. Klavdeiei îi îngheţaseră picioarele. În timp ce ea lega funia, Petruha lăsă drugul în partea dinainte a saniei şi fu gata să-l scape din mîini.

— Mult o să mai încărcăm noi doi ! clătină nemulţumită din cap Klavdeia. Mai bine încarc singură ; tu nu te băga.

— Ce să-i faci, nu-s de vină că-s bolnav, răspunse Petruha. De Ilcea ţi-e milă, da de mine nu.

— Dar ţie ţi-a fost milă de el ? De mine ţi-a fost milă ?

Klavdeiei îi scăpărară ochii de mînie.

— N-am fost bolnav şi nu credeam nici în boala altuia, spuse Petruha cu privirea în pămînt.

— Păi, vezi, se îmbună Klavdeia. De aceea-ţi şi spun : şezi şi nu te obosi. Mă descurc singură.

Petruha intră, încovoiat, în colibă.

Oricît s-ar fi grăbit Klavdeia, munca înainta încet. Trebuia să arunce de sus fînul la pămînt şi abia pe urmă să-l aşeze în sanie. În iarbă se nimerise mult rogoz, şi încărcătura sub drug aluneca înapoi, de parcă ar fi fost unsă cu ulei. Era nevoită să dezlege frînghiile şi să aşeze fînul din nou. Cînd Klavdeia legă ultima încărcătură şi adună cu grebla în jurul stogului fînul risipit, pe cer se stinsese lumina asfinţitului şi începuseră să pîlpîie stelele îndepărtate.

— Hai, ieşi, Petruha, s-o pornim, spuse Klavdeia, deschizînd uşa colibei.

— Nu eşti în toate minţile ? se auzi dintr-un ungher glasul lui. Să pleci noaptea în taiga ?

— Da cum ? se miră Klavdeia.

— Deshamă caii. O să trebuiască să înnoptăm aici. Auzi la ea : să pleci într-o noapte fără lună, cînd n-ai nici drum bătătorit ! Şi pe deasupra nici eu nu pot încă să mă mişc. Să plecăm la moarte sigură ?

— Dar cum o să rămînă Ilcea noaptea fără mine ?

— După ce-o da dumnezeu şi ne-om întoarce, răspunse blînd din întuneric Petruha, îţi dau învoire pe trei zile. Nu pot să mă scol, înţelege şi tu.

Klavdeia îşi muşcă buzele şi se duse să deshame caii.

— I-ai legat bine ? Le-ai dat fîn ? întrebă Petruha cînd Klavdeia intră în colibă.

— Da cum crezi ? Că doar nu-s mică.

— Ştiu. Mai pune pe foc, că nu ştiu de ce mă ia cu frig.

Klavdeia tăie cu toporul nişte vreascuri uscate ce zăceau lîngă prag. Umbre cenuşii începură să joace pe tavan. Fumul învălui ferestruica din tavan, acoperind stelele. Noaptea era nesfîrşită, apăsătoare.

— De ce nu te culci, Klavdeia ? o chemă mîngîietor Petruha. Loc e destul.

— Las' că şed. Nu-mi arde de somn, răspunse Klavdeia îngîndurată.

— Ai ostenit peste zi. Odihneşte-te. Ori ţi-e frică de mine ? Atunci mă scol. Tu culcă-te, iar eu o să stau lîngă foc.

— Nu mă tem eu de tine. Stau aşa. Mă tot gîndesc.

Afară caii sforăiau, rumegînd cu dinţii lor puternici firele uscate de iarbă. Pe paie, încălzit de focul apărut pe neaşteptate, se strecură de-a lungul peretelui un şoarece cu botişorul ascuţit. Petruha oftă.

— Mi-am amintit cum am rîvnit la tine atuncea, în timpul cositului, Klavdeia. Îmi pare rău acum. Eşti supărată pesemne ?

— O viaţă întreagă am să fiu supărată, răspunse aspru Klavdeia. Ce, parcă Zinka nu-i muiere ?

— N-o iubesc.

— Atunci de ce te-ai însurat ?

— Vreau un fecior, Klavdeia, am nevoie de un fecior.

— Mai bine ai avea grijă de Zinka, e femeie tînără încă. Dă-i vreme să se caute. O să ai un fecior. N-o lăsi să se îndrepte, ai stîlcit-o în bătăi.

— Nu mă pot stăpîni. Mă apucă furia împotriva ei. Am ajuns să-mi fie silă de ea. Vina-i a mea. După ce mi s-o potoli sîngele, poate mă liniştesc.

Se lăsă tăcere. Un buştean aprins începu să ţiuie ca un ţînţar. O piatră încinsă crăpă. În colibă se făcu mai cald. Klavdeia îşi desfăcu cingătoarea şi-şi descheie scurta îmblănită. Petruha se întoarse pe laviţă şi gemu.

— Klavdeia, o chemă el cu glas stins, pune-mi pe piept o cîrpă încălzită. Mă apasă. Mă înăbuş.

— Ce cîrpă să-ţi încălzesc ? întrebă Klavdeia.

Îşi scoase din cap broboada călduroasă şi o întinse cu amîndouă mîinile deasupra focului. Părul îi căzu pe umeri.

— Ei, hai, unde să ţi-o pun ?

Klavdeia se urcă pe laviţă, ţinînd broboada fierbinte împăturită.

Culcat pe spate, Petruha îşi desfăcu cu greu şuba.

— Pune-mi-o pe piept, spuse el.

Klavdeia se aplecă spre el. Deodată Petruha se ridică, îi răsuci dureros mîinile la spate şi o aruncă în colţul laviţei.

Părul îi intra în ochi şi Klavdeia se străduia să-şi elibereze mîinile. Izbuti. Îi îndoi spre spate capul lui Petruha şi-l izbi tare cu genunchiul în piept. Petruha icni, o smuci pe Klavdeia de umeri şi, cuprinzînd-o strîns cu braţele, se rostogoli cu ea pe podea. Din vatră căzură tăciuni aprinşi. Într-un colţ începură să fumege paiele. Klavdeia se lovi tare cu capul de butucul pe care se spărgeau lemnele şi-şi desfăcu braţele, neputincioasă. Petruha începu s-o strîngă de gît.

— Moartă şi tot o să fii a mea, gîfîi el, uitîndu-se la faţa Klavdeiei, care se învineţea.

Paiele luară foc, luminînd puternic coliba. Petruha nici nu băgă de seamă.

Degetele tremurătoare ale Klavdeiei găsiră pe pipăite o piatră rotundă. Se smuci, izbi cu pumnul în cotul braţului care o sugruma, sări în picioare şi ridică piatra deasupra capului.

— Pleacă !

Printre bîrnele colibei şerpuiau limbi de foc. Fumul se învălătucea ca un nor negru lîngă tavan. Patruha se dădu înapoi şi apucă un băţ gros care stătea lîngă vatră. Dar nu avu timp să-l ridice : Klavdeia aruncă piatra spre el. Fără să icnească măcar, Petruha căzu pe-o parte în paie. Klavdeia zbucni pe uşă afară. În urma ei, sfîşiind bezna, ţîşni un petic luminos de flacără. Caii începură să se zbată în pripon.

Pe cer apărură stelele. În depărtare, ca un hău negru, fără fund, se deschidea pădurea Muksutski. Pe zăpadă, aidoma unor pete tulburi, se zăreau ostroavele de brădet. Trunchiurile mestecenilor din preajmă se colorară de galbenul flăcărilor, în timp ce vîrfurile li se pierdeau în beznă. Klavdeia tremura înspăimîntată.

„L-am ucis", o fulgeră deodată un gînd. Se aplecă şi se aruncă în flăcări. Vîrtejuri galbene dănţuiau în colibă. Scînteile

fierbinți îi înțepau gîtul, obrazul. Încerca zadarnic să soarbă aer cu buzele crăpate. Pe ceafă începură să-i pîrîie firele de păr. Klavdeia îl apucă pe Petruha de subsuori și-l trase afară, pe zăpadă. Acesta oftă răgușit. Fără să se uite înapoi, Klavdeia înhămă în grabă caii îngroziți. Scînteile pluteau printre sănii.

Împiedicîndu-se în zăpada adîncă, trase în inima pădurii o sanie după alta. Caii se încordau între hulube, grăbiți să sară cît mai departe de foc. După ce le așeză hamurile și controlă atelajele, Klavdeia se înapoie la colibă. Petruha ședea pe zăpadă, uitîndu-se la foc cu o privire sălbatică.

— Ticălosule ! spuse Klavdeia. Trăiești ?

Îi întoarse spatele, îndreptîndu-și hainele sfîșiate. Își strînse scurta pe trup și se încinse cu hățurile. Cingătoarea și broboada îi arseseră în colibă. Gerul îi strîngea țeasta.

— Am pornit. Klavdeia se apropie de sanie. Suie-te singur pe încărcătură, n-o să te ajut.

Pînă la lunca Kireiski, Klavdeia duse calul înaintaș de frîu. Un drum croit în taiga, noaptea, nu-i totuna cu drumul mare. În cizmele de blană ude, ce n-apucaseră să se zvînte, îi degerau picioarele ; degetele de la mîini i se umflaseră, dar Klavdeia nu simțea durerea. Se grăbea acasă.

Cînd săniile ieșiră la drum bătătorit și tălpigile începură să scîrțîie subțirel pe zăpada tare, Klavdeia legă hățurile de arc și se sui în prima sanie.

Dimineața împrăștie pe cer scamele norilor.

În sat hămăiau cîinii. Fumul se înălța deasupra coșurilor în trîmbe cenușii. Chiciura pufoasă acoperise geamurile pînă sus.

Iată și porțile curții lui Petruha cu șipcile bătute în zigzag. După ce deschise în grabă canaturile și dădu drumul săniilor în curte, Klavdeia se repezi spre izbă.

— Klavdeia, o strigă Petruha din sanie, m-am lovit din greșeală cu drugul ! Auzi ?

Fără să răspundă Klavdeia sări peste zăplaz în ograda vitelor.

Peste noapte izba se răcise. Deși venea de afară, din ger, Klavdeia simți cît e de frig înăuntru. Geamurile erau acoperite de ace țepoase de gheață. Fără să-și scoată scurteica de blană, Klavdeia alergă la patul lui Ilcea.

— Ilenka...

El apucase să se răcească și de sub pleoapele încrețite îi luceau sticlos ochii căzuți în orbite.

2

După moartea lui Ilcea, viaţa la Petruha îi păru Klavdeiei şi mai grea. Acum nu avea cu cine schimba măcar o vorbă caldă, duioasă — pierduse pe omul apropiat alături de care trăise aproape douăzeci de ani în bună înţelegere. Cît despre Petruha, din zi în zi se făcea tot mai pretenţios, mai bădăran, mai hain la suflet. Cîte munci grele nu năşcocea el pentru Klavdeia. Îi spunea, fie pe ocolite, fie direct : „Te trimit eu pe lumea ailaltă dacă nu te supui, dacă ai să te încăpăţînezi într-una !" Bîrfitoarele satului începură să bage seama la vorbele lui şi să spună cum că Petruha îi duce Klavdeiei bunătăţi pe ascuns, să nu-l afle nevastă-sa, că nu degeaba-i ea aşa grasă şi rumenă. Ştiau ele că Petruha n-o iubea pe Zinka şi de aceea i-o meneau pe Klavdeia ca nevastă, vînturînd tot soiul de scorneli. Minciuni mîrşave, sfruntate !...

Nu mai era chip de răbdat.

Într-o seară, după ce-şi termină treaba la vite, aruncîndu-le braţe mari de fîn albăstrui de pir, Klavdeia intră în odaia din faţă, la Petruha. Argaţii şedeau la masă. Zinaida le punea de cină. În mijlocul mesei fumega o strachină mare cu cartofi. În căni fiecare avea lapte. Pe masă se înălţau grămăjoare cenuşii de sare. Sprijinindu-şi în piept o pîine grea de secară, Zinaida o tăia în felii mari, strîmbe. Într-un colţ, lîngă soba de fier, Petruha trăgea din pipă, cu picioarele strînse sub el.

— Scoate-ţi şuba, Klavdeia, o pofti Mihaila, avem cartofi fierbinţi. Se cojesc pe cinste. Rupse un cartof în două şi stoarse din coajă miezul gălbui, nisipos. Uite, ce cartofi buni s-au făcut anul ăsta, parcă-s de făină.

— Toate semănăturile au ieşit bune, întări Volodka, un alt argat, ştergîndu-şi degetele încleiate de cartofi pe căputa pîslarilor.

— Mai cu seamă grîul, observă al treilea argat, Makar. O să avem colaci albi.

— Unii o să-i aibă albi, rîse Mihaila, dar nouă, mie şi ţie, o să ne coacă Zinka din ăştia, fără gaură, şi arătă din cap pîinea de secară.

— Nu-i nimic, de sărbătoare ne-o da şi brînzoaice din făină de grîu !

— Pe tine nu te poate sătura cu cartofi, darămite cu brînzoaice.

— Ha-ha-ha-ha !

— Şi tu ce te ţii aşa mîndră ? o strigă Volodka pe Klavdeia. Ori ai de gînd să cinezi cu stăpînii ?

Mihaila îl ţistui.

Fără să-şi scoată scurteica, Klavdeia se aşează pe bancă lîngă uşă. I se săpaseră cute la rădăcina nasului, sprîncenele dese i se îmbinaseră formînd o singură linie, ascunzînd ochii albaştri, umbriţi de gînduri. Batjocura lui Volodka o duru. Klavdeia întoarse capul.

— Eh, Volodka, spuse ea, n-ar trebui să vorbeşti tocmai tu.

Volodka se fîstîci.

— Păi, eu ce-s ? Mi se bălăngăne limba în gură ca făcăleţul în aluat, da nu ştie nici ea de ce...

Zinka şedea lîngă samovar, întoarsă spre geamul întunecos. Klavdeia îi spuse lui Petruha :

— Vreau să plec.

— Pleacă, răspunse acesta, pufăind nepăsător din lulea. Tot n-ai să pleci...

— Fă-mi socoteala.

— Nu-ţi datorez nimic, rosti Petruha, la fel de liniştit.

— Cum nu-mi datorezi ? se aprinse Klavdeia.

— Uite-aşa. Unde a fost perechea ta la muncă ?

— Cum, înseamnă că ţi-am muncit numai pentru pîine ? întrebă Klavdeia cu glas tremurător, ridicîndu-se în picioare.

— Am hrănit doi inşi, o lămuri Petruha, iar de muncit ai muncit numai tu.

— Dar izba ne-ai luat-o pe degeaba ca s-o duci pe cîmp ?

— Dar în al cui adăpost aţi trăit la mine ? strigă Petruha. Ale cui haine ai purtat ? A cui e scurteica asta ?

— Va să zică, n-ai de gînd să-mi plăteşti nimic ?

— Îţi plătesc eu ! Pleci ? Scoate scurteica şi cară-te... Petruha înjură. Nu pleci tu în bluză pe ger.

— Ţine-ţi scurteica ! Ia-o ! Basmaua-i a mea. Na ! Ia şi basmaua pe deasupra ! strigă mînioasă Klavdeia, apoi aruncă pe bancă scurta şi basmaua, îşi apucă şuba jerpelită şi fugi în izba ei.

— Aşteaptă, Klavdeia ! se ridică Petruha. Nu te las, rămîi...

Ieşi grăbit după ea.

Zinka se făcu roşie ca focul. Smulgîndu-şi de la gît şiragul de mărgele, îşi acoperi capul cu mîinile şi căzu cu fruntea pe masă. Mihaila oftă şi-şi lăsă ochii în pămînt. Petruha se întoarse curînd şi se aşeză la locul lui lîngă sobă. Toţi tăceau...

...De atîa amar, pe care nu-l mai putea îndura, Klavdeia plîngea pe pat, cu capul îngropat în plapumă. Să munceşti atîta, să tragi din răsputeri şi uite, răsplata. Şi n-ai unde să cauţi apărare.

Ca din senin, după noaptea aceea de la fîneaţă, cînd Liza se întorsese abătută, li se stricase toată viaţa şi nu mai fusese chip s-o îndrepte. Da parcă ar fi smuls cineva un cui de care atîrna totul şi s-au pornit : şi boala lui Ilcea, şi sărăcia, şi lucrul la străini, truda grea, peste puteri, la Petruha...

Deodată, ca o rază caldă de primăvară, o străbătu un gînd nou : „Mă duc la Liza. Să trăim împreună. Braţele sănătoase ştiu să-şi facă rost de o bucată de pîine. Şi de nu, o să flămînzim împreună. În doi parcă te simţi mai puternic. "

Un zîmbet duios îi încălzi obrazul, uscîndu-i lacrimile. Viaţa i se păru mai simplă şi rostul ei mai de înţeles. Klavdeia aţipi.

Visă un tăpşan roditor brăzdat de pluguri de oţel. Pe cîmp înverzeau semănăturile. Pe haturi străluceau cu lumina lor galbenă flori bătute de frăţior. Răcoarea primăverii îi mîngîia umerii. Respira în voie...

Deodată uşa se deschise. O pîclă cenuşie de abur îngheţat năvăli în odaie. Pentru o clipă, în deschizătura uşii se aprinseră stelele fierbinţi de pe cerul nopţii de iarnă, dar fură acoperite de o siluetă albă, subţire. Înăuntru dădu buzna Zinka.

— Eşti o... şi o copleşi cu vorbe de ocară. Cu mîinile ei subţiri se încleştă în părul Klavdeiei şi o trase în jos din pat. Spune : a fost Petruha la tine ? A fost ? Tîrfă ce eşti, tîrîtură... Plîngînd, Zinka îi striga ocări dezmăţate.

— Zinuşka, nu-i adevărat, nu crede pe nimeni, şi ridicîndu-se de jos Klavdeia o apucă de încheieturile mîinilor. O să-ţi povestesc tot...

Zinka se smuci fără s-o asculte ; îmbrăcată cum era în cămaşa ce albea în întuneric, se repezi la geam, îl sparse cu o izbitură şi ţipă cu glasul ei subţire în întunericul îngheţat :

— Văleu ! Văleu ! Mă omoară...

În şopron caii se încordară ciulind urechile. În sat cîinii lătrară şi se porniră să urle. Prin fereastră năvăleau pe duşumea

trîmbe de aer îngheţat, lunecînd peste picioarele desculţe ale Klavdeiei. Zinka se năpusti iar cu pumnii ridicaţi.

— Astîmpără-te, Zinaida, o împinse Klavdeia, ascultă-mă...

Dar Zinka sări din nou şi, ridicînd sus braţul, o izbi cu pumnul în tîmplă. Klavdeia căzu.

— Na, ţine ! N-ai să fii tu stăpînă aici...

... Klavdeia se ridică cu greu de jos.

O juncă îşi vîrî de afară botul catifelat pe fereastra spartă şi începu să mugească. Coarnele ei scurte zgîriau rama ferestrei.

Scuturată toată de friguri, Klavdeia îşi puse pe ea fusta şi-şi încheie cu mîinile tremurătoare bluza. Îşi trase cizmele de blană — amintire de la Ilcea, care avea piciorul mic, la fel cu al Klavdeiei — cuprinse cu o privire plină de ură izba nesuferită, îşi îmbrăcă şuba ei roasă şi păşi peste prag.

PARTEA A DOUA

Freamătă pădurea

1

Iarna veni pe neașteptate. Pînă atunci zilele fuseseră reci, dar frumoase, cînd din senin, într-o singură noapte, cerul se acoperi de nori grei, plumburii, începu să sufle vîntul și să viscolească. Pe pămîntul înghețat, zăpada se așternea în nămeți mici și vîrtoși. Pe fața rîului pluteau sloiuri verzui și dese de gheață, iar deasupra stîncilor se înălțau din apă trîmbe de aburi.

Pe cei din casa Axioncihăi iarna îi luase pe neașteptate. Grigori amînase de pe o zi pe alta să pună șine noi pe tălpigile săniei și acum, cînd se bătătorise dintr-o dată drumul pe zăpadă, nu avea cu ce merge.

Încă înainte să se crape de zi, bătrîna Axionciha îl trezi pe Grigori — acesta se întoarse pe partea cealaltă, nevrînd să se scoale — îl ocărî de mama focului, ba, înfuriată, îl și trase de păr.

— Hei, scoală odată și du-te la fierar, de-l zorește. Iar o să tîndălești toată ziua și în bătătură nu-i nici o surcică, naiba să te ia...

Bombănind, Grigori se apucă să-și tragă cizmele de blană.

— Scoală și tu, strigă Axionciha la fiică-sa, e timpul să frămînți aluatul !

— Să se scoale Lizaveta și să-l frămînte, răspunse Duncea, înfundîndu-și și mai adînc obrazul în pernă.

— Lizaveta s-a sculat înaintea mea. N-are vreme de aluat, bate pieile de oaie.

— Ho-o, că mă scol. Mai lasă-mă oleacă, să mi se ducă somnul.

Bătrîna îi dădu pace. Icnind din greu, frămîntă singură aluatul și se apucă să facă focul în sobă.

Duncea coborî jos din pat, cînd ograda se luminase de-a binelea. Între timp bătrîna copsese brînzoaice din făină de grîu cu smîntînă pe deasupra. Pe masă țiuia de zor samovarul, brînzoaicele se înălțau grămadă lîngă el, aromind atît de ademenitor, că te gîdila în nări. Duncea nu-și putu stăpîni pofta

şi, abia sculată din pat, ciufulită şi nespălată cum era, se aşează la masă şi apucă o brînzoaică fierbinte şi pufoasă.

— Ho, şleampăto, o ocărî Axionciha, puteai să-ţi clăteşti măcar mîinile. Du-te de mulge vaca. Acuşi vine Grigori şi bem ceaiul cu toţii împreună.

Duncea nu se împotrivi şi, luînd găleata, dădu fuga la staul.

Familia îl aştepta pe Grigori şi iată că soarele se ridică pe cer şi uliţa se schimbă la înfăţişare, ca şi cum casele ar fi venit mai aproape una de alta, şi-ar fi îmbrăcat cojoacele albe şi acum, încălzindu-se la soare, priveau de sub streşini cu ochii ferestrelor.

Dar Grigori tot nu venea.

Mîncară fără el.

Apoi veni şi masa de prînz. Grigori tot nu sosise.

Îngrijorată, Duncea alergă într-un suflet la fierar şi se înapoie speriată, albă ca varul : Grigori nu fusese la fierărie...

Lăsînd atunci copilul în grija bătrînei, Duncea porni împreună cu Liza să întrebe prin vecini. Trecură pe la toţi cunoscuţii, intrară şi în cîrciumă ; pe Grigori nu-l văzuse nimeni.

Se puseră să cerceteze urmele, dar nu ieşi nimic nici din asta : zăpada căzuse cu o zi în urmă şi era toată călcată, bătătorită. Nu găsiră urme nici în curtea lor, aşa că nu te puteai lămuri dacă Grigori a ieşit pe poartă ori ba.

Se uitară în hambar, în staul, în şoproane, se suiră în pod : nu cumva i-o fi trăsnit prin gînd, ferească sfîntul, să-şi pună capăt zilelor ? Dar nicăieri nu găsiră nimic.

Între timp se întunecase de-a binelea. Nu prînziră şi nici nu cinară, că le rămînea bucata în gît. Tot soiul de gînduri le roiau prin minte, dar toate fără temei. Unde să se piardă un om, printre case locuite ? Doar nu erau în pustiul taigalei, slavă domnului ! Să-l fi înhăţat pe drum vreun răufăcător şi să-l fi tîrît afară din slobozie, în vreun maidan ? Dar drumul pînă la fierărie e cel mai umblat ; ajunge să strigi o dată, că pe loc se adună lumea. Şi apoi, Grigori nu plecase în miez de noapte, ci în zorii zilei... Să nu-i fi jucat vreo festă muncitorii nou veniţi, cei ce lucrează la drumul de fier ; dracu-i ştie ce hram poartă. Lume străină, necunoscută, venită puhoi de pretutindeni. Abia trecuse anul de cînd apăruseră întîiaşi dată şi iată că drumul de fier se întindea acum dincolo de Şiversk ; statul clădise tot soiul de construcţii pînă în mahalaua oraşului şi acum munca era în toi tocmai la treizeci, patruzeci de verste răsărit de oraş.

Înainte vreme nici în vis nu ţi-ai fi putut închipui aşa ceva. Şi acum, priveşte, toate-s aievea. Numai că-i mai bine să te uiţi la ele de departe, să trăieşti ca înainte, cît timp te lasă în pace, cît te mai poţi ţine deoparte. Să nu ai de-a face cu lumea asta nouă ; numai ei să nu dea iama peste tine.

Dar oricît te-ai feri, nu te poţi izola printr-un zid, aşa că oamenii încep să se amestece puţin cîte puţin. Mulţi localnici s-au dus şi ei să muncească acolo. Mai cu seamă cei care se pricepeau la vreun meşteşug. Pînă şi podarul Filip Cekmariov s-a tocmit lăcătuş. Umblă acum în ceată cu ceilalţi, soios din cap pînă în picioare. Oare să fie a bună ? Trăiau mai paşnic, mai în tihnă cît nu fusese drumul de fier. Fiecare cum apucase. Mai trăgeau, fireşte, cînd şi cînd cîte o spaimă, dar cu de-astea se obişnuiseră. Dar acum, poftim, nici nu ştii ce să mai gîndeşti. În drum spre fierărie s-a nimerit să se afle o baracă a muncitorilor de la depouri, cum le zice. De bună seamă că ei i-au făcut de petrecanie...

Cu această bănuială, femeile se hotărîră să se ducă dimineaţa şi să anunţe poliţia. Ce glumă-i asta ? Să dispară omul, de parcă a intrat în pămînt...

Grigori se întoarse acasă noaptea tîrziu.

Mai întîi şi întîi se repezi la brînzoaicele care stăteau pe masă de dimineaţă. Numai după ce-şi astîmpără foamea, se apucă să povestească prin cîte trecuse :

— Ei, cum, cum ! Uite-aşa. Ies pe poartă, merg pe drum şi mi-e ciudă că mi-am uitat mănuşile şi-mi îngheaţă degetele. Ajung pînă la baracă. Mă uit eu bine, parcă se furişează un om de-a lungul peretelui. Era încă întuneric. M-au apucat alte alea : nu cumva are de gînd să dea foc barăcii ? Cotesc din drum şi chibzuiesc să-l prind pe la spate de umeri. Omul nu pare prea voinic, las' că-i vin eu de hac, îmi zic. Dar dînsul, pleosc ! lipeşte deodată nu ştiu ce hîrtie pe perete şi se topeşte după colţ.

Nu m-am luat după el ; mă apropii, mă uit la fituică şi-mi pare rău că nu ştiu carte şi nu pot deslui nimic. Mă întreb atunci : de ce oare s-o fi furişat să lipească hîrtia asta ? Deodată aud că aleargă careva pe drum. Mă uit — un poliţai. Şi sare drept la mine. Mă înşfacă de mînă : Încotro ? Ce vrei ? Smulge hîrtia de pe zid, o vîră în buzunar şi mă trage după el la secţie.

M-au băgat la beci, şi cu asta basta. Stau şi tot stau. Ciocănesc cu în geamlîc. Geaba ! Caraula mă ameninţă cu pumnul şi iar stau ca înainte.

M-am perpelit aşa, ca pe jăratic, pînă m-au dus la ştabi, drept la pristav.

„Cine eşti tu ?" Îl lămuresc. „De ce lipeşti fituici ?" Îl lămuresc iar. „Dar atunci de ce citeşti porcăria asta ?" Iar îi spun că habar n-am de carte. „Atunci de ce te-au înhăţat ?" Răspund : „Pesemne că din greşeală, m-or fi luat drept altul. Vinovatul a fugit înaintea mea."

Rîde pristavul. „Bine, du-te ! zice. Numai bagă-ţi bine în cap : fituicile astea, lipite pe pereţi, sînt tare periculoase şi bine că nu ştii carte, că, de citeai, nu scăpai de închisoare. Du-te acasă, iar cunoscuţilor şi neamurilor tale să le spui că dacă or vedea vreodată pe garduri asemenea fituici să le smulgă degrabă şi să le aducă la mine. Pe oamenii care le lipesc, aşijderea, să-i prindă : ăştia-s nişte tîlhari fără pereche şi scriu pe fituicile alea nişte vorbe, că o să vă facă viaţa şi mai grea ca pînă acum. Vor să vă cureţe pe toţi, să vă ia cu japca pămînturile, taigaua, să nimicească ordinea, ca numai hoţia să rămînă liberă. În Rusia răzvrătiţii ăştia au început să nu dea pace poporului şi acum vor să treacă şi la voi, în Siberia..."

Am dat fuga acasă, zicînd bogdaproste că scăpai... Pe coţcarul ăla cred totuşi că îl ţin minte. Dacă nu şi-o schimba hainele, îl dibui eu repede şi-apoi, las' pe mine, că-l tîrăsc drept la poliţie. Aşa că, muierilor, cum vedeţi am de lucru, nu glumă...

Femeile îl ascultau pe Grigori cu răsuflarea tăiată. Într-adevăr, în ultimii ani, toate parcă mergeau pe dos, că nu le mai puteai da de rost... Nimic nu-i mai înfricoşător decît noul.

— Drumul de fier, lua-l-ar toţi dracii, oftă în sfîrşit bătrîna, numai el a cărat aici tot soiul de scursori.

— Aşa-i, încuviinţă din cap Grigori. Şi acum, din pricina potlogarilor ăstora poţi să zaci şi tu la închisoare.

Liza încerca o spaimă nelămurită numai la cuvintele : poliţie, închisoare, ocnă. Şi de atunci, ori de cîte ori ieşea dimineaţa să scoată apă din puţul vecinilor, se uita cu teamă pe la garduri : nu cumva îs lipite foi pe undeva ? Dar păţania aceea nu se mai repetă şi nicăieri — nici în oraş, nici în slobozie — nu mai apărură manifeste.

Gerurile se înteţiseră. Troienele se făceau mai groase, mai bătucite.

Terminaseră treierişul devreme, pînă la sfîntul Nicolae, şi acum toată familia trebăluia la muncile mărunte din preajma casei.

Duncea rămăsese grea şi toată ziulica nu făcea nimic, dar se văita mereu lui Grigori că vor s-o betegească, s-o spetească cu munca. Bătrîna Axionciha căzu bolnavă : o dureau şalele, de n-o lăsau nici să se îndoaie. Cît despre Liza, dînsa se sleia de puteri ; hrănea şi adăpa vitele, curăţa grajdurile, măturа în casă, spăla pentru toţi, gătea. Pe deasupra Duncea o punea să aibă grijă şi de copil.

— Nu pot să-l ridic. Vezi şi tu cît îs de fleaşcă ; dacă pierd plodul ce-o să fie ? Ai tu grijă de el pînă nasc şi pe urmă o să văd eu singură de amîndoi.

Mai greu ca orice îi venea Lizei să îngrijească copilul. Cum îl lua în braţe i se perindau pe dinaintea ochilor drumeagul prăpăstios ce ducea la Uvatcik, zdrenţele cenuşii de spumă ce se învîrtejeau la bulboane, cioturile de rădăcini, subţiri şi lunecoase, ce se ridicau de la fund...

Venea apoi maidanul năpădit de pelin, jilav de rouă, de lîngă poarta curţii lui Vasilev ; zarva celor ce petrecăreau şi cîntau la nuntă, în timp ce doar ea, Liza, plîngea ; ghemotocul alb ce-l mai zărise pentru ultima dată în cerdac şi pe care-l luaseră bucătăresele din braţele lui Nikita şi teama ce-o frămînta fără încetare: cum o fi ducînd-o el acolo ?

Pe urmă zilele de aşteptare chinuitoare, care se scurgeau la nesfîrşit, pînă s-o cheme Mirvolski : „Vino, o să-i fac copilului un vaccin". Şi cabinetul doctorului, cu miros de farmacie greu, ameţitor, şi sticlirea rece a instrumentelor de oţel şi a borcanelor înalte de sticlă cu inscripţii greu de înţeles, scrise cu negru. Şi frigul venind de la fereastra lîngă care o dusese Alexei Antonovici : „De aici o să vezi bine". Da, îl văzuse şi-l recunoscuse de îndată, mai bine zis îl ghicise cu inima ei de mamă : al ei era, os din osul ei ! Şi totuşi, parcă se ţintuise singură de rama ferestrei : n-a alergat la el, nu l-a luat în braţe ! Dacă-i eşti mamă, taci ! Taci, chiar dacă inima ţi se opreşte de atîta chin ! Iar în timpul acesta, mîini străine, nepăsătoare, îi pricinuiesc mereu băiatului durere : dădaca Vasilevilor sucеşte pruncul pe o parte şi pe alta, de parcă-ar fi o bucată de lemn, ca să-l scoată din scutece. Şi nici n-ai voie să strigi la ea, s-o

îmbrînceşti cît colo. Stai şi te uită, muşcîndu-ţi buzele, cum se schimonoseşte de plîns obrăjorul rumen al copilului, cum îşi zvîrcoleşte neputincios picioruşele...

Iar la urmă nu-ţi mai rămîn în amintire decît plînsetul acesta care-ţi stoarce inima, guriţa ştirbă, larg căscată, şi trei picături mititele de sînge care apar pe braţul copilului sub lanţeta lui Alexei Antonovici, din pricina cărora Liza simte că i se întunecă totul înaintea ochilor...

Să păşească pragul lui Vasilev, să se mai uite măcar o dată la copil n-avea putere. Să intre acolo însemna să le dea în vileag că-i e mamă. Şi ca să spună acest lucru nu se mai putea. Pentru binele ei... şi al copilului.

Duncei îi plăcea să le arunce pe toate Lizei în spinare. Era ca o joacă răutăcioasă de copil : să prinzi un tăun, să-i rupi, una după alta, toate labele, să-i smulgi vîrfurile aripilor şi să te uiţi apoi cum se zvîrcoleşte pe pămînt, cum se învîrte ca un titirez, agitînd cioturile de aripi fără să-şi poată lua zborul.

Pe toate le îndura Liza.

Iar Duncea căuta mereu noi mijloace de a lovi în ea şi în cele din urmă găsi : cu cît era mai neînsemnată învinuirea ce i se aducea, cu atît mai tare tresărea şi roşea Liza. Necazurile mărunte îi răneau mai dureros inima.

Duncea începu să bombăne şi să ocărască din ce în ce mai rar. Spunea doar, de parcă ar fi vorbit cu sine :

— Iar s-a năcrit aluatul. Şi pîinea nu-i coaptă dedesubt. Peste tot zac bucăţi şi se usucă.

Pîinea o cocea Liza. Şi era bună.

— Ce ruşine ! Mi-am trimis omul la baie şi nu m-am uitat la cămaşă : s-a dus fără nasturi la guler. Proasta de mine !

Rufele le spăla şi le cîrpea Liza. Dar n-o lăsau să-şi termine bine treaba, că o şi trimiteau să facă alta.

— Nu ştiu ce-i cu scările cerdacului nostru. Mereu îţi alunecă picioarele. N-o fi turnat careva apă pe ele ? Să nu cad într-un ceas rău şi să pierd copilul.

Ce-i drept, Liza vărsase apă lîngă scară, în timp ce lăsase jos cobiliţa de pe umeri. Numai că apa se scursese în zăpadă şi piciorul nu luneca de fel.

Un simţămînt de revoltă creştea în ea. Liza începu să chibzuiască. O înspăimînta iarna. Dar nici să rămînă mai departe nu putea.

...Şi iată că într-o zi Axionciha o chemă pe fiică-sa după despărţitură, la bucătărie, şi o întrebă :

— Duncea, unde-i smîntîna din oală ?

Iar Duncea răspunse în aşa fel ca s-o audă Liza :

— Eu de unde să ştiu ? Lizaveta s-a băgat în beci, pe ea s-o întrebi. O fi mîncat-o, că nu degeaba n-a vrut să bea ceai dimineaţă...

Liza simţi că o asemenea obidă n-o poţi şterge cu nimic, n-o poţi trece cu vederea.

„Ajunge ! N-o să mai rabd." Dar cum să facă ? Să ridice glasul la ei ? Să-i spună pe şleau lui Grigori cît de greu îi e să îndure asupririle lui, să-i asculte învinuirile şi sudălmile nemeritate ? Să-i arunce Duncei totul în obraz ? Nu s-ar teme s-o facă, să le spună tot, tot ! Or să ţipe, or să dea din mîini, poate că au s-o şi lovească. Zadarnic, nu-i faci să înţeleagă cu vorba, nu-s ei oamenii aceia ; setea de înavuţire, gîndul de a pune pe altul să robotească de pomană pentru ei îi stăpîneau prea mult. Ce rost are să vorbească cu ei ? Ar însemna numai să se umilească. Trebuia să plece neîntîrziat. Şi să plece cît mai departe, să nu mai dea ochi cu Duncea şi Grigori, pe care ajunsese să-i urască de moarte. Să plece la ai săi, la taică-su, la Solonţi. Nu, nu se putea... De cînd o măritase Ilcea cu Porfiri era ca şi cum ar fi dat-o afară din casă. Ei şi, nu-i nimic ! Liza e şi ea încăpăţînată, mîndră. În casa tatălui ei nu se mai întoarce. Zice lumea că la construcţia căii ferate sînt primite uneori la lucru şi femei. Uite, acolo o să se ducă. Oricum, o să fie între oameni, între oameni ce trudesc la fel ca ea.

Chiar a doua zi, înainte de a miji zorile, în timp ce ai casei mai dormeau, îşi strînse lucrurile într-o boccea şi, zgribulindu-se sub vîntul rece de iarnă, o porni spre răsărit. Gerul îi înţepa dureros obrajii şi nasul, picioarele îi degerau în pantofi.

Şi să mergi patruzeci de verste...

Pe uliţele adormite ale oraşului, crivăţul îşi făcea mendrele. Zăpada uscată îi biciuia picioarele, intrîndu-i în pantofi. Ciorapii i se udară repede. Cerul plumburiu atîrna deasupră-i, ameninţător.

Avea înaintea ei patruzeci de verste...

Vîntul vuia bezmetic, smulgînd năfrămeţii şi spulberîndu-i pe garduri, pe acoperişurile caselor. În case, sobele ardeau, şi deasupra grămezilor de omăt se învîrtejea fumul albăstrui. Fulgii mari de zăpadă goneau după vînt, dar vîntul le-o lua înainte ;

şuierînd se strecura prin crăpăturile înguste ale gardurilor, iar fulgii, izbindu-se de scînduri, cădeau la pămînt.

Abia trăgîndu-şi mănuşa din mînă, Liza îşi frecă sub broboadă, în păr, degetele degerate. Picioarele nu le mai simţea. Degeraseră pesemne şi ele. Ce bună ar fi fost acum o baie şi un ceai fierbinte cu zmeură uscată !

Dar nu-i nimic...

Liza ieşi din oraş în cîmp.

Drumul era înzăpezit. Liza păşea, poticnindu-se mereu în zăpada afînată, împinsă de un singur gînd : să nu rătăcească. Degetele îi înţepeniseră şi se îndoiau cu greu. Sub haina ei subţire vătuită, frigul o ciupea sălbatic.

Nu-i nimic... Să meargă mai repede şi o să se încălzească.

Dar nici gînd să se încălzească. În jurul ei se învîrtejeau trîmbele cenuşii de zăpadă, izbind-o cînd în spate, cînd în piept, cînd înţepîndu-i obrazul cu ace ascuţite. Nu-i nimic... Înainte, mereu înainte !

Viforniţa smulgea măciuliile uscate ale buruienilor de pe marginea drumului şi le mîna de-a lungul lui. De le-ar ajunge din urmă... Ce repede se rostogolesc ! De le-ar ajunge... Acum îi era mai uşor să umble, deşi o dureau crîncen picioarele, şi degetele nu se mai strîngeau de fel în pumn. Nu-i nimic. Pas cu pas, pas cu pas, mai departe, tot mai departe.

Ultimele clădiri ale Şiverskului se pierduseră de mult în negura învolburată, ce urla bezmetic...

„Nu-i nimic, n-o să îngheţ ; o să ajung eu la oameni şi acolo mă încălzesc..."

O săptămînă mai tîrziu sosi în oraş Klavdeia. Umblă din casă în casă, întrebînd pe toţi dacă n-au auzit de fiică-sa, Lizaveta. Locuia undeva aici, în oraş.

În cele din urmă ajunse şi la Axionciha. Duncea îşi desfăcu braţele cu un aer prefăcut, bătrîna se porni pe plîns.

— A stat, draga de ea, tot timpul a stat la noi. Dar săptămîna trecută a plecat. Unde, nu se ştie.

Klavdeia îşi încleştă capul în palme.

„Doamne, ce năpastă mai e şi asta ?"

Axionciha se întristă împreună cu ea, o căină că soarta a despărţit-o de fiică-sa.

— Rămîi în oraş, îi spuse ea. Poate s-o întoarce Liza, ori o trimite vreo veste.

O sfătui să ceară de lucru la Vasilev. Se spunea că avea nevoie de-o dădacă, ori de o slujnică.

2

Bîntuiau gerurile crîncene ale crăciunului. Începuseră cu mult înaintea sărbătorilor şi păreau fără de sfîrşit. O pîclă groasă, cenuşie, cum se întîmplă în Siberia cînd vremuieşte, atîrna dimineţile deasupra oraşului. Ziua, din cerul fără nori se cerneau paiete gingaşe de *kurjak* [1]. În bătaia soarelui, ele sclipeau în toate culorile curcubeului. Gheaţa pe rîu crăpa zgomotos, de parcă acolo bubuiau tunurile.

Oamenii sărbătoreau crăciunul aciuiaţi prin case, la căldură. Arareori puteai auzi pe străzi cîntecele de chef ale mesenilor ce se întorceau de la vreun chiolhan. Numai cînd şi cînd, scîrţîind din tălpigile înguste, zburau prin oraş săniile oamenilor de vază din partea locului. De sub pologurile de blană abia se zăreau siluetele neclintite ale călătorilor înfofoliţi în şaluri şi în glugi. Gulerele ridicate le ascundeau obrazul. Caii, acoperiţi cu pături negre, cu cusături multicolore, păreau nişte jucării.

Alexei Antonovici hotărî să-şi petreacă acasă serile de sărbătoare, pînă n-aveau să înceapă neplăcutele chemări la căpătîiul negustorilor bolnavi de prea multă mîncare şi băutură şi la personalităţile de vază ale oraşului. Or, la asemenea sărbători cum e crăciunul, vinul curge gîrlă în casele acestora. Pe Alexei Antonovici îl dezgustau beţiile, refuza categoric să ia parte la ele şi nici nu făcea chiolhanuri în casa lui. Cercul de cunoştinţe care l-ar fi vizitat fără fasoane nu era prea mare : bibliotecarul municipiului Galaktion Viktorovici Sutuev, directorul liceului real Piotr Evstafievici Fomin şi vistiernicul primăriei Ilia Avdeevici Nefedov. Dar nici aceştia nu se dădeau în lături de la un chef mai mare de sărbători, nu ca Alexei Antonovici, căruia îi plăcea să stea la o ceaşcă de ceai şi să-şi petreacă vremea în discuţii. Ceaşca cu ceai o găseşti şi într-o duminică obişnuită !

[1] Fulgi mărunţi, străvezii ca gheaţa.

De vizitat se vizitaseră reciproc şi stătuseră la fiecare mai mult ca de obicei. Găsiseră şi subiecte de discuţii. Galaktion Viktorovici le citise două povestiri noi ale lui Maxim Gorki, exclamînd mereu : „Uriaş talent a apărut în literatura rusă ! Ce adîncime de gîndire, ce colorit !" Întrerupsese cu părere de rău lectura, atunci cînd soţia lui îi şoptise că trebuiau să se pregătească să plece unde erau invitaţi. Ce să-i faci, lui Galaktion Viktorovici îi plăcea, de două-trei ori pe an, să petreacă aşa cum scrie la carte.

Era a treia zi de crăciun. Seara tîrziu, Alexei Antonovici şedea cu Olga Petrovna pe divanul de pluş. Trăseseră mai aproape de ei măsuţa rotundă, pe care era pregătit ceaiul pentru două persoane. Soba de teracotă radia o căldură plăcută, uscată. Prin uşa întredeschisă ce da în salon se vedea bradul încărcat cu jucării. Beteala argintie şi aurie scînteia cu mii de steluţe.

Din Petersburg sosise o scrisoare, trimisă printr-o ocazie, şi Alexei Antonovici o recitea acum fericit, cu glas tare. Scria Aniuta :

„Dragul meu Alioşa !

Mă simt vinovată că nu ţi-am mai scris de mult. Şi iată de ce : nu mă pricep să mint, dar nici nu-mi venea să-ţi scriu adevărul. Mă gîndeam că toate se vor schimba într-un fel. Dar cum deocamdată nu s-a schimbat nimic, uite că am luat totuşi tocul în mînă şi m-am aşezat să-ţi scriu această scrisoare.

Află că eu, ca şi pînă acum, locuiesc pe unde apuc. Chiar şi la mătuşa mea înnoptez rareori, ca să nu-i atrag vreo neplăcere. Dar cine putea să prevadă că mi se va refuza aprobarea de a locui la Petersburg pe motiv că sînt fiica unui deportat pe viaţă în Siberia ? Aşa că deocamdată întreprind tot soiul de demersuri, dar nici chiar mita nu ajută la ceva.

Iar fără viză nu mă pot înscrie nici la cursurile institutului pentru fete. În această privinţă aici e foarte sever. De altfel, unde să te înscrii ? Există faimoasele cursuri ale lui Bestujev, dar acolo poţi ajunge numai cu recomandaţia vreunui demnitar influent. Or, cum să capăt eu o asemenea recomandaţie ? Cine să mi-o dea ? Să nu crezi însă că am renunţat la gîndul de-a învăţa... Mihail Ivanovici mi-a făcut cunoştinţă cu două studente, Natalşa şi Raisa, şi învăţ acum acasă împreună cu ele. Cîteodată ne meditează la matematică Arseni, un student de la Institutul politehnic, cu care Mihail Ivanovici e prieten. Fireşte

că pentru mine toate acestea nu-s de loc uşoare, dar nu fi îngrijorat : oricît de greu ar fi, puterea şi stăruinţa nu-mi lipsesc.

Şi apoi, Alioşa, nu cumva să-mi mai trimiţi bani. N-ai nici un drept s-o faci. Muncesc şi cîştig destul pentru mine. Munca îmi place şi, ce-i mai important, nu mi se cer nici un fel de acte. Aici toată lumea se încrede în cuvîntul lui Mihail Ivanovici. Mă întîlnesc cu el, ca şi înainte, foarte des, şi îmi povesteşte întotdeauna lucruri interesante. Am început de curînd să frecventăm împreună un cerc muncitoresc şi simt, pe zi ce trece, cum mi se luminează mintea tot mai mult. Chiar şi Mihail Ivanovici îmi spunea rîzînd : «Limba rusă o cunoşti bine. De scris ştii să scrii corect. Ţie îţi trebuie acum nu cursuri unde se studiază istoria, ci cursul unde se făureşte istoria.»

Iată, aşadar, cum o duc pe-aici, dragul meu Alioşa. Şi oricît de greu mi-e uneori fără de tine, n-am de gînd să mă întorc aceeaşi cum am plecat. Aici înseşi zidurile te învaţă !

La drept vorbind, Petersburgul nu mă atrage de loc. Uite, locuiesc de peste un an în el, fără să mă pot obişnui. Piatră şi iar piatră peste tot. Cerul e veşnic cenuşiu, noros şi burează mai tot timpul. Şi chiar dacă te sui pe Catedrala Isaakievski, tot nimic nu vezi. Totul este aici drept, învăluit în ceaţă. Nici nu se compară cu muntele Voznesenskaia de la noi, de unde parcă îmbrăţişezi cu privirea lumea întreagă ! Şi Uda noastră cea argintie e de o mie de ori mai frumoasă decît tuciuria Neva. Şi cerul nostru senin şi azuriu, şi rododendronii trandafirii de pe Molta, şi stîncile galbene, şi pinişul răşinos din jur, şi struguriiursului veşnic înverziţi şi... Nu, nu ! Mai bine să închei scrisoarea mea.

Te sărut mult, scumpul meu, iubitul meu Alioşa,

a ta, Aniuta.

Sărut-o pentru mine pe Olga Petrovna. Tare aş fi vrut să spun : pe mama mea, dar nu îndrăznesc."

După ce citi scrisoarea pînă la capăt, Alexei Antonovici duse la buze mîna mamei sale.

— Mamă, ce frumos scrie !

— Minunat om e Aniuta, murmură cu duioşie Olga Petrovna. Cînd îi vei răspunde să-mi dai şi mie scrisoarea, să adaug că poate să mă numească mamă.

Alexei Antonovici rămase pe gînduri.

Citind rîndurile Aniutei, avea sentimentul că stă de vorbă cu ea. Nici nu era nevoie să închidă ochii ca s-o vadă. Iat-o cum şade aici, alături de el şi de Olga Petrovna, pe sofaua de pluş, cum ciuguleşte ba dintr-o farfurie, ba din alta, prăjiturile de casă uscate, cum vorbeşte şi rîde sau cum tace deodată, aţintindu-şi privirea spre bradul din salon, strălucitor în hlamida lui de beteală argintie, mişcîndu-şi buzele fără să scoată vreun sunet.

— Cît de tristă trebuie să se simtă acolo atît de singură, spuse Alexei Antonovici, îndreptînd cu grijă colţurile scrisorii. Toate eforturile astea zadarnice de a se înscrie la cursuri... Viaţa asta nestatornică de azi pe mîine... Ce-ar fi să-i scriu să se întoarcă mai repede ?

Olga Petrovna clătină din cap :

— Nu, Alioşa, să nu faci asta. Dacă Aniuta are curajul să-şi croiască singură un drum în viaţă, nu trebuie s-o opreşti.

Olga Petrovna sta în fotoliu dreaptă, încărunţită înainte de vreme, cu chipul sever, îngîndurat, căruia nu anii îi săpaseră brazde adînci pe frunte şi pe obraji.

— Te înţeleg, mamă, îi spuse Alexei Antonovici mîngîindu-i mîna, dar dacă nu-i absolut necesar...

— Ba-i totdeauna necesar, Alioşenka, îl întrerupse mama. De la dependenţă materială pînă la sclavie spirituală nu-i decît un pas.

— Ei, mamă, prea vrei să faci din mine un despot, observă Alexei Antonovici zîmbind.

— Da, în cazul cînd tu ţi-o închipui pe Aniuta noastră numai ca pe o simplă femeie, răspunse cu gravitate Olga Petrovna.

— Dar e o cruzime din partea unui bărbat, spuse de data asta serios Alexei Antonovici, să silească o femeie să îndure lipsuri, atunci cînd o poate scuti de ele.

— Şi mai crud e să sileşti o femeie să fie numai femeie.

— Dar dacă ea... ei, pe scurt, mamă, dacă acolo o să înceteze să mă mai iubească ?

— Nu cred, Alioşa. Mai degrabă o să înceteze să te iubească, sau poate chiar să te şi respecte, dacă îi vei cere să vină înapoi.

— Asta înseamnă că trebuie să aştept ?

— Dacă o iubeşti, trebuie să aştepţi, Alioşenka. A iubi înseamnă a aştepta mereu.

Alexei Antonovici se ridică şi intră în salon. După ce rămase cîteva clipe în semiobscuritatea încăperii, o chemă :

— Vino aici, mamă. Să privim împreună bradul.

Olga Petrovna se apropie de el.

— Vrei să aprindem lumînările ?

— Nu, nu-i nevoie.

În snopul de lumină palidă ce venea din odaia Olgăi Petrovna, sclipeau, asemenea unor luminiţe albastre şi roşii, globurile mici de sticlă suflată, înşirate ca nişte mărgele. Un heruvim de vată, presărat cu paiete de mică, părea că pluteşte sub ramurile cele mai de sus ale bradului. În jurul lui zburau libelule şi fluturaşi de sticlă. Alexei Antonovici agăţă din nebăgare de seamă o creangă şi copăcelul tresări, jucăriile de carton şi nucile aurite începură să se legene, iar figurinele de sticlă şi globurile să clincăne melodios. Moş Gerilă se desprinse de pe rămurica subţire şi căzu rostogolindu-se pe duşumea. Brăduleţul îi scăpă din mînă. Olga Petrovna îl ridică, legă grijulie brăduleţul cu o aţă şi agăţă jucăria la locul ei.

— Moşul ăsta are peste treizeci de ani, spuse ea, oftînd cu tristeţe. La fel ca şi multe alte jucării. Le păstrez ca pe nişte relicve. Sînt amintiri de neuitat.

— Da, mamă, spuse Alexei Antonovici agăţînd o pocnitoare, îmi aduc aminte şi eu ; uite, pocnitoarea asta a lipit-o tata.

— Da. Şi pe asta. Cît de scump devine un asemenea obiect !

Alexei Antonovici se uită la scrin. Pe el, alături de nişte elefanţi de alabastru, se odihnea pietricica multicoloră pe care o luase din mîna Aniutei, la despărţire. Şi această amintire îi era scumpă.

De afară se auziră bătăi puternice în uşă.

Alexei Antonovici privi la ceas : zece fără un sfert. Ridică din umeri.

— Cine poate fi ?

— Să fie vreo vizită de sărbători ? se miră şi Olga Petrovna. Nu se mai potolesc odată !

— Poate că mă cheamă la un bolnav ?... Numai să nu fie la Baranov...

Afară cineva bătu din nou. Alexei Antonovici se duse să deschidă şi se întoarse însoţit de Mannberg şi de alţi doi bărbaţi. Unul dintre ei, între două vîrste, purta o tunică cu eghileţi şi cu epoleţi de căpitan de jandarmi ; celălalt, scund, negricios, vioi, arbora un frac elegant.

— Oaspeţi, mamă ! spuse amabil Alexei Antonovici şi, întorcîndu-se către ea, făcu o mutră acră.

Olga Petrovna le ieşi în întîmpinare. Mannberg îi sărută respectuos mîna, o felicită cu ocazia sărbătorilor şi-i prezentă pe însoţitorii săi :

— Căpitanul Pavel Gheorghievici Kireev. S-a mutat cu slujba definitiv la Şiversk. Iar acesta este *monsieur* Lonque de l'Aubebelle, turist şi, în particular, reprezentant al sindicatului american al căilor ferate.

— Neoficial, ridică acesta braţul prevenitor.

— Ca să zicem aşa, pentru mai multă comoditate şi asigurarea libertăţii de acţiune, murmură vag Kireev, jucîndu-se cu ciucurii eghileţilor.

Musafirii erau niţel cam cu chef. În salon se împrăştie de îndată un miros de votcă şi de parfum tare.

Alexei Antonovici aduse o lampă aprinsă, după care invită musafirii la masă.

Kireev, un bărbat tuns scurt, cu obrajii scofîlciţi, pămîntii şi ochii verzi, ficşi, se scărpina tot timpul la ceafă. Cît îl priveşte pe Mannberg, acesta, deşi venea numai a doua oară în casa lui Mirvolski, se simţea la largul său, ca un prieten vechi al familiei. Se învîrtea prin cameră, atingea jucăriile de pe brad şi răsfoia albumele care se aflau pe etajeră.

— Un ger năprasnic, *madame !* îi spuse Lonque de l'Aubebelle Olgăi Petrovna, frecîndu-şi mîinile. Închipuiţi-vă, mi-am uitat mănuşile la hotel şi am fost nevoit să merg cu mîinile în buzunare. Era gata să ţip de durere, simţeam că-mi înţepenesc degetele. Oribilă senzaţie !

— Da, da, ştiţi, şi eu îmi închipuiam oarecum altfel aceste geruri siberiene, cum le numim noi, spuse Kireev, îndreptîndu-şi gulerul strîmt al tunicii, şi din nou începu să se scarpine la ceafă.

— Scuzaţi-mă, Pavel Gheorghievici, dar dumneavoastră de unde, din ce localitate aţi sosit la noi ? se interesă Alexei Antonovici.

— Din Petersburg, răspunse Kireev pe un asemenea ton de parcă l-ar fi jignit numai presupunerea că ar fi putut veni din altă parte, şi am şi început să mă rog lui dumnezeu să mă ajute a mă întoarce cît mai repede înapoi. Cred că mă înţelegeţi ?

Alexei Antonovici strînse din umeri.

— Într-o oarecare măsură, da.

— De ce într-o oarecare ? se miră Kireev. Dumneavoastră nu vă place Petersburgul ?

— Cum să vă spun...

— Nu, nu, spuneți-o deschis : nu vă place. Cînd ați plecat din Petersburg ?

— N-am fost niciodată acolo, zîmbi Alexei Antonovici.

— N-ați fost la Petersburg ? făcu ochi mari Kireev. Dumneavoastră, un intelectual ? Atunci tatăl dumneavoastră a fost, cum se spune, siberian de baștină ?

Alexei Antonovici se întunecă la față. Nu știa ce să răspundă acestui musafir nepoftit și nedorit.

— Să zicem că da, răspunse el în doi peri.

Mannberg se aplecă și-i șopti ceva la ureche lui Kireev. Acesta nu înțelese la început și întrebă cu glas tare :

— Cum ? Cum ?

Mannberg îi mai șopti o dată. Kireev se înecă, își plecă fruntea și începu să-și frece repede ceafa cu palma.

— Aha. Așa. E limpede, spuse el. Apoi, adresîndu-se lui Alexei Antonovici : Ei, dar Șiverskul vă place ?

— Un orășel agreabil, răspunse Alexei Antonovici, înfrîngîndu-și antipatia față de Kireev. Ghicise ce-i șoptise Mannberg. Și ca să abată într-un fel penibila discuție pe alt făgaș, i se adresă Olgăi Petrovna : Mamă, pesemne că musafirii au înghețat ; e cazul să se încălzească.

— O ! Cu plăcere ! exclamă Mannberg. Numai că, stimată Olga Petrovna, vă rugăm să ne iertați pentru îndrăzneala noastră.

— Se spune că ospitalitatea e o trăsătură caracteristică omului rus, Olga Petrovna zîmbi prietenos, iar eu sînt un om rus. Dimpotrivă, eu mă simt jenată că discuția n-a început în fața unei mese întinse. Dar ne-ați luat cam pe neașteptate.

— De altfel, se amestecă Kireev, schimbînd o privire cu Mannberg, am venit cu totul și cu totul întîmplător. Lui *monsieur* Lonque de l'Aubebelle i-au înghețat al naibii degetele și Gustav Evghenievici ne-a propus să facem un popas aici, ca să ne încălzim. Noroc că ne aflam chiar în dreptul casei dumneavoastră.

— Căutam o șezătoare, lămuri Mannberg. Da, da, o autentică petrecere rusească. Ne îndreptam spre periferie, acolo unde cîntă armonica și se veselește tineretul.

— Și de ce vă interesează atît o șezătoare ? întrebă Olga Petrovna, care se ducea spre bucătărie, oprindu-se la jumătatea drumului.

— O, eu am fost cu ideea ! exclamă Lonque de l'Aubebelle. Mă pasionează enorm asemenea lucruri. Ca orice turist, mă tentează în primul rînd pitorescul.

Îşi apropie palmele albe, fine, de soba ce dogorea.

— Afară de asta, am vrut să ne veselim pur şi simplu, din toată inima, spuse Mannberg, fără să ţinem cont de regulile etichetei.

— Sau, cum se spune în Rusia, să ne facem de cap, şi Lonque de l'Aubebelle rosti încîntat ultimele cuvinte, dar îndată se scuză : Vă rog să mă scuzaţi, *madame.*

— O-o ! clătină din cap Olga Petrovna, de parcă ar fi vrut să spună : „Te pomeneşti că şi aici aţi intrat cu gîndul să vă faceţi de cap ?" Dar spuse pe un ton mai reţinut : Şi credeţi că la o şezătoare aţi fi reuşit ?

— De ce nu ? întrebă cu mirare Kireev.

— Costumele dumneavoastră nu prea sînt la modă, îi aruncă din mers Olga Petrovna.

— Nu înţeleg, dete din umeri Kireev.

Mannberg îi atinse eghileţii şi făcu un gest cu degetele : „Ai priceput ?"

— Fleacuri ! strîmbă dispreţuitor din buze Kireev. Aşa ceva e cu neputinţă.

— Depinde, făcu misterios Mannberg şi se întoarse spre Alexei Antonovici. După cum ştiţi, stimate Alexei Antonovici, am preluat conducerea construcţiilor din sectorul Şiversk-Tulun. Trăiesc ca un urs, într-un vagon mobil, la patruzeci de verste de aici, şi dau prin oraş numai în treacăt. E o plictiseală de moarte acolo şi vreau să mă distrez cum s-o nimeri.

Făcu cîţiva paşi prin cameră, luă din pom o nucă poleită, căută ceva ca s-o spargă şi, negăsind nimic, o strivi cu tocul botinei. Izbucni în rîs, şi, împingînd cojile cu piciorul, spuse într-o doară :

— Iartă-mă, Alexei Antonovici, şi era greu de ghicit dacă voia să se scuze pentru că luase nuca din pom, fără să ceară voie, ori pentru că o strivise cu piciorul.

Alexei Antonovici se făcu că n-aude ; îi displăcea profund impertinenţa lui Mannberg, ca şi a celorlalţi doi. Să dai buzna aşa, netam-nesam, în casa unui om pe care abia-l cunoşti şi să-i strici o seară tihnită în familie ! Abia găsea cuvintele cu care să poată susţine o conversaţie degajată.

— Dar dumneavoastră... se opri, gîndindu-se cum să i se adreseze lui Lonque de l'Aubebelle, al cărui nume, pe deasupra, nici nu-l deslușise prea bine, ați întreprins o călătorie lungă ?

Lonque de l'Aubebelle se întoarse brusc și, dîndu-și la o parte cozile fracului cu un gest pe care nu ți-l îngădui în prezența unei femei, se lipi cu spatele de sobă.

— Nu atît de lungă, pe cît de dificilă. Vorbea rusește ca un rus veritabil.

— De ce ? ținu să știe Alexei Antonovici. În Rusia călătorii străini se bucură întotdeauna de atenție.

— Pentru asta trebuie să vii în Rusia prin Petersburg, ori prin Odesa, și apoi să pleci în Caucaz, se amestecă în vorbă Mannberg, și nu prin Ohotsk în Siberia Orientală, cum a făcut *monsieur* Lonque de l'Aubebelle.

— Da, desigur, încuviință Alexei Antonovici, pe drumul acesta perspectiva unui voiaj de agrement e cu totul relativă.

— O, sînt obișnuit cu greutățile drumului ! spuse Lonque de l'Aubebelle, răsucindu-se grațios pe vîrfuri, lîngă sobă, și lipindu-se iarăși de ea. Din păcate, n-am posibilitatea să țin seamă de ele.

— Ca să zicem așa, călător de nevoie, îl înțepă veninos Kireev.

Mannberg se apropie de el, legănîndu-se pe vîrfuri.

— Se înțelege, spuse el, vîrîndu-și mîinile în buzunare. Ohotskul nu-i Marsilia, Șiverskul nu-i Joinville.

— O, Joinville ! exclamă Lonque de l'Aubebelle.

— Iertați-mă, sînteți francez ? se interesă Alexei Antonovici.

— Sînt născut în Franța.

— Vă rog încă o dată să mă iertați, ori poate n-am auzit eu bine ? Pare-mi-se că ați spus că sînteți reprezentantul sindicatului american...

— O, *monsieur*, suspină fericit Lonque de l'Aubebelle, America-i bogată, America o să cumpere tot !

— Toate astea, ca să zic așa, sînt declarații prea îndrăznețe, riscă o glumă Kireev. Ce înseamnă tot ? Totul înseamnă tot. America a cumpărat de la noi Alaska, America poate să cumpere Ohotskul, America poate să cumpere așa-numitul Șiversk, toate bogățiile mobile și imobile, dar pe mine, de pildă, nobil și ofițer rus, America nu mă poate cumpăra.

— Nu, aici, Pavel Gheorghievici, dă-mi voie să nu fiu de acord cu dumneata, îl contrazise Mannberg întărîtat. Eu sînt

cu totul de altă părere. Ei bine, pe mine, Mannberg Gustav Evghenievici, ca şi pe *monsieur* Lonque de l'Aubebelle, America ne poate cumpăra...

— Asta-i bună ! exclamă Kireev.

— O, vă rog să nu mă înţelegeţi greşit ! Da, pe un preţ bun m-aş duce să lucrez pentru America. De ce nu ? La urma urmelor, sînt liber să-mi vînd munca celui care mă plăteşte mai bine...

— Dumneavoastră, ca să zic aşa, sînteţi extrem de sincer, se amestecă din nou Kireev.

— Daţi-mi voie, daţi-mi voie, se agită Mannberg, asta e o discuţie abstractă. Şi cum spuneam, să admitem că pe mine, Mannberg, America mă poate cumpăra, dar Rusia, înţelegeţi, Rusia ! Nu, America n-o poate cumpăra, cum n-a putut să cumpere Sadko bogăţiile marelui Novgorod.

— Da ? Numai că eu mă şi pregătesc s-o fac, rîse Lonque de l'Aubebelle, vădit amuzat de conflictul dintre Kireev şi Mannberg, mă pregătesc să aflu preţurile şi să cumpăr treptat de la Rusia pe ruşi şi de la ruşi Rusia.

— Asta zic şi eu, adevărat humor francez ! spuse Mannberg încîntat. Nu ca dumneavoastră, Pavel Gheorghievici, îi reproşă el lui Kireev. Cum vine asta : să cumperi de la Rusia pe ruşi şi de la ruşi Rusia ? Formidabil ! Sînteţi de acord, nu-i aşa, Pavel Gheorghievici ?

— N-am auzit încă părerea gazdei, preferă Kireev să ocolească răspunsul.

— Părerea mea, domnilor, spuse Alexei Antonovici simţind cum păleşte şi se încordează, părerea mea, domnilor, e următoarea : acel care vinde pămîntul rusesc nu mai e rus. Înseamnă, deci, că Rusia nu poate fi cumpărată de la ruşi.

— Alaska ! strigă triumfător Lonque de l'Aubebelle.

— Ceea ce confirmă părerea mea : Alaska a fost vîndută de nişte ruşi care nu erau ruşi adevăraţi, spuse Alexei Antonovici, aruncîndu-i francezului o privire dispreţuitoare.

— Excelent calambur ! se înclină Lonque de l'Aubebelle.

— Iar cel ce se vinde pe sine nu numai că nu-i rus, dar nu-i om de loc, căci oamenii, în general, nu se vînd pe ei înşişi. Alexei Antonovici vorbea crispat, din pricina antipatiei pe care o resimţea faţă de musafirii săi. Prin urmare, America nu poate cumpăra tot, *monsieur* Lonque de l'Aubebelle.

Se lăsă o tăcere grea.

— Asta, ca să zicem aşa, depăşeşte limitele unei glume... începu Kireev.

Lui Mannberg, care căuta cu orice chip să aplaneze conflictul, îi veni pe loc o idee, zărind pe etajeră un pachet de cărţi de joc.

— Extraordinar ! exclamă el, apropiindu-se de masă şi amestecînd cărţile. Alexei Antonovici, vă implor, o partidă de preferans, una mică, mititică ! Pavel Gheorghievici, vrei să jucăm ca azi-dimineaţă ?

— N-am nimic împotrivă, răspunse Kireev încă prost dispus.

— Nu mă pricep la preferans, spuse Alexei Antonovici, dar ca să vă ţin tovărăşie...

— Da, da, te rog să ne ţii tovărăşie. Nu mai mult de un sfert de copeică miza. Dumneavoastră, *monsieur ?*

— Numai ca spectator şi ca ajutor al dumneavoastră, şi se aşeză la masă.

Începu jocul. Alexei Antonovici îşi anunţa culoarea prudent, lăsînd aproape tot timpul iniţiativa jocului pe seama celorlalţi. Mannberg licita avid, cu înverşunare, salvîndu-se adesea numai printr-o cumpărare avantajoasă, şi scria mereu intrările. Kireev punea palma pe cărţi şi declara :

— Pe nevăzute, una.

— Două, răspundea îndată Mannberg.

— Trei, rostea plictisit Alexei Antonovici.

— Patru, spunea Kireev, fără să ridice palma.

Partenerii continuau să liciteze. Kireev nu voia cu nici un chip să cedeze. Primul care se da bătut era Alexei Antonovici. Mannberg lupta însă pînă în pînzele albe şi nu capitula decît într-o situaţie desperată.

Fără să-i tresară un muşchi pe faţă, Kireev lua cărţile preschimbate şi declara miza. Şi cîştiga. Avea un noroc nemaipomenit. Într-un sfert de ceas închise preferansul lui şi începu să-i ajute lui Mannberg. Lonque de l'Aubebelle sări de pe locul său şi porni cu paşi mărunţi în jurul mesei, exclamînd :

— Dumneavoastră sînteţi personificarea norocului !...

— Da, vă merge al naibii de bine, Pavel Gheorghievici, nu se putu abţine şi Mannberg, în timp ce împărţea cărţile, în viaţa mea n-am văzut asemenea noroc.

— Pe nevăzute, una, pocni cu palma în cărți Kireev. Dar dumneavoastră, Gustav Evghenievici, ca să zic așa, aveți succes în dragoste pesemne ?

— O, asta-i foarte interesant ! alergă spre el Lonque de l'Aubebelle. Povestiți-ne !

— Pas, spuse Alexei Antonovici în grabă, deși nu era rîndul lui.

— Trefle, dădu cu îndoială din cap Mannberg. Închipuiți-vă, pînă acum nu mi-a mers.

— Te-te-te ! Nu vă cred... Pe nevăzute, caro... Doar nu demult ați cules din drum o fată, Gustav Evghenievici, or, drept recunoștință, trebuie fără doar și poate să se îndrăgostească de dumneavoastră. Așa se cuvine după toate canoanele romanelor cavalerești.

— Foarte adevărat ! întări Lonque de l'Aubebelle. Altfel asupra cavalerului poate cădea cine știe ce bănuială, și rîse primul.

— Cupă, spuse Mannberg, socotind cu degetul levatele posibile și uitîndu-se pieziș la cărțile cumpărate. În Siberia regulile acestea n-au nici o valoare.

— Din păcate, aceasta e nenorocirea tuturor rusoaicelor, observă blazat Lonque de l'Aubebelle.

— Dar pe cine ați găsit, Gustav Evghenievici, și unde ? se interesă Alexei Antonovici.

— Fără atu.

— Șapte pici, spuse Mannberg încruntîndu-se din pricina încăpățînării cu care licita Kireev. De altfel, la drept vorbind nici n-am găsit-o. Pe scurt, întorcîndu-mă într-o zi de la oraș spre sectorul meu, pe o viforniță cumplită, am ajuns-o din urmă în drum. Era înghețată sloi, dar tot se mai tîra. Am luat-o în sania mea.

— Șapte pici, răspunse netulburat Kireev.

— Jucați dumneavoastră, Mannberg aruncă cu ciudă cărțile. Și cum spuneam, era atît de înghețată că abia am reușit să aflu cum o cheamă. Se îndrepta spre sectorul meu să caute de lucru. Dar cum să pun o femeie la săpat, cînd am bărbați cu duiumul ? Am oprit-o la mine, să-mi gătească borșul. Totuși e tînără, drăguță, bine făcută și pe față îi citești un soi de tristețe melancolică ; te simți bine cînd primești farfuria cu mîncare de la o fată ca asta...

— Iată un început promițător ! strigă din colțul său Lonque de l'Aubebelle. Aici nu poate fi decît un singur deznodămînt...

— Ei, și cum o cheamă totuși ? întrebă distrat Alexei Antonovici.

— Elizaveta. Iar numele de familie... mi se pare că-i ceva care aduce cu Koronotova.

— Koronotova ! exclamă Alexei Antonovici și, fără să-și dea seama, împinse cu o mișcare cărțile la o parte. Nu-i putea fi indiferentă soarta acestei femei peste care se abătuseră atîtea năpaste.

— Da. O cunoașteți poate ? întrebă Mannberg.

„Acum or să se pornească cu întrebările", se gîndi Alexei Antonovici și răspunse :

— Nu. N-o cunosc. Am mai auzit numele acesta.

— Una, pe nevăzute.

Kireev, cu simțul său de copoi, bănui în tulburarea lui Alexei Antonovici că încearcă să ascundă ceva. Se uită la el lung, pătrunzător. Pe Alexei Antonovici îl scoase din sărite privirea lui cercetătoare, impertinentă și, nemaiputîndu-se abține, îl întrebă :

— Dumneavoastră, Pavel Gheorghievici, sînteți campionul tenebrelor...

— Vreți să spuneți al afacerilor tenebroase ?

— Da de unde ! se stăpîni Alexei Antonovici. A partidelor tenebroase, adică... pe nevăzute.

— Ehe, hm, făcu Kireev și se adresă lui Mannberg : Va să zică, deocamdată, cu Elizaveta asta, ca să zic așa, slabă speranță ?

— Închipuiți-vă, Pavel Gheorghievici. Dar fiindcă veni vorba : cum s-a terminat povestea dumneavoastră, Alexei Antonovici, cu slujnicuța aceea nurlie a lui Ivan Maximovici ? Mi se pare că între dumneavoastră se înfiripase o adevărată idilă.

— Ehe-he ! își jucă strengărește degetele Lonque de l'Aubebelle.

— Ce vreți să spuneți cu asta ? întrebă rar Alexei Antonovici, nu de alta, dar ca să cîștige timp, neștiind ce să răspundă. Simțea cum sîngele i se suie în obraji și mîinile îi înțepenesc.

— Dumnezeule ! exclamă Mannberg. Firește că nici nu-mi poate trece prin gînd că povestea asta o să se termine printr-o căsătorie.

— Nu s-a terminat în nici un fel, absolut în nici un fel, spuse Alexei Antonovici, străduindu-se să pară cît mai indife-

rent și gîndind să pună prin aceasta capăt discuției. Una, pe nevăzute.

— Ha-ha-ha ! hohoti Kireev. Dumneavoastră, pe nevăzute ? N-ați reușit să vă ascundeți, Alexei Antonovici.

— Dar nici n-a căutat să se ascundă, replică Mannberg, care nu sesizase tîlcul vorbelor lui Kireev. Alexei Antonovici a jucat pe față. Și unde-i acum slujnica asta ?

— Slujnica aceasta nu mai este, spuse Alexei Antonovici, amestecînd nervos cărțile.

— A murit ? ridică din sprîncene Mannberg.

— Nu mai este... începu Alexei Antonovici.

— *Mon dieu !...* exclamă Lonque de l'Aubebelle

— Așa ! Și demult ? întrebă Kireev.

— Slujnica aceasta nu mai este din clipa cînd a plecat de la Vasilev, încheie Alexei Antonovici.

— Ei, ce să-i faci, să-i fie țărîna ușoară. Mannberg își îndreptă mustăcioara. Și nu aveți remușcări ?

Alexei Antonovici tăcu, de parcă nici n-auzise întrebarea. Sedea aplecat peste masă, controlînd cîte visturi erau notate pe foaia de hîrtie. Antipatia pe care o resimțea față de Mannberg, și mai ales față de Kireev, care-l sîcîia tot mai mult cu privirea lui grea, fixă, îi tăiase cheful de a vorbi. Îi venea să se scoale, să bată cu pumnul în masă, să le strige în față ceva grosolan, sfidător.

Olga Petrovna își scoase capul pe ușa bucătăriei.

— Alioșenka, eu sînt gata. Pot să aduc la masă ?

— Te rog, mamă, răspunse ușurat Alexei Antonovici. N-ai nevoie să te ajut ?

Lonque de l'Aubebelle se grăbi în întîmpinarea Olgăi Petrovna.

Kireev luă creionul.

— Cred că nu se va opune nimeni dacă-l notăm pe Alexei Antonovici.

— Notați-mă, spuse acesta și se ridică de la masă.

Mannberg se sculă și el și se apropie de brad. Stînd cu spatele la Alexei Antonovici, luă una după alta două pocnitori, le rupse și le aruncă pe jos.

— Ptiu ! se strîmbă el. Nici una n-a pocnit !

Alexei Antonovici îl străpunse cu o privire încărcată de ură.

După ce încheie socotelile, Kireev se apropie de scrin și-și aranjă frizura în fața oglinzii care se afla pe el. Atinse cu dege-

tul, pe rînd, cei şapte elefanţi de alabastru, unul mai mic decît celălalt, care formau un semicerc, şi jucă în palmă banala pietricică care se afla lîngă elefantul cel mai mic.

— Ce-i asta ? Un suvenir ? şi aruncă nepăsător pe scrin pietricica multicoloră, care se rostogoli pe duşumea.

Alexei Antonovici tresări, strînse pumnii, dar cu o sforţare supraomenească se stăpîni.

— Domnilor ! spuse el cu glas înăbuşit, căutînd un pretext oarecare, ca să-i silească să plece din casă. Vă cer iertare, dar mi-am adus aminte că am de făcut o vizită la un bolnav, pe care n-o pot amîna... Am să caut să mă întorc cît mai repede... Mamă, se adresă el Olgăi Petrovna, care intrase cu un vraf de farfurii, plăteşte, te rog, acestor domni.

3

Încă de dimineaţă, cerul se acoperise de nori fără să-ţi poţi da seama dacă se mişcă ori stau pe loc, atît de egal era linţoliul cenuşiu ce atîrna deasupra oraşului. Mirosea a ploaie, dar nu ploua încă ; doar arareori picau în zbor, de undeva de sus, stropi mărunţi. Pe pămînt, pretutindeni unde nu era acoperit de caldarîm sau trotuare, se înălţa, deasă ca peria, verdeaţa tînără ; copacii aşteptau, tînjind, doldora de sevele primăverii. Părea de ajuns să-i scuture vîntul, ori să-i ude un ropot de ploaie, ca ramurile să se îmbrace toate în veşmîntul frunzişului.

Seara tîrziu, Lebedev ieşi din căsuţa de lemn, situată într-una din periferiile muncitoreşti ale Petersburgului. Deşi ştia prea bine că nimeni nu-l urmăreşte, iar aici, în mahalaua asta, domnea cea mai desăvîrşită linişte, Lebedev prefera totuşi să nu-şi arate chipul ziua pe străzile mai frecventate. De astă dată trebuia să fie fix la unsprezece noaptea în stradela Tihvinski. Cît ar fi dorit să străbată agale mahalalele acestea adormite, iar din cînd în cînd să se oprească sub un copac, să tragă adînc în piept aerul proaspăt şi să asculte freamătul lin al crengilor desfrunzite. Dar timpul îi era drămuit cu secunda.

Aproape fiece casă de-aici avea în dreptul ferestrelor arbori sau tufişuri dese, al căror nume Lebedev nu-l ştia. Rupse din mers o rămurică dintr-o tufă şi strivi între degete mugurele vîs-

cos. Ce iz plăcut, deşi cam tare !... A ce-o fi mirosind ? A salcîm ? Acela parcă are ramurile ţepoase. A liliac ? Florile de liliac miros altfel. Zîmbi. Erau miresmele primăverii ! Miresmele vieţii noi, ale lăstarelor fragede ! Pe obrajii lui Lebedev picurau cînd şi cînd stropi mărunţi de ploaie, care nu se mai hotăra odată să pornească cum trebuie ; ele îi umezeau doar pielea, şi asta parcă-i insufla curaj, îi umplea inima de o bucurie îmbătătoare.

Lebedev avea o fire veselă, plină de neastîmpăr, însuşiri care se îmbinau însă la el cu seriozitatea şi adîncimea de gîndire. Cînd se lua la harţă cu vreun adversar de-al său, era în stare să facă pe prostul, şi chiar pe omul naiv, pentru a-i da iluzia unui triumf vremelnic, ca mai apoi prin forţa unor argumente de nezdruncinat să-l doboare, să-l zdrobească, să nu-i mai dea posibilitatea să se ridice. Şi ce mult îi mai plăcea să hoinărească serile prin mahalalele îndepărtate ale Petersburgului, acolo unde nu gonesc bezmetic trăpaşii, unde trecătorii nu sînt asurziţi de chiuiturile vreunei cete deşucheate de filfizoni beţi, în pantofi de lac, cilindre şi cămăşi scrobite, ce năvălesc afară pe uşa unei case.

Îi plăcea să stea pe înserate sub vreun copac, atunci cînd frunzele de-abia încep să se deschidă, şi să asculte cum în tăcerea adîncă plesnesc mugurii pe crengile subţiri, făcîndu-le să vibreze. Ce bine-i cînd de undeva, de după nişte copaci, auzi şoaptele unei perechi de îndrăgostiţi, fără să desluşeşti ce-şi spun — de ce să tragă cu urechea un al treilea la ceea ce e numai pentru ei doi ? — şi simţi că în juru-ţi domneşte primăvara, dragostea, fericirea tinereţii... Pentru cine, pentru cine sînt toate astea dacă nu pentru om ? Drept e că Lebedev nu prea avea parte de multe seri din acestea, dar avea totuşi, din cînd în cînd.

Întunericul se lăsa repede. În multe case se şi aprinseseră luminile. Prin fereastra deschisă a unei case neluminate, pe lîngă care tocmai trecea Lebedev, izbucni deodată un glas puternic de fată :

„Freamătul oraşului a amuţit..."

Fără să se oprească din mers, Lebedev continuă el cîntecul, îngroşîndu-şi dinadins vocea :

„Dincolo de-al Nevei turn s-a aşternut tăcerea..."

Din casă răsunară rîsete, iar cîntecul se întrerupse. „Maşa, ia uite la el ce glas are !", se auzi o voce şoptită. Lebedev se opri şi făcu un pas spre fereastră. Aceeaşi voce, care începuse cîntecul, strigă :

— Cîrlionţa-a-tule ! Vino să cînţi cu noi !

Şi din nou răsunară hohotele de rîs. Fetele erau bete de primăvară. Lebedev zîmbi, clătină din cap şi porni mai departe, deşi se simţea grozav de ispitit să se întoarcă şi să se uite. Cum o fi arătînd fata aceea ?

„Freamătul oraşului a amuţit..."

Acum, se înţelege, cînta numai pentru el... Dar ajunge ! Nu se mai poate.

„Dincolo de-al Nevei turn s-a aşternut tăcerea.
Şi în baioneta sentinelei..."

Cîntecul se auzea tot mai îndepărtat şi tocmai de aceea parcă-l auzîa mai tare. Dacă face încă un pas înainte — ce păcat ! — n-o să-l mai audă de loc.

Lebedev ajunse la capătul străzii şi coti după colţ. Aici începea drumul pietruit şi mirosea a praf, nu a ploaie. Fără să-şi dea seama, Lebedev începu să păşească mai repede, de parcă-l zorea zgomotul din ce în ce mai puternic al străzilor animate. Şi deşi-i părea nespus de rău să părăsească primăvara mahalalei, grădiniţele cu tufe de liliac încă neîmbobocite, rîsul şi cîntecele fetei, era cazul într-adevăr să se grăbească.

Ornicul din turn bătu orele unsprezece cînd Lebedev intră pe poarta unei case cu patru etaje, ce se înălţa pe îngusta stradelă Tihvinski, în mijlocul altor clădiri asemănătoare. Străbătu curtea întunecoasă, coti pe după zidul de piatră de la care începea o mică fundătură, găsi aproape pe pipăite uşa din dos de la capătul zidului şi începu să urce scara. La etajul doi se opri şi bătu.

Îi deschise un tînăr înalt, cu maxilarul energic, ochii mari, căprui şi cu un păr lung, rebel, care-i cădea pe frunte. Îşi aruncase pe umeri o tunică studenţească roasă.

— Intră, Mihail, spuse el, strîngînd mîna lui Lebedev cu degetele sale aspre şi puternice, şi de îndată ce acesta intră încuie uşa cu cheia. Ai întîrziat.

— Dacă nu ne-am fi înţeles dinainte să ne vedem azi, nu veneam de loc, Arseni.

— De ce ? întrebă Arseni, conducîndu-l într-o cămăruţă îngustă cu tapete cenuşii, unde nu se afla decît un pat pliant de fier, aşternut cu o pătură de postav de culoare închisă, o masă, acoperită cu un ziar, şi cîteva scaune vechi cu picioarele curbate. Pe masă era o stivă de cărţi, un caiet deschis şi o ţigară neterminată din care se înălţa o şuviţă albăstruie de fum. De ce n-ai fi venit ?

— E primăvară, Arseni, spuse scurt Lebedev şi, aşezîndu-se la masă, stinse ţigara ; nu putea suferi fumul mucurilor aprinse.

— Primăvară ? îl întrebă mirat Arseni. Ce fel de primăvară ?

— Cea mai obişnuită. Primăvara Petersburgului.

— Nu înţeleg nimic. Arseni scutură din cap şi se aşează pe patul care scîrţîi sub el. La ce anume te referi ?

— Ei, cum să-ţi explic... Lebedev îşi desfăcu mîinile. La iarba verde, la mugurii copacilor, care stau gata să plesnească, descătuşînd frunzele tinere, la cîntecele şi rîsetele fetelor...

— Ptiu, drace ! zîmbi Arseni. Credeam că vorbeşti serios.

— Cît se poate de serios, confirmă Lebedev.

Arseni se sculă şi se plimbă tăcut prin odaie, uitîndu-se la el.

— Bine. Las' să fie primăvară, spuse el în sfîrşit, ca şi cum i-ar fi făcut lui Lebedev o concesie personală.

— Dar tu nu eşti de acord ?

— Să justific ceva prin venirea primăverii ? Nu, nu-s de acord !

— Asta încă n-ar fi nimic, rîse Lebedev. Credeam că negi în general primăvara. Luă o carte de pe masă şi începu s-o frunzărească. Ia te uită ! Ce-i asta ? Geometrie. Un student în ultimul an al Institutului politehnic se pregăteşte de admitere în liceu ?

— Trebuie să vină Anna ; i-am promis să-i ajut să rezolve o teoremă, spuse Arseni, luînd manualul din mîna lui Lebedev şi alungîndu-şi cu mîna liberă şuviţa de păr de pe frunte. Raisa şi Natalia, care o meditează, n-au fost în stare să-i dea de fir.

— Şi cum, o inviţi la tine pe Anna Makarovna, ca s-o înveţi geometrie la miezul nopţii ?

— Ştii foarte bine că dimineaţa sînt la cursuri şi că Anna lucrează acum în schimbul doi, replică Arseni. Şi apoi, nici fetele şi nici primăvara n-au cîtuşi de puţin influenţă asupra mea ; de aceea miez de zi sau miez de noapte n-are nici o im-

portanţă. Dar dacă tu socoţi că nu se cade, n-am s-o mai prepar.

— Ea trebuie să înveţe, spuse Lebedev, şi de aceea vom considera că noaptea şi primăvara n-au, într-adevăr, nici o importanţă. Ce noutăţi mai ai ?

— Am primit o veste de la Skorniakov din Krasnoiarsk.

— A ! Interesant. Ei, cum merge la el cercul din ateliere, mai funcţionează ?

— Şi încă excelent. Acolo mai au un cerc temeinic, la Krasikov, la şcoala de felceri. Skorniakov a pus la Krasnoiarsk bazele unei activităţi serioase.

— Nu Skorniakov, ci Ulianov, îl corectă Lebedev. Skorniakov şi-a organizat cercul sub directa îndrumare a lui Ulianov.

— Da, da, ştiu, spuse Arseni. Într-o privinţă, tovarăşii din Krasnoiarsk se bucură de condiţii bune, avînd posibilitatea să se vadă şi să se sfătuiască cu Ulianov. Îţi dai seama ce dispute se încing în asemenea cercuri unde miroase a narodnicism de la o poştă ! Şi ce important e să capeţi din timp de la un om ca Ulianov un sfat, o îndrumare !

— Ştii, Arseni, am citit de curînd broşura *Sarcinile social-democraţilor ruşi*. Ce lucrare de nepreţuit pentru noi ! Există acolo o idee foarte importantă, anume că astăzi concepţiile teoretice ale social-democraţilor, în liniile lor esenţiale şi fundamentale, sînt pe deplin clarificate, spuse Lebedev, strîngînd uşor pleoapele ca să-şi amintească formularea lui Ulianov, şi că problema cea mai arzătoare care se pune acum este cea a activităţii practice a social-democraţilor. Vezi, Arseni, aceasta este o treaptă principial nouă : de la elaborarea problemelor teoretice la traducerea lor în practică, la trasarea programului social-democratismului, a metodelor sale de activitate, a tacticii sale. Acesta este începutul acţiunii însăşi, teoria care pune în mişcare şi atrage după sine masa muncitorilor.

— Trebuie ca ideea aceasta să cucerească un număr cît mai mare de oameni, rosti Arseni, alungînd din nou bucla rebelă ce-i cădea în ochi. Atunci ea va constitui o forţă. Dar deocamdată, bineînţeles, discutăm, mai ales discutăm.

— Să discuţi e mai simplu decît să acţionezi, observă Lebedev, deschizînd cartea şi închizînd-o la loc cu zgomot. Oameni care în revoluţie se opresc la vorbe sînt cu duiumul ; ei consideră că toată activitatea revoluţionară se rezumă numai

la vorbe. Ca și cum pălăvrăgeala lor ar putea ușura situația clasei muncitoare !

— Să acționezi, să acționezi, spuse Arseni gînditor, lăsîndu-și coatele pe masă și sprijinindu-și bărbia pe dosul palmelor ridicate pînă în dreptul obrajilor, dar cum să acționezi ? Uite, s-a ținut un congres la Minsk, s-a proclamat în Rusia partidul muncitoresc social-democrat, dar partidul tot nu există cu adevărat. Ce-i aia partid, ce trebuie el să facă, ce scop anume să urmărească nici pînă acum nu-i limpede. Mai mult decît atît ! Acum, la noi, în cercul nostru — și în altele, de altfel — s-au întețit și mai tare polemicile. Fiecare își numește acum propriul său punct de vedere drept punct de vedere al partidului. Fiecare se bate cu pumnul în piept : „Eu sînt social-democrat". Dar cine are dreptate ? Cum poți să dovedești că el e într-adevăr social-democrat ? Cum poți să dovedești că punctul lui de vedere e într-adevăr punctul de vedere al partidului, ori, dimpotrivă, că n-are nimic comun cu acesta ? Cu ce să compari ? Unde este programul partidului ? Uite, mai alaltăieri ne-am luat la harță cu Zilbert. Îi spun : „Ca social-democrat consider că toți oamenii trebuie să fie egali, prin urmare și muncitorilor trebuie să li se acorde toate drepturile politice". Iar el : „Iar eu tot ca social-democrat consider că muncitorii n-au nevoie de drepturi politice, că drepturile politice nu le folosesc azi la nimic. Muncitorii tot n-au să conducă ei statul. În schimb, dreptul la un salariu mai bun e cu totul altceva, salariul trebuie să le fie ridicat." Îi spun : „Tu reduci totul la stomacul omului, dar drepturile politice ale omului au o sferă mai largă, ele cuprind totul, inclusiv dreptul la un salariu bun. Muncitorul trebuie să se bucure de toate drepturile." Iar Zilbert : „Nu ești social-democrat dacă pui astfel problema. Ce ai tu comun cu adevărata social-democrație ?" Iar eu lui : „Dar tu ce ai comun ? Și ține-o tot așa... Ne-am sfădit vreo două ceasuri și ne-am despărțit înciudați. Și cu toate că acum știu bine că Zilbert n-are într-adevăr nimic comun cu social-democrația, el continuă ca și mai înainte să declare că-i social-democrat ! Și e în același cerc cu mine ! Și cercul nostru se numește social-democrat ! Oare cît o să mai dureze harababura asta, Mihail ?

— Trebuie să existe un partid unic, un program, o organizație. Fără asta nu se poate. Ochii negri ai lui Lebedev scînteiară. Lovi ușor cu pumnul în masă. Și o să existe !

— Cînd ? îl întrebă Arseni. Apoi se ridică de la masă. Cînd ? Şi cine are s-o facă ?

Lebedev zăbovi cu răspunsul.

— Fireşte că-i greu să spui cînd anume. Dar am convingerea că nu va trece multă vreme. Iar s-o facă singurul care poate, după părerea mea, este... numai Ulianov. Cine altul ?

— Ulianov ? Da. La altul nu m-aş fi gîndit nici eu, spuse Arseni. Numai că Ulianov se află acum la Şuşenskoe, iar noi sîntem aici. Spune, ce trebuie să facem azi ? Dar mîine ? Mîine am cerc. Trebuie să mă duc acolo şi să mă ţin iar de vorbărie ? Ori să şi încep să acţionez ? Dar cum ?

— În orice caz, trebuie să te duci la cerc şi să nu te ţii numai de vorbărie, cum te-ai exprimat, începu Lebedev aprinzîndu-se, ci să-i înfrîngi pe cei care vor să limiteze mişcarea muncitorească numai la lupta economică, în locul luptei pentru libertăţi politice. La noi scopurile politice trebuie să fie determinante în dezvoltarea luptei economice. Căci scopul nostru final este să răsturnăm autocraţia şi să frîngem jugul capitalului...

— Ştiu, îl întrerupse nerăbdător Arseni, dar aş vrea ca toate astea să vină mai repede. Prea mult se tărăgănează lucrurile.

— Păi, tu eşti acela care le tărăgănezi. Acţionează mai energic. Oare de ce trebuie să-ţi spun cînd şi ce anume trebuie să faci ?

Tăcură amîndoi. Apoi Lebedev spuse gînditor :

— Trebuie ca peste tot muncitorii să fie pregătiţi de luptă. Iubesc nespus de mult Siberia, este patria mea, am studiat la Tomsk. Şi ştii, Arseni, m-am hotărît să plec în Siberia şi vreau să mă sfătuiesc cu tine. Acolo e pe terminate acum construcţia căii ferate, apar tot mai mulţi muncitori, şi cu toate acestea oamenii sînt înapoiaţi ca şi pînă mai ieri, foarte înapoiaţi. Ideile revoluţionare aproape că n-au pătruns acolo în mijlocul muncitorilor. Gîndeşte-te şi tu : la Krasnoiarsk, de pildă, a apărut abia anul trecut primul cerc muncitoresc. Asta la Krasnoiarsk ! Ei, şi la Tomsk, să zicem, e cercul lui Ignatov. Cu Ignatov sînt în corespondenţă, Butkin e acolo... Dar de-a lungul căii ferate, într-un oraş cum e Şiverskul, sau chiar pe şantier, sînt aproape sigur că pînă acum nu există nici un cerc. Important e să le întemeiezi pe principii juste.

— Vrei să pleci acolo, Mihail ?

— De ce nu ? Socot că-i de datoria mea s-o fac. Doar şi acolo trebuie să organizăm cercuri.

— Eşti cunoscut în Siberia.

— Ei, nu chiar peste tot. La Tomsk nu mă duc, iar în alte locuri nici n-o să fie nevoie să mă ascund. Şi cum voi pleca cu acte de identitate false, o să pot lucra destul de liniştit.

— Şi la Petersburg nu te mai întorci ?

— Cum poţi să zici asta, Arseni ? Să nu mă întorc la Petersburg ! Păi, scopul nostru e tocmai să nu rupem, ci, dimpotrivă, să legăm cît mai strîns Siberia de Petersburg.

— Îmi place ce-ai spus, rosti Arseni, aşezîndu-şi tunica ce-i alunecase de pe umeri. O să trebuiască să te sfătuieşti cu toţi tovarăşii.

— Fără doar şi poate ! Uite că am şi început...

Lebedev n-apucă să termine, în uşă bătu cineva.

— Anna, spuse Arseni, o cunosc după ciocănit.

Deschise uşa. Într-adevăr, era Aniuta. Obosită, cu cearcăne vinete sub ochi, dar cu aceeaşi privire plină de voioşie.

— Mihail Ivanovici ! exclamă ea bucuroasă, şi obrazul i se lumină pe dată. Nu mă aşteptam să te întîlnesc azi !... Bine te-am găsit !

— Bună seara, spuse Lebedev şi strînse mîna Aniutei. Eu, dimpotrivă, aveam de gînd să te întîlnesc, Anna Makarovna. E drept că nici eu nu mă aşteptam să se întîmple astăzi şi încă aici.

— Aveaţi nevoie de mine ? Aniuta se lăsă pe scaun. Uf, ce-am obosit !

— Pe la mijlocul verii mă pregătesc să plec în Siberia. Voiam să stau de vorbă cu dumneata în această privinţă.

— În Siberia ? întrebă mirată Aniuta. Şi pentru mult timp ?

— S-ar putea să fie pentru mult timp.

— Da ? M-ai adus aici şi acum ai de gînd să mă laşi singură, spuse Aniuta în glumă, dar o umbră de tristeţe i se aşternu pe obraz.

— N-ai decît să pleci iar cu el, observă Arseni. Te rog chiar.

Aniuta clătină din cap. Îi răspunse aşa, de parcă Arseni i-ar fi vorbit serios :

— Am venit aici ca să învăţ. Acolo la ce bun să mă duc ?

— Bravo ! şi Arseni îşi lovi palmele. Păi, acolo te aşteaptă logodnicul !

— Arseni, să nu rîzi, îl opri cu severitate Aniuta, pentru mine vorbele acestea-s scumpe.

— N-o să mai fac. Iartă-mă, mi-a scăpat fără voie. Ştii şi tu că lucrurile acestea mă lasă rece, fără să fiu însă un cinic.

— Pe Alioşa îl iubesc, rosti apăsat Aniuta, de parcă s-ar fi temut că cineva i-ar putea interpreta altfel răspunsul. Dar să plec acum ar însemna să părăsesc totul. Şi pentru totdeauna.

Cîteva clipe, tăcură cu toţii. Aniuta şedea cu ochii aţintiţi într-un punct, strîngînd înfiorată din umeri. Purta o haină uşoară de postav. Arseni se apropie de masă şi se apucă să frunzărească manualul de geometrie. Lebedev rămăsese în picioare, cu mîinile vîrîte în buzunare şi cu capul uşor aplecat, de parcă ar fi tras cu urechea la ceva.

— Bine, nu acum... începu Arseni, dar Lebedev îl privi supărat şi Arseni tăcu. Urmă pe alt ton : Aşază-te aici, Aniuta, să ne apucăm de treabă.

— Vai, Arseni, cît de obosită sînt azi ! răspunse Aniuta cu un aer vinovat şi se sculă ca să treacă lîngă masă. Mi-e teamă că n-o să înţeleg nimic. Noaptea trecută n-am dormit de loc.

— Şezi, îi spuse neîndurător Arseni. Aşteptă pînă ce fata s-a aşezat şi deschise caietul, şi numai după aceea o întrebă : De ce n-ai dormit ?

— Am citit un roman.

— Toată noaptea !

— Toată noaptea. N-am putut să-l las din mînă.

— Asta-i bună ! conchise Arseni. Trebuie să înveţe, să-şi termine studiile, iar ea citeşte romane !

— Şi ce-ai citit, Anna Makarovna ? o întrebă Lebedev.

— *Rudin* de Turgheniev.

— Acum, Mihail, te rog să nu ne mai tulburi, îi porunci Arseni, împingînd în faţa Aniutei manualul de geometrie. Ei, Anna, iată acum în ce constă greşeala ta : tu iei drept punct de plecare intersecţia a două drepte...

Lebedev îl întrerupse :

— Arseni, deşi locuinţa ta e „curată", am să plec totuşi singur înaintea Annei Makarovna. Iar noi doi, Anna Makarovna, o să ne vedem mîine. Unde crezi că ar fi mai bine să te aştept ?

— Nu, aşteaptă-mă azi, Mihail Ivanovici, trebuie neapărat să stau de vorbă cu dumneata, spuse Aniuta, întorcîndu-se repede spre el. Să zicem, nu departe de podul de peste Nevka... Bine ? N-o să lucrăm mai mult de un ceas.

O luară amîndoi pe cheiul Nevkăi pînă departe, acolo de unde începeau maidanele şi unde noaptea aşternuse o beznă adîncă s-o tai cu cuţitul. În aer stăruia şi mai puternic mirosul de ploaie, dar tot nu ploua.

— Iată ce voiam să vorbesc cu dumneata, Mihail Ivanovici... spuse Aniuta. Poate că nu m-aş fi hotărît s-o fac, dar aşa au fost împrejurările azi...

— Arseni a fost astăzi nespus de grosolan, spuse Lebedev, l-au întărîtat disputele de la cerc. Dar trece cu vederea vorbele lui. În fond are o inimă de aur.

— Nu, nu de cuvintele lui e vorba, ci de ale mele. Am spus : „Dacă aş pleca la Alioşa, ar însemna să părăsesc totul". Şovăi o clipă înainte de a continua. Dar cîndva... o să trebuiască totuşi să plec.

— O spui, Anna Makarovna, de parcă te-ai teme de asta.

— Nu, nu mă tem, viaţa mea e tristă, pustie fără Alioşa... Dar... Mihail Ivanovici, vorbeşte-mi deschis : dragostea stînjeneşte mult cauza noastră ?

— Dacă-i numai dragoste, spuse încet Lebedev, atunci da, stînjeneşte.

— Cum numa dragoste ? nu pricepu Aniuta.

— Şi nimic mai mult. Adică să fie doar dragoste, fără să existe şi interese comune, idealuri comune.

Aniuta tăcu. Alături de ea, Lebedev sorbea cu nesaţ aerul proaspăt al nopţii de primăvară, bucurîndu-se de răcoarea stropilor rari ce-i picurau pe obraz. Se gîndea la cuvintele fetei. O respecta pe Aniuta pentru energia ei neobosită şi pentru excepţionala ei capacitate de muncă. Avea o fire deschisă, cinstită. Preţuia în ea pe tovarăşa credincioasă, e drept că fără prea multă experienţă încă, dar hotărîtă şi devotată cauzei. Oare n-a întristat-o, spunîndu-i atît de necruţător : „Da, stînjeneşte !" Celelalte cuvinte erau ca zahărul într-o doctorie amară, dar pe Aniuta n-o poţi înşela cu zahăr. La fiecare om dragostea se înfiripă altfel, şi ceea ce poate afla justificarea la unul este de neiertat la altul. Oare cît timp a trecut de cînd se bucura pentru cele două fete necunoscute, bete de primăvară, de dragoste şi de cîntec ? Şi iată că pentru Aniuta nu s-a bucurat de loc. Pentru buna lui Aniuta, tovarăşa atît de apropiată ! De ce şovăia acum şi nu putea răspunde clar şi răspicat, aşa cum era obişnuit întotdeauna să vorbească ? Şi parcă l-ar su-

păra chiar, într-un fel, dragostea ei pentru Alexei. Cu ce? Şi de ce?

— Mihail Ivanovici, îl întrebă deodată Aniuta, oare n-aş putea să plec şi eu undeva în Siberia? Să zicem, la Irkutsk, la Krasnoiarsk ori la Tomsk. Acolo unde-s tipografii mari şi unde aş putea munci, ca aici, la zeţărie.

— Numai la zeţărie? întrebă Lebedev după cîtva timp.

Aniuta se miră de întrebarea lui. Da, numai la zeţărie, fiindcă altă meserie nu are şi doar n-o să se angajeze iar slujnică; dar nu, nu numai la zeţărie, fiindcă a nu lua parte la activitatea cercurilor ilegale, a nu duce la îndeplinire însărcinările tovarăşilor, a nu prelua de la ei manifeste şi a nu le împrăştia apoi pe străzi sau prin curţile fabricilor, a nu trăi o viaţă frămîntată, dar plină de bucurii datorită scopului ei final, a nu te simţi necesară cauzei comune, nu, aşa ceva n-ar putea concepe. Despre asta o întreba oare Lebedev? Doi ani... N-au trecut încă doi ani... Timpul scurs nu-i lung. Poate că Lebedev încă nu s-a convins că munca ilegală a devenit însăşi viaţa ei? Dar parcă el nu ştie că nu în aceşti doi, ci numai în ultimele patru luni, îndată după crăciun, după Anul nou, a învăţat să împrăştie cu dibăcie manifeste şi că, nimerind în plină razie, a izbutit să plece fără a fi bănuită? De ce o mai întreabă atunci?

Lebedev tăcea, aşteptînd.

— Vreau să plec ca să fiu şi acolo folositoare cauzei noastre comune, spuse Aniuta, care pricepuse în sfîrşit tîlcul întrebării lui Lebedev, şi numai pentru asta. Dar... aş vrea să mă văd şi cu Alioşa. Dacă însă ar stînjeni...

— Cred că nu va stînjeni cauza... Mai ales dacă o să pleci la Tomsk sau la Krasnoiarsk. De zeţari e nevoie pretutindeni, zîmbi el cu căldură, într-un fel care-i era propriu, dar cu atît mai mult acolo „nu numai zeţarii" sînt necesari. Şi pentru că veni vorba, la Tomsk pot să-ţi dau cîteva adrese...

Lăsaseră de mult în urmă cheiurile de granit precum şi şirul masivelor clădiri de piatră; ajunseseră acum în mahalalele oraşului, cu pămînt reavăn sub picioare, cu grădiniţe în faţa căsuţelor de lemn fără etaj, cu plopi şi iz proaspăt de primăvară.

Găsiră un buştean, pe care se aşezară unul lîngă altul, şi Lebedev începu să-i povestească din istoria Petersburgului, despre zecile de mii de iobagi care înălţaseră aici mîndre palate pentru demnitari, iar pentru ei îşi găsiseră doar un mormînt fără nume, despre muncitorii cărora le vor aparţine cîndva şi

fabricile, și palatele acestea somptuoase, cînd grija pentru sănătatea și bunăstarea muncitorului vor reprezenta conținutul întregii vieți...

La răsărit cerul se albea treptat ; învăluite mai departe în nori cenușii, zările nu se rumeniră și, cu toate că pretutindeni hălăduia primăvara, cerul rămînea tot posomorît și rece. Aidoma unei sulițe de aur se înfipsese în el turla ascuțită a fortăreței Petropavlovskaia.

4

Închisoarea de tranzit din Șiversk se afla pe un dîmb, la capătul orașului. Clădirea proaspăt văruită, cu un etaj, mascată pînă aproape de cornișe de stîlpii gardului, avea fațada spre șoseaua Moscovei. De jos, dacă te agățai cu mîinile de gratii, puteai vedea coasta lină a muntelui Voznesenskaia, împădurită cu pini tineri, pînă la căsuțele periferice ale orașului. Șoseaua Moscovei tăia ca o fîșie lată, galbenă, coasta muntelui și, întinzîndu-se pînă hăt-departe, se pierdea în zarea cenușie.

Pe șosea alergau zi și noapte troici, galopau călăreți, scîrțîiau convoaie de căruțe. Iar de cîteva ori pe lună se scurgeau convoaiele cu deținuți, plini de praf, zăngănindu-și lanțurile grele. Obezile căptușite cu fîșii de piele le zdreleau picioarele, pricinuindu-le răni purulente. Mîinile, împovărate de cătușe, se înnegreau din pricina sîngelui ce nu mai putea să circule.

În închisoarea de tranzit din Șiversk, deținuții aveau dreptul la odihnă. Aici erau examinați de un medic, iar cei ce nu erau în stare să continue drumul erau opriți pentru convoiul următor. Tot aici erau mînați și ocnașii, sau cei ce urmau să fie trimiși la Irkutsk ; erau strînși în grupuri și alipiți apoi convoaielor care treceau.

Pavel Burmakin își aștepta rîndul de mai multă vreme. Era tot timpul zgîlțîit de friguri crîncene. Ochii i se înfundaseră în orbite, pielea obrazului i se zbîrcise, galbenă și ofilită.

În celulă, oamenii zăceau claie peste grămadă pe laviță, sau sub laviță, direct pe podea.

De milă, arestații îi dăduseră lui Burmakin locul cel mai bun, în ungherul de lîngă ferestruică. Zăcînd întins pe spate, el

privea prin spațiul îngust al ferestrei un crîmpei din albastrul cerului, împărțit în fîșii egale de vergile zăbrelelor. Uneori, la marginea de sus a spațiului se vedeau gonind norii ca niște pete albe, vălurite.

— Fir-ai blestemată să fii ! șoptea trist Pavel, cu buzele vinete. Afurisită boală ce se ține scai de mine ! Să mă fi mînat mai repede, respiram barem aer curat. De ce n-a venit aprobarea ?

Făcuse o cerere către directorul închisorii, ca să fie alipit primului convoi care trecea, indiferent de starea sănătății lui.

Duhoarea venită de la hîrdăul de lîngă ușă era atît de insuportabilă, încît oamenilor le venea să verse.

— De ne-ar fi lăsat în curte, să ne facem nevoile... Asta nu mai e viață... rosti unul dintre deținuți, îndepărtîndu-se de hîrdău.

— Tocmai asta-i viața, îl contrazise Pavel, silindu-se să zîmbească. În libertate poți trăi și o sută de ani fără să bagi de seamă, dar aici îți rămîne în minte fiece zi.

— Se zice că o să iasă o lege ca să nu-i mai vîre pe ocnași în lanțuri, spuse un flăcău slăbuț, negricios, cu nasul turtit, sprijinindu-se într-un cot.

— Și or să-i lege cu frînghii, întări din nou batjocoritor Pavel, iar pe cei sfrijiți, cu ață pescărească.

— Nu te hlizi, se răsti la el flăcăul, asta am auzit, asta spun.

— Drăguțule, se băgă în vorbă un al treilea arestat, rămas în închisoare de la ultimul lot, tîmpit poți să fii, numai nu fi fraier. Tîmpitului i se iartă toate, dar fraierul mănîncă de două ori mai multă bătaie. Bagă-ți bine în devlă, că ocna fără lanțuri e ca nunta fără lăutari.

— Și or fi tare grele lanțurile astea ? întrebă flăcăul. Fusese condamnat la douăzeci de ani de ocnă, fiindcă ucisese un uriadnic care stîlcise în bătăi cîțiva țărani.

— Nu prea, răspunse gînditor cel cu care vorbise, greutatea nu-i ea cine știe ce doar că-ți rod avan mai cu seamă fluierele picioarelor.

— Dar dacă vrei, poți fugi cu ele ?

— Unii și fug. Numai că, dacă nu tai niturile, departe nu ajungi : greu să treci înot chiar o apă mică.

— Și cum se taie niturile astea ?

— N-ai ajuns încă bine la ocnă şi te şi gîndeşti să fugi ? Prea eşti sfrijit ca să-ţi meargă. Cît despre nituri, ce vrei să-i faci, cu unghia nu le poţi scoate, trebuie să te rogi de un fierar.

— Să intru în sat ?

— Uneori şi în sat.

— Da nu mă toarnă fierarul ? îşi lungi gîtul flăcăul, ţinîndu-şi răsuflarea.

— De ţi-ai pus în gînd să fugi, îl faci şi pe dracu-n patru. Nu degeaba au să-ţi prindă în spinare un as de cupă. N-ai decît să adevereşti zicala : „Fricosul nu joacă cărţi". Unuia asul ăsta îi poartă noroc, iar altuia s-ar zice că i l-au cusut pe spinare în chip de ţintă, ca să-i vie mai uşor jandarmului să nimerească în plin.

— Cum, te omoară ?

— Nu, nu se mai putu stăpîni Pavel, dacă nimeresc chiar în as poţi trage nădejde că glonţul are să se turtească.

— De ce ? întrebă flăcăul prostuţ.

Deţinuţii izbucniră în hohote de rîs. Acum începură să se bage tot mai mulţi în vorbă. Cei de la uşă se adunaseră, curioşi, în colţul unde se afla Pavel. Se buluceau stînd ghemuiţi, sprijinindu-se unul de spinarea celuilalt, şi-şi scărpinau cu sete capetele zburlite.

— Le pare rău oare şi de apa din rîu ? protestau arestaţii. Măcar cu apă rece de ne-am spăla.

— Ia te uită, dracu să te ia, ţi-o fi venit poftă să faci baie !

— Stai cuminte !

De afară gardienii băturâ furioşi cu patul armei.

— Ho, voi ăia de colo ! V-aţi dat drumul ! Tăcere !

Deţinuţii se potoliră. Pavel se săltă pe pat, sprijinindu-şi spinarea de perete. Cămaşa jegoasă i se căscă larg, lăsînd să se vadă o cicatrice roşie, noduroasă, pe piept.

— Ce ai acolo, Pavel ? întrebă curios băieţandrul, arătînd cu degetul cicatricea.

— Nimic. O aluniţă, rînji Pavel, dezvelindu-şi dinţii albi, regulaţi.

— Ei, lasă, se îndoi flăcăul, asta pare să fi fost o rană pe piept.

— Pentru rana asta merg acum la ocnă.

— Mai bine povesteşte-ne !

— Ce să povestesc, răspunse în silă Pavel. M-am tăiat într-o piatră la prag, şi basta.

— Asta cînd îi făcuşi de petrecanie negustoraşului ? îl întrebă mijind ochii o namilă de ţăran, poreclit Sereda.

În tinereţe îşi ucisese într-un moment de furie iubita, pe care era gelos, şi înfundase ocna pe viaţă. Fugise de acolo cu gîndul să se ducă glonţ la mormîntul dragei lui, să-şi verse năduful şi să-i spună cît de orb fusese în mînia lui cînd ridicase mîna asupra ei, cum i se înceţoşase pentru o clipă mintea... Dar îl prinseră pe drum, şi-l aduseră înapoi. Fugi iarăşi, şi iarăşi fu prins. Şi tot aşa de opt ori la rînd, în treizeci şi cinci de ani. Cu vremea începu să nu-i mai pese de nimic, ajunse o brută, dînd cu totul uitării vechea poveste, dar evadările îi intrară în sînge.

— După hotărîrea judecăţii îs ucigaş, e drept, se încruntă Pavel. Dar m-au condamnat pe degeaba, numai ca să mă condamne. Am vrut să scap omul, cît pe ce să pier şi eu, şi totuna, m-au trimis la ocnă ca pe un criminal. Pavel Burmakin n-a fost însă ucigaş şi nici n-are să fie vreodată. Şi n-o să ridice braţul, ca un nemernic, asupra unui om...

— Asta o spui adică pentru mine ? spuse Sereda scoţînd falca înainte.

— Şi pentru tine ! i-o reteză scurt Pavel.

— Ah, lepădătură ! şuieră Sereda, căruia-i pierise graiul de uimire. Acuşi îţi rup gîtlejul...

Şi se năpusti la Pavel, îmbrîncind cu picioarele pe deţinuţii ce şedeau pe podea. Nimeni nu-l împiedică. Unora le era frică de el, alţii aşteptau curioşi să vadă cum o să se termine lupta asta inegală.

Ajungînd în dreptul laviţei pe care şedea Pavel, Sereda îl ţintui cu o privire de animal turbat. Pavel sta nemişcat, fără măcar să clipească. Fruntea îi lucea de o sudoare bolnăvicioasă. Cu vreo două ceasuri în urmă fusese crîncen scuturat de friguri, iar acum valuri de fierbinţeală îi încingeau trupul. Strîngînd pumnii, Sereda şovăi.

— Nu, spuse el, scuipînd pe duşumea, nu-mi mînjesc eu mîinile cu o mortăciune. Ajungem noi împreună la Zerentui... Cînd o să învii, las'că-ţi vin de hac acolo. Sereda nu iartă jignirea, asta s-o ştii, şi porni înapoi, lovindu-se în treacăt de laviţă.

Pavel îl urmări cu o privire nepăsătoare.

Din senin glasurile amuţiră, şi arestaţii se împrăştiară la locurile lor. Abia spre seară începură să se adune din nou. Îşi aminteau cu tristeţe de familiile lor, de copii, de neveste. Vorbeau de ele ca despre tot ce aveau mai scump, pierdut pentru

vecie. Alții povesteau snoave porcoase cu muieri, de parcă ar fi căutat în felul acesta să-și înece dorul după familia pierdută.

Burmakin tăcea, cu gîndurile cufundate într-un trecut neguros. Deodată începu să povestească rar, de parcă ar fi vorbit cu sine însuși :

— Da... Iată ce s-a petrecut o dată cu un flăcău. Era încă cu cașul la gură. Despre fete ori muieri nu știa mare lucru, cu toate că mai auzise el de la alții tot soiul de măscări. Spuneau bărbații cîte în lună și în stele, chicoteau, se întreceau care mai de care în născociri, iar el asculta și avea rîcă pe ei, că după spusele lor ieșea că muierea nu-i decît o tîrîtură. Vorbeau despre nerușinarea ei, scuipau, da le luceau ochii în cap, ca smoala.

Se da uneori deoparte flăcăul și gîndea cam așa : și la chip, și la vorbă, si la judecată muierile sînt totuna cu bărbații. Deosebirea stă doar că muierea naște copii, și mare chin îi pentru ea. Dar rău nu-i să naști copii, se vede că așa i-a sorocit celde-sus. Și bărbații tot din muieri se nasc. Atunci de ce s-o înjosească ?

Nu putu flăcăul nostru să mai rabde și întrebă pe un moș, spurcat rău la gură, dar cu scaun la cap. Ăla se uită la flăcău, rîse și-i răspunse : „Snoavele astea despre muieri îs născocite, ehei, cu mii de ani înaintea noastră. Și după credința bisericii, muierea-i roaba bărbatului ei, o făptură lipsită de orice drepturi. Așa că tu, mucosule, degeaba îți frămînți mintea cu dealde astea. Cînd o să crești, singur o să afli dacă-s adevărate au ba toate cîte se spun. S-or fi găsind ele cîte unele care nu-s mai proaste ca bărbatul, și harnice la treabă, și cu grijă de casă, și fără înșelăciune în dragoste. Dar cu altele, pînă să afli bucurie, ce-ți mai scot sufletul ! Dacă vede că ți-e dragă, te chinuie, te seacă, dar de iubit nu te iubește. Și se mai cheamă că ți-e roabă ! Nu, pînă n-o iei de nevastă, te stăpînește ea. Ei vezi, pentru dragostea asta grea, ca o povară, din moși strămoși bărbații au pică pe muieri și limbă spurcată cînd vorbesc de ele..."

— Îhî ! Adevărat, așa e ! oftă unul pe podea.

— Ia taci ! Nu te mai băga unde nu-ți fierbe oala !

— Spune, Pașka...

— Și se duse flăcăul. Îi venea nu știu cum, bătrînul îi trezise parcă spaima față de muieri. Își aminti că, puțin înainte, un țăran se spînzurase la baie, cică din pricina unei femei. Ceva bun greu îți intră în cap, da tot soiul de spurcăciuni, apăi alea

îţi intră şi înăbuşă şi ce-i bun. Începu el atunci să fugă de fete. Alţi flăcăi se duceau să mai petreacă, da el — în pădure ! Şi snoavele deşucheate încetă să le mai asculte. Simţea uneori că-l zgîndărea cîte o poveste de astea, că parcă-i trecea o arsură prin măruntaie, dar cînd chibzuia mai adînc miezul snoavei nu era decît porcărie curată.

Şi uite aşa începu el să se ferească de lume. Rătăcea prin taiga ori pe malul rîului, cu arma în mînă : viaţa nu o înţelegea, dar se tot gîndea la ea. Şi toate socotelile îi ieşeau bine, limpede... Dar cum ajungea la muieri, hop că se poticnea. Născocirile altora la nimic nu-i ajutau. Şi nimic nu-i mai ieşea cu rost. Tare ar fi vrut să cunoască ce zace în inima muierii, în străfundurile ei, da n-avea minte destulă pentru asta. Să spui că muierea-i făcută doar pentru plăcere... Nu, căci rostul ei în viaţă e prea frumos, şi trebuie s-o respecţi pentru asta.

Burmakin tăcu şi-şi şterse sudoarea de pe obraz cu poala aspră a cămăşii. Cineva oftă zgomotos. Sereda zăcea pe laviţă, cu braţele-i vînjoase adunate sub cap, şi se uita pierdut în gol.

— Trecu aşa vremea, urmă Burmakin, şi flăcăul se făcu bărbat chipeş. Începură fetele să se lege de el. Da el le repezea cît colo şi căuta să le ocolească. Pe la petreceri nu-i călca piciorul. Cum începea să cînte armonica, simţea ca un jungher în inimă, apuca arma în mîini şi pleca în taiga... Tot singur-singurel. Şi acasă era singur, crescuse fără să-l iubească cineva. Dacă era ori ba pe lume, lui taică-su şi maică-si puţin le păsa. Între ei zi de zi se isca ori ceartă, ori bătaie.

Şi nu ştiu cum se făcu că o dată, într-o vară, se duse el în zi de sărbătoare la baltă, să împuşte nişte raţe. Rătăci hăt-departe, pîn' ce deodată se porni ploaia. O ploaie, că-l udă pe loc pînă la piele. Văzu el mai la o parte un adăpost. Începuse să se însereze. „Hai, îşi zise flăcăul, să intru, să aprind focul şi să mă usuc, ba ce-ar fi şi să înnoptez aici ? O bucată de pîine am şi-mi frig în cenuşă un pui de raţă."

Intră el în adăpost, aţîţă focul în vatră şi îşi atîrnă cămaşa la uscat. Şedea şi jumulea puiul de raţă. În pădure se întunecase de-a binelea şi afară turna cu găleata. Deodată uşa se dădu de perete şi intră o muiere. Udă şi ea ciuciulete, de-i curgea apa şiroaie din păr şi din poale. Pe braţ avea un coş — pesemne că se dusese să strîngă ciuperci. O recunoscu flăcăul : era Ustia ; se mutase cu puţin timp înainte de undeva de pe lîngă Tambov tocmai în sat la ei. Şi ori dinadins, ori din în-

tîmplare, îi ieşea adesea în cale, de parcă-l urmărea mereu pe unde se ducea. Era tînără de tot, cam de aceeaşi vîrstă cu flăcăul, şi locuia singură, dar oamenii vorbeau că ar fi fost măritată înainte. Flăcăul începu să-şi tragă cămaşa pe cap, dar cu coada ochiului se uita la fată. „Pleacă !" îi strigă.

Ustia se sprijini de un butuc şi, punînd coşul pe podea, se apucă să-şi stoarcă rochia cu mîinile. „Degeaba te fereşti de mine, porumbelule, îi zise. Stau şi mă întreb : flăcău frumos eşti, da de fete te temi. De mult mă uit la tine şi mă tot minunez."

Îşi trase el cămaşa, şi-o încheie cum se nimeri.

„Ce te-a adus aici ?" „Adunam ciuperci şi m-am rătăcit... asta-i tot. Bine că dădui peste un adăpost. Uite ce mai toarnă ! Lasă-mă să mă încălzesc. M-a pătruns frigul, de-mi clănţăne dinţii."

Se aşeză lîngă vatră ; mîinile-i erau vinete, băşicate, şi tremura din tot trupul. „Dă-te mai la o parte, fă-mi loc mai mult."

El se sculă şi plecă de lîngă foc. Tăcea. Trase cu coada ochiului la Ustia ; rochia leoarcă de apă i se lipise toată de trup, încît părea despuiată. „Sucit mai eşti, rîse Ustia, da ce, sînt vreo fiară de te-ai speriat aşa ?"

Se întoarse şi se aşeză pe butuc cu spatele la ea. Tremura tot, căci cămaşa rece n-apucase să se usuce. Buştenii din vatră trosneau. Tăceau amîndoi.

Deodată Ustia îl strigă încetişor pe nume.

El nu se mişcă din loc : poate i s-a părut numai ?...

Dar ea îl strigă din nou, mai tare.

Flăcăul tăcu, dar simţi cum inima începe să-i bată mai repede şi o fierbinţeală îi cuprinse parcă trupul. Iar glasul Ustiei era atît de dulce, de parcă-l mîngîia. Vocea ei susura ca şipotul de apă ce curge pe sub stîncă :

„Mi-eşti drag, porumbelule, mi-eşti drag mai tare ca viaţa. De mult mă uit după tine şi mă gîndesc : nu-i flăcău în sat mai chipeş ca el. Şi că ţi-e teamă de fete, asta e bine : înseamnă că ai să iubeşti mai tare pe una singură. Aş vrea să-ţi fiu nevastă. Sînt gata să vin după tine şi pînă la capătul lumii. Nu te uita că am fost măritată ; n-am făcut-o din toată inima, ci în silă, în scîrbă. Vrei să-ţi povestesc tot ?"

Şi tăcu.

Tăcea şi el.

Îşi aminti : vorbeau bărbaţii despre Ustia cîte şi mai cîte... Şi numai lucruri rele.

Ustia începu iar : „Mi-eşti drag. Drag ca soarele. E prima dată că sîntem singuri. Am intrat aici din întîmplare ; se vede că aşa îmi fu soarta, dar acum îs bucuroasă. Lumina mea !..."

Nu putu răbda flăcăul şi se întoarse. Stătea dreaptă Ustia, rîdea şi-şi întindea braţele spre el. Şi era ca un plopşor pe malul rîului, înaltă, bine făcută. Ochii căprui îi străluceau şi parcă te pătrundeau. Iar părul pe care tocmai şi-l pieptănase, ud de ploaie şi întunecat, i se lăsase pe umeri. „Mi-am găsit fericirea, zicea, bucuria mea."

Se apropie de flăcău... Şi cînd i se aruncă la piept...

Ocnaşii începură să ofteze şi să se foiască pe jos. Dar nimeni nu scoase o vorbă, numai flăcăul cel curios şopti încet de tot :

— Şi, mai departe ? Mai departe ce-a fost ?

— A lovit-o, rosti anevoie Pavel şi nările-i fremătară. A împins-o. S-a dat la o parte Ustia, s-a oprit lîngă vatră, pieptul îi tresălta, de parcă sta să se spargă de prea mult aer... Tare frumoasă mai era... Mai cu seamă atunci... Se uită lung la flăcău şi zise :

„Nu-ţi sînt dragă, văd. Nu face nimic. Dar de ce aşa ? Nu vrei să cunoşti adevărata, frumoasa dragoste muierească, nu crezi în ea. Poate că o să-ţi vină şi ţie vremea să iubeşti tot aşa, dar atunci cînd tu însuţi n-o să fii iubit. Ţine minte : fără iubire omul nu poate trăi. Sau poate o să vină vremea cînd o să mă cauţi tu pe mine, atunci o să ştiu şi eu cum să-ţi răspund. Rămîi cu bine !..."

Şi-a luat coşuleţul şi a dispărut în bezna nopţii.

Pavel tăcu. Lumina asfinţitului se strecură printr-un colţ al zăbrelelor şi căzu pe laviţă, lunecînd peste barba încîlcită a lui Sereda. Acesta zăcea culcat cu ochii închişi, cu mîinile sub cap.

— De ce ai povestit basmul ăsta, ocnaşule ? rosti el anevoie, răguşit, fără să deschidă ochii.

— Fiindcă, răspunse Burmakin după o clipă de tăcere, e greu să ghiceşti de la început viaţa, cum i-a fost ea ursită fiecăruia, şi-i greu să înţelegi sufletul omului.

— Poate că te-ai gîndit să mă îmbunezi ? Nu-mi schimb vorba.

— Nici nu m-am gîndit la tine, răspunse liniştit Pavel. Şi de ce să mă gîndesc ? Tot n-ai să mă ucizi tu pe mine, Sereda. Că n-ai de ce.

5

Sînt patru săptămîni de cînd bîntuie seceta. În lunci iarba a îngălbenit, pe drumuri pămîntul a crăpat, iar tulpinile pipernicite de grîu s-au ofilit fără să mai dea în spic. Cerul, de obicei atît de albastru, acum parcă s-a aplecat spre pămînt, secătuit, stors de culoare. Soarele dogoreşte pretutindeni : în poienile întinse, pe ogoare, în lunci, în desişurile de sălcii şi de mălini de lîngă rîu, sub şoproane şi sub acoperişurile caselor. Arşiţă zăpuşitoare, de neîndurat.

În oraş viaţa mai poate fi simţită la revărsatul zorilor şi seara tîrziu. În timpul zilei, cînd soarele îşi săgetează pe pămînt razele fierbinţi ca focul, tot ce-i viu se refugiază la umbră, căutînd răcoare.

Apele Udei au scăzut. Departe de maluri, spre mijlocul ei, s-au întins limbi lungi de nisip, ca nişte cruste. În golfuri, plutesc legănîndu-se zdrenţe albe de spumă. Iar în dreptul stîncilor şi în jurul bancurilor de nisip, apa nu mai vuieşte, ci abia susură. Străfundurile rîului au ieşit la iveală ; stînd pe malul înalt poţi număra pietrele de pe fund pe toată întinderea rîului. Apa a devenit şi ea de o imaculată transparenţă ; nu vezi în ea grăuncior de nisip, firicel de mîl. Şuvoaiele reci s-au încălzit. Deasupra rîului se vînzolesc ca fulgii de nea albilite şi libelule. Efemeridele cenuşii pică în apă, se duc la fund, ca apoi să fie aruncate de valuri, în grămezi, pe mal.

Numai acolo sus, în creştetul munţilor, pe piscurile golaşe, unde zăpezile-s veşnice şi de unde Uda şerpuieşte sprinţară la vale, numai în pădurile de zîmbru şi în brădeturile dese aerul e proaspăt, răcoros. Acolo coroanele arborilor răşinoşi se împletesc strîns, stîncile se înalţă aidoma unui zid înalt, apărînd Uda de razele soarelui.

Ramurile munţilor Saiani s-au resfirat ca o herghelie de cerbi. În pîcla albăstrie se topesc spre apus şi spre răsărit grohotişurile negre ale munţilor pleşuvi, iar în jur, cît cuprinzi cu ochiul, totul e înecat de nestrăbătuta, nepătrunsa taiga verde. Şi deasupra ei, ca nişte pinteni argintii, se avîntă spre cer crestele înzăpezite ale Mangaraşului, Uliahăi şi Orzogaiului.

Multe pîraie şi rîuri fermecate adăpostesc munţii Saiani, dar nu se află printre ele apă mai frumoasă ca Uda. Multe rîuri şi pîraie sprinţare aleargă prin trecătorile strîmte spre oceanul îndepărtat, dar mai sprinţară decît toate e Uda cea mîndră. Verste nenumărate a străbătut ea, şerpuind de-a lungul munţilor, prin cheiuri, săltînd peste stînci şi praguri, năzuind în goana ei să ajungă tot spre răsărit, încotro se îndreptau şi lanţurile de munţi. Dar cotind-o brusc spre nord, s-a năpustit într-o vale largă, însorită, l-a prins din dreapta pe liniştitul Ut şi pe sprintenul Kirei, iar din stînga zurbagiile pîraie Cialotka şi Rubahino, şi a gonit mai departe, tot mai departe, mijindu-şi ochii în soarele amiezii, ca să se întîlnească cu surata ei Biriusa.

Înainte vreme, Cialotka nu exista, şi numai acela care cunoaşte povestea stîncilor Bogatîr şi Cialot ştie de unde a răsărit acest pîrău.

Trufaş şi nesupus era voinicul Cialot. Trăgîndu-şi pe sprîncene cuşma grea, rătăcea prin pustiuri şi stepe pîrjolite. Cu paloşu-i ascuţit năruia umerii de granit ai duşmanilor-giganţi ce năvăleau asupră-i şi-i risipea pe cîmpul de luptă. Acolo unde picau stropi de sînge vrăjmaş, iarba se chircea, se îngălbenea şi se rostogolea, ca ghemotoacele ţepoase de ciulini, mînată de vînt, prin stepă. Iar Cialot, după ce se sătura de luptă, se întorcea în munţii lui de baştină, în Saianii lui, şi, ieşind la malul Udei, se culca şi rămînea nemişcat, cu privirea-i semeaţă aţintită în străfundurile limpezi ale rîului.

O dată, întorcîndu-se după o bătălie sîngeroasă, rănit de moarte în piept, Cialot îşi găsi locul ocupat. Sprijinită cu coatele în prundişul curat de pe malul rîului, stătea acolo o fecioară necunoscută. Fără să spună o vorbă, voinicul se culcă lîngă ea şi începu să-şi spele rana. Atunci fata se ridică, culese ierburi aromitoare de leac, le aşeză pe pieptul străpuns al lui Cialot şi le legă strîns cu o rază de soare. Se uită voinicul în

ochii ei albaştri şi duioşi, apoi zîmbi. Şi în zîmbetul lui înflori dragostea.

Dar nu ţinu mult fericirea lui Cialot. În zori se trezi deodată, îşi ridică pleoapele grele şi văzu cum, îmbrăţişînd fata pe după umeri, pornea cu ea agale, de-a lungul rîului, duşmanul lui de moarte, uriaşul care-i dăduse vicleana lovitură. Inima lui Cialot se aprinse de mînie ; îşi smulse legătura strînsă de la piept, aruncă în rîu ierburile aromitoare de leac şi ridică paloşul greu. Din prima lovitură ucise fata, iar dintr-a doua tăie capul iubitului ei, de-l făcu să zboare cît colo. Apoi începu să se clatine, încremeni şi se porni pe plîns...

De atunci, ehei, mulţi nori a mînat deasupra trupului lui vîntul de miazănoapte, multe zăpezi s-au topit şi s-au scurs pe obrajii lui de piatră, mulţi muşchi şi licheni s-au prins de pieptul lui stors de viaţă. Dar voinicul plînge şi azi. Şi lacrimile lui sînt numite în popor pîrăul Cialotka. Iar mai sus de Solonţî, mai sus de Kuşum, acolo unde Uda, după ce şi-a săpat în stînci o bortă îngustă, zbucneşte la libertate, chiar acolo la cotitură, stau pînă azi îmbrăţişaţi cei doi voinici — *bogatîri*, ucişi de Cialot. Şi nu se află nicăieri, în toată taigaua Saianilor, rododendroni mai roşii şi mai înmiresmaţi ca cei de pe umerii Bogatîrilor. Şi nicăieri nu răsună ecoul mai trist şi mai înăbuşit ca în întunecoasele crăpături, în brazdele posomorîtului obraz al lui Cialot.

Pe poteca pe care umbla Cialot cutreierînd munţii Saiani, nu se-ncumeta niineni să meargă. Era greu pentru un om obişnuit drumul voinicului. O singură dată numai, cu multe veacuri mai tîrziu, năvălind în Rusia, prin Semirecie, Horezm şi stepele polovţiene, Gingis-han a condus pe această cărare sălbaticele lui oşti. A presărat cu oasele şi armele ostaşilor căzuţi în luptă mlaştinile noroioase şi povîrnişurile prăpăstioase ale munţilor ; a cosit taigaua cu focul mistuitor. Gîndea hanul, plecînd la luptă pe meleaguri îndepărtate, să arunce Rusia la picioarele sale, s-o silească să i se supună, să-i ia bir în aur şi în sînge. Pe cîmpiile ei nemărginite se împrăştie gorganele mormintelor. Să devină pe veci stăpînul ei...

Dar nu i-a fost dat străinului cutezător să fie stăpîn peste poporul rus. Să mănînce pîinea lui, să-i bea miedul, să-i vadă aurul, să-i iubească fetele. Doar mînie şi ură, doar blestem şi oţel ascuţit a întîlnit el în cale.

S-au vindecat rănile de pe trupul Rusiei, şi pe cenuşa neagră a focurilor a înverzit o nouă taiga ; dar urmele înfricoşătoare ale năvălirii cruntului han au rămas pentru vecie. Au sorbit-o datinile, au păstrat-o legendele.

Hăt-departe, dincolo de piscul înzăpezit Uliaha, ceva mai la o parte de poteca lui Gingis-han, acolo unde-şi are izvoarele Djuglîmul, se văd nişte stînci galbene, golaşe şi o prăpastie. Din vîrful stîncii, Djuglîmul pare un pîrăiaş firav, adăpostul vînătorilor de pe malul lui — o moviliţă neagră, iar pinii cei înalţi din vale — o pajişte cu iarbă verde. Pe grohotişul stîncii aleargă, rostogolindu-se la vale, un izvor. Un inel luminos, avînd în el toate culorile curcubeului, joacă în şiragul picăturilor mărunte de apă. Întoarse cu faţa spre soare, dalele de piatră dogorăsc de fierbinţeală. Mirozna îmbătătoare de merişor se amestecă cu aroma zîmbrilor răşinoşi şi se împrăştie ademenitor printre copaci, lăsîndu-se peste movilele de muşchi galben-verzui, vrîstate de flori.

De atîta arşiţă a crăpat o piatră în stîncă ; în pădure a trosnit o creangă. Speriată de foşnet, o ghionoaie pătată cu roşu a zburat, cîrîind, de pe o zadă putredă, şi s-a prăbuşit în zbor razant pînă aproape de pămînt, ca să se înalţe din nou spre vîrf. Acolo s-a aşezat şi a început să ciocănească mărunt în scoarţă, cu ciocul ei puternic şi greu.

Foşnetul se repetă din nou, o creangă uscată trosni şi mai aproape. Tulpinile înalte ale ierburilor se legănară şi pe jos se aşternură petale trandafirii de pufuliţă : printre copaci se ivi Porfiri.

Păşea rar, cu mers uşor. Se apropie de prăpastie şi, aşezîndu-se pe o piatră, privi îndelung în jos la şiragul multicolor al picăturilor de apă, cu un zîmbet în colţul buzelor. Îşi desfăcu cingătoarea, îşi aruncă jos bunda şi-şi lăsă în bătaia soarelui umerii slabi, ascuţiţi.

— Bine mai e, cît îi de bine ! rosti el cu glas tare. Cîtă întindere-i aici, te simţi la largul tău !

Şi căzu pe gînduri.

Da, nemărginită-i întinderea, de n-o poţi cuprinde cu ochiul. În jur taiga, şi iar taiga. Pînă la cea mai apropiată locuinţă omenească, un adăpost la fel ca acesta, sînt cinci zile bune de drum peste munţi ; pînă în oraş, la Şiversk — o săptămînă încheiată, iar pînă la Taişet — de două ori pe atît. A aflat, în

sfîrşit, un loc bun de trai pe pămînt. Greu a fost să-l afle, dar tot l-a aflat. În Djuglîm găseşti peşte berechet — lipani negri de taiga — la izvoare-s tot soiul de păsări — gotcani şi găinuşe de munte — în rarişte pasc pîlcuri de căprioare, iar iarna, în desişul zîmbrilor, se aţin veveriţe cu duiumul. Poate trăi aici omul. Poate. Numai că...

— Numai că nici aici nu-i viaţă adevărată, murmură Porfiri încruntîndu-se. Nu-i ! Dar unde s-o găseşti atunci ? Şi cum s-o găseşti ?...

...Taişetul e şi el ca Şiverskul. Pesemne că peste tot oraşele au la marginile lor căsuţe negre, lăsate într-o rînă, iar în centru — case mari, trainice, căptuşite cu şipci, acoperite cu tablă, cu cornişele şi ramele ferestrelor frumos încrustate. Pesemne că pretutindeni e la fel : unele muieri cară apă în găleţi, cu cobiliţele, încovoiate sub greutatea lor, grăbindu-se să le ducă mai repede acasă şi să lepede povara de pe umeri ; în timp ce altora li se cară apă cu sania, în butoiaşe, că poate omul să nu-şi trudească umerii. Pesemne că aşa e dat să fie peste tot : lîngă poarta deschisă a unei case mari stă un mujic cu scurta de blană flenduroasă, în vreme ce dinăuntru curg peste el ocări cu duiumul ; înseamnă că mujicul s-a tocmit la stăpîn, care acum cică-i face socoteala.

Porfiri zîmbi cu amărăciune ; cunoştea prea bine toate astea. El însuşi stătuse nu o dată aşa, la poarta stăpînului.

Străbătea pentru prima oară Taişetul, abia tîrîndu-şi picioarele. Schiurile bocăneau pe drumul bătătorit. De umeri Porfiri îşi legase un sac cu blănuri de veveriţă cu coada neagră, din cele mai bune. Voia să le vîndă la oraş şi cu banii căpătaţi să cumpere făină, sare, provizii pentru vînat. Fără de-astea nu poţi trăi. Din pricina gerului aspru, faţa lui Porfiri, genele, barba lui scurtă, mustăţile, toate erau acoperite de chiciură deasă. Frigul îl pătrundea prin mîneci, prin gulerul descheiat al şubei scurte din blană de capră. Păşea cercetînd din ochi strada, căutînd firma care-i trebuia. Firme vedea el multe, dar nu pe cea de care avea nevoie. Iată şi o crîşmă. Nu, chiar de-o vinde blănurile, tot nu intră aici. Ajunge, destul a supt Mitrici de la el. Îşi aminti de cele ce vorbise, nu prea de mult, cu Ilcea în taiga. Se lăudase Porfiri în faţa lui : „Ai plecat de la bogătani, da tot argat ai rămas la ei. Iar eu, uite n-am mai vrut să trudesc pentru tot soiul de păianjeni, sugători de sînge. Am

plecat şi-s mulţumit, sătul..." Nu, n-o să se mai lase tras pe sfoară de oameni de teapa lui Mitrici. Are să vîndă acum blănurile şi iar o să aibă din ce să-şi ţină viaţa.

— Mătuşică, opri Porfiri o femeie care trecea drumul cu o troacă de lemn în mîini, cine cumpără blănuri aici, la dumneavoastră ?

Femeia se uită la el, nedumerită.

— Da tu, drăguţule, de pe ce meleaguri vii de nu ştii ?

— De departe, din taiga, Porfiri dete din mînă arătînd spre munţi, sînt pentru prima oară în Taişet.

— A-oo ! făcu tărăgănat femeia. Păi, drăguţule, ai şi trecut de locul acela. Uite, colo-n colţ e o cîrciumă, acolo le cumpără Sidor Borisovici. Într-o jumătate a casei ţine cîrciuma, iar în cealaltă are prăvălia. Acolo, chiar acolo cumpără.

— Şi-n altă parte unde ? Porfiri se încordă ; nu-i venea să se ducă la cîrciumar.

— În altă parte ? Numai pe Sidor Borisovici îl ştiu toţi. Apăi cum...

Sidor Borisovici, un bărbat uscăţiv, înalt, cu o bărbuţă ascuţită, înspicată, îl conduse pe Porfiri în prăvălie şi puse cîrligul la uşă.

— Ca să nu ne stinghereasc㠄 nimeni, spuse el şi, trecînd de cealaltă parte a tejghelei, îl zori pe Porfiri : Hai, arată, ce-ai acolo ? Din ce taiga vii ?

Era repezit, iute ca o sfîrlează ; îi smulse lui Porfiri sacul, îi dezlegă singur băierile şi începu să arunce într-un colţ blănile legate cîte zece bucăţi.

— Nu fac doi bani, îs arse, au spatele găurit, coada-i jumulită, turuia el, azvîrlind legătură după legătură. Din ce taiga vii, te întreb ?

Porfiri zăbovi cu răspunsul. De ce să-i numească taigaua în care nu apucase ca lumea să se facă stăpîn ?

— Din care o fi... începu el şi aproape strigă : nici pe asta n-o socoţi bună ?

Sidor Borisovici adună cu piciorul toate legăturile şi le împinse sub tejghea, apoi lovi zgomotos cu palmele în tejgheaua lustruită.

— În bani sau în marfă ? şi-i spuse preţul.

Porfiri făcu ochii mari ; socotise că are să capete pe puţin de trei ori pe-atîta. Şi acum toate planurile lui se năruiau dintr-o dată.

— Păi, de ce așa puțin ?

Abia acum simți cît e de flămînd și ce bine ar fi să bea ceva fierbinte, după gerul de afară.

— Nu vrei ? Ia-le înapoi. Și Sidor Borisovici se aplecă. Ia-le, ia-le, n-am nevoie de tine, cu veveritele tale prăpădite.

La început Porfiri se înfurie și se apucă să-și tragă înapoi veveritele ; atunci Sidor Borisovici țipă la el și i le smulse din mîini ; apoi pe tejghea apăru o sticlă și ceară roșie de la gîtul ei trosni sub degetele aspre ale lui Sidor Borisovici ; pe urmă lui Porfiri i se făcu cald și... îl cuprinse nepăsarea.

Porfiri aduse la Djuglîm, pe o pereche de schiuri legate, ceva făină și provizii de vînătoare...

Se ridică, își aruncă pe umăr șuba zdrențuroasă și, sărind de pe un colț de stîncă pe altul, începu să coboare spre adăpost.

— Se înțelege, mormăia el, căutînd un loc mai bun ca să sară, pe-ai noștri îi jecmănesc pretutindeni. Taișet, Șiversk, peste tot e la fel. Fără asta, negustorul, ori cîrciumarul, cum are să trăiască ? Nici aici, la Djuglîm, din pricina lor nu-i rost de trai ca lumea... Și totuși...

Porfiri pășea acum pe coasta povîrnită, dar netedă a muntelui ; dinspre Djuglîm veneau pînă aici valuri de aer proaspăt, umed, și-ți era mai ușor să răsufli...

...Nu, nu-și găsise nici aici Porfiri viața pe care o căuta. Înainte tăia bușteni și-i ducea pe apă, iar iarna umbla pe la curți și tăia lemne la bogătani. Și te frămînta gîndul că cei care te tocmeau nu munceau ei singuri, ci huzureau din sudoarea frunții tale, numai fiindcă aveau bani cu care să-ți cumpere brațele. Acum Porfiri începuse să vîneze, nu se mai năimea la stăpîni, dar își vindea vînatul, truda lui grea. Și toate rămîneau la fel ca înainte : orice ai dobîndit în pădure e ieftin și tot ce-ți trebuie ție, pentru trai, e scump. Dar de cumpărat trebuie să cumperi, că fără provizii cum să vînezi ? Știi că n-ai decît două brațe vînjoase și mai știi că banii, care-s mai puternici ca orice pe lume, nu-i ai.

Dar parcă tot îți vine mai ușor să trăiești la Djuglîm, măcar pentru că aici nu vezi în fiece zi această nedreptate, și nu în fiecare zi suferi din pricina ei. Iar cît cutreieri cu arma prin taiga, ori îți așezi capcanele pentru fiare, uiți pentru o vreme că tot o să trebuiască mai tîrziu să te duci la Taișet și să te toc-

meşti degeaba cu Sidor Borisovici. Cît timp eşti aici, la Djuglîm, ţi-e sufletul mai liniştit. Nu mult, dar oricum mai liniştit.

Afară de asta Djuglîmul e şi un loc bun, îmbelşugat. Prin taigaua Saianilor sînt răspîndite multe adăposturi de vînătoare ca al lui Porfiri, dar acolo oamenii au ajuns să se stînjenească unul pe altul, să se ameninţe : „Nu te băga, e taigaua mea !" Pe cînd aici, Porfiri n-are alt stăpîn decît pe el însuşi. A plecat atît de departe, în schimb, aici nimeni nu-l mai stînjeneşte.

„Bine ar fi să mai aduc aici pe cineva, un prieten de nădejde, cugeta Porfiri, străbătînd hăţişurile dese de pini, ce acopereau malul Djuglîmului în preajma adăpostului. Fără un prieten viaţa ţi-e pustie, n-ai cui să spui un cuvînt pornit din inimă. Dacă te duci la Taişet, nu poţi sta de vorbă cu nimeni. Cu cine şi despre ce să vorbeşti acolo ? A venit omul din taiga, înseamnă că trebuie să chibzuieşti cum să-l jupoi mai bine ; aşa gîndesc ăi de-acolo. Dar dacă şi-ar mai dura aici cineva încă un adăpost ori două, însă nu nişte oameni hulpavi, cu gîndul numai la cîştig, din ăi de nu se mai satură ! Ce bun trai ar mai duce împreună ! Pe cine oare să cheme încoace ?

La Taişet n-are pe nimeni. N-a găsit acolo Porfiri un om care să-i fie pe placul inimii. Să-l cheme pe Egorşa din Rubahino ? Om de nădejde, au dus împreună buştenii pe apă, chiar şi adăpostul ăsta tot împreună l-au durat... Dar cum să-l cheme, şi cum să vină el încoace, cînd ăsta-i fîrtat bun cu Ilcea şi chiar el i-a peţit-o pe Lizaveta ? Nu, nu, ce-i vechi nu se mai întoarce ! I s-a otrăvit sufletul din pricina Lizavetei, ajunge ! N-are rost să-şi mai amintească de ea prin alţii...

— Oi găsi eu ! Oi găsi ! strigă Porfiri cu glas tare.

Ar fi vrut să strivească amintirea Lizei, care îl năpădise dintr-o dată. Dar imediat îşi dădu seama că strigătele n-or să-i ajute cu nimic, că Liza va rămîne acum mult timp aici, lîngă dînsul...

— Trebuie să aflu, să-mi găsesc un prieten, repeta cu încăpăţînare Porfiri.

Dar ştia că, chiar de-o avea un prieten lîngă el, nevastă tot n-o să aibă. Şi iar îi va fi îngheţată şi pustie viaţa. Nu şi-a poruncit s-o iubească pe Liza, iar pe alta... Chiar de şi-ar porunci s-o iubească, tot n-ar izbuti.

Porfiri intră în adăpost. Aici aerul era stătut, înăbuşitor. Mirosul pereţilor îmbibaţi de funinginea vetrei îţi înţepa nările. I se adăuga mirosul de peşte şi de ciuperci uscate. Porfiri

își pregătise de-ale gurii pentru iarnă. De un cui de lemn, bătut în perete, atîrna un sac nu prea mare. Porfiri îl dădu jos și scutură tot ce era în el pe masa întocmită din scînduri cioplite. În sac se aflau patru blănuri de samur minunat de negre, de moi și pufoase. Porfiri le mîngîie cu palma lui bătucită. Sobolii îi rămăseseră încă din vînatul de anul trecut și nu-i dusese la Taișet, la Sidor Borisovici. De ce ? Atunci nu-și mărturisise de ce. Nu putea, mai degrabă nu voia. Dar simțea nelămurit, în adîncul inimii, că samurii aceștia îs numai pentru Liza, ori... în foc cu ei !

Liza n-o să fie... Porfiri mai flutură o dată în mînă blănițele moi și lucioase și le vîrî încet la loc, în sac. Liza n-o să fie... Dar foc o să fie mereu. Las' să stea în sac !

Încovoindu-și umerii, ieși din adăpost și scrută îndelung prin pîcla tremurătoare a aerului fierbinte, hăt-departe peste șirul de munți, înspre Uliaha înzăpezită, peste care, după cum spunea legenda, a fost tăiată străvechea cărare a lui Gingis-han, și pe unde păși cîndva, spre malul frumoasei Uda, viteazul Cialot.

6

Cumplit apăsa zăpușeala peste tot, dar pe cerdac era oricum mai răcoare. Legănînd-o pe Nina, Klavdeia se așeză pe o treaptă. Pruncul se întinse, plescăi din buze și suspină moleșit. Klavdeia îi alungă de pe obraz o muscă sîcîitoare.

— Fetiță dulce ! șopti ea, sărutînd fruntea umedă a copilului. O să ai parte de un trai fericit, fără nevoi. Nu ca Lizanka mea. Pe unde o fi, sărăcuța de ea ?

Cineva o trase din spate de basma. Klavdeia se întoarse.

— Ba — ba ! îngăimă un băiețel cu ochi negri și, cuprinzînd cu brațele gîtul Klavdeiei, își lipi obrăjorul de părul ei.

— St, șirengarule, îl plesni ușurel Klavdeia, trezești fata !

Puștiul își desfăcu brațele. Clătinîndu-se pe piciorușele lui grăsuțe, îi dădu ocol. Apoi întinse mîinile, mișcă din degetele desfăcute și, izbucnind într-un rîs vesel, copilăresc, alergă în casă.

— Klavdeia, de ce-l răsfeţi pe Boriska ? se auzi prin uşa deschisă o voce nemulţumită. Abia am aţipit un pic şi m-a trezit. Şi, căscînd cu gura deschisă, în cerdac apăru Elena Alexandrovna. Mijind ochii din pricina luminii puternice, îşi petrecu în jurul trupului marginile capotului verde şi se aşeză lîngă Klavdeia. Ei, cum e fata mea ?

— Cum să fie ? Copilu-i bun, cucoană, răspunse Klavdeia, îndreptînd scufiţa de dantelă pe capul fetiţei.

— Tu ai avut copii ?

— Am avut o fată... Sprîncenele negre şi dese ale Klavdeiei tresăriră.

— Ţi-a murit ?

— Zău dacă ştiu. Nu ştiu nici unde e.

— Cum aşa ?

— A stat aici, la mătuşa Axionciha, şi pe urmă a plecat nu se ştie unde.

— Da ? Şi e mare ?

— Era măritată... Klavdeia îşi şterse o lacrimă.

— Glumeşti ? Auzi, măritată ! Păi, tu arăţi ca o mireasă, aşa eşti de proaspătă. Nu ţi-aş da nici treizeci şi cinci de ani, pentru nimic în lume.

— Poate că aşa mi-i felul, că îmbătrînesc greu, da adevăru-i că fiică-mea era măritată.

— Şi unde-i bărbatul fiicei tale ?

— Nici asta nu ştiu. A plecat de acasă... poate c-a murit. Porfiri Koronotov, dac-aţi auzit cumva.

— A, de el era vorba ! făcu Elena Alexandrovna cu glas tărăgănat. El e ginerele tău ? Am auzit de el. Nu-i om bun. Dar asta ce-o mai fi : a plecat unul, a plecat celălalt. Te pomeneşti că şi bărbatul tău o fi plecat undeva ?

— A murit Ilenka al meu, Klavdeia se posomorî şi se mută mai la o parte, iar despre el v-am mai povestit, cucoană.

— Nu, zău ? Ei, înseamnă c-am uitat. Şi ţi-ai iubit bărbatul ? întrebă Elena Alexandrovna după un timp.

— Păi, cum să nu-l iubesc ? se miră Klavdeia. D-aia m-am şi măritat.

— Pesemne că fiică-ta nu şi-a iubit bărbatul, de vreme ce s-au despărţit.

— Nu orice lucru se hotărăşte aşa de uşor. Mai bine să nu vorbim despre asta, cucoană, se încruntă iar Klavdeia.

— De ce să nu vorbim ? Păi, dacă e să fiu sinceră, după mine n-ai spus adevărul. Ce dragoste putea fi între voi ?

Klavdeia nu-i răspunse. Din cușcă ieși tîrîș Atos. Cu limba atîrnîndu-i afară, trecu în partea cealaltă a curții și se întinse lîngă gard, zvîcnind rar din coastele-i turtite.

— Pricepi ce-ți spun ? Tu, Klavdenka, ai încurcat pur și simplu înțelesul vorbelor : dorința o numești dragoste. Ei, spune-mi, dacă tu crezi în dragoste, de ce nu te măriți a doua oară ?

— D-aia nu mă mărit, fiindcă cred.

— Îi duci dorul bărbatului tău ?

— Îmi pare rău după el.

— Proasto ! Iartă-mă... Toate astea-s prostii !

Ninocika își încreți deodată năsucul și sughiță a plîns. În torcîndu-se cu tot corpul, Klavdeia începu s-o legene în brațe.

— Poate i-o fi foame ? întrebă Elena Alexandrovna, uitîndu-se curioasă la copil.

— De ce n-o hrăniți la piept, cucoană ? ridică ochii la rîndul ei Klavdeia. Sînteți doar destul de voinică.

— Tocmai asta-i, că ți se strică pieptul din pricina asta. Nu, nu vreau. Ce rost are ?

— Dar e copilul dumneavoastră.

— Și ce dacă-i copilul meu ? Pot să-l cresc și fără asta... Ei bine, ajunge cît am stat la taclale. Trebuie să mă duc să mă îmbrac.

Elena Alexandrovna își înfoie cu palmele șuvițele destul de rare ale părului bălai și se ridică în picioare.

— Cu ce te speli pe cap, Klavdeia ? se opri ea pe o treaptă, uitîndu-se de sus la coada groasă a Klavdeiei, împletită larg și încolăcită la ceafă într-un coc lucios.

— Cum cu ce ? Cu apă.

— Da-a ? Cu apă ?

— Cu apă.

— Curios... Ce păr frumos !... Nu te speli nici măcar cu gălbenuș de ou ?

— Nu.

— Extraordinar.

Zăvorul țăcăni și poarta se deschise.

— Vai de mine ! Elena Alexandrovna plesni speriată din palme, încercînd zadarnic să-și petreacă poalele capotului care se desfăcuse. Vanecika ! Oaspeții !

Pe portiță se strecură trupul bondoc al lui Baranov. În urma lui apăru Ivan Maximovici.

— Ha-ha-ha ! hohoti Baranov. Nu vă jenați, frumoasă Elena Alexandrovna, aveți ce arăta ! Iartă-mi indiscreția, Ivan... Am spus-o fără farafastîcuri, așa, ca în familie.

Elena Alexandrovna alergă spre ușă.

În prag dete peste Boris. Cu un deget în gură, tîra cu mîna rămasă liberă o păpușă mare cu capul de porțelan.

— Be-be, îngăimă el, arătînd păpușa.

— Pleacă, drăcușorule ! îl îmbrînci Elena Alexandrovna.

Băiatul căzu. Păpușa se izbi de prag și capu-i sări cît colo. Boris se ridică de-a bușilea, se așeză cu piciorușele desfăcute și începu să plîngă încet.

— Liusia, așa nu se poate ! spuse a dojană Ivan Maximovici, urcînd treptele cerdacului, și se năpusti asupra Klavdeiei : De ce n-ai grijă de copil ? Toanto !

— Iertați-mă, n-am văzut, răspunse Klavdeia, ridicîndu-l pe Boris.

— De unde ai găsit-o așa tînără ? întrebă Baranov cu voce scăzută, intrînd în salon și aruncîndu-și chipiul pe divan. Of, strașnică muiere ! Își freacă obrajii cu zmeură, ce zici ?

— E văduva unui țăran din Solonți. De altfel, mai ții minte întîmplarea cu Porfiri Koronotov ?

— La nunta ta ?

— Ei, da.

— Cum să nu. Îmi amintesc.

— Ei bine, Porfiri e ginerele ei.

— Pfiu ! șuieră Baranov. Nu mă minți cumva ? Arată tînără, a naibii de tînără.

— Cum vezi.

— Bravo, Ivan, îl bătu peste braț Baranov, pe cinstea mea, bravo ! Te aprob. Știi să alegi. Numai vezi să nu pățești cum ai pățit-o cu Aniutka. Muierea-i în floarea vîrstei, ba încă și cu zmeură în obraji, asta-i treabă periculoasă... Ei, vrei nu vrei, schimbă el deodată vorba, dar haina eu tot mi-o scot. Nu mai pot de căldură. Ia deschide, frate, fereastra.

Vasilev deschise canaturile ferestrei și se uită în stradă.

— Uite-l și pe Luka sosește tocmai la timp. A venit și el nu știu pentru ce în oraș.

— Crezi că-i tocmai la timp ? Se poate vorbi deschis în fața lui ? se îndoi Baranov.

— Fără grijă, dădu din cap Ivan Maximovici. E drept că-i al dracului de lacom, dar își cunoaște lungul nasului. Or, tocmai acum e neapărată nevoie să-l facem să înțeleagă un anume lucru.

Elena Alexandrovna intră încheindu-și din mers brățara de aur.

— Vanecika, întrebă ea, să pun masa ?

— Da, te rog, încuviință Ivan Maximovici, numai știi, Liusia, spune să ne aducă ceva rece. Și un vinișor mai acru.

— Da, da, Elena Alexandrovna, turui Baranov ridicîndu-se, ce bun ar fi un cvas simplu, rusesc. Iar la votcă, ca gustare...

— ...șuncă fiartă. Cu hrean. Bună ziua ! îl completă Feodorov, care apăru în prag.

— A-a ! Poftește, te rog, Luka. Intră, îi întinse mîna Vasilev. Ce face soția dumitale ?

— Toată stima, Elena Alexandrovna, Feodorov se înclină adînc. Ați înflorit, neasemuită Elena Alexandrovna. Soția mea, slavă domnului, e bine. Au cam durut-o dinții, dar și-a pus o compresă fierbinte și i-a trecut, îi răspunse el pripit lui Ivan Maximovici. Salut pe Roman Zaharovici, neobositul nostru părinte, îi întinse el mîna lui Baranov. Iar pe tine, Ivan Maximovici, te felicit cu prilejul mutării ! Felicitări, Elena Alexandrovna !

— Parcă n-ai mai fi fost la mine în casă nouă !

— N-am fost încă.

— A-a ! Atunci mulțumesc.

— Mulțumesc pentru felicitări, Luka Harlampievici, răspunse Elena Alexandrovna.

Ivan Maximovici se apropie de ea și-i șopti la ureche :

— Tu, Liusia, las-o mai încet. Dă-ne cvasul, iar restul mai tîrziu. Trebuie să vorbim ceva pe stomacul gol. Că Luka, dacă se îmbată, nu mai pricepe nici pe dracu !

Elena Alexandrovna zîmbi în semn că a înțeles și ieși.

— Ce-ai de gînd să faci cu casa cea veche ? întrebă Baranov, ștergîndu-și cu batista țeastă rasă.

— O vînd, răspunse scurt Ivan Maximovici.

— Cui ? Ai găsit cumpărător ?

— O cumpără Gurdus. Mai bine zis, mă tot duce cu vorba.

— Așa-s toți nou veniții ăștia. Cred că copeica lor e mai scumpă decît cinci copeici de-ale noastre, siberiene.

— Cît dă ? intră în discuţie Feodorov.
— Deocamdată nu ne-am înţeles la cinci sute.
— Oho ! Şi vă tocmiţi de mult ?
— De vreo lună.
— E căpăţînos. Cred că n-o să faci nimic. A văzut că afară de el nu-i alt cumpărător, clătină din cap Feodorov. Doamne, ce secetă ! O zăpuşeală, că abia poţi să-ţi tragi răsuflarea. Or să se pîrjolească grînele mujicilor. Cu ce-o să mai fac negoţ ?
— La Kansk au fost săptămîna trecută patru incendii, observă Baranov.
— Doamne fereşte ! se cruci Feodorov. Tare mă mai tem de năpasta focului.
— Pe primar vor să-l dea în judecată, urmă Baranov, cică echipa de pompieri nu era pregătită. Dar ce vină are primarul dacă butoaiele s-au uscat pe seceta asta ? A ieşit echipa la foc, dar apa ţîşnea prin toate crăpăturile, ca dintr-un sifon.
— Trebuia să ţină butoaiele pline cu apă, spuse Feodorov sentenţios, atunci nu s-ar fi uscat.
— Cu apă ? Ei da, cu apă, nu cu nisip, asta o ştie orice prost, se foi pe scaun Baranov. Păi, dracu să-i ştie cu ce le ţin. O să trebuiască să trec pe la pompieri, să mă uit eu însumi la butoaie.
— Da... un incendiu pe o vreme ca asta e în stare să mistuie jumătate din oraş, întări Ivan Maximovici.
— Nu mai spune ! Casele tale-s asigurate ? La preţ bun ?
— Asigurate. Aşa şi aşa.
— La „Rossiiski" ?
— Nu, la „Salamandra".
— Nu-i sufăr de loc pe nemţi, se strîmbă Luka, eu întotdeauna mă asigur la „Rossiiski."
— „Salamandra" e şi ea o societate rusească.
— Dar de ce denumirea nu-i rusească ?
— Uite de ce, Luka, lămuri Ivan Maximovici cu un zîmbet. Grăieşte o legendă cum că ar exista o şopîrlă, salamandra, care arde ea însăşi totul, dar dacă focul n-a izbucnit de la ea, ci din altă pricină, atunci îl stinge.
— Doamne, ce minune o mai fi şi asta ?
— Nu-i nici o minune, Luka. Ţi-am spus doar : e o poveste, o legendă, o născocire.
— Atunci, naiba să-i ia, înjură Luka, de ce au botezat cu o trăsnaie ca asta o societate folositoare ?

— E o emblemă. Dar tu nu poți înțelege asta, Luka Harlampievici, dete din mînă Baranov.

— Chiar că nu înțeleg, încuviință Feodorov. Mintea mea-i prea slabă ca să priceapă tot soiul de aiureli. Le îmbîcsesc mințile oamenilor, da nu-i nici un folos din asta. Și, în general, scornelile astea nu fac decît să-ți arunce praf în ochi. Am auzit că un învățat englez și-ar fi pus în gînd să numere cîte muște-s pe lumea asta. A început el să le prindă, să le numere și să le mînjească aripile cu vopsea roșie, și pe urmă le dădea drumul. Pînă să facă el ocolul lumii și să se întoarcă în Anglia, muștele însemnate de acolo muriseră, ieșiseră altele, dar învățatul își zicea că i-au scăpat și nu le-a numărat. Și a început să le adauge la celelalte. Și pe deasupra îi vin scrisori și de pe alte meleaguri : cică și pe aici zboară multe muște fără semn. Ce să facă ? S-a înfierbîntat învățatul și a luat patruzeci de ajutoare. Puțin. Ei, atunci — de patruzeci ori patruzeci. Se sucesc ei, se învîrtesc, dar muștele fără semn tot nu scad la număr. Și-a luat el atunci un milion de ajutoare și încă o sută de mii pe deasupra. Să vezi belea : socoteala au terminat-o, da muște tot mai sînt...

— Cum, au terminat-o toată ? izbucni în hohote Baranov.

— Uite-așa. Nu mai au cifre ca să facă socoteala. Toate cîte au fost le-au terminat.

— Va să zică, muștele erau mai multe decît cifrele ?

— Mai multe. Așa și este. Înseamnă că fiecare știință e bună, dar cu măsură. Prea multă minte strică.

— Ei, frate, ce filozofie ai mai înșirat și tu ! De altfel, ție ți se potrivește. Și altora poate să le fie de folos. Unde-i nevoie, îndată-l împing pe Luka în față... Ei, dar tu, Ivan, cum crezi ?

Ivan Maximovici își trase scaunul mai aproape de musafiri și vorbi, cu ochii țintă la Feodorov :

— Luka are dreptate, și aruncă o privire în fugă spre Baranov. Acesta dădu batjocoritor din cap. Uite, chiar și în privința drumului de fier... Ne-am înșelat, am greșit.

— Eu ți-am spus de la început, îl întrerupse Baranov.

— Nu zic, mi-ați spus. Dar n-a fost ideea noastră, s-au găsit alți oameni care au gîndit în locul nostru, care au avut grijă de asta. Chipurile, interesele imperiului sînt mai presus ca orice.

— Iar ești cu capul în nori, Ivan. Nu numai ale imperiului, se amestecă din nou Baranov.

— Şi asta ştiu : li s-a făcut strîmt în Rusia negustorilor şi fabricanţilor, şi îi trage aţa spre Siberia, să pună laba pe ruble grele. Ştiu. Dar eu trag prea puţine foloase din asta. N-o să mă bucur pentru negustorii şi fabricanţii din Rusia !

— Eu însă nu pierd nimic cu drumul ăsta de fier, spuse Feodorov, mişcînd din fălcile-i late, ciupite de vărsat. Ţie cu ce-ţi strică ? Zău, dacă pricep.

— Aşteaptă. Am priceput eu, o să pricepi şi tu. Cu ce strică o să-ţi spun. Să stăm şi să judecăm oleacă. Cîţi negustori au fost pînă acum în oraş, fără să-i socotim pe băcanii cei mărunţei ? Trei, împreună cu mine. Iar acum cîţi îs ? Opt. Socoţi că noi trei n-am fi scos-o la capăt cu negoţul ? Pe cînd acum cîştigurile se împart nu la trei, ci la opt. E limpede ? Pleca altcineva, afară de mine, din Şiversk la karagaşi ? Dar acum ? Gurdas a început şi el să trimită mărfuri. Ia încearcă să-l împiedici ! Drumurile doar nu-s închise. În mîinile cui intră blănurile karagaşilor ? În ale lui Vasilev numai, ori şi în ale lui Gurdus ? Ei ? Cum ţi se pare ? Dar pe Angara, pe Enisei, la tunguşi ? Aici, nici nu te mai poţi apropia. Pentru fiecare tungus sînt aproape cîte doi negustori. Şi, colac peste pupăză, în Siberia vin puhoi negustorii din Rusia. Da parcă numai în Siberia ! Cu drumul ăsta de fier au să tragă acum, şi mai avan, spre Kiahta, şi spre Harbin, şi spre Japonia. Dar, la drept vorbind, ale cui sînt toate astea ? Ale noastre ! Noi sîntem în frunte, cei dintîi. Şi dacă te moşmondeşti cît de cît, îndată vezi că ţi-au luat-o înainte şi pe urmă nu-ţi rămîne decît să-ţi rozi unghiile. Pricepi, Luka ?

— Trebuie să dezvoltăm o industrie a noastră, Ivan : să construim fabrici, uzine, să exploatăm mine, observă Baranov, şi nu puteai înţelege dacă vorbeşte serios ori în batjocură.

— Păi, nu ăsta-i şi gîndul meu, Roman Zaharovici ? exclamă Vasilev. Parcă n-am spus eu asta încă cu doi ani în urmă ? Aşa este : trebuie să dezvoltăm industria. Dar care anume ? Cum ? În ce împrejurări şi cu ce posibilităţi ? Am făcut o moară cu aburi. Este asta o industrie ? Reiese că este. Numai că n-am ce să macin la ea. O zi lucrează, două stă. Nu aduc ţăranii grînele. Pe rîul Rubahino stau înşirate morile de apă. Sînt acolo, de nici dracu nu le poate număra ! Vreo douăzeci au aşezat.

— Trebuie strivite, lămuri simplu Baranov. Apucă-te şi le striveşte şi rămîi singurul stăpîn în treaba asta. Şi atunci n-ai decît să-ţi mai construieşti o moară cu aburi, dacă vrei.

— Strivite ! oftă a neputinţă Vasilev. Le strivesc eu, dar nu se lasă. Macină, ticăloşii, mai ieftin ca mine...

— Atunci, Ivan, ridică o fabrică cu un coş uite-atîta, Baranov îşi desfăcu larg braţele, ba mai făcu şi cîţiva paşi prin odaie, ca să arate ce diametru trebuie să aibă coşul, dar o fabrică să nu te mai stînjenească nici un coate-goale de pe rîul Rubahino.

— M-am gîndit la asta, Roman Zaharovici. O fabrică de conserve. Să fac conserve de carne. Şi nu aici, ci la Tulun s-o construiesc : acolo-s vite mai multe şi preţurile mai mici. Am găsit şi utilaj, se poate comanda din Suedia. Cu banii e mai greu, dar dacă obţin credit, o să-ţi mulţumesc pentru demersuri, Roman Zaharovici...

— Atunci ce te mai opreşte ? nu se putu abţine Feodorov.

— O nimica toată, Luka : ce să fac pe urmă cu conservele ? Gîndeşti că o să încep să le vînd borcan cu borcan ? Vezi, asta e... Cine să le cumpere ? Iar un cumpărător sigur, care să ia întotdeauna şi pe toate la rînd, deocamdată nu văd.

— Ar fi bine pentru hrana soldaţilor, observă Baranov. Atunci vîri în borcane ce se nimereşte. Iar cu intendenţa poţi să te înţelegi întotdeauna la un preţ convenabil.

— M-am gîndit şi la asta, Roman Zaharovici. Vasilev se sculă nervos. Peste Ural nu le poţi duce, transportul o să fie prea scump ; iar în Orientul Îndepărtat, în Manciuria, au ajuns înaintea mea firmele americane.

— Soldaţi îs mulţi, rosti sentenţios Feodorov.

— Ba sînt puţini, Luka ! Sigur că dacă s-ar isca ceva... Pe scurt ideea unei asemenea fabrici deocamdată n-o părăsesc. Numai că toate-s pe hîrtie.

— Atunci să-ţi mai dau un sfat, Baranov pocni din degetele-i scurte şi groase, să-ţi împărtăşesc visul meu. Lemnul ! Să-l stivuieşti cam pe o distanţă de zece verste în adîncime, de ambele părţi ale drumului de fier, să-l mîni pe Uda, şi apoi, drept în vagoane ! Poţi să tai şi scînduri, înainte de a-l încărca. Cîte milioane-ţi ies din asta ? Îţi dai seama, Ivan ? Şi pădure avem, o sută de ani s-o arzi şi n-o termini.

Ivan Maximovici clătină repede din cap.

— Prea devreme. La proporţiile astea e prea devreme să te apuci de lemn. Un loc mai apropiat unde să-l desfaci nu găseşti, iar pentru unul mai depărtat transportul are să-ţi înghită toate cîştigurile. Dar mai greu ca orice cred că e să găseşti atîtea braţe de muncă. Ca să răsuceşti buştenii e nevoie de nişte zdrahoni ! Maşini n-ai să trimiţi să lucreze în pădure. Nu, deocamdată sfatul dumitale nu face două parale, Roman Zaharovici.

— Bine, dar minele tale ? întrebă Baranov, lăsînd-o mai moale de astă dată.

— Tocmai despre ele vreau să-ţi vorbesc, urmă Ivan Maximovici, din ce în ce mai aprins. La Monkres au mai rămas vreo douăzeci ori treizeci de căutători de aur ; asta fiindcă, oricum, aurul atrage ca un magnet. În schimb, de la minele de mică mi-au plecat toţi. Şi unde crezi că au plecat ? La construcţia căii ferate ! Poftim de mai dezvoltă industria. Bine, să zicem că drumul de fier n-o să se construiască un secol. Or să-l termine odată şi odată, braţele de muncă au să se elibereze şi oamenii au să vină înapoi să se angajeze. Dar nenorocirea nu te pîndeşte aici. Sau mai bine zis nu numai aici... Mai e şi altceva. Vasilev începu să se plimbe prin cameră, tot trăgîndu-şi cîrlionţii deşi ai bărbii. Con-cu-renţa a şi început peste tot. Asta-i nenorocirea. Con-cu-renţa ! Înţelegi, Luka, cuvîntul acesta ? Concurenţă !

— Dracu să-l ştie, da parcă-l înţeleg.

— Păi, asta-i...

— Într-o privinţă n-ai dreptate, Ivan, zău că n-ai dreptate, începu Baranov, sculîndu-se şi el. De lipsa braţelor de muncă n-ai de ce te întrista. Ţine minte vorba mea : au să fie şomeri cu duiumul. Şi aici are să te ajute chiar drumul de fier. Încotro or să plece, să-şi cîştige pîinea, mujicii din guberniile Rusiei, pe ale căror pămînturi e atîta strîmtorare ? Încotro or să plece braţele astea vînjoase, de fier, capetele astea de fier ? Ha-ha-ha-ha ! hohoti el deodată, mulţumit de calamburul său. Da, în Siberia, or să dea buluc în Siberia ! Pe la fabricile din Rusia bîntuie de mult şomajul, acolo ai muncitori de la oraş cu duiumul ; iar de-o veni vreun urs stîngaci de la coarnele plugului, chiar lucrătorii au să se uite chiorîş la el. Concurenţă găseşte şi aici, rînji el cu răutate. Aşa că au s-o pornească întins pe drumul de fier, să culeagă colaci de pe ramurile mes-

tecenilor. Iar o dată ajunşi aici, ştiţi voi cum să primiţi oaspeţi dragi... încheie el, uitîndu-se în jur.

— Fără doar şi poate că au să fie muncitori, Roman Zaharovici, încuviinţă Vasilev. Ai dreptate. Numai că uite, concurenţa în industrie o să silească pînă la urmă pe oricine să ronţăie numai posmagi. Căci, naiba s-o ia, mica asta, la drept vorbind, e ceva nou şi n-aş crede că poţi să cîştigi mult de pe urma ei. Degeaba am jinduit atunci la ea. Şi ce crezi, şi aici s-a strecurat nu ştiu ce diavol din Taişet şi a dezvelit o vînă alături. Iar vîna lui e mai bogată ca a mea. Zilele astea a trecut Mannberg pe la mine şi mi-a povestit că o să plece o expediţie de cercetări şi la Belogorie. După aur. Şi atunci mă dau la fund cu Monkresul meu. De peste tot te înghesuie, nu te lasă să răsufli. Eu...

— Mie mai mi-e teamă de ceva, spuse Baranov, fără să-l lase să termine. Pe drumul ăsta afurisit, pe şinele astea, cine ştie ce derbedei au să mai pornească ! Ucigaşi, tîlhari, cerşetori, şi ce-i mai rău ca orice — nihilişti, revoluţionari. Uită-te numai ce se petrece acum în Rusia ! La noi s-a întîmplat numai o dată ca unul să lipească un manifest pe gard. Şi încă nu era nimic deosebit în manifestul acela. Dar la Piter, ce de proclamaţii cică se împrăştie prin fabrici ! Ce de mîrşăvii îndrugă acolo ! Şi, ce-i mai principal, la sfîrşitul lor scriu mereu, uite, cu aşa nişte litere : „Jos cu autocraţia !" Jos ! Pricepi : jo-o-s ! Iată de ce-s în stare lucrătorii !...

— Ar trebui să deporteze cît mai mulţi. La mină cu ei ! La roabe ! Să-i condamne la moarte, Feodorov smîrcîi din nas şi-şi căută batista în buzunar.

— Păi, dacă fac pe liberalii cu ei, pufni Baranov pe acelaşi ton. Acu a devenit o modă : să sprijini ideile umanitare. Dar cine are nevoie de ele ? Aici e nevoie de altceva : de bici şi de lanţuri de fier. Trebuie să le bagi frica în oase. Aici nu birui cu blîndeţea ; ei iau blîndeţea drept teamă, drept slăbiciune.

— La drept vorbind, blîndeţe nu se prea vede, zîmbi Ivan Maximovici.

— Dacă nu-i ucidem la rînd, înseamnă că-i miluim. În asemenea treburi cale de mijloc nu există. Adevăr grăiesc, Luka ?

— Mă feresc să răspund, oftă zgomotos Feodorov. Toată discuţia voastră a luat-o pe alături. Înainte nu se vorbea de treburile astea. Ne vedeam de negustoria noastră, şi atîta tot.

— Așa-s vremurile, Luka, îl lămuri Ivan Maximovici, cine nu înțelege iese bătut.

— Dumnezeule !

— Uite, tu zici că drumul de fier nu ți-a stricat ?

— Se pare că nu, răspunse șovăielnic Feodorov și se uită înapoi. Dar, dumnezeu știe, acum de peste tot curg belelele.

— Atunci fii pe pace, o să-ți vină rîndul și ție.

— Așa, așa, mai întîi ai să te ruinezi, ai să sări în aer și apoi, mai știi, o să te trezești și cu un cuțit în burtă de la vreun lucrător.

Baranov îi trecu cu degetul peste pîntec.

— Și ce să fac ? șopti Feodorov îngrozit. M-ați speriat de moarte, zău, m-ați speriat.

— Trebuie să te împotrivești, Luka, asta să faci, rosti povățuitor Baranov.

— Păi, cui să mă împotrivesc, Roman Zaharovici ?

— La tot ce-i nou.

— Mai cu seamă oamenilor noi, adăugă Vasilev. În schimb, ce faci tu ?

— Ce fac ? Nu fac nimic.

— Zici că nu ? Ei bine, spre Biriusa se îndreaptă o expediție de cercetări. Cine-o aprovizionează cu care, cu unelte ? Tu, Luka. Tu. Și de ce ? Te gîndești la cîștig ? Îți tai craca de sub picioare, Luka. Cine-i interesat de minele de la Biriusa ? Eu. Păi, dacă-mi pui acum piedici, socoți că am să ți-o iert mai tîrziu ?

— Dumnezeule, ce piedici ? se fîstîci Luka. Eu nu pun nici o piedică. Dar, dacă nu le dau eu cai, le dă altul.

— Și dacă nu le dă nici altul ? Și toți vor face la fel ?

— Da unde s-a mai pomenit așa ceva printre ai noștri ? Slavă domnului, nu sîntem niște sărăntoci și fiecare e în stare să se apere.

— Bine, iar cel ce nu va rezista va fi nimicit. Ține minte și asta, Luka.

— Ivan Maximovici, își desfăcu brațele Feodorov, înspăimîntat de-a binelea, numai grozăvii aud azi de la dumneata. Spune-mi, pentru numele lui dumnezeu : ce vină port eu în treaba asta ? Măcar și cu minele voastre de la Biriusa. Doar spui și dumneata că te-ai ars cu mica, da ? Și uite că iar te gîndești la mină. Tot nu putem pune mîna pe lumea întreagă.

Uite, pe sfînta cruce, n-o să dau caii, rămîn în pierdere, da să ştii că expediţia tot are să plece la Biriusa.

— Au să plece sau nu, dar mujicii mei au şi început să cutreiere taigaua. Dacă descopăr vîna, oi vedea eu dacă o exploatez ori nu. Dar de îngrădit o îngrădesc. Mina are să rămînă a mea, şi a nimănui altuia. Pentru viitor. Priceput-ai ?

— Şi ce mai vrei ?

— Să tărăgănezi, Luka, să tărăgănezi. Ca să cîştigi timp.

— Ia te uită, Ivan Maximovici ! Aşa trebuia să-mi spui de la început. Simplu. Să lungesc pregătirile ? Păi, doamne ! Poftim ! Şi cu cît să le amîn ? Cu o săptămînă ? Cu două ?

— Şi nu numai asta. Mai e ceva. Am auzit că în districtul nostru au să sosească vreo cinci mii de strămutaţi. Aşa este, Roman Zaharovici ? Dumneata ştii mai bine.

— Aşa-i, întări Baranov. Vin din guberniile Pskov şi Smolensk. Acolo-i iar foamete, grozăvie mare.

— Ei, vezi ? Trebuie şi aici să fim pregătiţi. Li se dau pămînturi din ale statului...

— Fiindcă veni vorba, toate paraginile : mlaştini, păduri de zadă, văi nisipoase, îl întrerupse Baranov.

— ...şi trebuie să facem aşa, ca să n-aibă unde se desfăşura. Să stea pe pămîntul lor, să-l roadă, să smulgă cioturi cît poftesc. Iar de pe pămîntul lor să nu-i lăsăm nicăieri. Nici în negoţ, şi nici în alte îndeletniciri. Ai înţeles ?

— De ce să nu înţeleg ? Ştiu. Ăştia-s nişte ticăloşi, în stare de orice blestemăţii. Încearcă numai să le dai frîu liber, că-ţi taie tot cheful de viaţă. Numai că o să trebuiască, Ivan Maximovici, să stai de vorbă şi cu alţii. Unde-i unul nu-i putere, unde-s doi puterea creşte.

— Aha ! Uite că te-a atins şi pe tine ! Vorbeşte ! Vorbeşte cu mujicii înstăriţi, că sînt la voi oameni avuţi, lămureşte-i cum să-i întîmpine pe oaspeţi. Şi la Rubahino şi la Solonţî ai prieteni.

— Am peste tot, Ivan Maximovici, se învoi Feodorov, pe unde prieteni, pe unde neamuri. Ciornîh, starostele din Rubahino, mi-e cuscru, iar la Solonţî şade cumnatul meu. Am mijloace s-o fac.

— Şi trebuie să faci în aşa fel, Luka, ca nu numai unul sau doi oameni, ci toate satele de băştinaşi să le arate colţii.

— Să asmut tot norodul, care va să zică ?

— Tocmai. Şi să nu zăboveşti, asta-i principalul.

— O să plec prin sate, Ivan Maximovici, spuse Feodorov, oftînd abătut, dacă trebuie, trebuie. Treburile astea înţeleg că se fac aşa : tu-i spui cumătrului, cumătrul cumetrei, cumătra cumetriţelor. Aşa se răspîndeşte repede.

— Da, e necesar să iei măsuri din timp. Dacă laşi să treacă vremea, pe urmă nu mai îndrepţi nimic, începu Baranov şi-şi descheie gulerul cămăşii, făcîndu-şi vînt la piept cu o batistă cadrilată. Vouă, negustorilor, tot vă este mai uşor, că fiecare are doar grija lui ; da eu mai am pe cap şi rînduiala oraşului. S-au înmulţit hoţiile, chefurile, bătăile, femeile-s siluite. Am fost nevoit să înaintez un raport guvernatorului, cerînd aprobarea să deschidă o casă de toleranţă. Tot mai bine-i aşa. Altă ieşire nu-i. Sîmbătă mi-a povestit părintele Nikodim că în trei luni a botezat opt copii din flori. Groaznic ! Se sfarmă legăturile sfinte ale căsniciei, temelia familiei. Prost de tot ! Mi-am pierdut şi buna dispoziţie de altădată, rar cînd mai rîd.

— Şi cine o să ţină porcăria asta... ptiu... casa asta ? se interesă Feodorov, ţuguindu-şi buzele.

— Uliana. Văduva cîrciumarului Stepaşka.

— De bunăvoie ?

— Sucit mai eşti ! strînse din umeri Baranov. D-apăi cum altfel ? A bătut toate pragurile, a făcut nu ştiu cîte demersuri. Mulţi sînt dornici să cîştige o pîine uşoară ; s-au făcut patru cereri la primărie. Şi aici con-cu-renţă... Uite, curînd are s-o deschidă ; poţi să vii s-o vezi.

— Ce tot spui, ce tot spui ? se trase înapoi Feodorov. Nu zău, asta înseamnă că o să se deschidă un soi de dugheană. Intră care vrea, îşi alege pe care-i place şi... o cumpără ?

— Chiar aşa ! Şi degeaba te-ai speriat, Luka. Orice-ai zice, ne punem în rînd cu Europa. Împrumutăm obiceiurile cele mai bune. Eu am şi trecut pe acolo. Le-au ales pe sprînceană, mai bine nici că se poate. Baranov înşiră îndelung calităţile fetelor. Păcat numai că nu-i şi una ca asta a ta, cum îi zice...

— Klavdeia, răspunse Ivan Maximovici. Ei, una ca ea, într-adevăr, nu vezi nici la Irkutsk.

— S-avem iertare, cunosc şi eu o muieruşcă : Xeniuşka îi zice. E drept că-i în alt gen : obrazul mai uscăţiv şi mai oa-

cheș, dar formele, mm ! plescăi din buze, o bomboană ! Treci pe la Uliana și vezi.

— O să trec.

— Numai că-i supărată foc pe tine Uliana pentru bătrînul ei.

— Ce vină am eu ?

— Întreab-o ! Fiindcă așa se cade, după mine. Cică tu i-ai băgat în cap lui Stepașka să plece la tunguși, iar cîrmaciul tău, Burmakin, l-a înecat.

— Păi, cîrmaciul l-a înecat, nu eu.

— Asta i-am zis și eu.

— Fiindcă veni vorba, nu știi unde l-au trimis pe Burmakin ?

— Mai e încă aici, la închisoare. Își așteaptă rîndul. Acum are să plece cu primul convoi. Pesemne că la Gornii Zerentui.

— L-am cunoscut și eu pe Pașka. Încă de pe cînd era un băiețandru. Feodorov își desfăcu mîinile nedumerit. Era un flăcău liniștit, sfios și, poftim, să ajungă ucigaș. La ocnă... Of, ce vremuri !

— Da, ce vremuri, îl susținu Vasilev, mijindu-și ochii batjocoritor.

Tăcură toți. De după ușă, în sufragerie, se auzeau zăngănind păhăruțe, cuțite și răzbătea un miros de afumătură.

Feodorov oftă.

— Ce arșiță, doamne, cum te mai frige ! Focul gheenei, nu alta... Un singur chibrit acum și... Of, doamne, doamne !...

7

Nikita rămăsese singur în vechea casă a Vasilevilor. Toate bunurile fuseseră scoase de-acolo și, afară de pereții goi, n-avea ce să mai păzească. Dar Stepanida Kuzmovna se împotrivise :

— Cum să lași casa fără suflet de om în ea ? Ca să se cuibărească dracii ? Doamne ferește ! Păzește-o, Nikitușka !

— Dar nu-i de loc nevoie, mamă, căuta s-o înduplece Ivan Maximovici. Chiar ar fi bine să se cuibărească dracii în ea. Că doar noi n-o să mai stăm acolo. Uite, după ce mă înțeleg cu Gurdus, o vînd. Și n-au decît să-l sugrume dracii.

— Nu, nu, se încăpăţîna bătrîna, nu-i a bine. Casa, ca şi o vită, trebuie s-o dai dintr-o mînă în alta. Că nu-i hambar, slavă domnului, ci casă de locuit. Iar Gurdus, chiar-i de-i tătar şi cărpănos, că dă puţin, da tot om îi. Nu, Vanea, ascultă-mă pe mine.

Ivan Maximovici se înduplecă, în schimb Nikita primi bombănind porunca de a rămîne în casă.

— Mi-e frică, mărturisi el făţiş, mă tem de draci.

În odăile pustii ecoul vuia înfiorător. Noaptea prin unghere chiţcăiau şoarecii. Alergau de-a lungul pereţilor şi rodeau duşumelele. Mirosea a pămînt şi a umezeală.

— Parcă m-au îngropat de viu, se plîngea Nikita lui Iarbă-dulce, care dădea serile pe la el „doar pentru o oră". Şi nici că se arată pe-aici. O trimit pe Klavdeia cu de-ale gurii şi iar rămîn singur. Ce-s eu, ocnaş, pus în butuci? De-ar vinde casa mai repede.

— Dumneata, Nikita Antipovici, nu te întrista, îl mîngîia Iarbă-dulce, priveşte viaţa mai vesel. Mai mult, ai grijă să-ţi prelungeşti traiul pe lumea asta, înainte de orice. Că toţi sîntem muritori: ne sună ceasul, ne dăm sufletul şi ne înfăţişăm fiecare după meritele noastre — unii în împărăţia lui Avraam, alţii în iad. Eu judec aşa: fericit cel ce moare în floarea vîrstei, curat e sufletul lui scutit de păcate. Bine e să mori, nu zic, şi la o vîrstă înaintată, după ce ţi-ai îmblînzit inima, la asfinţitul anilor, cînd ţi-ai alungat cît colo gîndurile necurate. Însă anii mei şi ai dumitale, Nikita Antipovici, şi mai cu seamă ai mei, sînt cei mai neprielnici morţii. Clocotesc în noi patimi, dorinţi pămînteşti, triumfă carnea asupra sufletului. Nu, Nikita Antipovici, noi trebuie să mai trăim mulţi ani fericiţi şi să nu ne lăsăm pradă tristeţii. Dacă-mi dai voie, Nikita Antipovici, o să-ţi ofer, şi scotea un clondir din buzunar, un leac liniştitor. Vin de pîine, simplu, dar dres cu iarba zîmbrului pe care am cules-o cu mîinile mele. Ia seama la miros, Nikita Antipovici. Nu-i miros, ci aromă... Îţi torn, Nikita Antipovici, întîi dumitale acest nectar dulce, această otravă dulce...

Nikita lua cu grijă cana din mîinile lui Iarbă-dulce, o mirosea, închidea ochii şi bea cu înghiţituri mici, plescăind din buze.

— Eşti om de treabă, Ghenadi Petrovici, spunea Nikita, ştergîndu-se la gură. Stai de vorbă cu un bătrîn nărod, de parcă ţi-ar fi prieten.

— Dumneata chiar că-mi eşti prieten, Nikita Antipovici. Îţi port un adînc respect, deşi ne deosebim ca învăţătură. Pricina e mintea dumitale ageră. Ştiu că vorbele mele nu trec fără urme în faţa atenţiei dumitale şi că din discuţiile cu mine dumneata însuţi te dezvolţi spiritualiceşte. Citesc asta pe faţa dumitale.

Nikita zîmbea fîstîcit.

Îl asculta întotdeauna pe Iarbă-dulce, fără să-l întrerupă. Pesemne că tocmai asta îi plăcea cel mai mult felcerului. Puţini erau cei care puteau să-i rabde vorbăria.

— Oamenii de azi devin tot mai meschini, Nikita Antipovici, ofta Iarbă-dulce, sărăcesc la minte, la inimă şi în avîntul sufletului lor. Îmi amintesc de copilăria şi adolescenţa mea, pline de bucurii, îmi amintesc de viaţa minunată a respectatului meu părinte, povăţuitorul şi totodată omul cel mai de încredere în chestiunile, he-he ! cele mai intime, ale neuitatului Danil Fotievici Eliseev. Dacă l-ai fi cunoscut, Nikita Antipovici, pe proprietarul tuturor minelor din taigaua de nord, pe Danil Fotievici ! Milioanele lui şi le risipea cu propria-i mînă, aidoma nisipului... Astăzi nu mai sînt oameni ca dînsul, Nikita Antipovici, astăzi domneşte în toate cele paupertatea spirituală şi avariţia. Iar bogăţia nu dă libertate omului, ci-i pune cătuşe grele. Lăcomia nu mai cunoaşte margini.

— Ivan Maximovici se tocmeşte cu fiecare şi pentru un pitac, îi ţinu isonul şovăielnic Nikita, din orice... doamne iartă-mă, îşi scoate un cîştig.

— În schimb, neuitatul Danil Fotievici ! exclamă Iarbă-dulce, mijind ochii cu desfătare. Făcea un foc din hîrtiuţe de cîte o rublă şi la vîlvătăile lui îşi prăjea scrobul pentru dejun ; sau de sărbători îi vîra într-o cadă cu şampanie pe oaspeţii care nu voiau să bea, sau jumulea gîştele de vii şi...

Nikita se încrunta şi scutura din cap.

— Asta-i cruzime, Ghenadi Petrovici.

— Bine, atunci, Nikita Antipovici, dă-mi voie să-ţi prezint ceva din altă colecţie de întîmplări : dezbrăcau o fată...

— Nu-i nevoie, Ghenadi Petrovici, îl ruga Nikita întorcînd faţa, astea-s gînduri necurate.

— Cînd eram june de tot, respectatul meu părinte m-a dat la seminarul teologic ca să mă fac slujitor al bisericii şi să răscumpăr păcatele la care eram nevoit să fiu martor şi, adesea, he-he ! să şi particip. Dar severitatea posturilor m-a oprit ; ce vrei, îmi place să mănînc de frupt. Am părăsit seminarul, simţind în mine nevoia de a doftorici oamenii. Şi iată că acum vindec nu sufletele, ci trupurile semenilor mei. Te rog, Nikita Antipovici, să mai bei, ca să se întărească prietenia noastră.

Şi prietenia, într-adevăr, creştea, devenea tot mai strînsă şi pînă la urmă veni ziua cînd Iarbă-dulce consimţi generos să rămînă peste noapte la Nikita. Era chiar în ziua cînd Ivan Maximovici discuta cu Baranov şi Feodorov.

— Am posibilităţi uriaşe, Nikita Antipovici, îi povestea Iarbă-dulce lui Nikita, şi învăţătura o prind din zbor ; să luăm, de pildă latina. O sută douăzeci de proverbe şi maxime am învăţat pe de rost, fără să cunosc pe de-a-ntregul această încîntătoare limbă a antichităţii. Şi mă exprim curat, curgător. Am toate însuşirile ca să pot izbuti în viaţă. De ce mă aflu atunci pînă azi în postul de felcer la un spital de district ? Pricinile de ordin exterior le cunoşti foarte bine, Nikita Antipovici. Dar nu-i vorba de ele, ci de altceva. Resorturile tainice ale umilirii mele ţi le voi dezvălui îndată, Nikita Antipovici.

Nikita şedea sub şopron, pe un butuc noduros de zadă, şi lega cîrlige la nişte undiţe din păr de cal. În noaptea aceea se pregătea, împreună cu Iarbă-dulce, să prindă mihalţi. În timp ce făcea noduri strînse pe sfoara undiţelor, Nikita îl asculta cu atenţie.

— Resorturile tainice ar fi, urmă Iarbă-dulce coborînd uşor glasul, că cunoştinţele mele sînt mai înalte decît ale doctorului Alexei Antonovici. De aici se nasc în dînsul temeri pentru propria lui bunăstare. Pesemne că el crede că am de gînd, ca să mă exprim alegoric, să-mi construiesc o punte spre fericire din oasele lui. Aceasta însă nu se va întîmpla niciodată. Sînt o fire nobilă şi-mi dau seama că principiile severe ale moralei trebuie să stea deasupra tuturor intrigilor tenebroase. Dar, spre marea mea părere de rău, Nikita Antipovici, majoritatea oamenilor sînt în stare, de dragul interesului lor, să-şi înece aproapele într-un pahar cu apă. Printre asemenea egoişti fără suflet, care va să zică printre oamenii care se iubesc numai pe sine, Nikita Antipovici, se numără şi Alexei Antono-

vici. El este acela care, mereu şi cu rea-credinţă, pune piedici în calea prosperităţii mele, îmi face mustrări nemeritate şi ţine cu orice preţ să fiu dat afară ; el e acela care mă împinge spre o viaţă stearpă, de beţie, şi care-mi închide posibilitatea de a-mi manifesta însuşirile cu care am fost dotat... Şi iată că pier, aidoma lui Socrate, care a băut o cupă cu cucută...

Iarbă-dulce turnă în cană o porţie zdravănă de votcă şi o bău dintr-o sorbitură.

— O să-ţi povestesc despre cercetările mele în domeniul hipnozei, Nikita Antipovici, începu el din nou, vărsînd în cană restul de băutură şi întinzînd-o lui Nikita. Despre cercetări care se bizuie pe profunda studiere a cărţilor vechi. Un lucru interesant ! Omul se supune hipnozei, puterii de sugestie, şi în stare de transă, ceea ce înseamnă pierderea voinţei asupra acţiunilor propriului său trup, i se pare că totu-i aşa cum îi porunceşte cel care-l sugestionează... Firește, se poate întîmpla să sugestionezi şi fără să adormi şi asemenea sugestii sînt şi mai pilduitoare şi de necrezut. Folosind cercetările mele, am făcut, Nikita Antipovici, o experienţă cît se poate de interesantă.

Iarbă-dulce îşi descheie haina şi scoase din buzunarul dinăuntru o altă sticlă. Nikita dădu neputincios din mînă.

— E căldură mare, Ghenadi Petrovici, îngăimă, el, n-ar trebui să mai bem. N-o să pot pune cîrligele.

— Le punem, Nikita Antipovici, le punem. Ce nadă-i mai bună : porcuşori sau lipani ?

— Cu lipani e mai bine, că lucesc mai tare în apă şi mihalţul îi vede mai de departe.

Între timp, soarele asfinţise dincolo de acoperişurile caselor. Pe uliţă, după garduri, tropăiau copitele vacilor, ţăcăneau mărunt pe pămîntul uscat picioarele subţiri ale oilor, behăiau mieii rămaşi în urmă ; vitele erau mînate la păscutul de noapte, pe ostroavele nepîrjolite încă de soare.

Nikita se sculă, scutură sforile undiţelor, mulţumit de treaba pe care o făcuse, şi-i spuse lui Iarbă-dulce :

— Eu gîndesc, Ghenadi Petrovici, că e vremea să mergem la rîu. E mai bine să aruncăm undiţele pe lumină.

— Să mergem, consimţi Iarbă-dulce. Nada o punem la rîu ?

— La rîu.

Ieşiră din ogradă şi coborîră spre rîu prin buruienişul ce creştea în spatele conacului.

Malul era uscat de tot. Dalele de piatră, spălate de apă, erau acum acoperite cu un strat de mîl cenuşiu. Printre ele, cu firele pieptănate în direcţia apei, se zăreau smocuri roşcate de barba-ursului.

Clătinîndu-se pe picioare, Nikita agăţă în cîrlig un lipan viu şi, făcîndu-i vînt, aruncă greutatea de plumb. Peştişorul sclipi prin aer şi dispăru sub apă.

— Du-te cu dumnezeu ! îi ură Iarbă-dulce.

Nikita chicoti şi înjură.

— Ce-i cu dumneata, Nikita Antipovici ? întrebă uimit Iarbă-dulce.

— Lipanul merge mai bine însoţit de înjurături de mamă. Credinţă din bătrîni.

În vremea aceasta, în curte intră Ivan Maximovici. Cercetă acareturile cu un ochi de stăpîn şi intră în casă. Obloanele ce dau în uliţă fuseseră trase, în odăile din fund era întuneric.

— Nikita ! chemă Ivan Maximovici din antreu.

Nu răspunse nimeni.

Ivan Maximovici aprinse un chibrit, căutînd uşa odăii următoare. Într-un ungher se afla un pat simplu de lemn, acoperit cu o plapumă din petice colorate. Un miros acru de vin îi izbi nările ; sub pat foşni un şoarece.

— Ce ticălos, Ivan Maximovici aruncă chibritul pe podea şi-l călcă grijuliu cu piciorul, s-a îmbătat şi a plecat nu se ştie unde. A lăsat casa fără pază... Stătu puţin pe gînduri. Aşa se poate întîmpla orice... Pustietate, maidan părăsit...

Vasilev trecu prin toate odăile, strigînd cu glas tare : „Nikita !", apoi se întoarse iar în curte şi se aşeză pe butucul de zadă de sub şopron, cercetînd îndelung casa.

— Da, Gurdus n-o să dea mai mult, încheie el hotărît, se plesni cu bastonul peste căputa cizmei şi ieşi repede în uliţă.

Întunericul nopţii se lăsa tot mai mult.

O jumătate de ceas după plecarea lui Ivan Maximovici, Nikita cu Iarbă-dulce se întoarseră de la rîu.

— Ce-i aceea *aquafontana ?* sporovăia Iarbă-dulce sprijinindu-l pe Nikita de braţ. Asta, Nikita Antipovici, pe ruseşte ar fi pur şi simplu : apă chioară. Şi uite aşa, i-am tur-

nat eu în sticluță *aqua fontana* și-i spun : „Să iei înainte de masă, de trei ori pe zi, cîte zece picături". Am luat și bani de la el, o rublă și jumătate, că leacul chipurile-i scump, îi excepțional, dintr-o rădăcină făcătoare de minuni, din jenșen preparat într-un anume fel. Îl primesc, din Tibet, de la niște prieteni.

— Maică precistă ! exclamă Nikita. Și s-a vindecat ?

— În două săptămîni. *Sanus est,* ceea ce pe rusește înseamnă : s-a înzdrăvenit. Vezi acum, Nikita Antipovici, cît e de tămăduitoare puterea de sugestie. Am avut un caz cînd, la o doză dublă de *natrium sulfuricum,* am obținut un efect contrar, adică constipant. Iar pacientului, care suferea de diaree, îi spuneam că-i dau un leac care încheagă scaunul. Și, avînd credință în puterea doctoriei, omul s-a vindecat cu aceste mijloace contraindicate. Ce-mi pare rău e că toate experiențele mele sînt nevoit să le fac, din pricina împotrivirii vădite a lui Alexei Antonovici, mai mult clandestin, pe furiș, ceea ce înjosește demnitatea unui cercetător.

— Eu, Ghenadi Petrovici, mă simt cam slăbit, vorbi cam împleticit Nikita, iartă-l pe bătrînul de mine, mi-e somn...

— Nici eu nu refuz, mă culc, dacă-mi dai voie.

Se culcară în același pat, tocmindu-se mult timp care să se culce la margine și care la perete. În cele din urmă, Iarbă-dulce reuși să-l convingă pe Nikita că el, ca gazdă și ca mai mare în vîrstă, trebuie să doarmă la perete.

— Altminteri, declară Iarbă-dulce, altminteri eu, Nikita Antipovici, n-o să mă culc de loc și o să stau toată noaptea pe podea.

Nikita nu se mai împotrivi. Îl chinuia somnul, vinul băut i se suise la cap și-l apăsa ca o greutate de plumb. Mișcîndu-și cu greu brațele, își trase din picioare cizmele de iuft, pe care le udase la rîu, azvîrli pe podea obielele, ca să se usuce și, vîrîndu-se sub plapumă, începu îndată să fornăie pe nas.

Iarbă-dulce se moșmondi puțin, așezat pe jos lîngă pat, apoi începu și el să se dezbrace.

Noaptea se lăsase deasupra orașului. Zăpușeala din timpul zilei nu trecuse și acum părea mai grea, mai densă. Acoperișurile, zidurile caselor, gardurile, încinse de soare, împrăștiau în aer, răcindu-se, un miros înțepător de vopsea și de smoală.

Dinspre terasamentul căii ferate se auzea tot timpul un vuiet nedeslușit.

Iarbă-dulce se trezi din pricina unei senzaţii puternice de greaţă. Şezu cîteva clipe cu picioarele atîrnînd din pat, strîngîndu-şi capul în palme, apoi, simţind că greaţa nu-i trece, se sculă şi, sprijinindu-se de pereţi, ieşi în curte. Se simţi dintr-o dată mai uşurat. Călcînd cu băgare de seamă, cu picioarele desculţe, pe gunoaiele ţepoase din curte, intră sub şopron şi se culcă direct pe pămînt.

Aţipit cum era, i se păru că aude zăvorul zăngănind şi prin curte foşnind paşi uşori. „Nikita Antipovici varsă şi el", se gîndi cu satisfacţie şi voi să-l cheme la el sub şopron. Dar buzele i se deschiseră altminteri de cum voise, şi Iarbă-dulce scoase un răcnet de spaimă, răguşit. Cerdacul casei şi zidul din faţă al tindei fură cuprinse deodată de o pălălaie de foc, înaltă şi uşoară. Limbile galbene se împrăştiau sub acoperiş, spre cornişe, cu o iuţeală nemaipomenită.

Iarbă-dulce sări în picioare şi în aceeaşi clipă văzu cum pe portiţa deschisă o zbugheşte afară un om. Silueta i se păru cunoscută. Pierzîndu-şi cumpătul şi neştiind unde să fugă mai întîi, se moşmondi cîteva clipe pe loc, ţinîndu-şi izmenele cu o mînă, apoi începu să urle :

— Prinde-l, prinde-l ! şi zbură în stradă ca o săgeată.

Ţipătul lui Iarbă-dulce se stinse în uliţa adormită, dar îndată răsunară, ca un ecou, lătrături furioase de cîine. În foişorul de foc începu să bată clopotul de alarmă. Porniră să sune clopotele la o biserică, apoi la alta, şi oamenii treziţi din somn ştîrniră larmă.

Fugind afară pe poartă, Iarbă-dulce privi în jur. În dreapta, de-a lungul gardului, se smuci o siluetă înaltă. Se năpusti într-acolo, dar îndată îşi dădu seama că nu era un om, ci umbra coloanei de flăcări ce răzbise prin acoperiş. Alergă într-un suflet pînă la prima străduţă — nimeni ! Iarbă-dulce pricepu într-o clipită că incendiatorul se ascunsese în spatele casei, în buruieni. Făcu drumul înapoi şi, ţipînd mereu din pricina spinilor ce i se înfigeau în tălpile goale, porni fuga în jos spre vîlcea, la rîu.

Maidanul era luminat tot. Legănîndu-se aidoma aurorei boreale, pălălaia se înalţă tot mai sus, luminînd partea de jos a mahalalei. Vrejurile cenuşii de pelin stăteau ţepene, ca o perie rară, pe cîmpul golaş. Pe rîu goneau pete roşii de lumină, învălmăşindu-se cu crestele valurilor. Nici aici nu era nimeni !

Uitîndu-se la apă, Iarbă-dulce îşi aminti deodată :

— Nikita Antipovici ! şi se repezi în salturi înapoi, spre casă.

La locul incendiului, între timp, vuia mulţimea, zăngăneau găleţi goale, pocneau topoare, căngi. Oamenii strigau :

— Taie, taie grinda cu toporul !...

— Apuc-o cu ranga !...

— Înhamă caii la saca şi du-te la cotul rîului, după apă...

— Dărîmaţi gardul, să nu treacă focul mai încolo...

— Scoate lucrurile afară ! Lucrurile ! Leagă aşternuturile, cară-le pe maidan...

Scînteile ascuţite zburau în văzduh, pluteau o clipă pe cerul negru şi se prăbuşeau ca nişte limbi de foc pe acoperişurile de şindrilă ale caselor învecinate. Deasupra oraşului, clopotul de alarmă bătea într-una ameninţător, înspăimîntător. Vuietul lui îţi sfredelea inima, îţi îngheţa sîngele în vine, îţi oprea răsuflarea în piept. Oamenii se buluceau pe stradă, căscînd speriaţi gurile, cu ochii sticloşi.

Năduşit leoarcă şi gîfîind, Iarbă-dulce îşi făcu loc cu coatele prin mulţime şi sări în faţă.

— Nikita Antipovici !...

Nu-i răspunse nimeni. Începu să-i plouă în cap cu scînteı şi cenuşă. La o fereastră din colţ, pe după obloane, geamul crăpă din pricina căldurii şi se auzi zăngănit de cioburi.

Încovoindu-se din pricina focului fierbinte ce şerpuia de pe acoperiş în jos pe peretele de bîrne, trase cu mîinile de un drug. Prins dinăuntru cu un ic de fier, drugul nu cedă. Din casă, prin oblon, străbătu un strigăt plin de groază.

— E un om acolo, un om, striga Iarbă-dulce tremurînd tot, un om, Nikita Antipovici !

Încercă să intre pe portiţă în curte. Îl urmară trei flăcăi. Dar să intri în curte era cu neputinţă. Pereţii şubrezi ai tindei se şi năruiseră, astupînd tot cerdacul, iar vîlvătăile, prelingîndu-se de-a lungul gardului, se întinseseră la şoproane, hambare şi se contopiseră într-un singur dreptunghi. Din pricina adierii ce se iscase, limbile lungi ale focului cu coama neagră se aplecară în întîmpinarea lui Iarbă-dulce şi-i linseră dureros obrazul. El se dete înapoi. Şi îndată marginea de sus a porţii trosni şi se rupse, izbindu-se cu haragul de pămînt ; peste

picioarele desculțe ale lui Iarbă-dulce căzu un pumn de tăciuni aprinși.

Flăcările se întinseră în ogrăzile vecine. Oamenii mișunau zăpăciți, neștiind ce să facă. Iar deasupra orașului bătea într-una clopotul de alarmă, trezind lumea și stîrnind noi valuri de spaimă. În piață clincăneau zurgălăi, sforăiau caii în atelaj : echipa de pompieri ieșea la lucru.

Țipătul din casă se repetă, de astă dată mai ascuțit, mai puternic. Mulțimea tresări și începu să se agite.

— Sparge oblonul, sparge-l ! Scoate-l !...

— Adă cangea !...

Doi curajoși se zvîrliră în foc, în timp ce alții le aruncau apă pe spinare.

— Hei, cine-i aici ? De ce arde ? strigă șeful de poliție Suhov, care venise în goană călare pe un armăsar șarg. Pe obrazul lui buhăit se întipărise spaima. Buza de jos îi tremura.

— S-a pus foc, răspunse Iarbă-dulce, fără a-și lua ochii de la fereastră.

Trosnetul oblonului rupt se pierdu în vuietul incendiului.

— Cine a pus foc ? Ai văzut tu ?

Armăsarul șarg venea cu pieptul asupra lui Iarbă-dulce.

— Am văzut, se dete acesta în lături, apucînd armăsarul de frîu. Pe mînă îi căzu un boț de spumă caldă. Am văzut... Ticălosul... A pus foc... Se opri și încheie cu glas întretăiat : Koronotov Porfiri... După mine... el era...

Canaturile oblonului căzură la pămînt ; ramele fură smulse cu cangea. Peretele din fund al camerei și ușa care ducea în antreu arseseră de tot și, încolăcite de panglicile de foc, păreau niște gratii. Flăcările alergau grăbite pe tapete, mistuind buchetele de flori pictate pe ele.

Flăcăul care smulsese rama ferestrei sări în lături, turnă pe el o găleată cu apă și, dîndu-și spre ceafă părul ce-i cădea pe obraz, se avîntă din nou înainte.

Dar în aceeași clipă, din pricina șuvoiului de aer proaspăt ce pătrunsese prin geamul spart în toată odaia, pînă sus, izbucniră flăcări strălucitoare. Flăcăul nu mai apucă să sară înăuntru. Pe fereastră, ca dintr-un tun, năvăli vuind un snop scurt de flăcări, tivit cu fum des, înăbușitor. Și apoi totul dispăru, focul de contopi într-o singură pînză arzătoare, cu izvoade negre de fum. Grinzile se prăbușiră...

8

Cantonul de cale ferată, a cărui amenajare o luase asupra sa Mannberg şi cu care se încheia toată construcţia, trecea printr-o pădure de pini. Lui Mannberg îi era lesne să conducă aici lucrările : defrişarea de loc grea, săpăturile în sol nisipos, terasamentul nu prea înalt, nivelarea povîrnişurilor — în general, un relief cît se poate de comod. Săpători avea la dispoziţie cu duiumul, şi panglica galbenă a liniei ferate înainta cu repeziciune spre răsărit. Pe partea bătătorită a terasamentului se înşiruiau traverse aidoma unei scări aşternute la pămînt, iar peste ele, sclipind în soare ca nişte fîşii luminoase, şine grele de oţel. Pe şine, sforăind şi pufăind, alergau locomotive mici ca nişte jucării. Ele trăgeau cu osîrdie şiruri de platforme, încărcate cu balast de nisip curat, de parcă ar fi fost cernut. Pe platformă, făcîndu-şi vînt cu ramuri de mălin, sau cu capetele înfăşurate în plase negre destul, stăteau muncitorii ; în jurul lor zumzăiau turbate roiuri de musculiţe. Răsunau cîntece tărăgănate, ale căror cuvinte erau acoperite de şuierul strident al locomotivei.

Oamenii munceau fără istov. Nu ştiau ce avea să le aducă drumul de fier. Nimeni dintre cei veniţi la construcţii habar n-avea dacă are să fie mai bine, ori mai rău în Siberia, cînd drumul acesta o va străbate ţinut cu ţinut. Nici unul nu ştia dacă lui însuşi are să-i fie mai bine, ori mai rău. Despre toate acestea nu le vorbise nimeni. Nu se cuvenea ca muncitorii să le cunoască. Ei nu trebuiau decît să dea cu tîrnăcopul şi să sape pămîntul, să taie pădurea, să smulgă rădăcinile, să dezgroape bolovanii. Şi să privească cum taigaua se dă în lături, făcînd loc la altceva. La ce anume — greu să-ţi dai seama dintr-o dată.

Pentru băştinaşi taigaua era din totdeauna o mamă care-i hrănea, era divinitatea lor. Ea îi răsplătea cu vînat bogat, cu blănuri, cu belşugul bunurilor sale. Şi acum taigaua dispărea, se dădea la o parte...

Cine anume hotărîse să se construiască drumul acesta şi pentru ce anume, oamenii simpli n-o ştiau. Ce se clocește în birourile antreprenorilor, între zidurile de piatră ale instituţiilor ţariste, în casele negustorilor, omul simplu n-avea cum

să vadă. Siberienii văzură însă de îndată un singur lucru : pe drumul de fier năvăliseră în puhoaie şi mai mari, fugind de tragica lipsă de pămînt, strămutaţii din Rusia, care se răspîndiră prin întreaga Siberie, pînă în colţurile cele mai îndepărtate, mai ascunse ale taigalei. Noii veniţi, fără să-şi dea seama de aceasta, năruiseră un idol. Ei se luptau cu taigaua, nu-i implorau mila.

Strămutaţii răpeau taigalei puţinul pămînt pe care îl cucereau trudind avan, iar băştinaşilor, ai căror străbuni veniseră aici cu drujinile nomade ale cazacilor liberi, li se părea că străinii urăsc taigaua, binefăcătoarea lor, şi începură la rîndul lor să-i urască pe oamenii cei noi. Li se părea — şi aceasta le-o insuflau cu stăruinţă cei ce trăgeau folos de pe urma asta — că o dată cu noii veniţi şi fiarele, şi animalele cu blănuri preţioase se împuţinaseră, că taigaua a început să-i fericească mai puţin pe băştinaşi.

Dar parcă numai în blănuri preţioase stă bogăţia pămîntului siberian ? Şi de ce să fie stăpîni pe bogăţiile Siberiei numai urmaşii primilor descoperitori ai acestor meleaguri ? Dar parcă toţi urmaşii descoperitorilor erau stăpîni pe aceste bogăţii ? Pe sărăntoci, care n-aveau nici de unele, noii veniţi nu-i stînjeneau. Îi stînjeneau proprii lor bogătaşi, care acaparaseră pămînturile cele mai bune. Ei, dar era nevoie de timp ca să fie înţelese toate acestea. Deocamdată lucrurile se înfăţişau aşa : în sînul vechilor rînduieli a năvălit noul, care a răsturnat totul, făcînd pe oameni să se ciocnească între ei. Prin urmare, teme-te de tot ce-i nou !

Pe şine aleargă şiruri de garnituri încărcate cu balast. În figînd lopeţile în nisip, pe platforme stau muncitori şi răsună, răsună într-una, deasupra întinderilor verzi, cîntecul cel trist despre taiga, despre cel ce rătăceşte fără căpătîi.

Taiga, taiga !...

Prin taigaua neştiută, neumblată,
Din al Siberiei vast meleag de chin
Gonea bezmetic un fugar din Sahalin
Pe-a fiarelor potecă blestemată.

Un fugar din Sahalin... Nu, nu un nemernic, nu un ucigaş a alcătuit acest cîntec. Jalea unei inimi omeneşti, căreia i s-a răpit totul, toate nădejdile de fericire, răsună în amarele stihuri despre taiga.

Tu, taiga, mi te-ai pus în calea lui, deasă, de netrecut. Ţi-ai încolăcit crengile, i-ai aşternut în cale trunchiuri doborîte de copaci. I-ai înglodat toate cărările cu mlaştini aducătoare de moarte. Şi n-ai capăt, n-ai sfîrşit. O iei la dreapta — taiga ; o iei la stînga — iar taiga. Porneşti drept înainte — mereu aceeaşi taiga. Nimeni n-a croit drum fugarului. Umblă dacă-ţi place cît pofteşti. Du-te. Fiece drum te scoate undeva...

Vuieşte în jur bezmetica furtună.
Făr' de sfîrşit e drumu-i de calvar !
Tu, taigă, ocroteşte-l ca o mamă bună
Şi fi-i culcuş sărmanului fugar.

Acum eşti din nou liber. Cu o aşchie de piatră ai sfărîmat niturile cătuşelor. Acasă la tine, undeva într-un colţ îndepărtat al pămîntului, ai tăi te aşteaptă cu nerăbdare. Şi, chiar de nu te aşteaptă ai tăi, te aşteaptă pămîntul de baştină. Nu-i nimic că-l udă ploile, că viforul iernii îi pîrleşte obrazul. El orbecăie hojma, zi şi noapte, lună după lună, înnoptînd uneori fără foc, fără un acoperiş deasupra capului.

Acolo, hăt-departe de codrii întunecaţi,
Fugind din ţara sa, pe veci şi-a părăsit
Bătrîna lui măicuţă, cu ochi înlăcrimaţi,
Şi soaţa ce-şi aşteaptă bărbatul ei iubit.

Cum de-ai ajuns fugarul din Sahalin ? Te-ai gîndit tu oare vreodată, copil fiind, ori flăcău rumen şi chipeş, că la celălalt capăt al pămîntului rus dăinuie un ostrov al celor renegaţi, înfricoşătorul ostrov Sahalin ? Că va veni un timp cînd or să te ameninţe cu ostrovul ăsta ? Nu, aşa ceva nu ştiai tu, inimă simplă. Trăiai, visînd o viaţă liberă, fericită, plină de bucurii. Tu n-aveai nici de unele, în timp ce alături de tine... vedeai nedreptatea. Şi ce-ai făcut ? Ce-ai dobîndit că, frîngîndu-şi mîinile şi vărsînd şiroaie de lacrimi, a trebuit să te conducă pînă la închisoare tînăra ta soţioară ? Iar maică-ta, cînd i-ai fost smuls, a căzut ca secerată în prag... Ce rău ai făcut ? De ce ţi-au răpit patria şi te-au mînat pe o insulă pustie, fără suflet omenesc pe ea ? De ce te numesc toţi fugar, ocnaş ? Aveai înainte un nume. Iar acum nu-l ai nici pe acela. Acum eşti Ivan cel fără de nume !...

Mormînt de-o fi să-mi aflu pe acest tărîm străin
Doar muma o să plîngă al vieții mele chin ;
Nevasta o să-și afle alt bărbat
Dar, mama, fiul, niciodat'.

Vrei să te întorci acasă, dar drumul spre casă ți-e oprit. Cînd îți citeau osînda, ți s-a spus răspicat : nu vei avea Libertate, nu vei avea casă, nu vei avea parte de cei apropiați. Acum ești nimeni și n-ai nimic...

Și totuși, iată că te întorci înapoi, orice-ar fi să ți se întîmple. Vrei să-ți hodinești trupul frînt de osteneală în pragul casei unde te-ai născut, să mîngîi mîinile scorțoase ale mamei, să săruți buzele veștede ale nevestei. De dragul acestui vis nu ții seamă de nimic : nici de fuga plină de primejdii, nici de greutățile drumului, nici chiar de moarte. Poate s-o găsi cineva să așeze peste trupul tău o movilită de pămînt, sau poate că o să-ți rămînă doar oasele, să se albească în bătaia vîntului. „Nevasta o să-și afle alt bărbat..." Te doare, răzvrătitule singuratic, de aceea strigi ! Dar cîte nopți fără somn a petrecut nevasta ta lîngă leagănul copilului, al cărui tată erai, și pe care ea l-a crescut, l-a îngrijit fără tine ? De cîte ori, cu obrazul șiroind de lacrimi, ți-a rostit ea numele, rugîndu-se și așteptînd să te întorci la dînsa ? Oare nu s-a chinuit ea fără tine ? Oare n-a străbătut ea, alături de tine, pas cu pas, drumul tău de ocnaș ? Nu, să nu faci asta ! Chiar de țîșnește din durere, strigătul tău e nedrept. Nu-i pe lume prieten mai devotat decît nevasta. De ce să nu crezi atunci în ea ? Mama ți-o iubești. Iubește-o. Bine, dar nevasta ? Ea e muma fiului tău. Ține minte asta !...

Și mai ține minte un lucru : fără libertate tot n-o să ai parte de fericire, de dragoste. Și nu te mîngîia cu gîndul că libertatea-i ca pasărea cerului. Pasărea poți s-o prinzi, dar libertatea n-o prinzi ; pe ea trebuie s-o cucerești ! Ea nu vine singură în zbor, nu se lasă pe o mînă supusă. Vrei libertatea — îndreaptă-ți spinarea și privește înainte cu ochi cutezător ! Ești numai un fugar, ori stăpînul pămîntului tău ? În calea potecilor de fiare se așază drumuri de oțel, terasamentele largi ale căii ferate sfîrtecă nepătrunsa taiga siberiană. Împreună cu ea vin oameni noi ce poartă gînduri noi ; ei te vor ajuta, răzvrătit singuratic, să înțelegi că dreptatea-i de partea ta și că forța cu care poți să le

vii de hac asupritorilor tăi tot în mîinile tale se află. Gîndeşte-te bine... Şi atunci, n-o să creezi tu oare un alt cîntec despre taiga ? Dar pînă atunci...

Lucrările înaintau repede, şi Mannberg, primise în mai multe rînduri mulţumiri din partea autorităţilor. În schimb, nemulţumirile în rîndul muncitorilor creşteau mai repede decît terasamentul căii ferate.

Mannberg îi punea să muncească peste puteri şi dacă nu îndeplineau poruncile lui îi amenda, ori îi muta la o muncă şi mai grea, şi mai prost plătită. Iar de hrănit, îi hrănea aşa : carne proaspătă numai duminica, iar restul zilelor în cazanele artelului fierbea un borş cu carne sărată, cu miros cam stătut, şi o caşă subţire de hrişcă, dreasă cu puţină slănină.

— Nu-i nimic, o să adunaţi bani mai mulţi, glumea Mannberg drept răspuns la plîngerile muncitorilor.

— Mare lucru poţi să aduni aici ! Trudim ca nişte ocnaşi. Măcar de s-ar aduce apă destulă pe şantier, ridicau glasul ţăranii, că te frige soarele de nu mai poţi şi-n cazan nu-i decît sărătură, iar apă ţi se dă cu cana, ca vinul.

— Ce să-i faci, dădea din umeri Mannberg, dacă apa-i departe ? Cît despre arşiţă, mai răbdaţi şi voi pînă s-o schimba vremea.

Mannberg locuia într-un mic vagon. Îi plăcea confortul. Vagonul avea tapete care imitau pielea şi era despărţit în trei încăperi : sufrageria, care-i servea şi drept cabinet de lucru, dormitorul şi bucătăria, unde se aciuiase Liza. După ce o culesese de pe drum, aproape degerată, Liza rămăsese la el.

Mannberg căuta o slujnică, dar de data aceasta şovăise : oare făcea s-o ia ? Prea-i părea necioplită. Ar fi vrut să aibă o altfel de slujnică, „mai şlefuită", cum îi spusese Lizei. Dar atunci cînd o întrebase : „Şi la ce treabă să te pun ?", iar Liza, frecîndu-şi degetele umflate, amorţite, îi răspunsese desperată : „La care credeţi de cuviinţă" — dar, dîndu-şi seama că răspunsul acesta putea fi luat drept o rugăminte de a i se da o muncă mai uşoară, adăugase : „Să sap pămîntul, ori să fac altceva..." — Mannberg hotărîse s-o oprească la el. Se vedea că nu fusese răsfăţată. Iar de nu-i plăcea, o putea da afară oricînd.

— O să deretici vagonul, o să-mi găteşti şi-o să-mi speli, îi spuse el pe un ton de poruncă. Ai să te pricepi ?

— O să mă străduiesc...

Trecuseră şase luni. Mannberg nu avea motive să se plîngă de Liza. Nu mai avusese pînă atunci slujnică atît de harnică şi ascultătoare. Îl cam irita obiceiul ei de a-şi şterge buzele cu mîneca şi de a-şi sufla nasul în şorţ, dar acestea erau fleacuri atît de neînsemnate, încît în taiga, în pustietatea asta, nici nu făcea să ţii seamă de ele. Doar nu putea să-şi aducă aici o slujnică din Petersburg !

Liza se obişnuise repede cu munca. Nu era greu să deretici în vagon, să ştergi mobila cu o cîrpă moale şi să speli podeaua acoperită cu linoleum. Şi mîncărurile îi ieşiseră chiar de la început gustoase, fiindcă gătea din proviziile cele mai alese. E drept că Liza fierbea, prăjea şi cocea totul după obiceiul ţărănesc, dar lui Mannberg îi plăcea chiar mîncarea asta, i se părea mai sănătoasă.

Lizei începu să-i rămînă tot mai mult timp liber, mai cu seamă în zilele cînd Mannberg pleca la oraş. Iar la oraş pleca destul de des, fie cu treburi fie numai să se distreze. Şi cu toate că-i interzisese de la început cu severitate să lege cunoştinţă cu muncitorii, Liza se împrieteni foarte repede cu unii dintre ei. De cei tineri nu se simţea atrasă, ba chiar se ferea de ei, dar cu cei mai vîrstnici, cu cei bărboşi, ce plăcut era să stai şi să vorbeşti pe îndelete ! Cel mai mult îi plăceau săpătorii Kondrat, Mark şi Arhip Danilîci. Erau toţi din acelaşi oraş, din Omsk ; se tocmiseră acolo cu cinci ani în urmă şi acum mergeau o dată cu drumul de fier spre răsărit, tot înspre răsărit.

— Dacă s-ar aduna grămadă tot pămîntul pe care l-am săpat, din vîrful ei s-ar putea vedea de aici Irkutskul, rîdeau ei.

— Ce-i glumă, Irkutskul !? Pînă la el erau mai bine de cinci sute de verste.

Dar cel mai apropiat om pentru Liza se arătă a fi chiar de la început moş Eremei. Deşi n-avea decît patruzeci şi unu de ani, porecla de moş o căpătase cu temei din pricina bărbii lui negre stufoase. Moş Eremei nu prea era bucuros să povestească din viaţa lui, dar Liza ştia că venise în Siberia de dincolo de Ural, ca ţăran lipsit de pămînt. Nici aici nu aflase însă pămînt pentru el. Strămutaţilor li se dăduseră pămînturi mlăştinoase, în taigaua sălbatică, iar în satele băştinaşilor ţi se cerea o cotă-parte, mulţi-mulţi bani. De aceea s-a şi dus moş Eremei la drumul de fier, după cîştig. Nevastă-sa Daria, împreună cu fiica nou-născută, îl aşteaptă la Rubahino, aşteaptă pînă i s-o

întoarce bărbatul cu bani. Se sleiesc de dor brațele lui de țăran după pămînt, tare ar vrea să rupă cît mai repede un codru din pîinea lui, nu din pîine cumpărată de la alții... Lizei moș Eremei îi devenise drag mai cu seamă fiindcă se apucase s-o învețe carte.

— Tu, fato, ai putea să înveți și singură, îi spusese el o dată, cînd, în lipsa lui Mannberg, Liza intrase în baraca muncitorilor și-l rugase să-i citească ce era scris sub o poză dintr-o foaie ruptă de calendar : „O proză tare spăimîntătoare : cuiva i se taie capul pe butuc, dar cui și pentru ce nu înțeleg".

— Scrie aici, jos : „Osîndirea lui Stepan Razin", citi Eremei. Ăsta a fost un cazac de pe Don, care a adunat oamenii în jurul său și a pornit împotriva ălor avuți, ca să dobîndească viață liberă pentru norod. Și, se înțelege, armatele țarului i-au nimicit cetele. Unde să te pui cu asemenea putere ! L-au osîndit pe Stepan. Sînt cărți în care scrie despre el. Învață și tu carte și ai să citești nu numai despre Stepan Razin.

— Nici în cărți n-o să afli tot adevărul despre un om ca el, vorbi cineva dintr-un colț mai îndepărtat. Dacă a luptat omul împotriva ălor bogați, o să-l numească tîlhar.

— Așa îl și numesc, spuse un alt muncitor, am citit eu o carte despre ăsta.

— Îndeobște e bine să citești cărți, interveni un al treilea. Că sînt printre ele și bune.

— Ei, ce zici, fato, vrei să înveți carte ? întrebă Eremei, uitîndu-se la ea blînd, părintește. (O fată drăgălașă, cuminte. Numai chipul îi e nu știu cum, puțin tras și obosit, și glasul șovăielnic, întretăiat. În schimb, ce frumoși îi sînt ochii : cenușii, și parcă ar avea niște luminițe în ei. Și zîmbetul, puțin cam galeș, dar frumos și el, deși zîmbește rar, foarte rar.) Ei, te-ai gîndit, fetițo ? O să înveți ?

Liza tresări.

— Eu aș vrea ! Dar cine să mă învețe ?

— Ce știu pot să te învăț și pe tine, propuse Eremei.

Și de atunci Liza, după ce-i servea masa lui Mannberg și-și termina treaba în grabă, alerga în fiecare zi în baracă, la Eremei.

Mannberg lua masa tîrziu, după ce se întorceau toți muncitorii de pe șantier, apoi se culca să doarmă cîteva ceasuri. În timpul sărbătorilor de crăciun plecă la oraș pe două săptămîni încheiate. Și în tot acest răstimp Liza ședea serile cu Eremei

în vagonul curat şi încălzit, la masa lui Mannberg, învăţînd alfabetul şi scriind pe tăbliţă slove şi cifre.

Liza dovedi o înclinaţie cu totul neobişnuită la învăţătură : era de ajuns să memoreze literele ca să citească cu uşurinţă. Mai greu îi venea cu aritmetica. Şedea ceasuri în şir cu sprîncenele încruntate, aplecată asupra tăbliţei, şi număra pe furiş pe degete. Dar tabla înmulţirii o învăţă într-o singură zi cu atîta plăcere, de parcă ar fi fost o poezie.

Citirea abecedarului şi a textelor de sub poze o distrau pe Liza, ca şi cum ar fi fost copil. Acoperea poza cu palma şi, fără să se fi uitat la ea, citea textul : „Maşa mănîncă caşă", pe urmă ridica palma şi, spre marea ei satisfacţie vedea o fetiţă bucălată cu o lingură în mînă. Pe masă fumega o strachină uriaşă, plină toată cu caşă.

Ce însuşiri minunate aveau literele, semnele acestea negre ! Nu numai că explicau desenele, dar aveau glas omenesc !

Povestea despre un băiat, care la început dosise un pitac, iar apoi ajunsese hoţ, îi dezvălui Lizei o nouă însuşire a cărţilor. Acum nu mai era o joacă, o inscripţie copilărească sub poze, era viaţa însăşi. Viaţa adevărată, fără podoabe... Liza citi de cîteva ori povestirea, plîngînd şi întrebîndu-se într-una : „De ce, de ce a luat băiatul pitacul ?"

Veni şi primăvara. După ce o învăţase să citească, să scrie şi să facă socoteli uşoare, Eremei n-o mai putu ajuta cu nimic pe Liza ; acum nu făcea decît să procure cărţi de la muncitori şi să i le aducă. Erau interesante, îi tulburau şi-i răscoleau simţurile basmele *Prinţesa adormită şi cei şapte voinici, Cum a stat săracul la masă cu boierul, Despre împăratul Dadon şi crăişorul Gvidon.* Dar mai mult îi plăceau Lizei povestirile. Ele explicau viaţa într-un mod mai serios şi te convingeau într-atît, că nu puteai să nu le dai crezare.

Liza simţea acum nevoia să citească într-una. Dar trebuia să se ascundă de Mannberg, fiindcă se temea ca acesta, aflînd că a învăţat carte, să n-o dea afară. Pînă la urmă Liza buchisi toate cărţile pe care muncitorii le păstrau în lăditele lor. De altele nu izbuti să facă rost.

Mannberg îşi încuia întotdeauna, în sertarul mesei de scris, cărţile cu cotoare de piele scrise cu aur. Dar o dată, plecînd după treburi la oraş pentru cîteva zile, uită pe etajeră o ediţie de lux a *Istoriei Romei.* Liza o deschise la paginile unde se vorbea despre răscoala lui Spartacus. Gînduri noi o copleşiră.

Uite ce de cărți se mai află ! Păi, cum vine asta ? Ce era asta ? Viața adevărată, deplină, viața unui om cu o putere sufletească nesecată se dezvălui în fața ei. În rîndurile acestea ce se înșiruiau în coloane egale în mijlocul paginilor, clocoteau pasiuni nobile, se aciuiau trădarea mîrșavă, vînzarea, licărea o dragoste duioasă. Și nici moartea lui Spartacus, sub securea ostașilor romani, nu părea o tragedie, nu ! Ea suna ca o chemare pentru a te ridica, a te înarma și a înfrînge pe asupritori...

Citind ultimul rînd al cărții, Liza căzu pe gînduri. Multe lucruri din ea îi rămăseseră neînțelese. Dar inima îi zvîcnea tulburată. În fața ochilor i se ridica mereu chipul viteazului conducător al sclavilor.

— Eh, așa aș vrea să mor, șopti Liza ștergîndu-și lacrimile, nu de o moarte de nimic.

Îi venea să ajute pe cineva, să apere pe cineva, să îmbrace o armură grea, călită, să se înarmeze cu un paloș și să iasă la luptă. Împotriva cui ? Pentru ce ? Toate acestea încă nu-i erau limpezi. Dar un scop luminos, deși foarte îndepărtat, începu să licărească înaintea ei.

Viața Lizei făcea treptat o cotitură. Încetul cu încetul deveni parcă mai vioaie, mai sprintenă, începu să zîmbească și să glumească mai des.

Fără să înțeleagă adevărata pricină a acestei schimbări, Mannberg o punea pe seama primăverii.

— Hm, spunea el subțiindu-și ochii, înseamnă că legile naturii sînt aceleași pentru toată lumea. Cît erai de înghețată, dar ai început și tu să te mai dezmorțești. Vezi să nu te topești de tot.

Liza roșea, se fîstîcea și, fără să-l asculte pînă la capăt, fugea la ea, în bucătărie.

De altfel, Mannberg nu depășea niciodată stadiul glumelor cu două înțelesuri. Poate fiindcă îl prevenise revizorul-șef, trimis o dată de minister. Bătrînul acela slăbănog și osos zăbovi cîteva ore în sectorul lui Mannberg. Trecu pe la toate barăcile, fără să intre în vorbă cu muncitorii, controlă trăinicia terasamentelor, felul cum erau fixate șinele pe traverse și se întoarse mulțumit. Mannberg o strigă pe Liza și-i porunci să pregătească cina. Revizorul ridică sprîncenele și se uită la ea cu o privire ștearsă.

— Lucrările se execută ireproşabil, Gustav Evghenievici, spuse el fără să-şi ia ochii de la Liza, sînt cît se poate de mulţumit. Dar cu asta, iartă-mă, nu sînt de acord. Da-a, şi revizorul ridică ameninţător un deget. Nu se jena să vorbească de faţă cu Liza. Aşa nu merge, domnul meu. Asta-ţi mai lipseşte, să te pomeneşti cu un prunc. Ce reputaţie o să mai ai ? Toate acestea, firește, se fac, sînt de înţeles. Da-a. Dar altfel, prin alte mijloace. Oraşul nu e departe de aici... Nu mă amestec în viaţa dumitale personală, dar nu nesocoti sfatul meu. Da-a.

Mannberg fu de acord cu el.

Zîmbi discret, ba chiar îl întrebă pe revizor dacă n-ar fi cazul s-o concedieze pe Liza şi să aducă în locul ei o bătrînă.

Simţind batjocura în cuvintele lui Mannber, revizorul observă tăios :

— Treaba dumitale, Gustav Evghenievici. Nu-s eu acela care trebuie să hotărăsc asupra vîrstei slujnicelor dumitale. Fă cum doreşti. Dar respectă măsura în toate. Da-a.

— Eu respect măsura în toate, răspunse Mannberg cu indiferenţă. Acest lucru l-ai şi subliniat atunci cînd ai controlat lucrările pe sector.

— Da, domnul meu, am subliniat acest lucru atunci cînd vorbeam de trăinicia lucrărilor efectuate, dar asta nu înseamnă că şi în problemele băneşti dumneata dovedeşti un simţ al măsurii. În privinţa aceasta vom avea o discuţie specială.

— Dar dumneata nici n-ai verificat cheltuielile mele ! exclamă Mannberg.

— Iar dumneata, Gustav Evghenievici, ai vrea să ţi le controlez ? întrebă sarcastic revizorul. Eşti sigur că aşa o să fie mai bine ?

Mannberg lăsă ochii în jos. Discuţia fusese destul de abil condusă : mai întîi începi prin a te arăta preocupat de respectarea moralităţii, ca să închei cu... Toate acestea erau atît de cunoscute !

— Cred că nu va fi mai bine, spuse el cu o sinceritate brutală şi o dădu afară grosolan pe Liza, care intrase cu o tavă de plăcinte cu brînză. Şi cît ceri ?

Revizorul luă fără grabă o plăcintă, cu mîna lui de bătrîn, o tăie grijuliu cu cuţitul în patru părţi egale şi, împingînd trei dintre ele spre Mannberg, începu să mestece tăcut a patra parte.

9

Vasilev căută să profite de cunoştinţa lui cu Mannberg, care se legase din primele zile cînd inginerul sosise la Şiversk. Se pricepu să întoarcă cu multă iscusinţă lucrurile aşa fel, ca să devină singurul furnizor de marfă necesară sectorului de construcţie pe care-l conducea Mannberg, şi aceasta îi spori simţitor veniturile. Gurdus, cel mai încăpăţînat dintre concurenţii localnici ai lui Vasilev, încercase să se ia la întrecere cu el, dar dăduse repede înapoi. La rîndul său, prin Vasilev, Mannberg intră în relaţii cu Baranov, care avea legături influente la Irkutsk. Or, Mannberg depindea în multe privinţe de Irkutsk : era doar centrul guberniei pe teritoriul căreia conducea el lucrările ! Putea acum să-şi facă de cap cît poftea şi toate i se treceau cu vederea. Organele guberniale de justiţie priveau totul printre degete. Orice incident cu muncitorii rămînea întotdeauna doar o chestiune personală a lui.

Preţuind prietenia cu Vasilev, Mannberg, în desele lui vizite în oraş, îşi făcea timp să treacă pe la Ivan Maximovici, unde era întotdeauna un oaspete binevenit.

Mannberg se simţea îndatorat faţă de prietenii săi, dar n-avea posibilitatea să-i invite la el. Un vagon, şi încă la şapte poşte de oraş, ce casă mai era şi asta ? O întîmplare fericită îl scoase pe Mannberg din încurcătură. Elena Alexandrovna îşi manifestă o dată interesul pentru lucrările de construcţie a drumului de fier. Dorea să vadă cu ochii ei cum se fac toate acestea. Mannberg îi propuse îndată să organizeze o vizită cu o drezină.

Intr-una din dimineţile cele mai zăpuşitoare, sub un soare dogoritor, Mannberg porunci Lizei să pregătească o masă din cele mai bune şi plecă după musafirii săi.

Soarele era aproape de zenit cînd aceştia sosiră pe şantier. Afară de Vasilev şi de soţia lui, mai venise şi Lonque de l'Aubebelle, care, întîmplător ori ba, se afla din nou în orăşelul Şiversk şi îl vizitase în ziua aceea pe Ivan Maximovici. Mannberg îl luă şi pe el. Franţuzul isteţ completa de minune societatea şi părea bucuros de neaşteptata excursie.

Mannberg hotărî să le arate musafirilor lucrul cel mai interesant şi mai rar întîlnit pe sectorul său : dinamitarea rocilor continentale. Toţi îşi exprimară dorinţa să privească întîi ex-

plozia şi numai după aceea să ia masa. Trebuiau să meargă pe jos, pînă la noul terasament, cel puţin o verstă şi jumătate-două. Lonque de l'Aubebelle o ţinea la braţ pe Elena Alexandrovna, iar Mannberg cu Ivan Maximovici veneau în urma lor.

Pe terasament munca era în toi. Profilul superior al drumului fusese nivelat, iar acum se montau traversele. Şinele nu fuseseră încă aduse şi Mannberg nu putu să le explice decît prin cuvinte cum se prind ele de traverse cu crampoane de fier.

Elena Alexandrovna se uita mereu în jos, îngrijorată pentru soarta tocurilor ei înalte, care se puteau uşor rupe dacă se agăţau de vreo traversă.

Muncitorii îi petreceau cu priviri nepăsătoare. Ce treabă aveau ei cu oamenii aceştia ? Pe Mannberg îl salutau doar unii dintre ei şi aceştia în silă.

— Cum merge treaba ? întreba Mannberg, ca să se grozăvească în faţa lui Ivan Maximovici cu purtarea lui prietenoasă faţă de muncitori.

— Merge tîrîş-grăpiş... Mîncarea-i slabă, domnule inginer, cu maţele goale nu prea faci mare scofală...

Ivan Maximovici zîmbea, în timp ce Mannberg se încrunta.

— Celor de la administraţie să le cereţi socoteală, spunea el grăbit, celor de la administraţie. Acum s-au adus provizii bune.

Terasamentul era nivelat cu lopeţile, se tăiau moviliţele şi se astupau scobiturile. Iar atunci cînd suprafaţa lui devenea plată şi dreaptă ca tăblia mesei, oamenii aduceau traversele. Maistrul umbla cu un arşin de metal în mîini şi le arăta unde să le arunce. Pe urmă doi muncitori aşezau traversele pe nisipul galben ca aurul al proaspătului terasament, iar al treilea controla cum sînt fixate cu o cumpănă.

Pantele terasamentului, aici foarte înalt, erau întărite cu brazde de iarbă şi aduceau cu o plăcintă cu fructe, garnisită în partea de sus cu o reţea de aluat dulce. La aşezarea brazdelor de iarbă munceau bătrîni şi băieţandri. Le tăiau pe loc, chiar în vale, la poalele terasamentului şi le cărau sus cu tărgile.

Mai încolo, terasamentul frumos aranjat se termina şi drumul se proptea într-un deal păduros. Era greu să-ţi dai seama aici de ordinea în care se lucra. Totul parcă se învălmăşise în văgăuna aceasta strîmtă. Unii dintre muncitori, goi pînă la brîu, cu spinările numai oase şi muşchi, lucioase de sudoare, izbeau cu săpăligele, afînînd nisipul bătătorit şi pietrişul sfă-

rîmicios ; alţii, tot pe locul acela, icnind de încordare şi cu sîngele năvălindu-le în obraji, răsturnau cu rîngile de fier bolovanii uriaşi ; alţii tăiau cu topoarele rădăcinile copacilor, adînc înfipte în pămînt ; alţii se cocoţau cu tomberoanele pe mormanele de pietriş răscolit şi-l încărcau cu nişte lopeţi late, ca nişte făraşe ; iar alţii, luînd-o puţin înainte, tăiau cărarea prin pădure. Pe un spaţiu mic lucrau foarte mulţi oameni şi părea curios că nu au teamă să se schilodească unii pe alţii într-o asemenea strîmtoare.

— Hei, hei ! Păzea ! striga ba unul, ba altul.

— Fereşte !

— Te lovesc !

— Nu mi te băga pe sub mînă !

Ocolind văgăuna şi oprindu-se la marginea ei, Ivan Maximovici urmări cum lucesc, ridicîndu-se printre trupurile goale, ascuţişurile tîrnăcoapelor, săpăligelor, cum se împung muncitorii unii pe alţii cu rîngile şi-l întrebă neliniştit pe Mannberg :

— La naiba, asta pare primejdios ! De ce aşezaţi oamenii atît de înghesuiţi ?

Mannberg strînse din umeri.

— Trebuie să termin cît mai repede lucrările, iar oameni am cu prisosinţă.

— Dar aşa se pot uşor schilodi ! exclamă Ivan Maximovici.

Nu băgase de seamă că lîngă el şedea pe un ciot un muncitor în vîrstă, gol pînă la brîu, care-şi ridicase un crac al pantalonului şi-şi bandaja piciorul.

— Eh, fir-ai să fii ! Muncitorul se uită pieziş la Vasilev, întrerupîndu-se pentru o clipă. Să ne schilodim zici, domnule ? Priveşte şi te bucură. Arătă cîrpa îmbibată de sînge. Chiar acum m-a izbit cu o rangă. Bine că nu mi-a atins osul. Că mi-l rupea în două. Dar astea-s floare la ureche, rău îi cînd te nimeresc în cap.

— De ce îţi legi rana cu o cîrpă murdară ? întrebă Ivan Maximovici, plecînd după Mannberg care-l trăgea stăruitor de mînecă.

— Aici nu e odaie de primire pentru bolnavi, răspunse supărat muncitorul, şi fiecare e pentru sine vraciul ăl mai bun. Alţii nu se cuvine să avem.

— Îţi dai seama, Ivan Maximovici, ce oameni sînt aceştia ? începu Mannberg, după ce se depărtară destul de mult. El sin-

gur e vinovat, se vîră unde nu trebuie, dar dacă îl asculți e un sfînt mucenic.

— Nu-i nevoie să-mi explici, Gustav Evghenievici, spuse Vasilev, toate-mi sînt cît se poate de limpezi. Dar, și-i atinse confidențial umărul, de ce totuși n-ai pe șantier un medic ?

— Doar n-am să aduc aici un medic permanent din Irkutsk ! se indignă Mannberg. Mirvolski s-a arătat de acord să treacă pe aici, dar, închipuie-ți, nu obțin aprobarea pentru el de la jandarmerie. Mirvolski e doar... știi dumneata ?! Iar pe-aici e tot soiul de lume. O apropiere indezirabilă și așa mai departe. Din punctul meu de vedere, firește, toate astea-s fleacuri, dar Pavel Gheorghievici are ideile lui. De mult port cu el discuții în acest sens, dar încă n-am rezolvat nimic.

Lonque de l'Aubebelle, la braț cu Elena Alexandrovna, o luase cu mult înainte. Absorbiți de discuție, trecuseră de văgăună. Ca un adevărat francez, Lonque de l'Aubebelle schimba subiectele cu o ușurință uimitoare. Făcea spirite, spunea glume piperate cu subînțelesuri și-și copleșea partenera cu complimente.

— O, *madame*, șoptea el, strîngînd la piept mîna Elenei Alexandrovna, sînteți atît de frumoasă, de divină ! Sînt gata să merg alături de dumneavoastră o veșnicie. Să fiu întotdeauna cu dumneavoastră... Să plecăm la antipod !

— Unde ? întrebă Elena Alexandrovna, neînțelegînd.

— La antipod. În punctul opus nouă al globului pămîntesc, Lonque de l'Aubebelle arătă cu degetul în jos.

— Nu zău ?! Pentru nimic în lume ! exclamă Elena Alexandrovna. Să atîrn cu capul în jos ?

— Iertați-mă, *madame*, rosti încurcat Lonque de l'Aubebelle, dar atracția pămîntului spre centru...

— Știu, știu, îl întrerupse sigură de sine Elena Alexandrovna. Am învățat și geografie, și fizică, știu și despre atracția pămîntului, dar totuși, orice ai spune, o să mă doară capul...

Ivan Maximovici îl opri deodată pe Mannberg.

— Gustav Evghenievici, întrebă el arătînd spre siluetele soției sale și a lui Lonque de l'Aubebelle, care se zăreau înaintea lor, îl cunoști bine pe americanul acesta ?

— Pe francez ? întrebă la rîndul său Mannberg, accentuînd.

— Fie și francez, totuna e. Nu-i înțeleg pe călătorii ăștia, care descoperă pămînturi deja descoperite. A fost la Kirensk, la Bratsk, la Kansk, și acum e iar în orașul nostru. Cele mai interesante locuri pentru un voiaj ! Insulele Sandwich...

— Am vorbit cu el, Ivan Maximovici. Acest căpitan Cook, cum ai binevoit să precizezi, nu mai face mare secret din adevăratele scopuri ale călătoriei sale.

— Va să zică, urmărește niște scopuri ?

— Da. *Monsieur* Lonque de l'Aubebelle pregătește un proiect al liniei ferate Kansk—Iakutsk—Alaska, cu o ramificație spre Ohotsk.

— Alaska ? întrebă mirat Ivan Maximovici.

— Cu un tunel sub strîmtoarea Behring. O construcție temerară sub raport tehnic, avînd ca rezultat o comunicare directă pe calea ferată Petersburg—Washington, Paris—Washington.

— Dă-mi voie, dă-mi voie, reluă Vasilev din ce în ce mai uimit, și pentru cine pregătește el proiectul acesta ?

— Cum pentru cine ? Pentru sindicatul în serviciul căruia se află. E firesc.

— Dă-mi voie, Gustav Evghenievici, tot nu înțeleg nimic : doar Kanskul, Irkutskul și Ciukotka se află pe pămînt rusesc. Ce amestec are aici sindicatul american ?

— Asta te neliniștește, dragul meu Ivan Maximovici ?! exclamă Mannberg. Concesiune. Concesiunea ! Unul din mijloacele de a atrage în slujba noastră capitalul străin.

— Da ? În slujba noastră ? se miră din nou Ivan Maximovici. Uluit, încetinise pasul, holbînd ochii la Mannberg. Și dumneata cum consideri toate acestea, Gustav Evghenievici ?

— Ca foarte pozitive, răspunse Mannberg. Lonque de l'Aubebelle m-a rugat să-i susțin proiectul cînd va fi examinat în prima lui fază la Irkutsk, la consfătuirea cu guvernatorul general, și i-am făgăduit.

— Te rog : explică-mi mai amănunțit, Gustav Evghenievici. Toate acestea-s pentru mine noi și neobișnuite.

— Păi, ce ar mai fi de spus despre proiectul lui Lonque de l'Aubebelle ? Realizarea unui asemenea proiect înseamnă o mare victorie pentru Rusia. Se propun condiții cît se poate de convenabile pentru noi : concesionarea solului și subsolului pe o întindere de cîte cincizeci de verste de ambele părți ale viitoarei linii ferate, în pătrate în ordine de șah. Termenul concesiunii — nouăzeci și nouă ani. Și atît. Ei, și mai sînt niște amănunte pur formale, cum ar fi cedarea tuturor drepturilor de stat asupra acestui pămînt, eliberarea de orice fel de impozite și, mi se pare, dreptul de a se menține o pază proprie,

armată. În schimb, mai tîrziu, cum se întîmplă de obicei, totul, și drumul de fier, și toate întreprinderile concesiunii trec în patrimoniul statului rus. O ofertă excelentă.

Vasilev își descheie grăbit nasturii, scoase haina și și-o atîrnă pe braț.

— Ucigătoare căldură ! spuse el, ștergîndu-și cu batista sudoarea care-i brobonea din belșug fruntea. Am impresia că glumești, Gustav Evghenievici.

Acum veni rîndul lui Mannberg să se mire.

— De ce ți se pare că glumesc ?

— Fiindcă asta înseamnă să dai o lovitură industriei și negoțului rus, Gustav Evghenievici ! rosti tulburat Ivan Maximovici, jucîndu-și nervos degetele prin inelele bărbii.

— Personal nu văd consecințe chiar atît de catastrofale, replică Mannberg. Studiază acasă harta geografică. O fîșie de cincizeci de verste în mijlocul oceanului de taiga stearpă nu înseamnă absolut nimic pentru Rusia. Chiar dacă America ar stoarce de pe fîșia asta totul, așa cum storci zeama dintr-o lămîie, nu ne pricinuiește nici un rău. În schimb, vom căpăta o minunată magistrală de cale ferată. Dumneata nu ești constructor, Ivan Maximovici, și nu știi cîte a costat și va mai costa ca să se facă în Rusia, uite, linia aceasta, Mannberg bătu cu piciorul în pămînt, folosind numai materiale indigene. Am respins din mîndrie ajutorul oferit de străini, dar mîndria asta ne costă scump.

— Am respins și bine am făcut, observă Vasilev.

— În ce mă privește, sînt mai puțin susceptibil în asemenea chestiuni. O să-ți spun și dumitale : a construi prin forțele noastre încă o magistrală ca aceasta e egal cu a duce cel mai crîncen și mai lung război. Nu, eu, ca inginer, nu pot decît să salut proiectul lui Lonque de l'Aubebelle și mă tem numai de faptul că el nu are suficiente împuterniciri ca să ne ofere condiții atît de generoase. Mi se pare că vrea s-o facă cu de la sine putere.

— Dar ești în toate mințile, Gustav Evghenievici ! vorbi Vasilev întărîtat. Ești inginer, foarte bine ! Dar privește toate acestea cu ochii industriașului rus, ai omului rus în definitiv.

— Sînt cetățean rus, se supără Mannberg.

— Da, dar dumitale, iartă-mă, îți sînt de neînțeles lucrurile cele mai simple, exclamă Vasilev, fără să ia în seamă tonul lui

Mannberg. În fapt ce se va întîmpla atunci ? Concesionarii vor stoarce din solul și subsolul cedat lor — o, crede-mă ! — mult mai multe bogății decît are să coste tot drumul dumitale de fier. Dar nici asta n-ar fi lucrul cel mai important. Nu ! Principalul e altceva : construindu-și aici fabricile, unde au să-și ducă pe urmă produsele ? Ei ? Ce crezi, Gustav Evghenievici ?

— Firește că au să ni le vîndă nouă, spuse Mannberg, ceea ce va constitui încă un aspect pozitiv al concesiunii.

— Și or să înăbușe cu produsele lor industria noastră, Gustav Evghenievici. Cum de nu înțelegi acest lucru ! Vasilev se făcu stacojiu la față. Dacă le dai un deget, îți iau toată mîna ! Și n-or să apuce să treacă cei nouăzeci și nouă de ani ai dumitale, că din industria rusă o să se aleagă praful și pulberea. Vom deveni o colonie a Americii.

— Prea exagerezi și dumneata, Ivan Maximovici, căută să-l liniștească Mannberg. E posibil să apară o concurență puternică, și atît.

— Concurență ! strigă Vasilev, fără să-și mai stăpînească furia. Da ! Cunoaștem noi această concurență după ce acești venetici se vor statornici temeinic pe pămîntul nostru ! Vrei exemple, Gustav Evghenievici ? Poftim ! Cîte dorești ! Să presupunem că eu fabric terebentină și o vînd, aproape în pierdere, cu optzeci de copeici pudul. Ei au s-o vîndă cu șaptezeci, cu saizeci. Cine o să-mi cumpere cu optzeci ? Cine îmi va da înapoi cele zece, douăzeci de copeici de fiecare pud, dacă o să încep să-mi vînd marfa la preț egal cu al lor ? Înseamnă că n-am în față decît o sigură cale : falimentul, ruina. Să sar în aer ! Și atunci ei, știu asta, se vor prezenta și-mi vor oferi un colac de salvare : să le vînd fabrica. Și o s-o vînd. Ce-mi mai rămîne altceva decît un glonț în frunte ? Și iată cum o fabrică rusească devine americană, cum un industriaș rus se transformă într-un cerșetor, iar colegul lui american, după ce și-a strîns de gît concurentul, începe din nou să vîndă terebentină cu optzeci de copeici, ba poate chiar și cu nouăzeci. Da-a ! Mai vrei să-ți înmulțesc exemplele, Gustav Evghenievici ?

— Dumneata îmi zugrăvești un tablou prea înspăimîntător, Ivan Maximovici, spuse Mannberg. Asemenea gînduri nu mi-au trecut niciodată prin minte. Am fost ispitit de latura tehnică a proiectului. Gîndește-te numai : un tunel sub strîmtoarea Behring ! Ce idee îndrăzneață !

— Atunci cînd îmi pun în minte să ruinez, să strivesc, să șterg de pe fața pămîntului pe rivalul meu, am întotdeauna idei îndrăznețe, observă sarcastic Ivan Maximovici.

— America e o țară a afacerilor, îi tinu piept Mannberg, iar dumneata îi atribui niște mobiluri politice mult prea complicate.

— Nu știu ce înțelegi în cazul de față prin politică, i-o reteză Ivan Maximovici, care încă nu se liniștise, dar America are nevoie de Siberia noastră, ba poate de ceva mai mult, și nu de o legătură directă pe calea ferată Washington-Petersburg. Doar dumneata ai spus că au să-și aducă aici și armată !

— Nu armată, ci o pază înarmată pentru linia ferată, replică Mannberg. Fără asta nu se poate.

— Mă rog, numește-o cum vrei, spuse Vasilev, dar oamenii aceștia vor avea arme și vor fi sub comanda americanilor. Strasnic ! Să asezi o armată întreagă într-o țară străină pentru nouăzeci și nouă de ani. Cine va fi atunci stăpîn aici ?

— Dumneata, Ivan Maximovici, mă obligi să privesc proiectul lui Lonque de l'Aubebelle din cu totul alt unghi, începu să dea înapoi Mannberg, și cred că acum o să mai chibzuiesc înainte de a i-l susține.

— Si ai să faci foarte bine, îi răspunse Vasilev ceva mai liniștit. Iar sfatul meu, Gustav Evghenievici, este să nu crezi niciodată, cînd ai de-a face cu străinii, că ei te-ar iubi mai mult pe dumneata decît pe ei înșiși.

— Dumnezeule ! exclamă deodată Mannberg. Ne-a furat într-atît discuția, că ne-am apropiat chiar de locul exploziei. Aici începe să devină periculos, și strigă către Elena Alexandrovna și Lonque de l'Aubebelle care păseau înaintea lor, vorbind ca și pînă atunci cu multă însuflețire : Domnilor ! Domnilor ! Pentru dumnezeu, opriți-vă !...

Se înțelege că nu era vorba de nici o primejdie. Încă înainte să plece la oraș după musafirii săi, Mannberg poruncise cu severitate șefului de echipă să nu înceapă explozia fără el și acum nu voia decît să facă puțin pe grozavul.

Speriați de notele tragice din glasul lui Mannberg, Elena Alexandrovna și Lonque de l'Aubebelle nu numai că se opriră, dar făcură cale întoarsă în mare grabă. Vasilev întinse mîna spre soția sa.

— Nu te neliniști, draga mea. E numai o măsură de prevedere.

— Mi s-a părut că pămîntul se și zguduie sub picioarele noastre, spuse Elena Alexandrovna.

— În acest caz, trebuie să atribuim aceasta prezenței lui *monsieur* Lonque de l'Aubebelle.

Ca prieten al casei, Mannberg își putea îngădui asemenea glumă.

— O, dacă aș fi știut ! se înclină Lonque de l'Aubebelle, cu o curtoazie cu adevărat franțuzească, și o făcu atît de subtil, încît era greu de înțeles dacă era un răspuns la replica lui Mannberg, sau o aluzie secretă la adresa Elenei Alexandrovna.

— De ce ? întrebă Elena Alexandrovna cu oarecare întîrziere. *Monsieur* Augustin are un mers foarte ușor.

Cu toții cotiră acum pe o cărare îngustă, spre dreapta. Tăuni uriași roiau bîzîind în jurul lor, de parcă ar fi fost legați cu fire și aruncați de o forță centrifugă. Elena Alexandrovna se apăra speriată, cu o batistă parfumată, de dantelă. Mannberg zîmbea discret. El era aici stăpînul : și al pădurii pîrjolite acum de arșița neîndurătoare a zilei de vară, și al pămîntului presărat de conuri de pin și ace îngălbenite de brad, pe care mișunau legiuni întregi de furnici roșii de pădure cu miros înțepător, și chiar al văzduhului în care cu atîta furie și lăcomie roiau tăunii.

Curînd grupul fu întîmpinat de doi muncitori cu fanioane de semnalizare în mîini.

— E gata ? întrebă Mannberg, ștergîndu-și cu batista bordura de mușama dinăuntrul chipiului de uniformă și punîndu-și-l la loc în cap.

— E gata de mult. Așteptam pe luminăția-voastră.

Mannberg întinse brațul. Toți se opriră. De aici începea urcușul pe un deal destul de înalt.

— Haideți să decidem, domnilor, spuse Mannberg. Explozia se va produce nu pe dealul acesta, ci pe o stîncă aflată puțin mai departe...

— Mai avem de mers ? întrebă fără voie Elena Alexandrovna.

— De pe dealul acesta se va vedea foarte bine explozia, se grăbi să încheie Mannberg, făcînd un gest liniștitor spre Elena Alexandrovna, dar poate doriți să examinați înainte scobitura ?

— Nu, nu ! Mai sărim în aer ! exclamă Elena Alexandrovna. Și apoi sînt foarte obosită. Să privim mai bine de aici.

— Perfect ! Dar şi în cazul acesta vom fi nevoiţi să urcăm acest deal.

Ivan Maximovici se apucă să-şi ajute soţia. Lonque de l'Aubebelle se afla acum lîngă Mannberg, care zăbovise dînd indicaţii semnalizatorilor şi rămăsese mai în urmă.

— Ştii, *monsieur* Lonque de l'Aubebelle, se adresă el francezului, lăsîndu-l să treacă înainte pe cărarea îngustă, Vasilev are obiecţii serioase împotriva proiectului dumitale. O să-ţi fie greu să-l susţii, chiar şi la Irkutsk, fără să mai vorbesc de Petersburg, dacă împotriva lui se vor ridica mulţi asemenea lui Ivan Maximovici.

— O, înţeleg toate acestea ! spuse Lonque de l'Aubebelle întorcîndu-se spre Mannberg cu un surîs candid. Domnul Vasilev e un mare *businessman*. Dar eu sînt sigur de un sprijin serios din partea inginerilor.

— Şi inginerii s-ar putea să nu vă susţină proiectul, spuse Mannberg, accentuînd cuvintele.

— O, zîmbi Lonque de l'Aubebelle şi mai candid. Ei bine, *monsieur* Mannberg, şi în America există *businessmen*-i.

— America o să cumpere tot ? îi aminti Mannberg cu acelaşi zîmbet.

— Da, *monsieur*, întări Lonque de l'Aubebelle, cu un oftat uşor. America o să cumpere tot. Aceasta vă satisface ?

Din vîrful dealului se vedea bine stînca cenuşie ce ieşea ca un colţ din pămînt şi care trebuia să fie aruncată în aer. Dacă n-ar fi fost fanioanele de semnalizare, aşezate în semicerc în jurul stîncii, cu greu ai fi putut ghici că aici se execută nişte lucrări, atît de sălbatică şi virgină era taigaua din jur.

— Numai, Gustav Evghenievici, te rog să vorbeşti pe scurt şi cît mai lămurit, îl preveni Elena Alexandrovna, cînd Mannberg îşi începu explicaţiile.

— Totul se face foarte simplu, dragă Elena Alexandrovna. Mannberg se înclină spre ea. La poalele stîncii, se sfredeleşte în piatră, pe cît posibil mai adînc... eee... mmm... un soi de vizuină care se umple cu material exploziv, pe urmă se aşază înăuntru un fitil, gura vizuinei se astupă bine aşa fel, încît din ea iese afară numai fitilul ca, scuzaţi, ca o coadă de şoarece, şi asta-i tot. Şnurul se aprinde cu un chibrit obişnuit, artificierul se retrage pînă la o distanţă neprimejdioasă şi pe urmă se produce explozia. Explozia este o dilatare bruscă a gazelor care se formează...

— Am înţeles, am înţeles, Gustav Evghenievici. Mai mult nu trebuie. Mai bine arată-ne cum se face.

Mannberg făcu semn semnalizatorului. Acesta flutură fanionul. Lîngă stîncă se ivi, ca din pămînt, un om, îşi făcu de lucru o clipă şi o luă la goană, îndepărtîndu-se de ea.

— Ce păcat că nu ne-am luat binocluri ! observă cu părere de rău Ivan Maximovici.

— Dar dacă n-o să izbutească să se depărteze cît trebuie ? Elena Alexandrovna îl apucă de mînă pe Lonque de l'Aubebelle.

— O, *madame,* o linişti francezul, se lasă fitiluri suficient de lungi.

— Dar dacă o să ardă mai repede ?

— Aşa ceva nu se întîmplă, se amestecă Mannberg în discuţie. Ei, atenţie ! Pregătiţi-vă !

Stînca se săltă deodată fără zgomot, apoi se sparse în două, şi din crăpătură ţîşni un snop gros de flăcări purpurii, învăluite în nori de praf şi de fum negru, şi bucăţi uriaşe de piatră zburară în sus. În aceeaşi clipă pămîntul de sub picioarele privitorilor zvîcni şi o bubuitură surdă se rostogoli deasupra pădurii.

— Ce înspăimîntător ! exclamă Elena Alexandrovna, ascunzîndu-şi faţa în palme. Nu mai pot. Să plecăm mai repede de aici !

Mannberg se uită mulţumit la adîncitura diformă care apăruse în locul stîncii şi începu s-o ajute pe Elena Alexandrovna să coboare dealul. Bubuitul exploziei ajunse şi pînă la văgăuna unde lucrau săpătorii şi încărcătorii. Întrerupseră pentru o clipă lucrul şi ridicară capetele.

— Măiculiţă, ce-a mai smucit-o !

— Oleo !

— Aşa putere zic şi eu !

— Hai, să tragem o mahorcă, propuse careva.

Şeful de echipă tocmai era pus pe ocărît, cum că e prea devreme să te aşezi la fumat, dar pînă la urmă dădu din mînă şi scoase el însuşi punga de tutun din buzunar.

Muncitorii se aşezară în grupuri de cîte trei-patru. Într-unul dintre ele se afla şi cel care-şi legase rana de la picior. Muncea acum din nou în văgăună la rînd cu ceilalţi.

— Ascultaţi ce vă spun, îi lămurea el pe cei din jurul său, frecîndu-şi piciorul deasupra legăturii şi strîmbîndu-se de du-

rere, iar a venit vreun controlor. Al nostru se gudură pe lîngă el ca un cățel. Iar ăsta, nou venitul, la început chiar a strigat la el : de ce, zice, lucrează oamenii așa de înghesuiți... Nu rîde, Kondrat, am auzit cu urechile mele. Uite, eu ședeam aici, iar ei stăteau colea, lîngă mine, arătă el cu mîna.

— Mai știi, poate că într-adevăr au să-l strîngă cu ușa pe-al nostru, își dădu cu părerea un încărcător cu buzele groase și puțin cam miop. Stătea rezemat de tomberonul pe jumătate încărcat cu nisip.

— Nu-l strînge nimeni cu ușa, spuse cu jumătate de glas Kondrat, un muncitor în vîrstă, cu obrazul aspru, fără zîmbet, nimeni nu-l strînge, dacă nu-l strîngem chiar noi.

— Ia încearcă numai ! îți arată el cum să strîngi, rosti cu răutate un alt muncitor bătrîn de tot, dar încă puternic și vînjos.

— Ba pe unii îi mai strîng, aruncă în treacăt Kondrat.

— Unde asta ? întrebă neîncrezător bătrînul.

— Stai de vorbă cu ăi de-au venit aici din Rusia. Acolo se petrec asemenea lucruri... vorbi încet Kondrat și se uită înapoi să vadă dacă nu ascultă cineva.

— Păi, cum îi strîng ? se aplecă spre el muncitorul cu piciorul legat.

— În primul și în primul rînd cu grevele. Da, da, Nikifor, cu grevele.

— Ei, asta-i, făcu tărăgănat încărcătorul cu buze groase și scuipă dezamăgit printre dinți, cu greve... Unii hăis, alții cea și asta-i toată greva. Numai ție îți faci rău. Aici, frate, toată nădejdea stă în șefii ăi mari. Trebuie să scrie jalbe ăl de știe carte.

— Ce jalbe ! spuse bătrînul cu ciudă. Pînă la dumnezeu e prea sus, iar pînă la țar prea departe...

Kondrat așteptă pînă tăcură toți.

— Da, uite, în Rusia toți fac grevă, lămuri el, uitîndu-se a dojană la încărcător. Fabrici întregi fac grevă. Și nu așa : unul hăis și altul cea.

— Trebuie să te vorbești dinainte, reluă bătrînul. Dar mai trebuie să fie unul care să se apuce primul de asta.

— Apucă-te tu, îl luă parcă în răspăr Kondrat.

— Eu n-am cum să mă vîr primul în treburi de astea ! dădu

bătrînul din mînă. Dar dacă încep alţii, nu rămîn mai prejos, să ştii asta.

— Dar să stai de vorbă cu oameni de nădejde ai fi în stare ? îl întrebă Kondrat. Să le spui cum fac grevă ăi din Rusia ?

—De ce să nu stau ?! încuviinţă bătrînul. Asta se poate. Numai că mai întîi trebuie să ascult chiar eu despre toate astea.

— Da tu ce-ai căzut pe gînduri ? îi făcu cu ochiul Kondrat încărcătorului.

— Am auzit eu că parcă undeva, în mijlocul nostru, se adună oamenii şi vorbesc despre un trai mai bun... Poate că acolo au să ne spună ceva mai cu rost ?

— Şi ce, ai vrea să asculţi şi tu ?

— Aş fi curios.

— Ca pe urmă să-i povesteşti stăpînului ? Da ? Kondrat îl sfredeli cu privirea. Şefilor ălor mari ?

— Cu de-astea să nu-mi scoţi mie ochii, măi, omule, spuse încărcătorul cu glas răguşit, de aşa ceva nu m-am ţinut niciodată.

— Atunci, vrei să asculţi ? întrebă triumfător Kondrat.

— Ţi-am spus doar.

— Îl cunoşti pe Eremei Fesenkov... începu Kondrat.

Şi toţi se adunară mai strîns în jurul lui.

Dar n-apucă Kondrat să termine ce avea de spus, că se apropie şeful de echipă.

— Haide, haide, la lucru ! îi grăbi el pe ţărani. Ajunge cît aţi trăncănit. Despre ce vorbeaţi ?

— Vezi tu, spuse Nikifor sculîndu-se şi şchiopătînd cu piciorul bolnav, tot chibzuiam ce şef o fi umblat pe aici cu al nostru.

—Oh-ha-ha ! izbucni în rîs şeful de echipă. Păi, ăsta-i chiar domnul Vasilev din Şiversk, care a fost poftit aici cu nevasta. Ca să se desfete în aer liber.

— Ăsta care mai e ? întrebă neîncrezător încărcătorul. Ăl de ţine toate prăvăliile de aici ?

— Chiar el în persoană, întări şeful de echipă.

— Ptiu ! Ia te uită ce m-am prostit, de l-am luat drept şef... ocărî Nikifor. Dacă-l ştiam i-o ziceam eu să mă ţină minte.

Şi din nou luciră în soare uneltele şi începu să curgă de pe lopeţi nisipul fierbinte.

10

Perdelele dese de tul ale ferestrelor erau trase, din care pricină în odaie domnea o uşoară semiobscuritate, deşi nu era încă tîrziu.

Cei doi nu mai conteneau cu discuţia lor.

— Mişa, nu mai ai nimic să-mi povesteşti despre Aniuta ?

— Nu, Alioşa, pare-mi-se că asta-i tot. Nu mai am nimic de povestit.

— În ultima vreme, Aniuta a început să scrie atît de prudent, încît e greu să înţelegi cum o duce şi ce face.

— Înseamnă că ea a învăţat cum trebuie să se scrie o epistolă, observă Lebedev, iar tu n-ai învăţat încă să le citeşti.

Alexei Antonovici ridică din umeri, jignit.

— Firește, nu ştiu să fac nimic din toate astea. Nu pot decît să te invidiez.

— De ce să mă invidiezi ?

Lebedev şedea pe divan, picior peste picior. Obrazul lui uscăţiv era pîrlit de soare, buzele arse de vînt. Ochii negri îi străluceau însă la fel de vioi. Purta o rubaşcă largă de stambă, încheiată într-o parte, şi nişte pantaloni largi din doc, ca hamalii şi săpătorii. Cizmele înguste, strînse armonică la glezne, erau destul de jerpelite, deşi nu aveau încă nevoie de o reparaţie urgentă. Pe podea, la picioarele lui Lebedev, zăcea o legătură, din acelea cu care se duc de obicei muncitorii la baie.

— În toate privinţele. Din pricina talentelor tale, îl lămuri Alexei Antonovici. Să luăm, de pildă, chiar acum înfăţişarea ta. Poftim, şi-a ras de tot barba şi mustăţile, s-a tuns rotund, pe oală, sau cum se numeşte asta ? Cred că nu-i o perucă ?

— Nu, firește că nu-i o perucă, zîmbi Lebedev. Doar nu mă aflu pe scenă. Îşi pieptănă cu degetele părul des, uşor cîrlionţat.

— Te invidiez, te invidiez ! Eşti un talent. Eu n-aş putea ajunge niciodată să fac asta. Spune, Mişa...

— Vasea, Vasea, îl întrerupse Lebedev. Nu-s Mişa, ci Vasea. Vasili Ivanovici Plotnikov. Doar m-am prezentat de cum am intrat. Cum de nu te poţi obişnui cu nişte lucruri atît de simple !

— Înseamnă că pentru mine ele continuă să nu fie simple, spuse Alexei Antonovici cu amărăciune. Uite ce voiam să te întreb : eşti cu actele în regulă sau nu le ai de loc ? De ce te-ai îmbrăcat aşa ?

— Mă întrebi asta pentru siguranţa mea sau a ta ?

— Vasea, de ce vorbeşti aşa ? îl mustră Alexei Antonovici.

— Iartă-mă, am glumit. Dar ce vrea să însemne întrebarea ta ?

— Voiam să ştiu cum stai cu actele, numai ca să... Pe scurt, voiam să ştiu dacă trebuie să te ascund ori nu. Avem şi noi aici poliţie şi un serviciu al ohranei şi mi se pare că nu prea sînt în graţiile lor.

— Ohrana ? O ! Pavel Gheorghievici Kireev !

— Îl cunoşti ?

— Personal nu. Dar ştiu că există o asemenea persoană la Şiversk şi că nu mă cunoaşte.

— Se spune că are un miros fin.

— Ca oricare copoi. De altfel, nu te îngrijora, Alioşa, actele mi-s în perfectă ordine. Lebedev îşi vîrî mîna adînc în buzunarul pantalonilor şi scoase o batistă cu colţurile înnodate. Priveşte, nu-i un act ca toate actele ?

— Nu mă pricep la treburile astea, spuse Alexei Antonovici, cercetînd actul de identitate al lui Lebedev. Pare să fie în ordine. Dar nu degeaba există ohrană.

— Ei, de aceea există ştiucă în mare, ca să nu doarmă carasul ! rîse Lebedev şi-şi legă la loc actul în batistă. Află că am de gînd să intru chiar în labele lui Kireev al tău.

— Pentru ce ?

— Doar n-am venit aici în vizită ! Vezi tu, Alioşa...

Lebedev sări de pe divan şi, plimbîndu-se prin odaie, începu să spună că scopul lui este acela de a crea cercuri marxiste muncitoreşti pe şantierul căii ferate. Căci aici, în Siberia, nu există încă aproape nimic. Un colţ înapoiat. Vorbi apoi despre faptul că la Petersburg şi, în general, în toată Rusia, sînt acum numeroase cercuri marxiste, că aceasta e foarte important pentru strîngerea forţelor revoluţionare şi că „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare", creată la timpul său în Petersburg, a ajutat foarte mult la stabilirea şi la întărirea legăturilor între cercurile izolate. Că s-a reuşit să se facă greve mari, bine organizate, iar muncitorii să obţină astfel cîştig de cauză. Ar fi foarte bine dacă şi aici, la Irkutsk sau la Tomsk, s-ar

crea o asemenea uniune care ar lega mai tîrziu toate cercurile marxiste din Siberia...

— Crezi că e posibil acest lucru şi la noi ? îl întrerupse Alexei Antonovici.

— Da. De ce nu ? Oare muncitorii de aici o duc mai bine decît cei din Rusia ? Şi nu toţi muncitorii trebuie să-şi apere drepturile ? Nu, Alioşa ! Numai prin desfăşurarea unei agitaţii revoluţionare în mijlocul tuturor muncitorilor, iar apoi printr-un val de proteste, greve şi, în sfîrşit, prin răscoale cu arma în mînă — şi asta peste tot ! — se poate dobîndi libertate pentru popor...

Alexei Antonovici se uita cu încordare la Lebedev.

— Pentru ce toate acestea, Mişa ? întrebă el deodată.

Lebedev se opri brusc, la jumătatea vorbei.

— Cum pentru ce ? Pentru ce e nevoie de revoluţie ?

— Nu, nu de revoluţie în sine, ci de lupta aceea crîncenă, pesemne inevitabilă.

— Legea dezvoltării societăţii împărţite în clase. Trebuie neapărat să citeşti literatură ilegală. Şi pe cît cu putinţă mai multă.

— Are să se verse sînge, au să piară mii de vieţi şi, în primul rînd, vieţile aceloraşi truditori, ale muncitorilor. Oare nu se poate evita aceasta cu nici un chip ? Oare nu se poate să te adresezi raţiunii umane şi să restabileşti dreptatea între oameni, fără să apelezi la forţă ? Da, societatea e împărţită în clase, ştiu asta, dar înainte de toate sînt oamenii ! Şi reiese că ei nu se pot înţelege, că trebuie să înceapă lupta între ei...

— Da ! Dar o luptă de clasă, subliniez asta, în cadrul căreia nu e posibilă împăcarea. La a cui raţiune vrei tu să apelezi ? Vrei ca stăpînii capitalurilor să renunţe de bunăvoie la putere, la bogăţie ? Pe calea unor tratative ? Nu, Alioşa, numai printr-o luptă hotărîtă şi necruţătoare clasa muncitoare poate cuceri drepturile politice, puterea şi să devină stăpîna soartei sale. Printr-o luptă dusă pînă la capăt, pînă la nimicirea deplină a capitaliştilor, duşmanii ei. Lebedev făcu un gest brusc cu mîna, de parcă ar fi vrut să arate că încheie discuţia. Dar apoi adăugă cu o voce mai blîndă : Şi lupta aceasta, cred că înţelegi şi tu, va fi în mod inevitabil crîncenă şi sîngeroasă...

Alexei Antonovici nu-i răspunse nimic. Nu ştia nici el cum de se iscase discuţia aceasta dintre el şi Lebedev. Nici nu-i tre-

cuse prin gînd să-l contrazică. Era în întregime de acord cu el şi, în clipa aceea, voise doar să-şi exprime părerea de rău pentru sucita rînduială a lumii, unde totul se bizuie pe luptă şi silnicie, să arate cît de înspăimîntătoare îi era însăşi ideea unor ciocniri sîngeroase. S-ar părea că oamenii n-au temeiuri să nu trăiască în bună înţelegere. Şi totuşi nu-i aşa !... Sigur, toate acestea nu-s decît năzuinţe, visuri, realitatea e alta şi el înţelege foarte bine acest lucru... Dar cum să se determine pe sine însuşi să privească viaţa cu un ochi mai rece, mai sever ?

— Mişa, spuse el, nu te contrazic. Ai dreptate. Ai dreptate, fără doar şi poate. În sfîrşit... ai perfectă dreptate. Pe pămîntul acesta toate-s orînduite aşa cum spui tu. Dar îţi vine uneori să te rupi de el, să te laşi purtat pe aripi de vis, în înălţimi...

— O întrebare.

— Care anume ?

— Acolo, în înălţimile acelea există lucruri ca, de pildă, lipsa de drepturi şi despotismul ?

— Iar îţi rîzi de mine, spuse nemulţumit Alexei Antonovici.

— De loc, răspunde.

— Cînd vorbesc de o lume orînduită în chip ideal, strînse din umeri Alexei Antonovici, e de la sine înţeles că presupun că acolo nu există nimic din toate acestea.

— Numai că, vezi, noi trăim în mijlocul tuturor acestora. Şi oricît ai visa, viaţa ideală nu se va statornici pe pămînt de la sine. E bună viaţa asta ideală, numai că trebuie s-o făureşti.

— Ştiu...

— Atunci de ce naiba mi-ai împuiat urechile o jumătate de oră încheiată ?

— Nu te supăra, Mişa. Multe am început să le deslușesc acum într-o lumină cu totul nouă. Dar nu-i atît de uşor să mă dezbar de concepţiile mele vechi. Şi dacă-ţi par un visător...

— Bine, visătorule ! De un lucru sînt convins : cauza revoluţiei n-ai s-o trădezi. Cred în tine ca într-un vechi prieten ce-mi eşti. Te cunosc şi te ţin minte cum erai pe vremuri, un căutător al ţelurilor înalte ale vieţii. Dar ce poate fi mai nobil decît lupta pentru libertatea poporului, Alioşa ?

— Am să te ajut în toate, spuse Alexei Antonovici, privindu-l cinstit, drept în ochi. Dar să trag cu arma şi să ucid n-am să pot. Nu... nu, asta mi-e peste puteri.

— Da ? Ei bine, deocamdată nici nu e nevoie să tragi cu arma. Pentru început, las la tine această boccea. În ea se află literatură interzisă. Te rog s-o păstrezi. Ai să-i găseşti un loc sigur ?

— Îi găsesc. Fii liniştit.

— Şi-ţi dau un sfat : citeşte cărţile acestea. O să iau din ele pe măsură ce voi avea nevoie. Se înţelege că nu rămîn să dorm la tine. Un flăcău în rubaşcă de stambă şi şalvari uriaşi să tragă la un medic ! Aici pînă şi lui Kireev nu i-ai putea aduce vreo vină dacă o să-şi dea seama că nu-i a bună. Şi pe urmă, şi limba să ţi-o tai, tot Mişa ai să mă strigi... Ei, rămîi cu bine, mă duc să-mi închiriez un pat de dormit, iar mîine dimineaţă o să mă tocmesc la lucru, la Mannberg. Visurile şi discuţiile despre lucruri înalte nu le exclud. O să mai visăm noi doi şi o să mai vorbim despre multe. Dar mai tîrziu.

Îşi puse în cap şapca lui boţită şi jerpelită şi se transformă dintr-o dată într-un simplu flăcău-salahor. Dinadins smîrcîi comic din nas şi-şi trase şalvarii.

— Care va să zică, colindai eu în lung şi-n lat Raseia întreagă şi acu o pornii spre Sibiria, rosti el lungind puţin vocalele şi strîngînd din pleoapa dreaptă, după cîşlig mare, care va să zică. După ruble grele.

Alexei Antonovici se uita la el uluit. Să juri, nu alta, că-i un muncitor sezonier de la şantierul căilor ferate !

— Mişa, rămîi totuşi. Curînd are să se întoarcă mama. Bem un ceai împreună. Şi nu vru să-l lase să treacă.

Lebedev îi făcu şiret cu ochiul şi se scărpină la gît.

— Mulţam frumos, care va să zică. Noi de-alde ăştia, dacă ne umplem burdihanul cu ceai, e ca şi cum l-am spăla pe din afară. Eh ! Dacă am da pe gît o duşcă ! Şi pe deasupra niscaiva scrumbie cu ceapă ! plescăi el.

— Ai început să bei, Mişa ? întrebă mirat Alexei Antonovici. O să găsim şi asta. Am pentru musafiri.

— Nu beau, Alioşa, răspunse Lebedev, de data aceasta cu glasul lui obişnuit. Îţi mulţumesc că m-ai poftit, dar nu mai pot zăbovi la tine.

— Pe aici e deocamdată linişte.

— N-are a face. Toate lucrurile cu măsură. Uite, m-ai întrebat de ce m-am îmbrăcat aşa. Da, Alioşa, am şi actele mele adevărate. Dar după ele Lebedev e un fost deportat. M-ar primi poate la lucru, dar ar începe pe dată să mă urmărească. În

schimb, Vasili Ivanovici Plotnikov n-a fost în viaţa lui pus sub urmărire. E un flăcău de pe lîngă Riazan, care a venit aici să cîştige ceva bani. Afară de aceasta n-are nici un alt gînd în cap.

— Dar dacă o să se afle într-un fel oarecare că eşti Lebedev?

— Nu trebuie să se afle.

— Mişa, rosti jenat Alexei Antonovici, poţi să nu-mi răspunzi dacă n-ai voie să vorbeşti despre aceasta, dar tare aş vrea să ştiu cum de nu ţi-e teamă să-ţi începi... să-ţi începi misiunea... sarcina pe care ai primit-o printre nişte oameni cu totul necunoscuţi? S-ar putea să fie printre ei trădători, provocatori...

— S-ar putea. Dar cum altfel ? În asta şi constă riscul muncii conspirative. Lebedev rîse. De ţi-e teamă de lupi, nu te duce în pădure ! Apoi, băgînd de seamă că Alexei Antonovici s-a posomorît, adăugă : Nu te nelinişti, Alioşa, vom căuta oameni de nădejde. Uite, de pildă, am şi căpătat două adrese, mai bine zis numele a doi muncitori din sectorul lui Mannberg. Şi Lebedev rîse din nou. Iar în oraş te am pe tine. Şi mai sînt şi alţi oameni. Dar spune-mi : mi-ai pus întîmplător întrebarea aceasta ?

— Vezi, Mişa, îmi venise o idee... La Mannberg munceşte ca slujnică o femeie pe care o cunosc puţin. E foarte simpatică, a trecut prin multe necazuri şi, pe cît mă pricep eu la oameni, e o femeie cu suflet curat. De aceea m-am şi gîndit...

— Spui că lucrează la Mannberg ? întrebă Lebedev cu interes.

— Da, din păcate. Nu m-am gîndit la asta.

— Dimpotrivă, asta poate fi de-a dreptul minunat ! exlamă Lebedev. Dar trebuie să-mi vorbeşti despre ea amănunţit. Cum o cheamă ?

— Koronotova Elizaveta.

Şi Alexei Antonovici îi povesti tot ce ştia despre Liza.

— Ei bine, vorbi Lebedev, după ce-l ascultă pînă la capăt pe Alexei Antonovici, cred că într-adevăr merită s-o am în vedere pe femeia aceasta. Acum am plecat. Salut-o din partea mea pe Olga Petrovna. Lebedev îi strînse mîna lui Alexei Antonovici. Rămîi cu bine. Cînd o fi să vin, o fac noaptea.

Alexei Antonovici îl petrecu pînă la portiță.

Un simțămînt nedesluşit de teamă nu-l părăsea pe Mirvolski. Încerca de mult simțămîntul acesta şi nu reuşea cu nici un chip să se dezbare de el. Aşa se întîmplă cînd se apropie ceva nou, necunoscut, dar măreț, în stare să-ți răstoarne întreaga viață. N-ai cum să-l eviți şi nici altă cale pe care să apuci. Discuția din ziua aceea cu Lebedev îi întărise acest simțămînt. Dar, în acelaşi timp, apăruse în el şi oarecare mîndrie. Cineva crede în el, îşi pune nădejdea în el, îi încredințează poate chiar propria-i viață ! Mîndria aceasta nu semăna cu obişnuitul orgoliu al medicului, care se bucură de încrederea bolnavilor şi căruia aceştia îi încredințează de asemeni viețile lor încredere ce izvorăşte din conştiința propriei lor neputințe, căci pentru un om bolnav nu există altă ieşire. Aici însă era altceva, Lebedev venise la el ca la un prieten. Şi nu venise ca un om neajutorat. Lucrul acesta trebuie înțeles şi prețuit !

Alexei Antonovici săltă legătura lăsată de Lebedev. Cam grea ! Unde s-o pună, pînă să-i pregătească o ascunzătoare ? Poate că cel mai bine ar fi s-o pună în sertarul de jos al şifonierului. Luă legătura şi o duse în odaia lui. Întorcîndu-se în camera unde stătuse de vorbă cu Lebedev, se hotărî s-o aerisească. Prea era aerul înăbuşitor. Camera se afla în colțul casei şi avea două ferestre care dădeau în stradă şi două într-o ulicioară. Alexei Antonovici trase perdelele şi deschise canaturile ferestrelor ce ieşeau în stradă. În aceeaşi clipă, cum se întîmplă cînd se produce curent, se mişcară perdelele ferestrelor dinspre ulicioară. Alexei Antonovici se duse pînă acolo, dădu la o parte cu mîna tulul uşor...

Pe banca de lîngă poarta grădiniței, cu spatele la el, şedea Iarbă-dulce şi desena cu bățul, asemenea lui Pitagora, niște figuri geometrice pe nisip.

Alexei Antonovici simți că-l furnică pe spinare. Dar senzația aceasta oribilă de spaimă dispăru tot atît de repede cum apăruse. Alexei Antonovici îşi recăpătă cumpătul.

— Ghenadi Petrovici ! îl strigă el pe Iarbă-dulce de pe locul unde stătuse de vorbă cu Lebedev şi cu glas la fel de scăzut.

Iarbă-dulce nu întoarse capul, continuînd să plimbe bățul pe nisip.

— Ghenadi Petrovici ! repetă Alexei Antonovici.

Iarbă-dulce rămase în aceeaşi poziţie.

— Ghenadi Petrovici ! strigă Alexei Antonovici, de astă dată cu vocea ridicată şi apropiindu-se de fereastră.

— Da ! Ce doriţi, Alexei Antonovici ? răspunse grăbit Iarbă-dulce. Se sculă şi se înclină respectuos.

— Vreau să te rog să-l strigi pe flăcăul care a ieşit acum de la mine.

— Care flăcău ? întrebă nedumerit Iarbă-dulce. Nu văd pe nimeni prin apropiere.

— Păi, chiar acum a ieşit. Oare a apucat să treacă strada ?

Iarbă-dulce alergă pînă la încrucişarea străzilor. Se uită în dreapta, în stînga şi se întoarse înapoi.

— Am onoarea să vă raportez, Alexei Antonovici, îşi desfăcu el braţele, că nu-i nimeni. Slavă domnului, vederea mi-e bună, dar afară de două femei care se-ntorc în oraş pe şosea *per pedes apostolorum,* ceea ce înseamnă...

— Glumeşti, Ghenadi Petrovici ! exclamă indignat Alexei Antonovici. Doar n-a intrat în pămînt !

— Aceasta este îndeobşte o însuşire a duhurilor necurate şi mai puţin a oamenilor vii. Neştiind însă din ce categorie face parte cunoştinţa dumneavoastră... Vă rog să mă iertaţi...

— Nu înţeleg, urmă Alexei Antonovici, cum se poate să nu-l fi văzut ? A trecut doar prin faţa dumitale !

— Răpus de arşiţă, m-am aşezat să mă odihnesc la umbra copacilor minunatei dumneavoastră grădini. Poate că s-a întîmplat înainte de venirea mea, Alexei Antonovici ?

— Nu ştiu, rosti rar Alexei Antonovici, dumneata stai aici de mult. Te-am văzut tot timpul. Cel puţin de-o oră.

— Da de unde ! se înclină Iarbă-dulce, zîmbind slugarnic. Numai de două-trei minute, dacă insistaţi, poate cinci.

Alexei Antonovici oftă uşurat.

— De altfel, de ce ne certăm ? spuse el. Nu mai are nici o importanţă, de vreme ce flăcăul a plecat...

— Cum credeţi, Alexei Antonovici, dădu din umeri Iarbă-dulce, eu am susţinut disputa numai sub formă de răspunsuri la întrebările dumneavoastră.

— Atunci bine, bine. Şi Alexei Antonovici se întoarse.

Lovind cu băţul în pietrele trotuarului, Iarbă-dulce porni de-a lungul gardului. Deodată se opri.

— Dar cum era îmbrăcat, Alexei Antonovici ? Dacă-l întîlnesc, printr-o întîmplare fericită, îi pot transmite ce-mi veți porunci.

— Surtuc cenușiu, pantalonii peste cizme și o șapcă cu cozoroc de lac, spuse liniștit Alexei Antonovici. Nu te osteni să-i transmiți nimic, Ghenadi Petrovici. Dacă i-o veni lui, o să treacă și singur.

— Hm ! Surtuc cenușiu, pantalonii peste cizme, căzu pe gînduri Iarbă-dulce. Nu, nu l-am văzut. Dar a trecut unul cu pantaloni largi de doc și cămașă de stambă...

11

Curînd se întoarse și Olga Petrovna de la plimbare. Fusese la rîu să se scalde și părul îi era încă ud.

— Ah, ce bine-i la rîu ! spuse ea, sărutîndu-l pe frunte pe Alexei Antonovici. Te sfătuiesc să te duci și tu să te scalzi. Pe asemenea zăpușeală e singura mea plăcere.

Adusese cu ea aerul proaspăt al rîului, mireasma amăruie de pelin și de mentă sălbatică. Alexei Antonovici se simți deodată atît de bine, de parcă a odiere de vînt din munții înverziți umpluse odaia.

— Pare-mi-se că am să-ți urmez sfatul, răspunse el, măicuța mea înțeleaptă.

— Nu mă linguși, nu mă linguși, Alioșenka, spuse Olga Petrovna, fără a încuraja tonul fiului ei. Și, băgînd de seamă că fața lui are o expresie neobișnuită, întrebă : Te-a neliniștit ceva ?

Alexei Antonovici o luă pe Olga Petrovna de mîini, o duse pînă la divan și se așeză alături de ea.

— A fost aici Mișa Lebedev, spuse el scurt.

— Lebedev ? întrebă Olga Petrovna. Mihail Ivanovici ? A sosit din Petersburg ?

— Da, mamă, din Petersburg.

— Așa ! exclamă Olga Petrovna. Și ce a povestit despre Aniuta noastră ?

Spusese „Aniuta noastră" atît de firesc și degajat, de parcă Aniuta i-ar fi fost fiică.

Alexei Antonovici se aplecă şi-şi cuprinse genunchii cu braţele.

— Munceşte la zeţărie... spuse el încet.

— Aşa mi-am închipuit şi eu, după ultimele ei scrisori, deşi, nu ştiu de ce, s-a ferit să scrie direct despre asta.

— Şi, pe deasupra, într-o tipografie ilegală, mamă.

— Ah, asta e ! exclamă fără voie Olga Petrovna. Şi un lung şir de amintiri chinuitoare i se perindă într-o clipă pe dinaintea ochilor. Se îndreptă brusc din spate şi spuse cu severitate : Ce să-i faci, pesemne că aşa trebuie, glasul ei suna puţin alterat, astăzi tineretul îşi alege singur drumul. Caută nou. Atîtea vieţi au pierit în lupta pentru ideile noi, dar aceasta nu-i opreşte pe oameni. Înseamnă că merg spre o ţintă dreaptă. Să meargă atunci.

— Mamă, mi-e teamă pentru Aniuta, nu mi-o pot închipui în chip de ilegalistă. Parcă o văd înaintea ochilor, atît de gingaşă, de feminină...

— Alioşa, nu cunoşti de loc femeia rusă, spuse Olga Petrovna cu o dojană blîndă în glas. Gingăşia şi forţa sufletească nu sînt însuşiri contradictorii la ea.

— Şi una dintre aceste femei eşti tu, mamă.

— De ce să nu-i recunoşti aceste însuşiri şi Aniutei ?

— Nu că nu i le-aş recunoaşte, mamă, dar pur şi simplu... mă tem să n-o pierd.

Olga Petrovna se uită cercetător la fiul ei. Îşi ridică braţele pe după cap şi începu să-şi împletească domol părul la ceafă.

„Ce-am făcut ? se gîndi ea. Cum de-am putut îngădui inimii să domine totul ? Alioşa repetă acum aceleaşi cuvinte cu care încercam pe vremuri să mă conving singură, atunci cînd voiam să-l feresc de soarta tatălui său..."

— Şi ce-a mai povestit Mihail Ivanovici ? întrebă ea cu glas liniştit, ca fiul ei să nu observe expresia de descumpănire care-i tulburase o clipă chipul.

— Spunea că şi Aniuta o să vină curînd aici. Adică nu chiar aici, ci la Tomsk.

— Ea n-a scris nimic despre asta.

— Nu, mamă, Mişa spune că asemenea lucruri nu se scriu.

— Nu înţeleg : de ce la Tomsk ? întrebă Olga Petrovna, terminînd pieptănatul şi lăsîndu-şi mîinile pe genunchi. Aşa, într-adevăr, o să vă pierdeţi unul de celălalt. Tu n-ai voie să pleci din Şiversk. Ce motive o îndeamnă să facă asta ?

— Mamă, Alexei Antonovici se sculă în picioare şi se întoarse cu faţa spre ea, iartă-mă că te-am silit să faci pe anchetatorul şi am răspuns numai la întrebările tale. Nu voiam să te neliniştesc zadarnic şi să-ţi mărturisesc greutatea ce o am pe inimă. Dar văd că nu trebuie să ascund nimic de tine. O să-mi fie şi mie mai uşor, fiindcă ai să mă ajuţi întotdeauna cu sfatul tău...

— Hai, spune-mi tot, Alioşa.

— Uite ce-i, mamă... Mă consideram un om cult, citit. Am absolvit, mă rog, universitatea. Dar ştii, de cînd am început să mă văd cu Aniuta, mi-am dat seama că, cu toată învăţătura mea, în capul meu era un haos, în timp ce gîndirea ei era limpede, deşi îi lipseau cunoştinţele mele. Dar Aniuta mă iubea ! Înţelegi acum ce s-a petrecut în sufletul ei cînd s-a hotărît, în ciuda tuturor greutăţilor, să plece la învăţătură ? Voia să creadă în idealurile mele, dar nu putea, fiindcă ideile mele nu izbuteau să-i pătrundă în conştiinţă. Aniuta era de acord cu mine, dar eu nu eram în stare s-o conving. Avea o încredere oarbă în mine. Şi a vrut să ajungă să mă creadă nu orbeşte, ci conştient.

— Şi ? întrebă monosilabic mama, simţind că fiul ei avea să-i mărturisească ceva ce-l apăsa nespus de mult.

— Dar dacă ea, acolo, în mijlocul altor oameni, are să înţeleagă ceea ce n-am reuşit eu să înţeleg şi va ajunge la convingerea că oamenii aceia îmi sînt superiori, că-s mai inteligenţi decît mine ? Asta va însemna, mamă, sfîrşitul dragostei noastre !...

— Da, spuse Olga Petrovna, surprinsă de această concluzie, tot ce se poate. Dragostea oarbă nu ţine mult.

— Mamă, Aniuta n-o să aibă parte de studii superioare, e cît se poate de limpede acum. Însă ea învaţă cu pasiune altceva, care-i umple întreaga viaţă. Iar eu, cu studiile mele... habar n-am cum să le aplic în viaţă, în afară de faptul că vindec bolnavi. Or, asta, după cum se vede, nu-i destul. Şi ştii, mamă, am impresia că Aniuta procedează mai bine. Dar eu n-am destulă tărie...

Olga Petrovna se rezemă cu umărul de speteaza divanului, mîngîindu-şi alene fruntea cu vîrful degetelor. Iată că venise şi clipa unei asemenea discuţii... Oare poate să ia totul asupra ei ? Şi, pe deasupra, să-şi piardă în felul acesta şi autoritatea de mamă...

— Alioşa, spuse ea, Aniuta procedează bine. Cît despre tăria ta... De... Are să-ţi fie foarte greu, Alioşa. Dar eu am să te ajut s-o dobîndeşti... Şi mie mi-e greu acum. Foarte greu, Olga Petrovna se sili să zîmbească. Aşa mi-a fost soarta din totdeauna... Şi ca să nu-i dea timp fiului ei să răspundă, adăugă repede : Nu mi-ai spus, Alioşa, de ce se mută Aniuta la Tomsk ?

— Mişa mi-a spus că şi acolo e nevoie de zeţari şi că Aniuta iubeşte nespus de mult Siberia.

Se duse pînă la fereastră şi se aşeză în poziţia lui preferată, cu mîinile sprijinite de pervaz. Priveliştea muntelui Voznesenskaia îl liniştea întotdeauna şi-i punea în ordine gîndurile. Rămase aşa mult timp, şi de astă dată, urmărind cum se scurg căruţele pe şoseaua Moscovei. Panglica galbenă a drumului nisipos părea că se topeşte sub sulițele fierbinţi ale soarelui, şi roţile căruţelor se rostogoleau cu greu ca pe o fîşie de smoală topită. Olga Petrovna aştepta în tăcere. Cunoştea obiceiul fiului ei şi nu voia să-l tulbure.

— Mamă, spuse deodată Alexei Antonovici fără să se întoarcă, ştii la ce m-am gîndit ? Tocmai pe acest drum l-au dus la ocnă pe tatăl meu.

— Spre ocnă nu-i alt drum, Alioşa.

— Da, nu există alt drum. Hai, spune-mi : a fost el oare mai mult decît o simplă cunoştinţă a lui Bakunin şi Tkaciov ?

— N-am nici azi motive să-ţi ascund adevărul.

— Şi... iartă-mă, mamă, eu sînt medic din mila duşmanilor tatălui meu. Crezi c-ai făcut bine că le-ai cerşit mila ?

— Sînt mamă, Alioşa, spuse încet Olga Petrovna. Iar tu erai pe atunci un băieţel.

— Ai spus „pe atunci" ?

— Da. Iar azi eşti bărbat.

Alexei Antonovici tăcu din nou. Olga Petrovna se apropie de el şi-l cuprinse cu braţul pe după umeri.

— Alioşa, întrebă ea, Mihail Ivanovici nu ţi-a lăsat nimic ?

— Da, mamă, mi-a lăsat.

Se înţeleseseră unul pe celălalt.

— Trebuie să le ascunzi cît mai bine.

— Şi eu mă gîndesc la asta, mamă.

Şi Alexei Antonovici îi povesti cît se poate de amănunţit convorbirea lui cu Iarbă-dulce. Olga Petrovna îl asculta cu atenţie.

— Alioşa, cum de n-ai controlat dinainte ferestrele ?

— Eram convins că-s închise. Oare Ghenadi Petrovici să fi auzit convorbirea noastră ? Ştii, mamă, mă neliniştește faptul că în ultima vreme se poartă parcă mai duşmănos faţă de mine. Observ asta mai cu seamă de cînd l-am criticat aspru.

— Criticat ? De ce, Alioşa ?

— A propus unei femei, Koronotova, să-i elibereze un certificat medical fals în schimbul unei sume de bani.

— Ghenadi Petrovici mi-a făcut întotdeauna impresia unui om cîinos, necinstit.

— Ai dreptate. Nici mie nu-mi place de loc.

— Atunci de ce nu poţi scăpa de el ?

— Am stat de vorbă cu Baranov, mamă. Nu mi-a dat voie să-l concediez.

— De ce ?

— Nu ştiu. Dar îl protejează în mod vădit. Mi s-a părut că Baranov, pur şi simplu, vrea ca Ghenadi Petrovici să fie neapărat în preajma mea.

— Atunci, cu atît mai mult, trebuie să ascunzi cărţile într-un loc cît mai ferit.

— Am să le fac o ascunzătoare bună în dulapul din cămara întunecoasă.

12

Iarbă-dulce se bărbieri cu o grijă deosebită. Apoi se spălă şi se pieptănă. Întîrzie mult în faţa oglinzii, îndreptîndu-şi mustaţa cu foarfecele şi smulgîndu-şi firele de păr din vîrful nasului.

Cu aceeaşi grijă şi atenţie îşi tăie şi-şi curăţă unghiile şi se apucă să-şi cerceteze costumul. Pantalonii, deşi stătuseră trei nopţi sub saltea, nu aveau dunga aceea subţire şi tăioasă, care încîntă inima oricărui filfizon. Afară de asta erau îngrozitor de lustruiţi la spate. Haina nu se afla nici ea într-o stare mai bună. Ce-i drept, găurile mai vizibile de la coate izbutise să le ascundă, cîrpindu-le cu aţă neagră, dar marginile erau atît de roase, încît postavul avea franjuri, iar pe alocuri se zărea chiar căptuşeala deschisă la culoare. Deşi Iarbă-dulce se străduise să

taie franjurile şi să mînjească cu cerneală căptuşeala, doar doar nu s-o vedea, era totuşi greu, chiar şi după o asemenea operaţiune, să consideri costumul onorabil.

După ce se mai privi o dată în oglindă, Iarbă-dulce îşi luă şapca şi clătină din cap.

— Degeaba am pus ouă crude în şapcă, atunci în piaţă, spuse el cu părere de rău, privind la pata închisă de pe postavul verde, s-a spart un ou şi mi-a stricat un lucru bun. Cozorocul nici nu mai ţin minte unde şi cînd l-am rupt. Dar nu-i nimic, nu haina face pe om.

Peste o jumătate de oră bătea la uşa din faţă a casei lui Vasilev. Îi deschise Klavdeia.

— E acasă Ivan Maximovici ? întrebă Iarbă-dulce, strecurîndu-se între Klavdeia şi canatul uşii.

— Acasă.

— Nu doarme ?

— Nu, e ocupat la dînsul în cabinet.

— Lasă-mă atunci să intru.

Iarbă-dulce împinse mîna Klavdeiei, reţinînd-o o clipă în mîna lui.

— Ce te-a apucat ? strigă Klavdeia şi se lovi cu cotul de uşcior.

— Uite că te-a pedepsit dumnezeu, chicoti Iarbă-dulce şi intră în antreu. Unde lucrează ? se opri el pe coridor.

— Am spus doar : în cabinet. Uite, chiar aici, răspunse supărată Klavdeia şi, frecîndu-şi cotul, plecă la bucătărie.

Iarbă-dulce căută din ochi uşa înaltă cu tăblie ce da în cabinet.

— Îmi daţi voie să vă deranjez ? întrebă el, crăpînd uşa.

— Intră ! se auzi dinăuntru.

Iarbă-dulce intră. Vasilev şedea la biroul său şi scria ceva. Abia ridică capul şi-i arătă nepăsător un scaun.

— Sînt felcerul de la spitalul districtual Şiversk, Ghenadi Petrovici Iarbă-dulce. Pşikin, adăugă el şi zîmbi prietenos.

Apucă apoi scaunul de spetează, îl trase mai aproape de masă şi se aşeză, liniştit şi sigur de sine. Îşi scoase cu băgare de seamă chipiul, şi-l puse pe genunchi, îşi îndreptă pieptănătura şi zîmbi iar.

— Ştiu, răspunse după o pauză Ivan Maximovici. Cu ce-ţi pot fi de folos ?

— Îmi daţi voie ? întrebă Iarbă-dulce arătînd oglinda şi, primind încuviinţarea „mă rog", se apropie de ea şi-şi curăţă fără grabă petişoara de pe reverul hainei. Am trecut pe-aici ca să-mi exprim sincera părere de rău în legătură cu nenorocirea care s-a abătut asupra dumneavoastră, Ivan Maximovici, spuse el, întorcîndu-se la locul său.

— Şi ? mormăi Vasilev, încovoindu-şi grumazul ca un taur. „Ce-i asta, toate lepădăturile şi-au pus în gînd să mă compătimească ?" îşi spuse supărat în sinea lui.

— Îndrăznesc să vă urez viitoare succese, Ivan Maximovici, şi să-mi exprim nădejdea că paguba pe care v-a pricinuit-o îngrozitoarea nenorocire nu va avea urmări grele asupra rodnicei dumneavoastră munci spre binele patriei şi că veţi găsi în dumneavoastră forţa sufletească pentru a face cît mai deplin...

— Iartă-mă, domnule... Iarbă-dulce, îi întrerupse Ivan Maximovici discursul pompos, asta-i tot ce ai să-mi spui ?

„Să fie oare beat ?" îi trecu o bănuială prin minte.

Iarbă-dulce zîmbi din nou :

— Mă iertaţi pentru deranj, Ivan Maximovici, se sculă el înclinîndu-se, dar chibzuind neîncetat, în ultimele zile, am ajuns la hotărîrea fermă de a sta de vorbă cu dumneavoastră, de a mă sfătui...

— În legătură cu ce ? întrebă Vasilev cu răceală.

— În legătură cu incendiul care s-a petrecut, Ivan Maximovici, încheie grăbit Iarbă-dulce, scoţînd bărbia înainte şi închizînd ochii.

„Nu, nu-i beat", strînse din umeri Vasilev şi cu glas tare :

— Şi ce anume ai vrea să-mi spui ?

— Au ars douăzeci şi două de case, fără s-o socotim pe a dumneavoastră, Ivan Maximovici.

— Da. Ştiu. Continuă.

— Douăzeci şi două de familii au rămas fără un acoperiş deasupra capului.

— Continuă.

— Datorită uşurinţei, proprie multor oameni, casele sinistraţilor s-au dovedit a fi neasigurate.

— Aşa. Şi mai ce ?

— Îndrăznesc să cred că, spre deosebire de alţii, căsuţa dumneavoastră era asigurată.

— Şi ce-i cu asta ?

— Şi că, primind plata pentru asigurare, n-aţi suferit nici o pagubă.

— Dar ce-ţi pasă dumitale de asta... domnule... Iarbă-dulce ? Vasilev împinse iritat abacul mai încolo pe birou.

— Îndrăznesc să cred, Ivan Maximovici, urmă Iarbă-dulce, fără să se fîstîcească cîtuşi de puţin, îndrăznesc să cred că, cu iscusinţa dumneavoastră în orice fel de treburi, apăsă uşor pe cuvintele „orice fel", n-aţi suferit vreo pagubă, ca alţii, ci se prea poate că, dimpotrivă, aţi avut un oarecare cîştig.

— Ei, drăcie ! se ridică Vasilev. De fapt, ce vrei dumneata ?

— N-am fost hărăzit cu fericita însuşire de a-mi exprima cu repeziciune gîndurile, dar am cu dumneavoastră o treabă foarte importantă. Vă rog să mă iertaţi.

— Vorbeşte mai repede...

— Vă rog din nou să mă iertaţi, Ivan Maximovici, dar luaţi-mă mai cu binişorul...

— Dar vorbeşte odată ! strigă Ivan Maximovici, abia stăpînindu-şi mînia.

— O clipă. Mi-am amintit în momentul acesta de Nikita Antipovici, răposatul, care a avut parte de o moarte de mucenic, fie-i ţărîna uşoară, *requiescat in pace,* ceea ce înseamnă : „Odihnească-se în pace !"

Iarbă-dulce se sculă şi-şi făcu semnul crucii, ducîndu-şi batista la ochi.

Ivan Maximovici se sculă şi el şi-şi făcu semnul crucii.

— Voiam să vă aud părerea, urmă Iarbă-dulce, aşezîndu-se pe scaun, ar fi cu putinţă oare ca un proprietar să-şi dea foc casei, dacă ar fi avut o asemenea casă, şi o dată cu asta să lase pradă morţii un suflet omenesc, numai ca să capete o asigurare care preţuieşte mai mult decît casa ?

Vasilev se încruntă.

— Nu-s dispus să răspund la asemenea întrebări. Ce vrei dumneata ?

— Trag concluzia din cuvintele dumneavoastră că o asemenea incendiere e cu putinţă. În acelaşi timp, mă interesează şi următoarea chestiune : s-ar apuca oare un asemenea proprietar să dea foc casei cu propriile lui mîini, ori ar pune pentru treaba aceasta pe altcineva ?

— Domnule Iarbă-dulce, te rog... începu plin de demnitate Ivan Maximovici, sculîndu-se de pe scaun.

Iarbă-dulce îl întrerupse :

— Şi mai am, vă rog să mă iertaţi, o întrebare : de ce nu mă daţi afară, Ivan Maximovici ?

— Ieşi ! Ivan Maximovici izbi cu pumnul în masă şi sări în picioare. Ieşi afară, ticălosule !

— Vă rog să mă iertaţi, se înclină Iarbă-dulce. Acum văd că concluziile mele erau greşite. Şi se îndreptă spre uşă. Mă interesa persoana incendiatorului, se opri el, punînd mîna pe clanţă.

— Persoana a fost identificată. Se fac cercetări.

Vasilev răscolea hîrtiile de pe masă, cu mîinile tremurînd de mînie şi de ciudă.

— Şi asupra cui a căzut bănuiala ?

Iarbă-dulce se întoarse la loc.

— Koronotov Porfiri, cel care a dispărut fără urmă...

— Porfiri Gavrilovici ? întrebă Iarbă-dulce.

— Ei da. Chiar dumneata ai declarat aceasta şefului de poliţie, domnului Suhov. Dumneata ai văzut cînd Koronotov a pus focul...

— Am greşit. Îmi retrag cuvintele. Nu l-am văzut pe Porfiri Gavrilovici...

— Cum nu l-ai văzut ? Atunci cine-i incendiatorul ?

— Dumneavoastră.

Vasilev se dete înapoi. Iarbă-dulce veni mai aproape şi, făcînd un gest cu capul şi cu umerii, ca şi cum ar fi vrut să spună : „Vă rog să mă iertaţi, dar eu n-am nici o vină. Împrejurările mă depăşesc", rosti :

— Îndrăznesc să cred că incendierea casei aţi săvîrşit-o cu propriile dumneavoastră mîini, ca să vă feriţi de martori de prisos, şi că nu v-aţi luat măsurile de prevedere necesare, ca urmare a lipsei dumneavoastră de experienţă în chestiuni de acest fel. În ceea ce mă priveşte, vă pot da un sfat...

Ivan Maximovici se făcu stacojiu la faţă. Cum ? ! Pe el, Vasilev Ivan Maximovici, negustor de rangul întîi, îl ameninţă şi-i dă sfaturi un beţivan de felcer !... Şi pehlivanul acesta îl numeşte aşa, pe şleau, incendiator !

— Afară ! strigă el scăpărînd din priviri. Ce, ai venit să mă şantajezi ?

Iarbă-dulce îşi îndreptă spinarea cu demnitate.

— Mi-aţi adus o gravă jignire, domnule Vasilev. Insist să vă cereţi scuze. Dinspre partea mea, vă repet, socot de datoria

mea să vă propun ca în amintirea robului lui dumnezeu Nikita, ucis de dumneavoastră...

Vasilev sări de la birou, ridică palma şi-l lovi pe Iarbă-dulce peste obraz.

— Am să te arunc pe scări, năpîrcă ! Chiar mîine o să fii închis pentru calomnie... Îţi arăt eu !... îşi agita el mîinile pe sub nasul lui Iarbă-dulce.

— Bine, las'să fie aşa, Iarbă-dulce se dădu înapoi, faptele dumneavoastră, domnule Vasilev, îmi sînt pe deplin limpezi. Totuşi, fără să nutresc vreo ură în suflet împotriva dumneavoastră, socot de cuviinţă să vă declar deschis că, în legătură cu tot ce am spus mai înainte, posed o dovadă materială de netăgăduit. Da. Am onoarea să vă salut ! şi, punîndu-şi cu grijă chipiul cu cozorocul de lac rupt în două, Iarbă-dulce ieşi din cabinet.

Vasilev stătu o clipă cu ochii închişi, ştergîndu-şi cu batista sudoarea ce-i brobonise deodată fruntea, apoi se repezi în urma lui Iarbă-dulce, strigînd :

— Stai !... Stai !.... Domnule Iarbă-dulce !... Ghenadi Petrovici !...

Îl prinse pe Iarbă-dulce de umăr tocmai în pragul uşii de la intrare.

— Vreau să te...

— Nu mai avem ce vorbi, domnule Vasilev, răspunse Iarbă-dulce şi, dînd jos cu un bobîrnac un fir de aţă ce i se prinsese de mînecă, coborî mîndru treptele cerdacului.

13

Iarbă-dulce rămase nespus de mulţumit de purtarea lui. Păşea îngînînd cu jumătate voce un cîntecel vesel.

— He-he-he, rîse el, amintindu-şi de ultimele lui cuvinte. Dibaci l-am mai strunit. Acum sînt sigur că de spaimă o să trimită bucătăreasa după mine. N-are încotro. S-a speriat de dovezi...

Dovezi nu avea nici una. Gîndul de a-l speria pe negustor cu dovezi materiale îi venise pe neaştepate. Şi dacă pînă atunci nu era pe deplin încredinţat că-l văzuse într-adevăr pe Ivan

Maximovici în noaptea aceea, acum acesta din urmă se trădase de-a binelea.

Iarbă-dulce își dădea prea bine seama că ar fi greu să-l poată învinui pe Vasilev, în fața instanței, că și-a dat foc casei și în același timp l-a omorît pe portar. Martori n-avea, și nici el, Iarbă-dulce, nu se bucura de o faimă prea bună... Se bizuia numai pe calomnie, dar una din acele calomnii de mari proporții care poate otrăvi întreaga viață a unui om. Totul se reducea la un singur lucru : la cît o să prețuiască Ivan Maximovici această calomnie ? Cît o să dea, ca s-o facă să dispară ?

Pășea, de astă dată fără să zîmbească, cu capul în jos, chibzuind asemenea unui matematician care rezolvă o problemă foarte complicată.

În colț o întîlni pe Klavdeia. Ducea o legătură de leurdă verde.

— Ce, te-ai săturat de ospeție, frumosule ? zîmbi ea, îndreptîndu-și basmaua strîns legată pe frunte. Ori nu te-au așezat la ceai ?

O lucire răutăcioasă fulgeră în ochii lui Iarbă-dulce. Nu-i plăcea batjocura muierilor. Zîmbetul Klavdeii îl lovi în inimă. Privind pieziș, răspunse fără grabă :

— Ivan Maximovici nu-i de o seamă cu mine. Dînsul e obișnuit să se învîrtă într-o societate mai sus-pusă. Am discutat numai despre afaceri. Leurda ai cumpărat-o din piață, Klavdeia Andreevna ?

— Da de unde ?

— Ca s-o mănînci ?

— Că doar n-o s-o aștern pe jos, rîse Klavdeia.

— Înțeleg. Aveam în vedere altceva : e atît de rea masa la Ivan Maximovici ?

— Da ce, crezi că mi se dă să mănînc de la masa stăpînilor ?

— Dacă nu ți se dă, he-he-he, iei dumneata pe furiș.

— Hoață n-am fost niciodată și tu, nerușinatule, nu-mi scoate ochii cu asta.

— Vai-vai, ce modestă e ! clătină din cap Iarbă-dulce. Cîtă cinste, cîtă nevinovăție ! Ca și fiica dumitale, Elizaveta Ilinișna...

— Tu să n-o bîrfești pe Lizanka mea, spuse Klavdeia, simțind cum îi dau lacrimile în ochi, n-a făcut niciodată nimic rău.

— Se vede că ești nărăvită în rele, Klavdia Andreevna, că nici purtarea ei n-o socotești rea.

— Ce purtare ?

— Ce purtare ? Înşelarea bărbatului, viaţă desfrînată ! i-o reteză Iarbă-dulce, ţintuind-o cu o privire veninoasă... Astăzi puţini mai cred în poveşti, Klavdeia Andreevna, să spui la alţii că fiica dumitale s-a măritat fată mare. Astea, Klavdeia Andreevna, să le îndrugi altora. Nouă nu e nevoie să ne împui urechile cu basme de-astea. Ştim cu toţii că Elizaveta Ilinişna a născut un copilaş, ştim şi că tatăl lui n-a fost Porfiri Gavrilovici. Şi dumneata ştii asta.

— Ştiu, răspunse maşinal Klavdeia, simţind dintr-o dată vechea şi chinuitoarea ei durere de cap.

— Dar că Elizaveta Ilinişna a sortit pieirii copilul viu ce l-a născut, asta poate că n-o ştii.

Pe lîngă ei trecu o ceată de copii cu porumbei în mîini. Unul dintre ei întoarse capul în timp ce fugea şi strigă :

— Hei, mătuşică, îţi pierduşi leurda !

Klavdeia stătea încremenită, frecîndu-şi, fără să-şi dea seama, cu degetele răsfirate, obrajii palizi.

— Minţi ! Minţi ! strigă ea deodată. Ea nu-i în stare de asta !

— Dar unde-i atunci copilul, dacă-mi dai voie să te întreb ?

Klavdeia se uită ameţită la Iarbă-dulce. Cum aşa ? Axionciha îi povestise că Liza a născut un prunc mort...

— Nu vreau să te las în ghearele îndoielii : îţi jur pe bunul dumnezeu, Iarbă-dulce ridică solemn mîna în sus, că l-a ucis.

Pe partea cealaltă a străzii se deschise o fereastră şi se ivi capul cuiva. Dispăru pentru o clipă, de parcă ar mai fi chemat pe cineva, şi îndată la fereastră apăru al doilea cap.

— Liza, Lizanka... şoptea Klavdia, sprijinindu-se de gard. Unde eşti, fulguşorul meu ? Tu mi-ai fi spus tot...

Iarbă-dulce coti după colţ şi porni în jos spre rîu, către podul plutitor, zîmbind satisfăcut.

— S-a pleoştit muierea, spuse el cu glasul pe jumătate, călcînd pe scîndurile netede ale podului plutitor, acu are s-o chinuie migrena...

Un căţel i se nimeri sub picioare. Îl lovi cu piciorul în coastă, iar cînd acesta, schelălăind jalnic, se refugie într-un colţ îndepărtat, îl chemă cu degetul.

— Fiu, fiu, cuţule ! Fiu, fiu !...

Căţelul scheuna încetişor cu botul pe labe şi se uita la Iarbă-dulce cu ochi blînzi şi trişti.

Pe bac se urcă o trăsură luxoasă. Din ea coborî Mannberg.

— Am onoarea să-l salut pe Gustav Evghenievici, spuse Iarbă-dulce, făcîndu-i loc.

Mannberg nu-i răspunse. Strîmbîndu-se dispreţuitor, aşa încît mustăcioara lui ascuţită căpătă pentru o clipă poziţia de „trei fără un sfert", îi făcu vizitiului un semn din deget.

14

Într-una din zile, cînd Mannberg era plecat după treburi în oraş, în vagonul Lizei se ivi un puşti.

— Mătuşică Liza, ieşi pentru o clipă. Te aşteaptă cineva.

Liza se uită cu mirare la băiat.

— Cine ?

Băiatul stătea, scobindu-se în nas şi scărpinîndu-şi cu călcîiul gol celălalt picior, muşcat tot de ţînţari. Cozorocul şepcii zdrenţuite îi era întors într-o parte.

— Cine să-l ştie ? Un nene...

Liza îşi aruncă broboada pe umeri şi ieşi împreună cu băiatul.

— De ce porţi cozorocul într-o parte ? întrebă ea din mers.

— Nu, scutură din cap flăcăiaşul, aşa l-a cusut ceaprazarul... cu cozorocul într-o parte. Uite-l, arătă el cu mîna, uite, nenea ăla de stă lîngă tufiş.

Liza trecu printre şirurile de corturi, aşezate ceva mai departe de vagonet. Iarba şi tufele pitice din jurul corturilor erau bătătorite, boţite, pline de lături. Pe nişte ţăruşi erau puse la uscat străchini şi ceaune, cu fundul în sus. În dreptul unora din corturi erau atîrnate la uscat rufe cenuşii, din pînză groasă, toate numai găuri şi petice. Locul arăta pustiu : muncitorii nu veniseră încă la masă.

Nu departe, în deal, începea o falie adîncă, săpată de ploi în pămîntul nisipos. Mai încolo falia se lărgea, devenea mai adîncă şi se transforma într-o rîpă, tivită cu pufuliţe violete, numite Iarba-sfîntului-Ioan. Pe mormanele de putregai surpate se şi aciuiaseră mesteceni tineri, cu frunze mari. Mlădiţele de pin se iţeau ca nişte cozi de veveriţă.

Rîpa, cu marginile zdrenţuite ridicîndu-se spre cer ca ţepii unei perii, se întindea pe vreo verstă şi jumătate şi se termina la

pîrău. Aici era întotdeauna întuneric şi răcoare. Brazii îşi uneau strîns vîrfurile, împiedicînd razele soarelui să pătrundă. De aceea muşchiul dintre copaci părea deosebit de pufos şi de verde. În gropi luceau ochiuri de apă curată. Serile, în vale plutea mirosul greu, ameţitor de merişor, ţipau înspăimîntător cucuvelele, ba chiar, cum povesteau muncitorii, pe lîngă pîrău rătăceau urşii. Nimeni nu venea pînă aici. Unii se temeau, iar alţii, pur şi simplu, nu simţeau nevoia să se înfunde într-o asemenea pustietate.

Liza se apropie şovăitoare de rîpă, la marginea căreia, lîngă o tufă de mălin, se afla un bărbat. Flăcăiaşul dispăruse printre corturi.

— Dumneata m-ai chemat ? întrebă Liza, cercetîndu-l din ochi pe necunoscut.

— Da.

Era îmbrăcat ca ceilalţi muncitori, cu nişte pantaloni largi de doc şi o rubaşcă din acelaşi material, cu brîu albastru. Gulerul îi era încheiat numai la nasturii de jos. Cizmele mari, grele, erau jerpelite şi, pe cît se vedea, nu fuseseră de mult unse cu catran.

Chipul necunoscutului, simplu, deschis, vădind o fire şugubeaţă, şi buza de jos răsfrîntă mult, ca o potcoavă, atunci cînd rîdea, îi plăcură dintr-o dată Lizei. Obrajii uscăţivi erau cojiţi din pricină că-i bătuse soarele, iar buzele arse de vînt, crăpate. Cînd necunoscutul, încruntîndu-şi sprîncenele şi aruncîndu-i o privire, îi întinse mîna, Liza băgă de seamă că ochii îi sînt negri de tot şi mîinile pline de băşici mari cu apă. „Are fruntea lată şi faţa ascuţită ca un ţăruş", se gîndi Liza uitîndu-se la tîmplele lui bombate şi simţind cu plăcere strîngerea de mînă scurtă, prietenească, puternică.

— Pe dumneata te cheamă Liza ? întrebă necunoscutul şi spuse îndată : Iar pe mine Vasea. Să facem cunoştinţă.

— Bună ziua.

— Aş vrea să stau de vorbă cu dumneata.

Liza se uită înapoi, la uşa vagonului care rămăsese deschisă.

— Ce să vorbim ? se fîstîci ea.

— Nu te teme de mine, Liza, zîmbi Vasea, dacă ai timp, hai să ne depărtăm puţin de aici.

— Am lăsat uşa deschisă, rosti Liza neştiind ce să spună, mi-e teamă să nu-i fure ceva stăpînului.

— Încui-o, iar eu o să te aştept în rîpă, îi propuse Vasea, arătînd într-acolo cu mîna, şi adăugă : Ţin mult să stau de vorbă cu dumneata.

Liza se întoarse fuga la vagon, luă de pe poliţă un lacăt mare, închise uşa şi, vîrînd lacătul în verigă, se opri.

„Ce-o fi vrînd de la mine ? se întrebă ea. Mă atrage în rîpă. Te pomeneşti că nu e singur."

Dar ultimele cuvinte ale flăcăului, rostite cu atîta sinceritate, învinseră îndoielile Lizei. Răsuci cheia în lacăt, o vîrî în buzunarul şorţului şi porni spre rîpă.

De la tufişul unde se întîlniseră, Liza se uită în jos. Întors pe jumătate cu spatele, aplecat înainte, Vasea şedea pe un trunchi putred doborît, uitîndu-se curios la ceva. Ah, asta era ! De vîrful unei crengi mlădioase de mesteacăn tînăr se agăţase o forfecuţă care se dădea ca într-un leagăn. Ia te uită, se mai ajută şi cu aripioarele... Caraghios ! Chipul flăcăului era luminat de un zîmbet plăcut. Pesemne că-i plăceau păsările. Un asemenea om se apropie de tine cu inima deschisă... Sub piciorul Lizei trosni o creangă uscată. Vasea se întoarse şi sări de pe trunchi.

— Credeam că nu mai vii. Nu mi-am dat seama că nu se cade să te chem dintr-o dată în pădure. Te rog să mă ierţi... Dă-mi mîna, aici pămîntul se surpă, poţi să cazi.

Întreaga lui purtare era simplă, prietenoasă, şi Liza simţi încredere într-însul. Dar cînd Vasea o întrebă : „Mergem pînă jos la pîrău ?", Liza îşi trase speriată mîna şi se împotrivi cu hotărîre :

— Nu. Nu mă duc.

— Totuşi te temi de mine, Liza, rosti Vasea cu amărăciune. Nu-i bine, dar e de înţeles. Atunci, hai să ne aşezăm, să-ţi povestesc aici despre ce-i vorba şi, dacă o să ai încredere în mine, n-are să-ţi mai fie teamă.

— Dar eu nu mă tem, protestă Liza.

— Ştiu, ştiu, o întrerupse Vasea, ai făcut bine. Şi adăugă parcă în treacăt : Iar eu am venit la dumneata ca la o cunoştinţă. Mi-a vorbit de dumneata Alexei Antonovici Mirvolski.

— Alexei Antonovici ? întrebă Liza, dîndu-se înapoi. Şi ce ţi-a vorbit de mine ?

— Mi-a spus că slujnica lui Mannberg e o femeie de treabă, cinstită, drăguţă. Că o cheamă Liza, o privea drept în ochi, şi

mai mult nu mi-a spus nimic. M-am gîndit atunci că o asemenea femeie poate să-ţi devină o prietenă bună.

Liza plecă sfioasă ochii şi întrebă cu îndoială :

— Dar dumneata de unde îl cunoşti pe Alexei Antonovici ?

— Noi doi am învăţat împreună la şcoală pe cînd eram copii. Şi pe urmă, vezi, el s-a făcut doctor, iar eu salahor. M-am întîlnit din întîmplare cu el în oraş şi mi-a vorbit de dumneata.

— Păi, de ce era să-ţi vorbească de mine ? întrebă Liza, care tot se mai îndoia de spusele noii sale cunoştinţe.

— L-am tras eu de limbă, rîse Vasea. I-am spus că plec încoace şi că nu cunosc pe nimeni aici. Ştii şi dumneata că sînt tot soiul de oameni — şi buni, şi răi ; cu cei răi nu-mi place să leg prieteşug. Ei, şi atunci mi-a spus numele dumitale. M-a sfătuit să fac cunoştinţă cu dumneata. Cică dumneata o să-mi vorbeşti şi de ceilalţi oameni.

— Păi, ce să vă vorbesc ? rosti Liza, căutînd să încheie această convorbire, neaşteptată pentru ea. Nu te poţi vîrî în sufletul omului, să vezi de-i bun ori rău. Şi apoi, asta-i după cum judecă fiecare. Pentru unii e bun, pentru alţii rău. Nu, nu ştiu...

— Să-mi spui ce crezi.

Liza zîmbi, neîncrezătoare. Nu, flăcăul ăsta era de-a dreptul curios ! S-a legat aşa, din senin... Pare un om simplu, deschis. Ia te uită ce obraz plăcut are ! O fi adevărat că se teme să dea peste oameni răi ? A învăţat la şcoală cu Alexei Antonovici... Înseamnă că Alexei Antonovici nu i-a vorbit nimic rău despre ea, ba chiar l-a sfătuit să facă cunoştinţă cu dînsa. Doctorul e aspru la prima vedere, da-i un om inimos.

— Uite chiar eu, cea dintîi, îs om rău, spuse Liza zîmbind cu tot mai multă căldură, aşa că nici să n-ai de-a face cu mine. Şi cu asta să terminăm.

— Bine, rîse Vasea, ne-am înţeles. Cel mai rău om de aici eşti dumneata. Şi pe alţii răi nici să nu mi-i mai numeşti. Numai pe ăi buni. Ei, care-ţi place dintre cei de-aici ? Dumneata pesemne că te vezi des cu muncitorii ?

— Mă văd, desigur. Sînt oameni buni, mulţi îmi plac, spuse Liza. Uite, să-l luăm măcar pe Eremei, şi pe Mark, şi pe Arhip Danilîci de asemenea. Leonti, aici i se spune simplu Leovka, parcă puţini îs... Uite, şi Ivan Prokopievici e mujic bun... dar mai bine cată-i singur.

— Ei, îţi mulţumesc şi pentru atît, Liza, dădu din cap Vasea. Văd că te grăbeşti. Nu te ţin mai mult.

— Ba nu, nu-i nimic, spuse Liza, am vreme. Numai că mă mir de un lucru : n-am vorbit de nimic...

Flăcăul acesta simplu şi voios îi plăcea din ce în ce mai mult.

— Ei, dacă nu te mai temi de mine, putem să mai stăm de vorbă, propuse Vasea. Vrei să ne vedem ? Vino iar mîine aici. Dar dacă te temi, spune-mi deschis. De ce să te fereşti ?

— N-am de ce să mă tem, răspunse cu hotărîre Liza, dar aşa, parcă mi-e peste mînă şi n-are rost. De ce să mă întîlnesc cu dumneata ?

— Dar oare nu te plictiseşti singură ? exclamă Vasea. Ştiu doar că stai mereu singură. Iar omul îi e prieten celuilalt.

— De-ar fi aşa, zîmbi din nou Liza. Dar lumea zice dimpotrivă : omul e lup pentru celălalt.

— Degeaba spune, făcu Vasea a dojană.

— Ştiu asta după mine.

— Nu-i adevărat. Vrei să-ţi dovedesc ?

— N-ai cu ce să-mi dovedeşti, susţinu Liza.

— Uite cum : dacă n-ai să poţi să dovedeşti dumneata cele ce spui, înseamnă că eu am dreptate.

Această mică ciondăneală o amuză pe Liza. Era distractiv şi interesant să stai de vorbă cu un asemenea om. De mult ar fi trebuit să plece, dar zău, parcă nu-i venea să-l lase !...

— Eu am să-ţi dovedesc ! spuse ea cu încredere în sine.

— Încearcă, da n-o să izbuteşti, rîse Vasea şi ochii lui negri sclipiră.

— Am să izbutesc, îţi spun...

— Iar eu îţi spun că nu...

— Ba da ! Numai că n-am vreme.

— Atunci, vino mîine.

— Păi, nu ştiu...

— Vino. Zău, Liza, vino ! O să-ţi povestesc despre Petersburg : ce case-s acolo, ce străzi, ce fabrici, cum trăiesc acolo muncitorii. Vrei ? Te aştept.

— Nu ştiu...

— Ai să vii ?

— Nu cred...

Liza se gîndi mult în seara aceea, iar în dimineaţa următoare se codi, dar pînă la urmă se duse.

„Dacă are să înceapă să-mi înşire alt soi de vorbe plec, şi gata", hotărî ea.

După ce stătu cu el un ceas încheiat, Liza se întoarse acasă pe deplin încredinţată că Vasea-i om cumsecade şi nu vreun fluşturatic necuviincios.

Începu să se întîlnească cu el, fără să mai şovăie, în fiece zi. Vorbeau despre multe şi cel mai ades despre viaţa oamenilor simpli, dar la capătul convorbirii ajungeau mereu la controverse : Liza susţinea că pe lume e multă amărăciune, iar Vasea o încredinţa că-i mai multă fericire decît necaz, numai că fericirea trebuie să ţi-o dobîndeşti singur.

— S-o găseşti, poate, îl înfruntă Liza.

— Nu, s-o cucereşti. Dacă o cucereşti prin luptă e mai trainică.

— Şi cu necazurile ce să faci ? întreba Liza.

— Pe acestea trebuie să le nimiceşti cu mîinile tale. Fericirea s-o cucereşti, iar necazul să-l nimiceşti.

— Of, ce viteaz eşti !

Drept răspuns Vasea se mulţumea să rîdă.

15

Mannberg era prost dispus de dimineaţă. La versta a unsprezecea, lîngă podeţul care trecea peste un pîrău din pădure, terasamentul se lăsase, linia se strîmbase şi locomotiva venind în plină viteză cu o garnitură goală se rostogolise de pe şine. Fuseseră serios avariate patru vagoane-platforme, fochistul rănit şi circulaţia întreruptă pentru o zi întreagă. De ce se întîmplaseră toate acestea ? Fiindcă stratul de sol spălat de ape nu fusese înlăturat şi turnaseră dintr-o dată nisip peste el. Apoi, treptat, apa începuse să se infiltreze în terasament, nisipul se lăsase şi iată... N-avea pe cine trage la răspundere, de vreme ce el însuşi fusese de faţă la aşezarea terasamentului. Pagubele, desigur, nu erau cine ştie ce, dar vestea putea să ajungă pînă la urechile ştabilor cei mari şi atunci n-avea să se mai bucure de încrederea de pînă acum.

Tocmai se întorsese de la locul accidentului şi şedea la masa de scris, uitîndu-se posomorît pe fereastră şi bătînd darabana

cu degetele pe coperta unui îndreptar. Liza ştia că în asemenea clipe era mai bine să nu se apropie de el. Îi pregătise dejunul, dar n-avea curaj să i-l ducă, aşteptînd ca Mannberg s-o cheme singur.

— Fata mea !...

Liza alergă pînă la uşa vagonului. Cine o fi venit la vreme atît de nepotrivită ? Mulţi o strigau aşa...

Lîngă treptele vagonului stătea un muncitor în vîrstă, într-o cămaşă neagră, ferfeniţă, cu pantalonii numai petice, foarte palid şi tulburat. Liza îl cunoştea : îl chema Ivan Prokopievici şi era de undeva, de pe lîngă Celiabinsk. Om bun. O duce greu, are familie mare, dar cîştigă puţin şi boleşte într-una.

— Fata mea, acasă-i inginerul ?

. Liza se uită înapoi şi-l preveni prin semne pe Ivan Prokopievici :

— Sst ! E foc de supărat azi.

— Oricum o fi, oftă din greu Ivan Prokopievici, te rog, chemă-l afară, fata mea.

Mannberg încetăţenise regula că muncitorii n-aveau voie să intre în vagon. Ieşea el însuşi şi le asculta cererile stînd pe scara vagonului. Orele pentru asemenea convorbiri erau fixate cu stricteţe. Ivan Prokopievici venise la un ceas nepotrivit.

— Vai, pleacă mai bine, îl rugă Liza. N-am să-l chem de loc.

— Dacă ai şti cîtă nevoie am să-i vorbesc ! Ivan Prokopievici îşi duse mîinile la piept şi începu să tuşească. Hai, spune-i să iasă, fata mea...

Liza se uită la el cu milă şi se duse la Mannberg.

— Alungă-l de aici ! porunci Mannberg, ţintuind-o pe Liza cu ochii lui mici şi răi. Să-şi cunoască orele. Ai înţeles ?

Fîstîcită, Liza îi transmise muncitorului cuvintele lui Mannberg. Acesta dădu amărît din mîini, se pregăti să plece, dar apoi se răzgîndi şi, apucîndu-se de bara lungă de aramă, începu să urce treptele vagonului. Liza şopti speriată :

— Vai, nu-i voie, nu-i voie... şi se aşeză în drumul lui.

Zgomotul ajunse pînă la Mannberg. Întoarse capul, ascultă şi, smulgîndu-se brusc de pe locul lui, ieşi în fugă pe platformă. Liza, speriată, se dete în lături. Ţinîndu-se de bară, Ivan Prokopievici rămase pe ultima treaptă.

— Aşa, şuieră Mannberg printre dinţii strînşi, va să zică, aţi început să vă vîriţi şi în vagon ?

— Domnule inginer, spuse rugător muncitorul, am primit o scrisoare de acasă. Mi-a murit nevasta...

— Şi ce-i cu asta ?

— Mi-au rămas doi copii. La oameni străini...

— Şi ce amestec am eu în treaba asta ? aruncă Mannberg cu răceală.

— Or să piară ! Ar trebui să le trimit nişte bani...

— Dar ce mă priveşte pe mine ?! strigă Mannberg cu glas tare, plin de răutate.

— Am venit să vă cer bani, încheie Ivan Prokopievici, ploconindu-se.

— Bani ? Ce bani îmi ceri tu mie ? Toţi muncitorii capătă la mine bani prin administrator.

— Nu mi se cuvin bani, spuse Ivan Prokopievici şi începu să tuşească, apucîndu-se cu mîna de piept, am bolit toată luna.

— Atunci ce vrei ? Tu să nu munceşti, să boleşti, iar eu să-ţi plătesc bani ? Aşa vrei ? Mannberg îl măsură de sus şi pînă jos cu dezgust. De ce-ai venit la mine ?

— Porunciţi să mi se dea înainte, domnule inginer. M-oi întrema şi oi munci pentru ei...

— Fiu ! fluieră Mannberg. La de-astea vă pricepeţi cu toţii. Şi o porni iar cu răcnete : Dar terenul acvifer de la versta unsprezece cum l-aţi acoperit cu nisip ? Terasamentul a luat-o la vale ! Şi cui am plătit eu bani pentru treaba asta ? De la cine o să-i capăt eu acum ? Ticăloşilor ! Trîntorilor ! Ia te uită la el, mai vine să-mi ceară bani...

— Domnule inginer ! Cuvintele lui Mannberg îl arseră ca un bici pe muncitor, care îşi îndreptă deodată trupul. Domnule inginer, la mine să nu zbieraţi, să nu mă faceţi ticălos. Mi s-a întîmplat un năcaz şi...

— Să nu zbie-raţi ? silabisi Mannberg. Ah, nemernicule ! Ţine atunci !

Ridică piciorul şi-l izbi cu putere în piept pe Ivan Prokopievici. Acesta scăpă bara din mîini şi căzu ca un sac la pămînt. Înjurînd furios, Mannberg plecă în cabinetul său. Liza alergă în jos pe scări şi-l ajută pe Ivan Prokopievici să se ridice.

— Cum m-a izbit... cu călcîiul... şoptea Ivan Prokopievici, încovoiat de tot, abia stăpînindu-şi durerea, drept în piept... Eu am venit... cu plecăciune... iar el... cu piciorul, ca pe un cîine...

Împiedicîndu-se în traverse, Ivan Prokopievici o luă pe linie, tîrîndu-şi paşii spre barăci. Liza ar fi vrut să-l conducă, dar nu avu curaj : te pomeneşti că Mannberg o să se răfuiască la fel şi cu ea. Nu o dată avusese prilej să-l audă cum ţipă şi-i ocărăşte pe muncitori, să vadă cum ridică asupra lor bastonul greu din lemn de corn, dar totuşi nu-i bătea. Şi acum — cu piciorul drept în piept... Şi pentru ce ?

Liza şedea în bucătărie, cu obrajii sprijiniţi în palme, şi şoptea :

— Drept în piept. Cu călcîiul... Ca pe un cîine... fără să-şi dea seama ce spune.

Din cabinet o strigă Mannberg. Liza tresări. Acesta îi porunci să aducă dejunul. Liza aduse fără o vorbă clătitele care se răciseră şi cafeaua. Mannberg împinse într-o parte farfuria cu clătite şi dădu pe gît cafeaua.

Liza aştepta în prag.

— Încă o dată dacă se mai întîmplă să-mi aduci dejunul rece, Elizaveta... începu rar Mannberg. Dar nu termină şi aruncă scurt : Şterge-o de aici, toanto !

Mannberg nu ieşi toată ziua din vagon, stînd cu compasul în mîini şi făcînd socoteli. Liza deretică în încăperea ei, apoi se aşeză şi căzu pe gînduri. Păi, cum vine asta ? Vasea tot spune că fericirea trebuie s-o dobîndeşti, iar necazul să-l nimiceşti. Dar unde-i fericirea asta ? De unde s-o iei ? Uite, însă, că necazul a venit pe nepusă masă şi tot la Ivan Prokopievici. Se poate amar mai greu ca ăsta ? Nevasta i-a murit, copiii sînt pe mîini străine, el însuşi e bolnav şi n-are bani... Dar se putea oare uşura cît de cît amarul lui Ivan Prokopievici ? Se putea, dacă Mannberg i-ar fi dat bani, că i-ar fi trimis copiilor.

Şi înaintea ochilor Lizei apăru din nou Ivan Prokopievici, cu trupul cocîrjat de durere, cotul lui slab, ascuţit, ieşind din mîneca zdrenţuită a cămăşii. „Eu am venit la el cu plecăciune, iar el m-a izbit drept în piept... cu călcîiul." Mannberg n-o să fie niciodată silit să ceară astfel şi nimeni n-o să-l izbească cu piciorul în piept. El are să fie întotdeauna fericit, iar Ivan Prokopievici o să-şi poarte mereu amărăciunea în spinare. Dacă nu-i una, e alta, dar nenorocirea însoţeşte întotdeauna pe omul sărman, cum spune şi zicala. Iar Vasea repetă mereu că necazul trebuie nimicit...

Cine i-a sporit amărăciunea lui Ivan Prokopievici ? Mannberg. Atunci poate Mannberg trebuie nimicit ? Liza zîmbi amar

la gîndul acesta fără rost. E ciudat, tare ciudat Vasea ăsta. Tînăr, burlac, nu l-a frînt încă viaţa, uite de aceea şi gîndeşte că totu-i simplu.

...Toată ziua proasta dispoziţie nu-l părăsi pe Mannberg. Acum nu-i ieşeau socotelile. Făcuse pe undeva o greşeală de calcul. Dar unde ? Încercă să le verifice în zeci de locuri, dar fără folos. Nu-i rămînea decît s-o ia de la cap ! Şi dacă începi din nou socotelile, întotdeauna se întîmplă să descoperi greşeala la ultimul calcul... O chemă pe Liza şi-i porunci să-i pregătească o masă mai îmbelşugată, mai săţioasă. Pesemne că dejunul era de vină — numai un pahar de cafea. Pe stomacul gol mintea lucrează mai greu.

Liza luă cheia şi se duse în beci, după carne. Beciul era peaproape, dar uşa vagonului nu se vedea de aici. Coborînd treptele, Liza băgă de seamă că dintr-o baracă mai îndepărtată ieşiseră trei muncitori.

Îl recunoscu de îndată pe Vasea, dar n-avu curaj să-i facă semn cu mîna : nu era singur şi putea să iasă vorbe.

În beci Liza zăbovi mai mult. Uitase să-şi ia lumînarea şi pe întuneric era greu să ghiceşti care bucată e mai bună. Urcă de cîteva ori pînă afară şi cercetă carnea la lumina zilei. După ce alese o bucată de carne macră, cea mai frumoasă, porni înapoi spre vagon.

Încă de departe auzi glasul iritat al lui Mannberg şi iuţi paşii.

„La cine o fi ţipînd iar ? se întrebă ea. Cine o fi intrat în lipsa mea în vagon ? Ce-o să mai păţesc !"

Urcă treptele cu inima bătînd. Uşa de la cabinetul lui Mannberg era deschisă. El şedea în fotoliu, pe jumătate întors cu spatele spre masă, iar în faţa lui stăteau muncitorii pe care Liza îi văzuse atunci cînd coborîse în beci, printre ei şi Vasea. Mai aproape de Mannberg se afla Kondrat. Pe cel de-al treilea muncitor Liza nu-l cunoştea.

— Ce-i asta ? întrebă Mannberg. O delegaţie ?

— Nu, domnule inginer, spuse Kondrat, îndreptîndu-şi cămaşa în jurul brîului, ce fel de... Ne-au rugat oamenii să mergem la dumneavoastră, să stăm de vorbă.

— Plecaţi de-aici ! N-am ce discuta cu voi !

— Dar noi avem o vorbă cu dumneavoastră, ripostă Vasea.

— De ce-aţi bătut omul ? întrebă Kondrat.

— El a venit la dumneavoastră cu inima deschisă, cu necazul lui ; credea că o să-l ajutați, adăugă cel de-al treilea muncitor.

— Dar voi... ce căutați voi aici ? rosti Mannberg sufocîndu-se.

Nu știa cum e mai bine să procedeze : să strige și să-i dea afară pe muncitorii aceștia care veniseră să ia apărarea tovarășului lor, ori să vorbească liniștit, să-i strivească printr-o indiferență ostentativă ? Dacă strigi, îi întărîți. Dacă nu strigi, nu scapi repede de ei.

— Iată ce. Noi am venit să vă spunem, domnule inginer, răspunse Kondrat, că ați bătut omul degeaba. Pe lîngă asta el îi bolnav. Și bani ar trebui să-i dați. I s-a întîmplat o nenorocire.

— Strîngeți între voi și dați-i, îi sfătui Mannberg, stăpînindu-și furia ce clocotea în el. Nu mă mai deranjați. Și plecați de aici. Hai, duceți-vă la muncă.

— Îți piere cheful să muncești, domnule inginer, spuse Kondrat, cînd îți vine în minte cum v-ați purtat cu omul acela.

— Care va să zică, ați părăsit munca, faceți grevă ? rînji strîmb Mannberg.

— Nu, ce grevă-i asta în trei ? aruncă parcă în treacăt Vasea.

— Am venit să stăm de vorbă. Ați bătut omul de pomană, încheie Kondrat.

— Duceți-vă să munciți. Mannberg se sculă și-și duse mîinile la spate. Și nu vă băgați în treaba altuia.

— E treaba noastră, domnule inginer, rosti cu hotărîre Kondrat. Păi, cum altfel ? Astăzi ați bătut un muncitor, mîine vă răfuiți la fel cu altul. Oameni sîntem doar.

— V-ați găsit să faceți pe apărătorii ! Știu și fără voi cum trebuie să mă port. Plecați de-aici, hai, plecați.

— Să mergem, băieți, spuse Vasea, aproape vesel cum îi păru Lizei, schimbînd o privire cu însoțitorii săi. Venim mai tîrziu împreună cu toți.

— O amenințare ? întrebă disprețuitor Mannberg.

— Păi, cum altfel, domnule inginer ? răspunse cu chibzuială Kondrat. Trebuie să scoatem omul din nevoie. Totul depinde de dumneavoastră. Iar noi reiese că nu ne pricepem să vorbim. Poate că altul are să v-o spună mai bine. Cît despre amenințări,

da de unde ! Noi am venit așa, cu binele, să stăm de vorbă. Numai că nu ne arde acum de lucru.

Mannberg dădu ocol cabinetului, cu pași rari. Gîndurile i se perindau unul după altul... Da, firește, nu era o grevă. Pe șantierul lui n-au fost greve și, în general, în întreaga Siberie. Dar... e de ajuns ca el să depășească o anume limită și cine mai poate garanta că lucrurile n-au să ajungă, într-adevăr, pînă la grevă ? Deocamdată, sigur, nu pare să fie așa. Au venit trei... Dar pot să vină cinci, zece... treizeci de oameni ! Asta nu-i încă grevă. Au să facă tărăboi și au să se împrăștie... Nu-i chiar atît de ușor să se înțeleagă toți muncitorii între ei. Deocamdată n-avea de ce să se teamă... Dar... toată povestea asta au s-o țină minte pe viitor, dacă acum îi refuză și-i dă afară. Să le satisfacă cererea ? Muncitorii se vor liniști. Dar asta însemna să-și recunoască nedreptatea, să se arate slab. Și ei n-or să uite. Cum e oare mai avantajos să procedeze în clipa de față ?

Se opri în fața muncitorilor. La naiba ! Ce de nisip au scuturat pe jos... Netrebnica de Elizaveta i-a lăsat în vagon...

— Am procedat drept, spuse el legănîndu-se ușor pe vîrfuri. Dar mă mișcă durerea omenească. Am să-i spun administratorului să-i dea niște bani... Firește că va munci pentru ei. Asta-i tot. Plecați.

Fără să-l salute pe Mannberg, muncitorii ieșiră din cabinet unul în urma celuilalt. Liza lăsă carnea pe care tocmai o spăla, își vîrî mîinile sub șorț și ieși fuga pe platformă. Ar fi plecat de tot, undeva... Vai, numai să n-o cheme acum Mannberg, că o să se răzbune pe ea. Liza îl auzi cum trîntește furios ușa cabinetului. Înseamnă că n-o să-și reverse acum mînia, ci mai tîrziu. Prin fața ei trecură muncitorii, coborînd treptele vagonului. Vasea întoarse capul și-i zîmbi. Liza se simți mai ușurată.

— Ei, vezi că a ieșit bine, Vasea, spuse Kondrat coborînd ultimul, l-am silit totuși.

— A simțit forța noastră, observă muncitorul pe care Liza nu-l cunoștea.

— Fiindcă am venit împreună, adăugă Vasea. Neuniți, nici douăzeci de oameni nu pot face ce-au făcut laolaltă trei...

Cei trei o luară pe după colțul vagonului, trecînd peste linia ferată — pesemne că se duceau spre corturi — și Liza mai auzi cuvintele lui Vasili :

— ...iar atunci cînd toţi muncitorii...

Liza închise ochii. Tot ce-i spusese mai înainte Vasili despre fericirea pe care trebuie să ţi-o dobîndeşti cu forţa şi despre care discutaseră cu atîta înverşunare în contradictoriu nu i se mai părea acum cu neputinţă de înfăptuit. Ei, sigur, dacă-i aşa... Dacă cu forţa... Dacă există o forţă...

16

Şuierăturile poliţiştilor se auzeau din ce în ce mai puternic. Acum răsunau din toate părţile, prinzînd încrucişarea străzilor ca într-un cerc. Aniuta se opri. Ce frămîntat e Tomskul ăsta ! Aproape în fiece noapte se fac razii. Pe cine or fi urmărind iar, pe cine mai caută ? ! Străzile erau goale. Întuneric, pustiu şi numai la colţ arde un felinar cu gaz. Nu-i nimic mai rău ca atunci cînd străzile sînt pustii în timpul unei razii : atunci înhaţă neapărat pe fiecare şi-l percheziţionează. Îşi pipăi buzunarul cu mîna : nu, nu putea să rişte. Dar şi să arunce vopseaua era păcat. Să se ascundă undeva, într-o curte vecină ? Oriunde te uitai, toate porţile erau bine ferecate. Să sară peste gard ? Te pomeneşti că o înhaţă cîinele de pază : aici aproape fiecare gospodar are cîte un cîine. Ori are s-o vadă chiar stăpînul casei. Atunci nu te mai poţi descurca sub nici un pretext. Aniuta porni încet înainte. Actele le avea în regulă. Numai să nu înceapă s-o caute prin buzunare. E noapte. O fată singură pe stradă. S-ar putea s-o lase să treacă ?

Felinarul de la răscruce arunca de la stîlp o umbră lungă, piezişă. În jurul globului de sticlă roiau cu duiumul fluturii de noapte. Aniutei i se întipări această imagine, într-un chip deosebit, în memorie. Fluturii roiesc, se zbat şi nu poţi distinge nimic în vălmăşagul şi haosul lor...

Încotro s-o ia ? Da, aşa e, din toate părţile cercul se strînge. Măcar de-ar ajunge undeva, mai departe de felinar, să se lipească de gard, în întuneric. Aniuta coti după colţ. Un şuierat ascuţit, care izbucni pe neaşteptate în faţa ei, îi biciui nervii. Oare a căzut în cursă ? Dar în aceeaşi clipă, gata-gata s-o dea jos, ţîşniră din întuneric doi tineri — Aniuta ghici după îmbrăcămintea lor că erau studenţi — şi dispărură după colţ.

— Ţine-i ! strigătul străbătu întunericul străzii.

Urmă o hărmălaie de şuierături, tropote de picioare din toate direcţiile... Părea că pînă şi stîlpul, cu felinarul agăţat de el, s-a mişcat şi a luat-o la goană, iar fluturii s-au înşiruit în urma lui, asemenea unei cozi de cometă...

— Ţi-i-ne-i !

Tot într-acolo... Se aude acum pietrişul mărunt scîrţîind sub cizmele grele... Aleargă...

Şi deodată un gînd năstruşnic, deşi încă nedesluşit, o împinse pe Aniuta. Felinarul, fluturii, dezordinea... Fu prinsă parcă într-un vîrtej. Începu să dea din mîini, străbătu încrucişerea străzilor, dar în altă direcţie decît cea pe unde o apucaseră studenţii, şi începu să ţipe cu glas subţire, desperat :

— Au ! Au !... Prindeţi-i... Mai repede-e !

Alerga pe strada întunecoasă ţipînd într-una, şi tropotul cizmelor potcovite o încercuia acum pe ea, apropiindu-se din faţă şi din spate. Întreaga stradă se umplu de lătrături furioase de cîini.

Aniuta se opri. Şi pe dată, din beznă, o înconjurară oameni gîfîind dogit.

— Uite-i... uite-i... Aici, au sărit aici... rostea ea anevoie, arătînd mereu spre un gard înalt, în dosul căruia lătrau cîinii cu mai multă turbare.

Unul din poliţişti începu să bată cu pumnul în poartă. Altul strigă, apropiindu-se în goană :

— Aici zici ? Hei, Feodor, ia, saltă-mă...

— Or să te rupă cîinii...

— Pe dracu ! Le vin eu acolo de hac...

— Doi ? mai întrebă careva. I-ai văzut tu, fato ?

— I-am văzut... Doi, spuse Aniuta. Atîrnau de gard. Da pe urmă l-au sărit totuşi.

— Eh, trebuia să-i tragi de picioare şi să le dai la ceafă.

— Haida, săriţi toţi peste gard !

Aniuta se întoarse şi, ascultînd strigătele poliţiştilor şi lătratul tot mai furios al cîinilor, porni înapoi, spre încrucişarea străzilor. Acolo, ca o pată ştearsă, galbenă, lumina felinarul. Aniuta zîmbi uşor : fluturii pesemne că roiesc în jurul lui la fel de nepăsători ca pînă atunci. De-a valma, în dezordine... Bine i-a mai dus pe poliţişti... I-a dus oare ? Dar dacă îşi dau seama şi înţeleg că au fost înşelaţi ? Şi, într-adevăr, i se păru că urmărirea a început iar. De-ar ajunge mai repede după colţ...

Aniuta iuți pașii. Nu se putu opri și o luă la fugă... Și din nou strigătul : „Ține-i !" străbătu strada.

Coti colțul... Ce bine : aici era totuși mai întuneric. A, uite o ulicioară... S-o ia într-acolo... O altă ulicioară... Grozav ! Ah, numai de n-ar fi blestemații ăștia de cîini care, cu lătratul lor, marchează drumul pe unde fuge !... Încă o dată la stînga, la stînga... Și încă o ulicioară... Urmărirea pare-se că s-a depărtat. Sau poate că nici de data asta n-o urmăreau pe ea ? Uf ! Aniuta porni la pas. Obrajii îi erau înfierbîntați. Inima îi bătea în piept cu izbituri surde. Ce ocol a făcut ! A pierdut un ceas și jumătate, poate chiar două. Acum, sigur că n-au s-o mai aștepte. Dar, totuna, n-are voie să se odihnească. Și oricît o ispitea gîndul să se așeze pe o bancă și să se sprijine, măcar cîteva clipe, cu spatele de gard, pășea mereu înainte, fără a încetini pașii.

Simți răcoarea rîului. Însemna că Tomiul era pe aproape. Să ajungă pe mal, că de acolo nu mai e mult... Aniuta nu cunoștea încă bine toate străzile și ulițele, dar diferite semne, uneori caraghioase, care i se întipăriseră în minte, îi arătau drumul bun. Uite, în dreapta, într-o grădiniță, sînt patru plopi mari lîngă ferestrele unei căsuțe. Cum de au încăput copaci atît de uriași în grădinița asta strîmtă ? De aici, cîteva case mai încolo, cotești într-o ulicioară. Uite, în casa asta mereu plînge sfîșietor un copil... Aniuta îi auzi plînsul de departe : sărăcuțul, ce boală o fi avînd ?

De la casa aceasta trebuia să meargă drept înainte pînă la băltoaca ce se întindea pe tot mijlocul drumului. În mijlocul băltoacei, ca o corabie înecată, sta într-o rînă, cu hulubele ridicate în sus, o căruță. Osia se rupsese și căruțașul deshămase calul, lăsînd căruța de izbelițte. De cinci zile stătea în noroi...

E uimitor cît de repede se formează în om deprinderile ! Aniuta pășea și zîmbea. Acum nu-i mai venea greu să umble noaptea pe ulicioarele periferice, încîlcite ale unui oraș aproape necunoscut. Și nici nu-i era foarte teamă cînd nimerea într-o răzie. Dar acum doi ani ? Cunoștea Șiverskul în întregime, ca pe cele cinci degete. Dar ar fi avut ea oare pe atunci curajul să-l străbată, singură, noaptea tîrziu, de la un capăt la altul ? Nu, pentru nimic în lume ! I-ar fi fost frică și, pur și simplu, s-ar fi rătăcit... Îi venea să rîdă, nu alta, cînd se gîndea că în primele luni la Petersburg pe Nevski Prospekt nu nimerea drumul !

Toate casele erau la fel, bulevardul — drept ca o săgeată, şi nu te dumireai de loc încotro s-o apuci, la dreapta ori la stînga...

Sau să nu dormi o noapte. Ah, ce greu îi venea ! O zi întreagă după aceea umbla ameţită... Iar acu, n-are nimic. În schimb, cînd poţi să te culci, somnul ţi-e mai adînc. Şi ce poate întrece simţămîntul acesta de mîndrie interioară : „Uite că m-am stăpînit, am biruit somnul, mi-am învins teama în timpul raziei, oboseala după urmărire ; ce mi-am poruncit aceea am şi făcut !"

Înainte se întîmpla s-o certe Vasilev, ori soţia lui, s-o ocărască şi atunci, de parcă ar fi opărit-o cineva, o jumătate de zi încheiată nu-şi mai putea reveni ; inima-i bătea, mîinile îi tremurau şi i se tăiau picioarele. Acum numai cu un singur lucru îi era greu să se obişnuiască : cu şuieratul poliţiştilor. Groaznic ! Parcă te-ar sfredeli cu un burghiu. În schimb, să te uiţi fără să clipeşti în ochii unui poliţist, sau chiar ai unui pristav, nu-i de loc înfricoşător...

Iată, în sfîrşit, şi Tomiul. Aniuta se apropie de marginea povîrnişului abrupt ce cobora spre rîu. Cît de liniştit, de tăcut, era Tomiul ! Cu totul altfel decît neastîmpărata Uda. Tomiul doarme acum, iar Uda, la fel ca şi Aniuta, zoreşte mereu, aleargă ca să apuce să facă multe.

Dar oare a făcut multe ? Şi multe, şi puţine. Astăzi, ba nu, ieri, a izbutit să scoată din tipografie o cutiuţă cu vopsea. Asta înseamnă mult. E atît de greu să iei vopsea ! S-a împrietenit cu o zeţăriţă, Liuda o cheamă, şi şi-a dat seama că la nevoie se va putea bizui pe dînsa. Şi asta înseamnă mult. A început să citească o broşură anonimă despre lupta muncitorilor pentru îmbunătăţirea existenţei lor, chiar aşa se şi spunea acolo : „îmbunătăţirea existenţei", dar n-a terminat-o. Nu i-a plăcut. E intitulată *Despre luptă*. Scrie acolo despre înţelegerea cu patronii. Şi, în general, a citit puţin. Şi, în general, multe-s greu de înţeles, contradictorii şi ea n-a apucat încă să se descurce în aceste contradicţii... La Petersburg o ajuta mereu Mihail Ivanovici şi cu el toate mergeau parcă mai repede. Sau putea să-l întrebe pe Arseni. Aici, însă, cine s-o ajute ? Singură i-e greu să le înţeleagă pe toate. Iar în cercurile de aici oamenii se ceartă poate mai mult ca la Petersburg. Mereu se vorbeşte despre specificul Siberiei. Multe trebuie să mai ştii ca să nu le încurci ! Şi cît de puţine lucruri cunoaşte ea ! E drept că şi inima îi mai şopteşte... Dar pe inimă nu te poţi bizui întotdeauna. Trebuie

să învețe. Dar aici, la început, are să-i fie mai greu să găsească oameni de la care să poată învăța.

Și mai e ceva : pînă acum nu i-a scris din Tomsk nici o scrisoare lui Alioșa. E cu totul de neiertat. Oare nu-l mai iubește ? Ba da ! Iar pentru el ce mult ar fi însemnat să primească o scrisoare anume din Tomsk. Aici a învățat. Pe străzile acestea a umblat. Poate chiar de pe malul acesta se uita la Tomiul liniștit, adormit. De ce nu i-a scris pînă acum ? N-a avut timp ? Nu, nu-i adevărat. Ca să scrii o scrisoare îți faci întotdeauna timp.

Preocupată să-și răspundă la această întrebare, Aniuta încetini pasul. N-avea ce să-i scrie !... Numai „te iubesc, te iubesc"... e prea puțin. Dar despre ce putea să-i scrie mai mult acum ? Căci și el nu-i scria decît „te iubesc", „te aștept" și pe urmă despre treburile lui casnice... Ce putea să-i răspundă la toate acestea ? Ce „treburi casnice" are ea ? Să procure vopsea pentru tipografia ilegală ? L-ar interesa oare aceasta ? E drept că în ultima vreme Alioșa îi scrisese, nu o dată, că singur cercul problemelor lui medicale nu-l mai satisface. Dar nu i-a scris niciodată că dorește, că se zbate să iasă din acest cerc. Ar fi vrut să stea de vorbă acum cu el. Trebuia să stea de vorbă.

Pare-se că a ajuns ? Da. Uite, în căsuța aceasta. Aniuta se uită înapoi. Nu era picior de om pe stradă. De cînd scăpase de urmărire, nu întîlnise în calea ei nici un om.

Aniuta ciocăni în oblon : de două ori la rînd și o dată separat. Trecu cîtva timp și din ușă, peste poartă, o strigă încetișor cineva :

— Pe cine căutați ?

— Eu sînt, unchiule. Am sosit din Ceriomușki, răspunse Aniuta la fel de încet.

— Dar unde ți-e calul ?

— M-a adus o căruță de pe drum.

Portița se deschise. Aniuta fu condusă printr-o tindă întunecoasă în casă, apoi prin coridorul îngust dintre perete și cuptorul rusesc — într-o odaie mică fără ferestre. În tavan, de grinda înnegrită de vreme atîrna prinsă cu o sîrmă o lampă cu gaz și, după aerul proaspăt al rîului, Aniutei i se urcă brusc la cap mirosul cald și stătut al încăperii neaerisite. Într-un colț al odăii se afla o masă, pe ea un vraf de hîrtii, un cilindru, niște sticle. În jumătatea opusă a odăii, pe niște scaune fără spetează, grosolane, nevopsite, ședeau cîțiva oameni și vorbeau cu însuflețire. Aniuta îi cercetă dintr-o privire. Toți îi erau

cunoscuți. Iuri și Stanislav — doi studenți de la universitate, veri primari, dar semănînd uimitor unul cu celălalt, ca doi gemeni. Firi aprinse amîndoi, iuți la mînie. Iura Poroh [1] și Stasi Dinamit, așa erau porecliți în cerc. Uite-l și pe Taras Grigorievici, care suferă de inimă, un muncitor de la fabrica de bere, cu obrazul buhăit și vorba domoală. Acesta este Semion Aristarhovici Butkin, revizor la serviciul de mișcare al căilor ferate. Ignatov, lăcătuș-instalator, cu chipul sever, calm și cu tîmplele cărunte. Iar acesta-i stăpînul casei, veșnic tăcutul Andrei, hamal în port, un tînăr cu cămașa întinsă pe umerii puternici.

Apariția Aniutei le întrerupse convorbirea.

— De ce ai întîrziat ? se repezi la ea Iura Poroh, fără s-o salute măcar.

— Era să nimeresc într-o razie, spuse Aniuta, lăsîndu-se obosită pe un scaun și trăgîndu-și basmaua din cap pe umeri. M-au înconjurat dintr-o dată, din toate părțile, iar eu eram la mijloc.

— Și ce-ai făcut ? întrebă Taras Grigorievici.

Aniuta dete din mînă.

— Păi, nimic... am fugit. Numai că a trebuit să fac un ocol mare... Am ostenit rău.

— Și în ce loc a fost razia ? rosti Andrei de la spatele Aniutei.

Aniuta îi spuse strada.

— Am văzut cum au trecut doi studenți. Mi se pare că și ei au izbutit să scape.

— A ! Știu ! făcu bucuros Stasi. Sînt de-ai noștri. Au cercul lor. Nu-s numai doi ; se adună vreo șase oameni în fiecare noapte.

— Bun, spuse Ignatov. Da vopseaua ai adus-o ?

— Am adus-o. Aniuta scoase din buzunarul jachetei subțiri o cutie plată de tablă. Numai că azi nu-i plină. A fost foarte greu. Paginatorul se tot învîrte pe lîngă mine. Și pleacă ultimul din tipografie.

— Dar nu te bănuiește cumva ? întrebă iar Ignatov.

— N-nu știu... pare-mi-se că nu.

— Ei, ce-i asta ! se aprinse Iuri. Iar e puțină ? E cu totul imposibil să mai lucrezi !

— Și nici nu aduci în fiecare zi, îl susținu Stas.

— Dar eu mă străduiesc... începu Aniuta.

[1] Praf de pușcă (rusă).

— Liniște ! ridică mîna Ignatov. Aniuta, mai lasă o săptămînă, nu lua deocamdată nici o picătură de vopsea. Trebuie să fii prevăzătoare. De ce se învîrte mereu paginatorul pe lîngă tine ? Urmărește-l. Și o să-ți dai tu seama.

— Ei, așa o să batem pasul pe loc ! vorbi iritat Iura. Iar noi trebuie să acționăm ! Să acționăm, nu să așteptăm ! Și trebuie să ne organizăm o tipografie, una mare, adevărată...

— Trebuie să acționăm, se amestecă în discuție Butkin. Dar fără să ne pierdem capul.

— Sigur, se supără Stas. Eu cu el n-avem cap.

— E bine să fii student, dar nu băiețandru nechibzuit, rosti Taras Grigorievici rar, dar parcă ar fi bătut niște cuie.

Și pe loc se lăsă tăcerea.

— Și așa, începu primul Butkin, acum, cînd totul e limpede pentru toți, cred că pot să-mi termin gîndul. Vă rog să fiți atenți.

Se așezară cu toții în jurul lui.

— Cercuri muncitorești apar peste tot, vorbi Butkin smucindu-și cam brusc umerii. Ele există acum aproape pretutindeni unde sînt muncitori. În Rusia mai multe, în Siberia mai puține. dar apar spontan, de la sine. Prin urmare, ele pot să apară, dar pot și să nu apară. Trebuie să grăbim apariția lor, s-o influențăm.

— Cine ? întrebă gînditor Taras Grigorievici. Cine s-o influențeze ?

— Noi toți, răspunse Butkin. Toți cărora le e scumpă apărarea intereselor muncitorimii. Socot că nu trebuie să vă mai explic că cercurile ajută la cauza aceasta. Sarcina noastră nu e numai să citim literatură ilegală.

— Da, e adevărat, rosti Ignatov, netezindu-și părul. Spui drept. Numai că, dacă o să începem să influențăm asupra altor cercuri, noi înșine vom fi atunci... un fel de centru, nu ?

— Într-o oarecare măsură, încuviință Butkin. Și asta-i bine. Asemenea centre, aș spune mai curînd : grupuri puternice, au să mai apară, și în toate orașele.

— Ei, și pe urmă cum o să fie ? Taras Grigorievici mișcă din degetele rășchirate, de parcă ar fi răsucit în mîini o bilă. Au să fie, cum zici dumneata, asemenea grupuri, multe grupuri... Ce-o să se întîmple mai tîrziu cu toate acestea ?

— Să nu începem să privim în secolul douăzeci, Taras Grigorievici, rîse Butkin. O să vină secolul douăzeci, şi atunci au să se tipărească şi calendarele lui.

— Dar pînă la secolul douăzeci nu mai avem decît doi ani, se împotrivi Taras Grigorievici. Înseamnă că e timpul să-i tipărim calendarele.

— Bine, tipăriţi-le, spuse nitel înciudat Butkin, dar eu nu mă apuc.

— Cînd au să fie asemenea grupuri în toată Rusia, să lovim dintr-o dată ! strigă impetuos Iura.

— În ce direcţie ? Pe cine ? Cu ce ? întrebă sacadat Butkin. Şi toţi izbucniră în rîs.

— Bine, explică-ne dumneata, Semion Aristarhovici, se rugă Ignatov după ce rîsul se potoli.

— Să ghicim ce se va întîmpla cu mult mai tîrziu e cu neputinţă. Viaţa însăşi ne va indica atunci ce avem de făcut. Fără îndoială că e bine să avem acum asemenea grupuri puternice, care să influenţeze cercurile mai slabe. Cine are ceva de obiectat ?

Nimeni nu obiectă. Iar Andrei cel veşnic tăcut îl susţinu cu hotărîre :

— E drept ! Cel puternic trebuie să-l ajute pe cel slab.

— Dacă ajungem la părerea generală că ideea mea e dreaptă, urmă Butkin, trebuie s-o traducem în viaţă. Practic eu propun fiecărui dintre noi să intre în legătură, cu toată prudenţa, cu alte cercuri sau, ceea ce-i mai bine, să ajute la organizarea unor cercuri noi.

— Iura şi cu mine o să facem asta la universitate, se ridică în picioare Stas.

— O să chibzuiesc, spuse Taras Grigorievici.

— La noi în port... de asemenea... începu fără să termine Andrei şi dete din cap a încuviinţare.

— Am adesea prilejul să călătoresc pe linia ferată, spuse Butkin şi se scuză, uitîndu-se la ceasul de buzunar. E timpul să ne împrăştiem. Mă opresc adesea la Ilanskaia, la Kansk, la Taişet. Peste tot, printre muncitorii de la căile ferate, printre intelectuali, voi căuta să creez cercuri, să le influenţez, să menţin legătura cu ele în timpul vizitelor mele. Am de pe acum cîţiva cunoscuţi.

— Trebuie să fii mai prevăzător, Semion Aristarhovici, îl sfătui Ignatov.

— Sînt prevăzător, îl liniști Butkin, și mă încred numai în oameni de toată nădejdea.

— Pentru Ilanskaia o să vă dau o adresă, spuse Stas, acolo locuiește sora mea. E măritată cu Neceaev, telegrafistul-șef. Amîndoi sînt oameni de încredere. Pun capul pentru ei.

— Bine, spuse Butkin, lucrul acesta e binevenit. Și se uită din nou la ceas. De curînd, sectorul meu a fost prelungit pînă la Șiversk și se prea poate să plec acolo. La Șiversk trebuie să fie Lebedev, dar unde anume și cum să mă întîlnesc cu el nu știu încă. Poate să-mi dea cineva o adresă sigură în cazul cînd nu l-aș găsi pe Lebedev ?

Aniuta șezu tot timpul tăcută ; se simțea atît de ostenită, încît îi era greu nu numai să se amestece în discuție, dar și să asculte cu atenție. Și numai cînd Butkin începu să vorbească de Șiversk tresări. Așa ? Va să zică, Semion Aristarhovici are să plece acolo... Ar fi trebuit să transmită prin el salutări lui... Dar Butkin pomeni numele lui Lebedev și Aniuta se încordă toată. Butkin nu știa cum să se întîlnească cu Mihail Ivanovici. N-avea nici o adresă sigură la Șiversk... Cerea o adresă...

Mintea începu să-i lucreze cu repeziciune. Trebuia oare să-i spună ? Avea dreptul s-o facă ? Plecînd din Petersburg la Tomsk, Mihail Ivanovici îi dăduse adresa lui Ignatov ; în discuția de atunci amintise și de Butkin, spunînd că e un vechi cunoscut al lui, deși nu se văzuseră de mult și nu știa de el decît din corespondența cu Ignatov. Butkin era informat că Mihail Ivanovici se află la Șiversk. Însemna că ori i-a scris Lebedev însuși, ori i-a vorbit Ignatov despre aceasta. Atunci de ce Butkin nu știa cum să-l găsească pe Lebedev ? Și de ce tăcea Ignatov ? Trebuia oare să tacă și ea ?

— Lebedev mi-a scris ultima oară din Petersburg, spuse Ignatov. Da, el trebuie să fie pe șantierul căii ferate. Dar unde și sub ce nume nu știu.

Butkin ridică din umeri.

— Probabil că pe Lebedev îmi va fi greu să-l găsesc. Care dintre voi îmi poate da adresa unui om de nădejde la Șiversk ?

— Păi, ea a venit chiar din Șiversk ! strigă Iura, arătînd-o pe Aniuta. Și nu demult, de vreo doi ani. Cu siguranță că mai are cunoscuți pe acolo...

— Perfect ! Butkin se aplecă spre Aniuta. Ia răscolește prin memorie, Anna Makarovna !

17

În valea umedă, năpădită de taulă, răspîndind o aromă dulceagă, un roi de musculiţe se năpusti asupra lui Porfiri. Aidoma unor buburuzi de gheaţă pe o viforniţă geroasă, se învîrtejeau în jurul lui, biciuindu-i dureros obrajii, orbindu-l, îi intrau în nas, în urechi, se strecurau în mînecile cămăşii şi îl înţepau într-una cu furie. Porfiri rupse tulpini plăpînde de taulă şi începu să-şi facă vînt cu ele. Petalele albe, rotunde se cerneau peste el ca o ninsoare, iar rămurelele mărunte se frîngeau şi-i cădeau pe după guler, înţepîndu-i ceafa înfierbîntată. Roiul de musculiţe se înteţea, devenea tot mai hain, mai sîcîitor. Porfiri nu mai putu să îndure şi se aruncă în iarbă, cu faţa în jos, ca să-şi mai tragă răsuflarea. Blestematele, ce s-au mai năpustit ! Nici pînă la adăpost nu l-au lăsat să ajungă... Se uită cu coada ochiului la mîinile lui : erau numai sînge, din pricina înţepăturilor. Porfiri zîmbi mînios. Sînge ! Toţi vor să sugă sîngele omului ; şi musculiţele acestea, mici de-abia le vezi, din pricina cărora poţi să strigi, să rozi pămîntul cu dinţii, în furia ta neputincioasă, şi tot nu le vei alunga, nu le vei învinge ; şi oamenii aceia de nimic din Taişet şi din Şiversk, de pretutindeni pesemne, oamenii aceia care, aidoma roiului de musculiţe, te muşcă, te rod într-una, fără milă, şi cărora de asemenea e cu neputinţă să le vii de hac. Se săltă ridicîndu-se în genunchi şi ameninţă cu pumnul în direcţia de unde venise.

Venea din Taişet...

Cu vreo două săptămîni în urmă, rătăcind cu puşca pe la izvoarele Djuglîmului, Porfiri se aşezase să se odihnească pe malul unui pîrîiaş ale cărui ape clocoteau printre pietrele unei crăpături înguste. Şezuse mult timp, întinzîndu-şi cu desfătare picioarele trudite de mers îndelungat. Din cînd în cînd lua apă în palma făcută căuş şi sorbea, bucurîndu-se de răcoarea ei înviorătoare.

Dar apa de lîngă mal era mică şi Porfiri atingea mereu fundul cu mîna. Apa se tulbura puţin şi în palmă îi nimereau firicelele de mîl. Se gîndi să sape o gropiţă. Începu să scocioarască nisipul care-i foşnea între degete şi să-l arunce pe mal.

Deodată în palmă îi luci ceva galben. Porfiri îl clăti cu apă. Da... era aur. Un bulgăr mititel, de mărimea unui bob de ma-

zăre. Porfiri îl răsuci între degete, privindu-l curios, apoi îl puse deoparte şi se apucă iar să sape. Şi din nou un bulgăraş, la fel de galben, luci în şuviţele străvezii ale apei. O viaţă întreagă Porfiri îşi cîştigase pîinea din greu ; nu avea încredere decît în braţele sale, în puterea lui şi niciodată nu alergase după năbădăioasa „baftă". Mai mult decît atît, se temea de această „baftă" şi alunga din tot sufletul, din toată fiinţa lui pînă şi gîndul la ea. Ţinea minte din ce pricină şi cum murise tatăl său. Acum ţinea aurul în palmă şi se întreba : să fie oare acesta norocul ? Norocul pe care nu-l căutase şi pentru care nu se zbătuse ? Să ia aurul, ori să nu-l ia ? Cui îi trebuia aurul ? Oricui, sau numai aceluia care-l iubea, care de dragul lui nu-şi cruţa nici viaţa ?...

Porfiri se întoarse în adăpostul lui peste trei zile, aducînd într-o batistă un pumn de grăunţe gălbui. Le aruncă nepăsător pe masă. L-ar fi bucurat mai mult, pesemne, zece veveriţe prinse într-o vînătoare grea decît aurul acesta, dobîndit cu atîta uşurinţă din apele pîrăului. Dar îl luase totuşi. Îl luase înainte de toate pentru că pînă la iarnă, pînă la viitorul vînat, mai era mult, iar făina şi proviziile de vînătoare îi erau pe sfîrşite. Acum are să aibă ce să ducă la Taişet, lui Sidor Borisovici. Împărţi aurul în două : o jumătate o lăsă în adăpost, iar cu cealaltă plecă la Taişet.

La început Sidor Borisovici se miră văzîndu-l pe Porfiri. N-avea pe umeri sacul cu blănuri. De ce o fi venit ? Pe urmă zîmbi satisfăcut : înseamnă că a venit să-i ceară pe datorie ? Bun ! Datoria are să-l lege mai strîns.

— Ei, negustorule, cu ce marfă ai poftit pe-aici ? îl întrebă el rece, întorcîndu-i pe jumătate spatele, vrînd parcă să arate prin întreaga lui înfăţişare că Porfiri nu se poate aştepta de la el la cine ştie ce bunăvoinţă.

Porfiri aşeză tăcut pe tejghea băsmăluţa în care era înnodat aurul.

Sidor Borisovici tresări, apucă cu degete hulpave legătura, o desfăcu, se uită la aur, apoi la Porfiri, se apropie de uşă şi puse cîrligul greu. În prăvălie nu erau decît ei doi.

— Aşa, omule, spuse Sidor Borisovici, apropiindu-se de Porfiri. Pe cine trimiseşi pe lumea ailaltă ?

Porfiri se dete înapoi.

— Unde ? Pe cine ? repetă întrebarea Sidor Borisovici, apropiindu-se mai mult.

— Eu să... strigă Porfiri, uluit de groaznica bănuială. L-am găsit în pîrău... cu mîinile mele l-am spălat...

— Cui spui tu asta, omule ? Mai bine ai recunoaşte de la început, şi basta. Totuna, nu-ţi măresc preţul pentru un aur ca ăsta.

— Îţi zic doar : l-am scos din pîrău...

— Aha ! În pîrău ?... Şi din mina cui ? Cine-i stăpînul aurului ăsta ? Ai ? întrebă încet Sidor Borisovici, punîndu-şi mîinile lungi şi uscate pe umerii lui Porfiri. Oricum ai suci-o şi ai învîrti-o aurul tău e de furat. De l-ai adus — bine, dar nu mai fă gălăgie.

— Nu l-am furat, l-am găsit. Şi pe pămîntul nimănui, spuse Porfiri, scuturînd de pe umeri mîinile negustorului. Dă-mi aurul înapoi, mă duc să-l vînd altuia.

Sidor Borisovici se aşează în uşă şi apăsă cîrligul cu mîna.

— Stai, nătărăule ! şuieră el. Unde ai să te duci ? Nu ştii că nu există pămînt al nimănui ? Pămîntul e întotdeauna al cuiva. Şi auru-i al cuiva. Fie că-i al statului, fie că-i al stăpînului minei. De pe al cui pămînt l-ai luat ? De pe cel îngrădit de stăpînul minei ? Du-l atunci stăpînului. De pe pămîntul statului ? Anunţă vistieria. Hohoti mărunt. Sau fă-te mai întîi tu stăpînul minei... N-are să-ţi iasă ? Nu. Atunci spune de la început : „Ţi-am adus, Sidor Borisovici, aur furat. Ia-l, da nu mă strînge prea tare cu uşa. Am să-ţi mai aduc, tot aurul numai dumitale o să ţi-l aduc." Uite-aşa, omule...

Porfiri simţi cum i se zbate sîngele la tîmple. Îşi strînse pumnii. Îşi trase anevoie răsuflarea. Aha, însemna că pe Porfişka vor să-l bage într-o oală cu hoţii ? Şi încă aşa, ca să-l silească să aducă toată viaţa pe ascuns aur de furat ?

— Sidor Borisovici, spuse Porfiri, abia stăpînindu-şi furia care începuse să clocotească într-însul, dă-mi aurul şi am plecat...

— Uite-l, uite-l, ia-l de pe tejghea, arătă acesta cu degetul legăturica, fără să se depărteze de uşă, ia-l. Numai ce-ai să faci cu el ?

Porfiri luă legăturica, o scutură în palmă şi o vîrî în sîn.

— Ce vreau aia fac. Măcar c-o să-l arunc înapoi în apă !

Sidor Borisovici clătină din cap. Privirea i se făcu uleioasă, ca la o pisică care se joacă alene cu un şoricel hărţuit.

— Nu, n-ai să-l arunci, rosti el aproape cu blîndeţe, şi nici n-ai să pleci de la mine cu aurul.

— Ba plec ! Porfiri ridică brațul drept. Du-te dr-racului !

— Uite că nu pleci. Sidor Borisovici desfăcu cîrligul și deschise larg ușa în stradă. Du-te ! Ei, hai, hu-te ! Și-i șopti ușurel, de parcă i-ar fi cuprins grumazul într-un laț : Iar eu am să spun la poliție că tu ai ucis în taiga un suflet omenesc, că ai luat aurul și ai venit pe urmă la mine, să mi-l vinzi...

Porfiri scoase un strigăt, îl apucă pe negustor de gulerul cămășii, îl smuci spre dînsul și-l aruncă apoi cu toată puterea în tejghea. Se năpusti spre el și o dată, de două, de trei ori îl izbi furios cu pumnul. După aceea sări pe ușă afară, rămase o clipă pe cerdac, ca să-și tragă răsuflarea, apoi o luă încet la stînga, spre drumul care ducea la adăpostul lui. Între timp, auzise cum Sidor Borisovici se ridica, scuturîndu-și hainele. Va să zică, ăsta era aurul ! Iată pentru cine era ! Nu era făcut pentru cei cinstiți. Fir-ar el blestemat !...

Să se întoarcă mai repede la Djuglîm ! Dar cum rămîne cu proviziile de vînat, cu făina ? Cu ce, cum are să vîneze el iarna? Acum drumul spre Taișet, la Sidor Borisovici, îi era oprit. Dar la cine și unde să se ducă ? În taiga nu poți trăi fără să ieși din ea. Și e mai bine oare să trăiești și să vînezi în taiga decît așa ca înainte, cînd împreună cu Egorșa tăiau butucii și-i duceau pe rîu ? Nu, pesemne că peste tot e la fel...

— Hei, stai !...

Porfiri se uită înapoi. În urma lui veneau cu pași repezi doi polițiști, ținîndu-și săbiile cu mîna. Inima lui Porfiri începu să bată înăbușit. Înseamnă că Sidor Borisovici se ținuse de cuvînt și-l denunțase.

— Ah, ticălosule ! Hoțule !...

Polițiștii îi răsuciră din fugă mîinile la spate. Porfiri nu se aștepta la aceasta. Încercă să se smucească, dar nu izbuti. O curea subțire îi strînse încheieturile. Unul dintre polițiști îl împunse în spate cu vîrful tecii :

— Hai, umblă, vită !...

La secție îi luară aurul, îl bătură măr și-l azvîrliră pe dușumea, într-o cămară întunecoasă, mirosind a mucegai. Nu-l întrebau nimic, nu vorbeau cu el, ci numai îl băteau. Zăcu toată noaptea pe podeaua goală, fără mîncare și fără apă — era a doua zi de cînd nu luase nimic în gură — uitat de toți, fără să aibă nimeni nevoie de el.

Dimineaţa, în dreptul uşii bocăniră tocurile unor cizme grele, apoi zăngăniră nişte chei şi cineva începu să-şi facă de lucru cu broasca. Dar deodată, un glas cam dogit, poruncitor îl opri :

— Încotro ? Nu-i nevoie. Îl duceţi mîine la închisoare pe tîlhar. Azi e ziua ţarului...

Porfiri se ridică într-un cot. Tîlhar ? Va să zică, a devenit tîlhar, un vagabond din taiga, un ucigaş... Pe el să-l bage la închisoare ? Să-i ia tot ce are mai scump, libertatea ? De ce ?... Porfiri sări în picioare, începu să alerge dintr-un colţ într-altul şi bătu cu pumnul în uşă. Bătu mult, pînă începură să-l doară pumnii. Dar fără folos. Nu-i răspunse nimeni. Nici măcar nu se apropie nimeni de uşă. Ce s-a întîmplat, au murit cu toţii pe-aici ?

Îşi ridică braţele încrucişate, le sprijini de uşă şi-şi lăsă capul pe ele. Azi era ziua ţarului. Da, ziua ţarului... A ţarului... Şi nu a lui, a lui Porfiri. Ziua lui are să înceapă mîine cînd au să-l ducă la închisoare...

Dar înainte de a se însera, cheile zăngăniră din nou. Uşa se deschise. Porfiri văzu în semiîntunericul coridorului pe uriadnicul cu epoleţi cu şnur pe umeri, pe poliţistul cu legătura de chei, care se dăduse înapoi şi, într-o parte, lîngă perete, pe Sidor Borisovici, înalt, uscăţiv.

— Ieşi afară, tîlharule, comandă uriadnicul, şi să nu-mi mai cazi în mîini. Hai, şterge-o !

Închizînd ochii din pricina razelor amurgului ce cădeau pieziş peste acoperişuri, Porfiri ieşi în strada pavoazată cu steaguri tricolore. Sidor Borisovici, în cămaşă albastră de mătase, mirosind tot a ulei de brusture şi a vax pentru cizme, îl împinse de la spate.

— Ce te-ai oprit, omule ? Nu vezi, îs steaguri peste tot. Bucurie. Şi tu ai o bucurie. Şi de ce ? Trebuie să mă ţii minte pînă la moarte. Erai la închisoare dacă nu te scăpam eu. Pricepi tu asta ? Am înduplecat eu pe cine trebuie. Am plătit pentru tine. Mi-au făcut un favor pentru ziua ţarului. M-ai lovit tu ieri, da tot de dragul zilei ţarului am să uit. Du-te, omule, şi bagă la cap : ai primit o lecţie. Altă dată nu mai fi aşa de căpăţînos. Ia ce ţi se dă...

Porfiri păşea pe stradă privind cu înverşunare înainte, căutînd să nu-l asculte pe negustor. Parcă putea să creadă o vorbă din ce-i spunea ? El l-a scăpat pe Porfiri de închisoare ? El a

vrut să-l vîre acolo ! Așa-i cu aurul ! Iată cum îi aurul ăsta ! În mîinile cui a încăput el acum ?

— Cînd mai vii, omule ? Numai că acum, sst !, să nu sufli o vorbă. Ai priceput ? Și nici să nu te duci în altă parte decît la mine.

Porfiri ridică mîna. Simți o dorință aprigă să-l apuce iar de guler, să-l scuture zdravăn și să-l arunce într-un șanț... În jurul lor mergeau oameni și se uitau la ei mai de departe : Sidor Borisovici stătea pașnic de vorbă cu un mujic din taiga.

— Dar dacă o să te scuip acum în ochi, Sidor Borisovici ? întrebă Porfiri, stăpînindu-și tremurul.

Acesta nici nu clipi. Îi răspunse cu un aer preocupat :

— Are să-ți pară rău. Și încă cum ! Mai bine vino.

Și coti brusc într-o parte.

Un nor gros acoperi soarele. Vîntul foșni printre tulpinile înalte de taulă. Răcoarea împrospătă obrazul lui Porfiri. Vîntul mînă musculițele înapoi, spre spate.

Porfiri sări în picioare și porni. Mai repede, cît îi bate vîntul în față ! Ce bine !...

Dorea acum să ajungă la adăpost, să-și fiarbă un ceai, să se uite la plasele puse în Djuglîm — s-or fi prins vreo douăzeci de lipani — să-și facă o ciorbă de pește, să mănînce pe săturate, să se odihnească... Iar mîine să toarne niște alice rotunde — plumb mai avea — să-și ia pușca și să caute niscaiva vînat pentru masă.

Porfiri se gîndi că făcuse bine ducîndu-se de astă dată la Taișet fără pușcă, numai cu cuțitul de vînătoare la brîu, pentru cazul că ar fi întîlnit pe neașteptate vreun urs. Te pomenești că, o dată cu aurul, i-ar fi luat și pușca. Da, a arătat ce poate Sidor Borisovici.

Și un val de mînie se rostogoli iar în pieptul lui Porfiri. Peste tot, peste tot s-au aciuiat păianjenii ăștia sugători de sînge ! Măcar să pieri, sau să te tîrăști în genunchi în fața lor, da să le dai tot, pînă și cinstea... Cum să trăiești atunci ? Îți vine să te ascunzi de ei, să te încui în adăpostul tău, aici, la Djuglîm și să stai singur cuc. Aici n-au cum să te găsească. Dar să trăiești de unul singur e cu neputință. De-ai avea măcar cu cine să-ți împarți necazul. Eh, bine ar fi să-l înduplece pe Egorșa să vină aici. Sau mai bine să plece el singur de aici, pentru totdeauna ! Dar unde să se ducă acum ?

Obrazul lui Porfiri se lumină de un zîmbet : își văzuse adăpostul. Mai rămăsese să dea ocol unui loc mlăștinos, acoperit de zmeuriș des... Dar ce-i asta ? De ce ușa adăpostului e larg deschisă ? Cînd plecase n-o lăsase așa. Ușa se îmbuca bine în tocul de bușteni, n-o putuse deschide vîntul. Înseamnă că venise un oaspete. Cine putea fi ? Afară de Egorșa, împreună cu care durase izba, cine mai cunoștea aceste locuri ? Nimeni. Și nimeni nu fusese aici de doi ani. Înseamnă c-a venit Egorșa. Atunci e bine, că tocmai îl pomenise. Dacă s-a hotărît singur să vină, pot să bea un ceai împreună și să chibzuiască cum să-și orînduiască mai departe viața.

Porfiri grăbi pașii. Intră fuga în adăpost, dar rămase încremenit. Nu era nimeni. Oameni fuseseră însă acolo. Își dete seama de asta de la prima privire. Cine a fost ? Un prieten ? Sau ?... Pușca și-o atîrna întotdeauna într-un cui de lemn, bătut în perete. Nu era ! Dar sacul cu samuri, cu cei patru samuri ? Nu era nici el. Porfiri se năpusti spre căpătîiul patului și ridică ramurile moi de pin. Aici păstra o legăturică cu provizii pentru vînătoare. I-o luaseră și pe aceea. Făina ce-o mai avea într-un sac, în ungher ? Se năpusti după vatră. Nimic ! Aurul legat într-o cîrpă îl pusese pe o poliță cioplită dintr-o bîrnă... Sigur că nu-i nici aurul... I-au luat tot ! Tot ! L-au curățat de tot ! Nu i-au mai lăsat nimic. Porfiri își strînse capul în palme. Au călcat legea taigalei, legea neclintită a taigalei ! Toată provizia de vînătoare... Pînă și arma i-au luat-o ! Dar cine ?...

Ocnașii ? Vagabonzii ce hoinăreau prin taiga ? Sau cei ce-i pîndeau pe căutătorii de aur, cei ce pîndeau norocul altuia ? Aceștia umblă prin apropierea minelor. Dar pînă la Monkres era foarte departe... Cînd s-au petrecut toate ? Porfiri cercetă cu atenție adăpostul. Pe vatră zăceau oase de pasăre. Cărbunii erau reci de tot. Oasele uscate.

— De mult. Au împușcat un gotcan tînăr. Nu e de crezut că s-ar fi apucat să vîneze cu arma mea. Înseamnă că au adus gotcanul cu ei. Și aveau și arma lor.

Porfiri se apucă să răscolească și lîngă vatră. Găsi o bucățică de iască, cu care au făcut scîntei, cînd au aprins focul. Era de culoare închisă. A lui Porfiri era mai deschisă. O iască neagră ca asta este din bureții ce cresc pe tăpșane deschise, nu pe copacii din taiga. Dar asta ce-i ? Au împrăștiat aur ? Nu. Porfiri ridică de pe podea ceva galben, rotund...

— Un cartuş... Un cartuş tras dintr-o armă a statului, şopti Porfiri, cercetînd adîncitura lăsată pe cartuş de percutor. Înseamnă că aici şi-au încărcat arma cu cartuşe. Dar cine ? Cine a avut nevoie de arma mea veche, care se încărca din ţeavă ?

Rar se întîmpla ca vreunul din vînători să aibă armă de-a statului, foarte rar. Porfiri încercă să-şi amintească, dar nu-i veni în minte nici unul. Prin taiga umblau expediţii de cercetare... Dar parcă aceia i-ar fi luat-o ?

— Nu şi-ar fi aprins focul cu cremenea, clătină din cap Porfiri. Aceia au chibrituri... Nu, e careva dintre ţărani.

Vagabonzi ? Cîţi să fi fost ? De unde veneau ? Porfiri se apropie de masă. Aici au mîncat. Uite firimiturile de pîine. Nu pesmeţi, ci pîine. Poate şi uscată, dar pîine. De unde să vină aici oameni, care să aibă pîine la ei ? Din Taişet ? Din Şiversk ? Mai e un drum din Solonţî, peste Rubahino, spre Belogorie... Firimiturile se aflau numai într-un colţ al mesei. Înseamnă că a fost un singur om. A băut ceai, pesemne. Strachina de lemn a lui Porfiri, răsturnată aşa cum o lăsase, zăcea în alt colţ al mesei. A băut din vasul său. I-a fost silă de unul străin şi încă de lemn... Printre firimiturile întregite de pîine se zăreau grăuncioare albe, străvezii...

— Sare ? Porfiri puse pe limbă cîteva. Nu, zahăr... Ocnaşii nu beau ceai cu zahăr. Dar şi dintre ţărani puţini sînt care beau, afară de cei mai înstăriţi.

Ieşi din adăpost. Un plop subţire care creştea în apropierea adăpostului avea trunchiul jupuit de tot, ros de frîu. Aici fusese priponit calul. Cu copita-i nărăvaşă făcuse o gropiţă adîncă în pămînt. O gloabă bătrînă, slăbănoagă, după ce a străbătut drum lung prin taiga, n-are să se apuce să scurme pămîntul, să se tragă din pripon. Porfiri coborî spre vadul peste Djuglîm. Da, venise de peste rîu şi plecase tot într-acolo. Înseamnă că venea din Şiversk, ori din Solonţî. Calul s-a speriat de apă şi s-a răsucit mult pe povîrnişul malului. Avea copite rotunde, puternice. Fusese potcovit numai la picioarele din faţă. În expediţii li se potcovesc cailor toate cele patru picioare. Acesta fusese potcovit după obiceiul ţăranilor. Iată şi urma omului. A sărit de pe cal chiar lîngă apă ; în nisipul bătătorit se întipărise o urmă adîncă de picior, încălţat cu cizme de marochin noi, trainice. Nu erau încălţări de la oraş... Atunci cine a fost aici ? Cine ?

Şi Porfiri văzu limpede înaintea ochilor un ţăran înalt, vînjos, cu obrajii lucioşi de grăsime, cu mîini lacome, obişnuit să ia totul pentru el, numai pentru el, de la oricine, fără să cruţe pe nimeni, fără să-i fie milă de nimeni, să ia ultima firimitură, să ia îmbucătura din gît...

— Bine, atunci ! strigă cu mînie rece Porfiri, ştergîndu-şi cu palma buzele uscate. Nu-i loc de voi pe pămîntul ăsta nicăieri. Cu orice te-ai îndeletnici, oricum ai munci, oriunde te-ai duce, mă găsiţi pretutindeni, peste tot. Ei, atunci şi eu o să vă găsesc acum...

Înaintea lui lucea, acoperit de zăpadă, tridentul Uliahăi. Undeva acolo, peste curmătura ei, mergea acum prin taiga un om, pe care nu-l sătura nimic, care avea nevoie pînă şi de bucăţica de plumb, de grămăjoara de pulbere, de arma veche a lui Porfiri, de ultimele lui picături de sînge !

Fără să-şi ia privirea de la curmătură, de parcă şi-ar fi văzut acolo ţinta şi s-ar fi temut s-o piardă din ochi, Porfiri trecu peste Djuglîm şi începu să urce povîrnişul muntelui.

18

Vîntul smucea pînzele cortului. Curentul uşor ce se strecura pe jos mişca foile broşurilor de deasupra, aşezate în teancuri. Lebedev, Kondrat şi moş Eremei şedeau în cort, chirciţi, şi împărţeau broşurile. Afară, la intrare, se aşezase pe un butuc Mark. Împungea fără grabă cu sula în căputa ruptă a cizmei, îndesa în gaură un fir de sfoară smolită, după ce-i răsucea vîrful ciufulit, şi strîngea cusătura, fluierînd în surdină un cîntecel monoton.

— Mark, îl strigă Kondrat din cort, vezi să nu te iei prea tare cu cusutul şi să nu bagi de seamă.

— Nu, răspunse Mark, cizmele nu mă împiedică de loc ; mă uit la ele aşa, ca să arunc praf în ochi. Da nu-i nimeni pe nicăieri, lucraţi liniştiţi.

Lebedev se sculă şi-şi frecă cu palma mijlocul amorţit.

— Ei, tovarăşi, aşa le împărţim, spuse el, fiecăruia dintre noi cîte douăsprezece bucăţi. Dar cu o singură condiţie : dacă o să le dăm cuiva, să fie numai oameni de nădejde, mai presus

de orice bănuială. Le citesc, le dau înapoi şi le trecem altora. Iar tu, Eremei, adună-i pe ai tăi în rîpă, lîngă izvor, şi citeşte-le cu glas tare. Pe alţii, pînă una alta, să nu chemi ; uită-te mai cu băgare de seamă la cei pe care-i ai.

— Păi, eu îi cunosc pe toţi mai bine ca pe mine, se împotrivi moş Eremei.

— N-are a face. Înainte nu făceaţi decît să staţi de vorbă, iar acum aveţi şi broşuri. E cu totul altceva.

— Vasea, întrebă Kondrat, uitîndu-se la vraful lui de broşuri, dar pe cele de prisos, rezerva, unde o ţinem ?

— Trebuie ascunse în pădure, undeva sub vreun copac doborît, ori într-o scorbură, să nu le ude ploaia, hotărî Lebedev.

— Ar fi bine să le vîrîm şi prin corturi, ori în barăci, cît îi lumea la lucru, spuse Mark, care ascultase convorbirea.

— Asta se poate, încuviinţă Lebedev, după o clipă de chibzuială, numai să nu stîrnim gălăgie.

— Daţi-mi mie vreo două bucăţi, propuse Mark, o să încerc să le pun în corturile mici, la cei pe care-i cunosc de bine, de rău.

— Ţine două pentru încercare, dar nu mai mult. Uite, ţi le pun aici, spuse Lebedev, vîrînd broşurile sub iarba aşternută pe podeaua cortului. După ce plecăm, le iei. Ei, tovarăşi, e limpede totul ?

— Parcă ar fi.

Kondrat schimbă o privire cu moş Eremei.

— Asta-i bine, Vasea, că ai adus cărţi de la oraş, adăugă Eremei. Acu o să ne vie mult mai uşor să stăm de vorbă cu oamenii. Că singur nu-i poţi lămuri aşa cum îţi arată în cărţi.

— Trebuie să învăţăm să lămurim şi fără cărţi, îl contrazise Kondrat, punîndu-şi cu grijă şapca în cap.

— Mai e pînă atunci ! oftă Eremei. Deocamdată abia ştiu carte...

— Lasă, lasă, nu mai fă pe modestul, rosti Mark, vîrîndu-şi capul în cort. Vorbeşti aşa, da pe Lizaveta lui Mannberg tu ai învăţat-o carte...

— De ce-i a lui Mannberg ? îl întrerupse supărat Eremei. E de-a noastră şi are un nume al ei — Koronotova. Nu obijdui fata !

— De ce s-o obijduiesc ? E fată tare bună, spuse Mark.

— Păi, aia-i, bagă de seamă, că pentru ea nu-l iert nici pe fratele meu bun. Aşa-i de cuminte şi de deşteaptă.

Şi moş Eremei îşi mîngîie barba stufoasă.

— Mi se pare că-i place mult să citească ? întrebă Lebedev.

— A citit toate cărţile cîte se aflau la muncitori, îl informă Eremei. Uite, neapărat să-i dăm dintr-acestea. E fată de nădejde. Pun mîna în foc pentru ea. Şi are să-i folosească şi ei.

— Da, pentru ea pun şi eu, spuse Lebedev. M-am văzut de foarte multe ori cu ea şi văd că-i un om cu inima curată.

— Atunci dă-i să citească o carte.

— O să-i dau, zîmbi Lebedev. Ei pot să-i dau.

Ieşiră din cort, la mult timp unul după altul.

...A doua zi, Lebedev se întîlni cu Liza la locul obişnuit, lîngă mestecenii tineri, cu frunza măşcată, de pe povîrnişul rîpei. Vorbiră mult despre viaţa grea a muncitorilor. Pe urmă Liza îşi aminti cum venise la Mannberg Ivan Prokopievici.

— Iar în seara aceea, Liza se încruntă, ce papară am înghiţit de la stăpîn ! Ei, dar nu-i nimic, am trecut şi peste asta ! În schimb, sînt bucuroasă pentru Ivan Prokopievici. Bine l-aţi mai ajutat atunci. Atunci am crezut şi eu pentru prima oară, Liza smulse o frunză de mesteacăn şi o boţi între degete, am crezut cu adevărat că se poate ajuta un om...

Lebedev smulse şi el o foaie de mesteacăn.

— Liza, îţi place să citeşti ? întrebă el, aplecîndu-se uşor spre ea.

— Tare mult, mărturisi Liza, numai că nu mai am ce citi. Pe deasupra, citesc încă prost. Dacă-i tipărit cu litere mari, atunci mă descurc eu.

— Vrei să-ţi dau o carte ? De care-ţi place ?

— Oricare. Da mai bine din acelea care vorbesc despre viaţa adevărată.

— Ai citit cum a apărut lumea şi de ce se fac ploile şi furtunile ?

— Nu, n-am citit.

— Da ştii ?

— Pămîntul l-a făcut dumnezeu, răspunse cu şovăială Liza, iar tunetul, pe ăsta parcă îl face sfîntul Ilie...

— Ei, vezi ! Iar în cărţi, că sînt şi dintr-astea, scrie totul cît se poate de limpede. Dumnezeu n-are nici un amestec aici... Iar despre sfîntul Ilie, pe ăsta l-au născocit popii.

— Pentru ce ?

— Ca oamenii să se teamă. Ca să se ducă la biserică, să se roage. Iar biserica a cui e ? A popilor. Şi cine întreţine bise-

ricile ? Visteria ţarului. Înseamnă că popii lucrează împreună cu ţarul, de partea bogaţilor... Dar de ce bogaţii pe lume îs puţini, iar săracii sînt mulţi ? Ştii asta ?

— Bogăţiile n-ajung pentru toţi, zîmbi Liza.

— Aşa să fie oare ? Păi, uite, în jur e numai bogăţie ! Lebedev făcu un cerc cu braţul. Pămîntul, pădurea, vînatul, poate chiar aur... Ce, parcă noi doi nu sîntem bogaţi ?

— Din asta nu te îmbogăţeşti, de pe urma pădurii, răspunse Liza, de parcă ar fi vrut să spună : „Aici pe mine nu mă duci !"

— Dar din ce se îmbogăţesc oamenii ?

— E limpede din ce : din bani.

— Dar banii de unde se iau ?

— Ei, banii... se căpăci puţin Liza. Multe se mai întîmplă : fie că-ţi rămîn moştenire de la părinţi, fie că-i ai din negoţ...

— Uite că şi noi muncim şi căpătăm bani, o întrerupse Lebedev.

— Vai ! Păi, noi primim tocmai de la bogaţi ! se bucură Liza, lovindu-l pe Lebedev peste mînă, de parcă ar fi spus : „Eh, deştept mai eşti !" În ziua aceea se simţea deosebit de voioasă. Ei cît vor atît ne dau. Din asta nu numai că nu te faci bogat, da nici sătul nu eşti.

— Înseamnă că bogăţia ar ajunge pentru toţi, numai că o împart aşa : unuia o rublă, iar altuia o copeică. Aşa-i ?

— Aşa.

— Dar cum crezi, Liza : e bine ca unul să aibă mult, iar altul nimic ?

— Halal bine ! E, da nu pentru toţi.

— Dar ar fi rău să faci aşa, ca toţi muncitorii să trăiască bine ?

— Nu poţi face aşa ceva !

— De ce ?

— Cum de ce ? Nu poţi, şi gata...

— Bine, dar de ce ?

— Ei, doamne ! Păi, cum s-o faci ! izbucni Liza în rîs. Poate crezi că, dacă l-aţi ajutat pe Ivan Prokopievici, aşa o să fie cu fiecare ?

— Se poate, totul se poate, Liza. Şi pentru fiecare se poate.

— De ce n-o faceţi atunci ? Dacă puteţi ?

— Singur nu faci nimic, răspunse cu seriozitate Lebedev. Dar uite, dacă s-ar strînge toţi săracii, el îşi împreună palmele, şi s-ar ridica împotriva bogaţilor cu arma în mîini...

— Asta ce ar însemna, să-i ucizi, da ? întrebă speriată Liza.

— Păi, cu binele n-or să dea nimic, or să înceapă ei primii să tragă în săraci... Cum crezi ?

— Păi, așa cum spui dumneata... căzu pe gînduri Liza. Numai că-mi pare curios, aud asta pentru prima dată și nu prea mi-e pe înțeles.

— Dar ai vrea să înțelegi ?

— Ba bine că nu !

— Atunci ai să înțelegi. Nu dintr-o dată... cîte puțin... Lebedev tăcu o clipă. O să-ți dau niște cărți bune.

— Uite, pentru asta-ți mulțumesc ! Da despre ce sînt cărțile astea ?

— Despre ce vrei dumneata. Vrei să-ți aduc despre cele ce am vorbit noi acum ?

— Aș citi.

— Îți aduc. Dar... ia spune : tu acum nu te mai temi de loc de mine ? Ții minte, ca atunci, demult, cînd ne-am întîlnit prima oară ? Lebedev îi întinse mîna.

Liza i-o luă.

— Nu mă tem de loc !

— Înseamnă că o să fim prieteni. Vrei ? Spune-mi „tu".

— Bine.

Și-și mai strînseră o dată mîinile.

— Și acum, Liza, uite ce vreau să te rog, vorbi Lebedev. La Mannberg vine un jandarm...

— Vine unul, așa, cu niște atîrnători albe pe piept.

— El e. Kireev. Despre ce vorbesc n-ai auzit ?

— N-aveam de ce să ascult. Vorbesc de toate.

— Vezi tu... Băieții se adună aici în taină...

— Ia stai ! exclamă Liza. Despre asta am auzit...

— Și ? întrebă Lebedev, încordat.

— Spunea că trebuie să prindă pe careva dintr-ăștia.

— Și altceva ?

— Altceva ? Nu mai țin minte. N-aveam de ce.

— Liza ! Draga mea ! Lebedev îi strînse cotul. Hai, să ne înțelegem așa : altă dată, cînd o mai veni Kireev la Mannberg, ține minte cît mai bine tot ce au să vorbească și pe urmă îmi povestești mie. Bine ?

Liza îl privi cu băgare de seamă în față și-și eliberă încetișor cotul. Lebedev înțelese.

— Liza, numai să nu crezi... rîse el. Am făcut-o numai aşa, din toată inima.

Liza roşi.

— Păi, eu, nimic... Da de ce îţi trebuie asta ? întrebă ea.

— Îmi trebuie. O să-ţi spun adevărul. Sînt aici cîţiva oameni care le vorbesc muncitorilor cum să-şi dobîndească o viaţă bună. Iar jandarmii umblă să ne caute, să ne prindă. Se tem să nu afle muncitorii adevărul.

— Dar dacă îi prind ? păli Liza.

Îşi aminti de convoiul de arestaţi, cu tichii rotunde pe cap, în haine largi, cenuşii şi cu lanţuri grele, zornăitoare... Cu o lună în urmă, în toiul arşiţei, îi mînau pe şosea, nu departe de vagonul lui Mannberg. Spuneau : „La închisoarea centrală Alexandrovski, de pe lîngă Irkutsk..." În spatele ocnaşilor mergea o căruţă încărcată, iar în ea şedea un jandarm, la fel cu acela care venea la Mannberg, numai că era îmbrăcat în haine mai simple şi mai soioase.

— Dacă îi prind ? întrebă la rîndul său Lebedev. Atunci îi aşteaptă închisoarea ori poate chiar ocna.

Liza îşi muşcă tăcută colţul basmalei.

— Te temi ? întrebă încet Lebedev.

Liza sări în sus.

— Mă tem ?! strigă ea. Eu să mă tem ? Nu mi-e frică de loc. Nu-s dintr-acelea. Da îmi pare rău... Mă doare... Pentru oameni... De ce îi închid ? Uite, eu singură... nu înţeleg tot... Simt cu inima... dar nu le deslușesc... Mai bine mi-ai povesti tu, Vasea, despre toate, mai mult şi mai limpede.

— O să-ţi povestesc, Liza. Şi cărţi o să-ţi aduc, pe înţelesul tău.

— Dar o să scrie în ele şi despre ocnaşi ?

— O să scrie şi despre ocnaşi. Pe cine şi de ce-i trimit la ocnă.

— Tare aş vrea să aflu mai repede.

— Mîine îţi aduc. Numai ştii, Liza, cărţi dintr-astea trebuie să le citeşti pe ascuns.

— Pricep. Dacă le găsesc, mi le iau, spuse Liza dîrz. Hai, adă-le, că nu mă las prinsă.

— Mîine dimineaţă vii tot aici, spuse Lebedev. Ei, rămîi cu bine, Liza. Cînd trebuie să se întoarcă Mannberg ?

— Nu prea degrabă. Peste vreo cinci zile.
— Fereşte-te de el. Fii mai cu băgare de seamă.
— O să fiu.
— Rămîi cu bine ! şi, făcîndu-i semn cu mîna, Lebedev o luă la fugă în jos, de-a lungul rîpei.

19

Liza nu putea să doarmă. Stînd culcată în pat, îşi repeta în gînd tot ce citise în ultimele zile, în cărţile pe care i le adusese Vasea. Îi plăcuse mai ales una, intitulată : *Pentru cine muncim ?* Totul în ea era atît de simplu şi pe înţeles, încît Liza se gîndi : „De ce nu mi-am dat seama singură, înainte, de toate acestea ?"

Celelalte două cărţi erau ceva mai grele. Şi în ele era vorba de muncitori, dar întîlnea adesea cuvinte pe care nu le auzise niciodată. E drept că l-a întrebat îndată pe Vasea, iar el a lămurit-o — ce bine le ştia pe toate ! Dar dintr-o singură dată asemenea lucruri nu-ţi pot intra bine în minte. Va trebui să le mai citească o dată şi să stea iar de vorbă cu Vasea.

Da, acum ştia de ce trebuie să te ascunzi de ăi mari, cînd citeşti cărţile astea... Nu degeaba îi închid pe oameni la închisoare pentru asta. Se vede că stăpînirea se teme grozav să nu afle muncitorii adevărul.

Capul i se învîrtea morişcă din pricina gîndurilor noi, tulburătoare, care o copleşeau.

Liza se sculă, se spălă şi, împletindu-şi părul, deschise uşa de afară a vagonului. O învălui de îndată o adiere răcoroasă.

Dinspre corturi se auzeau vorbe, ţipete, înjurături, zăngănit de găleţi. Şefii de echipe îi trezeau pe muncitori. În faptul dimineţii se muncea mai uşor şi te înţepau mai puţin nepotolitele muşculiţe.

Muncitorii ieşeau din corturi furioşi, somnoroşi ; se îndreptau, scărpinîndu-se, spre spălătorul comun. Spălătorul avea robinete puţine şi ei se aşezau la coadă.

— Spală-te, să te albeşti mai bine, moş Eremei, glumeau cei ce-şi aşteptau rîndul, altminteri vezi să nu te ia coţofenele în cuibul lor.

Cu palmele făcute căuş, Eremei apăsa fără grabă în robinetul spălătorului şi, după ce şi le umplea din şuviţa subţire de apă, îşi freca barba neagră, stufoasă.

— Bine, bine, ia mai tăceţi acolo, mucoşilor, mormăia el fără să întoarcă capul, vă apucă invidia pe voi, ăştia, de nu v-au dat nici tuleiele în barbă. Mîncaţi carne mai multă, şi o să vă crească părul mai des.

— Ho-ho-ho ! Isteţ mai e ! De unde s-o iei carnea, ai ?

— De la inginer, din beci ! strigă careva.

— Ho-ho ! Inginerul are singur nevoie de ea, pentru barbă.

— De ce pentru barbă ?! Că se rade.

Zorile alburii se colorară în galben. Pinii înalţi şi subţiri se înfigeau în cer cu vîrfurile lor ascuţite. În coroanele copacilor foşni vîntul. O pupăză ţipă de două ori şi tăcu.

— Haide, haide ! Mişcă ! îi zoreau pe muncitori şefii de echipă. Pe răcoare, pînă la dejun, o să muncim bine. Hai, ieşiţi !

Liza stătea în uşă şi se uita la muncitorii vînjoşi, arşi de vînt, prost încălţaţi, cu hainele pătate de argilă galbenă, care treceau prin faţa ei. Şi acum i se părea că erau alţi muncitori, nu aceia pe care era obişnuită să-i vadă înainte. Tocmai despre aceşti muncitori era vorba în cărţile aduse de Vasea.

— Ia ziceţi-i un cîntec !

Oamenii se apropiară mai strîns. În mijlocul lor, un glas puternic şi înalt începu :

Coboară soarele în asfinţit ;
În larga stepă, grîiele foşnesc,
Prin colbul drumului stîrnit,
Lanţuri de ocnaşi se zornăiesc...

Şi un cor izbucni, ameninţător şi puternic :

Din-don, din-don ! Zornăit de fiare răsună cu jale.
Din-don, din-don ! E a Siberiei nesfîrşită cale.

Din nou răsună un glas singuratic :

Din-don, din-don ! Spre sterpele zări convoiul se îndreaptă.

Şi din nou urmară toţi în cor :

Pe tovarăşul nostru ocna îl aşteaptă.

— Încetaţi ! Încetaţi, strigă şeful de echipă, alergînd spre primele rînduri, ziceţi-i ceva vesel !

Dar un glas tineresc urmă, sfidător :

Cu ţestele rase îşi tîrîie paşii
Şi merg înainte mereu.
Sprîncenele-şi încruntă cu ură ocnaşii,
Şi-n inimi durerea îşi lasă zăbranicul greu.

— Încetaţi odată ! se înăbuşea de furie şeful de echipă. V-am spus doar să începeţi unul vesel ! Haide ! Să vedem ! Şi cîntă el singur, întrerupîndu-i pe ceilalţi :

În Irkutsk, la şosea,
Muzica cînta.
Iar draga de Nataşa
Cu birja se plimba.

Corul se încurcă, se destrămă. Unii, dîrzi şi hotărîţi, terminară refrenul :

Din-don, din-don ! Zornăit de fiare răsună cu jale.
Din-don, din-don ! E a Siberiei nesfîrşită cale.

Alţii, chiuind şi fluierînd, ţinură isonul cupletului trivial :

Fante sprîncenat,
Al meu talisman ;
Ah, ce mai berbant,
Ochios şi înfocat !...

— Dracu să te ia ! se auzi o voce groasă din mulţime.

Izbucniră rîsete. Cîntecele se întrerupseră, şi muncitorii îşi urmară drumul tăcuţi.

Liza termină de dereticat încă înainte de a răsări soarele. Şterse de cîteva ori, cu o cîrpă moale, biroul lui Mannberg, îndreptă pernele pe pat şi rupse foaia din ajun a calendarului.

Acum vagonul zăcea singuratic pe linie. Mannberg se plictisise să stea în imediata vecinătate a muncitorilor și poruncise ca vagonul să fie tras mai departe de corturi. Muncitorii îl enervau cu cîntecele și cu gălăgia lor, făceau focuri care scoteau fum mult și-și fierbeau în cazane carnea sărată ce putea urît, ceea ce îi tăia pofta de mîncare lui Mannberg.

Liza se așezase pe o treaptă a vagonului, dar liniștea ce se lăsase după plecarea muncitorilor îi părea acum apăsătoare.

„Să mă duc oare pînă la terasament ? se gîndi ea. N-am fost de mult. Să mă uit și eu cum lucrează."

Închise ușa vagonului, puse lacătul și o luă încetișor de-a lungul liniei ferate. O ajunse din urmă o locomotivă ce împingea înaintea ei vreo zece vagoane-platformă cu balast și care se opri într-o vale adîncă. Liza trecu pe lîngă ea. Lucind tot de păcură, mecanicul îi strigă din fereastra cabinei :

— Eh, frumoasă zi se arată !

— Frumoasă ! răspunse voioasă Liza.

Din valea cea adîncă ieșeau două panglici strălucitoare de metal și, făcînd o cotitură, cădeau într-alta mai mică. Între ele, pe povîrnișurile terasamentului, erau împrăștiate traverse negre, iar pe șine se afla un vagonet gol. Liza trecu și de-a lungul celei de-a doua văi și se așeză pe o buturugă înaltă.

De aici se vedea bine drumul, și spre apus, și spre răsărit. Spre apus, terasamentul era nivelat în formă de arc. În rîpe se desfăcea ca o pîlnie lată, iar în vale devenea îngust, sprinten. Se vedeau indicatorii, proaspăt vopsiți, în dreptul urcușurilor, cu tăbliță în două culori bătute în vîrful lor : pe față albe, iar pe dos negre. Locomotiva fumega tot pe locul unde se oprise. Nu o zăreai, doar un nor cenușiu de fum se învălătucea deasupra pădurii.

Spre răsărit, nu departe de valea în care ședea Liza, linia se întrerupea. Aici domnea un întreg talmeș-balmeș. Traversele zăceau mormane ; într-o parte și într-alta, pe terasament zăceau azvîrlite șine. La poalele lui, pe jumătate îngropate în nisip, niște tărgi rupte. Muncitorii croiau drumul. Unii, ridicînd sus brațele și icnind la fiece lovitură, băteau crampoanele în traverse. Alții netezeau suprafața terasamentului și așezau traversele. Alții săpau un șanț de scurgere.

Liza auzea bine vorbele lor, îi vedea și-și recunoștea prietenii.

— Băieți, povestea Kondrat, aruncînd cu lopata nisipul din șanț, ați auzit ? Cineva a băgat ieri în cortul lui Nikifor o

carte oprită. Şi cum s-au petrecut lucrurile ? Era singur în cort, a ieşit după nevoi şi, cînd s-a întors, cartea era pe pat. A alergat îndată afară, în jur nu mai era ţipenie. Ca să vezi ce poveste !

— Ce poveste ! răspunse un flăcău, înfigînd lopata în pămînt. Cu mine a fost mai ceva. Plecăm noi aseară cu Danila în pădurice, să bem un păhăruţ la iarbă verde. Moşul acela, Fedos, s-a agăţat de noi. Şedem noi, bem şi îmbucăm scrumbie împuţită, înghiţi-o-ar pămîntul ! Şi să vedeţi de ce mi-a rămas totul în minte : că, ieşind din cort, mi-am mai turnat nişte tutun în pungă, iar punga am vîrît-o în buzunarul hainei. Spun asta, lămuri el, fiindcă ştiu sigur că afară de pungă nu mai aveam nimic în buzunar. Ei, şi aşa, şedem noi şi bem. S-a apropiat de noi Vasea. Încă am rîs de el : „Pe tine, zic, Vasea, pesemne că te atrage sticla ca un magnet. Am plecat pe nesimţite şi tot ne-ai găsit." A rîs şi el. Pe urmă mi-am vîrît mîna în buzunar, să-mi scot tutunul, şi — ce să vezi ! — am găsit un manifest.

— Ia nu mai minţi, Leovuşka, spuse Kondrat şi-şi zîmbi în barbă.

Muncitorii îl înconjurară pe povestitor.

— Zău că-i adevărat ! îi încredinţă flăcăul. Eu, fraţilor, am încremenit. De unde să fi apărut ? Că nu s-a apropiat nimeni de mine. Poate doar Fedos. Îl întreb : „Nu cumva tu, moşule ?" Mi-a zis una de cruce ! Era limpede că n-a fost el. Deodată Vasea şi-a vîrît şi el mîna în buzunar. Şi la el, tot aşa !...

— Fir-ar să fie ! strigă încîntat un muncitor. Bravo ! Numai cine să fi făcut asta ?

— Ne uităm eu şi Vasea unul la altul şi dăm din mîini, că amîndoi ştim carte cum ştie viţelul să joace.

— Şi n-aţi citit ce scria în manifest ? Eh !...

— Ne-am descurcat cu chiu, cu vai. Ne-au trecut sudorile pînă am citit... Ne-a mai ajutat şi Danila.

Liza asculta zîmbind : fără doar şi poate Vasea făcuse treaba asta ! Dibaci i-a mai dus.

— Ei, şi ce era scris acolo ? întrebă Kondrat şi-l chemă din deget pe Eremei : Vino mai aproape şi ascultă.

— Uite ce. Ştiu tot, pe de rost. „Tovarăşi muncitori ! Sînteţi puşi cu sila să trudiţi pentru o leafă de nimic, vă hrănesc cu carne stricată, cu scrumbii putrede..."

— Adevărat zice ! răspunseră toţi cu un oftat.

— „... şi dacă se îmbolnăveşte careva nu poate decît să moară ! În schimb îşi umplu buzunarele..."

— La locurile voastre, mai repede ! strigă Liza muncitorilor. Văzuse de sus pe şeful de echipă care venea grăbit de-a lungul văii.

Toţi puseră îndată mîna pe lopeţi. Numai Kondrat bombăni :

— Diavolul ! Nu l-a lăsat pe flăcău să termine...

Şeful de echipă făcu cîţiva paşi, uitîndu-se bănuitor la muncitori. Îşi răsuci capul la dreapta, apoi la stînga şi porunci :

— Hei, voi de colo ! Să plece patru oameni, să adune toate traversele de prisos de pe terasament şi să le împingă cu vagonetul înainte, pe linie.

Patru muncitori, în frunte cu moş Eremei, porniră să îndeplinească porunca.

Traversele căzeau cu zgomot în vagonet, îndesate egal, una lîngă alta.

— Ajunge, naiba să-l ia, spuse Eremei, aruncîndu-şi şapca pe pămînt, şi-şi şterse cu poala cămăşii sudoarea de pe obraz. Numai patru, pe nemîncate, te pomeneşti că n-o să-l putem împinge. Mai bine venim a doua oară.

— Mai bine ne-ar fi dat o locomotivă cu un vagon-platformă. Uite-o cum fumegă degeaba în vale.

— E greu pentru ea să coboare povîrnişul pînă aici.

— Băieţi, gluma-i glumă, dar, ia priviţi, dincolo de vale avem un urcuş greu... Nu-l împingem pînă sus.

— La naiba ! Cît împingem în jos, să-i dăm înainte vîrtos... Şi fuge el apoi ca vîntul pînă sus.

— Pornim ?

— Pornim !

Opt mîini împinseră în bara din spate a vagonetului. Opintindu-se din greu, muncitorii o luară înainte, încet, palmă cu palmă. După ce cîştigă viteză, vagonetul porni mai uşor.

— Ei, drăguţul de el ! Zi-i mai tare ! strigau oamenii.

— Du-te în pădure după mure...

— Mişcă, învîrte-te... Hai, drăguţule !

— Băieţi, agăţaţi-vă, aşezaţi-vă ! Ieşim la deal.

— Aşa-aşa ! Apucă-te !... Vezi să n-o ia înapoi, ticălosul.

— A pornit-o mai uşor, fraţilor, mai uşor !

Vagonetul se apropia cu repeziciune de vale.

— He-hei ! Lizaveta ! îi strigau acum muncitorii de jos. Coboară să te plimbăm şi pe tine.

În tot lotul muncitorilor lui Mannberg, Liza era singura femeie. Cu toate acestea, nici unul dintre flăcăi, chiar cei mai deşucheaţi, cei care „zboară din floare în floare", nu îndrăznise vreodată să-i spună vreo vorbă necuviincioasă. Toţi o iubeau şi o respectau. „Ni-e dragă tuturor, spuneau despre ea. E de-a noastră !"

Şi mulţi o numeau, cu toată seriozitatea, fiica lor.

— Hai, mai repede, coboară de sus mai repede, fata mea, îşi săltă barba moş Eremei. Zău aşa, te plimbăm.

— Bine, bine, strigă Liza şi izbucni în rîs. Grozavi voinici ! Poate să cobor ca să vă ajut ?

— Ne-ne, nu rîde, că-l ducem şi singuri !...

— Nu ne face de rîs, fata mea...

— Stai ! strigă deodată Eremei. Mi-am uitat şapca unde am încărcat traversele !

— Şi ce zbieri ? Întoarce-te pînă n-am plecat prea departe.

— Să ştiţi că mă întorc, se învoi Eremei. Da n-o să vă fie greu singuri ?

— A-aş ! Şi-a luat vînt zdravăn.

— Acu iese singur şi la urcuş.

Eremei mai împinse o dată vagonetul şi o luă la goană înapoi, pe linie.

— Unchiule Eremei, îi strigă Liza, nu fugi prea tare că-ţi pierzi încălţările.

Eremei n-o auzi, întoarse capul din fugă, îi făcu semn cu mîna şi, ţinîndu-se cu palma de inimă, porni mai departe cu paşi repezi. Vagonetul dispăru pe povîrnişul văii.

Liza se uită la Eremei. Iată-l, a ajuns pînă la mijlocul terasamentului, s-a aplecat, şi-a luat şapca, s-a întors, a văzut-o pe Liza şi i-a făcut semn din mînă. Îi striga ceva, dar cuvintele ajungeau greu pînă la ea.

De treabă om moş Eremei ăsta ! De şi-ar orîndui mai repede un trai bun !

Eremei păşea înapoi pe traverse fluturînd larg din mîini. Pe urmă se aşează pe terasament, între şine, îşi scoase cizmele şi începu să-şi înfăşoare mai bine obielele. Deodată începu să cînte în gura mare, scuturînd din barbă şi legănîndu-se din tot

trupul. Nu venise de mult în Siberia, dar îndrăgise oamenii și cîntecele ei.

Sună clopotul de alarmă,
Lanțov din cetate a fugit...

Liza îl îngînă cu glas scăzut :

A coborît pe-o scară de frînghie...

Din valea depărtată, unde fumegase pînă atunci locomotiva, apăru deodată un vagon-platformă încărcat cu balast. Se rostogolea repede la vale, luînd viteză. Eremei ședea cu spatele la el și, înfășurîndu-și obielele, cînta :

Eh, și-a coborît pe-o scară de frînghie...

Între timp platforma alerga drept spre el.

Lizei i se tăie răsuflarea. Voi să strige, dar nu putu, și începu să dea doar din mîini. Eremei scutură din barbă, semn că zîmbise, și în loc de răspuns îi făcu semn cu cizma pe care o ținea în mînă.

...Lanțov din cetate a fugit...

Platforma era aproape de tot ! Se rostogolea cu tampoanele negre înainte și cîrligul greu i se legăna în față...

— A-au ! izbucni din pieptul Lizei.

Eremei se smuci, auzind totuși, pesemne, țipătul Lizei și vuietul roților, își strînse obielele și se năpusti în patru labe să sară peste șine. În aceeași clipă platforma trecu peste picioarele lui... Eremei repezi în sus brațul stîng, de parcă ar fi încercat să împingă ceva foarte greu care-l apăsa, se săltă numai în umeri și căzu cu fața îngropată în nisip.

Liza începu să alerge de colo, colo. Se repezi mai întîi spre Eremei, dar dîndu-și seama că singură n-o să poată face nimic, o luă înapoi, să-i ajungă din urmă pe muncitorii care împingeau vagonetul. Se uită în jur. Vagonul-platformă se apropia în plină viteză de vale... Doamne ! Ce-i de făcut ? Are să-i ajungă pe oameni și-i mai lovește și pe ei de la spate...

Coborî în fugă povîrnișul, ridică o traversă ce zăcea în șanț și, gîfîind, o trase sus, pe terasament. Nisipul lunecos i se surpa

sub picioare şi traversa era foarte grea ; Liza abia apucă s-o împingă cu un capăt de-a curmezişul drumului şi să sară în lături. Platforma se izbi de traversă, făcu un salt şi ieşi, cu roţile din faţă, de pe şine.

Atunci Liza se repezi de-a lungul văii. Îi zări pe muncitori. Aceştia împinseseră vagonetul pînă sus şi acum se odihneau. Liza le strigă de departe :

— Săriţi, săriţi ! L-a tăiat pe Eremei, şi o luă la goană înapoi.

Ajunse prima lîngă Eremei. Acesta gemea rar, mişcîndu-şi neputincios mîinile pe pămînt. Piciorul stîng îi era tăiat de la genunchi ; cel drept, cu cizma trasă pe jumătate, se mai ţinea într-o zdreanţă de piele, întors cu vîrful în sus. În jur era o baltă de sînge.

— Un-chiule Eremei, suspină jalnic Liza, apucîndu-l de subsuori şi încercînd să-l întoarcă cu faţa în sus, trezeşte-te, drăguţule...

— Nu mă atinge, fata mea, icni din rărunchi Eremei. Mai bine leagă-mi picioarele cu ceva, mai strîns, că-mi pierd... sîngele...

Pe chipul lui alb ca varul, barba deasă părea nefiresc de neagră. Pe frunte îi luceau broboane mari de sudoare.

Liza îşi adună ultimele puteri, îl întoarse pe Eremei pe spate şi, privind cioturile sfărîmate şi zdreanţa de piele de pe piciorul drept, care se răsucise acum ca o sfoară, se clătină şi se lăsă pe nisip.

Veniră în fugă muncitorii.

— Ce să-ţi facem, moş Eremei ? îl întrebau ei buimăciţi.

— Legaţi-mă... măcar... cu cămaşa... rosti Eremei cu glas din ce în ce mai slab. Îmi vîjîie... în cap... Mi-e sete... Dariei... nu-i scrieţi... pînă una, alta... n-o speriaţi...

— Leovuşka, îl împinse Kondrat pe flăcău, dă o fugă pînă dincolo de vale, cheamă toţi oamenii, şi ia în ceva nişte apă, dacă mai e în saca.

Leovuşka dădu din cap şi, şchiopătînd din piciorul drept, se năpusti în goană peste traverse. Kondrat îşi trase peste cap cămaşa asudată, mînjită de argilă şi de smoală şi, fără s-o rupă, înfăşură cu ea piciorul stîng al lui Eremei. Sîngele străbătu îndată prin ea.

— Ar trebui un doctor, murmura al doilea muncitor, dezlegîndu-şi grăbit brîul şi scoţîndu-şi şi el cămaşa, da aici, pe toată

linia, nu ţin nici unul. Eh, viaţă ! Nu, nu-i de făcut nici pe dracu cu piciorul ăsta, te împiedică capătul, că nu-i retezat de tot.

Eremei deschise ochii.

— Tăiaţi-l... piciorul...

— Se întîmplă să crească la loc, încercă să riposteze muncitorul. Deşi, de unde !... Abia se ţine de un peticel... Între timp se căută prin buzunare. Aveam parcă pe undeva un briceag...

Liza nu mai putu să îndure, sări şi o luă la goană cît o ţineau picioarele în jos, pe panta terasamentului. Din vale alerga o mulţime de muncitori mînioşi, fierbînd de indignare...

Liza intră în vagon şi căzu pe pat aproape leşinată. Obrazul palid, tras al lui Eremei, picioarele lui strivite şi lama strălucitoare a briceagului îi apăreau mereu înaintea ochilor.

— Doamne, nu-l lăsa să moară pe moş Eremei ! şoptea ea, simţind cum greaţa o gîtuie. Ce-o să facă fără el fetiţa lui ?...

Fără să-şi dea seama, Liza adormi.

Dormi puţin şi deschise ochii, simţind o durere puternică de cap. Pe pat se revărsau într-un şuvoi larg, puternic, razele soarelui. În pătratul luminat al peretelui se contura limpede o oleografie, zugrăvind un subiect mişcător : un diacon înalt, cu barba căruntă, citeşte cu evlavie manifestul împăratului Alexandru al II-lea cu privire la eliberarea ţăranilor. În jur mulţimea a amuţit. Pe chipurile ţăranilor — zîmbete naive, copilăroase. Ochii sînt aţintiţi cu încîntare asupra celui ce citeşte. Mîinile schiţează larg semnul crucii. Întreg tabloul era pătruns de lumina unei inefabile bucurii.

Liza privea adesea oleografia, care înainte trezea într-însa un soi de înduioşare. Ţarul Alexandru, care lipsea de pe tablou, se întruchipa în imaginaţia ei în ceva mare, uriaş, aidoma faţadei catedralei din spatele diaconului, ceva luminos şi strălucitor ca şi chipul lui Hristos de pe icoana lui Mannberg.

Acum Lizei parcă îi făcea rău să privească tabloul. Nu era adevărat ! Norodul n-avea de ce să se bucure aşa...

Şi sări ca şi cum cineva ar fi împins-o de la spate :

— Vai, de ce stau ? Trebuie să alerg la moş Eremei. Cum o fi cu el, acolo ?

Se repezi în goană afară din vagon, uitînd chiar să-l încuie cu lacătul.

Baraca unde-l aduseseră pe Eremei era plină de lume. Liza intră şi primul pe care-l văzu, chiar în uşă, fu Vasea. Stătea, înconjurat de muncitori, şi le vorbea ceva cu înflăcărare.

— Vasea, trăieşte moş Eremei ? întrebă Liza, abia trăgîndu-şi răsuflarea.

— Deocamdată trăieşte. Trebuie dus la oraş, la spital, îi răspunse Vasea cu vocea scăzută şi întrebă la rîndul său : Mannberg nu s-a întors încă ?

— Nu. Dacă vine mîine pe seară !

— Tovarăşi, făcu un semn cu braţele Vasea, de parcă i-ar fi adunat pe muncitori în jurul său, va să zică, ne-am înţeles ? Cum vine Mannberg, ne ducem cu toţii la el şi-i spunem răspicat cererea noastră : să avem pe şantier un medic, un dispensar şi un punct pentru prim-ajutor.

— Să se aşeze îngrădituri pe linie, adăugă Kondrat.

Muncitorii vociferară încuviinţînd :

— E drept !

— Să fie păzite vieţile oamenilor !

20

Între timp însă Mannberg se întorsese. Se apropie cu drezina de vagon în clipa cînd Liza intră în baracă la Eremei. Alături de Mannberg, pe bancă, stătea tolănit Kireev. Pe tunica lui albastră, pe care şi-o descheiase din pricina căldurii, atîrnau eghileţii murdari.

— Nişte cvas rece ! Hei, Elizaveta ! strigă încă de departe Mannberg, sărind din drezină. Unde naiba s-o fi dus ? spuse el, uitîndu-se prin uşa larg deschisă. Nici vagonul nu-i încuiat.

— Nu-i nimic, mai aşteptăm, Gustav Evghenievici, spuse liniştit Kireev apropiindu-se de vagon, pînă una, alta să stăm de vorbă aici, la aer, fiindcă înăuntru e foarte cald. Şi cum îţi spuneam, Gustav Evghenievici, urmă el, aşezîndu-se pe o treaptă şi continuînd discuţia începută pe drum, vezi dumneata, aceasta este convingerea mea profundă, întemeiată pe experienţa unei activităţi îndelungate la serviciul siguranţei. Convingerea că şi în sectorul dumitale de construcţii, printre muncitorii

dumitale, se află, fără doar şi poate, persoane care contribuie la răspîndirea ideilor aşa-zis revoluţionare.

— Dacă ideile acestea ar fi numai „aşa-zis revoluţionare" ! aruncă Mannberg.

— Nu e vorba de cuvinte, ci de esenţa lucrurilor, se simţi jignit Kireev, care avea obiceiul să presare în discuţie expresii inutile. Că dumneata creezi aici o pepinieră a ideilor sociale, nu mă îndoiesc cîtuşi de puţin.

— Pavel Gheorghievici ! ridică glasul Mannberg. N-ai nici un temei să-mi atribui...

— Nici nu m-am gîndit la asta. Totuşi trebuie să admiţi şi dumneata că te uiţi printre degete la felul cum se poartă muncitorii.

— Asta-i treaba dumitale, să te uiţi prin microscop. Lucrările înaintează repede, sînt ieftine, iar pentru mine asta-i totul. Sînt om de afaceri.

— Pentru dumneata o fi, dar pentru muncitori nu-i tot.

— Le plătesc pentru munca lor. Şi mi se pare ciudat cînd aud de la dumneata...

— De ce să denaturezi sensul cuvintelor mele ? se încruntă Kireev. Voiam să spun altceva : ai observat vreo nemulţumire printre muncitorii dumitale ? Şi ştii la ce duce asta ?

— Ştiu. Dar să curm „la ce duce nemulţumirea", cum ai binevoit să te exprimi, este, repet, grija dumitale. Dispui pentru aceasta de mijloace excelente.

— Înseamnă, ca să zic aşa, că dumneata ai de gînd să mi te opui ? Şi, în loc să stîrpeşti tulburările care se coc, vrei să le înţelegi, să le dai frîu liber ? căscă ochii Kireev. Sînt peste măsură de mirat.

— Dar de ce dumneata... îmi... îmi tot dai peste nas cu nemulţumirea muncitorilor ? se aprinse Mannberg. Ca şi cum la mine, aici, ar fi unicul focar ! Nemulţumirile, tulburările printre muncitori se observă de mult pretutindeni, în tot imperiul. Valul, care s-a iscat în adîncul mării, nu putea să nu se rostogolească pînă la ţărm.

Mannberg se miră el însuşi de fraza frumoasă pe care o rostise.

— Nu ţi-aş aduce nici un reproş, Gustav Evghenievici, dacă nu ţi-ai fi pus propriile interese mai presus de interesele imperiului. Trebuie ridicate diguri, da, diguri, pentru ca aceste aşa-

numite „valuri" să nu ajungă pe țărm. Dumneata, ca nobil, ai depus jurămînt de credință împăratului ?

— Mă jignești, Pavel Gheorghievici !

— Nu e o jignire, Gustav Evghenievici. Adevăratul înțeles al întrebării mele cred că-i limpede ?

— Dumneata dorești de mult ca eu să devin pentru dumneata un soi de detectiv.

— Dar înțelege că epoca așa-numitelor turnire cavalerești s-a stins de mult. Acum ni se aruncă la picioare nu mănuși, ci bombe... Trag în noi de după colț... Tipăresc proclamații în subterane. Răzmerița se naște nu în piețe, ci în ilegalitate. Adunările conspirative nu se convoacă în sunetele clopotului vecei[1]... Proletariatul, cum se numește el, nu mai este gloata secolului cincisprezece... Acestea nu-s numai brațe, sînt și capete ! Iar dumneata vrei să opui conspirativității lor o calmă contemplare de la fereastră... De, ce vrei, pasiunea cîștigurilor personale... Nu, Gustav Evghenievici, conspirativitatea lor poate fi învinsă tot numai prin conspirativitate. Și dacă n-o să-i înfrîngem acum, cît mai sînt, ca să zic așa, slabi, mai încolo are să fie mai greu. Oare tocmai dumneata ai nevoie să-ți explic toate acestea ? !

— Înseamnă că, împreună cu dumneata, trebuie să mă ocup de depistarea revoluționarilor ilegali ?

— Da ! Ca să zic așa, este datoria dumitale față de țar și de patrie. Și cred că nu-i o datorie într-atît de neplăcută ca să refuzi s-o îndeplinești. Ori poate că dumneata o consideri invers.

— Mi se pare că îți acord ajutorul meu în toate... atît cît îmi permite conștiința de om cumsecade, de nobil... murmură Mannberg, oarecum fîstîcit.

— E deplasat să te aperi cu așa-numita conștiință, Gustav Evghenievici, i-o reteză sec Kireev, de conștiință ai nevoie numai cînd joci preferans. Eu mă bizui pe dumneata într-o măsură mai mare.

— Mai precis ?

— Ajută-mă să strîng date despre unii muncitori ai dumitale... Tii, drace, ce zăpușeală !

[1] Vece — sfat al poporului, care reprezenta un organ suprem al puterii în unele orașe ale vechii Rusii.

Îşi desfăcu mai mult tunica şi, trăgîndu-se de bretele, se plesni de cîteva ori cu ele peste piept.

— Bine, o să chibzuiesc asupra propunerii dumitale, spuse Mannberg după o pauză. Dar, totuşi, lucrul acesta nu mă încîntă de loc, ba chiar... mă jigneşte, mă înjoseşte. O să încerc să găsesc un compromis.

— Perfect ! Asta, ca să zic aşa, îmi convine de minune. Cunosc priceperea dumitale în a rezolva problemele neplăcute şi în a găsi compromisuri comode. Tăcu puţin, apoi, aplecîndu-se spre Mannberg, vorbi din nou : Am informaţii precise că printre muncitorii dumitale se răspîndeşte pe ascuns literatură interzisă, prin persoane care deocamdată îmi sînt necunoscute. O să rămîn aici pînă diseară şi o să fac o percheziţie în corturi.

— Graba e bună numai atunci cînd prinzi purici, strînse din umeri Mannberg. În locul dumitale nu m-aş grăbi aşa. Drace, ce sete mi-e ! N-o fi oare nimic de băut ?

Intră în vagon, urmat de Kireev. Căutînd în dulap şi negăsind nimic răcoritor, Mannberg pufni supărat şi voi să iasă din nou la aer. Dar, între timp, Kireev apucase să-şi scoată tunica şi să se tolănească pe patul Lizei.

— Îmi dai voie să mă întind în patul odaliscei dumitale, ca să zic aşa ? şi închise ochii cu voluptate. Apropo, cu cine întreţine relaţii ?

— Nu mă interesează, răspunse sec Mannberg. Asta ar mai lipsi, să încep să-mi urmăresc slujnica !

— Trebuie s-o urmăreşti, observă Kireev.

Mannberg ridică tăcut din umeri.

— Cînd are să se hotărască, în sfîrşit, problema privitoare la Mirvolski, Pavel Gheorghievici ? întrebă Mannberg după o mică pauză. Am obosit să-i mai explic motivele întîrzierii şi mă tem că în curînd are să-şi dea singur seama despre ce-i vorba.

— Asta-i învăţătură de minte pentru dumneata, Gustav Evghenievici, spuse jandarmul supărat, să nu începi tratative cu persoane de teapa lui, fără să te fi înţeles în prealabil cu mine.

— Am mai discutat de o mie de ori despre aceasta, declară Mannberg, pierzîndu-şi răbdarea, şi mă interesează acum numai rezultatul final. Am nevoie de un medic. Înţelege că rar se întîmplă o zi cînd muncitorii să n-aibă un accident. Şi dacă

aceasta va deveni un motiv pentru nemulțumiri serioase, dumneata însuți vei fi de vină.

— Mă abțin să dau o aprobare urgentă în condițiile unei atmosfere atît de tulburi ; cît despre viitor, e prematur să vorbim acum.

— Dumneata mă faci să apar un prost în ochii lui Mirvolski, Pavel Gheorghievici, spuse Mannberg iritat.

— E-e, cu asemenea domni trebuie să faci mai puține fasoane, Gustav Evghenievici, observă leneș Kireev. Adu-ți puțin aminte de ziua aceea de crăciun. Ce netoți am părut atunci, în casa lui Mirvolski ! Mulatrul n-o poate uita nici pînă azi.

— Care mulatru ? întrebă nedumerit Mannberg.

— Păi, ăla, așa-zisul franco-american, căscă Kireev. Amuzant omuleț ! Se vîră peste tot cu proiectele lui.

— Cum se vîră ? se întoarse spre el Mannberg. Lonque de l'Aubebelle a și obținut ca propunerile sale să fie încredințate unei comisii speciale pentru a le studia.

— Fleacuri ! spuse jandarmul. De la așa-zisa „studiere" pînă la hotărîre e încă foarte departe.

— Dar după aceea proiectul lui va fi totuși audiat la guvernatorul general în persoană ! exclamă Mannberg.

— Cînd ? întrebă Kireev.

— Nu-ți pot preciza un termen, nu știu.

— Dar eu știu : nu prea curînd. Nu înainte ca mulatrul ăsta să înceapă, ca să zic așa, să facă crize de nervi.

— Dumneata știi asta cu adevărat, sau numai ai vrea să se întîmple așa ? întrebă Mannberg.

— Și știu, și aș vrea.

— Pavel Gheorghievici, vorbești de Lonque de l'Aubebelle de parcă n-ar merita nici un respect !

— Respectă-l, dacă-ți place, spuse Kireev, închizînd strîns pleoapele, de parcă ar fi adormit de-a binelea. Dar pînă și dumneata ești totuși, zău așa, mai rus decît acest franco-american.

Se întoarse pe o parte, și soarele-i izbi în ochi. Kireev se strîmbă nemulțumit, pe urmă se ridică puțin, apucă pernele în brațe și le zvîrli în celălalt capăt al patului. Se așeză gîfîind. Împunse de cîteva ori salteaua cu degetul.

— Va să zică, știi cu cine întreține relații ?

— Nu, i-o reteză tăios Mannberg.

— Iar eu am informații că slujnica dumitale cunoaște pe muncitorii care se află sub urmărirea mea.

Kireev se sculă, dete la o parte plapuma de pe patul Lizei şi-şi vîrî mîna sub saltea.

— Ce faci, Pavel Gheorghievici ? strigă Mannberg, roşu la faţă. N-o să permit ca în casa mea...

— Aşternutul nu-i al dumitale, ripostă cu sînge rece Kireev, continuînd să scotocească sub saltea, şi dumneata habar n-ai cu cine e prietenă slujnica dumitale.

— Să răscoleşti prin rufăria murdară a unei femei ? spuse cu dezgust Mannberg şi se întoarse. Ce mîrşăvie !

— Nu-i nimic, nu-i nimic ! În cadrul serviciului... Kireev trase de sub pat o lădiţă. Astea-s lucrurile ei ?

— Am să te silesc, Pavel Gheorghievici, ca după asta să te speli pe mîini o jumătate de oră încheiată, spuse Mannberg continuînd să stea întors cu spatele.

— Nu-i nimic, repetă Kireev, apoi scoase din buzunar un obiect de fier, îl răsuci în lacăt şi deschise capacul. Nu-i nimic aici, după cum văd, toate-s, ca să zic aşa, spălate.

Vîrî mîna mai adînc şi deodată apucă rufăria Lizei şi-o azvîrli toată pe duşumea. Se uită în lădiţă, luă de pe fundul ei trei cărticele subţiri şi, fluturîndu-le în faţa lui Mannberg, care rămăsese încremenit, rosti cu satisfacţie :

— Uite, poftim ! Spui : în casa dumitale. Poftim, în casa dumitale ! Asta-i aşa-zisa sfîntă a dumitale ! Poftim ! Priveşte ! Admiră. Ce mai ai de spus acum ?

21

Duminică Mezenţevii veniră s-o vadă pe bătrîna Axionciha. În ciuda căldurii moleşitoare, bătrîna zăcea pe cuptorul încins şi nici nu se dădu jos să-şi întîmpine oaspeţii. O durea chinuitor mijlocul. Duncea alergase de dimineaţă la vecini şi Grigori fusese nevoit să dădăcească singur copiii. Cu ăl mare nu era greu să te descurci ; nu trebuia decît să-l hrăneşti, să-i dai vreo două după ceafă şi să-l împingi în stradă : „Du-te de te joacă". Cel mic însă îl scosese din fire. Stătea culcat în leagăn şi ţipa fără istov. Grigori îi schimba pelincile, îi vîra în gură un biberon pus pe gîtul unei sticluţe cu lapte, dar micuţul nu se potolea. Ţipa aşa tare, că lui Grigori îi ţiuiau urechile.

— Ptiu, lua-te-ar boala, bombănea Axionciha, gîndindu-se la fiică-sa, ziua întreagă își vîntură coada pe la vecine, iar copilașul urlă să-și dea duhul. Leagă-i mai strîns buricul, să nu dea în vătămătură de-atîta țipat.

Pe Grigori îl apucară deodată furiile. Aruncă cît colo fașa lungă pe care o ținea în mînă și zbieră :

— Ei și, dracu să-l ia ! N-are decît să urle pînă o face și două vătămături ! Ce-s eu, muiere, ca să leg buricuri ? Dă-te jos și leagă-l singură. Treaba asta te privește pe tine !

— De-aș putea ! oftă Axionciha. Uite, parcă mi-am frînt mijlocul ; zac și nu-mi simt picioarele, de parcă-s de lemn.

— Da, ți-au amorțit așa, dintr-o dată !

— Ho, diavole, nu țipa la mine. Că mai ai caș la gură !

În toiul certei intrară Mezențevii. Grunia îl trase pe bărbatul său de mînecă, făcîndu-i semn să plece. Dar Grigori băgă de seamă.

— Nu-l mai trage, nu-l mai trage pe bărbatu-tău. Lasă-l să vadă, să se minuneze în ce nenorocire i-a căzut prietenul. Tu pentru el nu ești muiere, ci aur curat. Pe cînd a mea e gata să toarne la prunci în fiecare an.

Axionciha oftă amar pe cuptor :

— Of, doamne, otrăvit mai e !...

Copilul plîngea fără întrerupere. Acum țipa răgușit, din rărunchi. Grunia se apropie, îl luă în brațe și începu să-l joace și să-l legene. Încetul cu încetul copilașul se potoli, suspinînd numai din cînd în cînd amarnic.

Mulțumit, Grigori se așeză pe laviță.

— Ia te uită, pui de drac, spuse el uitîndu-se la Grunia, cum a simțit mîini de muiere, dintr-o dată a tăcut. Ai ? Ca să vezi, ticălosul ! Ei, Ivan, ce zici, tragem un fum ? Ai ?

— Nu fumez, răspunse acesta și-și scoase șapca, netezindu-și părul cu palma. Ei, bunicuțo, cum te mai simți ?

Se apropie și se uită pe cuptor. Axionciha se întoarse anevoie pe o parte.

— Binișor, Vanea, binișor. Numai că, uite, m-a pălit în spate. M-am suit să mă mai încălzesc.

— Fă-te sănătoasă, bunicuțo. Eu și Grunia am fost la cîmp și ne-am gîndit să trecem pe la dumneata.

— Pentru asta vă mulțumesc, spuse bătrîna.

Grigori își răsuci o țigară, aprinse chibritul și, ținîndu-l în mîna depărtată de obraz, rîse.

— Ia te uită la ei, parcă-s niscaiva nobili ce se duc la cîmp după floricele.

Aprinse țigara, apoi flutură chibritul prin aer și-l aruncă pe podea.

— De ce să nu ne ducem ! spuse împăciuitor Vanea. Munca noastră-i murdară, grea, și e o plăcere să sorbi puțin aer curat.

— Dracu te-a mînat să te tocmești la depou ! îl dojeni Grigori. N-ai mai găsit altă treabă de făcut ?

— Nu-s învățat cu munca țăranului, spuse Vanea la fel de domol, iar la depou e o treabă ca oricare alta. Ba îmi place foarte mult. Mai ales că ești mereu printre oameni.

— Al naibii de mult bine găsești la norodul tău ! pufni Grigori. Mai bine te-ai apuca de cărăușie, ca mine. Dacă duci marfă străină, nu-i nevoie să iei : ți se lipește de la sine cîte ceva de mîini.

— Cu așa ceva n-o să mă ocup niciodată. Sînt în stare să-mi cîștig de-o pîine.

— De-o pîine ? rosti Grigori cu același ton disprețuitor și povățuitor totodată. Afară de pîine mai poftești și niscaiva băutură.

— Nu beau și nu-mi trebuie, spuse Vanea, căutînd să nu iște zîzanie.

Grigori izbucni în hohote de rîs.

— Nu fumezi și nu bei ? D-aia nu faci copii !

Mezențev tăcu. Grunia liniști copilul, îl culcă în leagăn și pruncul adormi. Femeia mai stătu puțin să-l asculte cum răsuflă, ușor și egal, apoi se așeză pe laviță lîngă bărbatu-său. Vanea se aplecă înainte și Grunia se lipi de umărul lui. Grigori scuipă peste țigara neterminată și o aruncă afară, pe fereastra deschisă.

— Tot mai vin veneticii ? se interesă el, aruncînd printre dinți un scuipat pînă la mijlocul camerei.

— Strămutații ? îl îndreptă Ivan. Mai vin. Zic că e rău la ei, acolo, în Rusia. Pămînt n-au, că-i tot la moșieri și, cică, pînă și un țăran, gospodar la casa lui, muncește nu pentru el, ci pentru moșier.

— Or să tot vină încoace și au să ne roadă ca viermii pe-o vară ploioasă.

— Ajunge pentru toţi, Grigori. Siberia e mare. Ba chiar mai bine : are să fie mai mult norod în ea.

— Mai bine ! nu se lăsă Grigori. Pe naiba ! Ascultă tu ce spun oamenii umblaţi. Am fost pe la Feodorov Luka Harlampievici, mi-a povestit atîtea despre veneticii ăştia, că, de furie, îmi venea să-i rup bucăţi. A căzut beleaua pe capul nostru.

— Păi ce, nu-ţi mai ajunge locul ? se miră Vanea. Oamenii năzuiesc toţi la pămînt, n-au să-ţi ia cărăuşia. Şi, chiar de-au să înceapă să cărăuşească, tot ajunge pentru toată lumea.

— Au să ne răpească libertatea noastră, a siberienilor. Unde ai să te duci, pe urmă, n-ai să dai decît peste opincari. Au să murdărească Siberia, că n-ai să mai ai nici aer ca să răsufli.

— Nu ştiu... La noi, la depou, mai mult de jumătate din lucrători îs nou veniţi şi n-am ce zice, îs oameni ca toţi oamenii, de toate soiurile. De la ai tăi n-ai fi putut învăţa asemenea meserie. Uite, Filip Cekmariov a devenit lăcătuş de mîna întîi.

— Mare nevoie aveai de meseria asta ! Vii după sirenă, pleci la fel, nu mai eşti stăpîn pe tine...

— Că nu sîntem stăpîni pe noi, asta-i adevărat, numai că sirena n-are nici o vină aici. Şi fără ea tot nu eşti stăpîn pe tine.

— No ! spuse Grigori mulţumit de sine, apoi lipăi cu picioarele desculţe pînă la uşă, luă cu un căuş de fier apă din hîrdău şi începu să bea cu înghiţituri mari, care-i gîlgîiau în gît. Cît despre mine, eu îmi sînt stăpîn ! Încă nu mi-am luat avînt cum trebuie. Cînd mi-oi mai cumpăra vreo două perechi de cai şi mi-oi tocmi un argat...

— Eh, limbă spurcată ! nu se putu stăpîni Axionciha. Eşti ultimul dintre trîntori şi mai meliţi din gură, tu vorbeşti de gospodărie.

— Din muncă cinstită nu-ţi durezi palate de piatră, îi răspunse Grigori cu obrăznicie. Am să pîndesc norocul şi atunci, dintr-o dată...

— Ai să omori pe cineva, sau ce ? oftă Axionciha.

— Şi fără omor se poate. Uite, cîtă spaimă a tras Ivan cînd Paşka Burmakin l-a dat gata pe Mitrici. Numai el ştie. Eu am s-o fac curat.

— Pavel nu-i vinovat, îi luă apărarea Vanea, degeaba a pierit omul.

— N-a pierit degeaba şi n-ai de ce să-l aperi, dete din mînă Grigori. Fiecare îşi caută drumul în viaţă.

— A murit Paşka ? întrebă Axionciha.

— Mai trăieşte el, da l-au secat de tot la închisoare. Boleşte. Nu poate să umble.

— Of, doamne, ce năpastă ! şopti Axionciha.

Grunia îşi puse mîinile pe umărul bărbatului ei şi-şi sprijini pe ele bărbia. Şedea ostenită de plimbarea lungă pe cîmp şi de zăpuşeala ce-o apăsa acum în casa lui Grigori. Copilul dormea şuierînd încetişor pe nas. Îi venea şi ei să doarmă. Ochii i se închideau fără voie. Nu-i plăcea că Vanea s-a apucat să se certe fără rost cu Grigori — totuna, n-avea să-l facă să zică ca el ; dar să se scoale şi să-i spună să plece acasă n-avea putere ; îi amorţiseră mîinile, picioarele, îi slăbiseră toţi muşchii. Închise ochii.

Grigori îşi bătea joc de Mezenţev :

— Şi tu, băiete, meriţi să fii la închisoare. O cauţi singur cu lumînarea. Cu Paşka n-ai căzut, te-ai strecurat, dar o să te ducă acum acolo ăia de la depou. Din pricina lor am stat şi eu la răcoare o zi întreagă. Ştiu acum ce porcărie-i asta. Bine că m-au crezut, că de nu, acolo mi-ar fi putrezit ciolanele. Ce-o mai fi vrînd norodul ăsta, ce dracu-i lipseşte ?

— Norodul vrea libertate, Grigori. E greu să trăieşti mereu apăsat, rosti Vanea încet, ca să n-o trezească pe Grunia. Norodul are şi el mintea lui, i s-a urît să mai umble legat şi în întuneric.

— A, va să zică, şi tu te-ai făcut dintr-ăia ? întrebă Grigori bănuitor.

— Din care ?

— Din ăia care tulbură norodul.

— Cum îl tulbură ?

— Şezi şi tu la beci o zi-două, spuse Grigori zîmbind obraznic, şi-o să afli. Au să te lămurească acolo.

— Oi fi ori n-oi fi eu dintr-ăia, spuse Vanea posomorît, da nici norodului nu-i poţi închide gura cu asta.

— Păi, aia-i ! La de-alde noi ? Nu numai că ne închide gura, da... Grigori dădu din mînă, se sui pe pat, se culcă cu faţa în jos şi-şi lovi unul de altul călcîiele desculţe. Eu, Ivan, uite ce-ţi spun, din prietenie : fereşte-te de treburile astea, mai ales de vorbe dintr-astea, de tot felul, despre norod. Gîndeşte-te cum să trăieşti tu mai uşor, nu-ţi osteni capul pentru altul. Nimeni nu-i duşman sie însuşi, iar în altul să nu-ţi pui nădejdea. Frate bun să-ţi fie, şi tot te vinde.

— Greu să se înţeleagă omul cu tine, Grigori, bagă de seamă Vanea, îndreptînd mîna Gruniei, care-i căzuse neputincioasă, mereu te plîngi, de nimic nu te bucuri. Păi, e greu să trăieşti aşa. Fără zîmbet.

— Cui ce-i pasă, spuse cu răceală Grigori, care se simţi atins, ţie-ţi place să umbli prin pădurice, să aduni flori, ori să te tăvăleşti în catran, iar mie — să trec chiuind cu o căruţă înhămată cu o pereche de cai sau, uite-aşa, să stau tolănit pe pat, cu picioarele în sus.

— Nu pot să pricep felul tău de-a fi. Pesemne că, sîntem, într-adevăr, oameni cu totul diferiţi. Nu ne înţelegem de fel.

— De ce-ai mai venit ?

— S-o văd pe bunicuţa. Tare-i de treabă.

— Tîrîtura, bombăni Grigori, fără să coboare măcar glasul.

Axionciha se foi pe cuptor, oftă din rărunchi şi se aşeză, cu picioarele desculţe atîrnînd de pe cuptor.

— Te-am luat în casă, pe capul meu. Dar, Grigori, oftă ea uşor, oi rămîne eu să-mi plîng singură amărăciunea bătrîneţii, dar o să zbori şi tu de aici. Pe sfînta cruce că o să zbori...

Se întinse ca să se dea jos de pe cuptor, căutînd prispa cu călcîiul. Vanea o împinse uşurel pe Grunia.

— Să mergem acasă, Gruniuşka, spuse el, ajunge cît am stat. Ei, rămîi cu bine, pînă una alta, bunicuţo. Fă-te sănătoasă.

Grunia îşi frecă obrazul înroşit, pe care se întipărise cusătura de la umărul cămăşii bărbatului ei.

În clipa aceea, lipăind greoi din călcîiele late, Duncea intră alergînd în casă. După obrazul ei bucuros îţi puteai da seama îndată că venise cu o veste interesantă. Fără măcar să dea bineţe oaspeţilor, se trînti pe pat lîngă Grigori, îl întoarse pe spate şi vesti cu glas tare, în toată odaia :

— Au dus-o legată ! S-a prins, pesemne, pe undeva, hoaţa.

— Cine s-a prins ? întrebă Grigori, ridicîndu-se într-un cot.

Axionciha coborî tîrîş de pe cuptor şi rămase în picioare, sprijinindu-se cu mîna stîngă de pragul de sus al uşii.

— Păi, Lizaveta noastră, prăpădita... zace în căruţă, cu mîinile răsucite la spate, mutra, numai vînătăi, bătută măr, iar lîngă ea un soldat cu puşca. Şi mai sînt doi mujici legaţi. Unul fără şapcă, chel, iar ţeasta o are zdrelită uite-aşa, pieziş, şi-i numai sînge închegat pe ea. Cum mergeam văd că trece o căruţă — ei şi, treaba ei ! Pe Lizaveta n-aş fi recunoscut-o de loc, da ea singură cînd s-a smucit o dată şi a strigat : „Duniuşka,

dacă o vezi pe mama mea..." Da soldatul a vîrît-o cu nasul în paie şi n-a lăsat-o să termine. I-a dus la închisoare.

— A ! exclamă Grigori, aşezîndu-se pe pat. A ajuns totuşi la închisoare. Cînd era încă la noi asta-i era scris pe mutră.

— Au dus-o pe Liza la închisoare ? o întrebă Axionciha pe fiică-sa. Nu cumva trăncăneşti verzi şi uscate ?

Duncea chicoti. O şuviţă de păr îi căzu pe obraz şi şi-o trase pe după ureche.

— Mare nevoie am să mint ! Au dus-o, zău aşa, legată fedeleş în frînghii...

— Era cuminte ea, nu-mi vine a crede, nu se lăsă Axionciha, poate că au legat-o pe degeaba.

— Tot dracu ăla-i, bubui Grigori, c-o fi degeaba, că n-o fi. Dacă s-a prins, înseamnă că a făcut ceva.

Grunia asculta înspăimîntată cele ce spunea Duncea. Îi mai rămăsese încă în minte aşteptarea aceea chinuitoare, cînd pe Vanea al ei l-au adus de pe Ciuna, tot cu un strajnic, şi l-au aruncat la închisoare, unde l-au chinuit fără judecată, pînă cînd juraţii l-au declarat nevinovat. Era îngrozitor să auzi că Liza-i amestecată în treburi tîlhăreşti. Şi pe Vanea îl ului vestea adusă de Duncea. Îşi amintea de înfăţişarea Lizei şi nu-şi putea închipui de ce anume se făcuse vinovată femeia aceea liniştită, ce crimă putuse să săvîrşească.

— Alerg pînă la Ivan Maximovici, s-o chem pe Klavdeia, că trebuie să-i spun, rosti Duncea, să nu-i spună altul înainte. Iarbă-dulce, felcerul de la spital, stătea şi el lîngă mine şi a văzut...

În leagăn copilaşul începu să dea din mîini.

— Mă duc pînă nu s-a trezit de tot zurbagiul ăsta, spuse Duncea, uitîndu-se în treacăt la leagăn.

Axionciha se aşează în uşă :

— Încotro ? Stai, nu te duce !

— Da de ce ? Păi, chiar Lizka m-a rugat, spuse Duncea, vîrîndu-şi la loc poala bluzei care-i ieşise din fustă. Deşi-s supărată pe Lizka, de ce să nu-i spun maică-si ?

— Să-i mai sfîşii şi tu inima ! Parcă puţine năpaste a avut ea în viaţă... Trebuie să aşteptăm, poate-i vreo încurcătură la mijloc, vreo greşeală...

— Încurcătură ? zîmbi Duncea. Halal încurcătură, cînd eu am văzut-o cu ochii mei !

— Du-te, du-te, Duncea ! o încurajă Grigori. De ce să nu-i povesteşti, dacă ai văzut chiar tu. Las' să ştie...

— Aşa-i, n-ar trebui să i se spună, pînă una alta, rosti Grunia tulburată.

Îşi închipuia cum are să se oprească în loc inima mamei, cînd are să audă o veste atît de îngrozitoare.

— Poate că au luat-o degeaba. Se întîmplă şi aşa. O ţin o zi şi-i dau drumul, o susţinu Vanea.

— Nu, mă duc să-i povestesc, repetă Duncea cu încăpăţînare.

Voi să treacă pe lîngă maică-sa. Dar aceasta o ghionti deodată în piept cu atîta putere, că Duncea ajunse dintr-un salt aproape în mijlocul casei. Axionciha începu să se vaite şi se apucă cu amîndouă mîinile de mijloc. După ce-i trecu durerea cea ascuţită se repezi la Duncea.

— Îţi arăt eu ţie dacă te duci, îţi arăt eu ! Încearcă numai să te duci să-i spui ! Mă cunoşti tu, cum îs eu... Muşcă-ţi limba, uită de asta !

Grigori se ridică de pe pat, privi nedumerit la bătrîna care se însănătoşise dintr-o dată. Trezit de ceartă, copilul începu să plîngă. Axionciha striga la fiică-sa :

— Tu eşti bucuroasă numai să alergi ! Uite, ia-l şi-l linişteşte. Ce-i eşti, mamă ori străină ? ! Ziua întreagă ţipă copilul, de-şi dă duhul dintr-însul, iar ea, lua-o-ar boala s-o ia, îşi flutură poalele pe la vecini ! Bine că ai găsit şi acu un prilej... Ei ! De cîte ori o să-ţi mai spun ? Ia copilul în braţe...

Fără să vrea, Duncea se trase înapoi. Înaintea ei, cu mîinile la spate, ieşi Grigori şi se opri în faţa Axioncihăi.

— Pînă cînd, babo, ai să mai ţipi la nevastă-mea ? întrebă el, smucindu-şi umărul înainte.

— Ţie nu ţi-am cerut încă sfatul, i-o tăie Axioncihạ. Pînă o să-i vină mintea la cap.

— Aşa. Da eu îţi zic : să fie ultima oară că mai aud aşa ceva, spuse Grigori plin de sine, răspicat. Ţi-ajunge ! Nu mai eşti tu stăpînă în casă ; îs eu şi nevastă-mea. Uite, dacă mai strigi o dată la ea...

— Nu numai că strig, dar îi şi scarmăn spinarea cu funia. În mîinile Axioncihăi apăru, nu se ştie de unde, un taftur. Dacă n-are minte singură, să asculte de maică-sa.

Vanea o luă de mînă pe nevastă-sa şi ieşi încetişor din casă.

— Ce viaţă o mai fi şi asta ?

Axionciha vocifera mai departe, de-ai fi zis că boala i se luase cu mîna.

— Am răbdat eu cît am răbdat, da mai mult nu-i chip. Dacă nu vă supuneţi, căraţi-vă de la mine !

— Da pentru ce să ne supunem ? ţipă Duncea, scuturînd în braţe copilul care plîngea.

— Ca să trăieşti omeneşte, pentru asta...

— Poate că ţi-a stat ca un os în gît că Duncea a vrut să-i spună Klavdeiei despre Lizka ? Grigori se apropie de Axionciha, faţă-n faţă. Nu-i treaba ta. Eu îs bărbatul ei şi-i dau voie. Dacă nu-i spune ea, i-o spun eu.

— Încearcă numai, încearcă, făcu Axionciha uluită, du-te de-i spune.

— Şi-am să mă duc.

Grigori întinse mîna ca s-o dea la o parte din uşă pe soacră-sa.

— Nu mă atinge ! spuse bătrîna, ameninţător.

— Pleacă din drumul meu !

Grigori o apucă de umăr.

— Te duci ?

— Mă duc.

— Ba nu, n-ai să te duci !...

Ridică mîna în care ţinea tafturul şi-l plesni cu sete pe Grigori.

22

Iarbă-dulce aştepta zadarnic să-i vină cineva din partea lui Ivan Maximovici. Trecuse multă vreme de la convorbirea aceea, dar nu-l chema nimeni.

„Eh, păcat că nu m-am întors atunci, chibzuia Iarbă-dulce. Mi-a înşelat socotelile, ticălosul... L-am scăpat din mîini, chiar din mîini, zău aşa ! Înseamnă că nu se teme de bîrfeli, cu asta nu-l prinzi. Dar cum să-l înţep totuşi ?... Şi Iarbă-dulce îşi frecă bucuros mîinile. Am să scriu la Irkutsk, guvernatorului general ! Asta o să fie o surpriză frumoasă pentru el ! Acolo au să dea

curs afacerii. Nu se poate să nu dea. O incendiere şi încă cu victime omeneşti... Să nu dai vina pe nimeni, Ivan Maximovici ! N-ai vrut să te pleci în faţa lui Ghenadi Petrovici, treaba dumitale. Acum sînt obligat să acţionez."

Iarbă-dulce se apropie de masă, căută un caiet gros în care, asemenea unui filatelist care lipeşte mărci, îşi nota citate şi proverbe latineşti pescuite din diferite dicţionare ; însemnă cu creionul cele care-i trebuiau acum şi începu să scotocească prin hîrtii.

— Guvernatorului general trebuie să-i scrii pe o hîrtie fină, nu de orice fel ; pe una liniată nu se cade, şoptea el foşnind din hîrtii. Unde am vîrît transparentul ?

Îi nimeri în mînă ciorna denunţului pe care în ajun îl înaintase la secţia de poliţie. Iarbă-dulce se aşează pe scaun şi-l citi cu satisfacţie, de la un capăt la altul.

„Aflînd din surse sigure, scria în denunţ, că Elizaveta Ilina Koronotova, născută în satul Solonţî, districtul Şiversk, este actualmente arestată, şi bănuind că arestarea ei este legată de descoperirea vreunei crime săvîrşite de ea, socot de datoria mea, *sine ira et studio* — adică, fără ură şi fără părtinire — să comunic cele de mai jos, cunoscute de mine personal : Cu doi ani în urmă, Elizaveta Ilina Koronotova mi s-a adresat, cerîndu-mi o adeverinţă pe temeiul că a născut un copil de sex masculin, prematur *(natus abortus)*. Cunoscînd că copilul s-a născut normal şi că adeverinţa de mai sus îi era necesară numai pentru a-şi acoperi necredinţa faţă de soţul ei, Porfiri Gavrilovici Koronotov, i-am răspuns, cum se înţelege de la sine, printr-un refuz. După care, Elizaveta Ilina Korotonova s-a adresat cu aceeaşi cerere către medicul spitalului, Alexei Antonovici Mirvolski. Nefiind pe atunci la curent cu rezultatul acestei discuţii, presupun totuşi acum că, sfătuită de Mirvolski, copilul *(horible dictu !)* a fost strangulat cu sălbăticie de către Elizaveta Ilina Korotonova, ceea ce se confirmă astăzi prin lipsa copilului viu. Unde este el ?

Relevînd strălucita descoperire de către autorităţi a noii şi extrem de gravei crime săvîrşite de Elizaveta Ilina Korotonova, îmi exprim profundul regret în legătură cu lipsa mea de perspicacitate, datorită căreia n-am dezvăluit la timpul său prima faptă monstruoasă a sus-numitei.

Rog următoarele : să fiu chemat ca martor în procesul de faţă şi, dacă se va dovedi în conformitate cu legile penale, să

fie tras la răspundere în calitate de complice în afacerea Elizavetei Ilina Koronotova şi medicul Mirvolski Alexei Antonovici, de la spitalul districtului Şiversk, om cu o comportare în general suspectă.

Pentru conformitate : felcerul spitalului districtual Şiversk, Ghenadi Petrovici I a r b ă - d u l c e — P ş i k i n."

— E scris cît se poate de inteligent, se lăudă singur Iarbă-dulce. Acum să vedem pe unde scoţi cămaşa, Elizaveta Ilinişna, sau poate chiar şi dumneata, Alexei Antonovici ! Ei, dar cu dumneata, Ivan Maximovici, discuţia are să înceapă îndată.

Şi Iarbă-dulce se aşează lîngă fereastră şi alcătui denunţul împotriva negustorului Vasilev din Şiversk, care s-a făcut vinovat de incendierea propriei sale case şi de jertfe omeneşti.

Iarbă-dulce îi purta de mult pică Lizei. Cum de îndrăznise muierea asta să trăncănească în faţa lui Mirvolski că el, Iarbă-dulce, se oferise să-i dea o adeverinţă falsă, cum că copilul se născuse mort. Ce întorsătură proastă ar fi putut lua această afacere ! Soarta lui atîrna de un fir de păr ! Noroc că Mirvolski îi trecuse din nou cu vederea „pentru ultima oară" şi se mulţumise numai cu o mustrare. Dar el n-are s-o ierte pe muierea asta flecară ! Acum n-are să mai scape ea !

Pe Mirvolski îl ura organic, aşa cum sufletele meschine, ticăloase, urăsc foarte adesea pe oamenii cinstiţi. I se părea că Alexei Antonovici îi stă mereu de-a curmezişul drumului : din pricina lui el, Iarbă-dulce, nu-i nici atît de respectat, şi nici nu poate lua, acolo, vreo cincizeci de copeici în plus, sau măcar vreo douăzeci, de la o ţărancă proastă, venită de la ţară. Mirvolski e veşnic nemulţumit de el, de purtarea lui, îi ţine mereu predici şi-i face observaţii. Ia te uită, s-a găsit lupul moralist ! Şi de aceea, începînd cu povestea aia de demult, cînd turnase iod în doctoria lui Alexei Antonovici, Iarbă-dulce căuta în fel şi chip să se răzbune împotriva lui. Cum să scape tocmai acum prilejul de a-l vîrî şi pe Mirvolski în afacerea Koronotovăi ? Fireşte că n-aveau să-l judece, dar lucrul acesta i-ar fi umbrit reputaţia.

Cît despre Ivan Maximovici, acesta îl lovise în buzunar, de vreme ce îşi făcuse socoteala sigură să primească de la negustor o recompensă frumuşică pentru tăcerea lui plină de zel.

Trebuie spus că afacerile băneşti ale lui Iarbă-dulce nu erau de loc strălucite. Leafa cu care-l plătea statul nu-i ajungea, cîrciuma şi instituţia Ulianei curăţindu-i buzunarele chiar în

primele zile după ce încasa salariul. Trebuia să facă rost de bani pe de lături. Şi atunci Iarbă-dulce născoci o combinaţie care-i aducea un venit permanent, deşi — vai ! — mult prea mic.

Folosind din belşug *aqua fontana* începu să prepare la farmacia spitalului doctorii atît de diluate, încît l-ar fi putut invidia oricare din homeopaţi. Bolnavii înghiţeau doctoriile lui aromate, dar fără efect, picurau în păhăruţe cu apă aceeaşi apă chioară, vopsită puţin, şi aşteptau o vindecare miraculoasă. Uneori ea venea. Că era o urmare a „sugestiei" sau că organismul biruia singur boala, de toate acestea puţin îi păsa lui Iarbă-dulce. Mult mai important pentru el era să-şi vîndă doctoriile sfeterisite, aşa fel ca — doamne fereşte ! — să nu afle Alexei Antonovici.

Purtarea lui Ivan Maximovici îl adusese pe Iarbă-dulce la criză de nervi ; căci aceasta era totuna cu a pierde un cîştig mare, a uita unde e îngropată o comoară, sau a fi lipsit prin judecată de o moştenire. Nu, asemenea ticăloşii nu se iartă !...

Iarbă-dulce vîrî furios tocul în călimară, îl scutură şi desenă pe hîrtie prima literă, cu buclă, semănînd cu o prăjitură din aluat dulce : „Î...năltimii-sale, guvernatorului general al guberniei Irkutsk".

23

Pavel Gheorghievici Kireev nu se grăbea niciodată, dar peste tot ajungea la timp. Era foarte mîndru de această însuşire a lui şi nu o dată îşi bătea joc de Mannberg, care-i reproşa că prea se pripeşte.

— Această însuşire, ca să zic aşa, nu-i lumească. Simt după miros unde se ascunde un ticălos şi cum să-l prind.

— „Lumească" nu-i bine spus în cazul de faţă, îl corectă Mannberg.

— Ba se poate spune, ripostă Kireev, dar să spui „nu te grăbi" unui om care nu se grăbeşte niciodată, şi totuşi le face pe toate la timp, nu te sfătuiesc, chiar şi în alte cazuri decît cel de faţă.

Deschizînd uşa cabinetului său, îşi aminti cu necaz de calamburul acela neizbutit, lung şi încîlcit, de care Mannberg nu făcuse haz.

— Ad-o la interogatoriu pe Koronotova ! strigă Kireev poliţistului de serviciu şi, trîntind uşa, se apropie de masă.

Se tolăni în fotoliu, îşi aprinse o ţigară şi întinse mîna spre o mapă avînd imprimat pe ea cu litere de aur : „Pentru acte". Acolo se afla o scrisoare într-un plic sigilat, cu o adnotare în colţul drept : „Confidenţial" şi un ordin laconic al direcţiei jandarmeriei din Irkutsk de a se face pe loc numai o cercetare prealabilă în legătură cu persoanele arestate, bănuite de a fi săvîrşit crime de stat. Mai departe, se propunea ca ele să fie puse la dispoziţia direcţiei jandarmeriei, folosindu-se pentru aceasta mijloacele de transport ale loturilor de ocnaşi ce plecau sub escortă la Irkutsk.

„Judicioasă hotărîre, se gîndi Kireev, punînd circulara la o parte. Decît să se transporte anchetatorii, mai bine să fie aduşi arestaţii la ei. Şi eu sînt mai liniştit aşa."

Îşi întinse mai comod picioarele sub masă, desfăcu plicul şi citi rezoluţia : „Înălţimii-sale domnului Kireev, personal". În plic se afla denunţul lui Iarbă-dulce, trimis de şeful de poliţie Suhov.

Pufăind din ţigară şi încruntînd sprîncenele din pricina fumului care-i înţepa ochii, Kireev citi denunţul şi zîmbi.

— Dobitocul ! spuse el cu voce joasă. Să mă ocup acum şi de copii prematuri ! De altfel... denunţul trebuie folosit. La momentul oportun el poate produce ceea ce se numeşte „efectul spaimei".

Kireev mai şezu vreun sfert de ceas cu mîinile în buzunare, pufăind din ţigară şi aşteptînd să fie adusă arestata. Se gîndea cum, prin ce mijloace şi de la ce capăt s-o ia ca să dea mai uşor de ilegaliştii care avuseseră legătură cu Koronotova. Nu cunoştea nici un nume precis şi nici bănuieli directe, întemeiate pe probe materiale, nu avea asupra cuiva. E drept că Mannberg îi numise chiar de la început pe Kondrat şi pe Eremei ca fiind cei mai suspecţi — ceea ce era mai mult ca probabil — dar Eremei zăcea cu picioarele retezate, iar Kondrat dispăruse. Pesemne că chiar el era instigatorul. Mannberg îi mai vorbise apoi de doi tineri muncitori, care veniseră o dată la el împreună cu Kondrat şi se purtaseră obraznic. Dar nu le reţinuse numele ; muncitorii aceştia veniseră pe şantierul lui de curînd şi apoi era

greu să ţii seamă de cazul acela. Mannberg îl izbise cu cizma pe unul din tovarăşii lor, oamenii începuseră să se agite şi trimiseseră pe cei trei să discute cu inginerul. De regulă, instigatorii nu se prezintă chiar ei în persoană.

În seara zilei imediat următoare arestării Koronotovei, cînd Kireev se afla deja în oraş, la vagonul lui Mannberg se strînse o mare mulţime de muncitori. Cei din faţă stăteau tăcuţi, iar din mijlocul mulţimii cîteva voci strigară să se aducă un medic pe şantier, să se deschidă un dispensar, un punct de prim-ajutor, să se aşeze îngrădituri pe linie şi muncitorii să fie hrăniţi cu alimente de bună calitate. Cei ce strigaseră nu putură fi identificaţi de îndată şi nici mai tîrziu. O dată cu Koronotova, pentru orice eventualitate, Kireev mai arestase şi trimisese la oraş alţi doi muncitori, dar chiar de la primul interogatoriu se dovedi că oamenii nu aveau în mod evident nici o vină. Fusese deci nevoit să le dea drumul. Cine tulbura totuşi acolo apele ? Cheia se afla la Koronotova : broşurile erau o probă materială a legăturii ei cu ilegaliştii. Aici Koronotova n-avea cum s-o scalde. Însemna că trebuie să se bizuie în special pe depoziţiile ei. Fata, firește, nu făcuse decît să citească aceste broşuri şi era puţin probabil să fi participat la răspîndirea lor. Dacă-i băga frica în oase avea să spună tot. Trebuia să-i zdruncine cît mai tare nervii, să-i promită asemenea pedepse...

Uşa se deschise şi intră Liza.

— Bună ziua, spuse ea, fîstîcindu-se dintr-o dată din pricina privirii încruntate a lui Kireev.

— Bună ziua, frumoaso, răspunse Kireev. Stai jos. Să stăm de vorbă.

Liza se aşeză.

— Numele ? întrebă Kireev, scoţînd un formular curat pentru procesul-verbal al interogatoriului.

— Koronotova Lizaveta.

— Hm ! Elizaveta e numele mic. Dar numele tatălui ?

— Ilia îl chema pe tata.

— Aşa. Anul naşterii ?

— Cum adică ?

— Ei, cîţi ani ai ?

— Douăzeci.

— Ascultă, Koronotova, Kireev puse tocul jos, nu vreau să te sperii, dar te previn : să nu minţi şi în lucrurile mărunte. Cu cît ai să minţi mai mult, cu atît are să fie mai severă pedeapsa.

Nu-ţi face socoteala că ai să ne duci cu tinereţea ta, cu lipsa ta de experienţă. Cîţi ani ai ?

— Douăzeci, am spus doar, întări speriată Liza.

— Adevărat ? După cum arăţi, pari să ai cu mult mai mult !

— Aşa mi-a fost viaţa, rosti încet Liza, n-am avut din ce să înfloresc.

— Bine, se strîmbă Kireev, cunoaştem. Carte ştii ?

— Nu prea.

— Nu prea ! Dar tot soiul de literatură ilegală citeşti ! De unde ai luat broşurile ? Cine ţi le-a dat ?

Liza se ridică de pe scaun. Nu-l putea trăda pe Vasea şi nici nu ştia ce să spună.

— Mie... Eu... Nu mi le-a dat nimeni...

Kireev ieşi de după birou, se opri în faţa Lizei şi, fără să clipească, o privi ţintă în ochi. Ea lăsă capul în jos.

— De ce minţi ? Te-am prevenit doar.

— Nu... nu... se dădu înapoi Liza.

— Cine ţi-a dat broşurile ?

— N-am văzut... mi le-au vîrît cînd nu eram.

— Cine putea să ţi le vîre în lădiţa încuiată ?

— Aşa mi-am zis eu... De unde altundeva ? Zău... se încurca Liza, simţind cum îi tremură genunchii şi cum i se urcă roşeaţa în obraji.

— Multe broşuri din astea ai citit ?

— N-am citit de loc...

— Pe Eremei îl cunoşti ?

— Nu, nu, nu-i el ! strigă Liza, fără să vrea, cu atîta sinceritate, încît Kireev înţelese că nu Eremei îi dăduse broşurile.

Iar Liza, după ce strigă aceste cuvinte, rămase încremenită. Cum asta, va să zică, a mărturisit ? Dar cum ar fi putut să tacă, să nu înlăture bănuielile nedrepte împotriva lui Eremei, cînd acesta o pusese pe drumul bun, o învăţase carte...

— Dacă nu-i el, atunci cine ? o întrebă repede Kireev. Ei, cine ?

— Nu... nimeni... Nimeni nu mi le-a dat. Aşa era mai bine : să nege, să nege totul.

— Cine ? Spune !

— Nu cunosc pe nimeni.

— Dar pe Kondrat îl cunoşti ?

— Nu-l cunosc pe Kondrat...

— Dar cine-i Kondrat ştii ? Cu ce se ocupă ?

— Nu. N-am auzit.

Dar Kireev ghici după glasul ei că-l cunoaşte pe Kondrat. Acum trebuia să lovească într-un singur punct.

— Asta-i... cum să-ţi explic ? începu Kireev, căutînd cuvinte care să n-o sperie dintr-o dată pe Liza. El, ca un ataman, vrea să-i strîngă pe toţi muncitorii în banda lui. Să-i pună să facă răzmeriţe împotriva stăpînirii. Şi de aceea îi minte în fel şi chip, le împarte cărţulii dintr-astea cum s-au găsit la tine, dar în ele nu-i nici pic de adevăr. Uite, te aflai chiar tu pe linie şi sub ochii tăi i-au fost retezate picioarele lui Eremei. Cine-i vinovat de asta ? Nimeni. Soarta. Dar muncitorii gata-gata să pornească o răzmeriţă. Cine i-a pus să facă asta ? Kondrat. I-a aţîţat pe oameni, le-a băgat în cap că nenorocirea cu Eremei s-a întîmplat din pricină că pe linie nu erau îngrădituri. Dar de soartă, de dumnezeu n-ai cum să te fereşti cu îngrădituri. Vezi cine-i Kondrat ăsta ? Iar tu vrei să-l ajuţi, iei cărţi de la el, te faci părtaşă la fapte rele... Măcar, zic, s-o fi făcut din capul tău, pe cînd tu — din prostie. Hai, povesteşte, cum l-ai cunoscut pe Kondrat ? Căci el ţi-a dat broşurile, nu-i aşa ?

Liza oftă încet şi nu răspunse. Kireev se plimba prin cameră.

— Koronotova, poate că te temi de mine ? Te gîndeşti : m-au arestat, înseamnă că neapărat au să mă bată, au să mă judece, au să mă arunce la închisoare, au să mă pună în fiare şi au să mă trimită la ocnă, să putrezesc în mină...

Liza tremura.

— Groaznic, aşa-i ? întrebă Kireev şi se opri lîngă ea. Îi puse apoi mîna pe umăr şi începu blînd : Iar tu eşti încă o fetiţă, n-ai decît douăzeci de ani, pe tine încă trebuie să te cheme nu Elizaveta, ci Liza. Ehei, la vîrsta asta să tot trăieşti... Ai avut, zici, parte de trai greu ? Se întîmplă. Dar ai toată viaţa înaintea ta. O să ai parte şi de trai bun. Atunci, de ce vrei să-ţi faci singură rău ? Uite, eşti pentru prima oară la interogatoriu. Tu nu ştii, Liza, ce-i aceea interogatoriu ? Atunci o să-ţi spun eu că la interogatoriu se află întotdeauna adevărul, oricît l-ai ascunde. Şi tu ai să-mi spui adevărul. Într-un fel sau altul, dar ai să-l spui. De ce să te încăpăţînezi degeaba ? Dacă spui tot, dintr-o dată, îţi dau imediat drumul, pe cînd dacă ai să te îndîrjeşti, ei, atunci... Hai, spune-mi tot.

— N-am ce să spun, şopti Liza.

— Ce ? se aplecă spre ea Kireev. Ce tot mormăi acolo ? Aşază-te şi povesteşte.

— Ce să povestesc ?
— Îl cunoşti de mult pe Kondrat ?
— Nu-l cunosc pe Kondrat.
— Atunci pe cine cunoşti ?
— Nu ştiu. Nu cunosc pe nimeni.
— Nu te încăpăţîna, Koronotova.
— Nu ştiu, zău...
— Atunci uite ce-i, fato, spuse liniştit Kireev, strîngînd pumnul şi apropiindu-l de obrazul Lizei, ori verşi tot ce ştii, ori de nu, ca să zic aşa, îţi fac mutra chisăliţă. De cîte ori, unde şi cînd te-ai întîlnit cu Kondrat ?
— Nu m-am întîlnit... răspunse Liza, uitîndu-se îngrozită cum Kireev îşi îndepărtează pumnul.
— Te întreb pentru ultima oară : îl cunoşti pe Kondrat ?
Liza tăcu. Kireev o lovi, cu sînge rece, în falcă. O şuviţă subţire de sînge i se scurse din colţul gurii. Kireev mai lovi o dată. Liza se prăbuşi pe podea.
— De ce ţi-a trebuit asta ? spuse Kireev, întorcîndu-se la masă. Dovezile oricum sînt aici, iar tu vrei să scapi prin tăcere. Prea de timpuriu te făcuşi revoluţionară. Eşti proastă încă. Trebuia, ca să zic aşa, să cochetezi mai mult cu flăcăii pe la petreceri, nu să citeşti toate porcăriile. Ei, şi dacă din prostie te-ai vîrît unde nu trebuie, erai obligată să vii şi să ne povesteşti singură. Se opri o clipă, gîndindu-se cum ar putea, mai tare decît cu pumnul, să înfrîngă încăpăţînarea fetei acesteia, s-o facă să ţipe, să se sperie, să se zăpăcească şi să spună tot ce deocamdată păstra numai pentru ea. Îşi aminti de denunţul lui Iarbă-dulce. Kireev vorbi tăios, hotărît : Cum vrei. Încăpăţînarea ta n-are să facă decît să-ţi sporească pedeapsa : ai să fii dusă la Irkutsk şi judecată pentru răspîndire de literatură ilegală. Mai mult decît atît, n-o să scapi de ocnă pe viaţă, fiind învinuită că ţi-ai ucis copilul.
Liza se înălţă, sprijinindu-se într-o mînă, şi-şi şterse sîngele de pe bărbie cu poala şorţului.
— Care copil ? întrebă ea înăbuşit.
— Pe fiul tău, răspunse aspru Kireev. Şi ţipă : Nici asta nu ştii ?
„S-o izbească, s-o izbească acum cu întrebările acestea !"
— Am vrut... Am vrut... Liza se năpusti spre masă. Eu... Nu, nu l-am ucis. Nu-l puteam ucide. Nu puteam...

— Atunci copilul trăiește ?
— E viu...
— Cu ce poți s-o dovedești ?
— Știu unde e...
— Vorbește !
— Dar... spuneți-mi... ce-o să se întîmple atunci ?
— Nimic, zîmbi Kireev. Dacă te mînă la ocnă, oricum ai să-ți duci fiul cu tine.

„Ei, atîta i-a fost. S-a muiat fata..."

Kireev aștepta.

Liza stătea tăcută, mișcîndu-și nervos degetele slabe pe marginea mesei. Închise ochii. Și iată, de undeva, dintr-un gol adînc, îi apăru trupușorul mic, neajutorat al copilului. Brațe plinuțe se întinseră spre ea ; îi cuprinseră gîtul, fierbinți, drăgăstoase. O răsuflare umedă îi încălzi obrazul. „Mama, mama..." Apoi auzi un rîs... Rîsul unui copil care se înecă de bucurie... Și smucituri, lovituri în piept cu picioruşele... cu picioruşele mici, moi, copilul căuta un sprijin...

— Și pe copil, la ocnă ?

Liza se clătină. Buzele umflate îi zvîcneau.

— Da, rosti ea nedesluşit, lipindu-se cu pieptul de masă și lunecînd încet pe duşumea, eu l-am ucis... pe fiul meu... În rîu... l-am aruncat în Uvatcik...

24

Iarbă-dulce se consuma. Ivan Maximovici nu da nici un semn de neliniște. E drept că era prea devreme să se aștepte la rezultate ca urmare a denunțului expediat la Irkutsk, și apoi era greu de spus și ce întorsătură puteau lua aceste rezultate. În tot cazul, un lucru era limpede : de la o răsplată bănească își putea muta gîndul acum. Or, Iarbă-dulce de bani avea nevoie.

Bîrfelile răspîndite de el prin oraș nu ajutaseră la nimic. Îl osîndeau pe Vasilev numai oamenii de care acesta nu depindea în nici un fel, în vreme ce aceia care îi țineau partea spuneau :

— Curajos, omul ! A făcut-o, bravo lui ! Dacă nu te-au prins, nu ești hoț. Iar vistieria, măicuța, e mare, plătește ea pentru tot !...

Şi cam prea repede slăbise interesul pentru pricinile incendiului. Mai de grabă se vorbea despre beţii, despre recolta proastă, pricinuită de secetă, despre noi loturi de agricultori strămutaţi, care veneau în Siberia din guberniile centrale ale Rusiei. Pînă şi de furtişagurile mărunte de buzunar, ori de înşelăciunile în căsnicie se vorbea mai mult decît despre incendiu. Cînd şi cînd îşi mai aminteau de Nikita, îi căinau pe sinistraţii care rămăseseră fără un acoperiş deasupra capului, se indignau împotriva primăriei, care refuzase să acorde sinistraţilor un împrumut temporar ca să-şi construiască alte locuinţe, şi cu asta, basta ! În toate discuţiile Vasilev rămînea la o parte.

Iarbă-dulce hotărî să folosească o ultimă cale : să stea de vorbă cu părinţii lui Ivan Maximovici.

„Deşi nu mai au acum putere în casă, totuşi dojana părintească are influenţă mare, cugeta el. Pot să-l ruşineze pe om."

Ziua nu era prea zăpuşitoare ; de cu seară străzile prăfuite fuseseră stropite de ploaie şi acum mirosea plăcut a plopi.

Iarbă-dulce se simţi cuprins treptat de o stare de linişte. Păşea pe stradă, spre casa lui Ivan Maximovici, zîmbind fericit, şi împrăştia cu bastonul bălegarul uscat din drum.

Gîndurile îi fură întrerupte de Klavdeia, care apăru fără veste înaintea lui din poarta casei învecinate. Iarbă-dulce tresări surprins, iar Klavdeia se dete înapoi, dorind vădit să se facă nevăzută, pentru a evita această întîlnire neplăcută. Iarbă-dulce însă i-o luă înainte.

— Respectele mele, Klavdia Andreevna ! spuse el, ridicîndu-şi şapca de pe cap. Te grăbeşti la întîlnire cu fata dumitale ?

Klavdeia se opri.

— Ce întîlnire ?

— Cu fata dumitale îţi spun, Klavdia Andreevna.

— Nu minţi cumva ? ! exclamă bucuroasă Klavdeia. Ce, i-aici, în oraş ?

— Dumneata nu ştiai, Klavdia Andreevna ? Da, în oraş, nu departe de dumneata, răspunse Iarbă-dulce, apoi se întoarse şi porni mai departe.

— Păi, unde nu departe ? se repezi Klavdeia după el. Pentru dumnezeu, spune mai repede !

— Acolo, la închisoare, rosti apăsat Iarbă-dulce şi arătă cu bastonul spre gardul cel negru al temniţei.

— Lizanka... La închisoare ? Cum aşa, la închisoare ? Dar pentru ce la închisoare ?

O durere surdă îi strînse ţeasta, îi întunecă lumina ochilor. Klavdeia îşi duse palmele la obraz. Cînd le luă, felcerul nu mai era.

Alergă într-acolo, unde-i arătase Iarbă-dulce. Fugea împiedicîndu-se şi nu-şi putea lua privirile de la închisoare. Deasupra acoperişurilor roşii şi verzi ale caselor, în depărtare, se zăreau, ameninţătoare, cele patru turnuri, aşezate pe stîlpi de zadă — meterezele de la colţurile temniţei. Cu acoperişul lor cocoşat apăsau cerul şi păreau că turtesc la pămînt toată linia gardului, curtea întreagă, clădirea cu un etaj a închisorii, pe toţi cei care locuiau dincolo de îngrăditura aceasta neagră, blestemată.

Casa lui Vasilev se afla mai la o parte de şoseaua Moscovei, dar drumul de la închisoare spre şosea trecea prin faţa intrării principale. Adesea, stînd în cerdac, cu Boris sau Nina în braţe, Klavdeia vedea loturile de ocnaşi care se tîrau de la porţile închisorii spre şosea. Îi era milă de ei. Cu ochii împăienjeniţi de lacrimi, petrecea cu privirea convoiul cenuşiu de oameni, pînă ce se pierdea în pinişul des ce străjuia coasta muntelui Voznesenskaia. Şi după ce dispărea baioneta albă a ultimului soldat din escortă, Klavdeiei tot i se mai părea că aude dinspre şosea zăngănitul fiarelor şi oftaturile răguşite ale ocnaşilor.

Acum îşi închipuia limpede cum, din clipă în clipă, au să scîrţîie porţile închisorii, bătute cu drugi groşi de fier, cum are să se reverse mulţimea de oameni palizi, vlăguiţi, cum au să strige supraveghetorii : „Hei, aşezaţi-vă în rînduri !", mînîndu-i pe ocnaşi cu pumnii în coaste, şi cum acolo, printre ei, are să fie fiica ei, Lizanka...

Ajungînd pînă la porţile închisorii, Klavdeia se opri. Stîlpii puternici ai gardului aruncau pe pămînt o umbră neagră, zimţată. Din ghereta vopsită în dungi sentinela ieşi în întîmpinarea Klavdeiei.

— Stai ! Încotro ? strigă el ameninţător, punînd arma în cumpănire.

— Lizanka, fata mea e aici, rosti Klavdeia, împingînd arma.

— Gura ! De ce pui mîna pe armă ? sentinela smuci arma şi o îmbrînci cu patul puştii în piept. Cară-te ! Nu ştii regulile ?

— Păi, vreau să-mi văd fata, se dete înapoi Klavdeia. Lasă-mă să trec, flăcăule, drăguţule...

— Aha, fata ! se înmuie soldatul. Du-te la cancelarie, că n-avem voie să stăm de vorbă cu voi aici. Şi, uitîndu-se în jur,

adăugă : Da pentru ce-i închisă fiică-ta ? Nu-i cumva deţinută politică ? Au adus deunăzi...

— Nu ştiu. Nu ştiu nici măcar de ce...

— Ei bine, bine ! Du-te. Vezi, acolo unde aşteaptă norodul, stai la o parte, că are să pornească amu un lot spre Zerentui, şi se apleacă spre Klavdeia.

Pe locul unde arătase soldatul se adunase un grup de oameni. Unii stăteau posomorîţi, cu capetele plecate : erau pesemne părinţii, ori rudele apropiate ale arestaţilor ; alţii rîdeau vesel, trăncănind cu cei de lîngă ei : erau gură-cască, curioşii, cărora durerea altuia le trezea acelaşi interes ca şi bucuriile întîmplătoare ale vieţii. Printre cei ce aşteptau cu legături în mîini se afla şi Grunia Mezenţeva. Umbla nerăbdătoare înainte şi înapoi şi-şi trăgea tulburată capetele basmalei aruncate pe umeri.

— Gruniuşka, se apropie de ea Klavdeia, ce năpastă... Fiicamea e aici... Dar nu apucă să termine ce avea de spus.

Porţile se deschiseră încet, dezvăluind într-un pătrat curtea întunecoasă, năpădită de buruieni. Un convoi de oameni traversa curtea de-a curmezişul : în faţă şi în spate mergeau soldaţii din escortă, iar la mijloc, ferecaţi în lanţuri, doi cîte doi, deţinuţii.

— Împrăştiaţi-vă ! strigară jandarmii din escortă, băgînd de seamă că oamenii se năpustesc buluc spre închisoare. Ce, n-aţi mai văzut ? Împrăştiaţi-vă !

Se înşiruiră de-a lungul străzii, pe ambele părţi, îmbrîncindu-i pe curioşi şi deschizînd drum de trecere ocnaşilor. Aceştia păşeau tăcuţi, cu capetele plecate, călcînd stîngaci cu picioarele. Lanţurile îi împiedicau. În faţă se tîra încovoiat Burmakin, galben la faţă şi uscat, ferecat de mînă cu Sereda.

Grunia împinse un soldat din escortă, se repezi înainte spre ocnaşi şi, apropiindu-se de Burmakin, îi vîrî legătura în mîini.

— Uite, Paşa, şi să nu mă pomeneşti de rău. Vanea îţi trimite plecăciuni, rosti ea înăbuşindu-se. Sărmanul de tine, cum te-au mai sleit, crăpa-ar cu toţii !

Grunia fu apucată şi trasă înapoi. Subofiţerul sări la ea şi o înghionti în piept cu pumnul. Burmakin se clătină, îşi dete capul pe spate şi oftă adînc.

— Eh, Grunia, dacă ai şti... şi cu mîna liberă îşi şterse repede obrazul.

Soldaţii din escortă îi înghesuiau pe oameni, îi împingeau la o parte. Luceau în soare baionetele şi se perindau cozoroacele roşii ale chipielor.

Klavdeia stătea împietrită, nefiind în stare să priceapă cele ce vedea. Toate acestea i se păreau ireale, îndepărtate. Privea ţintă la spinările ocnaşilor ce se depărtau.

25

În aşteptarea bacului, Klavdeia coborî spre rîu. La cancelaria închisorii o lămuriseră că Liza e încă sub anchetă, că zilele acestea aveau s-o trimită cu un lot ocazional de ocnaşi la Irkutsk, că au s-o judece acolo şi că nu poate s-o vadă decît cu aprobarea lui Kireev.

— Dar nu cred, mătuşă, să capeţi asemenea aprobare, îşi încheie lămuririle pisarul.

Fără să mai treacă pe-acasă, direct de la închisoare, Klavdeia se îndreptă spre partea cealaltă a rîului, la serviciul de siguranţă al lui Kireev.

La locul de trecere erau îngrămădite care. Podul plutitor se afla pe partea cealaltă a rîului, cu vîrful în nisip, iar patru flăcăi zdraveni, proptindu-şi prăjinile în fundul rîului, se opinteau să-l împingă spre un loc mai adînc.

— Frînge-le, frînge-le spinările, se indigna un bătrîn care şedea în carul din faţă. Nătăfleţii dracului ! Le e lene să mute podeţele mai departe în rîu, iar tu stai aici şi aşteaptă !

— Lui ce-i pasă, podarului : el trăieşte cu leafă, n-are de ce să se grăbească, îi ţinea isonul bătrînului o femeie ciupită de vărsat, înfăşurată, în ciuda arşiţei, într-un şal călduros cu pătrăţele.

— Ah, lua-i-ar boala ! Răcniţi la ei, băieţi, ăi care aveţi gîtlejul mai mare.

— Da ce să răcneşti ?

— Ce crezi că-i mai bine. Să se mişte mai repede.

Unul din mujici îşi duse palmele pîlnie la gură şi le strigă o vorbă atît de tare, că muierile îşi plecară ruşinate ochii, iar de pe partea cealaltă a rîului, după o pauză de-o clipă, se rostogoliră ca un ecou, din patru gîtlejuri, ocările de răspuns.

Se apropiară doi, un flăcău cu o fată. Aveau niște boccele din dimie pe spate, și erau îmbrăcați în haine de pînză țesută în casă. Opincile din coajă de mesteacăn li se flenduriseră de atîta purtat. Obielele prăfuite erau legate cruciș cu curmeiele opincilor. Amîndoi aveau obraji ca luna, ochi albaștri și buzele pline, parcă umflate.

Dintre cei ce așteptau bacul se desprinseră trei inși, cam băuți, cu obrajii roșii, lucioși, îmbrăcați în haine bune, trainice și încălțați în cizme noi.

— Umblăreții, spuse unul cu glas tare.

— În coșulețe, adăugă altul, uitîndu-se la opincile celor doi.

Iar al treilea rosti ca pentru sine :

— La Irkutsk au născocit următoarea zicală : „Tunetul bubuie, pămîntul se cutremură, iar umblăreții aleargă în opinci".

— Au năvălit buluc, diavolii !

— Tot drumul de fier e de vină, fir-ar el blestemat !

— Din pricina lor o să crăpăm noi de foame.

— Și se înmulțesc ca viermii pe vară ploioasă.

Fără să dea atenție rîsetelor șfichiuitoare, flăcăul o conduse pe fată printre care, o așeză pe o piatră lată, lustruită de ghețuri, și se lăsă și el lîngă ea pe pietriș, dîndu-și jos bocceaua de pe umeri. Fata începu să-l ajute să desfacă nodul. Îi șoptea ceva grăbită, mijind pleoapele a rîs. Flăcăul clătină din cap. O privea în ochi, îndrăgostit.

Klavdeia stătea deoparte și-i urmărea, tulburată. Uite așa, în tinerețe, se iubise și ea cu Ilcea. Acum Ilcea murise și în jurul ei se făcuse pustiu. Nu mai avea liniște în suflet...

Flăcăul desfăcu legătura, scoase un coltuc de pîine uscată, prăfuită, îl rupse dintr-un colț și-l întinse fetei.

— Mănîncă, spuse el.

Fata muște din pîine și i-o întinse înapoi.

— Singură nu vreau ; mănîncă și tu, Fedea.

— Nu vreau, Duniușka, zău, nu vreau.

— Nu minți. Nici dimineață n-ai mîncat, și mie îmi dai iar.

— Uite așa, nu vreau.

La fel și Ilcea — se nimereau ani slabi de vînătoare și aducea acasă un gotcan sau o găinușă de munte (în casă nu mai era nimic de mîncare), o curăța singur, fierbea ciorba, da nu mînca ; zicea că-l taie la burtă sau altceva în genul ăsta și-o îndupleca pînă la urmă pe Klavdeia. Ca să nu-l supere, ea mînca puțin și împingea strachina la o parte. Iar cînd se apuca Ilcea să-și pre-

gătească iar puşca, să se ducă să vîneze ce-o fi, îi dădea ciorba rece şi-i spunea : „Na, Ilenka, mănîncă..." Atunci el nu se mai împotrivea...

Mujicii se uitau la cei doi drumeţi şi se hlizeau răutăcioşi :

— Au sosit în Siberia, să culeagă colacii din mesteceni.

— Se şi vede : pesemne că mănîncă ultimul colac din Raseia.

— Or fi însuraţi, sau numai aşa ?

— Dracu să-i ştie, şuieră printre dinţi un ţăran cam băut, cu barba roşcată.

Klavdeia nu se putu abţine şi se întoarse mînioasă spre cel care vorbise :

— Mai bine ai tăcea ! strigă ea. Cu ce te încurcă ei ? Oameni ca toţi oamenii, de capul lor.

— Da tu ce te bagi, muiere ? se miră cel cu barba roşcovană. De unde mai apăruşi ? Treaba ta e să bagi aluatul în cuptor.

— Vai de tine ! îl repezi Klavdeia. Pesemne că muierea ta n-a văzut nici o mîngîiere de la tine, de cînd îi ea. Te pomeneşti că n-ai mînat-o decît la munca a mai murdară. Şi se apropie de tinerii drumeţi : Departe vi-e drumul ?

— Ne gîndim să ne ducem la Orik, în Katarbei, să vedem pămînturile, răspunse Fedea, uitîndu-se prietenos la Klavdeia.

— Vă place aici, în Siberia ?

— Doamne ! Păi, cum să nu ne placă ? Întinderi cît cuprinzi cu ochiul. Să te tot plimbi ! E greu la noi, în Raseia, cu pămîntul, da aici, în Siberia... Eh, bună-i viaţa la voi pentru ăl de munceşte glia... Am trecut prin satele de aici, ce trai duc oamenii ! De-am duce-o şi noi aşa !

— N-are să vă fie la fel, hoholi [1] blestemaţi ! nu se lăsară ţăranii beţi.

Flăcăul clătină din cap.

— De ce fac aşa ? întrebă el. Nu le ajunge aerul ? Ori nu sîntem destul de arătoşi la înfăţişare ?

— Îi aţîţă pe oameni împotriva voastră, a nou veniţilor, rosti cu tristeţe Klavdeia. Numai că tu, flăcăule, să nu gîndeşti rău despre toţi ; norodul nostru, siberian, îi blînd, prietenos. Oameni inimoşi. Îi strică numai, îi asmut. Cine, nu ştiu. Dar voi ce sînteţi ? întrebă ea deodată. Mă uit la voi : ce sînteţi voi între voi ?

— Ne-om însura, rîse flăcăul. De mult îi zic : hai să ne luăm. „Nu, se împotriveşte ea, să ne cunoaştem întîi mai bine

[1] Hohol — ucrainean (rusă).

unul pe altul." Da ce să mai cunoşti, nu pricep : umblăm de-un an pe meleaguri străine şi nu ştim ce-i tristeţea, de parcă am fi acasă pretutindeni, sub orice pin.

Fata roşi şi-şi ascunse obrazul în zeghea lui Fedea.

— Să vă dea dumnezeu fericire, şopti Klavdeia, iubiţi-vă aşa toată viaţa. Să nu pizmuiţi iubirea altora...

Nu termină vorba şi se dete speriată înapoi. Pietrişul îi scrîşni sub picioare.

Bacul se apropia cu iuţeală de mal. Ţăranii izbutiseră să-i arunce podarului parîma. De la pupa podului, ca o pană cenuşie, se desfăcea în lături o şuviţă lată de apă.

Klavdeia îşi luă mîinile de pe obraz. Nu ! Nu se înşelase... Pufăind din pipa lui cioplită dintr-o rădăcină, lîngă balustrada din faţă a bacului stătea Petruha şi-şi ţinea de frîu armăsarul sur. Se uita în apă şi scuipa ades printre dinţi. Era îmbrăcat ca oamenii din taiga ; purta cizme de marochin noi, înalte, un caftan trainic, strîns cu un brîu cenuşiu. Pe cap avea o căciulă galbenă din blană de ren. Obrazul îi era plin de sudoare, de praf, pîrlit de soarele arzător al taigalei.

Poticnindu-se în pietre, Klavdeia o luă la fugă, cît mai departe de rîu. Dar n-apucă să ajungă la capătul plajei de nisip, că o mînă grea i se aşeză pe umăr. O dădu jos dintr-o smucitură, dar Petruha o apucă îndată, strîns, de încheietura mîinii.

— Să mergem mai la o parte, am o vorbă cu tine, şi o duse printre pietre, de-a lungul malului.

Pietrişul scîrţîia sub copitele calului pe care Petruha îl ţinea de frîu, ca înainte.

— Ce-ţi trebuie ? Ce vrei de la mine ?

— Aprinsă, spuse ca pentru el Petruha, vînjoasă. Foc, nu alta.

— Ia mîna ! Lasă-mă ! încercă să se smulgă Klavdeia, sufocîndu-se de mînie neputincioasă.

Ieşiră pe o limbă de nisip povîrnită şi pustie, năpădită de verdeaţă pitică, plină de sevă. Podul plutitor se pierdu din vedere, pe după cotitura rîului.

— Bine. Aşază-te, rosti Petruha.

Klavdeia se aşeză pe un trunchi adus de ape. Petruha se lăsă lîngă ea, după ce legă frîul calului de buştean.

— A murit Zinka, vesti el, scoţîndu-şi punga de tutun din buzunar şi umplîndu-şi pipa.

— De ce ? întrebă Klavdeia, amintindu-şi de Zinka şi, în acelaşi timp, gîndindu-se cum să scape acum de Petruha.

— A murit, zîmbi Petruha. Nu ţi-e totuna de ce ?

— Mi-e milă de om.

— Degeaba ţi-e milă. Pentru mine n-a fost muiere, iar pentru tine o piedică.

— Ce tot vorbeşti ? se îngrozi Klavdeia.

— Nu pricepeam eu la început de ce-s mînios pe Zinka. O băteam, spuse Petruha pufăind alene din pipă. Mi-era silă şi de trupul ei. Nu-mi trebuia ! Te-am luat pe tine argată... Da, urmă el îngustîndu-şi ochii, ţi-oi spune : d-aia te-am şi luat... Eşti nărăvaşă şi mi te potriveşti ca fire. Nu ştiam cum să te frîng. Ai plecat. Te-am lăsat eu, da pe urmă mi-a părut rău. De necaz am început s-o bat mai avan pe Zinka. A murit... Şi-atunci am înţeles : de nu era Zinka, ai fi fost de mult a mea. Am început să te caut... Nu bănuiam că eşti în oraş, întrebam mereu prin sate... Acum eşti a mea... Te-am găsit... Te iau cu mine...

Klavdeia sări în picioare. În ochii ei albaştri fulgera ura. O rumeneală fierbinte i se revărsă pe faţă.

— Fiară ticăloasă ! spuse ea cu glas înăbuşit. Despre ce-mi vorbeşti ? Despre ce ? Ca să te iubesc ? Să mă mărit cu tine ? Şi ce-mi dai tu în schimbul dragostei mele ? Moartea Zinkăi ? Ruşinea mea ?

— Klavdeia, nu vorbi despre asta, Petruha se sculă şi el. Moartea Zinkăi nu-ţi apasă ţie conştiinţa, ci mie, iar o muiere iartă moartea alteia cînd e iubită ea. Ruşine, spui ? Îi smulg limba ăluia de-o să pomenească ceva. Iar tu-mi vei fi soţie — asta nu-i nici o ruşine pentru tine. Ei spune : ce-ţi mai trebuie ? Ce ? Casa mea, tot avutul au să fie ale tale. Ce mai vrei ? Am fost acum în taiga, la Djuglîm, am ajuns într-o pustietate unde nu se încumetă să treacă orice fiară. Am găsit acolo o comoară, Klavdeia. Aur ! Uite-l, priveşte ! Scoase din sîn o legăturică grea şi-o scutură în palmă. Cît să fie aici, Klavdeia ? Mult !... Ei, ce mai vrei ? ...Am găsit comoara, oi găsi şi vîna de aur. Uite, în saci am soboli. Ce soboli, Klavdeia !... Ţi-i dau ţie ! Şi aurul ţi-l dau.

— Nu-mi trebuie ! Am muncit toată viaţa şi n-am rîvnit niciodată la aur. Sînt dădacă la Vasilev pentru o bucată de pîine şi nu-mi trebuie nimic altceva. Şi uite, de peste tot, de pretutindeni se întind mîini necurate !

— Înţelege : ţie îţi dau aurul. Petruha începu să vorbească stăruitor, poruncitor, şi se opri în faţa ei. Vreau să te iau de nevastă.

— Mi-e frică, mi-e silă de tine, şoptea Klavdeia, uitîndu-se dezgustată la obrazul lui lat. Am muncit pentru tine, mi-ai tras toată vlaga, şi acu ? Ai să tragi şi sufletul din mine.

— Ai să fii a mea şi-o să uiţi totul.

— Mă arunc în rîu, da a ta n-o să fiu.

— Minţi, Klavdeia ! O să fii a mea.

Petruha întinse din nou braţul spre ea, dar Klavdeia i se răsuci pe sub mînă, se aplecă, apucă un pumn de nisip şi-l zvîrli cu putere în obrazul lui.

— Hei, oameni buni ! începu ea să strige. Ajutor ! Oameni buni !... Oameni buni !...

Petruha se învîrtea orbeşte lîngă ea.

— Încet !... Încet !... Plec... Plec...

Îşi dezlegă calul şi, împiedicîndu-se la tot pasul, o luă înapoi spre pod.

26

Freamătă pădurea mereu.

Numai că freamătă în fel şi chip.

În faptul iernii, cînd crivăţul bezmetic se învîrteşte în văile prăpăstioase şi în crăpăturile stîncilor, mestecenii golaşi, desfrunziţi, îşi lipesc vîrfurile de pinii uriaşi, ţepeni de frig. La marginea pădurii dănţuieşte viforniţa. Totu-i pustiu, mohorît. Iar ramurile copacilor, împletindu-şi capetele aspre, îngheţate, sună amarnic de trist.

Dar cît de duios şuşotesc frunzuliţele fragede primăvara ! Umede, cleioase, ele aruncă cît colo solzii mugurilor ce le-au adăpostit peste iarnă. Şi se întind fremătătoare spre soare, spre lumină. Acum vînturile aspre nu mai vuiesc, domolite şi ele de primăvară. Glia cheamă spre ea, atrage la sînul ei îndoldorat, ademeneşte în iarba ei plină de sevă vînturile cele mai zănatice, mai răzvrătite. Şi pădurea freamătă nu numai din vîrfurile ei, cum se întîmplă în faptul iernii ; freamătă din trunchiuri, din scoarţa cojită, freamătă la rădăcini, din lujerul mlă-

diţelor noi. Duios, gingaş. Iar în frunzişul întunecat foiesc mii de locuitori voioşi ai pădurii. Pe coaja arborilor, ciocănitoarele cu pene pătate îşi risipesc semnalele lor răsunătoare, bîzîie bondarii pufoşi... Primăvară ! Freamătul primăverii !

Aidoma plescăitului unor coame late de val se rostogolesc vînturile verii în vîrfurile copacilor şi, aşa cum năvălesc apele în praguri, se lasă pînă la crengile cele mai de jos. Freamătă pădurea. Freamătă cu un vuiet gros, aspru. Răsună în el murmurul, mînia împotriva nopţilor de vară înăbuşitoare, împotriva zilelor pline de zăpuşeală. Răsună în vuietul acesta mîndria pentru frumuseţea, măreţia, înţelepciunea şi puterea ei. În nopţile de vară gîndeşte pădurea. Neclintiţi stau arborii, înălţîndu-şi spre cer coroanele verzi. Lumina blîndă a stelelor rare se strecoară printre ramuri şi poposeşte pe frunze aidoma unor pete argintii. Din mlaştinile reci se tîrăsc spre pădure ceţuri dese. Stropi mărunţi de rouă sclipesc în pînzele păienjenişurilor. Dar pădurea freamătă. Încet, pătrunzător. E greu să prinzi zgomotele pădurii : aci a trosnit un trunchi, colo s-a frînt şi a căzut la pămînt o creangă, s-a scuturat în somn o găinuşă cu pieptul pufos, o bufniţă a atins cu aripa ei un brad ţepos, a zburat în vîrf şi a ţipat sinistru în pîcla cenuşie.

Trosnesc frunzele toamnei sub pasul uşor al viezurelui. Spre amiază, după ce a zvîntat bruma topită, soarele usucă şi răsuceşte frunzele căzute, pînă ce devin sfărîmicioase. Nu numai un viezure, nici un şoarece nu poate trece nebăgat în seamă. Vîntul se preumblă prin mestecănişuri, printre sălcii, îndoaie tufişurile, le smulge ultimele frunze şi aşterne cu ele pămîntul îngheţat. Pădurea freamătă răzvrătită. Pe cer se tîrăsc nori plumburii, mohorîţi. Se tîrăsc departe, departe, pînă ce se contopesc cu orizontul. Se cerne o ploaie rece. Picăturile străvezii de apă se scurg obosite la pămînt, de pe ramurile zdrenţuite...

Freamătă pădurea...

Spre seară, Porfiri ieşi din taiga la drum. Deasupra văii Cialotkăi se stingeau ultimele licăriri ale amurgului galben-verzui. Pe cerul cenuşiu se profilau vîrfurile ascuţite ale pinilor. Dinspre rîu sufla un vînticel lin. Pădurea foşnea.

Drumeagul trecea pe marginea stîncii, în trei fîşii alăturate, apoi o cotea la dreapta şi cobora în zigzaguri abrupte în vale, pînă la vadul Cialotkăi. La picioarele uriaşului Cialot îşi ples-

căia apele Uda. Umbra neagră a capului uriaș se întindea pînă la mijlocul rîului.

Porfiri se opri în drum. Îi era greață din pricina foamei. Străbătuse drumul lung și greu prin taiga hrănindu-se cu poame, ciuperci și ierburi. Setea de răzbunare, care-l scosese din taiga, îi ardea inima.

„Încotro să mă îndrept acum ? Pe cine să caut ?" se gîndi el, așezîndu-se lîngă un tufiș, la marginea drumului.

Și deodată întrebarea „pe cine să caut ?" se destrămă parcă în conștiința lui și-i fu greu să-și mai urmărească firul gîndurilor. Pe cine să caute ? Pe cel care-i furase din adăpost toate lucrurile, toate, pînă la ultimul ? Dar parcă înaintea răufăcătorului acestuia nu căutaseră la fel să-l jefuiască și Sidor Borisovici, și Mogambetov, și Vasilev, și Mitrici, și cîți mai erau ? Toți îs la fel, pretutindeni. Pe cine să caute atunci ? Pe cel care i-a pricinuit mai multă amărăciune, mai multă durere ? Cum să le măsori ? Care durere e mai puternică : aceea care l-a împins la Djuglîm, ori aceea care l-a scos acum de acolo ? Să-l caute pe jefuitorul care a călcat legea sfîntă a taigalei și să-l pedepsească ? Iar pe Sidor Borisovici să-l ierte ? Să plătească pentru tot fiecăruia ? Sînt mulți. Și cum să le plătească ? Să omoare pe unul ? Să se facă ucigaș și să plece la ocnă ? Iar cei care o să rămînă tot în el au să scuipe : „Porfișka, inimă de ucigaș !..." Atunci ce să facă ? De ce a plecat din taiga ? Fiindcă nu l-au lăsat să trăiască acolo. Dar aici l-au lăsat oare să trăiască ? Oare nu de aceea a plecat în taiga, fiindcă n-avea trai nici aici ? Și aici, și acolo, peste tot numai nedreptate, peste tot ți se suge sîngele din trup. Atunci unde să se ascundă ? Unde să se ducă ? De ce a plecat din taiga ? Fiindcă nu voia să moară acolo de foame. Dar oare e mai bine să moară aici, în drum ? Nu, nu vrea să moară. Vrea să trăiască ! De aceea a și venit încoace, ca să trăiască. Iar pe cei care încercaseră să-i răpească viața să nu-i lase să trăiască liniștiți !

Gîndurile lui Porfiri se închiseră într-un cerc, și cercul acesta începu să se învîrtească, aci lărgindu-se atît de mult, că nu-i puteai urmări mișcarea, aci strîngîndu-se brusc, oprindu-se la aceleași două întrebări : „Unde să se ducă ? Pe cine să caute ?" Și atunci o mînie rece, dorința de a se răzbuna măcar pe unul dintre cei care-l chinuiseră toată viața îl năpădeau pe Porfiri.

La apus, deasupra munților, apăru un nor larg, negru, care se apropia repede, acoperind punctișoarele luminoase ale ste-

lelor. Marginea de sus a norului era dreaptă, de parcă ar fi fost trasă cu linia.

Pădurea fremăta mai gros, mai neliniștitor. Tufișurile de pe marginea drumului îi răspunseră. În rîu plescăi speriat un pește mare, un lin ori un somon. Întunericul se așternu mai des pe pămînt.

Porfiri se ridică și ascultă. În vale hodorogeau roțile unei căruțe. Pe pietriș țăcăneau copitele calului. Zgomotele se izbeau de stînci.

Peste puțin timp, de după mal apăru un arc, niște hățuri întinse pe inele, de o parte și de alta, apoi capul calului ce se legăna mereu de sus în jos și la urmă o teleagă cu două roți. Porfiri se sculă și se apropie de drum.

Acum avea nevoie de un om. De glasul unui om, de vorba unui om la fel cu el.

În teleagă era aruncată niște iarbă ; capetele din spate ale hulubelor erau îndoite în sus. Căruța mirosea plăcut a unsoare și a fîn. Din iarbă se ițea un cap.

— Noroc, nene ! izbucni din teleagă un glas băiețesc. Nu te îndrepți cumva spre Idîkenskaia ? Așază-te să te duc.

— Nu, nu la Idîkenskaia, răspunse înăbușit Porfiri.

Nu cu un băiețandru voia el să stea de vorbă, dar totuși porni alături de teleagă.

— Departe ți-e drumul ?

— Nu, nu prea departe...

— Da de ce ești așa zdrențăros ? se uită curios băiețandrul la Porfiri. Și ai un glas dogit, de parcă n-ai mîncat. Nu cumva ești vreun fugar ?

— Nu-s fugar...

Cuvintele băiețandrului îl șfichiuiră dureros. Va să zică, îl luau drept un fugar. Da, sigur, așa zdrențăros cum era...

— Uite ce-i, băiatul își vîrî mîna în sîn și strigă la cal : Tpru ! Mi-a dat mama un colac. Ia de mănîncă...

Îi vîrî colacul drept în mîini și scutură din hățuri. Căluțul dădu din coadă și porni tropăind pe drum.

— Da ! Totuși ești fugar, nene. Zău că ești ! spuse băiatul cu convingere, uitîndu-se la Porfiri.

Apoi plesni calul peste spinare cu nuiaua. Teleaga porni mai repede, săltînd prin hîrtoapele adînci ale drumului, și curînd dispăru după tufișuri. Porfiri n-apucă să mai răspundă ceva băiatului.

Norul negru se ridica tot mai sus, acoperind bolta cerului aproape pe jumătate. Jos, la orizont, izbucni un fulger alburiu. Apoi încă unul. Şi încă unul. Munţii parcă se strînseră, devenind mai îndesaţi, mai ascuţiţi. În scăpăratul rece al fulgerelor păreau vopsiţi în siniliu.

Porfiri se întoarse la locul dinainte, se aşeză pe pămînt şi frînse colacul. Mirosul pîinii, încălzită la pieptul băieţandrului, îi trezea amintiri îndepărtate. Prin minte i se perindau imagini nedesluşite, care-i vorbeau de ceva duios, uitat. Acum îşi aminti : colaci ca acesta fuseseră copţi la nunta lui. Ţinea bine minte gustul lor. Atît de moi, de aromitori... În ziua aceea fusese tare cald : pe fereastră, fluturii zburau spre lampă. Iar Liza şedea lîngă el...

Vîntul se plimba deasupra văii, scuturînd tufişurile de mălin şi îndoind mestecenii. Pădurea foşnea stăruitor, ameninţător.

Porfiri stătea culcat pe spate, muşcînd îmbucături mici din colac. Era îngrozitor de flămînd, dar ceva îl împiedica să înghită pîinea... Liza nu-i spusese atunci, şi nici mai tîrziu, adevărul. De ce ? Se temea de el. El o făcuse să se teamă. Taina aceea îngrozitoare, care o chinuia, el o făcuse pentru ea şi mai înspăimîntătoare. De ce ? Aşa ar fi făcut oricine. Orice bărbat. Dar de ce a trebuit să-i facă ei una ca asta ? Ea nu-l iubise pe „celălalt". Ea îl iubea... Porfiri puse colacul pe iarbă. De ce-i veneau în minte asemenea gînduri ? De ce ? Cînd nu spre Liza se ducea el, cînd voia s-o uite de tot şi să trăiască ca să se răzbune împotriva acelora care nu l-au lăsat să-şi ducă în tihnă viaţa... Dar oare pe Liza au lăsat-o ? Oare viaţa Lizei nu fusese mai apăsătoare decît a lui ? Şi oare nu făcuse el însuşi viaţa ei de neîndurat ? Ilcea îi spusese adevărul atunci, lîngă foc : „Ce vină are ea ?" Dacă nu treci singur prin suferinţă, n-ai cum să înţelegi. Dar dacă ar fi înţeles asta de la început, poate ar fi avut amîndoi parte de un trai mai ca lumea. Şi atunci poate că s-ar fi legat mai strîns de oamenii buni. Iar atunci cînd oamenii se ţin laolaltă...

Aproape de el, pe drum, se auziră glasuri limpezi de fete, lipăit de picioare desculţe. Prin spaţiul dintre tufişuri se zăriră două siluete.

— Uf, stai, Denka ! Hai să ne odihnim, că gîfîi toată. Pînă la ploaie apucăm noi să ajungem în sat.

— N-are să plouă. Nu vezi, fulgerele sclipesc, da nu tună ; înseamnă că norul trece uscat.

Fetele cotiră din drum și se așezară pe iarbă, la marginea lui.

Porfiri le asculta răsuflarea deasă, năvalnică, amestecată cu foșnetul ierbii.

— Zici, Pelagheia, că nu trebuie să las să se vadă, rosti Denka, de parcă s-ar fi dezvinovățit. Da eu nu pot. Cum îl văd, o dată începe să-mi bată inima, ei... și... mi se umplu ochii de lacrimi, mă roșesc.

— Proastă ești, Denka ! Înțelege : da dacă la el nu-i dragoste, ci numai așa ? Ai să te trădezi, are să te ghicească și lui atîta-i trebuie.

— Mi-i totuna ! Mi-i drag ! Nu seamănă cu alții, nu-i altul mai bun ca el !

— Tu ține-te deoparte, urmărește-l din ochi.

— Păi, dacă nu mă iubește, de ce are nevoie de mine ?

— D-aia, fiindcă-i flăcău. Doar nu te pețește ?

— Ba mă pețește.

— Zău ?

— Pe sfînta cruce !

— De ce nu mi-ai spus dintr-o dată ?

— Mi-a ieșit din cap.

— Proasto ! strigă încîntată Pelagheia. Înseamnă că te iubește, nu-i nici o minciună. E limpede, mărită-te cu el. Da mai repede.

Denka îi șopti ceva drept răspuns. Pelagheia izbucni într-un rîs răsunător. Amîndouă săriră în sus și porniră pe drum, lipăind cu picioarele desculțe. Vîntul aduse pînă la Porfiri un norișor de praf.

Îl cuprinse un simțămînt de amărăciune.

„Liza îmi spunea mereu : Porfișa, Porfișenka... Îmi rostea numele atît de duios... Dar eu ? E-eh !"

Sări în picioare și-și trecu mîinile peste haine.

— Aș bea ceva ! La dracu !

Iar vîntul îi sufla în față, purtînd pe aripile lui calde, dinspre sat, miros de locuință omenească, lătrat de cîine, scîrțîitul cumpenei de la fîntînă.

Pădurea fremăta. Blînd, îmbietor...

Lui Porfiri îi zvîcniră nările. Se opri în drum și se uită în jur. Noaptea parcă se mai luminase...

— Acasă !... Acasă... Mai repede... Mă duc la oraș... La Lizutka... Îi iert tot !

27

Noaptea aceea nu trecu fără urme pentru Klavdeia.

Întorcîndu-se acasă după întîlnirea cu Petruha, alergase din nou la bac, trecuse în slobozie, la Kireev, dar era prea tîrziu : slujba se terminase.

Extenuată, Klavdeia se trînti pe un cufăr. Stepanida Kuzmovna se apropie de ea.

— Klavdeiuşka, pe unde umbli ? Trebuie să ai grijă de copii. Am văzut eu singură de ei. Cînd a ieşit Vanea a început să ocărască tare de tot : „Nu pentru asta, zice, ţin dădacă. Pentru nepăsare am să-i plătesc mai puţin."

— Pentru dumnezeu, iertaţi-mă, Stepanida Kuzmovna, răspunse Klavdeia, fără să ridice capul. Îs vinovată. Da s-a întîmplat aşa...

— Păi, parcă eu îţi aduc vreo vină, se apără Stepanida Kuzmovna. Mare nenorocire dacă a plecat muierea o jumătate de zi din ogradă ! Vanea zice, eu nu spun nimic. S-a iscat vrajbă prin oraş, tot soiul de zvonuri, d-aia-i aşa supărat. Ei, da nu-i nimic, nu-i nimic. Du-te în odaia copiilor. De ce te-ai gălbejit aşa ? Te-ai schimbat de tot la faţă, da, te-ai schimbat la faţă !

Bătrîna îşi lovi palmele cînd Klavdeia se ridică cu greutate de pe cufăr.

— Aşa... Nimic... Mă doare capul.

— Pune-ţi o cîrpă cu cvas, da, cu cvas. Ajută.

— Nu-i nevoie. Trece şi aşa.

Klavdeia porni clătinîndu-se spre camera copiilor.

Acolo se afla Elena Alexandrovna. Nepieptănată, somnoroasă, pesemne abia sculată din pat, o ţinea în braţe pe fiică-sa şi se uita mirată la obrăjorul ei. Boris ciocănea zelos cu calul de lemn pe duşumea.

Elena Alexandrovna se ocupa prea puţin de copii. Se întîmpla să nu treacă prin odaia lor cîteva zile în şir. Nici nu observase lipsa Klavdeiei. Nu băgă de seamă că avea o înfăţişare ostenită, chinuită.

— Tu eşti, Klavdeia ? De ce o fi avînd Ninocika obrazul aşa de ciudat ? I-a ieşit o spuzeală ?

— Nu-i nimic, cucoană. Înfloreşte copilul, cu oricare se întîmplă aşa.

— Înseamnă că nu-i nimic serios ?

— Păi, ce ? Înfloreşte şi se scutură.

Klavdeia vorbea cu greutate. Se aşează pe un scăunel scund şi-şi strînse capul în palme. Veni în fugă Boris şi o apucă de fustă.

— Ba-ba ! strigă el, încercînd să i se suie pe genunchi.

Klavdeia îşi luă palmele de pe faţă. Elena Alexandrovna se uită la băiat, nemulţumită.

— Ce-i asta, Klavdeia ? Ce cuvinte îl înveţi tu pe copil ? Asta ar mai lipsi, ca o slujnică să vrea să ajungă rudă cu noi !

— Ce vorbeşti, cucoană ? se miră Klavdeia. Singur a început să-mi spună aşa. Şi atrase spre ea căpşorul negricios al lui Boris. Ei, spune, Boriska, spune : „Ma-ma".

— Ba-ba ! strigă din nou copilul.

Elena Alexandrovna se sculă, i-o puse supărată pe Ninocika în braţe şi ieşi tăcută din odaia copiilor.

— De ce, prostuţule, nu spui „mama" ? se aplecă Klavdeia, sărutînd băieţaşul pe frunte.

— Mama, repetă abia auzit Boris, apoi mai tare : Ba-ba, ba-ba ! şi se agăţă de bluza ei.

Pînă seara, Klavdeia umblă ca năucă, neputînd să-şi găsească locul. O durea capul, nu era în stare să facă nici o treabă. Neîncetat îi ciocănea în minte : „Lizanka e la închisoare... La închisoare... Fulguşorul meu... Pentru ce ?"

În odăi nu se putea sta. Te înăbuşea căldura. Klavdeia deschise ferestrele : nici o adiere, nici o gură de aer proaspăt. Deasupra pămîntului atîrna, neclintită şi deasă, zăpuşeala înserării.

Din pricina neliniştii ce-i cuprinsese sufletul, i se ascuţiseră parcă într-un fel neobişnuit toate simţurile. Klavdeia tresărea la zgomotul cel mai uşor, îşi trăgea speriată mîna dacă atingea din greşeală ceva umed şi umbla, umbla într-una. Nu îndrăznea să lipsească de acasă, dar nici să rămînă noaptea aici nu putea. Să plece, să plece undeva... Undeva, unde-i aer mai proaspăt, unde-i mai multă răcoare. Aici, în căldura asta, puteai să mori.

La asfinţit, după ce-i culcă pe copii în pătucuri, Klavdeia bătu la uşa Stepanidei Kuzmovna.

— Ce vrei, Klavdeiuşka ? deschise uşa bătrîna. Se pregătea de culcare şi pentru rugăciunea de seară.

— Stepanida Kuzmovna, trebuie să mă duc pînă undeva, pe-aici ...îngăimă Klavdeia. Vă rog, pentru dumnezeu, lăsaţi-mă şi aveţi puţin grijă de copii.

— Da unde să pleci acum, noaptea ?

— Eu... Klavdeia nu născocise nimic dinainte... O vecină, o cunoscută... i-e rău... m-a rugat să trec.

— Dumnezeu s-o păzească ! E grea boala, e grea boala ?

— Da.

— Pesemne că şi dimineaţa ai fost la ea ?

— La ea am fost, minţi Klavdeia.

— Păi, de ce nu mi-ai spus dintr-o dată, Klavdeiuşka ? Văd eu că toată ziua ai fost răscolită. Te înţeleg : ţi-e milă de-un suflet omenesc. Se naşte un om, lumea se bucură, iar cînd moare, îi numai amărăciune şi durere. Pe popă l-aţi chemat, da, l-aţi chemat ?

— L-am chemat.

— S-a împărtăşit cu sfintele taine ?

— S-a împărtăşit.

— Da cine-i ea ?

— Stă pe-aproape. E dintre noi veniţi. N-o cunoaşteţi.

— Bine, dumnezeu cu ea, să-i dea norocul să-şi slobozească uşor sufletul... Şi o grăbi pe Klavdeia : Hai, du-te, du-te, Klavdeiuşka. Rămîn eu cu copiii. Te-o fi aşteptînd vecina, da, te-o fi aşteptînd ?

În zilele de vară amurgul se lăsa numai jos, pe pămînt ; cerul rămînea luminos. În zare, deasupra munţilor, atîrna un nor negru. Îmbrăcată aşa cum era, fără măcar să-şi ascundă părul sub basma, Klavdeia ieşi pe poartă.

De la marginea de sus a oraşului, dinspre muntele Voznesenskaia, vîntul aducea chiotele fetelor, sunetele stridente ale armonicii şi cuvintele şugubeţe ale unor cuplete :

Mai bine să fi ars baia
Decît să moară Matania...

De curînd fusese mînată pe-acolo o cireadă. Ici-colo se mai auzea mugetul vacilor, behăitul oilor. Biciul păstorului pocnea răsunător. Zăngăneau zăvoarele de la obloanele ferestrelor, oraşul se pregătea de culcare.

Trecură două femei în vîrstă. Se opriră în colţ să stea de vorbă. Apoi se despărţiră. Klavdeia auzi :

— Cuscră, să mă trezeşti, că-s curioasă să văz.
— Păi, de ce nu venişi de dimineaţă ?
— N-am ştiut.
— Ei, păcat ! Să fi văzut ce-a mai fost ! Ucigaşului ăluia, lui Burmakin, Grunka Mezenţeva s-a apucat să-i vîre în mîini o legătură, da subofiţeru cînd a atins-o o dată cu pumnul în mutră ! A căzut ea, şi subofiţeru s-a dus, parcă nici nu-i păsa.
— Chiar aşa, s-a dus ?
— Chiar aşa.
— Vai-vai ! Ca să vezi, ticălosu ! N-are inimă.
— Da uite ce vreau să te întreb, cuscră : de ce-i trimite aşa des ? S-au strîns oare mulţi ? Azi i-au dus pe unii, mîine iar.
— Mîine-s din ăia care-s numai în trecere : deţinuţii politici ; ăia de ţin cu norodul. Nu rămîn aici decît peste noapte. Ei, poate că le mai alătură ei pe careva. După întîmplarea de azi-dimineaţă, ăi mari au poruncit să-i trimeată pînă-n zori, mai cu seamă pe deţinuţii politici, ca să nu işte, care va să zică, mai mare zarvă în oraş. Bărbatu-meu îi fierar la închisoare. Ieri l-au chemat de cu noapte. Ăi de erau în spital îi ferecă iar în lanţuri.
— Aşa o să şi plece, în lanţuri ?
— Da cum altfel ?! Aşa or să plece. Te apucă mila să-i vezi. Că nu-s niscaiva ucigaşi, toţi îs din cei mai cinstiţi.
— Atunci să mă trezeşti, cuscră.
— Te-oi trezi.

Klavdeiei i se strînse inima. Liza era şi ea acolo, în dosul gardului înalt, pe după gratiile de fier... Blestemat să fie Petruha ! Din pricina lui întîrziase la Kireev. Acu toată noaptea, pînă dimineaţa, o să se chinuie, o să aştepte. Şi are s-o primească oare ?... Ce zăpuşeală pe stradă !... Dar cum i-o fi Lizankăi, sărăcuţa de ea, la închisoare ?

Klavdeia nici nu băgă de seamă cum ajunse pe malul rîului. În tufişurile dese de salcie foşnea vîntul. Valuri mărunte se izbeau neliniştite, plescăind, de pietre. Klavdeia o luă pe marginea malului prăpăstios, uitîndu-se pe unde să coboare, ca să-şi spele obrazul şi să-şi lipească capul înfierbîntat de pietrele reci, aşa fel ca să n-o vadă nimeni, să n-o stînjenească nimeni. Să plîngă de una singură.

Mergea, îndepărtîndu-se, pas cu pas, tot mai mult de oraş. Iată că începeau paraginile. După ele se întindeau tufişurile

cenuşii de salcie, şi tot acolo se afla o rîpă. Să se vîre în tufişuri, pe unde-i mai pustiu.

— Klavdeia !...

Glasul acesta parcă o izbi cu biciul. Se uită repede înapoi. Petruha se apropia de ea. Mare, puternic. Se zărea ca o pată neagră în pîclă.

— Tu eşti ! Iar ? tresări Klavdeia şi se feri cu braţul.

— Stai puţin ! Numai o vorbă.

— Ce vrei ?

— Unde te duceai ? Klavdeia se dete înapoi. Aşteaptă !

— Strig, rosti ameninţător Klavdeia.

— Strigă. Aici tot nu te aude nimeni.

— Pleacă din drum.

— Ţi-e frică ? Îţi jur pe dumnezeu, Petruha îşi scoase căciula şi-şi făcu semnul crucii, nu te ating nici c-un deget. Să stăm de vorbă.

— N-avem ce vorbi.

— Te-am urmărit. Mă gîndeam : cum să fac s-o văd ? Dar ai ieşit singură. Unde te duceai ?

Petruha o tot înghesuia pe Klavdeia spre marginea malului, în vreme ce ea, tot dîndu-se înapoi, căuta să se îndrepte spre rîpă, spre tufişurile de sălcii.

— Nu-i treaba ta, repeta Klavdeia. Pleacă !

— Nu te teme. Dacă am jurat, nu te ating. Stai o clipă locului, ascultă-mă.

Pe cer scăpărau fulgerele. Tufişurile de sălcii din apropiere foşneau. În jur era pustiu. Oraşul rămăsese departe în urmă. Peste rîu luceau luminile sloboziei şi ale căii ferate. Acolo şuierau locomotivele, zăngăneau tampoanele. La orizont, aidoma unei stele verzi, ardea semaforul.

— Nu veni mai aproape.

— Ţine minte. Vreau să-ţi spun pentru ultima oară.

Stăteau unul în faţa celuilalt. Klavdeia tremura ; vîntul îi flutura părul descoperit.

— Ia-mă de bărbat, rosti Petruha după o clipă de tăcere. O să te iubesc.

— Ticălosule ! Şi Klavdeia mai făcu un pas înapoi. De cîte ori să-ţi răspund : nu te iau. Lasă-mă, trebuie să plec acasă.

— Nu te las. Mai gîndeşte-te.

— Ce mi te vîri în suflet ? strigă Klavdeia mînioasă. Abia acum își dădu limpede seama că se afla în puterea lui Petruha. Nimeni n-avea să-i vină aici în ajutor.

— Te iubesc, spuse Petruha.

Se apropia din ce în ce mai mult. Klavdeia se trăgea înapoi.

— Te urăsc ! rosti ea dintr-o răsuflare. Ți-am mai spus doar.

— Îți dau tot. Fac pentru tine tot. Iubește-mă, Klavdeia !

— Ai căpiat ? Dă-te la o parte ! De nu, te lovesc...

— Nu. Nu plec pînă nu-mi spui. Nu te las nici pe tine să pleci.

Un fulger albăstriu, orbitor, se aprinsese pe cer. Klavdeia apucă să deslușească tufișurile negre ce se legănau la poalele malului, o crăpătură îngustă în pămînt — începutul rîpei — și luciul cenușiu al rîului pe după tufișuri. Apoi bezna neagră se lăsă dintr-o dată din toate părțile, grea, apăsătoare. Pe Klavdeia o cuprinse spaima ; se smuci din loc și alergă spre rîpă. Pămîntul, uscat, i se surpă sub picioare. Klavdeia se rostogoli în rîpă. Un bolovan ascuțit o ajunse din urmă și o izbi dureros în spinare ; o ramură țepoasă de păducel îi biciui fruntea. Klavdeia se uită în sus.

Deasupra rîpei, presărate pe cer, licăreau rar stelele albe de vară ; de după tufișurile de salcie înainta, aidoma unui zid, un nor. Se tîra ca o fîșie lată, dreaptă, și stelele, rostogolindu-se parcă pe după marginea lui, se stingeau repede, una după alta.

— Klavdeia ! Klavdeia !

Sus striga Petruha. Glasul său se apropia, învălmășindu-se cu foșnetul sălciilor. Klavdeia se tîrî de-a lungul rîpei și la capătul ei dete peste un trunchi rămuros, tîrît aici de revărsarea apelor : sub coroana lui, găsi pe pipăite o groapă nu prea adîncă, plină de frunze uscate, foșnitoare. Se piti acolo.

Tropăind greoi, Petruha trecu alergînd pe lîngă ea, intră în tufișuri și chemă cu glas scăzut :

— Klavdeia, răspunde !

Stătu o clipă să asculte și o luă spre rîu, repetînd :

— Klavdeia !... Klavdeia !

Se auzi scrîșnetul pietrișului, apoi plescăitul apei, pesemne că Petruha călcase greșit ; pe urmă din nou, mai aproape, în tufișuri, strigătul :

— Klavdeia !... Și amenințător : N-am să-ți iert asta. Așa să știi !

Umbla, strecurîndu-se prin hăţişurile dese şi căutînd-o într-una ; aci se pierdea în ropotul bezmetic al sălciilor, aci apărea, dintr-o dată, aproape de tot.

Lipită de pămînt, Klavdeia nu îndrăznea să ridice capul, de teamă să n-o găsească Petruha. Zăcea fără să-şi mai dea seama dacă tot mai orbecăie în jurul ei, sau dacă strigătele acestea „Klavdeia ! Klavdeia !" i se năzar numai.

Iar noaptea nu mai avea sfîrşit ; sus, deasupra pămîntului, se zbăteau ca mai înainte fulgerele, sufla un vînt fierbinte şi sălciile se îndoiau, aplecîndu-se, spre rîu, descoperind dosul argintiu al frunzelor înguste ; apoi, îndreptîndu-se, se şfichiuiau zgomotos cu frunzişul coroanei...

Boris se trezise — întotdeauna se trezea în zori — cînd Klavdeia se întoarse acasă. Stepanida Kuzmovna, într-un cămeşoi larg, şedea pe pătucul băiatului şi-i îngîna un cîntec. Copilul stătea culcat pe spate, uitîndu-se cercetător la bătrînă.

Klavdeia intră în odaia copiilor. Auzindu-i paşii şovăitori, Stepanida Kuzmovna întoarse capul şi-şi făcu cruce.

— A murit ? întrebă ea sculîndu-se în picioare.

— Cine să moară ? întrebă la rîndul ei Klavdeia, tresărind la sunetul propriului său glas.

— Păi, vecina, da, vecina.

— Care vecină ?

— Ei, măiculiţă, uită-te, uită-te numai cum arăţi, bătrîna o trase în faţa oglinzii.

Klavdeia se smuci într-o parte.

— Eu ? întrebă ea fără grai.

— Tu nu te omori cu firea, Klavdeiuşka, nu te omori cu firea. Dumnezeu a dat, dumnezeu a luat, fie numele domnului binecuvîntat. Linişteşte-i, doamne, sufletul în lăcaşul sfinţilor ! se tot foia Stepanida Kuzmovna în jurul Klavdeiei, care stătea frîntă.

— De groaznică noapte am avut parte, Stepanida Kuzmovna, rosti Klavdeia, abia mişcînd din buzele stoarse de sînge.

— Dumnezeu cu tine, dumnezeu cu tine ! Ieşi puţin în stradă. Să şedem la răcoare. Să luăm şi băiatul cu noi.

Stepanida Kuzmovna se înfăşură în şal, îl luă în braţe pe Boris şi ieşi în cerdacul din faţă. Klavdeia o urmă, supusă. Dinspre rîu adia o răcoare înviorătoare. Norul de peste noapte

se spintecase în două şi se tîra în sensuri diferite. Părea că o dată cu începutul acestei zile totul din jur renaşte.

— Hei, ce bună zi are să fie ! Şezi aici pe prispă, Klavdeiuşka, şezi. Eu mă întorc în casă, să-mi pun fusta. E dimineaţă, te pomeneşti că încep să treacă oamenii.

Klavdeia dădu tăcută din cap, se aşeză pe o treaptă şi se sprijini cu capul de pilaştrii netezi. Boris stătea lîngă ea şi o trăgea de părul încîlcit.

Frunzele plopului foşneau uşor, sub cornişele încrustate ale acoperişului se foiau vrăbiile, ciripind voioase.

Deodată pînă la urechile Klavdiei ajunseră nişte sunete ciudate, străine — scurte, ascuţite, amestecate, care-ţi sfredeleau inima. Se uită spre drum.

De după cotitură apăru un lot de ocnaşi.

Prinzînd aceste sunete, băiatul strigă bucuros şi îmbrăţişă genunchii Klavdiei.

Ea îl dete la o parte şi se ridică ţeapănă, pe jumătate moartă.

— Mamă !... se auzi din drum un strigăt tînguitor, acoperit de scrîşnetul lanţurilor.

— Liza !... Li... zan... ka... şi, înăbuşindu-se, Klavdeia căzu de pe cerdac, cu faţa în jos.

Soldaţii din escortă restabileau în grabă ordinea. Perechile cenuşii începură să păşească mai repede. Fiarele zăngăneau...

Deasupra muntelui Voznesenskaia se ridica discul rotund, strălucitor al soarelui poleind vîrfurile copacilor, acoperişurile caselor. O rază de soare căzu pe drum, la spatele ocnaşilor, de parcă ar fi trecut purtînd cu ei lumina.

Iar Boris stătea în cerdac, întinzînd mînuţele în urma oamenilor ce se depărtau ; îngîna cuvinte nedesluşite şi zîmbea fericit, de parcă întreaga lume ar fi fost a lui...

1936-1940

Cuprins

Partea întîi
Munţi pleşuvi
5

Partea a doua
Freamătă pădurea
191

Redactor responsabil : NATALIA STĂNESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

Dat la cules 02.07.1967. Bun de tipar 27.10.1967. Apărut 1967. Tiraj 7.140 ex. broșate. Hîrtie tipar înalt B satinat de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 24,31. Coli tipar 25 A. nr. 1310. C.Z. pentru bibliotecile mari 85. C.Z. pentru bibliotecile mici 85—31=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918"
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
București — Republica Socialistă România
Comanda nr. 641

„...De-a lungul văii se apropia cu paşi grei uraganul. Copacii se frîngeau trosnind. Arborii tineri, cu trunchiul mlădios încovoiat la pămînt îşi izbeau de pietre ramurile gingaşe. Boabe tari de zăpadă îngheţată şfichiuiau stîncile acoperite de muşchi. Vîntul vuia în crăpăturile înguste aidoma unei haite de lupi. Viscolul înălbi întunericul ceţos al nopţii.

Într-o asemenea noapte ţi-e groază să şezi, chiar şi în doi, lîngă foc, într-o colibă bună. Dar şi mai mult te apucă groaza cînd stai singur, fără foc, ascultînd cum vuieşte pe toate glasurile uraganul, şi să priveşti cum în hăul negru din jur viscolul învolburează neaua ţepoasă. N-ai unde să te adăpostești de vînt şi nici cu ce să-ţi acoperi picioarele rebegite. Haina jilăvită de sudoare îi îngheţa acum, ca o crustă aspră, pe spinare. Ilcea se lipi de pămînt, străduindu-se să-şi încălzească pieptul cu răsuflarea. Nu se gîndea la nimic. Mintea îi era pustie. Noaptea se întindea nesfîrşită, înspăimîntătoare."

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Vol. I-II-III Lei 40